A magyar Felvidék visszacsatolt részének statisztikája.

Abból a nagy munkából, amely a Felvidék színmagyar részeinek visszacsatolásával kapcsolatban a magyar állami élet szerveire hárult, a statisztikai szolgálat is bőségesen kivette a maga részét. A döntést előkészítő diplomáciai tárgyalások statisztikai adatokon és térképeken alapultak, s a visszacsatolt területnek az ország közigazgatásába, gazdasági és kulturális életébe való bekapcsolása csak az ottani viszonyoknak statisztikai adatokon alapuló pontos ismerete alapján volt lehetséges. Csendben, anélkül, hogy a közvélemény erről sokat hallott volna, a statisztikus hónapok óta reggeltől késő éjszakáig dolgozott a Felvidékre vonatkozó statisztikán. Összegyüjtötte a Trianont megelőző idők magyar adatait, kutatta a cseh statisztika felhasználható részeit, majd a felszabadító honvédség nyomában heteket töltött a visszacsatolt területen és nehéz körülmények között gyüjtötte a helyszínen megállapítható legfontosabb adatokat, hogy mindezeknek eredményeit pihenés nélkül a táblázatok és térképek tömegébe foglalva, rendelkezésére bocsáthassa a kormányzat legkülönbözőbb szerveinek.

Külön feladat a magyar statisztikai szolgálat számára, hogy a visszanyert területen a legrövidebb időn belül megindulhassanak a rendszeresített statisztikai adatgyüjtések, s ezek alapján a jövőben már a megnagyobbodott ország életviszonyairól adhassunk kiadványainkban pontos képet. Addig is, hogy a Felvidék visszacsatolt területéről a közvélemény az eddigieknél megbízhatóbb tájékozódást kaphasson — hasonlóan a mult évben megjelent „Hungária“ számunkhoz — összegyüjtöttük a legfontosabb adatokat, amelyek ilyen, aránylag szűk keretekben elférnek és a Magyar Statisztikai Szemle külön számában adjuk át olvasóinknak. A kép, amelyet nyujtunk, nem lesz részletekbemenően tökéletes, mert hiszen részben az idegen megszállást megelőző régi magyar statisztikai adatokon alapszik, amelyek természetesen már elavultak, részben cseh statisztikai adatok alapján készült, ezekről pedig köztudomású, hogy tárgyilagosságukhoz gyakran vita fér, részben pedig annak a gyors adatgyüjtésnek az eredményeit tárja elénk, amelyet kiküldöttei révén a Központi Statisztikai Hivatal közvetlenül a visszacsatolás után hajtott végre, de amelynek az átmeneti időszak alatt számtalan tárgyi nehézsége volt, aminek folytán azokban itt-ott hézagok mutatkozhatnak. A fokozatosan meginduló rendszeres adatgyüjtések eredményei fogják megmutatni, hogy az itt összegyüjtött adatok mekkora pontossággal közelítették meg a valóságot. Hisszük, hogy az eltérés lényegtelen lesz és a kormányzat éppen úgy, mint a tudományos kutatók, a rendelkezésre álló anyag alapján is megbízható képet nyerhetnek és helyes következtetéseket vonhatnak le.

Amit a statisztikus a következő hasábok adathalmazából első pillanatra kiolvas, az végtelen nagyfontosságú tanulság: a most visszacsatolt terület és a Csonkaország statisztikai képe között lényeges eltérés nincs. A két terület fejlődése is az elszakítás húsz esztendeje alatt az oly eltérő uralmi célok ellenére, majdnem teljesen párhuzamos

volt, s a visszacsatolt részek népességi és gazdasági ereje mint a multban, úgy ma is egylényegű a Csonkaországéval. Mindíg tudtuk, hogy a két terület földrajzilag egységes s népe túlnyomóan egy és ugyanaz. S most a statisztikai adatokból futó betekintésre is kitűnik, hogy a két területnek népességi, népmozgalmi, gazdasági stb., stb. színezete között még a részletekben is alig van eltérés. Ragyogó bizonyítéka ez az általunk oly sokszor hangoztatott tételnek, hogy az elszakított területek a törzzsel minden tekintetben egylényegűek s attól sem népi, sem földrajzi, sem gazdasági észokok alapján nem választhatók el. Csak elvakult erőszak tudta — szembeszállva a természet törvényeivel — széttépni az összetartozókat, de a természetnek ugyanezek a törvényei lassankint ismét visszahozzák azokat, akiknek a Gondviselés bölcsessége közös utat jelölt ki.

Konkoly Thege Gyula dr.
államtitkár,
a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal
elnöke.

Statistique de la région du Nord, recouvrée par la Hongrie.

Le retour à la mère-patrie de la région hongroise du Nord a imposé une lourde tâche aux divers services de l'État, et le service statistique a pris une large part à l'accomplissement de cette tâche. Les négociations diplomatiques qui ont préparé l'arbitrage s'appuyaient sur des cartes et tableaux statistiques, et la réintégration des territoires libérés dans l'administration et dans la vie économique et intellectuelle du pays exigeait la connaissance précise, fondée sur des statistiques, de la situation de ces territoires. Dans un silence complet, sans que le grand public le soupçonnât, les statisticiens travaillaient nuit et jour pour dresser le tableau fidèle de l'état des choses dans le Nord. Ils ont rassemblé les données hongroises datant d'avant le traité de Trianon; ils ont mis à profit les parties utilisables des statistiques tchèques. Puis, suivant de près l'armée libératrice, ils ont passé des semaines dans la zone recouvrée à se renseigner sur les lieux souvent au prix de grands efforts, pour traduire, sous forme de cartes et de tableaux, les résultats de leur enquête afin que les services gouvernementaux pussent les utiliser au mieux des intérêts de l'État.

Maintenant le service statistique hongrois a pour devoir d'organiser, dans le plus bref délai possible, les enquêtes statistiques régulières pour donner prochainement, dans ses publications, une image fidèle de l'état du pays agrandi. En attendant que l'opinion publique reçoive des informations complètes et sûres sur la région libérée du Nord, nous avons réuni — à l'exemple du numéro „Hungaria" publié l'année 1938 — les principales données pouvant trouver place dans un cadre restreint, et nous les présentons sous forme de numéro spécial aux lecteurs de la Revue Hongroise de Statistique. Le tableau qui s'en dégage sera défectueux en certains détails, parce que d'une part, il est dû en partie à de vieilles statistiques hongroises, aujourd'hui périmées, datant d'avant l'occupation tchèque, et que d'autre part, il est tiré en partie des publications tchèques dont l'objectivité est souvent sujette à caution, et des renseignements rapidement recueillis tout de suite après la réannexion par les agents envoyés par l'Office Central R. H. de Statistique, dont le travail se heurtait, en raison de l'état provisoire, à mille difficultés et laissait, par suite, subsister des lacunes. Le travail systématique qui va commencer montrera le degré d'exactitude atteint par l'enquête préliminaire. Nous espérons que les erreurs seront légères et que le Gouvernement possède dès maintenant une base solide pour son action.

La conclusion qui s'impose tout de suite à qui jette un coup d'oeil sur les chiffres, c'est que le tableau statistique de la mère-patrie et celui de la région recouvrée ne présentent aucune différence essentielle. En dépit de la diversité des objectifs poursuivis ici et là, les deux territoires se développaient au cours des vingt années de séparation suivant des lignes parallèles, et la force économique et démographique de la région libérée s'annonce comme identique au fond à celle du pays démembré. Nous

savions que les deux territoires faisaient partie de la même unité géographique, et qu'ils étaient habités par le même peuple. Une inspection même superficielle des statistiques confirme maintenant qu'aux points de vue de l'état et du mouvement de la population, des conditions économiques, etc., les détails accusent à peine quelque divergence. Voilà une nouvelle preuve éloquente de la thèse que nous avons toujours soutenue, à savoir que les territoires détachés et le pays démembré participent de la même substance, et qu'aucune séparation — pour des raisons soit ethniques, soit géographiques ou économiques — n'est justifiée. Il fallait se faire guider par un esprit de violence aveugle pour déchirer ce que la nature avait uni; mais la nature reprend lentement ses droits et réunit les éléments auxquels la sagesse de la Providence avait assigné une voie commune.

Jules de Konkoly Thege
Secrétaire d'Etat,
Président de l'Office
Central Royal Hongrois de Statistique.

A visszacsatolt északi terület.

Le territoire septentrional rétrocédé à la Hongrie.

(Az ideiglenes katonai demarkációs vonal által határolt területre vonatkozó adatok.)

(Chiffres relatifs au territoire délimité par la ligne de démarcation militaire provisoire.)

Közigazgatás.

Administration publique.

Résumé. *La loi tchèque 126 de 1920, concernant la Constitution et appliquée par le décret 378 de 1922, divisait la Slovaquie (Slovensko) en 6 comitats (les zsuppas XV—XX), comprenant 79 arrondissements et, d'après la classification du nouveau régime, 2 villes. Quant à la Ruthénie (Podkarpatská Rus), elle fut divisée en zsuppas par le décret 476 de 1920.*

A la fin de 1927, les zsuppas furent supprimés par le décret 125 de 1927 qui, faisant de la Slovaquie et de la Ruthénie deux provinces distinctes, maintenait la division en arrondissements (79 arrondissements et 2 villes en Slovaquie, 12 arrondissements et 2 villes en Ruthénie).

En vertu de l'arbitrage dit de Vienne, la Tchéco-Slovaquie rendit à la Hongrie 9 arrondissements entiers, 3 villes et 23 parties d'arrondissements, dont la plupart ont été rattachés aux comitats auxquels ils appartenaient avant le traité de Trianon. De sorte qu'on a complètement rétabli plusieurs comitats (Esztergom, Gömör et Kishont, Komárom, Nógrád, Ung), qui étaient depuis le Traité réunis à d'autres comitats.

*

Az 1920. évi 126. sz. alkotmánytörvény értelmében a cseh-szlovák köztársaság területe — a rutén terület kivételével — 21 nagy megyére (zsupára) osztatott s ugyanez a törvény egyben felhatalmazta a kormányt, hogy a törvényhatósági jogú és rendezett tanácsú városok jellegét a szükséghez képest megszüntesse. Majd az ugyane törvény alapján kiadott 1922. évi 378. sz. kormányrendelet (a szlovenszkói járási hivatalok igazgatási beosztásáról és székhelyeiről) intézkedett a Szlovenszkó területét magában foglaló XV—XX. nagy megyék járási beosztásáról és a járási székhelyek kijelöléséről.

E két rendelkezés alapján, amelyek értelmében a cseh impérium alá került Felvidék szlovenszkói része 79 járásra és 2 városra (Pozsony és Kassa) osztatott, megszünt ezen a területen az évszázados vármegyei rendszer, Pozsony és Kassa rt. várossá, Komárom tj. és a rendezett tanácsú városok (Beregszász, Érsekújvár, Jolsva, Léva, Losonc, Rimaszombat, Rozsnyó) pedig Munkács és Ungvár kivételével nagyközséggé fokoztattak le. A Ruténföldnek (Podkarpatská Rus) zsupánsággá való alakítása iránt az 1920. évi 476. sz. kormányrendelet intézkedett.

Az 1922. évi közigazgatási beosztás során megteremtett új járások határai ugyan sok esetben megegyeztek a régi magyar járások határaival, azoktól mégis lényegesen eltértek az új közigazgatási egységek. S ha az új járások megalkotásánál közreműködhettek is praktikus szempontok, mint pld. töredék-járások egyesítése, a százados multú vármegyei és járási rendszer megváltoztatásának egyik legfőbb célja mégis a magyarság többségének megszüntetése volt azokon a részeken is, ahol összefüggő területeken nagy többségben élt. Éppen ezért nem egy új járás 3—4 régi járásrészből alkottatott meg.

Ez a közigazgatási beosztás azonban nem volt maradandó. Az 1927. évi 125. sz. törvény a nagymegye rendszert 1927. év végével megszüntette s 1928. év január 1-től kezdődőleg az egész cseh-szlovák köztársaságot a következő négy közigazgatási területre osztotta: Csehország (székhelye: Prága), Morvaország és Szilézia (székhelye: Brünn), Szlovenszkó (székhelye: Pozsony), Ruténföld (Podkarpastká Rus, Ungvár székhellyel). Továbbra is fenntartatott azonban a járási rendszer s a fenti törvény alapján végrehajtott újabb járási felosztás lényegtelen változtatásoktól eltekintve Szlovenszkóban megtartotta a korábbi járási beosztást, a Ruténföldet pedig 12 járásra osztotta, Munkács és Ungvár megőrizték városi jellegüket.

Ebben a közigazgatási beosztásban talál-

A VISSZACSATOLT ÉSZAKI TERÜLET — TERRITOIRE SEPTENTRIONAL RÉANNEXÉ

KÖZIGAZGATÁSI BEOSZTÁS A 9330/1938 SZÁMÚ M. E. RENDELET ALAPJÁN
DIVISION ADMINISTRATIVE

ÉSZAKI HATÁR AZ 1938. NOV. 5-ÉN MEGÁLLAPÍTOTT KATONAI DEMARKÁCIÓS VONAL
LIMITE SEPTENTRIONALE: LIGNE DE DÉMARCATION MILITAIRE FIXÉE LE 5 NOVEMBRE 1938

MÉRTÉK: — ÉCHELLE:
0 10 20 30 40 50 km.

KASSA
UNGVÁR
MUNKÁCS
SÁTORALJAÚJHELY
MISKOLC
NYÍREGYHÁZA
DEBRECEN
HAJDUNÁNÁS
HAJDUBÖSZÖRMÉNY
EGER
GYÖNGYÖS
JÁSZBERÉNY
BUDAPEST
ESZTERGOM
KOMÁROM
GYŐR
MAGYARÓVÁR
SALGÓTARJÁN
BALASSAGYARMAT
VÁC
Rozsnyó
Szepsi
Torna
Hernádszadány
Nagykapos
Királyhelmec
Rimaszombat
Losonc
Tornalja
Putnok
Sárospatak
Abaújszántó
Szikszó
Szerencs
Tokaj
Beregszász
Tiszaújlak
Vásárosnamény
Mátészalka
Verebély
Galánta
Vágsellye
Léva
Ipolyság
Szécsény
Somorja
Dunaszerdahely
Érsekújvár
Ógyalla
Rétság
Párkány
Szob
Szirák
Tatatóváros

NYITRA ÉS POZSONY KOMÁROM
BARS ÉS HONT ESZTERGOM
NÓGRÁD GÖMÖR ÉS KISHONT
ABAÚJ-TORNA
ZEMPLÉN
UNG
BEREG ÉS UGOCSA

JEL- ÉS SZÍNMAGYARÁZAT: — LÉGENDE:

- Országhatár — Limite d'Etat
- Katonai demarkációs vonal — Ligne de démarcation militaire
- Volt trianoni határ — Ancienne limite fixée à Trianon
- Megyehatár — Limite de comitat
- Járáshatár — Limite d'arrondissement
- Törv. hat. j. város — Ville autonome
- Megyei város — Ville départementale
- Község — Commune
- M.gyeszékhely — Chef-lieu de comitat
- Elsőrendű vasútvonal — Voie ferrée de premier ordre
- Másodrendű vasútvonal — Voie ferrée de second ordre
- Visszacsatolt rész — Région rétrocédée

M. St. Sz. 1938. R. H. de St. 1938.
M. kir. Központi Statisztikai Hivatal Térképészete
M. kir. Térképészeti Intézet. M. 9/39 f.

ta a cseh-szlovák köztársaságot a bécsi döntés, amelynek alapján, részben vagy egészben, az alábbi 32 járás és 3 város csatoltatott vissza az anyaországhoz.

Teljes járások és városok	Töredék-járások		
	Név	A visszakapott lakosság %-a	A visszakapott községek %-a
Beregszászi járás	Galántai járás . .	79·8	85·1
Dunaszerdahelyi j.	Ilosvai járás . .	4·5	2·6
Érsekújvári járás	Kassai járás . .	64·0	53·4
Feledi járás	Kékkői járás . .	46·3	42·3
Királyhelmeci j.	Korponai járás .	47·4	32·0
Komáromi járás	Lévai járás . . .	49·2	31·9
Ógyallai járás	Losonci járás . .	50·9	40·0
Párkányi járás	Munkácsi járás .	21·4	15·9
Zselizi járás	Nagykaposi járás	64·2	71·9
Kassa rtv.	Nagymihályi járás	5·7	8·8
Munkács rtv.	Nagyrőcei járás .	29·5	26·3
Ungvár rtv.	Nagyszőllősi járás	20·7	35·7
	Nyitrai járás . .	0·9	1·7
	Pozsonyi járás .	5·2	5·0
	Rimaszombati j. .	26·7	8·1
	Rozsnyói járás .	49·0	40·4
	Somorjai járás .	74·9	84·9
	Szepsi járás . .	71·4	80·5
	Tornaljai járás .	98·9	97 8
	Tőketerebesi járás	28·6	35·1
	Ungvári járás . .	47·1	40·4
	Vágsellyei járás .	68·4	66·7
	Verebélyi járás .	93·2	90·3

A rég várt területi rendezés a maga csonkaságában is két régi vármegye nevét (Bars és Nyitra) hozta vissza a trianoni döntés alapján megcsonkított vármegyei nomenklatúránk számára s négy megcsonkított vármegyénket (Győr, Komárom, Esztergom, Szabolcs) újra egésszé tette.

„A Magyar Szent Koronához visszacsatolt északi területek közigazgatásáról" szóló 9.330/1938. M. E. számu rendelet a visszacsatolt északi területeken és az országnak ezekkel a területekkel határos részein — addig is, amíg a törvényhatósági beosztást törvény rendezi — a változás alá eső törvényhatóságokat az alábbi módon alakította meg:

Komárom vm.

Székhelye: *Komárom.*

Dunaszerdahelyi járás.
Gesztesi járás.
Komáromi járás.
Ógyallai járás.
Somorjai járás.
Tatatővárosi járás.
Komárom mv.

Esztergom vm.

Székhelye: *Esztergom.*

Esztergomi járás.
Párkányi járás.
Esztergom mv.

Nyitra és Pozsony k. e. e. vármegyék.

Székhelyük: *Érsekújvár.*

Érsekújvári járás.
Galántai járás.
Vágsellyei járás.

Bars és Hont k. e. e. vármegyék

Székhelyük: *Léva.*

Ipolysági járás.
Lévai járás.
Szobi járás.
Verebélyi járás.

Nógrád vm.

Székhelye: *Balassagyarmat.*

Balassagyarmati járás.
Losonci járás.
Nógrádi járás.
Salgótarjáni járás.
Szécsényi járás.
Sziráki járás.
Balassagyarmat mv.
Salgótarján mv.

Gömör és Kishont vm.

Székhelye: *Rimaszombat.*

Putnoki járás.
Rimaszombati járás.
Rozsnyói járás.
Tornaljai járás.

Borsod vm.

Székhelye: *Miskolc.*

Edelényi járás.
Mezőcsáti járás.
Mezőkövesdi járás.
Miskolci járás.
Ózdi járás.
Sajószentpéteri járás.

Abaúj-Torna vármegye.

Székhelye: *Kassa.*

Abaújszántói járás.
Cserehát—encsi járás.
Füzér—gönci járás.
Kassai járás.
Szikszói járás.
Tornai járás.

Zemplén vm.

Székhelye: *Sátoraljaújhely.*

Bodrogközi járás.
Sárospataki járás.
Sátoraljaújhelyi járás.
Szerencsi járás.
Tokaji járás.
Sátoraljaújhely mv.

Szabolcs vm.

Székhelye: *Nyíregyháza.*

Dadai alsó járás.
Dadai felső járás.
Kisvárdai járás.
Ligetaljai járás.
Nagykállói járás.
Nyírbaktai járás.
Nyírbátori járás.
Nyírbogdányi járás.
Tiszai járás.
Nyíregyháza mv.

Ung vm.

Székhelye: *Ungvár.*

Nagykaposi járás.
Ungvári járás.
Ungvár mv.

Bereg és Ugocsa k. e. e. vármegyék.

Székhelyük: *Beregszász.*

Beregszászi járás.
Munkácsi járás.
Tiszaújlaki járás.
Vásárosnaményi járás.
Munkács mv.

Szatmár vm.

Székhelye: *Mátészalka.*

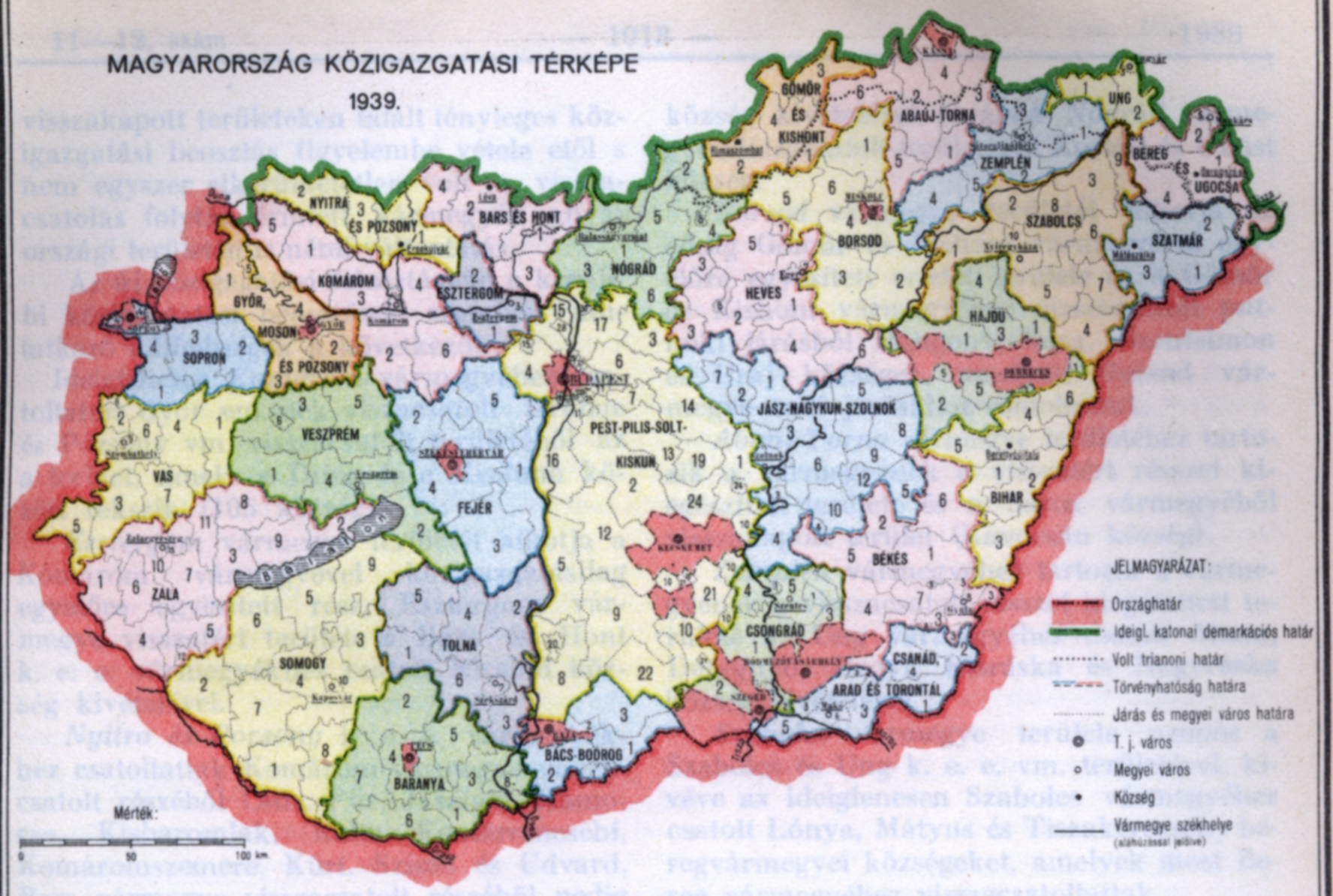
Csengeri járás.
Fehérgyarmati járás.
Mátészalkai járás.

Kassa tjv.

A fentebb idézett rendelkezés 1. §-ának B) pontja egyben Kassa sz. kir. várost újból a törvényhatósági jogú városok közé sorozta, ugyane rendelkezés 2. §-ának 2. bekezdése kimondja Komárom egyesítését a trianoni szerződéssel elszakított területével, ugyanennek a bekezdésnek (3) része pedig Ungvárt és Munkácsot a megyei városok közé sorozta.

A visszacsatolt felvidéki területek közigazgatási beosztásáról intézkedő rendelkezések a lehetőséghez képest igyekeztek visszatérni a régi magyar közigazgatási beosztáshoz. Nem lehetett azonban kitérni igen sok esetben gyakorlati szempontok és a

MAGYARORSZÁG KÖZIGAZGATÁSI TÉRKÉPE
1939.

Magyarország törvényhatóságai.

a) Városi törvényhatóságok:

Budapest székesfőváros,
Baja, Debrecen, Győr, Hódmezővásárhely, Kassa, Kecskemét, Miskolc, Pécs, Sopron, Szeged, Székesfehérvár

b) Vármegyei törvényhatóságok (járások és megyei városok):

1. Abaúj-Torna vm.
1. Abaújszántói járás
2. Cserehát—encsi „
3. Füzér—gönci „
4. Kassai „
5. Szikszói „
6. Tornai „

2. Bács-Bodrog vm.
1. Bácsalmási járás
2. Bajai „
3. Jánoshalmi „

3. Baranya vm.
1. Baranyavári járás
2. Hegyháti „
3. Mohácsi „
4. Pécsi „
5. Pécsváradi „
6. Siklósi „
7. Szentlőrinci „
8. Mohács mv.

4.* Bars és Hont vm.
1. Ipolysági járás
2. Lévai „
3. Szobi „
4. Verebélyi „

5. Békés vm.
1. Békési járás
2. Gyomai „
3. Gyulai „
4. Orosházi „
5. Szarvasi „
6. Szeghalmi „
7. Békéscsaba mv.
8. Gyula mv.

6.* Bereg és Ugocsa vm.
1. Beregszászi járás
2. Munkácsi „
3. Tiszaújlaki „
4. Vásárosnaményi „
5. Munkács mv.

7. Bihar vm.
1. Berettyóújfalusi járás
2. Biharkeresztesi „
3. Cséffa—nagyszalontai „
4. Derecskei „
5. Sárréti „
6. Székelyhídi „

8. Borsod vm.
1. Edelényi járás
2. Mezőcsáti „
3. Mezőkövesdi „
4. Miskolci „
5. Ózdi „
6. Sajószentpéteri „

9.* Csanád, Arad és Torontál vm.
1. Battonyai járás
2. Eleki „
3. Központi „
4. Mezőkovácsházi „
5. Torontáli „
6. Makó mv.

10. Csongrád vm.
1. Csongrádi járás
2. Kiskundorozsmai „
3. Mindszenti „
4. Csongrád mv.
5. Szentes mv.

11. Esztergom vm.
1. Esztergomi járás
2. Párkányi „
3. Esztergom mv.

12. Fejér vm.
1. Adonyi járás
2. Móri „
3. Sárbogárdi „
4. Székesfehérvári „
5. Váli „

13. Gömör és Kishont vm.
1. Putnoki járás
2. Rimaszombati „
3. Rozsnyói „
4. Tornaljai „

14.* Győr, Moson és Pozsony vm.
1. Magyaróvári járás
2. Pusztai „
3. Sokoróaljai „
4. Tószigetcsillizközi „
5. Magyaróvár mv.

15. Hajdú vm.
1. Központi járás
2. Püspökladányi „
3. Hajdúböszörmény mv.
4. Hajdúnánás mv.
5. Hajdúszoboszló mv.

16. Heves vm.
1. Egri járás
2. Gyöngyösi „
3. Hatvani „
4. Hevesi „
5. Pétervásári „
6. Tiszafüredi „
7. Eger mv.
8. Gyöngyös mv.

17. Jász-Nagykun-Szolnok vm.
1. Jászsági alsó járás
2. Jászsági felső „
3. Központi „
4. Tiszai alsó „
5. Tiszai felső „
6. Tiszai közép „
7. Jászberény mv.
8. Karcag mv.
9. Kisújszállás mv.
10. Mezőtúr mv.
11. Szolnok mv.
12. Túrkeve mv.

18. Komárom vm.
1. Dunaszerdahelyi járás
2. Gesztesi „
3. Komáromi „
4. Ógyallai „
5. Somorjai „
6. Tatatóvárosi „
7. Komárom mv.

19. Nógrád vm.
1. Balassagyarmati járás
2. Losonci „
3. Nógrádi „
4. Salgótarjáni „
5. Szécsényi „
6. Sziráki „
7. Balassagyarmat mv.
8. Salgótarján mv.

20.* Nyitra és Pozsony vm.
1. Érsekújvári járás
2. Galántai „
3. Vágsellyei „

21. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm.
1. Abonyi járás
2. Alsódabasi „
3. Aszódi „
4. Budakörnyéki „
5. Dunavecsei „
6. Gödöllői „
7. Gyömrői „
8. Kalocsai „
9. Kiskőrösi „
10. Kiskunfélegyházi „
11. Központi „
12. Kunszentmiklósi „
13. Monori járás
14. Nagykátai „
15. Pomázi „
16. Ráckevei „
17. Váci „
18. Budafok mv.
19. Cegléd mv.
20. Kalocsa mv.
21. Kiskunfélegyháza mv.
22. Kiskunhalas mv.
23. Kispest mv.
24. Nagykőrös mv.
25. Pestszenterzsébet mv.
26. Pestszentlőrinc mv.
27. Rákospalota mv.
28. Szentendre mv.
29. Újpest mv.
30. Vác mv.

22. Somogy vm.
1. Barcsi járás
2. Csurgói „
3. Igali „
4. Kaposvári „
5. Lengyeltóti „
6. Marcali „
7. Nagyatádi „
8. Szigetvári „
9. Tabi „
10. Kaposvár mv.

23. Sopron vm.
1. Csepregi járás
2. Csornai „
3. Kapuvári „
4. Soproni „

24. Szabolcs vm.
1. Dadai alsó járás
2. Dadai felső „
3. Kisvárdai „
4. Ligetaljai „
5. Nagykállói „
6. Nyírbaktai „
7. Nyírbátori „
8. Nyírbogdányi „
9. Tiszai „
10. Nyíregyháza mv.

25. Szatmár vm.
1. Csengeri járás
2. Fehérgyarmati „
3. Mátészalkai „

26. Tolna vm.
1. Dombóvári járás
2. Dunaföldvári „
3. Központi „
4. Simontornyai „
5. Tamási „
6. Völgységi „
7. Szekszárd mv.

27. Ung vm.
1. Nagykaposi járás
2. Ungvári járás
3. Ungvár mv.

28. Vas vm.
1. Celldömölki járás
2. Irottkői „
3. Körmend—németújvári „
4. Sárvári „
5. Szentgotthárd—muraszombati járás
6. Szombathelyi „
7. Vasvári „
8. Kőszeg mv.
9. Szombathely mv.

29. Veszprém vm.
1. Devecseri járás
2. Enyingi „
3. Pápai „
4. Veszprémi „
5. Zirci „
6. Pápa mv.
7. Veszprém mv.

30. Zala vm.
1. Alsólendvai járás
2. Balatonfüredi „
3. Keszthelyi „
4. Letenyei „
5. Nagykanizsai „
6. Novai „
7. Pacsai „
8. Sümegi „
9. Tapolcai „
10. Zalaegerszegi „
11. Zalaszentgróti „
12. Nagykanizsa mv.
13. Zalaegerszeg mv.

31. Zemplén vm.
1. Bodrogközi járás
2. Sárospataki „
3. Sátoraljaújhelyi „
4. Szerencsi „
5. Tokaji „
6. Sátoraljaújhely mv.

* Közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegyék.

M. KIR. KÖZP. STATISZTIKAI HIVATAL TÉRKÉPÉSZETE — M. St. Sz. 1938. R. H. de St. — M. kir. Térképészeti Intézet. M.9/39.B.

visszakapott területeken talált tényleges közigazgatási beosztás figyelembe vétele elől s nem egyszer elkerülhetetlen volt a visszacsatolás folytán érintett vármegyék anyaországi területén is némi változtatás.

Az új közigagatási felosztásban a korábbi közigazgatási beosztással szemben mutatkozó különbségek a következők:

Ideiglenesen *Komárom* vármegyéhez csatoltatott Győr vm.-nek viszacsatolt területe és Pozsony vm. visszacsatolt területéből az a terület, amely a Duna és a Kisduna között fekszik (105 község).

Esztergom vármegye területét alkotja a Komárom vármegyével közigazgatásilag egyelőre egyesített rész, Esztergom vármegye visszatért területe a Bars és Hont k. e. e. vármegyékhez csatolt Kicsind község kivételével.

Nyitra és Pozsony k. e. e. vármegyékhez csatoltattak Komárom vármegye visszacsatolt részéből Csúz, Für, Jászfalu, Kamocsa, Kisbaromlak, Kolta, Komáromcsehi, Komáromszemere, Kürt, Szimő és Udvard, Bars vármegye visszacsatolt részéből pedig Újlót és Zsitvabesenyő község.

Bars és Hont k. e. e. vármegyékhez csatoltattak Hont vármegyének Nógrád vármegyével közigazgatásilag egyelőre egyesített része, Hont vármegye visszacsatolt területe a Nógrád vármegyéhez csatolt községek kivételével, Esztergom vármegyéből Kicsind község, Nyitra vármegye visszacsatolt területéből Nemesdicske, Vajk és Zsitvamártonfalva község és végül Bars vármegye visszacsatolt területe Újlót és Zsitvabesenyő község kivételével.

Nógrád vármegyéhez csatoltattak Hont vm. visszacsatolt részéből Apátújfalu, Bátorfalu, Csáb, Dacsókeszi, Erdőszelestény, Ipolybalog, Ipolyharaszti, Ipolykeszi, Kiscsalomja, Kóvár, Leszenye, Lukanénye és Nagycsalomja, Gömör és Kishont vármegye visszacsatolt részéből Béna, Egyházasbást és Tajti község.

Gömör és Kishont vármegyéhez a visszatért részen kívül hozzátartozik a Borsod vármegyével közigazgatásilag egyelőre egyesített része a Borsod vármegye ózdi járásához csatolt Hangony, Susa, Szentsimon és Uraj község kivételével, továbbá Nógrád vármegye visszacsatolt területéből Korláti és Óbást község.

Borsod vármegye területét alkotja az eddig Gömör és Kishont vármegyével egyelőre egyesített eredeti területe és a Gömör és Kishont vármegyéhez visszacsatolt putnoki járásból Hangony, Susa, Szentsimon és Uraj községek, amelyek Borsod vármegye ózdi járásához csatoltattak.

Abaúj-Torna vármegye területéhez tartozik a vármegyének a visszatért résszel kiegészített területe és a Sáros vármegyéből visszakapott terület (Kavocsán község).

Zemplén vármegyéhez tartozik a vármegyének a visszacsatolt résszel kiegészített területe az Ung vármegyéhez csatolt Abara, Deregnyő, Hegyi, Kisráska és Nagyráska község kivételével.

Szabolcs vármegye területe azonos a Szabolcs és Ung k. e. e. vm. területével, kivéve az ideiglenesen Szabolcs vármegyéhez csatolt Lónya, Mátyus és Tiszakerecseny beregvármegyei községeket, amelyek most Bereg vármegyéhez visszacsatoltattak.

Ung vármegye területéhez csatoltatott Zemplén vm. visszacsatolt részéből Abara, Deregnyő, Hegyi, Kisráska és Nagyráska község, Szabolcs vm. visszacsatolt része és Bereg vm. visszacsatolt területéből Kisdobrony és Nagydobrony község.

A *Bereg* vármegyéből ideiglenesen Szabolcs és Ung k. e. e. vármegyékhez csatolt Lónya, Mátyus és Tiszakerecseny község, valamint az ideiglenesen Szatmár, Ugocsa és Bereg k. e. e. vármegyékhez csatolt vásárosnaményi járás Bereg vármegyéhez visszacsatoltatott. Bereg és Ugocsa k. e. e. vármegyékhez csatoltatott a visszatért Nagypalád szatmárvármegyei község is.

Szatmár vármegye területe azonos azzal a területtel, amely Bereg és Ugocsa vármegyével volt eddig közigazgatásilag egyelőre egyesítve.

A visszacsatolt Felvidéknek a magyar közigazgatás szervezetébe való s a fentiekben ismertetett beosztása, miként az idézett rendelet is kiemeli, csak ideiglenes s a végleges rendezés a törvényhozás feladata lesz.

vitéz Mike Gyula dr.

Terület és népesség.

Territoire et population.

***Résumé**. Comme on a pu lire dans le numéro précédent de cette Revue[1]) le territoire de la Hongrie s'est accru, à la suite de la sentence arbitrale rendue à Vienne le 2 novembre 1938, de 12·8% et sa population de 11·9%. Tandis que la Hongrie du traité de Trianon n'a représenté que 28·6% du royaume d'avant-guerre, et sa population 36·5% de celle que le recensement de 1910 avait enregistrée, depuis l'arbitrage de Vienne la Hongrie possède 32·2% de son ancien territoire et 40·6% de son ancienne population.*

Le Tableau 1 indique, en suivant l'ordre administratif d'avant-guerre, les comitats et la ville autonome que l'arbitrage de Vienne a restitués ou agrandis. Il résulte de ces changements que le territoire de la Haute-Hongrie détachée de la mère-patrie se trouve réduit de 61.633 km² à 49.718 km², et que sa population est tombée de 3,517.568 à 2,654.821 habitants.

Le Tableau 2 fait connaître l'état de la population entre 1880 et 1930. L'addition des chiffres relatifs au territoire délimité par le traité de Trianon et à la région qui vient d'être libérée ne donne pas un résultat absolument exact, ne serait-ce qu'à cause du décalage des recensements tchéco-slovaques; l'incertitude est plus grande encore en ce qui concerne le chiffre de la population de 1938. C'est donc seulement une approximation que, comme la population du territoire du traité de Trianon atteint à la fin de 1938 le chiffre de 9·1 millions, le chiffre du territoire actuel, compte tenu de la zone recouvrée, atteint — ou dépasse peut-être — 10·1 millions. Grâce à la libération de cette zone, la Hongrie s'est enrichie d'une région dont la population est assez dense et s'accroît à un taux dépassant la moyenne.

La libération de la zone du Nord a nécessité une nouvelle division administrative. Le Tableau 3 indique, suivant cette division, la superficie, la population (et la densité de celle-ci) des comitats. Les chiffres se rapportent à tous les comitats dont l'arbitrage de Vienne a changé l'état, et notamment tant à leur portion intérieure à l'ancienne frontière qu'à leur portion restituée. Le Tableau 4 montre comment la population et sa densité se sont modifiées entre 1910 et 1930 dans les parties recouvrées des divers comitats. Il en ressort que l'une et l'autre ont notablement progressé en général. Cette conclusion acquiert plus de force encore si l'on tient compte des pertes causées par la grande guerre précisément entre 1910 et 1930, ainsi que de l'émigration forcée qui emportait (sous forme d'expulsion ou de fuite) une assez grande partie de l'élément hongrois au cours des années d'après-guerre. L'accroissement de la population devait donc avoir pour origine autant l'excédent des naissances sur les décès et les migrations intérieures (dont le courant était orienté dans la Haute-Hongrie aussi du Nord au Sud) que l'infiltration d'éléments non autochtones (soldats, fonctionnaires, personnes exerçant des professions libérales, etc.).

L'examen détaillé de l'état démographique de la zone du Nord ne pourra être entrepris avant l'analyse et la coordination des éléments recueillis au cours du recensement qui avait lieu vers la mi-décembre 1938; cette fois-ci nous devons donc nous borner à rappeler (Tableau 5) quelques indications générales. Nous citons en partie seulement les données de 1910, car la statistique tchéco-slovaque s'est enquise, non de la langue maternelle, mais de la nationalité qui n'a guère de critères objectifs assez sûrs; ses résultats ne se prêtent pas à la comparaison; en outre, elle n'a pas publié par communes de tableaux relatifs à la profession, ce qui rend impossible de dresser à ce point de vue l'état de la région recouvrée. Il n'est pas sans intérêt de noter que la proportion de l'élément hongrois a été, en 1910, à peu près la même dans la zone libérée que sur le territoire laissé à la Hongrie par le traité de Trianon, ensuite que celle de l'élément israélite a, entre 1910 et 1930 dans la zone aujourd'hui libérée, augmenté à un rythme supérieur à la moyenne, en dépassant le chiffre correspondant au territoire du traité de Trianon. Enfin, le taux agraire de la zone libérée est légèrement supérieur à ce qu'il est dans le reste du pays. La proportion de l'élément hongrois souligne le caractère fortement hongrois de la région recouvrée; en 1910, elle a atteint 90% dans 659 communes, elle était comprise entre 80 et 90% dans 47 communes, entre 75 et 80% dans 15 communes; donc, parmi les 859 communes récupérées, elle dépassait 75% dans 721 communes.

Le Tableau 6 montre par comitats l'état de 1910 au point de vue de la langue maternelle, et par villes l'état des religions entre 1910 et 1930. Le Tableau 7 indique, suivant la division administrative actuelle, la situation en matière de langue et de religion. Il ressort des chiffres détaillés que la population hongroise des villes libérées avait partout dépassé le niveau de 70% en 1910. Les chiffres de 1910—1930 relatifs à la religion mettent

[1]) **Revue** Hongroise de Statistique, 1938, pp. 929—933.

bien en lumière la préférence des Juifs pour les villes. D'ailleurs, la proportion de l'élément hongrois a dépassé en 1910 60% dans tous les comitats (ou portions de comitat) libérés (il en était de même en 1930, sauf un), en surpassant généralement 80 ou 90%.

L'étude de la répartition de la population par profession se heurte à la difficulté que les informations dont nous disposons sur les communes remontent toutes à l'année 1910, les publications tchéco-slovaques ne s'occupant que des districts. Les chiffres approchés que nous possédons semblent indiquer que le taux de la population agraire a légèrement augmenté en certains endroits entre 1921 et 1930 (voir les Tableaux 8 et 9).

Somme toute, la Hongrie du traité de Trianon a été enrichie, du fait de l'arbitrage de Vienne, par un territoire qui était avec elle en une connexion bien étroite et harmonieuse.

*

A Szemlében már megemlékeztünk arról,[1]) hogy a felföldi magyarlakta területsáv zömének visszatérésével a csonka országdarab trianoni területének 12·8%-ával, 1930. évi lakosszáma pedig 11·9%-kal nőtt meg. 1938 november 2-ig a természetszabta egységet alkotó békebeli Magyarbirodalom földjének mindössze 28·6%-a volt magyar fennhatóság alatt, s ezen a területen az 1910. évi népességének csak 36·5%-a élt. A bécsi döntés a történeti és gazdaságföldrajzi nézőpontok figyelmen kívül hagyásával csupán *etnikai alapon* korrigálhatta a megcsonkított Magyarország északi határait. A német-olasz döntőbírói határozat alapján *a Magyarbirodalom területének ezért csak 3·6%-a,*

[1]) V. ö. A visszacsatolt északi terület. M. Stat. Szemle, 1938. évf. 929—933. l.

1. A visszacsatolt északi terület 1910. évi nagysága és népessége a háború előtti közigazgatási beosztás szerint.

Etendue et population, en 1910, du territoire septentrional rétrocédé, d'après la division administrative d'avant-guerre.

Vármegye, tj. város *Comitats et villes autonomes*	A törvényhatóság felszabadult részének *Parties libérées des comitats et villes autonomes*			A törvényhatóság egész 1910. évi			
				területéből *Du territoire entier*		népességéből *De la population entière*	
				d e 1 9 1 0,			
				1938 november 2 *sous la domination hongroise*			
	területe *territoire* (km²)	népessége *nombre des habitants*	népsűrűsége 1 km² re *densité de la population par km²*	előtt *avant*	után *après*	előtt *avant*	után *après*
	1910-ben — *en 1910*			magyar fennhatóság alá tartozott ill. tartozik *le 2 novembre 1938*			
				%			
Abaúj-Torna vm. *)	1.058	54.269	51·3	*51·9*	*84·7*	*52·7*	*87·0*
Kassa tjv. **)	94	44.211	470·3	—	*100·0*	—	*100·0*
Bars vm.	840	64.303	76·6	—	*30·8*	—	*36·0*
Bereg vm.	961	83.337	86·7	*12·1*	*37·5*	*11·1*	*46·3*
Esztergom vm.	545	37.092	68·0	*49·4*	*100·0*	*59·2*	*100·0*
Gömör és Kishont vm.	1.699	85.626	50·4	*7·5*	*47·3*	*8·5*	*54·0*
Győr vm.	83	4.895	59·0	*94·4*	*100·0*	*94·7*	*100·0*
Hont vm.	832	45.422	54·6	*18·2*	*50·9*	*21·7*	*60·5*
Komárom vm.	1.364	81.747	59·9	*51·3*	*100·0*	*54·5*	*100·0*
Komárom tjv.	28	19.391	692·5	*12·5*	*100·0*	*13·2*	*100·0*
Nógrád vm.	549	40.198	73·2	*57·7*	*71·0*	*64·5*	*79·9*
Nyitra vm.	683	74.976	109·8	—	*12·4*	—	*16·4*
Pozsony vm.	1.635	113.439	69·4	*1·1*	*39·2*	*0·5*	*36·9*
Sáros vm.	6	870	145·0	—	*0·2*	—	*0·5*
Szabolcs vm.	69	3.479	50·4	*98·5*	*100·0*	*98·9*	*100·0*
Szatmár vm.	31	1.525	49·2	*28·9*	*29·4*	*30·4*	*30·8*
Ugocsa vm.	280	17.645	61·7	[2]) *0·0*	*23·1*	[2]) —	*19·2*
Ung vm.	478	47.378	99·1	*0·4*	*15·2*	*0·7*	*30·0*
Zemplén vm.	680	42.944	63·1	*28·3*	*39·1*	*38·9*	*51·4*
Összesen — *Total*	[1]) **11.915**	**862.747**	**72·4**	[3]) *27·5*	[3]) *47·1*	[3]) *29·6*	[3]) *52·4*

[1]) **Cseh-szlovák községi adatok összefoglalása szerint a visszacsatolt terület 11.866 km². —** *D'après les données communales tchéco-slovaques, le territoire rétrocédé est de 11.866 km².* [2]) **Ugocsa vm-ből csak 0·1 km² lakatlan terület maradt magyar fennhatóság alatt. —** *Du comitat d'Ugocsa, le traité de Trianon n'a laissé à la Hongrie qu'une partie inhabitée de 0·1 km².* — [3]) **A felsorolt 19 törvényhatóság (17 vármegye 2 tjv.) 1910. évi egész területének és lélekszámának %-ában. —** *Par rapport à la superficie et à la population totales en 1910 des 19 collectivités (17 comitats et 2 villes autonomes) en question, %.*

*) Vm. = *comitat.* **) Tjv. = *ville autonome.*

1910. évi lakosszámának pedig 4·1%-a kerülhetett vissza hazánkhoz. Így is a megnagyobbodott Csonka-Magyarországhoz ezidőszerint a magyarbirodalmi terület 32·2%-a, a 20·9 milliós 1910. évi *lélekszámnak pedig* nem 36·5, hanem *40·6%-a tartozik.* E szerint a csonka-ország népességi súlya és jelentősége a területi kérdés rendezésének korlátozottsága ellenére is örvendetes módon és igen észrevehető mértékben növekedett meg.

A trianoni békemű rendelkezéseit áttörő és már csak ezért is történeti jelentőségű felvidéki területrendezés *az 1. sz. táblában* — a békebeli közigazgatási beosztásnak megfelelően — *felsorolt megyei és városi törvényhatóságokat érintette.*[1]) Táblázatunk tanusága szerint a békebeli magyar vármegyék közül a bécsi döntés nyomán Győr, Komárom, Esztergom és Szabolcs teljessé kerekedett és kisebb-nagyobb mértékben megnagyobbodott Hont, Nógrád, Gömör, Abaúj-Torna, Ung, Zemplén, Bereg és Szatmár megye magyar kézben maradt területe is. De ezenkívül nagyobb területdarab került vissza a csonka-országhoz Pozsony és Ugocsa vármegyéből — mindkettőből eddig csupán jelentéktelen területfoszlányra terjedt ki a magyar impérium —, úgyszintén az 1938 november 2-ig teljesen elszakított Bars és Nyitra megyei törvényhatóságokból is (sőt Sáros megye egy községe is az ideiglenes katonai demarkációs vonalon innen esik). A háborúelőtti tj. városok sorából pedig Kassa került vissza, valamint az eddig nagyobb részében hasonlóképen elszakított Komárom város lett ismét a maga egészében a mai Magyarország alkotórésze. A magyar kézben maradt törvényhatóságok sora és területe tehát nem csekély mértékben vált teljesebbé a bécsi rendezés nyomán.

A területvisszacsatolás következtében *a Felvidék elszakított részének* kiterjedése 61.633 km²-ről 49.718 km²-re, e terület 1910. évi népessége pedig 3,517.568 főről 2,654.821 főre csökkent. E szerint 1938 nov. 2. óta a Magyarbirodalom területének 15·2%-a áll cseh-szlovák fennhatóság alatt; ezen a tekintélyes földdarabon az ország

[1]) Az adatok csak az *ideiglenes katonai demarkációs vonalon innen eső területre* vonatkoznak és csupán *községi pontossággal készültek.* (L. M. Stat. Szemle 1938. évf. 930. l.)

2. A trianoni Magyarország és a visszacsatolt északi rész területe és népessége 1880—1930.

Etendue et population de la Hongrie d'après le traité de Trianon et du territoire septentrional rétrocédé, 1880—1930.

Év *Années*	A trianoni Magyarország *de la Hongrie d'après le traité de Trianon*			Év *Années*	A visszacsatolt északi rész *du territoire septentrional rétrocédé*			Év *Annees*	A bécsi döntés utáni Magyarország *de la Hongrie d'après la sentence arbitrale de Vienne*		
	területe *Territoire* (km²)	népessége *Population*	népsűrűsége (1 km²-re) *Densité de la population (par km²)*		területe *Territoire* (km²)	népessége *Population*	népsűrűsége (1 km²-re) *Densité de la population (par km²)*		területe *Territoire* (km²)	népessége *Population*	népsűrűsége (1 km²-re) *Densité de la population (par km²)*
1880	93.073	5,332.227	*57·3*	1880	[1]) [3]) 11.915	696.644	[1]) *58·5*	1880	[2]) 104.988	6,028.871	[2]) *57·4*
1910		7,615.117	*81·8*	1910		862.747	[1]) *72·4*	1910		8,477.864	[2]) *80·8*
1920		7,990.202	*85·8*	1921		902.273	[1]) *75·7*	1920/21		8,892.475	[2]) *84·7*
1930		8,688.319	*93·4*	1930		[3]) 1029.629	[1]) *86·4*	1930		9,717.948	[2]) *92·6*

[1]) A cseh-szlovák községi adatok összefoglalása szerint a visszacsatolt terület 11.866 km², népsűrűsége pedig (1 km²-re) 1880-ban 58·7, 1910-ben 72·7, 1920-ban 76·0 és 1930-ban 86·8 fő. — *D'après les données communales tchéco-slovaques, le territoire rétrocédé est de 11.866 km². La densité de la populat on y était, par km², de 58·7 en 1880, 72·7 en 1910, 76·0 en 1920, 86·8 en 1930.* — [2]) Az 1. sz. jegyzetben kimutatott terület (11.866 km²) figyelembevételével a bécsi döntés utáni Magyarország területe 104.939 km², népsűrűsége pedig (1 km²-re) 1880-ban 57·5, 1910-ben 80·8, 1920/21-ben 84·8 és 1930-ban 92·7. — *Avec le territoire (11.866 km²) indiqué par la note 1, celui de la Hongrie d'après la sentence de Vienne est de 104.939 km². Ce dernier avait, par km², une densité de population de 57·5 en 1880, de 80·8 en 1910, de 84·8 en 1920-21, de 92·7 en 1930.* — [3]) Egyes elcsatolt községeknek a demarkációs vonalon innen eső részével együtt, de egy nagyobb részben a demarkációs vonalon túl fekvő község nélkül a lélekszám 1,031.414 fő volna (a demarkációs vonalnak egészen pontosan ez az adat sem felel meg). — Cseh-szlovák hivatalos adatközlés szerint a Magyarországhoz visszacsatolt határsáv területe 11.830 km², lélekszáma pedig 1,027.450 fő. — *Compte tenu des parties situées en deçà de la ligne de démarcation de certains endroits et laissant de coté une commune dont la plus grande portie se trouve au-delà de cette ligne, le nombre de la population 1,031.414 (ce chiffre non plus ne correspond pas très exactement à celui de la ligne de démarcation). — D'après les renseignements officiels tchéeo-slovaques, le territoire restitué à la Hongrie mesure 11.830 km², avec 1,027.450 habitants.*

békebeli (1910. évi) lakosságának 12·6%-a élt.[1])

Két emberöltő ugyan a nemzetek történetében csupán átfutó, rövid periódus, a trianoni és a most megnagyobbodott Magyarország *1880—1930. évi lélekszámalakulásának* (l. 2. tábla) azonban ennek ellenére népességtörténeti jelentősége is van.

A magyar és a cseh-szlovák népszámlálási adatok tudvalévően nem származnak teljesen azonos időpontból s egybefoglalásuk statisztikai szempontból már csak ebből az okból sem egészen kifogástalan. A 2. sz. tábla háború utáni adataira főleg ez nyom zavaró bélyeget. Még sokkal kétségesebb és nehezebb a legfrissebb népességi adatok megállapítása. Ezért csak tájékoztatásképpen említhetjük meg, hogy 1938. végéig a trianoni Magyarország lélekszáma mintegy 9·1 millió főre növekedhetett; *napjainkban tehát a megnagyobbodott csonkaterületen élő népesség száma a 10 milliót feltétlenül meghaladja,* sőt valamivel a 10¼ millió felé (10·1 millió közelébe, ill. fölé) is emelkedhetett. Egyébként táblázatunknak a (bár csak 1910-ig homogén) adataiból is jól kiviláglik az a tény, hogy Csonka-Magyarország *meglehetősen sűrűn lakott*[2]*) és a közepesnél valamivel gyorsabban népesedő területtel* gazdagodott a bécsi döntés nyomán.[3]) Olyan területtel, mely népgyarapodás és népsűrűség szempontjából is harmónikus kiegészítője a trianoni területnek.

[1]) Ezenkívül az 1938. őszi területrendezés során Német- ill. Lengyelországhoz együtt a Magyarbirodalom területének és 1910. évi lakosságának 0·1%-a csatoltatott.

[2]) Érdemes itt megemlíteni, hogy a trianoni Magyarország népsűrűsége 1930-ban Nagy-Budapest nélkül 1 km²-re 78·5 fő volt; ez az arányszám valamivel kisebb, mint a visszacsatolt északi területé (1 km²-re 86·4 lélek).

[3]) A tényleges népszaporodás arányszáma 1880 és 1910 közt (tehát harminc év alatt) a trianoni Magyarországon 42·8 (egy évtizedre átszámítva 14·3)%, a visszacsatolt területen 23·8 (egy évtizedre 7·9)%, a bécsi döntés utáni területen pedig 40·6 (egy évtizedre 13·5)% volt; 1910 és 1930 közt (vagyis húsz év alatt) a trianoni Magyarország népessége 14·1 (egy évtizedre átszámítva 7·1)%-kal a cseh telepesekkel, tisztviselőkkel, katonákkal, határőrökkel és más nem felvidéki elemekkel elárasztott, tehát némileg természetellenes tempóban fejlődő visszacsatolt területé 19·3 (egy évtizedre 9·7)%-kal s a bécsi döntés utáni Magyarországé 14·6 (egy évtizedre 7·3)%-kal gyarapodott. Az egész ötven év alatt (1880—1930) a tényleges népszaporodás üteme a trianoni Magyarországon 62·9 (egy évtizedre átszámítva 12·6)%, a visszacsatolt területen 47·8 (egy évtizedre 9·6)%, a bécsi döntés utáni Magyarországon pedig 61·2 (egy évtizedre 12·2)% volt.

3. A bécsi döntés által érintett törvényhatóságok visszacsatolt és trianoni részeinek 1930. évi területe és népessége az új közigazgatási beosztás szerint.

Territoire et population, en 1930, d'après la division administrative actuelle, des comitats et de la ville autonome visés par la sentence de Vienne, avec indication des parties libérées et de celles laissées à la Hongrie à Trianon.

Vármegye, tj. város *Les comitats et la ville autonome en question*	Terület *Territoire* (km²) [1])	A népesség száma *Nombre de la population*	Népsűrűség (1 km²-re) *Densité de la population (par km²)*
	1930-ban — *en 1930*		
a)* A törvényhatóság 1938. nov. 2-án felszabadult része: — *Parties libérées le 2 nov. 1938			
Abaúj-Torna vm.*) . . .	1.055·9	59.367	*56·2*
Kassa tjv.**)	92·6	70.117	*757·2*
Bars és Hont vm. . . .	1.495·8	115.274	*77·1*
Bereg és Ugocsa vm. .	1.229·7	124.143	*100·9*
Esztergom vm.	535·2	41.249	*77·1*
Gömör és Kishont vm. .	1.662·5	93.673	*56·3*
Komárom vm.	2.139·9	164.516	*76·9*
Nógrád vm.	702·1	56.317	*80·2*
Nyitra és Pozsony vm. .	1.643·3	186.117	*113·3*
Ung vm.	678·8	73.122	*107·7*
Zemplén vm.	630·0	45.734	*72·6*
Összesen — *Total* .	**11.865·8**	**1,029.629**	[2]) *86·8*
b)* A törvényhatóság trianoni magyarországi része: *Parties laissées à la Hongrie à Trianon			
Abaúj-Torna vm.	1.678·7	91.428	*54·5*
Kassa tjv.	—	—	—
Bars és Hont vm. . . .	470·4	28.815	*61·3*
Bereg és Ugocsa vm. .	435·9	27.421	*62·9*
Esztergom vm.	539·3	60.184	*111·6*
Gömör és Kishont vm. .	246·2	13.947	*56·6*
Komárom vm.	1.442·8	118.937	*82·4*
Nógrád vm.	2.424·8	194.174	*80·1*
Nyitra és Pozsony vm. .	—	—	—
Ung vm.	—	—	—
Zemplén vm.	1.765·6	146.318	*82·9*
Összesen — *Total* .	**9.003·7**	**681.224**	*75·7*
c)* Együtt: — *Ensemble			
Abaúj-Torna vm.	2.734·6	150.795	*55·1*
Kassa tjv.	92·6	70.117	*757·2*
Bars és Hont vm. . . .	1.966·2	144.089	*73·3*
Bereg és Ugocsa vm. .	1.665·6	151.564	*91·0*
Esztergom vm.	1.074·5	101.433	*94·3*
Gömör és Kishont vm. .	1.908·7	107.620	*56·4*
Komárom vm.	3.582·7	283.453	*79·1*
Nógrád vm.	3.126·9	250.491	*80·1*
Nyitra és Pozsony vm. .	1.643·3	186.117	*113·3*
Ung vm.	678·8	73.122	*107·7*
Zemplén vm.	2.395·6	192.052	*80·2*
Összesen — *Total* .	**20.869·5**	**1,710.853**	*82·0*

*) Vm. = *comitat.* **) Tjv. = *ville autonome.*

[1]) A törvényhatóságok 1938. nov. 2.-án felszabadult részére vonatkozóan a cseh-szlovák községi adatok összefoglalása alapján kiszámított terület, mely némileg eltér az 1. és 2. sz. táblában közölt adattól. — *Pour le territoire libéré le 2 nov. 1938, chiffres calculés d'après les données communales tchéco-slovaques, lesquels diffèrent légèrement de ceux des tableaux 1 et 2.* — [2]) A népsűrűség az 1. sz. jegyzetben említett okból eltér a 2. sz. táblában közölt adattól. — *Pour la cause indiquée par la note 1, la densité de la population diffère de celle du tableau 2.*

Területi szempontból a legfőbb adatoknak a régi törvényhatósági határokat több helyen kényszerűségből, de észszerűen áttörő *új megyei beosztás* szerint való áttekintése is tanulságos feladat. A 3. sz. tábla a bécsi döntés által érintett egyes törvényhatóságoknak *nemcsak a most felszabadult felvidéki részére, hanem trianoni darabjára vonatkozó adatokat is felöleli.*

A szóbanforgó új vármegyék 1930. évi területe 679 és 3.583 km², lélekszáma 73.000 és 283.000 fő, népsűrűsége pedig egy négyzetkilométerre 55 és 113 fő között ingadozik. *A visszakapcsolt és a régi részek kiterjedése és népességi nagysága természetesen vármegyénkint eltérő.* Érdemes még megemlíteni, hogy a visszacsatolt terület abaúj- és gömör és kishontmegyei hegyes tájai közepesen aluli népsűrűséggel a legritkábban lakottak, nyitra-pozsonyi és ungi, valamint bereg-ugocsai darabjai pedig — viszonylag magasnak mondható népsűrűségi hányadossal — a legsűrűbben benépesítettek. A területi és lélekszámkülönbségekhez hasonlóan persze *az egyes megyék trianoni és újonnan visszajött részeinek népsűrűsége is néhol meglehetősen elütő.* Ezt részben a talaj minőségében és az agrárkultúra fokában rejlő különbségek, részben a domborzati viszonyok eltérősége és az ásványi kincsek és helyhez kötött iparok, ill. városelepülések elütő térbeli elhelyezkedése stb. magyarázhatják meg. *Az egész felszabadult rész átlagos lakottsága azonban csak árnyalati eltérést mutat a trianoni országhatárok közti terület átlagos népsűrűségétől.*

4. sz. összeállításunk arra derít világot, hogy *az egyes törvényhatóságok felszabadult részein a lakosság száma és a népsűrűség 1910. és 1930. közt az új megyei beosztásnak megfelelően hogyan tolódott el.* A tábla megyei adataiból általában *elég jelentős tényleges népgyarapodás és sűrűsödés* képe tűnik elő. A fejlődés kimutatott üteme különösen akkor látszik erőteljesnek, ha figyelembe vesszük, hogy a legutolsó békebeli (az 1910. évi) és a legújabb (az 1930. évi) népszámlálások közti időszak népesedését több körülmény károsan befolyásolja. Így a világháborús vérveszteség és a magyarságnak a Felvidék egész területére számítva több mint százezres tömegét szülő- s lakóhelyéről elsodró háború utáni kényszerkivándorlás (kiutasítások, menekülés) embervesztesége. Ha a szaporulat ennek ellenére meglehetősen tekintélyesnek mutatkozott, ezt az amúgysem túlságosan kedvező természetes szaporodás és a régi határszélekről észak-déli irányban szakadatlanul tartó, de 1919 óta a természetellenes trianoni határsorompónál megtorpanó és így a hegyes északibb területekről származó népességet éppen a Felvidék felszabadult részén felhalmozó népáramlás csak részben magyarázza meg. A látszólag nagyarányú fejlődést elsősorban idegen elemeknek a törzs-

4. A visszacsatolt északi terület 1910. és 1930. évi népessége s népsűrűsége az új közigazgatási beosztás szerint.

Nombre des habitants et densité de la population, en 1910 et 1930, sur le territoire septentrional rétrocédé, indiqué d'après la nouvelle division administrative.

Vármegye, tj. város *Les comitats et la ville autonome rétrocédés*	A népesség száma *Nombre des habitants*		Tényleges népgyarapodás *Accroissement effectif de la population* 1910—1930		Népsűrűség (1 km²-re) *Densité de la population (par km²)*	
	1910	1930	szám szerint *nombres abs.*	%	1910	1930
Abaúj-Torna vm.[1])	55.139	59.367	4.228	*7·7*	*52·4*	*56·2*
Kassa tjv. — *ville autonome*	44.211	70.117	25.906	*58·6*	*470·3*	*757·2*
Bars és Hont k. e. e. vm.	101.216	115.274	14.058	*13·9*	*66·8*	*77·1*
Bereg és Ugocsa k. e. e. vm.	98.267	124.143	25.876	*26·3*	*80·8*	*100·9*
Esztergom vm.	36.438	41.249	4.811	*13·2*	*67·9*	*77·1*
Gömör és Kishont vm.	85.717	93.673	7.956	*9·3*	*50·7*	*56·3*
Komárom vm.	141.191	164.516	23.325	*16·5*	*65·0*	*76·9*
Nógrád vm.	47.270	56.317	9.047	*19·1*	*67·5*	*80·2*
Nyitra és Pozsony k. e. e. vm.	155.257	186.117	30.860	*19·9*	*94·5*	*113·3*
Ung vm.	57.821	73.122	15.301	*26·5*	*86·6*	*107·7*
Zemplén vm.	40.220	45.734	5.514	*13·7*	*65·3*	*72·6*
Összesen — *Total*	**862.747**	**1,029.629**	**166.882**	*19·3*	*72·4*	[2]) *86·8*

[1]) Vm. = *comitat.* [2]) A cseh-szlovák községi adatok összefoglalása alapján megállapított területre (11.866 km²) vonatkozó népsűrűség, mely a 2. sz. táblában közölt adattól lényegtelenül eltér. — *Densité de la population du territoire indiqué d'après les données communales tchéco-slovaques (11.866 km²), différant légerement de cella du tableau 2.*

lakosság közé való mesterséges belevegyítése (cseh tisztviselők s értelmiségi és kereskedő elem, valamint más vidékekről származó katonaság stb. sokszor indokolatlan felhalmozása) idézhette elő.

Az új közigazgatási beosztás figyelembevételével a trianoni Magyarország (részben közigazgatásilag egyelőre egyesített) megyéinek száma a Felföld déli szegélyének visszacsatolása után 25-ről 31-re, a tj. városok száma pedig 11-ről 12-re emelkedett.

A demarkációs vonal és a trianoni határ közti területen fekvő *községek és városok együttes száma* 1910-ben 859, 1930-ban — az időközben létesült cseh telepes községek stb. beszámításával — 868[1]) volt. E néptömörülések közül a háború előtt a 6. sz. táblában kimutatott 11 agglomeráció volt *város* (ú. m. 2 tj. város: Kassa és Komárom, 9 pedig rt. város). A települések közül ezidőszerint 1 tj. város (Kassa) és 3 m.-város (Komárom, Ungvár és Munkács). 1930-ban *tízezernél több lakosa 9 néptömörülésnek* (Kassa, Ungvár, Munkács, Érsekújvár, Komárom, Beregszász, Losonc, Léva és Gúta) volt. Minthogy közülük az első 8 népességi gócpontnak a lélekszámalakulását a Szemlében 1869-ig visszamenőleg népszámlálásról-népszámlálásra közöltük[2]) és mert a 6. sz. tábla ezeknek a nagyobb helyeknek 1910. és 1930. évi népességi végszámait amúgy is felöleli, népesedésük e legjellemzőbb számait ezúttal nem idézzük.

Érdemes azonban az 1930-as cseh-szlovák népszámlálás alapján a visszakerült városok és községek részletesebb *néptömörülési* adatait felsorolni. A kis összeállítás a trianoni Magyarország városainak és községeinek lélekszámnagyságkategóriák szerint való megoszlási százalékait is közli:

Lélekszám-nagyság-kategóriák	A községek és városok				A községek és városok	
	számszerint	%-ban	népessége számszerint	népessége %-ban	%-ban	népessége %-ban
	a visszacsatolt északi területen				a trianoni Magyarországon	
lakossal: 500—nál kevesebb	322	*37·1*	105.474	*10·2*	*22·0*	*2·9*
lakossal: 500— 1.000	288	*33·1*	199.067	*19·3*	*27·9*	*8·0*
lakossal: 1.000— 2.000	163	*18·8*	219.873	*21·4*	*25·1*	*13·9*
lakossal: 2.000— 3.000	44	*5·1*	103.298	*10·0*	*9·7*	*9·2*
lakossal: 3.000— 5.000	32	*3·7*	116.790	*11·4*	*7·4*	*11·1*
lakossal: 5.000—10.000	10	*1·1*	60.754	*5·9*	*4·7*	*12·4*
lakossal: 10.000—20.000	4	*0·5*	57.864	*5·6*	*1·9*	*10·0*
lakossal: 20.000—50.000	4	*0·5*	96.392	*9·4*	*1·0*	*11·5*
lakossal: 50.000—nél több	1	*0·1*	70.117	*6·8*	*0·3*	*21·0*
Összesen . .	868	*100·0*	1,029.629	*100·0*	*100·0*	*100·0*

[1]) Ez a szám a végleges közigazgatási rendezések után kissé még módosulhat.

[2]) V. ö. M. Stat. Szemle. 1938. évf. 931. l.

Összeállításunk felföldi és trianoni adatsorai ugyan elég nagy különbségeket mutatnak, ezeknek az eltéréseknek azonban az a nyitja, hogy a trianoni Magyarország adatait egyrészt Budapest és környékének speciális néptömörülési jellege, másrészt az Alföld különleges települési viszonyai (nagy és óriás-községi rendszere) zavaróan befolyásolják. A felszabadult rész és a trianoni határon innen eső szomszédos területek települési, tömörülési viszonyai közt nincs lényegbeli eltérés. A húsz éven át egymástól mesterséges választóvonallal elvágott trianoni határon túli és inneni területsáv természetes összefüggésének ez is hű kifejezője.

Az eddig felsorolt adatokhoz hasonlóan az alább közlésre kerülő *további részleteredmények is a Felvidék felszabadult részének csak az ideiglenes katonai demarkációs vonallal határolt területére vonatkoznak és csupán községi pontossággal készült összeállításokon* nyugosznak. Ezért és mert a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal felvidéki gyorsstatisztikája népességi részletkérdésekre nem terjeszkedett ki, — ezek tisztázása az 1938 december 15-én foganatosított népösszeírás feladata, — ezúttal a Szemlében *a lakosság anyanyelvére, vallására és foglalkozására vonatkozóan már közölt*[1]) *főbb eredményeknek csupán terület szerint való felbontására* kell szorítkoznunk. *Az összefoglaló főadatokat* az 5. sz. összeállításban csak teljesség kedvéért közöljük.

Az 1930. évi cseh-szlovák népszámlálás adatai közül utolsó békebeli népszámlálásunk eredményeivel *csupán a vallási abszolút és arányszámokat vethetjük egybe.* A cseh összeírások ugyanis egyrészt nem az anyanyelvet, hanem sok elvi és gyakorlati kifogásra alkalmat adó módon *a nemzetiséget tudakolták* és helyi végrehajtásuk ellen is számos jogos panasz hangzott el, másrészt *a foglalkozási megoszlást községi részletezésben egyáltalában nem közölték.* Így e helyen csak arra mutathatunk reá, hogy a Felvidék felszabadult részén 1. a magyarság 1910. évi százaléka csaknem ugyanakkora volt, mint a trianoni csonka-területen, 2. az 1910. és 1930. közt erősen megnőtt lélekszámú felvidéki zsidóság hányadosa elég szembeötlően magasabb a csonkaországinál és 3. a trianoninál valamivel emelkedettebb a visszakapcsolt részeken az agrárhányados is. Az utóbbi adat mérlegelésénél azonban

[1]) V. ö. M. Stat. Szemle, 1938. évf. 932. és 933. l.

5. A népesség anyanyelv, vallás és foglalkozás szerint a trianoni és a visszacsatolt északi területen.

Population suivant la langue maternelle, la religion et la profession dans la Hongrie selon le traité de Trianon et sur le territoire septentrional rétrocédé.

Anyanyelv, vallás ill. foglalkozás *Langue maternelle, religion, profession*	A trianoni Magyarország *Dans la Hongrie selon le traité de Trianon*		A visszacsatolt északi terület *Sur le territoire septentrional rétrocédé*		Együtt *Ensemble*	
	Szám szerint *Nombres abs.*	%	Szám szerint *Nombres abs.*	%	Szám szerint *Nombres abs.*	%
***a)* Anyanyelv szerint 1910-ben:** *Suivant la langue maternelle, en 1910:*						
Magyar — *Hongrois*	6,730.996	*88·4*	746.912	*86·6*	7,477.908	*88·2*
Német — *Allemands*	554.594	*7·3*	17.341	*2·0*	571.935	*6·8*
Szlovák — *Slovaques*	165.273	*2·2*	83.428	*9·7*	248.701	*2·9*
Rutén — *Ruthènes*	1.133	*0·0*	8.941	*1·1*	10.074	*0·1*
Egyéb — *Autres*	163.121	*2·1*	6.125	*0·6*	169.246	*2·0*
Összesen — *Total*	*7,615.117*	*100·0*	*862.747*	*100·0*	*8,477.864*	*100·0*
***b)* Vallás szerint 1910-ben:** *Suivant la religion, en 1910:*						
Róm. kat. — *Cath. rom.*	4,785.515	*62·8*	523.646	*60·7*	5,309.161	*62·6*
Gör. kat. — *Gréco-cath.*	165.536	*2·2*	53.506	*6·2*	219.042	*2·6*
Református — *Calvinistes*	1,632.852	*21·4*	185.698	*21·5*	1,818.550	*21·5*
Ág. h. evangélikus — *Luthériens*	485.219	*6·4*	32.311	*3·8*	517.530	*6·1*
Izraelita — *Israélites*	471.378	*6·2*	66.737	*7·7*	538.115	*6·3*
Egyéb — *Autres*	74.617	*1·0*	849	*0·1*	75.466	*0·9*
Összesen — *Total*	*7,615.117*	*100·0*	*862.747*	*100·0*	*8,477.864*	*100·0*
***c)* Vallás szerint 1930-ban:** *Suivant la religion, en 1930:*						
Róm. kat. — *Cath. rom.*	5,634.003	*64·9*	641.835	*62·3*	6,275.838	*64·6*
Gör. kat. — *Gréco-cath.*	201.093	*2·3*	69.986	*6·8*	271.079	*2·8*
Református — *Calvinistes*	1,813.162	*20·9*	184.706	*18·0*	1,997.868	*20 5*
Ág. h. evangélikus — *Luthériens*	534.165	*6·1*	36.922	*3·6*	571.087	*5·9*
Izraelita — *Israélites*	444.567	*5·1*	78.110	*7·6*	522.677	*5·4*
Egyéb — *Autres*	61.329	*0·7*	18.070	*1·7*	79.399	*0·8*
Összesen — *Total*	*8,688.319*	*100·0*	*1,029.629*	*100·0*	*9,717.948*	*100·0*
***d)* Foglalkozás szerint 1910-ben:** *Suivant la profession, en 1910:*						
Őstermelés — *Production du sol*	4,259.509	*55·9*	516.221	*59·8*	4,775.730	*56·3*
Bányászat és kohászat — *Mines et hauts fourneaux*	87.328	*1·2*	3.822	*0·4*	91.150	*1·1*
Ipar — *Industrie*	1,532.479	*20·1*	147.701	*17·1*	1,680.180	*19·8*
Kereskedelem és hitel — *Commerce et crédit*	350.609	*4·6*	34.964	*4·1*	385.573	*4·5*
Közlekedés — *Transports et voies de communic.*	307.986	*4·0*	35.752	*4·2*	343.738	*4·1*
Bányászat, ipar és forgalom együtt — *Total pour les mines, l'industrie et la „circulation“*	2,278.402	*29·9*	222.239	*25·8*	2,500.641	*29·5*
Közszolgálat és szabadfoglalkozások — *Services publ. et professions libérales*	303.737	*4·0*	32.408	*3·8*	336.145	*3·9*
Véderő stb. — *Défense nationale, etc.*	63.300	*0·8*	13.400	*1·5*	76.700	*0·9*
Napszámosok k. m. n. — *Journaliers s. a. i.*	178.284	*2·4*	20.522	*2·4*	198.806	*2·4*
Házi cselédek — *Domestiques*	215.153	*2·8*	22.274	*2·6*	237.427	*2·8*
Egyéb és ismeretlen foglalkozásúak [1]) — *Habitants exerçant d'autres professions ou de profession inconnue* [1])	316.732	*4·2*	35.683	*4 1*	352.415	*4·2*
Összesen — *Total*	*7,615.117*	*100·0*	*862.747*	*100·0*	*8,477.864*	*100·0*

[1]) A nyugdíjasokkal, tőkepénzesekkel stb. együtt. — [1]) *Y compr. les retraités, les rentiers, etc.*

6. A visszacsatolt városok[1]) népességének 1910. évi anyanyelvi és 1910. évi s 1930. évi vallási megoszlása.
Répartition par langue maternelle en 1910 et par religion en 1910 et 1930 de la population des villes rétrocédées.[1])

Anyanyelv ill. vallás *Langue maternelle et religion*	Kassa	Ungvár	Munkács	Érsekújvár	Komárom[2])	Beregszász	Losonc	Léva	Rimaszombat	Rozsnyó	Jolsva
a) Anyanyelv 1910-ben: *Suivant la langue maternelle, en 1910:*											
Szám szerint — *Nombres abs.*											
Magyar — *Hongrois*	33.350	13.590	12.686	14.838	17.088	12.432	10.634	8.752	6.199	5.886	2.289
Német — *Allemands*	3.189	1.151	3.078	377	1.169	140	428	199	91	159	42
Szlovák — *Slovaques*	6.547	1.219	42	964	756	55	1.675	688	468	406	449
Rutén — *Ruthènes*	210	641	1.394	—	79	221	1	1	4	3	1
Egyéb — *Autres*	915	318	75	49	299	85	201	35	150	111	65
Összesen — *Total*	**44.211**	**16.919**	**17.275**	**16.228**	**19.391**	**12.933**	**12.939**	**9.675**	**6.912**	**6.565**	**2.846**
Százalékban — %											
Magyar — *Hongrois*	*75·4*	*80·3*	*73·4*	*91·5*	*88·1*	*96·2*	*82·2*	*90·5*	*89·7*	*89·7*	*80·4*
Német — *Allemands*	*7·2*	*6·8*	*17·8*	*2·3*	*6·0*	*1·1*	*3·3*	*2·1*	*1·3*	*2·4*	*1·5*
Szlovák — *Slovaques*	*14·8*	*7·2*	*0·3*	*5·9*	*3·9*	*6·4*	*12·9*	*7·1*	*6·8*	*6·2*	*15·8*
Rutén — *Ruthènes*	*0·5*	*3·8*	*8·1*	—	*0·4*	*1·7*	*0·0*	*0·0*	*0·1*	*0·0*	*0·0*
Egyéb — *Autres*	*2·1*	*1·9*	*0·4*	*0·3*	*1·6*	*0·6*	*1·6*	*0·3*	*2·1*	*1·7*	*2·3*
Összesen — *Total*	*100·0*	*100·0*	*100·0*	*100·0*	*100·0*	*100·0*	*100·0*	*100·0*	*100·0*	*100·0*	*100·0*
b) Vallás 1910-ben: *Suivant la religion, en 1910:*											
Szám szerint — *Nombres abs.*											
Római katolikus — *Cath. rom.*	27.863	5.481	3.520	14.309	12.059	2.724	7.260	6.317	2.943	3.784	936
Görög katolikus — *Gréco-cath.*	3.533	4.473	4.081	19	184	1.826	60	12	69	61	27
Református — *Calvinistes*	3.591	1.368	1.771	221	4.370	4.344	724	1.485	1.927	611	145
Ág. hitv. evang. — *Luthériens*	2.382	240	190	128	662	118	2.713	456	1.266	1.582	1.519
Izraelita — *Israélites*	6.723	5.305	7.675	1.540	2.090	3.909	2.135	1.384	689	490	212
Egyéb — *Autres*	119	52	38	11	26	12	47	21	18	37	7
Összesen — *Total*	**44.211**	**16.919**	**17.275**	**16.228**	**19.391**	**12.933**	**12.939**	**9.675**	**6.912**	**6.565**	**2.846**
Százalékban — %											
Római katolikus — *Cath. rom.*	*63·0*	*32·4*	*20·4*	*88·1*	*62·2*	*21·1*	*56·0*	*65·3*	*42·5*	*57·6*	*32·9*
Görög katolikus — *Gréco-cath.*	*8·0*	*26·4*	*23·6*	*0·1*	*1·0*	*14·1*	*0·5*	*0·1*	*1·0*	*0·9*	*1·0*
Református — *Calvinistes*	*8·1*	*8·1*	*10·3*	*1·4*	*22·5*	*33·6*	*5·6*	*15·4*	*27·9*	*9·3*	*5·1*
Ág. hitv. evang. — *Luthériens*	*5·4*	*1·4*	*1·1*	*0·8*	*3·4*	*0·9*	*21·0*	*4·7*	*18·3*	*24·1*	*53·3*
Izraelita — *Israélites*	*15·2*	*31·3*	*44·4*	*9·5*	*10·8*	*30·2*	*16·5*	*14·3*	*10·0*	*7·5*	*7·5*
Egyéb — *Autres*	*0·3*	*0·4*	*0·2*	*0·1*	*0·1*	*0·1*	*0·4*	*0·2*	*0·3*	*0·6*	*0·2*
Összesen — *Total*	*100·0*	*100·0*	*100·0*	*100·0*	*100·0*	*100·0*	*100·0*	*100·0*	*100·0*	*100·0*	*100·0*
c) Vallás 1930-ban: *Suivant la religion, en 1930:*											
Szám szerint — *Nombres abs.*											
Római katolikus — *Cath. rom.*	44.021	8.674	5.742	18.457	13.812	4·475	9.250	8.905	4.077	4.339	1.529
Görög katolikus — *Gréco-cath.*	4.722	7.497	6.378	27	75	3.202	54	42	118	49	54
Református — *Calvinistes*	2.268	1.106	1.429	224	3.871	4.992	437	1.397	1.426	513	55
Ág. hitv. evang. — *Luthériens*	3.392	251	103	256	612	—	2.789	578	1.402	1.228	1.528
Izraelita — *Israélites*	11.195	7.357	11.313	2.535	2.001	5.680	2.278	1.448	816	425	219
Egyéb — *Autres*	4.519	1.790	1.137	958	787	658	651	206	205	114	108
Összesen — *Total*	**70.117**	**26.675**	**26.102**	**22.457**	**21.158**	**19.007**	**15.459**	**12.576**	**8.044**	**6.668**	**3.493**
Százalékban — %											
Római katolikus — *Cath. rom.*	*62·8*	*32·5*	*22·0*	*82·2*	*65·3*	*23·5*	*59·8*	*70·8*	*50·7*	*65·1*	*43·8*
Görög katolikus — *Gréco-cath.*	*6·7*	*28·1*	*24·4*	*0·1*	*0·3*	*16·8*	*0·4*	*0·3*	*1·5*	*0·7*	*1·5*
Református — *Calvinistes*	*3·2*	*4·2*	*5·5*	*1·0*	*18·3*	*26·3*	*2·8*	*11·1*	*17·7*	*7·7*	*1·6*
Ág. hitv. evang. — *Luthériens*	*4·8*	*0·9*	*0·4*	*1·1*	*2·9*	—	*18·1*	*4·6*	*17·4*	*18·4*	*43·7*
Izraelita — *Israélites*	*16·0*	*27·6*	*43·3*	*11·3*	*9·5*	*29·9*	*14·7*	*11·5*	*10·1*	*6·4*	*6·3*
Egyéb — *Autres*	*6·5*	*6·7*	*4·4*	*4·3*	*3·7*	*3·5*	*4·2*	*1·7*	*2·6*	*1·7*	*3·1*
Összesen — *Total*	*100·0*	*100·0*	*100·0*	*100·0*	*100·0*	*100·0*	*100·0*	*100·0*	*100·0*	*100·0*	*100·0*

[1]) Az 1910-ben tj. és rt. városok. — *Villes autonomes et celles dites à conseil organisé, en 1910.* — [2]) Komáromnak csupán (1938 november 2-ig elszakított) dunabalparti része. (Egész Komárom város lélekszáma 1910-ben 22.337, 1930-ban pedig 28.720 fő volt.) — *Pour la ville de Komárom, seulement la partie située sur la rive gauche du Danube, détachée de la Hongrie jusqu'au 2 nov. 1938. (La ville entière avait 22.337 habitants en 1910, 28.720 en 1930.)*

arra is figyelni kell, hogy Budapest nagyvárosias népességével a trianoni Magyarország számsoraiban szerepel; az 1938. nov. 2. előtti országterület agrárszázalékának alacsonyabb voltát tulajdonképpen egyedül ez okozza.[1]) Valójában tehát *a népességösszetétel és a gazdasági struktúra terén sincs alapvető, lényegesebb különbség* a csonkaország és a felszabadított felföldi területöv között; a bécsi döntés tehát nem két egymást eltérő jellegével kiegészítő rész egyesülését tette lehetővé, hanem az adottságok hasonlóságánál fogva is a legszorosabban összefüggő területekét.

Az *1910. évi anyanyelvi megoszlás* felvidéki részleteredményei közül elsősorban az érdemel figyelmet, hogy a bécsi döntés értelmében hazakerült öszesen *859 város és község sorában hogyan alakult a magyar elem százaléka.* A következő adatsor a visszacsatolt terület erősen magyar jellegét igen élesen világítja meg:

A magyar anyanyelvűek 1910. évi aránya	A városok és községek száma
90— %	659
80—90 %	47
75—80 %	15
Együtt 75— %	*721*
70—75 %	8
60—70 %	18
50—60 %	19
Együtt 50—75 %	*45*
Összesen 50 %-nál több	766
50 %-nál kevesebb	93
Mindössze . . . . . [1])859	

[1]) 1930-ban a városok és községek együttes száma 868 volt.

Igen tanulságos *a városok 1910. évi anyanyelvi s 1910. és 1930. évi vallási részletadatainak* szemmelkísérése is. A 6. sz. összeállítás a békebeli tj. és rt. városok idevágó eredményeit foglalja össze és *egyben a városok népességi jelentőségéről szintén képet ad.* De természetesen arra is rámutat, hogy míg a magyar ajkúak békebeli aránya mindegyik városban meghaladta a 70%-ot — sőt többnyire jóval a 80%-nál is magasabban állott —, addig a vallási megoszlás távolról sem volt ily egyszínű. A zsidóság városlakó természete ezekből az adatokból — kivált a keleten fekvő városok adataiból — híven kiviláglik.

A felszabadult terület *1910. évi anyanyelvi s 1910. és 1930. évi vallási adatainak* a jelenlegi közigazgatási beosztás szerint való *megyei vizsgálatából* (l. 7. tábla) mindenekelőtt az tűnik ki, hogy *a magyarság aránya* mindegyik megyében (helyesebben felszabadított megyerészben) messze a 60, sőt *többnyire a 80 és 90% fölött állott.*[1]) A fent bemutatott végadatokkal és községi hányadosokkal együtt ez is a visszaszerzett terület törzsökös magyar jellegének hű kifejezője. *A vallási megoszlás megyék szerint haladó népszámlálási fényképe jóval változatosabb:* az érintett 10 megye felszabadult részein 1910-ben a római katolikusságnak csak 6-ban volt abszolút és 1-ben relatív többsége, míg 3 megyerészben a reformátusoké volt a viszonylagos túlsúly; kelet felé még a görög katolikus és a zsidó elem képviselete is átlag feletti. Az ág. h. evangélikusok csak két megyében éltek nagyobb számban és arányban.

A *foglalkozási megoszlás területi vizsgálatát,* sajnos, nagyon megnehezíti az a körülmény, hogy idevágó *községi adatok csak 1910-ről állanak rendelkezésre.* A demarkációs vonalon innen eső területre vonatkozólag tehát csak erről az időpontról számíthattuk ki és foglalhattuk a 8. sz. összeállításba a foglalkozási főcsoportok lélekszámadatait. Az ennek ellenére tanulságos részleteredmények taglalását mellőzve itt csupán arra utalunk, hogy *az agrárarány* ugyan *mindegyik megyerészen domináló* volt, azonban az ismert gazdaságföldrajzi stb. különbségek miatt elég nagy eltéréseket mutat.

Az *1930. évi cseh-szlovák népszámlálás alkalmából* tudomás szerint *a lakosság foglalkozásáról még járási közlés is csak egyízben publikáltatott.* A közzétett egyetlen járási tábla többek közt az őstermelés, az ipar[2]) és a kereskedelem és hitel 1921. és 1930.

[1]) Budapest és közvetlen környéke (vagyis Nagy-Budapest) nélkül a trianoni Magyarországon ugyanis az 1910. évi agrárhányados 66·2% volt. (Az 1938 nov. 2. előtti csonkaország népsűrűségének magasabb voltát ugyancsak a *Magyarbirodalom fővárosának* épült Nagy-Budapestnek a trianoni területen aránytalanul megnőtt népességi súlya és jelentősége magyarázza.)

[1]) Bár az 1930. évi cseh-szlovák adatokat támpontul igazán nem fogadhatjuk el, talán nem érdektelen itt megemlíteni, hogy a magyar „nemzetiségűek" aránya az abaújtornai rész kivételével még a cseh népszámlálás szerint is mindegyik megyerészben meghaladta az 50%-ot (holott a cseh népszámlálásoknál a magyarok egy része a külföldi honosok rovatában sikkadt el, nem jelentéktelen hányada pedig nem magyarnak mutattatott ki).

[2]) A bányászattal.

7. A visszacsatolt északi terület népességének 1910. évi anyanyelvi és 1910. s 1930. évi vallási megoszlása az új közigazgatási beosztás szerint.

Population suivant la langue maternelle en 1910 et la religion en 1910 et 1930 sur le territoire septentrional rétrocédé, d'après la nouvelle division administrative.

Vármegye, tjv. *Comitat, ville autonome* — Anyanyelv *Langue maternelle*	A népesség száma *Nombre de la population*	Ebből — *Dont* (szám szerint — *nombres absolus*)					(%)				
		magyar *Hongrois*	német *Allemands*	szlovák *Slovaques*	rutén *Ruthènes*	egyéb *autres*	magyar *Hongrois*	német *Allemands*	szlovák *Slovaques*	rutén *Ruthènes*	egyéb *autres*
***a)* Anyanyelv szerint 1910-ben:** *Suivant la langue maternelle, en 1910:*											
Abaúj-Torna vm.*)	55.139	35.611	355	18.319	18	836	*64·6*	*0·7*	*33·2*	*0·0*	*1·5*
Kassa tjv.**)	44.211	33.350	3.189	6.547	210	915	*75·4*	*7·2*	*14·8*	*0·5*	*2·1*
Bars és Hont vm.	101.216	86.366	650	13.674	2	524	*85·4*	*0·6*	*13·5*	*0·0*	*0·5*
Bereg és Ugocsa vm.	98.267	84.281	6.744	128	6.809	305	*85·8*	*6·9*	*0·1*	*6·9*	*0·3*
Esztergom vm.	36.438	35.425	75	906	—	32	*97·2*	*0·2*	*2·5*	—	*0·1*
Gömör és Kishont vm.	85.717	80.484	612	3.769	10	842	*93·9*	*0·7*	*4·4*	*0·0*	*1·0*
Komárom vm.	141.191	137.276	1.630	1.571	79	635	*97·2*	*1·2*	*1·1*	*0·1*	*0·4*
Nógrád vm.	47.270	41.242	596	4.849	2	581	*87·3*	*1·3*	*10·3*	*0·0*	*1·1*
Nyitra és Pozsony vm.	155.257	123.988	1.821	28.675	1	772	*79·8*	*1·2*	*18·5*	*0·0*	*0·5*
Ung vm.	57.821	51.975	1.532	1.996	1.795	523	*89·9*	*2·7*	*3·5*	*3·1*	*0·8*
Zemplén vm.	40.220	36.914	137	2.994	15	160	*91·8*	*0·3*	*7·5*	*0·0*	*0·4*
Összesen — *Total*	**862.747**	**746.912**	**17.341**	**83.428**	**8.941**	**6.125**	*86·6*	*2·0*	*9·7*	*1·0*	*0·7*

Vármegye, tjv. *Comitat, ville autonome* — Vallás — *Religion*	A népesség száma *Nombre de la population*	Ebből — *Dont* (szám szerint — *nombres absolus*)						(%)					
		róm. kat. *cath. rom.*	görög kat. *gréco-cath.*	református *calvinistes*	ág. h. ev. *luthériens*	izraelita *israélites*	egyéb *autres*	róm. kat. *cath. rom.*	görög kat. *gréco-cath.*	református *calvinistes*	ág. h. ev. *luthériens*	izraelita *israélites*	egyéb *autres*
***b)* Vallás szerint 1910-ben:** *Suivant la religion, en 1910:*													
Abaúj-Torna vm.	55.139	39.754	4.097	8.450	411	2.375	52	*72·1*	*7·4*	*15·3*	*0·8*	*4·3*	*0·1*
Kassa tjv.	44.211	27.863	3.533	3.591	2.382	6.723	119	*63·0*	*8·0*	*8·1*	*5·4*	*15·2*	*0·3*
Bars és Hont vm.	101.216	72.823	30	21.277	2.853	4.191	42	*72·0*	*0·0*	*21·1*	*2·8*	*4·1*	*0·0*
Bereg és Ugocsa vm.	98.267	14.738	21.822	42.347	454	18.778	128	*15·0*	*22·2*	*43·1*	*0·5*	*19·1*	*0·1*
Esztergom vm.	36.438	28.449	11	6.380	462	1.128	8	*78·1*	*0·0*	*17·5*	*1·3*	*3·1*	*0·0*
Gömör és Kishont vm.	85.717	41.891	253	27.064	13.229	3.150	130	*48·9*	*0·3*	*31·6*	*15·4*	*3·7*	*0·1*
Komárom vm.	141.191	103.465	218	28.493	1.587	7.367	61	*73·3*	*0·2*	*20·2*	*1·1*	*5·2*	*0·0*
Nógrád vm	47.270	37.003	118	982	6.238	2.857	72	*78·3*	*0·3*	*2·1*	*13·2*	*6·0*	*0·1*
Nyitra és Pozsony vm.	155.257	130.342	34	12.647	4.289	7.842	103	*83·9*	*0·0*	*8·1*	*2·8*	*5·1*	*0·1*
Ung vm.	57.821	14.229	13.563	20.588	300	9.034	107	*24·6*	*23·5*	*35·6*	*0·5*	*15·6*	*0·2*
Zemplén vm.	40.220	13.089	9.827	13.879	106	3.292	27	*32·6*	*24·4*	*34·5*	*0·3*	*8·2*	*0·0*
Összesen — *Total*	**862.747**	**523.646**	**53.506**	**185.698**	**32.311**	**66.737**	**849**	*60·7*	*6·2*	*21·5*	*3·8*	*7·7*	*0·1*
***c)* Vallás szerint 1930-ban:** *Suivant la religion, en 1930:*													
Abaúj-Torna vm.	59.367	43.953	4.651	8.246	508	1.606	403	*74·0*	*7·8*	*13·9*	*0·9*	*2·7*	*0·7*
Kassa tjv.	70.117	44.021	4.722	2.268	3.392	11.195	4.519	*62·8*	*6·7*	*3·2*	*4·8*	*16·0*	*6·5*
Bars és Hont vm.	115.274	87.283	116	19.329	3.646	4.111	789	*75·7*	*0·1*	*16·8*	*3·1*	*3·6*	*0·7*
Bereg és Ugocsa vm.	124.143	20.406	30.001	46.630	—	23.676	3.430	*16·4*	*24·1*	*37·6*	—	*19·1*	*2·8*
Esztergom vm.	41.249	32.811	22	6.185	869	975	387	*79·5*	*0·1*	*15·0*	*2·1*	*2·4*	*0·9*
Gömör és Kishont vm.	93.673	50.729	400	24.517	13.738	3.280	1.009	*54·2*	*0·4*	*26·2*	*14·6*	*3·5*	*1·1*
Komárom vm.	164.516	123.438	182	28.960	2.650	7.542	1.744	*75·0*	*0·1*	*17·6*	*1·6*	*4·6*	*1·1*
Nógrád vm.	56.317	45.428	109	671	6.204	2.865	1.040	*80·7*	*0·2*	*1·2*	*11·0*	*5·1*	*1·8*
Nyitra és Pozsony vm.	186.117	158.388	110	12.328	5.590	8.251	1.450	*85·1*	*0·1*	*6·6*	*3·0*	*4·4*	*0·8*
Ung vm.	73.122	19.565	18.326	21.275	85	11.199	2.672	*26·8*	*25·1*	*29·1*	*0·1*	*15·3*	*3·6*
Zemplén vm.	45.734	15.813	11.347	14.297	240	3.410	627	*34·6*	*24·8*	*31·3*	*0·5*	*7·4*	*1·4*
Összesen — *Total*	**1,029.629**	**641.835**	**69.986**	**184.706**	**36.922**	**78.110**	**18.070**	*62·3*	*6·8*	*18·0*	*3·6*	*7·6*	*1·7*

*) Vm. = *comitat.* **) Tjv. = *ville autonome.*

8. A visszacsatolt északi terület népessége foglalkozási főcsoportonkint 1910-ben az új közigazatási beosztás szerint.

Population en 1910 suivant les grandes catégories de professions sur le territoire septentrional rétrocédé, indiqué d'après la nouvelle division administrative.

Vármegye, tjv. *Comitats et ville aut.*	A népesség száma — *Nombre de la population*	Ebből — *Répartition par profession*: Őstermelés — *Production du sol*	Bányászat és kohászat *Mines et hauts fourneaux*	Ipar — *Industrie*	Kereskedelem és hitel *Commerce et crédit*	Közlekedés — *Transports et voies de communic.*	Bányászat, ipar és forgalom együtt — *Total pour les mines, l'industrie et la „circulation"*	Közszolg. és szabadfogl. *Services publ. et professions libérales*	Véderő stb. - *Défense nationale, etc.*	Napszámosok k. m. n. *Journaliers s. a. i.*	Házi cselédek - *Domestiques*	Egyéb [1]) — *Autres* [1])
	szám szerint — *nombres absolus*											
Abaúj-Torna vm. *) . .	55.139	38.629	117	7.223	1.077	1.152	9.569	1.506	109	2.365	1.059	1.902
Kassa tjv. **) . . .	44.211	1.067	6	16.562	4.628	3.622	24.818	4.685	4.557	1.554	2.705	4.825
Bars és Hont vm. . .	101.216	72.486	18	12.186	3.149	2.139	17.492	3.219	397	1.480	2.454	3.688
Bereg és Ugocsa vm. .	98.267	52.801	41	18.250	7.281	4.663	30.235	5.126	1.067	2.754	2.478	3.806
Esztergom vm. . . .	36.438	27.038	11	4.664	832	1.556	7.063	675	54	363	601	644
Gömör és Kishont vm. .	85.717	46.615	2.887	18.381	2.146	2.167	25.581	3.691	421	2.570	2.532	4.307
Komárom vm.	141.191	93.485	13	19.571	4.572	4.410	28.566	4.159	3.615	2.882	3.700	4.784
Nógrád vm.	47.270	22.899	503	12.533	1.609	1.943	16.588	1.627	1.558	1.130	1.447	2.021
Nyitra és Pozsony vm. .	155.257	102.392	4	22.283	4.927	10.495	37.709	3.473	455	3.180	3.119	4.929
Ung vm.	57.821	30.692	101	10.942	3.458	2.803	17.304	2.997	1.122	1.078	1.467	3.161
Zemplén vm.	40.220	28.117	121	5.106	1.285	802	7.314	1.250	45	1.166	712	1.616
Összesen – *Total* . .	**862.747**	**516.221**	**3.822**	**147.701**	**34.964**	**35.752**	**222.239**	**32.408**	**13.400**	**20.522**	**22.274**	**35.683**
	%-ban — *pourcentage*											
Abaúj-Torna vm.*) . .	*100·0*	*70·1*	*0·2*	*13·1*	*2·0*	*2·1*	*17·4*	*2·7*	*0·2*	*4·3*	*1·9*	*3·4*
Kassa tjv.**) . . .	*100·0*	*2·4*	*0·0*	*37·5*	*10·5*	*8·2*	*56·2*	*10·6*	*10·3*	*3·5*	*6·1*	*10·9*
Bars és Hont vm. . .	*100·0*	*71·6*	*0·0*	*12·0*	*3·1*	*2·1*	*17·2*	*3·2*	*0·4*	*1·5*	*2·4*	*3·7*
Bereg és Ugocsa vm. .	*100·0*	*53·7*	*0·0*	*18·6*	*7·4*	*4·8*	*30·8*	*5·2*	*1·1*	*2·8*	*2·5*	*3·9*
Esztergom vm. . . .	*100·0*	*74·2*	*0·0*	*12·8*	*2·3*	*4·3*	*19·4*	*1·9*	*0·1*	*1·0*	*1·6*	*1·8*
Gömör és Kishont vm. .	*100·0*	*54·4*	*3·4*	*21·4*	*2·5*	*2·5*	*29·8*	*4·3*	*0·5*	*3·0*	*3·0*	*5·0*
Komárom vm.	*100·0*	*66·2*	*0·0*	*13·9*	*3·2*	*3·1*	*20·2*	*2·9*	*2·6*	*2·1*	*2·6*	*3·4*
Nógrád vm.	*100·0*	*48·4*	*1·1*	*26·5*	*3·4*	*4·1*	*35·1*	*3·4*	*3·3*	*2·4*	*3·1*	*4·3*
Nyitra és Pozsony vm.	*100·0*	*65·9*	*0·0*	*14·3*	*3·2*	*6·8*	*24·3*	*2·2*	*0·3*	*2·1*	*2·0*	*3·2*
Ung vm.	*100·0*	*53·1*	*0·2*	*18·9*	*6·0*	*4·8*	*29·9*	*5·2*	*1·9*	*1·9*	*2·5*	*5·5*
Zemplén vm.	*100·0*	*69·9*	*0·3*	*12·7*	*3·2*	*2·0*	*18·2*	*3·1*	*0·1*	*2·9*	*1·8*	*4·0*
Összesen – *Total* . .	*100·0*	*59·8*	*0·4*	*17·1*	*4·1*	*4·2*	*25·8*	*3·8*	*1·5*	*2·4*	*2·6*	*4·1*

[1]) A nyugdíjasokkal, tőkepénzesekkel stb. együtt. — *Y compr. les retraités, les rentiers, etc.* *) *Vm. = comitat.* **) *Tjv. = ville autonome.*

évi népességi százalékait is kimutatta. A gazdaságpolitikai szempontból oly fontos foglalkozási eltolódások hozzávetőleges jellemzésére ezeket az arányszámokat a 9. táblába foglaltuk. Összeállításunk *a cseh-szlovák járási beosztásnak megfelelően készült; első* (a) jelű) *csoportja a teljes egészükben hazánkhoz visszakerült 12 közigazgatási egységet* (9 járást és 3, a cseh-szlovák közigazgatási rendszerben is városnak meghagyott néptömörülést) *részletezi,* míg *a második* (b) jelű) *csoport azokat a cseh járásokat sorolja fel, amelyeknek legalább is egy töredéke Magyarországnak ítéltetett vissza;* végül *a harmadik* (c) jelű) csoport a már említett *három város adatain kívül* a cseh adatközlésben külön is kiemelt (de a járási adatokban foglalt) *további 6 tízezernél népesebb tömörülés* foglalkozási jellegzetességeit szemlélteti.

9. sz. táblánk tanulságai közül külön is érdemes kiemelni, hogy az őstermelő népesség hányadosa 1921-ről 1930-ra éppen a hozzánk teljesen visszakerült járások némelyikében némileg megnövekedett. Egyébként az agrárarány, a teljesen falusias Gúta kivételével, a nagyobb néptömörülésekben városiasan alacsony.

9. Az őstermelés, az ipar és a kereskedelem és hitel népességi aránya 1921-ben és 1930-ban a cseh-szlovák közigazgatási beosztás szerint a bécsi döntés által érintett járásokban.

Proportion, en 1921 et 1930, des habitants des catégories de la production du sol, de l'industrie, du commerce et du crédit dans les arrondissements visés par la sentence de Vienne, indiqués d'après la division administrative tchéco-slovaque.

Járás, politikai kerület (város és község) *Arrondissements (villes et communes)*	A népesség összes száma 1930-ban *Nombre de la population en 1930*	Ebből Magyarországhoz visszacsatoltatott *Dont rétrocédés à la Hongrie* %	Száz lakos közül a (az) *Proportion pour 100 du habitants de ceux appartenant à la catégorie*					
			őstermelés – *de la production du sol*	ipar[2]) *du de l'industrie*	kereskedelem és hitel — *du commerce et crédit*	őstermelés — *de la production du sol*	ipar[2]) *du de l'industrie*	kereskedelem és hitel — *du commerce et crédit*
			körébe tartozott					
			1921			1930		
***a)* Teljes egészükben visszacsatolt járások (és városok)** — *Arrondissements (et villes) entièrement rétrocédés*								
Beregszászi járás *)	63.143	*100·0*	*55·0*	*14·0*	*6·5*	*57·7*	*14·8*	*7·7*
Dunaszerdahelyi járás	45.075	*100·0*	*71·8*	*11·7*	*5·0*	*71·6*	*11·7*	*5·9*
Érsekújvári járás	62.874	*100·0*	*50·6*	*20·1*	*5·2*	*45·7*	*20·9*	*7·2*
Feledi járás	33.808	*100·0*	*69·5*	*13·5*	*1·7*	*67·3*	*16·6*	*2·1*
Kassa város **)	70.117	*100·0*	*2·6*	*30·6*	*15·2*	*2·5*	*26·1*	*16·2*
Királyhelmeci járás	40.161	*100·0*	*63·9*	*11·6*	*4·5*	*65·4*	*14·1*	*5·4*
Komáromi járás	66.144	*100·0*	*56·4*	*16·6*	*5·8*	*54·3*	*16·9*	*6·0*
Munkács város	26.102	*100·0*	*5·7*	*27·5*	*21·9*	*4·3*	*28·8*	*22·5*
Ógyallai járás	53.046	*100·0*	*78·2*	*7·7*	*1·7*	*80·0*	*9·7*	*2·2*
Párkányi járás	49.584	*100·0*	*73·2*	*11·1*	*2·7*	*69·8*	*13·1*	*3·3*
Ungvár város	26.675	*100·0*	*5·6*	*26·2*	*15·5*	*4·4*	*26·8*	*17·6*
Zselizi járás	30.754	*100·0*	*73·5*	*11·8*	*2·3*	*74·3*	*12·1*	*3·3*
Összesen — *Total*	**567.483**	*100·0*	.	.	.	*50·4*	*17·3*	*7·9*
***b)* Kisebb-nagyobb részben visszacsatolt járások** — *Arrondissements en partie rétrocédés*								
Galántai járás	67.698	*79·8*	*62·6*	*17·5*	*4·4*	*56·6*	*21·4*	*5·6*
Ilosvai járás	52.621	*4·5*	*79·7*	*7·9*	*2·8*	*82·4*	*7·7*	*4·0*
Kassai járás	57.833	*64·0*	*73·1*	*8·9*	*2·0*	*70·3*	*12·6*	*2·2*
Kékkői járás	36.274	*46·3*	*83·7*	*8·1*	*1·0*	*82·6*	*8·8*	*1·5*
Korponai járás	48.056	*47·4*	*72·9*	*9·4*	*2·8*	*70·1*	*11·0*	*3·5*
Lévai járás	45.032	*49·2*	*60·5*	*15·4*	*4·6*	*60·4*	*17·3*	*6·2*
Losonci járás	73.457	*50·9*	*53·5*	*22·6*	*3·8*	*50·5*	*22·9*	*5·2*
Munkácsi járás	83.380	*21·4*	*82·5*	*7·1*	*1·8*	*79·5*	*9·1*	*2·7*
Nagykaposi járás	20.557	*64·2*	*76·9*	*7·5*	*3·4*	*76·2*	*8·9*	*3·9*
Nagymihályi járás	50.238	*5·7*	*67·9*	*10·4*	*5·8*	*67·1*	*12·3*	*6·7*
Nagyrőcei járás	22.259	*29·5*	*37·8*	*38·0*	*3·1*	*43·3*	*29·3*	*3·5*
Nagyszőllősi járás	71.004	*20·7*	*72·3*	*7·1*	*3·5*	*70·0*	*7·9*	*4·5*
Nyitrai járás	78.414	*0·9*	*59·8*	*14·1*	*5·1*	*59·8*	*14·8*	*6·2*
Pozsonyi járás	61.149	*5·2*	*45·3*	*25·3*	*3·0*	*28·8*	*32·4*	*6·1*
Rimaszombati járás	49.438	*26·7*	*51·5*	*25·3*	*3·4*	*52·4*	*21·1*	*4·3*
Rozsnyói járás	42.904	*49·0*	*41·7*	*31·2*	*3·6*	*38·8*	*33·5*	*4·0*
Somorjai járás	35.682	*74·9*	*67·3*	*14·4*	*3·4*	*66·3*	*16·2*	*4·1*
Szepsi járás	31.368	*71·4*	*58·0*	*22·6*	*3·3*	*58·6*	*21·9*	*3·4*
Tornaljai járás	22.187	*98·9*	*61·8*	*15·3*	*3·6*	*65·2*	*15·7*	*4·4*
Tőketerebesi járás	47.417	*28·6*	*69·3*	*10·0*	*4·1*	*68·3*	*12·3*	*5·0*
Ungvári járás	47.559	*47·1*	*75·6*	*8·6*	*3·1*	*69·0*	*11·9*	*3·7*
Vágsellyei járás	51.450	*68·4*	*72·5*	*11·1*	*3·0*	*73·8*	*11·4*	*3·7*
Verebélyi járás	35.991	*93·2*	*79·0*	*8·0*	*1·9*	*81·2*	*8·3*	*2·3*
Összesen — *Total*	**1,131.968**	*60·6*	.	.	.	*63·7*	*15·8*	*4·4*
***c)* Egyes visszacsatolt városok és népesebb tömörülések [1])** — *Localités notables rétrocédées [1])*								
Kassa	70.117	*100·0*	*2·6*	*30·6*	*15·2*	*2·5*	*26·1*	*16·2*
Ungvár	26.675	*100·0*	*5·6*	*26·2*	*15·5*	*4·4*	*26·8*	*17·6*
Munkács	26.102	*100·0*	*5·7*	*27·5*	*21·9*	*4·3*	*28·8*	*22·5*
Érsekújvár	22.457	*100·0*	*15·5*	*31·7*	*10·9*	*11·1*	*30·7*	*14·9*
Komárom	21.158	*100·0*	*7·7*	*32·0*	*13·2*	*4·8*	*29·5*	*11·9*
Beregszász	19.007	*100·0*	*15·6*	*26·6*	*14·3*	*16·2*	*26·0*	*15·6*
Losonc	15.459	*100·0*	*4·4*	*40·5*	*13·4*	*4·8*	*27·1*	*15·9*
Léva	12.576	*100·0*	*16·6*	*27·2*	*13·5*	*13·7*	*29·7*	*17·7*
Gúta	10.822	*100·0*	*83·5*	*8·1*	*3·1*	*79·3*	*10·8*	*3·5*
Összesen — *Total*	**224.373**	*100·0*	.	.	.	*9·6*	*26·8*	*16·0*

*) Járás = *arrondissement.* — **) Város = *ville.* — [1]) Közülük **Kassa, Munkács** és Ungvár adatai az *a*) csoportban is szerepelnek, a többi néptömörülésé pedig az *a*) ill. *b*) csoportban felsorolt járások adataiban bennfoglaltatnak. — *De celles-ci, Kassa, Munkács et Ungvár sont inclués aussi dans le groupe a); les autres, dans les arrondissements des groupées a) ou b)* — [2]) A bányászattal együtt.

Tájékozódás kedvéért a cseh járási adatközlés alapján *hozzávetőlegesen kiszámítottuk a Felvidék felszabadult részének 1930. évi foglalkozási főadatait is.* E számításnál a teljesen Magyarországhoz visszakerült járások adataiból indultunk ki; ezek végeredményéhez hozzáadtuk a csak részben hazakerült politikai kerületekhez (járásokhoz) tartozó, de a cseh adatforrásban külön is kimutatott néhány nagyobb tömörülés ugyancsak teljes és pontos adatait, valamint a csak részben visszacsatolt járásokból[1]) becslésszerűen kiszámított eredményeket. Minthogy ennél a becslésnél abból indultunk ki, hogy a demarkációs vonal által kettévágott járások felszabadított területén minden egyes foglalkozási csoportból a visszacsatolt járásrész népességi arányának[2]) megfelelő néptömeg élt, elég sok hibaforrással kell számolnunk. Tekintettel azonban arra, hogy a felszabadult terület népességének nagyobb része a teljes egészében visszakapcsolt járásokat és az említett néhány nagyobb néptömörülést lakja, a számítás végeredményei a valóságot elég jól megközelíthetik (l. a köv. hasában lévő összeállítást).

Az esetleges módszerbeli eltérések miatt ugyan az 1910. és 1930. évi adatok egybevetése nem lehet tökéletes, így is figyelmet érdemel azonban, hogy húsz év alatt a felszabadult felvidéki részeken az agrárszázalék aránylag csak csekély mértékben kisebbedett meg és erősebb iparosodásról

[1]) Helyesebben a járásoknak az esetleg külön kimutatott nagyobb néptömörülés levonása után fennmaradó részéből.

[2]) Ezt a népességi arányt l. a 9. sz. táblán.

Foglalkozási főcsoport	A népesség megoszlása [1])	
	szám szerint[2])	%-ban
Őstermelés	577.420	*56·1*
Bányászat	4.510	*0·4*
Ipar	169.400	*16·5*
Kereskedelem és hitel	65.180	*6·3*
Közlekedés	47.960	*4·7*
Bányászat, ipar és forgalom együtt	287.050	*27·9*
Közszolgálat és szabad fogl. .	58.990	*5·7*
Véderő	21.790	*2·1*
Házi cselédek stb.	9.000	*0·9*
Egyéb és ism. fogl.[3])	75.380	*7·3*
Összesen . . .	1,029.630	*100·0*

[1]) Részben becslés alapján kiszámított tájékoztató értékű adatok.
[2]) Kikerekített adatok.
[3]) A nyugdíjasokkal együtt.

sem igen beszélhetünk. Annál szembeötlőbb a közszolgálat és a véderő cseh részről történt túlméretezése; erőteljes még a kereskedelem és hitel hányadosának emelkedése is. *A trianoni Magyarország adataihoz képest nagyobb eltérést az 1930-ra kiszámított felvidéki adatok sem mutatnak;* az agrárarány ugyan a csonkaterületen 1930-ban csak 51·8% volt, de Nagy-Budapest különválasztása után 61·6%-ra emelkedik.

További részletanyag a cseh-szlovák népszámlálások községi közléseinek hiányában ezidőszerint nem áll rendelkezésünkre. A több mint millió nehéz munkában és sok küszködésben megedzett nemzettestvért számláló visszacsatolt terület népességi viszonyainak teljesebb ábrázolásához tehát be kell várni az 1938 december középi népösszeírás eredményeit.

Thirring Lajos dr.

Népmozgalom.

Mouvement de la population.

Résumé. *Le mouvement de la population de la région libérée ressort du Tableau 1. Les moyennes relatives aux années 1901—1910 ont été tirées des statistiques que l'Office central avait établies pour les communes. Les statistiques d'après-guerre ont été publiées par l'Office tchéco-slovaque seulement pour les districts, et comme la région libérée avait appartenu à 35 districts tchéco-slovaques, force nous était de procéder par estimation pour exprimer les résultats globaux. Afin qu'on puisse comparer les chiffres ainsi obtenus aux données correspondantes de la Hongrie du traité de Trianon, nous reproduisons celles-ci dans le Tableau 2. Les nombres qui caractérisent le mouvement de la population de la région recouvrée concordent parfaitement — sauf en ce qui concerne le taux de nuptialité plus faible dans cette région — avec les nombres relatifs à la mère-patrie, et cela tant pour la grandeur que pour les variations. Nouvelle preuve de l'homogénéité de l'ancien territoire national.*

Les résultats partiels se rapportant aux diverses provinces témoignent dans le même sens. Voici pour 1937 les chiffres de la Petite-Plaine hongroise et des comitats démembrés.

	Proportions pour mille habitants			
	Mariages	Naissances vivantes	Décès	Excédent des naissances
Petite-Plaine hongroise	7·8	21·1	13·5	7·6
Comitats réunis de Győr, Moson et Pozsony [1])	7·8	21·4	12·2	9·2
Comitats réunis de Komárom et Esztergom [1])	8·4	19·3	12·5	6·8

[1]) Territoire laissé à ces comitats par les dispositions du traité de Trianon.

	Proportions pour mille habitants			
	Mariages	Naissances vivantes	Décès	Excédent des naissances
Région libérée du Nord	7·7	20·0	13·4	6·6
Comitats réunis de Nógrád et Hont [1]) . .	8·2	21·8	13·8	8·0
Comitats réunis de Borsod, Gömör et Kishont [1])	8·7	23·6	13·5	10·1
Comit. d'Abaúj-Torna [1])	8·0	26·0	13·9	12·1
Comitat de Zemplén [1]) .	8·0	25·3	14·8	10·5

[1]) Territoire laissé à ces comitats par le traité de Trianon.

En comparant les données de la zone libérée et celles de la région voisine de la Hongrie d'avant l'arbitrage de Vienne, il convient de tenir compte de la puissante influence des villes (de Kassa surtout) que reflètent les premières.

La présence de trois villes (Ungvár, Munkács et Beregszász) contribue à modifier les chiffres relatifs à la zone libérée du Nord-est aussi:

	Proportions pour mille habitants			
	Mariages	Naissances vivantes	Décès	Excédent des naissances
Région libérée du Nord-est	7·6	26·0	15·4	10·6
Comitats réunis de Szatmár, Ugocsa et Bereg [1])	8·0	29·4	16·0	13·4
Comitats réunis de Szabolcs et Ung [1]) . .	8·2	29·7	15·4	14·3

[1]) Territoire laissé à ces comitats par le traité de Trianon.

Le Tableau 3 rapproche, en ce qui concerne le mouvement de la population, la région qui vient d'être libérée et la région qui reste soumise à la souveraineté tchéco-slovaque, avec spécification des données relatives aux anciennes provinces slovaques et ruthènes. Le Tableau 4 dresse le bilan du mouvement de la population de la région libérée, en présentant l'état des choses pour chacun des anciens districts tchéco-slovaques.

Faute de documentation suffisante, on ne peut pas étudier à part la mortalité de la zone recouvrée; mais on possède une table de mortalité de 1929—1932 que l'Office de Statistique de Prague avait dressée pour le territoire réuni de l'ancienne Slovaquie et Ruthénie. Notre Tableau 5 établit un parallèle entre les données sur 25 années d'âge, tirées de cette table, et la table de mortalité valable pour 1930/1931 et pour la Hongrie du traité de Trianon. Les indications des deux tables de mortalité présentent un tel accord tant pour les grandes lignes que pour les détails qu'il est impossible de ne pas y voir une preuve péremptoire de l'unité indestructible de l'ancien territoire national, arbitrairement déchiré.

Ce qui caractérise le mieux l'ensemble de la mortalité, c'est la durée probable de la vie moyenne des enfants nés vivants. Voici les résultats trouvés sur la base de la table de mortalité tchéco-slovaque pour 1929/32 et de la table de mortalité hongroise pour 1930/31:

	Vie moyenne au moment de la naissance, ans	
	Sexe masc.	*Sexe fém.*
Tchéco-Slovaquie 1929/32 . . .	*51·92*	*55·18*
Bohême-Moravie-Silésie (Mère-patrie tchèque) 1929/32 . . .	*53·68*	*57·52*
Slovaquie et Ruthénie (Région transférée) 1929/32	*48·88*	*50·87*
Hongrie du traité de Trianon 1930/31	*48·27*	*51·34*

Pour la Hongrie du traité de Trianon et pour la Haute-Hongrie transférée, les mêmes régularités s'accusent. Le pays des Tchèques est déjà un pays étranger. On le voit aussi quand on consulte le taux net de la natalité. En Bohême-Moravie-Silésie, on a enregistré 66 naissances vivantes par an pour 1000 femmes en état de procréer; dans la partie Est de la République, 116.

Le bilan brut du mouvement démographique — à savoir l'excédent des naissances sur les décès — n'exprime pas la vraie allure du mouvement de la population, car il est impossible que la structure de la population corresponde à la mortalité actuelle. C'est la raison d'être des diverses méthodes d'„épuration" dont les statisticiens font usage. Pour le mouvement de la population dans la République tchéco-slovaque, le professeur Jaroslav Janko a exécuté de tels calculs[1]), et nous allons comparer ses résultats aux nombres correspondants valables pour la Hongrie[2]).

Il va sans dire qu'il faut voir une méthode d'estimation seulement dans la manière dont nous avons dressé le bilan net du mouvement de la population de la région libérée (pour 1930/31) sur la base du taux net de natalité de cette région et de la table de mortalité de la Hongrie; c'est en usant du même procédé que nous avons établi le bilan „épuré" du mouvement de la population de la Hongrie du traité de Trianon, Budapest exclu, sur la base de la mortalité de toute la population pour la même année 1930/31. Les résultats sont les suivants:

	Bilan épuré du mouvement de la population		
	Naissances vivantes	*Décès*	*Excédent (+) ou déficit (—) des naissances*
Bohême-Moravie-Silésie .	*14·8*	*18·0*	*— 3·2*
Haute-Hongrie transférée[3])	*26·2*	*20·1*	*+ 6·1*
Haute-Hongrie rétrocédée .	*25·2*	*20·1*	*+ 5·1*
Hongrie du traité de Trianon, Budapest exclu . .	*22·2*	*20·1*	*+ 2·1*
Hongr. du traité de Trianon	*20·4*	*20·1*	*+ 0·3*

[1]) *Janko: Sur les taux de reproduction de la population en Tchécoslovaquie (Revue Statistique Tchécoslovaque, XIXe année, pp. 287—318).*

[2]) *Cf. Revue Hongroise de Statistique, 1938, pp. 581—602.*

[3]) *L'ancienne Slovaquie et Ruthénie ensemble.*

Malheureusement, depuis 1930/31, le progrès démographique s'est ralenti tant dans le pays démembré que dans la zone rétrocédée, à tel point qu'aujourd'hui, le bilan épuré du mouvement de la population est déficitaire ici comme là. Même le taux brut des naissances vivantes est tombé, sur le territoire libéré, de 28% en 1930 à 21·6%!

*

A felszabadult Felvidék népesedési viszonyainak feltárása nem kis nehézségbe ütközik. A prágai statisztikai hivatal kiadványai a házasságkötések, születések és halálozások adatait csupán járások (városok) szerint részletezik, községi adatokat azonban nem közölnek. A felszabadult terület legutóbb 35 cseh-szlovák közigazgatási egységnek — járási, városi politikai kerületnek — volt része; ezek közül csupán 9 járási (beregszászi, dunaszerdahelyi, érsekújvári, feledi, királyhelmeci, komáromi, ógyallai, párkányi és zselizi) és 3 városi (Kassa, Munkács, Ungvár) politikai kerület tért vissza teljes egészében; 23 kerületnek kisebb-nagyobb része továbbra is a jelenlegi határokon túl maradt. Minthogy a cseh népmozgalmi adatok csupán a politikai kerületek egész területének népesedési viszonyairól számolnak be, kényszerűségből annak feltételezésével kellett megkezdeni számításainkat, hogy a csonka járások felszabadult részét pontosan ugyanazok az arányszámok jellemzik, mint az egész járást. Ez a feltevés természetesen annál indokoltabb, minél nagyobb része tért vissza egy járásnak és fordítva, annál kevésbbé helytálló, minél nagyobb része maradt egy járásnak továbbra is határainkon kívül. Különösen arra a 13 járásra vonatkozóan áll ez, amelynek felénél kisebb része szabadult fel; ezek közül az ilosvai, nyitrai és pozsonyi járásnak csupán egy-egy községét ítélték Magyarországnak a bécsi döntőbírák. (A megfelelő százalékokat 4. sz. táblánk mutatja be.) *A járási adatokat tehát megfelelő óvatossággal és a felszabadult lakosság arányának szemmeltartásával szabad elfogadni.*

Újabb nehézséggel találkozunk az egész felszabadult terület összefoglaló népmozgalmi adatainak kiszámításánál, hiszen a visszatért kb. 850 km. hosszúságban elnyúló területsáv 35 alsófoku közigazgatási egységnek és két tartománynak volt része. Az egyes járási, ill. városi arányszámok számtani átlaga sem lehet az egész terület jellemzője, tekintettel arra, hogy e politikai

1. A visszacsatolt északi terület népmozgalmának összefoglaló adatai. [1])

Résumé du mouvement de la population sur le territoire septentrional rétrocédé. [1])

Terület, év *Territoire et années*	Házasságkötés *Nouveaux mariages*	Élveszületés *Naissances vivantes*	Halálozás *Décès*	Természetes szaporulat *Accroissement naturel*
	ezer lélekre — *pour 1000 habitants*			
a) **Kisalföld.** — *Petite-Plaine.*				
1901/1910	8·5	37·8	24·5	13·3
1919	16·5	29·7	18·5	11·2
1920	9·9	33·7	20·6	13·1
1930	8·8	27·8	15·6	12·2
1931	7·5	25·2	15·9	9·3
1932	8·0	25·5	15·4	10·1
1933	8·6	23·2	14·3	8·9
1934	7·7	22·1	14·4	7·7
1935	7·1	22·2	14·2	8·0
1936	7·8	20·8	13·3	7·5
1937	7·8	21·1	13·5	7·6
b) **Északi határsáv.** — *Zone frontière nord.*				
1901/1910	8·2	33·9	24·1	9·8
1919	14·9	28·2	19·2	9·0
1920	9·9	30·0	19·4	10·6
1930	8·5	26·2	15·6	10·6
1931	7·6	25·5	15·2	10·3
1932	7·5	25·4	15·7	9·7
1933	7·3	22·2	14·8	7·4
1934	7·4	22·2	14·3	7·9
1935	5·9	21·4	13·8	7·6
1936	7·5	20·3	13·8	6·5
1937	7·7	20·0	13·4	6·6
c) **Északkeleti határsáv.** — *Zone frontière nord-est.*				
1901/1910	8·0	39·7	26·9	12·8
1919	21·3	35·9	23·2	12·7
1920	11·8	36·7	29·2	7·5
1930	8·2	32·3	15·6	16·7
1931	7·9	30·3	16·1	14·2
1932	7·6	30·8	17·4	13·4
1933	7·1	26·8	15·5	11·3
1934	7·2	26·9	15·2	11·7
1935	7·0	26·1	14·5	11·6
1936	7·5	25·7	16·2	9·5
1937	7·6	26·0	15·4	10·6
d) **Visszacsatolt északi terület együtt.** *Territoire septentrional rétrocédé, au total.*				
1901/1910	8·3	36·7	24·7	12·0
1919	16·6	30·1	19·5	10·6
1920	10·2	32·8	21·5	11·3
1930	8·6	28·0	15·6	12·4
1931	7·6	26·2	15·7	10·5
1932	7·7	26·3	15·8	10·5
1933	7·9	23·5	14·7	8·8
1934	7·5	22·9	14·5	8·4
1935	6·6	22·6	14·1	8·5
1936	7·7	21·5	14·0	7·5
1937	7·7	21·6	13·8	7·8

[1]) Az 1901/1910. évi adatok kivételével becslés. — *Sauf 1901-1910, évaluations.*

kerületek visszacsatolt lélekszáma 1930-ban 720 és 70.117 között váltakozott. A járási adatokból az egész visszatért területre vonatkozó népmozgalmi arányszámokat csak a megfelelő népszámlálás eredményeinek segítségével lehet megközelítő pontossággal kiszámítani. Ilyenformán *az egész területre, valamint a nagyobb földrajzi egységekre vonatkozó arányszámaink,* az alkalmazott módszert tekintve, a megfelelő járási adatok mérlegelt átlagai. A közölt eredmények tehát *csupán tájékoztató értékűek;* ezért az abszolut számadatok közlését is teljesen mellőztük. Eredményeink megbízhatóságát azonban emeli az a körülmény, hogy a teljes egészükben visszakerült járások népessége az 1930. évi cseh-szlovák népszámlálás szerint az egész felszabadult népesség 55·11%-át tette és további 27·49%-ot képviselt azoknak a megosztott járásoknak a lakossága, amelyeknek nagyobbik fele tért vissza; azokra a járásokra pedig, amelyek lakosságának felénél kisebb részét vagy csupán töredékét kaptuk vissza, a felszabadult népességnek csak 17·4 %-a esett. Ugyancsak kedvezően befolyásolja számításunk eredményeinek megbízhatóságát az is, hogy a prágai statisztikai hivatal az alapul vett népmozgalmi arányszámokat két tizedes pontossággal közölte.

A felszabadult Felvidék népmozgalmának összefoglaló eredményeit az 1. sz. tábla mutatja be. Az 1901/10. évek átlagadatait a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal községi kimutatásai alapján állítottuk össze; a háború utáni adatokat pedig a fent ismertetett eljárás szerint számítottuk ki. Minthogy a visszacsatolt terület földrajzi szempontból semmiképen sem tekinthető egységesnek és másféle tagolásra módunk nincs, az adatokat a felszabadult terület három részre való bontásával külön-külön számítottuk ki. Külön adjuk meg a Kisalföld, külön a Kisalföldtől keletre fekvő és azelőtt a szlovák tartományhoz tartozott területsáv, s végül a rutén tartományból felszabadult magyar terület népességére vonatkozó arányszámokat.

Népesedési szempontból a Kisalföld és az „Északi határsáv" úgyszólván teljesen egyező képet mutat; eltérő azonban ettől az „Északkeleti határsáv" adatsora. Ez utóbbit a magasabb születési gyakoriság, a valamivel nagyobb halálozás és a jóval erő-

teljesebb szaporodás jellemzi. Ezek az eredmények annál értékesebbek mert az említett területen három város is fekszik és az 1930. évi népszámlálás szerint lakosságának majdnem fele városlakó.

A csonkaország megfelelő adataival való összehasonlítás céljából 2. sz. táblánk a trianoni Magyarország megfelelő adatait sorolja fel. Minthogy pedig a csonkaországi adatokat a milliós Budapest újabban már passzív népesedési mérlege erősen befolyásolja, 2. táblánk a trianoni országnak a főváros nélkül számított adatait is felsorolja. Indokolt az utóbbi eredményeket venni az összehasonlítás alapjául, hiszen Budapest mint a Magyarbirodalom fővárosa fejlődött naggyá és méretei is az integer országhoz igazodnak.

A visszacsatolt Felvidék népmozgalmi adatai—az alacsonyabb felvidéki házasodási arányszámtól eltekintve — nemcsak nagyságukat, de változásaikat tekintve is, teljesen összhangban vannak a csonkaország megfelelő adataival. Az együvétartozás hatalmas bizonyítéka ez!

Ugyanerről az együvétartozásról beszélnek a területi részleteredmények is. A Kisalföld és a Duna tulsó oldalán fekvő vármegyék *1937. évi* adatai:

	Ezer lélekre			
	házasságkötés	élveszületés	halálozás	természetes szaporodás
Kisalföld	7·8	21·1	13·5	7·6
Győr, Moson és Pozsony k. e. e. vm. [1]) . . .	7·8	21·4	12·2	9·2
Komárom és Esztergom k. e. e. vm. [1]) . . .	8·4	19·3	12·5	6·8

[1]) Trianoni terület.

Az „Északi határsáv" és a szomszédos csonkaországi adatok összehasonlításánál tekintettel kell lenni arra, hogy az előbbi terület adatait erősen befolyásolják a városok (főleg Kassa).

	Ezer lélekre			
	házasságkötés	élveszületés	halálozás	természetes szaporodás
„Északi határsáv" . .	7·7	20·0	13·4	6·6
Nógrád és Hont k. e. e. vm. [1])	8·2	21·8	13·8	8·0
Borsod, Gömör és Kishont k. e. e. vm. [1])	8·7	23·6	13·5	10·1
Abaúj-Torna vm. [1]) . .	8·0	26·0	13·9	12·1
Zemplén vm. [1])	8·0	25·3	14·8	10·5

[1]) Trianoni terület.

Ugyancsak három város (Ungvár, Munkács és Beregszász) torzítja az „Északkeleti határsáv" adatait is:

	Ezer lélekre			
	házasságkötés	élveszületés	halálozás	természetes szaporodás
„Északkeleti határsáv"	7·6	26·0	15·4	10·6
Szatmár, Ugocsa és Bereg k. e. e. vm. [1])	8·0	29·4	16·0	13·4
Szabolcs és Ung k. e. e. vm. [1]) . . .	8·2	29·7	15·4	14·3

[1]) Trianoni terület.

Rá kell mutatnunk a részletesebb összehasonlítással kapcsolatban arra is, hogy *a visszacsatolt Felvidék adatai kedve-*

2. A trianoni Magyarország népmozgalmi arányszámai.

Nombres proportionnels du mouvement de la population en Hongrie.

Év — *Années*	Házasságkötés *Nouveaux mariages*	Élveszületés *Naissances vivantes*	Halálozás *Décès*	Természetes szaporodás *Accroissement naturel*
	ezer lélekre — *pour 1000 habitants*			
Magyarország [1]) — *Hongrie [1])*				
1919	20·2	27·6	19·9	7·7
1920	13·1	31·4	21·3	10·1
1930	9·0	25·4	15·5	9·9
1931	8·8	23·7	16·6	7·1
1932	8·1	23·4	17·9	5·5
1933	8·3	22·0	14·7	7·3
1934	8·9	21·9	14·5	7·4
1935	8·5	21·2	15·3	5·9
1936	8·6	20·4	14·3	6·1
1937	8·9	20·2	14·2	6·0
Magyarország Budapest nélkül [1]) *Hongrie non compris Budapest [1])*				
1919	19·6	28·4	19·6	8·8
1920	13·2	32·6	21·1	11·5
1930	8·7	26·3	15·4	10·9
1931	9·0	26·0	17·5	8·5
1932	7·8	24·5	18·1	6·4
1933	8·0	23·0	14·7	8·3
1934	8·6	22·8	14·6	8·2
1935	8·1	22·1	15·4	6·7
1936	8·2	21·1	14·3	6·8
1937	8·5	20·9	14·1	6·8

[1]) Trianoni terület. — *Territoire selon le traité de Trianon.*

3. A visszacsatolt és a jelenlegi határokon túl maradt felvidéki területek adatainak összehasonlítása.

Tableau comparant pour la région septentrionale d'avant le traité de paix, les chiffres du territoire rétrocédé et du territoire qui est au delà de la frontière d'aujourd'hui.

Terület, év *Territoire et années*	Házasságkötés *Nouveaux mariages*	Élveszületés *Naissances vivantes*	Halálozás *Décès*	Természetes szaporodás *Accroissement naturel*
	ezer lélekre — *pour 1000 habitants*			
1. A volt szlovák tartomány. *Ancienne province slovaque*				
***a)* Visszacsatolt volt szlovákiai terület** *Dont territoire rétrocédé*				
1901/1910	8·4	36·1	24·3	11·8
1919 [1])	15·8	29·0	18·8	10·2
1920 [1])	9·9	32·0	20·1	11·9
1930 [1])	8·6	27·1	15·6	11·5
1931 [1])	7·5	25·4	15·7	9·7
1932 [1])	7·8	25·5	15·6	9·9
1933 [1])	8·1	22·8	14·5	8·3
1934 [1])	7·5	22·1	14·3	7·8
1935 [1])	6·6	21·9	14·1	7·8
1936 [1])	7·7	20·6	13·5	7·1
1937 [1])	7·7	20·6	13·5	7·1
***b)* A volt Szlovákia többi része** *Autres parties de l'ancienne Slovaquie*				
1901/1910	.	38·0	25·5	12·5
1919 [1])	16·7	31·1	19·0	12·1
1920 [1])	12·5	32·7	20·4	12·3
1930 [1])	8·8	30·0	15·8	14·2
1931 [1])	8·1	28·7	16·4	12·3
1932 [1])	7·7	28·2	15·7	12·5
1933 [1])	7·5	25·5	14·9	10·6
1934 [1])	7·4	24·8	14·6	10·2
1935 [1])	6·1	24·1	14·3	9·8
1936 [1])	7·6	23·8	13·9	9·9
1937 [1])	7·6	23·2	14·1	9·1
***c)* A volt Szlovákia együtt** *Ensemble de la Slovaquie d'avant le traité de paix*				
1901/1910	.	37·5	25·2	12·3
1919	16·5	30·6	19·0	11·6
1920	11·9	32·6	20·4	12·2
1930	8·7	29·2	15·7	13·5
1931	8·0	27·9	16·2	11·7
1932	7·7	27·4	15·6	11·8
1933	7·6	24·8	14·8	10·0
1934	7·4	24·1	14·5	9·6
1935	6·2	23·5	14·2	9·3
1936	7·6	23·0	13·8	9·2
1937	7·6	22·6	14·0	8·6

Terület, év *Territoire et années*	Házasságkötés *Nouveaux mariages*	Élveszületés *Naissances vivantes*	Halálozás *Décès*	Természetes szaporodás *Accroissement naturel*
	ezer lélekre — *pour 1000 habitants*			
2. A volt rutén tartomány. *Ancienne province ruthène (Russie subcarpathique)*				
***a)* Visszacsatolt volt ruténföldi terület** *Territoire qui a été rétrocédé de la Russie subcarpathique*				
1901/1910	8·0	39·7	26·9	12·8
1919 [1])	21·3	35·9	23·2	12·7
1920 [1])	11·8	36·7	29·2	7·5
1930 [1])	8·2	28·0	15·6	12·4
1931 [1])	7·9	30·3	16·1	14·2
1932 [1])	7·6	30·8	17·4	13·4
1933 [1])	7·1	26·8	15·5	11·3
1934 [1])	7·2	26·9	15·2	11·7
1935 [1])	7·0	26·1	14·5	11·6
1936 [1])	7·5	25·7	16·2	9·5
1937 [1])	7·6	26·0	15·4	10·6
***b)* A volt Ruténföld többi része** *Autres parties de la Russie subcarpathique*				
1901/1910	.	45·5	27·8	17·7
1919 [1])	20·1	35·5	22·8	12·7
1920 [1])	12·4	34·1	34·3	— 0·2
1930 [1])	9·7	44·5	19·4	25·1
1931 [1])	8·4	42·0	19·1	22·9
1932 [1])	8·8	41·2	19·8	21·4
1933 [1])	7·6	37·3	18·8	18·5
1934 [1])	6·9	36·4	17·8	18·6
1935 [1])	6·2	35·9	17·7	18·2
1936 [1])	7·4	34·9	19·1	15·8
1937 [1])	7·5	34·9	16·7	18·2
***c)* A volt Ruténföld együtt** *Ensemble de la Russie subcarpathique*				
1901/1910	.	44·2	27·6	16·6
1919	20·5	35·6	22·9	12·7
1920	12·2	34·7	33·1	1·6
1930	9·4	40·5	18·5	22·0
1931	8·3	39·2	18·4	20·8
1932	8·5	38·7	19·2	19·5
1933	7·5	34·8	18·0	16·8
1934	7·0	34·1	17·2	16·9
1935	6·4	33·6	16·9	16·7
1936	7·4	32·7	18·4	14·3
1937	7·5	32·8	16·4	16·4

[1]) Becslés — *Evaluation.*

zőtlenebbek, mint a szomszédos csonkaországi területek eredményei. Komárom és Esztergom élveszületési arányszáma ugyan gyengébb a szomszédos Kisalföldénél, csakhogy ezen a területen fekszik az erősen ipari jellegű tatai szénmedence; a nagyjából azonos élveszületési hányados mellett tehát kedvezőtlen tünet a Kisalföld magasabb halálozási arányszáma. Az „Északi határsáv" alacsony születési gyakoriságát e terület városiasabb jellege indokolja ugyan, de halálozási arányszáma éppen erre való tekintettel tulságosan magas! Fokozott mértékben áll ez az „Északkeleti határsáv" halálozási adatára, mely az igen erős urbanizáltság ellenére ugyanakkora, mint a szomszédos csonkaországi vármegyéké.

A Magyarbirodalom most felszabadult és vissza nem tért felvidéki területeinek népmozgalmi adatait veti egybe 3. táblánk a szlovák és rutén tartományok szerint részletezve. Rendkívül érdekes, hogy mind a szlovák, mind a rutén tartomány visszatért területén 1930-ig nagyobb mértékben csökkent 1901/1910 átlagához képest a születési gyakoriság, mint e tartományok többi területén, 1930-tól kezdve azonban már a vissza nem tért területen volt erősebb a születéscsökkenés. Különösen a volt ruszin tartománynál figyelhető meg ez a folyamat. A határon túl maradt rutén tartományrész születési gyakorisága 1930-ban még mindíg 44·5‰ volt, míg a visszatért területé már csak 28‰; 1937-ben pedig a vissza nem tért terület születési hányadosa majdnem 10

ponttal 34·9‰-re csökkent, a visszatért népessége azonban sokkal nagyobb stabilitást mutatva, alig különbözik az 1930. évi eredménytől: 26·0‰. Ez a jelenség mindenesetre összefüggésben van a magyar területek városiasabb jellegével.

A visszacsatolt területnek népmozgalmi adatait 4. sz. táblánk a cseh-szlovák politikai kerületek szerint részletezi. Az adatok felhasználásánál azonban a dolgozatunk legelején kifejtettek értelmében bizonyos óvatosságra van szükség, különösen az 1901/1910. évi adatoknak a későbbi évekkel való összehasonlításánál. A békebeli arányszámokat ugyanis a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal községi adatai alapján pontosan a visszatért területre lehetett kiszámítani; az 1930. és 1937. évi cseh-szlovák adatok azonban az akkori politikai kerületek *egész területére* vonatkoznak. Összeállításunk első hasábja erre való tekintettel megadja a felszabadult lakosságnak a megfelelő politikai kerület összes népességéhez viszonyított arányszámait. A második hasáb az egyes politikai kerületek felszabadult népének az egész felszabadult népességhez viszonyított arányszámait sorolja fel ugyancsak az 1930. évi cseh népszámlálás eredményei szerint. Elsősorban tehát azoknak a politikai kerületeknek az 1930., ill. 1937. évi cseh adatait szabad csak bizonyos fenntartással elfogadni, amelyek lakosságának csupán felénél kisebb része tért vissza.

Táblázatunk százalékokban mutatja be a népmozgalmi arányszámok csökkenését 1901/1910. és 1937 között. E százalékok tanusága szerint a halálozási arányszámok általában nagyobb arányban csökkentek, mint a születési hányadosok. Rá kell azonban mutatni arra, hogy az élveszületési arányszámok *több ponttal* estek, mint a halálozás jelzői; minthogy azonban az élveszületési ezrelékek a halálozási gyakoriságnál különösen 1901/1910 átlagában jelentékenyen magasabb értékkel szerepeltek, ez a számszerűen nagyobb csökkenés a százalékokban nem jut kifejezésre. Az egész visszacsatolt Felvidék élveszületési gyakorisága például 15 ponttal, halálozási arányszáma pedig 11 ponttal csökkent; az előbbi azonban csak 41·2, míg az utóbbi 44·1 %-os csökkenésnek felel meg, mert az élveszületés gyakorisága az 1901/1910. átlagában jóval magasabb volt, mint a halálozásé. A természetes szaporodás ennek megfelelően *romlott:* 1901/1910 átlagában még 11·95‰ volt, míg 1937-ben már csak 7·74‰.

Hangsúlyozni kívánjuk, hogy a nyers, tehát az összes népesség ezer lelkéhez viszonyított arányszámok alapján egyébként sem lehet a születéscsökkenés vagy a halandóság javulásának mértékéről tiszta képet nyerni, mert a népesség összetétele is változott időközben. Egyrészt a szülésképes nőknek az egész népességhez viszonyított aránya növekedett és a házasok aránya csökkent lényegesen a századforduló óta, másrészt a halálozásnak kevésbbé kitett korosztályok duzzadtak meg. (A születések száma a szülésképes nők számával van szoros összefüggésben és a halálozás gyakorisága a különböző életkorokban erősen eltér egymástól. Ezért az egész népesség számához viszonyított születési és halálozási arányszámokat más összetételű népesség hasonló arányszámaival nem lehet összevetni.)

A tiszta születési arányszámokat — az élveszülötteknek a szülésképes nők számához viszonyított arányszámait — 4. sz. táblánk utolsó rovata sorolja fel. Ezek az adatok természetesen már sokkal hívebb képet adnak a születések gyakoriságáról, mint az összes népességhez viszonyított arányszámok. A felszabadult Felvidéken 1930/31. átlagában ezer 15—49 éves nőre 103·19 élveszülött esett.[1]) Ez az arányszám magasabb, mint a trianoni Magyarország 88·05‰-es adata és magasabb a Budapest nélkül számított országos adatnál is (95·48‰).

A részleteredmények azonban a következő képet mutatják:

	Ezer 15—49 éves nőre esett élveszülött 1930/31 átlagában
„Kisalföld"	102·4
Győr, Moson és Pozsony k. e. e. vm.[1])	111·4
Komárom és Esztergom „ „ [1])	100·6
„Északi határsáv"	97·5
Nógrád és Hont k. e. e. vm.[1])	103·2
Borsod, Gömör és Kishont k. e. e. vm.[1])	106·9
Abaúj-Torna vm.[1])	117·2
Zemplén vm.[1])	117·8
„Északkeleti határsáv"	117·7
Szabolcs és Ung k. e. e. vm.[1])	140·8
Szatmár, Ugocsa és Bereg k. e. e. vm.[1])	135·0

[1]) Trianoni terület.

[1]) A tiszta születési arányszámokat szintén olyan módon állítottuk össze, ill. számítottuk ki a politikai kerületek adatai alapján, mint a nyers népmozgalmi arányszámokat.

A tiszta születési arányszámok behatóbb vizsgálata tehát végeredményben ugyanazt mondja, mint a nyers, ezer lélekre számított arányszámok. A nők termékenységi hányadosa is alacsonyabb a visszacsatolt területen, mint a vele összefüggő trianoni terü-

4. A visszacsatolt északi terület népmozgalmi adatai cseh-szlovák politikai kerületek szerint.

Données démographiques principales pour le territoire septentrional rétrocédé, suivant la division politique tchéco-slovaque.

Politikai kerület *Divisions dites politiques*	A felszabadult népesség — *Population libérée par rapport*		1901/1910				1930				1937				*Diminution de la proportion*		Ezer 15—49 éves nőre eset élveszületés az 1930/31. évek átlagában — *Nombre moyen des naissances vivantes pour 1000 femmes de 15 à 49 ans, en 1930-31*
	a kerület népességének — *à celle de la division considérée*	az egész felszabadult népesség - *au nombre tot. des habitants du territ. septent. rétrocédé*	Házasságkötés — *Nouveaux mariages*	Élveszületés — *Naissances vivantes*	Halálozás — *Décès*	Természetes szaporulat *Accroissement naturel*	Házasságkötés — *Nouveaux mariages*	Élveszületés — *Naissances vivantes*	Halálozás — *Décès*	Természetes szaporulat *Accroissement naturel*	Házasságkötés — *Nouveaux mariages*	Élveszületés — *Naissances vivantes*	Halálozás — *Décès*	Természetes szaporulat *Accroissement naturel*	Az élveszületési *des naissances vivantes*	A halálozási *des décès*	
	%-ában az 1930. évi cseh-szlovák népszámlálás szerint *d'après le recensement tchéco-slov. de 1930* %		ezer lélekre — *pour 1000 habitants*												arányszámok csökkenése 1901/10-1937 %-ban *de 1901-10 à 1937* %		
***a)* Kisalföld** *Petite-Plaine*																	
Dunaszerdahelyi j.*)	100·0	4·38	8·13	36·34	24·56	11·78	8·61	29·62	16·82	12·80	8·56	26·15	13·81	12·34	28·1	43·8	114·99
Érsekújvári járás*)	100·0	6·10	8·53	42·78	26·13	16·65	9·24	28·88	14·54	14·34	7·93	20·73	12·34	8·39	51·5	52·8	98·30
Galántai járás . . .	79·8	5·25	8·37	40·35	24·17	16·18	8·15	30·59	14·94	15·65	8·74	23·22	12·65	10·57	42·5	47·7	113·29
Komáromi járás . .	100·0	6·43	7·78	35·27	24·04	11·23	7·83	25·82	16·23	9·59	7·38	19·18	13·01	6·17	45·6	45·9	98·92
Lévai járás	49·2	2.15	7·82	24·72	20·48	4·24	8·89	21·74	14·95	6·79	7·84	16·09	14·05	2·04	34·9	31·4	79·01
Nyitrai járás	0·9	0·07	6·83	42·34	28·68	13·66	7·80	29·74	14·74	15·00	8·28	24·77	13·77	11·00	41·5	52·0	109·56
Ógyallai járás . . .	100·0	5·15	9·15	41·69	26·76	14·93	9·54	29·27	16·49	12·78	7·82	22·81	14·29	8·52	45·3	46·6	108·18
Párkányi járás . . .	100·0	4·82	9·57	37·34	23·89	13·45	10·54	22·61	14·49	8·12	8·38	16·06	13·80	2·26	57·0	42·2	82·68
Pozsonyi járás . . .	5·2	0·31	7·68	43·02	18·95	24·07	8·76	28·59	14·61	13·98	8·03	19·81	11·53	8·28	53·9	39·2	105·79
Somorjai járás . . .	74·9	2·59	7·57	36·12	24·25	11·87	8·40	32·98	16·21	16·77	7·94	26·73	13·26	13·47	26·0	45·3	134·46
Vágsellyei járás . .	68·4	3·42	8·50	40·34	27·04	13·30	6·87	30·67	16·40	14·27	6·14	22·02	14·69	7·33	45·4	45·6	112·22
Verebélyi járás . . .	93·2	3·26	8·79	41·22	24·90	16·32	9·24	31·74	17·00	14·74	6·75	23·51	14·17	9·34	43·1	43·1	114·58
Zselizi járás	100·0	2·99	8·78	30·35	20·10	10·25	8·84	19·74	13·79	5·95	7·22	15·43	14·14	1·29	49·2	29·7	66·35
Összesen - *Total* .	—	46·92	8·48	37·78	24·47	13·31	[1])8·76	[1])27·75	[1])15·60	[1])12·15	[1])7·78	[1])21·11	[1])13·50	[1]) 7·61	44·1	45·0	102·39
***b)* Északi határsáv** *Zone frontière nord*																	
Feledi járás	100·0	3·28	8·82	32·85	24·03	8·82	8·34	25·11	16·86	8·25	7·75	19·35	14·09	5·26	41·1	41·4	93·13
Kassai járás	64·0	3·59	8·85	37·83	24·08	13·75	8·46	35·33	20·63	14·70	7·43	28·41	15·48	12·93	24·9	35·7	138·30
Kassa város . . .	100·0	6·81	7·80	34·08	24·48	9·60	8·15	19·13	12·03	7·10	7·86	13·07	10·37	2·70	61·6	57·6	63·04
Kékkői járás	46·3	1·61	8·87	36·25	24·90	11·35	8·89	21·57	14·94	6·63	7·40	18·91	14·61	4·30	47·8	41·3	82·75
Királyhelmeci járás	100·0	3·90	7·67	36·94	24·11	12·83	8·26	33·80	16·40	17·40	7·13	25·23	15·18	10·05	31·7	37·1	128·00
Korponai járás . . .	47·4	2·21	8·79	32·89	24·26	8·63	8·45	20·80	13·94	6·86	9·43	18·38	13·28	5·10	44·1	45·3	77·30
Losonci járás	50·9	3·80	8·49	30·54	23·21	7·33	8·64	24·66	14·20	10·46	7·18	19·32	13·00	6·32	36·7	44·0	90·35
Nagykaposi járás . .	64·2	1·28	7·43	33·56	19·76	13·80	9·55	29·59	15·06	14·53	7·84	25·17	15·22	9·95	25·0	23·0	113·75
Nagymihályi járás .	5·7	0·28	8·49	25·82	18·75	7·07	9·12	29·38	17·19	12·19	10·10	24·12	14·59	9·53	65·9	22·2	110·68
Nagyrőcei járás . .	29·5	0·64	7·77	28·42	22·31	6·11	8·31	24·57	14·78	9·79	7·39	15·92	14·51	1·41	44·0	35·0	92·26
Rimaszombati járás	26·7	1·21	7·94	29·57	35·33	-5·76	9·04	22·42	16·40	6·02	7·63	17·01	15·86	1·15	42·5	55·1	85·10
Rozsnyói járás . . .	49·0	2·04	7·85	35·28	27·01	8·27	8·27	28·29	16·03	12·26	7·12	17·93	14·18	3·75	49·2	47·5	101·69
Szepsi járás	71·4	2·17	7·97	35·19	23·87	11·32	9·73	31·78	16·78	15·00	7·55	22·60	12·20	10·40	35·8	48·9	124·45
Tornaljai járás . . .	98·9	2·13	8·39	30·71	22·22	8·49	7·53	22·69	16·60	6·09	7·73	19·31	13·76	5·55	37·1	38·1	87·77
Tőketerebesi járás .	28·6	1·32	8·25	33·42	21·87	11·55	8·99	30·95	17·60	13·35	8·96	24·60	13·22	11·38	26·4	39·6	116·89
Összesen - *Total* .	—	36·27	8·24	33·93	24·14	9·79	[1])8·48	[1])26·19	[1])15·57	[1])10·62	[1])7·70	[1])20·02	[1])13·45	[1]) 6·57	41·0	44·3	97·47
***c)* Északkeleti határsáv** — *Zone frontière nord-est*																	
Beregszászi járás .	100·0	6·13	7·95	40·52	26·17	14·35	7·62	33·02	15·65	17·37	7·78	25·00	16·81	8·19	38·3	35·8	118·67
Ilosvai járás	4·5	0·23	9·28	41·31	26·92	14·39	9·64	41·91	19·63	22·28	8·13	34·03	16·03	18·00	17·6	40·5	164·27
Munkácsi járás . . .	21·4	1·73	8·23	41·24	25·84	15·40	8·41	41·41	18·49	22·92	7·46	33·02	16·76	16·26	19·9	35·1	162·17
Munkács város . .	100·0	2·53	7·07	40·40	29·67	10·73	7·24	27·36	14·82	12·54	7·26	21·48	13·65	7·83	46·8	54·0	91·25
Nagyszőllősi járás .	20·7	1·42	8·28	41·77	26·86	14·91	9·84	41·80	19·35	22·45	7·86	39·29	19·54	19·75	59·4	27·3	162·23
Ungvári járás	47·1	2·18	7·44	38·75	23·44	15·31	9·31	32·92	16·82	16·10	9·05	30·29	16·01	14·28	21·8	31·7	130·17
Ungvár város . .	100·0	2·59	8·91	34·77	31·36	3·41	8·24	23·15	11·31	11·84	6·41	16·89	10·22	6·67	51·4	67·4	72·72
Összesen - *Total* .	—	16·81	7·97	39·74	26·89	12·85	[1])8·16	[1])32·34	[1])15·66	[1])16·68	[1])7·64	[1])26·05	[1])15·43	[1]) 10·62	34·3	42·6	117·74
Visszacsatolt Felvidék együtt *Territoire septentrional rétrocédé, au total . . . . . .*	—	**100·00**	**8·32**	**36·66**	**24·71**	**11·95**	[1])**8·56**	[1])**27·96**	[1])**15·60**	[1])**12·36**	[1])**7·72**	[1])**21·55**	[1])**13·81**	[1]) **7·74**	**41·2**	**44·1**	**103·19**

*) J., járás = *arrondissement.* — Város = *ville.* — [1]) Becslés — *Evaluation.*

leten. A különbség különösen az „Északi“ és „Északkeleti határsávnál“ szembeszökő és nagyobb arányú annál, amit egyrészt az urbanizáltság foka, másrészt a fent már bemutatott halálozási arányszámok indokolttá tennének.

A visszacsatolt Felvidék halandóságának külön való vizsgálata a megfelelő adatok hiányában nem lehetséges. Rendelkezésre áll azonban a prágai statisztikai hivatal által a volt Szlovenszkó és Ruténföld együttes területére vonatkozó 1929/32. évi halandósági tábla, amelyből 25 korév adatát 5. sz. táblázatunk veti össze az 1930/31. évi csonkamagyarországi halandósági táblával. A két halandósági táblának adatai olyan egyöntetűséget mutatnak nemcsak a halandóság fővonásait, hanem részleteit illetően is, ami beszédes bizonyítéka e mesterségesen kétfelé szakított terület megbonthatatlan egységének.

A halandóságot összefoglalóan legjobban az élveszülöttekre számított várható átlagos élettartam jellemzi. Ez a következően alakult az 1929/32. évi cseh-szlovák és az 1930/31. évi magyarországi halandósági táblák szerint:

	Várható átlagos élettartam a születéskor	
	fi	nő
Cseh-Szlovákia 1929/32	51·92	55·18
Csehország, Morvaország és Szilézia (Cseh anyaország együtt) 1929/32	53·68	57·52
Szlovenszkó és Ruténföld együtt (Cseh-Szlovákiához csatolt Felvidék) 1929/32	48·88	50·87
Trianoni Magyarország 1930/31 . .	48·27	51·34

A csonka területre és volt Felvidékére tehát még ma is egyforma szabályszerüségek érvényesek. A csehek országa azonban már idegen. Mutatja ezt a tiszta születési arányszám is. Ez a cseh anyaországban ezer szülésképes nőre 66 élveszülöttet jelzett, a multtá lett köztársaság keleti felében pedig 116-ot.

A nyers népesedési mérleg — a születések és halálozások különbözete — nem fejezi ki hiven a népesedés valódi képét, mert a népesség összetétele nem felelhet meg pontosan az aktuális halandóságnak. Erre való tekintettel alkalmazza a statisztika a különböző „tisztítási“ eljárásokat. A cseh-szlovák köztársaság népesedéséről *Janko* Jaroszláv professzor végzett számításokat.[1])

[1]) V. ö. *Janko:* Sur les taux de reproduction de la population en Tchécoslovaquie. (Revue Statistique Tchécoslovaque, XIXe année p. 287—318).

5. Az 1930/31. évi magyarországi és az 1929/32. évi szlovákiai és ruténföldi halandósági táblák főadatai.

Chiffres principaux des tables de mortalité de Hongrie (1930—31) et de Slovaquie et Ruthénie (1929—32).

Korév *Années d'âge*	Magyarország — *Hongrie* 1930/31			Szlovákia és Ruténföld *Slovaquie et Ruthénie (appelée aussi Russie subcarpathique)* — 1929/32		
	Elhalálozási valószínűség *Probabilité de mourir*	Kihalási rend *Survivants sur 100.000 nés*	Átlagos élettartam *Vie moyenne, ans*	Elhalálozási valószínűség *Probabilité de mourir*	Kihalási rend *Survivants sur 100.000 nés*	Átlagos élettartam *Vie moyenne, ans*
x	qx	l_x	$e°x$	qx	l_x	$e°x$
	a) **Férfiak.** — *Sexe masculin.*					
0	0·17073	100.000	48·27	0·17917	100.000	48·88
1	0·03126	82.927	57·11	0·02758	82.083	58·44
2	0·01085	80.335	57·93	0·01301	79.819	59·09
3	0·00700	79.463	57·56	0·00808	78·780	58·86
4	0·00572	78.907	56·96	0·00528	78.144	58·33
5	0·00434	78.456	56·29	0·00429	77.732	57·64
10	0·00253	77.120	52·23	0·00223	76.452	53·57
15	0·00276	76.218	47·81	0·00298	75.580	49·16
20	0·00597	74.658	43 75	0·00485	74.149	45·05
25	0·00564	72.514	39·97	6·00535	72.247	41·17
30	0·00564	70.568	36·01	0·00498	70.441	37·17
35	0·00631	68.579	31·98	0 00574	68.620	33·08
40	0·00845	66.136	28·06	0·00712	66.495	29·06
45	0·00978	63.335	24·19	0·00893	63.957	25·11
50	0·01266	59.901	20·43	0·01245	60.769	21·29
55	0·01521	55.583	16·82	0·01764	56.506	17·70
60	0·02487	49.719	13·50	0·02522	51.005	14·33
65	0·04028	42.110	10·46	0·03826	43.780	11·26
70	0·06007	32.633	7·76	0·06013	34.627	8·55
75	0·09316	21.470	5·47	0·09655	23.608	6·36
80	0·15939	10.628	3·58	0·14669	12.781	4·68
85	0·25236	2.868	2·67	0·21276	4.975	3·43
90	0·30600	394	2·00	0·29704	1.218	2·51
95	0·52885	19	1·42	0·40048	155	1·83
100	0·33928	1	1·19	0·52067	8	1·29
	b) **Nők.** — *Sexe féminin.*					
0	0·14238	100.000	51·34	0·15277	100.000	50·87
1	0·02967	85.762	58·78	0·02876	84.723	58·95
2	0·01053	83.217	59·57	0·01198	82.286	59 68
3	0·00716	82.341	59·20	0·00746	81.300	59·40
4	0·00538	81.751	58·62	0·00549	80.694	58··4
5	0·00465	81.311	57·93	0·00451	80.251	58·16
10	0·00252	79.847	53·96	0·00250	78.888	54·13
15	0·00370	78.793	49·64	0·00335	77.867	49·80
20	0·00573	76.942	45·77	0·00471	76.333	45·75
25	0·00594	74.643	42·10	0·00526	74.452	41·84
30	0·00596	72.447	38·30	0·00535	72.548	37·88
35	0·00596	70.430	34·33	0·00606	70.529	33·89
40	0·00778	68.252	30·35	0·00669	68.328	29·90
45	0·00770	65.947	26·32	0·00811	65.921	25·89
50	0·01039	63.200	22·35	0·01076	62.987	21·98
55	0·01192	59.583	18·55	0·01515	59.180	18·23
60	0·02052	54.766	14·95	0·02275	54.125	14·68
65	0·03569	48.317	11·59	0·03737	46.943	11·53
70	0·04817	39.062	8·72	0·06073	37.114	8·89
75	0·08739	27.620	6·25	0·09086	25.480	6·79
80	0·12573	15.230	4·33	0·13182	14.556	5·07
85	0·23172	5.159	3·11	0·19335	6.282	3·67
90	0·25324	1.034	2·18	0·28204	1.736	2·59
95	0·38430	83	1·86	0·40304	237	1·79
100	0·22222	5	1·71	0·55442	11	1·20

Eredményeit alább a megfelelő magyar adatokkal vetjük egybe.[1])

[1]) V. ö. Magyar Statisztikai Szemle 1938. évf. 581—602. l.

Eljárásunk, amely a visszacsatolt terület tiszta születési arányszáma és a magyar halandósági tábla alapján a visszacsatolt terület 1930/31. évi tisztított népesedési mérlegéről igyekszik megközelítő képet adni és ugyancsak az 1930/31. évi országos halandósági tábla felhasználásával a Budapest nélkül számított trianoni terület „tisztított" népesedési mérlegét megállapítani, természetesen csak becslésnek tekinthető. Az eredmények egyébként a következők:

	„Tisztított" népesedési mérleg ezer lélekre		
	élveszületés	halálozás	tiszta szaporulat (+) vagy fogyás (—)
Cseh anyaország	14·8	18·0	— 3·2
Elszakított Felvidék [1]) . .	26·2	20·1	+ 6·1
Visszacsatolt Felvidék . .	25·2	20·1	+ 5·1
Trianoni Magyarország Budapest nélkül . . .	22·2	20·1	+ 2·1
Trianoni Magyarország .	20·4	20·1	+ 0·3

[1]) Volt szlovák és rutén tartomány együtt.

Sajnos 1930/31 óta nemcsak a csonkaország, de a visszacsatolt Felvidék népesedése is tovább romlott és ma már mindkét terület tisztított népesedési mérlege passziv. Hiszen a felszabadult terület nyers élveszületési arányszáma is az 1930. évi 28‰-ről már 21·6‰-re hanyatlott!

A magyarság — határokon innen és túl — az elmult húsz esztendő alatt a megpróbáltatások hosszú sorát szenvedte el. *S ezért nem is olyan érthetetlen talán élveszületési arányszámunk megdöbbentő hanyatlása.* 1938 felejthetetlen novemberében húsz év óta először érezhette a magyar nép minden gyermeke, hogy sorsa alapjában változott meg: nemcsak a felszabadult terület nyerte vissza akkor szabadságát, de felszabadult az egész magyar nemzet. Reméljük, hogy a nagy öröm meggyógyította az elfásult magyar szíveket, és új hitre ébredt népünk ezután már a mindíg több bölcső mindennél hatalmasabb erejével is kiharcolja az új magyar életet.

Barsy Gyula.

Kivándorlás.

Émigration.

Résumé. *Nous disposons de statistiques tchèques concernant le mouvement d'émigration des années 1922—1933 sur le territoire libéré en 1938. Ces statistiques donnent les détails par district pour la période 1923—1933; depuis 1934, les informations font défaut. Nous avons pris pour base la division administrative des Tchèques, et lorsque la nouvelle frontière coupe un district, nous avons opéré une réduction proportionnelle à celle du territoire. Voici les chiffres trouvés de cette façon: Pendant les onze ans en question, 23.886 personnes ont quitté la zone, se répartissant ainsi: Hongrois 38·3%, Slovaques 47·8%, Ruthènes 8·5%, Allemands 2·1%, autres nationalités 3·3%. On se fait une idée plus juste de l'émigration, si l'on rapporte le nombre des émigrés à l'effectif des groupes ethniques: sur 100.000 Hongrois 1.555 personnes ont quitté le pays, sur 100.000 Slovaques 3.935, sur 100.000 Ruthènes 5.704, sur 100.000 Allemands 3.654, et sur 100.000 habitants d'autres nationalités 1.188; pour l'ensemble de la population, la proportion était de 2.320 sur 100.000 (en adoptant le recensement tchèque de 1930). Le taux le plus faible est celui des Hongrois; c'est que les Hongrois avaient foi dans le retour à la mère-patrie. Notons encore que, pendant l'intervalle de temps envisagé, les États-Unis d'Amérique et les pays européens observaient une réglementation très sévère en matière d'émigration; les chiffres se rapportant à l'émigration des dernières années en portent la trace indéniable.*

*

A felszabadult magyarlakta terület kivándorlásának pontos ismerete a legnehezebb feladat elé állítja a kutatót. A cseh statisztika ugyan közöl kivándorlási adatokat bőséges részletezésben az 1922—1933. évekről, bizonyos vonatkozásokban járások szerint is tagolva az 1923. évtől kezdődően. A volt cseh köztársaság közigazgatási járási határai azonban egyrészt nem egyeznek a magyar közigazgatás járási határaival, másrészt a felszabadult terület a nyelvhatárok vonalát követi s a megállapított vonal teljesen független a közigazgatási egységek kereteitől. Nincs tehát más mód, minthogy ott, ahol az új határ megosztja a járás területét, százalékos számításokkal, a cseh járások szerint tagolt 11 évre terjedő adatokból megállapítsuk, hogy milyen fokú volt a kivándorlás a cseh megszállás alatt.

A cseh kivándorlások forrásáról meg kell említeni, hogy az tulajdonképen nem a

Eljárásunk, amely a visszacsatolt terület tiszta születési arányszáma és a magyar halandósági tábla alapján a visszacsatolt terület 1930/31. évi tisztított népesedési mérlegéről igyekszik megközelítő képet adni és ugyancsak az 1930/31. évi országos halandósági tábla felhasználásával a Budapest nélkül számított trianoni terület „tisztított" népesedési mérlegét megállapítani, természetesen csak becslésnek tekinthető. Az eredmények egyébként a következők:

	„Tisztított" népesedési mérleg ezer lélekre		
	élveszületés	halálozás	tiszta szaporulat (+) vagy fogyás (—)
Cseh anyaország	14·8	18·0	— 3·2
Elszakított Felvidék [1]) . .	26·2	20·1	+ 6·1
Visszacsatolt Felvidék . .	25·2	20·1	+ 5·1
Trianoni Magyarország Budapest nélkül . . .	22·2	20·1	+ 2·1
Trianoni Magyarország .	20·4	20·1	+ 0·3

[1]) Volt szlovák és rutén tartomány együtt.

Sajnos 1930/31 óta nemcsak a csonkaország, de a visszacsatolt Felvidék népesedése is tovább romlott és ma már mindkét terület tisztított népesedési mérlege passziv. Hiszen a felszabadult terület nyers élveszületési arányszáma is az 1930. évi 28‰-ről már 21·6‰-re hanyatlott!

A magyarság — határokon innen és túl — az elmult húsz esztendő alatt a megpróbáltatások hosszú sorát szenvedte el. *S ezért nem is olyan érthetetlen talán élveszületési arányszámunk megdöbbentő hanyatlása.* 1938 felejthetetlen novemberében húsz év óta először érezhette a magyar nép minden gyermeke, hogy sorsa alapjában változott meg: nemcsak a felszabadult terület nyerte vissza akkor szabadságát, de felszabadult az egész magyar nemzet. Reméljük, hogy a nagy öröm meggyógyította az elfásult magyar szíveket, és új hitre ébredt népünk ezután már a mindíg több bölcső mindennél hatalmasabb erejével is kiharcolja az új magyar életet.

Barsy Gyula.

Kivándorlás.

Émigration.

Résumé. *Nous disposons de statistiques tchèques concernant le mouvement d'émigration des années 1922—1933 sur le territoire libéré en 1938. Ces statistiques donnent les détails par district pour la période 1923—1933; depuis 1934, les informations font défaut. Nous avons pris pour base la division administrative des Tchèques, et lorsque la nouvelle frontière coupe un district, nous avons opéré une réduction proportionnelle à celle du territoire. Voici les chiffres trouvés de cette façon: Pendant les onze ans en question, 23.886 personnes ont quitté la zone, se répartissant ainsi: Hongrois 38·3%, Slovaques 47·8%, Ruthènes 8·5%, Allemands 2·1%, autres nationalités 3·3%. On se fait une idée plus juste de l'émigration, si l'on rapporte le nombre des émigrés à l'effectif des groupes ethniques: sur 100.000 Hongrois 1.555 personnes ont quitté le pays, sur 100.000 Slovaques 3.935, sur 100.000 Ruthènes 5.704, sur 100.000 Allemands 3.654, et sur 100.000 habitants d'autres nationalités 1.188; pour l'ensemble de la population, la proportion était de 2.320 sur 100.000 (en adoptant le recensement tchèque de 1930). Le taux le plus faible est celui des Hongrois; c'est que les Hongrois avaient foi dans le retour à la mère-patrie. Notons encore que, pendant l'intervalle de temps envisagé, les États-Unis d'Amérique et les pays européens observaient une réglementation très sévère en matière d'émigration; les chiffres se rapportant à l'émigration des dernières années en portent la trace indéniable.*

*

A felszabadult magyarlakta terület kivándorlásának pontos ismerete a legnehezebb feladat elé állítja a kutatót. A cseh statisztika ugyan közöl kivándorlási adatokat bőséges részletezésben az 1922—1933. évekről, bizonyos vonatkozásokban járások szerint is tagolva az 1923. évtől kezdődően. A volt cseh köztársaság közigazgatási járási határai azonban egyrészt nem egyeznek a magyar közigazgatás járási határaival, másrészt a felszabadult terület a nyelvhatárok vonalát követi s a megállapított vonal teljesen független a közigazgatási egységek kereteitől. Nincs tehát más mód, minthogy ott, ahol az új határ megosztja a járás területét, százalékos számításokkal, a cseh járások szerint tagolt 11 évre terjedő adatokból megállapítsuk, hogy milyen fokú volt a kivándorlás a cseh megszállás alatt.

A cseh kivándorlások forrásáról meg kell említeni, hogy az tulajdonképen nem a

kivándoroltakról, hanem a kivándorlás céljából útlevelet váltott egyénekről számol be. Ez a módszer bizonyos tekintetben levon az adatok értékéből, mert azokat is számba veszi, akik nem valósították, vagy nem valósíthatták meg kivándorlási szándékukat, viszont kétszeresen vagy többszörösen szerepelnek azok, akik több ízben váltottak kivándorlás céljából útlevelet. Ha a tárgyilagosság megköveteli is, hogy az adatgyüjtés módszerének a hibáira rámutassunk, nem célunk az adatgyüjtés leértékelése, hiszen a kivándorlás pontos statisztikai ismerete — a jelenség természeténél fogva — más módszer mellett is rejt hibákat magában.

A Felvidék felszabadult részének kivándorlásáról a cseh járási beosztás szerint az 1923—1933. évekről az 1. sz. kimutatásban számolunk be.

Az 1923—33. években a kivándoroltak összes száma a fentebb említett módszer

1. A visszacsatolt északi terület kivándorlása a cseh járási beosztás szerint az 1923—1933 években[1]).
Émigration, suivant la division tchèque en arrondissements, sur le territoire septentrional rétrocédé, en 1923—1933 [1]).

Járás, város *Arrondissements et villes*	A felszabadult rész lélekszáma 1930-ban *Nombre des habitants en 1930 du territoire rétrocédé*		A felszabadult részről kivándoroltak *Émigrés du territoire rétrocédé*					
	szám szerint *nombres abs.*	a járás, ill. város összes lélekszámának %-ában *par rapp. à la populat. tot. de l'arrond. ou de la ville, %*	összes száma *nombre total*	közül — *dont* magyar *Hongrois*	szlovák *Slovaques*	rutén *Ruthènes*	német *Allemands*	egyéb *autres*
Beregszászi j.[2])	63.143	*100·0*	1.020	729	7	99	—	185
Dunaszerdahelyi j.	45.075	*100·0*	310	217	16	1	8	68
Érsekújvári j.	62.740	*100·0*	503	137	357	—	5	4
Feledi j.	33.808	*100·0*	858	744	111	—	2	1
Galántai j.	54.039	*79·8*	1.008	283	717	—	3	5
Ilosvai j.	2.390	*4·5*	45	2	1	34	1	7
Kassai j.	36.987	*64·0*	1.054	60	980	—	8	6
Kassa város[3])	70.117	*100·0*	641	238	293	7	72	31
Kékkői j.	16.574	*46·3*	630	138	492	—	—	—
Királyhelmeci j.	40.161	*100·0*	1.153	1.122	9	1	2	19
Komáromi j.	66.144	*100·0*	313	252	50	—	11	—
Korponai j.	22.777	*47·4*	985	255	717	2	10	1
Lévai j.	22.153	*49·2*	1.049	88	957	—	2	2
Losonci j.	39.126	*50·9*	1.216	287	924	—	4	1
Munkácsi j.	17.836	*21·4*	596	39	6	463	50	38
Munkács város[3])	26.102	*100·0*	398	141	13	33	74	137
Nagykaposi j.	13.187	*64·2*	960	428	518	4	6	4
Nagymihályi j.	2.864	*5·7*	220	6	210	—	1	3
Nagyrőcei j.	6.571	*29·5*	283	35	246	—	—	2
Nagyszőllősi j.	14.672	*20·7*	499	110	3	332	—	54
Nyitrai j.	720	*0·9*	3	1	2	—	—	—
Ógyallai j.	53.046	*100·0*	81	46	34	—	1	—
Párkányi j.	49.584	*100·0*	164	148	8	1	1	6
Pozsonyi j.	3.178	*5·2*	85	7	64	—	13	1
Rimaszombati j.	12.413	*26·7*	642	64	572	2	1	3
Rozsnyói j.	21.025	*49·0*	1.283	473	744	—	60	6
Somorjai j.	26.706	*74·9*	245	133	80	—	26	6
Szepsi j.	22.380	*71·4*	897	583	216	—	94	4
Tornaljai j.	21.953	*98·9*	899	862	37	—	—	—
Tőketerebesi j.	13.554	*28·6*	644	63	574	2	1	4
Ungvári j.	22.415	*47·1*	1.221	276	19	878	—	48
Ungvár város	26.675	*100·0*	604	266	36	158	5	139
Vágsellyei j.	35.198	*68·4*	1.035	156	877	—	—	2
Verebélyi j.	33.562	*93·2*	1.824	308	1.479	1	30	6
Zselizi j.	30.754	*100·0*	518	465	41	4	2	6
Összesen — *Total*	**1,029.629**	*60·6*	**23.886**	**9.162**	**11.410**	**2.022**	**493**	**799**

[1]) A cseh statisztika az 1922. évről még nem közli járásonkint részletezve a kivándorlók adatait. — *La statistique tchèque ne spécifie pas par arrondissement les émigrés de 1922.* [2]) J. = *arrondissement.* — [3]) Város = *ville.*

2. A Cseh-Szlovák köztársaság összkivándorlása tartományok szerint.[1])

Émigration totale de la République Tchéco-Slovaque, suivant les provinces.[1])

Év *Années*	Abszolút számok — *Nombres absolus*						100.000 lakosra — *Pour 100.000 habitants*					
	Csehország *Bohême*	Morvaország *Moravie*	Szilézia *Silésie*	Szlovákia *Slovaquie*	Ruténföld *Russie subcarpathique*	Együtt *Ensemble*	Csehország *Bohême*	Morvaország *Moravie*	Szilézia *Silésie*	Szlovákia *Slovaquie*	Ruténföld *Russie subcarpathique*	Együtt *Ensemble*
1922	13.469	6.282	1.138	16.737	1.803	39.429	*199*	*233*	*165*	*546*	*287*	*285*
1923	9.278	5.387	767	16.596	313	32.341	*136*	*199*	*110*	*536*	*49*	*232*
1924	10.673	5.218	787	35.202	2.493	54.373	*156*	*191*	*112*	*1.124*	*382*	*387*
1925	6.081	3.052	1.027	8.715	475	19.350	*89*	*111*	*145*	*275*	*73*	*137*
1926	5.801	3.276	1.082	14.409	1.561	26.129	*84*	*119*	*152*	*450*	*231*	*184*
1927	5.291	2.539	1.296	12.053	2.411	23.590	*76*	*91*	*180*	*373*	*348*	*164*
1928	5.448	2.098	1.164	13.544	2.286	24.540	*78*	*75*	*160*	*415*	*326*	*169*
1929	4.101	2.086	1.305	19.401	3.822	30.715	*58*	*74*	*179*	*588*	*536*	*210*
1930	3.881	1.612	831	16.682	2.706	25.712	*55*	*57*	*113*	*501*	*373*	*175*
1931	3.563	799	320	4.527	358	9.567	*50*	*28*	*43*	*135*	*49*	*65*
1932	2.051	769		2.222	123	5.165	*29*	*22*		*67*	*17*	*35*
1933	1.096	389		3.009	241	4.735	*15*	*11*		*90*	*33*	*32*
Összesen — *Total . . .*	**70.733**	**43.224**		**163.097**	**18.592**	**295.646**	*100*	*1.212*		*4.897*	*2.563*	*2.006*

[1]) L. a Magyar Statisztikai Szemle 1927. évi 5. és 6., valamint az 1933. évi 2. számában dr. *Thirring* Gusztáv: „Az elcsatolt Felvidék kivándorlási mozgalmai" című cikkeit, amelyek kimerítő tárgyilagossággal ismertetik a volt Cseh-Szlovák állam kivándorlását az 1922—31. években. — *Voir les articles écrits dans cette Revue par le Dr Gustave Thirring sur l'émigration du territoire septentrional hongrois d'avant-guerre: „Az elcsatolt Felvidék kivándorlási mozgalmai", nos 5 et 6 de 1927, no 2 de 1933, et qui exposent à fond, objectivement, l'émigration de Tchéco-Slovaquie en 1922—31.*

szerint számlálva 23.886. E számból 38·3% magyar, 47·8% szlovák, 8·5% rutén, 2·1% német és 3·3% egyéb nemzetiségű volt. Jóval világosabb képet kapunk, ha az 1930. évi cseh népszámlálás adatai alapján a felszabadult területen a különböző nemzetiségű kivándoroltakat az illető nemzetiség lélekszámához viszonyítjuk. Itt is zavart kelt a cseh népszámlálásnak az az ismert fogása, hogy a cseheket és szlovákokat egy nemzethez tartozónak tünteti fel cseh-szlovák néven. Nem valószínű pedig, hogy a betelepített cseh lakosság a földosztás és hivatalbaültetés után, mint legjobban kedvezményezett, sőt dédelgetett elem, rossz sorsa miatt kivándorlásra gondolt, vagy éppen kényszerült volna. A felszabadult terület szlovák kivándoroltjainál tehát viszonyításunk hamisnak látszik, pedig voltaképpen helyes, ha a cseh-szlovák megnevezésből a „cseh"-et elhagyjuk. Számításunk szerint a felszabadult terület nemzetiség szerint való 100 ezer lakosára 1.555 magyar, 3.935 szlovák, 5.734 rutén, 3.654 német és 1.188 egyéb nemzetiségű kivándorló jutott; az összes népességre pedig 2.320 a cseh népszámlálás 1930. évi népességi adatai alapján. A felszabadult területen a magyarok kivándorlása volt a legalacsonyabb fokú. Ez azonban távolról sem azt jelenti, hogy a magyarokkal talán jobban bántak volna a csehek, mint akár a tótokkal, akár a ruténekkel. A magyarok e részen a gazdaságilag legjobban művelhető terület birtokában voltak és vannak, ez a föld adott nekik kenyeret 1000 év óta, ha az utóbbi években sokszor keserűt is. Azonkívül elpusztíthatatlanul hitt a magyarság az immár megvalósult igazság eljövetelében és inkább tűrt 20 hosszú esztendeig, semmint elhagyta volna ősei földjét. Nem érdektelen, hogy a cseh államban éppen a hozzájuk fajilag közelebb álló szláv fajúak, a szlovákok és ruténok vándorlási mozgalma volt a legerősebb, ami különben jellemző a cseh állam egész kivándorlására is. De kétszeresen meghaladja a magyar kivándorlási számot a németek kivándorlása is. Egyik arány sem azt mutatja, mintha e kétes szociális értékű, tüzön-vizen keresztül demokratikusnak hirdetett állami berendezkedés otthon tudta volna tartani az állam legnagyobb értékét: a dolgozni tudó és akaró népességet.

Az európai országok kivándorlása nagyrészt a tengerentúli államok, azok közt is elsősorban Amerika felé, legtöbbnyire az Egyesült Államokba irányult. A háború után azonban az USA többször korlátot állított a

feléje tóduló kivándorlóknak, országonkint megszabva a kvótát, melyet befogadni hajlandó. Ez a kvóta a cseh-szlovák állam részére elsőízben 14.357 személy volt. A másodízben megállapított kvóta már csak 3.073 főt engedett be az USA területére a cseh-szlovák köztársaságból. Lényeges a most mondottak ismerete azért is, mert nem sokkal később az európai gazdasági válságban a mnkanélküliség az európai országokban is általános elzárkózást váltott ki a bevándorlással szemben. Ez az oka valószínűleg annak is, hogy 1934 óta a cseh hivatalos statisztika nem közöl kivándorlási adatokat. Az említett intézkedések korlátok közé szorították a kivándorlás lehetőségét, ennélfogva a cseh kivándorlási statisztika is csak egy kényszerhelyzet vándorlási mozgalmát tüntetheti fel. Pedig a cseh államnak nagy szüksége lett volna a szabad kivándorlási lehetőségre, mert a cseh Kivándorlási és Telepítési Bizottság már 1926-ban megállapította, hogy a 150 ezer körüli számot kitevő természetes szaporodás és a megélhetési lehetőség ellentétes irányban haladnak. A Kivándorlási és Telepítési Bizottság tehát a minél nagyobb számban való kivándorlást vélte szükségesnek s a cseh államnak még alig közepes természetes szaporodásával is veszélyeztetve látta a benne élők jövendő sorsát. Nem ismeretes, hogy az ellensúlyozásra milyen intézkedéseket tettek, de hogy nem a csehek kényszerültek a legnagyobb számban és arányban kivándorolni, bizonyítják a 2. sz. tábla adatai.

A felszabadult területrész kivándorlási adatainak megvilágításával kapcsolatban a teljes tárgyilagosság megkívánta, hogy a volt cseh-szlovák köztársaság összkivándorlását is feltüntessük számszerűen és 100.000 lélekre számítva.

Szabó Béla dr.

Közegészségügy.

Santé publique.

Résumé. *La région du Nord qui vient de faire retour à la Hongrie a été sous le régime tchèque plutôt négligée par l'État au point de vue de l'hygiène. Des maladies dangereuses, par exemple le typhus exanthématique, sont endémiques sur les versants des Carpathes, et peuvent aisément se répandre de là. Parmi les autres épidémies, les cas de typhus abdominal sont fréquents. Tant le nouveau recensement hongrois que les statistiques publiées dans les Zprávy tchèques révèlent que la tuberculose et les maladies vénériennes font ravage dans la population slovaque et ruthène, pauvre, arriérée et adonnée à l'alcoolisme; et pourtant le régime tchèque n'a pas créé en vingt ans un seul dispensaire ni un seul hôpital pour tuberculeux dans toute la Russie subcarpathique. Les sanatoriums, représentant un niveau social quelque peu élevé, y sont inconnus; mais on en trouve en Bohême, en Moravie, en Silésie. Le territoire recouvré est moins bien doté que la mère-patrie en médecins et autre personnel sanitaire, ainsi qu'en hôpitaux. Les médecins hongrois qui s'y trouvaient lors de la conclusion du traité de Trianon se sont, pour la plupart, réfugiés en Hongrie; quant aux médecins tchèques, il paraît qu'ils éprouvaient peu d'enthousiasme pour s'établir dans les villages d'un peuple de langue étrangère, habitant la zone frontière. Les hôpitaux et autres établissements sanitaires de la région libérée disposaient de moins de lits et d'autre matériel sanitaire que les établissements similaires de la mère-patrie; les pourcentages relatifs à l'une et à l'autre en font foi. La proportion du nombre des jours de traitement, rapportée au chiffre de la population, n'atteint pas dans la région libérée le niveau de la mère-patrie; c'est pourtant cette proportion qui mesure l'intensité des soins médicaux donnés par les établissements sanitaires.*

Le chapitre sanitaire du nouveau recensement hongrois révèle que la zone recouvrée du Nord possède 439 lits d'hôpital pour 100.000 habitants (le chiffre de la population totale étant de 1,096.382 à la fin de l'année 1938), tandis que le taux correspondant est de 531 dans la Hongrie du traité de Trianon. De la dernière Zprávy tchèque, il résulte qu'en 1935, ce taux a été de 433 pour l'ensemble de la zone libérée, de 353 pour la Slovaquie, et de 202 seulement pour la Russie subcarpathique. Cela prouve jusqu'à l'évidence que l'oeuvre d'hospitalisation ne répondait pas aux exigences légitimes.

Les données relatives aux maladies sont véritablement alarmantes. En Russie subcarpathique, on soignait dans les hôpitaux, au cours de l'année 1935, en tout 178 malades atteints de typhus exanthématique, soit 22·6 pour 100.000 habitants. L'administration hongroise y aura pour première tâche d'introduire et de contrôler sévèrement tant la déclaration obligatoire que les désinfections, à l'effet d'enrayer l'épidémie comme cela s'est fait il y a longtemps sur le territoire laissé par le traité de Trianon. En ce qui concerne le typhus abdominal, le taux est de 50·9 cas pour 100.000

feléje tóduló kivándorlóknak, országonkint megszabva a kvótát, melyet befogadni hajlandó. Ez a kvóta a cseh-szlovák állam részére elsőízben 14.357 személy volt. A másodízben megállapított kvóta már csak 3.073 főt engedett be az USA területére a cseh-szlovák köztársaságból. Lényeges a most mondottak ismerete azért is, mert nem sokkal később az európai gazdasági válságban a mnkanélküliség az európai országokban is általános elzárkózást váltott ki a bevándorlással szemben. Ez az oka valószínűleg annak is, hogy 1934 óta a cseh hivatalos statisztika nem közöl kivándorlási adatokat. Az említett intézkedések korlátok közé szorították a kivándorlás lehetőségét, ennélfogva a cseh kivándorlási statisztika is csak egy kényszerhelyzet vándorlási mozgalmát tüntetheti fel. Pedig a cseh államnak nagy szüksége lett volna a szabad kivándorlási lehetőségre, mert a cseh Kivándorlási és Telepítési Bizottság már 1926-ban megállapította, hogy a 150 ezer körüli számot kitevő természetes szaporodás és a megélhetési lehetőség ellentétes irányban haladnak. A Kivándorlási és Telepítési Bizottság tehát a minél nagyobb számban való kivándorlást vélte szükségesnek s a cseh államnak még alig közepes természetes szaporodásával is veszélyeztetve látta a benne élők jövendő sorsát. Nem ismeretes, hogy az ellensúlyozásra milyen intézkedéseket tettek, de hogy nem a csehek kényszerültek a legnagyobb számban és arányban kivándorolni, bizonyítják a 2. sz. tábla adatai.

A felszabadult területrész kivándorlási adatainak megvilágításával kapcsolatban a teljes tárgyilagosság megkívánta, hogy a volt cseh-szlovák köztársaság összkivándorlását is feltüntessük számszerűen és 100.000 lélekre számítva.

Szabó Béla dr.

Közegészségügy.

Santé publique.

Résumé. *La région du Nord qui vient de faire retour à la Hongrie a été sous le régime tchèque plutôt négligée par l'État au point de vue de l'hygiène. Des maladies dangereuses, par exemple le typhus exanthématique, sont endémiques sur les versants des Carpathes, et peuvent aisément se répandre de là. Parmi les autres épidémies, les cas de typhus abdominal sont fréquents. Tant le nouveau recensement hongrois que les statistiques publiées dans les Zprávy tchèques révèlent que la tuberculose et les maladies vénériennes font ravage dans la population slovaque et ruthène, pauvre, arriérée et adonnée à l'alcoolisme; et pourtant le régime tchèque n'a pas créé en vingt ans un seul dispensaire ni un seul hôpital pour tuberculeux dans toute la Russie subcarpathique. Les sanatoriums, représentant un niveau social quelque peu élevé, y sont inconnus; mais on en trouve en Bohême, en Moravie, en Silésie. Le territoire recouvré est moins bien doté que la mère-patrie en médecins et autre personnel sanitaire, ainsi qu'en hôpitaux. Les médecins hongrois qui s'y trouvaient lors de la conclusion du traité de Trianon se sont, pour la plupart, réfugiés en Hongrie; quant aux médecins tchèques, il paraît qu'ils éprouvaient peu d'enthousiasme pour s'établir dans les villages d'un peuple de langue étrangère, habitant la zone frontière. Les hôpitaux et autres établissements sanitaires de la région libérée disposaient de moins de lits et d'autre matériel sanitaire que les établissements similaires de la mère-patrie; les pourcentages relatifs à l'une et à l'autre en font foi. La proportion du nombre des jours de traitement, rapportée au chiffre de la population, n'atteint pas dans la région libérée le niveau de la mère-patrie; c'est pourtant cette proportion qui mesure l'intensité des soins médicaux donnés par les établissements sanitaires.*

Le chapitre sanitaire du nouveau recensement hongrois révèle que la zone recouvrée du Nord possède 439 lits d'hôpital pour 100.000 habitants (le chiffre de la population totale étant de 1,096.382 à la fin de l'année 1938), tandis que le taux correspondant est de 531 dans la Hongrie du traité de Trianon. De la dernière Zprávy tchèque, il résulte qu'en 1935, ce taux a été de 433 pour l'ensemble de la zone libérée, de 353 pour la Slovaquie, et de 202 seulement pour la Russie subcarpathique. Cela prouve jusqu'à l'évidence que l'oeuvre d'hospitalisation ne répondait pas aux exigences légitimes.

Les données relatives aux maladies sont véritablement alarmantes. En Russie subcarpathique, on soignait dans les hôpitaux, au cours de l'année 1935, en tout 178 malades atteints de typhus exanthématique, soit 22·6 pour 100.000 habitants. L'administration hongroise y aura pour première tâche d'introduire et de contrôler sévèrement tant la déclaration obligatoire que les désinfections, à l'effet d'enrayer l'épidémie comme cela s'est fait il y a longtemps sur le territoire laissé par le traité de Trianon. En ce qui concerne le typhus abdominal, le taux est de 50·9 cas pour 100.000

habitants en Russie subcarpathique et de 15·6 seulement en Bohême; pour la blenorrhagie, on trouve 154·8 et 91·6, pour la syphilis 84·8 et 73·2. La signification de ces chiffres est aggravée encore par le fait que les Ruthènes vivent isolés les uns des autres et ne se pressent pas pour demander leur admission dans les hôpitaux.

En ce qui concerne le personnel sanitaire et la nécessité d'une réorganisation, on constate avant tout que le nombre tant absolu que relatif des médecins est certainement insuffisant dans la région recouvrée. Le recensement hongrois de novembre y a enregistré 674 médecins dont 130 dans les hôpitaux et 544 en leur domicile. Leur proportion s'élève donc à 65·5 seulement pour 100.000 âmes, à peine supérieure à la moitié de la proportion de 111·8 valable pour la Hongrie du traité de Trianon à la fin de 1937 (le nombre total des médecins y était alors de 10.383). La région du Nord est particulièrement arriérée au point de vue des pharmaciens et des pharmacies. A la fin de 1938, on y comptait, toujours pour 100.000 habitants, 12·5 pharmaciens-patrons et 12·1 pharmacies, contre 16·8 et 16·6 dans la mère-patrie. La nécessité s'impose donc de développer dans le Nord le réseau des pharmacies dont l exploitation est liée en Hongrie à une qualification et à une patente spéciales.

*

A cseheknek idegen nemzetiségű és határszéli vidék, a hazánkhoz visszacsatolt északi rész, a cseh uralom alatt a cseh-szlovák köztársaságnak, közegészségügyi tekintetben is, kellőképpen nem gondozott, sőt elhanyagolt vidéke volt. Veszedelmes betegségek, mint a kiütéses tífusz, elterjedtek a Kárpátalján most is s azt onnan könnyen széthurcolhatják. Úgy a magyar, mint a cseh statisztikából látható az is, hogy a gümőkór pusztítása a kultúrának most is alacsony fokán élő szegény tót és rutén népben minő hatalmas arányú, s mégis, a húszéves idegen uralom az egész Kárpátalján egyetlen tuberkulózis-dispensairet, egyetlen tüdőbetegkórházat sem létesített. A visszacsatolt északi résznek orvosokkal és egyéb egészségügyi személyzettel, nemkülönben kórházakkal való ellátottsága is elmarad az anyaországé mögött. Az onnan való magyar nemzetiségű orvosok jórésze közvetlen a trianoni békekötés után, még annak idején, magyar területre menekült; a cseh orvosok pedig, úgy látszik, nem szívesen telepedtek le a határszéli, nekik idegen anyanyelvű nép falvaiba. A visszacsatolt északi rész kórházai és egyéb gyógyintézetei sem rendelkeznek annyi ággyal és egyéb betegellátási eszközzel, mint az anyaterület; arányaik a trianoni terület megfelelő arányszámai mögött is elmaradnak. A gyógykezelési napoknak a lélekszámhoz viszonyított aránya, az intézeti ápolás intenzitásának ez a fokmérője a visszacsatolt északi részen kisebb, mint a trianoni területen. Az 1935. évi cseh statisztika szerint ugyanis a visszacsatolt északi rész kórházai a trianoni terület megfelelő adataival egybevetve, az 1. táblázatba foglalt statisztikai képet mutatják.

A visszacsatolt északi részen az 1935. évi cseh statisztika[1]) szerint kimutatott 22 kórházban a jelentkező betegek nyilvános ápolására összesen 4.402 ágy állott rendelkezésre. Az, hogy ez a visszacsatolt északi rész lakosságára minő mérvű intézeti gyógykezelést jelent, helyesen a lakosság számához viszonyított, ú. n. százezer lélekre eső ágyszámmal fejezhető ki. A lakosság száma azonban 1935-re nem lévén megadva: annak számát az 1910. évi magyar és az 1930. évi cseh népszámlálásnak a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal 1938. évi ideiglenes jegyzékében összeállított eredményeire támaszkodva, a következő meggondolások alapján számíthatjuk ki. Az 1910. évi magyar népszámlálásból a visszacsatolt rész népessége 862.747-nek állapítható meg; míg az 1930. évi cseh népszámlálás szerint addigra u. e. terület népessége 1,029.629 lélekre fejlődött. Ha feltételezzük, hogy az e húsz év alatti 166.882 főnyi szaporodás üteme 1930-tól 1935-ig is tovább u. o. mértékben folytatódott, úgy ennek a 166.882 léleknek kb. ¼ részét, 41.720-at kell az 1930. évvégi népszámhoz hozzáadni, hogy az 1935. évit megkapjuk; az eredmény, hogy a visszacsatolt északi rész népessége 1935-ben 1,071.349 lélek, ehhez a számhoz kell viszonyítanunk jelen kórházi statisztikánk abszolút számait.

A visszacsatolt északi résznek így kiszámított lélekszámához viszonyított s az 1. táblázat b) részében felsorolt kórházstatisztikai adatai közül elsősorban a százezer lélekre eső ágyszám alakulására legyünk figyelemmel. A visszacsatolt északi részen százezer lélekre csak 411 ágy esett, míg a történeti területen 523. Az anyaország lakossága tehát sokkal nagyobb arányban része-

[1]) L.: Zprávy státniho úřadu statistického republiky Československé. Mitteilungen des statistischen Staatsamtes der Čechoslovakischen Republik. XVII. évf. 1936. 99—100. sz. „Heilanstalten und Krankheiten der Behandelten im Jahre 1935." 749—750. lap.

1. Gyógyintézetek az 1935. évben. — *Etablissements sanitaires en 1935.*

Sorszám *No d'ordre*	Székhely *Siège*	A kórház ill. szanatórium neve *Noms des hôpitaux et des sanatoriums*	A kórház faja[1]) *Catégories d'établissem.*[1])	Ágyszám *Nombre des lits*	A betegek összes száma *Nombre total des malades*	A betegek közül 1935-ben *Malades en 1935*: újonnan lett felvéve *admis*	elbocsátva *sortis*	meghalt *décédés*	Az összes gyógykezelési napok száma *Nombre des jours de traitem.*
		a) Szám szerint — Nombres absolus							
1.	Komárom	*a)* Városi nyilvános kórház — *Hôpital municipal public*	*A*	280	4.002	3.770	3.587	148	100.273
		b) Dr. Selye Hugó szanatóriuma — *Sanatorium du Dr Hugo Selye*	*C*	4	9	7	9	—	144
2.	Kassa	*a)* Állami kórház — *Hôpital de l'Etat*	*A*	737	13.576	12.313	12.040	334	198.522
		b) Városi szülőház és női kórház — *Maternité et hôpital pour femmes, établissements municip.*	*Ba*	90	2.774	2.718	2.713	19	23.272
		c) Városi járványkórház — *Hôpital municipal p. contagieux*	*Ba*	40	18	18	11	—	606
		d) Dr. Nemessányi szanatóriuma — *Sanatorium du Dr Nemessányi*	*C*	30	143	143	142	1	1.894
		e) Az Állami kórház elme- és ideg-osztálya — *Section pour maladies mentales et nerv. de l'hôpital de l'Etat*	*Ba*	132	777	643	625	31	48.746
3.	Léva	*a)* Országos nyilvános kórház — *Hôpital public*	*A*	170	3.864	3.714	3.505	127	75.975
		b) Dr. Molnár-féle szanatórium — *Sanatorium du Dr Molnár*	*C*	10	99	97	96	—	978
4.	Losonc	Állami kórház — *Hôpital de l'Etat*	*A*	82	2.089	2.025	1.992	54	24.940
5.	Szepsi-fürdő	Szepsifürdői gyógyintézet — *Etabliss. sanitaire de Szepsi-fürdő*	*Bc*	302	953	891	891	—	37.459
6.	Rozsnyó	*a)* Kós-Schlopper nyilv. kórház — *Hôpital public Kós-Schlopper*	*A*	130	2.174	2.076	1.981	55	41.044
		b) Blum elme- és ideggyógyintézet *Maison de santé Blum, p. maladies mentales et nerv.*	*Ba*	612	754	164	28	107	219.243
7.	Rimaszombat	Országos nyilv. kórház – *Hôpital public*	*A*	341	4.550	4.298	4.135	146	111.646
8.	Érsekújvár	Országos nyilv. kórház – *Hôpital public*	*A*	137	2.725	2.601	2.553	67	45.473
9.	Beregszász	Általános orsz. nyilv. kórház — *Hôpital public, dit général*	*A*	270	5.867	5.686	5.414	213	85.032
10.	Ungvár	*a)* Városi ált. nyilv. kórház — *Hôpital municipal public*	*A*	389	7.251	6.970	6.707	277	99.365
		b) Állami bábaképző intézet — *École de l'Etat p. sages-femmes*	*Ba*	74	2.177	2.132	2.099	20	22.168
		c) A városi nyilv. kórház elmeosztálya *Section pour maladies mentales de l'hôpital municipal*	*Ba*	208	459	287	243	28	66.261
11.	Munkács	*a)* Állami kórház — *Hôpital de l'Etat*	*A*	357	10.152	9.820	9.388	374	150.539
		b) Dr. Rosner szanatóriuma — *Sanatorium du Dr Rosner*	*C*	7	89	86	87	1	835
		Visszacsatolt északi rész összesen *Territoire septentrional rétrocédé*	—	4.402	64.502	60.459	58.246	2.002	1,354.415
		Trianoni terület összesen — *Territoire de la Hongrie d'après le traité de Trianon*	—	46.695	540.537	511.208	488.270	20.289	12,385.496
		Magyarország mindössze *Hongrie entière*	—	**51.097**	**605.039**	**571.667**	**546.516**	**22.291**	**13,739.911**
		b)* Százezer lélekre eső arányban — *Pour 100.000 habitants							
		A visszacsatolt északi részen — Territoire septentrional rétrocédé	—	*411*	*6.022*	*5.643*	*5.436*	*187*	*126.420*
		A trianoni területen — Territoire de la Hongrie d'après le traité de Trianon	—	*523*	*6.058*	*5.731*	*5.474*	*227*	*138 850*
		Magyarországon mindössze Hongrie entière	—	*511*	*6.055*	*5.721*	*5.470*	*223*	*137.490*

[1]) *A* = Nyilvános általános kórházak; — *Hôpitaux publics dits généraux; B* = Egyesületek, alapok és a biztosító intézetek kórházai, rendre *a) b) c)*-vel is jelölve; — *Hôpitaux d'associations ou de fondations ou d'établissements d'assurances, marqués encore respectivement par a), b), c). C* = Örökölhető magántulajdont képező gyógyintézetek. — *Etablissements privés, transmissibles par voie de succession.*

sült nyilvános intézeti ápolásban, mint a cseh-szlovák határszélnek népe, a most visszacsatolt északi rész Magyarországa. Arra nem gondolhatunk, hogy talán a demarkációs vonalon túl lévő kórházak, vagy éppen Prága volt az, amely e talán látszólagos hiányt a maga gyógyintézeteivel ellensúlyozta, inkább arra, hogy a valóságban a visszacsatolt északi rész népe nyilvános intézeti ápolásban még e számoknál is kisebb arányban részesült. A visszacsatolt északi résznek különösen északi és északkeleti részén a városok mind a most visszacsatolt sík részén feküdtek s valószínű, hogy a demarkációs vonalon túllévő várostalan hegyvidék népének jórészét is a visszacsatolt városok kórházaiban gyógykezelték. Eszerint a kiszámítottnál jóval nagyobb az a lakosság, amelyhez a visszacsatolt rész városainak kórházi statisztikáját viszonyítani kellene s így a visszacsatolt északi rész százezer lélekre eső kórházi viszonyszámai a valóságban még a közölteknél is kisebbek lehetnek.

Azon feltevésünk helyességét, hogy a visszacsatolt északi rész kórházi statisztikájának arányszámai tulajdonképpen rosszabbak a kiszámítottaknál, a cseh statisztika is igazolja. A kórházak ágyainak százezer lélekre eső aránya ugyanis Cseh-Szlovákia egyes országrészei szerint részletezve, ugyanazon cseh statisztika szerint,[1]) 1935-ben a következőképpen alakult. Esett százezer lélekre kórházi ágy:

Csehország	587
Morvaország és Szilézia	629
Szlovákia	353
Kárpátalja	202
Az egykori Cseh-Szlovákia	523

Látható, hogy cseh számítás szerint úgy Kárpátalján (202), mint a Tótföldön (353) alacsonyabb a gyógyintézetek ágyainak százezer lélekre eső aránya, mint amekkorára mi számítottuk a visszacsatolt északi rész megfelelő viszonyszámát, mely 411, az 1. táblázaton közölt számítások szerint. Nyilvánvaló tehát, hogy a Cseh-Szlovákiánál maradt szlovák és rutén falvak népének jórésze is szükség esetén szintén még a most visszacsatolt északi rész kórházaiban nyert gyógyintézeti kezelést. Így a visszacsatolt északi rész lakosságának nyilvános intézeti ápolása is bizonyára még kisebbmérvű volt, mint aminek említett számításaink mutatják. Tehát a visszacsatolt északi rész lakosságának kórházi ágyakkal való ellátottsága a trianoni területé mögött még inkább elmaradt, mint aminőnek az számszerűen az 1. táblázaton mutatkozik. Érdekes megfigyelni végül, hogy egész Cseh-Szlovákia népének kórházi ágyakkal való ellátottságára vonatkozó arányszám: 523, azonos a trianoni területre vonatkozóval, de látjuk, hogy ezen az országos átlagos színvonalon alul maradt s a visszacsatolt északi rész lakossága a történeti Magyarországtól Cseh-Szlovákiához csatolt egész Felvidékkel együtt mostoha kezelésben részesült. A határszéli magyarságot tehát nemcsak anyanyelv szerint való összetartozásuk, közös multjuk, megszentelt hagyományaik és faji származásuk azonossága csatolja vissza, de a remény is, hogy a kihasználó, gyarmatosító cseh politika helyett kulturális és morális fejlődésük is jobb, jövőjük is szebb és boldogabb lesz, vértestvéreikhez, hazájukhoz való visszatérésük után.

A kórházi ágyak statisztikájában mutatkozó eltérésekhez hasonló különbséget mutatnak a visszacsatolt északi rész kórházi statisztikájának többi adatai is, a trianoni területre vonatkozóval szemben, a visszacsatolt északi rész hátrányára. Eszerint a visszacsatolt északi rész kórházainak nemcsak ágyszáma, de az ott kezelt betegek ápolási napjainak a lélekszámhoz viszonyított arányai is elmaradottak. Nevezetesen a már idézett 1935. évi cseh statisztika szerint a visszacsatolt északi részen az összes gyógykezelési napoknak százezer lélekre eső aránya 126.420, míg a trianoni területen 138.850.

Még nagyobb arányú különbségeket mutat a kezelt betegeknek a lakosság számához viszonyított aránya tekintetében a cseh statisztika Cseh-Szlovákia egyes országrészei szerint részletezve.[1]) E cseh számítások szerint 1935-ben az intézetbe felvett betegeknek százezer lélekre eső aránya a következő volt:

Csehország	5.986
Morvaország és Szilézia	7.214
Szlovákia	3.810
Kárpátalja	3.919
Az egykori Cseh-Szlovákia	5.671

Látható, hogy a csehek az ő anyaországaikban pl. Sziléziában — jórészt az ott élő s azóta tőlük szintén elszakadt németek kultúrájának hatására, aránylag kétszer

[1]) L. idézett Zprávy i. füzet, 776. lap.

[1]) L. i. Zprávy 736. lap.

oly intenzív kórházi ápolást létesítettek, mint Szlovákiában vagy a Kárpátalján.

Figyelemre méltó aztán még inkább az, hogy a Kárpátalján intézeti ápolásban részesült kisszámú beteget az itteni kórházak csekély ágyszáma és elmaradott fejlődése miatt sokkal rövidebb ideig tartó ápolással, az egy-egy kórházi ágyra eső sokkal nagyobb tényleg ápolt beteggel tudták csak lebonyolítani. Ugyanezen évben a cseh statisztika szerint az egy kórházi ágyra eső gyógykezelési esetek egykori országrészeik szerint részletezve a következő képet mutatják:

Csehország	10·89
Morvaország és Szilézia	12·22
Szlovákia	11·57
Kárpátalja	20·22
Az egykori Cseh-Szlovákia	11·57

Különösen a Kárpátalján kirívó a kórházak zsúfoltsága. Meg is volt a következménye. Az ugyanezévi cseh kórházi halálozási statisztika szerint[1]) pl. a száz elbocsátott férfira eső elhaltak száma:

Kárpátalján	8·33
Morvaországban és Sziléziában	1·19

A kórházak kórházféleségek szerint való megoszlásnak kirívó adata, hogy a Kárpátalján egyetlen tuberkulózis-szanatórium (Heilanstalt für tbc.) sincs, míg pl. Csehországban 13 volt évi másfélmillió ápolási nappal; Sziléziában 5 további, félmillió ápolási nappal. A kissé emelkedett társa-

[1]) L. u. a. Zprávy 737. lap.

2. A gyógyintézetekben ápolt betegek száma 1935-ben.

Nombre des malades soignés en 1935 dans les établissements sanitaires.

A város ill. község neve *Villes et communes*	A haláloki nemzetközi nomenkl. sorszám *Nos de la nomenclat. internat. des causes de déc.*	Az elbocsátott ill. az intézetben meghalt betegek teljes száma *Nombre total des malades sortis des établissements et de ceux qui y sont morts*	Az oldalt megnevezett kerület legalább 500 ágyas kórházaiban ápoltak körében előfordult betegs. *Maladies traitées, dans les localités indiq., dans les hopitaux contenant au minimum 500 lits*																		
			1—200	23—32	34—35	1—22, 33 36—44	45—53	54—56	56—77	78—87	88—89	90—103	104—114	115—129	130—137	138—139	149a	140—141	142—143 149b-150	151—153	154—156	172—198	157—171	199—200
			Gümőkor — *Tuberculose*	Nemi betegségek — *Maladies sexuelles*	Egyéb fertőző és élősdiek okozta betegségek *Autres maladies infect. ou parasit.*	Rák és egyéb rosszindulatú daganat *Cancer et autres tumeurs malignes*	Jóindulatú daganatok — *Tumeurs non malignes*	Egyéb általános betegség — *Autres maladies générales*	Az idegrendszer és az érzékszervek betegségei *Maladies du système nerveux et des organes des sens*	Szem- és fülbetegségek — *Maladies des yeux ou des oreilles*	A szív és a vérkeringési szervek betegségei *Maladies du coeur et de l'appar. circulat.*	A légzőszervek betegségei — *Maladies de l'appar. respirat.*	Az emésztőszervek betegségei — *Maladies de l'appar. digest.*	A hugyivarszervek betegségei — *Maladies de l'appar. urin.*	A nemzőszervek nem nemi betegségei *Maladies non sex. de l'appar. génit.*	Normális szülés — *Accouchement normal*	Elvetélés — *Avortement*	Terhesség, szülés és gyermekágy egyéb betegségek — *Autres maladies de la grossesse et de l'ét. puerp.*	A bőr és a bőralatti kötőszövet betegségei *Maladies de la peau et des tissus sous-coutan.*	A csontok és a mozgatószervek betegségei *Maladies des os et des organes de la locomot.*	Balesetek és sérülések — *Accidents et lésions*	Egyéb betegségek — *Autres maladies*	Nem vagy hiányosan megnev. betegs. — *Maladies non quées, y compr. celles qui n'ont pas été précisées exact*
Komárom mv.[1])		3.744	514	233	155	79	68	160	112	184	153	205	656	158	54	116	192	153	142	85	303	22	
Kassa tjv.[1])		15.260	808	568	1224	411	222	603	255	1019	324	629	3046	287	775	967	740	152	11 2	387	904	98	669
Léva		3.728	174	192	195	90	72	173	81	12	183	199	1011	111	100	65	124	96	236	88	305	22	199
Losonc		2.046	18	3	107	22	32	30	10	12	20	93	584	24	91	42	145	57	189	113	423	14	17
Szepsi fürdő		891	402	—	—	1	—	177	87	—	4	176	5	—	—	—	—	—	—	—	1	38	
Rozsnyó		2.036	109	94	118	29	39	55	54	30	39	124	475	64	37	43	154	47	53	6	348	15	103
Rimaszombat		4.281	277	396	425	73	55	203	276	87	144	272	756	104	159	78	167	70	330	77	294	18	2
Érsekújvár		2.620	143	135	315	42	30	119	37	3	100	148	553	66	136	66	107	54	167	42	315	15	27
Beregszász		5.627	522	117	440	107	80	166	95	74	175	374	1478	157	292	140	223	146	348	205	437	62	9
Ungvár mv.[1])		9.103	371	512	1199	73	44	307	144	354	221	830	1158	181	877	613	500	213	584	72	797	25	28
Munkács mv.		9.850	857	473	990	361	120	412	195	373	452	559	1848	298	427	370	365	158	393	277	830	69	23
Összes *Total*	szám szerint *nombr. abs.*	**59.186**	**4195**	**2723**	**5168**	**1288**	**762**	**2405**	**1346**	**2148**	**1815**	**3609**	**11550**	**1450**	**2948**	**2500**	**2717**	**1146**	**3614**	**1352**	**4957**	**398**	**1095**
	%	*100·0*	*7·1*	*4·6*	*8·7*	*2·2*	*1·3*	*4·1*	*2·3*	*3·6*	*3·1*	*6·1*	*19·5*	*2·4*	*5·0*	*4·2*	*4·6*	*1·9*	*6·1*	*2·3*	*8·4*	*0·7*	*1·8*

[1]) Város = *ville.*

dalmi színvonalat jelentő üdülőházak (Genesung- u. Erholungsheime) hasonlóképen ismeretlenek a Kárpátalján; míg Csehországban ilyen ugyanekkor 35, Morvaországban és Sziléziában további 11 volt, az együttesen 46 intézetben egy év alatt összesen ¾ millió ápolási nappal.

Az, hogy a visszacsatolt északi rész gyógyintézeteiben a betegeket minő betegségek miatt ápolták, a 2. táblázatból tárul elénk.

E táblázat szerint a fertőző betegségekre 15·8% esett, ebből is 7·1% a gümőkórra, a többi az egyéb fertőző — különösen heveny fertőző — megbetegedésekre és az élősdiek-okozta betegségekre együtt. A fertőző betegségekre vonatkozó adat együttesen kb. megfelel a magyar haláloki statisztikában szereplő átlagnak, mely 1931—35 átlagában is 16%. Könnyebb, a vidék északi fekvése révén, a helyzet némely, csak délibb vidéken otthonos kór, pl. a malária vagy váltóláz szempontjából. Feltűnően kedvezőtlen azonban a helyzet különösen a rutén részen, de Szlovákiában is a hasi hagymáz (typhus abdominalis) tekintetében. Százezer lakos közül a Kárpátalján a kórházak egy év alatt 50·9 has- és paratyphusos beteget ápoltak és a Tót-Felvidéken is 49·0-et, ezzel szemben pl. Csehországban csak csak 15·6-ot. Jó ivóvíz segíthet e járvány háttérbeszorításán s ha Országos Közegészségügyi Intézetünk a mintajárások létesítéséből álló tevékenységét az artézi-kút fúrásokkal egybekötve majd a visszacsatolt északi részre is kiterjeszti, e járvány kedvezőtlen statisztikáján is bizonyára segíteni tudunk.

Nagyon kell vigyáznunk a Kárpátalján a kiütéses typhusra is, amelyet hazánk éber közegészségügye a trianoni területről már évek óta teljesen kiirtott. Ezzel szemben a Kárpátalján a kórházak kiütéses typhusban még 1935-ben is 178 beteget ápoltak,[1]) ami százezer lakosra 22·6 beteget jelent. Ügyelni kell, hogy e járványt onnan el ne terjesszék, sőt — a bejelentési kötelezettség és a fertőtlenítések szigorú szorgalmazásával — azt onnan is kiirtsuk! Nagyfontosságú, hogy ennek a Kárpátalján még mindig endémiás, felette ragályos betegségnek ezután jelentkező eseteit éber figyelemmel kísérjük . . .

Feltünő magas a visszacsatolt rész kórházaiban ápoltaknál az emésztőszervek betegségei miatt ápoltak aránya: 19·5%, valamint a nemi betegségeké is: 4·6%, annál inkább, mert a nemzőszervek nem nemi betegségeire is további 5·0% esik. Az egész Kárpátalja nyilvános ápolásban részesült nemi betegeit a csehországiakkal hasonlítva össze, százezer lélekre 1935-ben a következő arányú betegekről szólhatunk:

	a kankónál	a szifilisznél
Kárpátalján	154·8	84·8
Csehországban	91·6	73·2

Ezek az adatok annál inkább bizonyítják a szegény és az általános műveltség alacsony fokán élő rutén nép nemi betegségekkel fertőzött voltát, mert e visszavonultan magának élő nép sokkal kisebb arányban fordul orvoshoz, sokkal ritkábban véteti fel magát intézetbe, mint a többiek. Erre a fentiek szerint nem is voltak meg olyan kórházi lehetőségei, mint Cseh-Szlovákia egyéb nemzetiségeinek.

Morálstatisztikai szempontból kedvezőtlen adatok ezek, aminőket a felbomlott cseh-szlovák állam nagyon sokat mutat, nemcsak közegészségügyi, de népmozgalmi tekintetben is. Ilyen pl. a cseh-szlovák születési aránynak alacsony volta, mely mindíg elmaradt nemcsak a trianoni területre vonatkozó születési arány megett, de a volt Osztrák-Magyar Monarchia bármely utódállamának megfelelő aránya mögött is.[1]) A születési statisztika egy jelenségében, a törvénytelenek arányában, mutatott csak mindíg Csehország dicstelenül magasabb arányokat: 13%-ot, a magyarországi 8%-kal szemben.

A nem, vagy hiányosan megnevezett betegségek aránya a cseh kórházi statisztikában 1·8%, nálunk u. e. Bertillon-féle nomenklatúrában 1931—35-ben csak 0·7% esett az ismeretlen kórokra, 1936-ban pedig 0·4%. Ez arra mutat, hogy a cseh statisztika a magyarnál kevésbbé pontos annak ellenére, hogy a cseh adat a kórházi statisztikában 100%-os orvosi adatszolgáltatásból származik.

A visszacsatolás után végrehajtott 1938. november 10-e körüli időpontra vonatkozó felvételnek a visszacsatolt északi rész kórházaira vonatkozó adatait a 3. táblázatba foglaltuk össze.

[1]) L.: idézett cseh statisztikai kiadvány 739 lap.

[1]) L.: részletesebben *Szél (Saile) T.*: Magyarország Cseh-Szlovákiához csatolt régi Felvidékének népmozgalma. (Magyar Stat. Szemle 1927. évi 2. számában a 107. s. k. l.)

3. Gyógyintézetek az 1938. év november havában. — *Etablissements sanitaires en novembre 1938.*

Az új felvételkor számbavett 27 közintézet és 6 magángyógyintézet statisztikája.

Statistique des 27 établissements sanitaires publics et des 6 établissements privés trouvés par la dernière enquête.

Sorszám — *Numéros d'ordre*	A kórházak és gyógyintézetek város ill. községek szerint — *Villes et communes où il y avait des hôpitaux ou d'autres établissements sanitaires*	Ágylétszám — *Nombre de lits* osztályonkint - *par section*: a belgyógyászaton *traitement de maladies internes*	a szülészeti osztályokon - *traitem. de femmes en couches*	a sebészeti osztályokon — *traitem. de blessures*	egyéb osztálybeli *autres sections*	Összesen — *au total*	Különleges felszerelések *Equipements spéciaux*: műtő *pour opérations*	Röntgen laboratórium *laboratoire de radiograph.*	egyéb — *autres*	A személyzetből *Personnel*: orvos — *médecins*	gazdasági és kezelési tiszt - *employ. d'économat ou gestionnaires*	ápoló — *infirmiers*	altiszt *hommes de service*	A szakorvosok *Médecins spécialistes* közül — *dont*: belgyógyász — *des maladies internes*	sebész *des blessures*	szülész *accoucheurs*	nőgyógyász *gynécologues*	gyermekorvos - *des maladies de l'enfance*	egyéb — *autres*	összes száma — *au total*
1	Érsekújvár	28	18	78	18	142	1	1	4	5	4	22	19	2	1	—	—	—	3
2	Komárom	180	—	79	45	304	—	2	4	11	9	31	23	1	2	1	—	2	7
3	Léva	47	51	63	122	283	1	2	4	8	6	2	35	3	5	—	—	—	8
4	Ipolyság	56	—	39	95	190	—	1	2	5	4	12	16	—	1	—	—	—	1
5	Losonc [1]	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Fülek	—	—	—	10	10	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Rimaszombat	16	—	23	72	111	—	—	2	8	4	22	21	—	1	—	—	1	2
8	Pelsőc	—	—	—	650	650	—	1	2	2	2	52	31	—	—	—	—	1	1
9	Rozsnyó	67	15	48	—	130	1	1	2	4	3	21	18	—	1	—	—	—	1
10	Beregszász	131	63	186	78	458	1	6	—	11	9	18	39	1	2	1	—	1	5
11	Kassa	150	59	191	1.009	1.409	3	4	11	36	26	171	65	9	6	5	—	4	13	37
12	Ungvár	177	34	151	422	784	—	2	10	24	11	93	106	—	1	—	—	—	1	2
13	Munkács	47	31	60	209	347	1	1	1	16	10	37	51	—	2	—	1	2	11	16
	Összes *En tout* — szám szerint *nombres abs.*	**899**	**271**	**918**	**2.730**	**4.818**	**8**	**21**	**42**	**130**	**89**	**481**	**424**	**16**	**22**	**7**	**1**	**8**	**29**	**83**
	Összes *En tout* — 100.000 lélekre [2]) *pour 100.000 habitants* [2])	*82·0*	*24·7*	*83·7*	*249·0*	*439·4*	*0·7*	*1·9*	*3·8*	*11·9*	*8·1*	*43·9*	*38·7*	*1·5*	*2·0*	*0·6*	*0·1*	*0·7*	*2·6*	*7·6*

[1]) A csehek mindent elvittek; a személyzet elment; így adatok nincsenek. — *Les Tchèques ayant tout emporté et le personnel étant parti, il n'y a pas de données.* [2]) Az 1938 végére kiszámítható 1,096.382 főnyi lakossághoz viszonyítva. — *Par rapport au nombre de la population à la fin de 1938, établi par calcul: 1,096.382 habitants.*

Ebből látható, hogy a visszacsatolt északi rész népének kórházi ágyakkal való ellátottságára vonatkozólag a legutolsó cseh statisztikából kiszámítható eredményhez képest (százezer lélekre 411 kórházi ágy) a novemberi magyar felvétel eredménye (439) némi fejlődést mutat. Ennek két oka van: 1. hogy a közben eltelt három esztendő alatt a kórházi ágyak száma tényleg szaporodott, de csak 4.402-ről 4.818-ra, 416 ággyal; 2. hogy e terület népessége kisebb arányban gyarapodott, mint a kórházi ágyak száma. A visszacsatolt északi rész népessége 1938 novemberében, a magyar felvétel szerint azonban valószínűleg kisebb volt, mint amekkora volt három esztendővel ezelőtt, 1935 végén (1,071.349), a cseh statisztika kiszámítása szerint. A hiányt a bevonuló honvédek elől elmenekülő cseh és morva hivatalnoki kar s a visszacsatolt északi nép közé, húsz év alatt beszivárgott cseh értelmiség — főleg ügyvédek, orvosok, aztán iparosok és kereskedők és telepesek (legionisták) — kiköltözködése okozza.

A visszacsatolt északi részre vonatkozó új magyar felvétel kórházstatisztikai adatait a trianoni területnek 1937. évvégi adataival tudjuk csak egybevetni, mert igaz ugyan, hogy azóta, tíz hónap alatt, a trianoni terület kórházainak és azok ágyainak száma is tovább fejlődött, erre vonatkozólag azonban jelenleg még nincs újabb statisztikai adatunk. Nyilvánvaló, hogy a visszacsatolt északi rész legújabb magyar statisztikai felvételének és a vele összehasonlított legutolsó trianoni területi kórházstatisztikáknak arányszámai között a visszacsatolt északi rész hátrányára mutatkozó különbség a valóságban még nagyobb lehet. E legújabb adatok szerint pedig a kórházi ágyak százezer lélekre eső aránya:

A visszacsatolt északi területen	**439**
A trianoni területen	**531**
Magyarországon mindössze	**520**

Nemcsak a számszerű különbség, de a kórházak felszerelésére vonatkozó adatok is mutatják azt, hogy a visszacsatolt északi rész gyógyintézeteinek fejlesztésére, karbantartására s a csehek által elhurcolt műszereknek és egyéb felszereléseknek pótlására a magyar egészségügyi igazgatásnak nagy gondot kell fordítania. Alig

egy-két Röntgen-készüléket, a lakosság számához képest elmaradt számú műtőt találunk és egyéb korszerű berendezésekben is nagy a hiány.

A visszacsatolt északi rész kórházi szakorvosainak különleges szakképzettség szerint való megoszlását a M. kir. Belügyminisztériumban a trianoni terület szakorvosaira vonatkozólag 1928-ban megindított hasonló statisztika eredményeivel vetve egybe, a következő kép tárul elénk. Esett a szakorvosok közül az oldalt meg-

4. Egészségügyi személyzet az 1938. év november havában.

Personnel sanitaire en novembre 1938.

Sorszám *Numéros d'ordre*	A lakásul ill. a gyógyszertáraknál a székhelyül szolgáló vármegye ill. megyei székváros neve *Comitats et chefs-lieux de comit. où résidaient les personnes en question et où étaient les pharmacies indiquées*	Orvosok *Médecins*	Bábák — *Sages-femmes*		*Pharmaciens diplômés*		Gyógyszertárak *Pharmacies*
			összesen *total*	közül képesítettek *dont diplômées*	okleveles gyógyszerészek: Önálló *patrons*	okleveles gyógyszerészek: A kalmazott *employés par des pharmaciens*	
	a) szám szerint — *nombres absolus*						
	I. Vármegyék — *Comitats*						
1.	Komárom	39	103	98	17	9	16
2.	Esztergom	17	25	24	4	4	5
3.	Nyitra és Pozsony	24	98	89	11	5	14
4.	Bars és Hont	37	91	84	9	3	9
5.	Nógrád	37	42	40	5	3	7
6.	Gömör és Kishont	49	63	45	13	7	11
7.	Abaúj-Torna	11	58	41	5	1	6
8.	Zemplén	13	39	34	5	3	5
9.	Ung	4	46	44	3	—	3
10.	Bereg és Ugocsa	54	93	89	13	2	13
	II. Vármegyei székhelyek *Chefs-lieux des comitats*						
1.	Komárom mv. *)	36	7	7	5	3	4
2.	Érsekújvár	48	9	9	4	4	4
3.	Léva	41	2	2	3	4	3
4.	Rimaszombat	20	4	4	5	7	3
5.	Kassa tjv. **)	125	21	21	15	39	11
6.	Ungvár mv.	76	13	12	7	11	7
7.	Beregszász	43	12	12	5	12	4
	Visszacsatolt északi rész — *Territoire septentr. rétrocédé*	674	726	655	129	117	125
	Trianoni terület [1]) — *Territoire hongrois selon le traité de Trianon* [1])	10.383	5.119	4 841	1.572	895 [2])	1.562
	Magyarország mindössze — *Hongrie d'aujourd'hui*	**11.057**	**5.845**	**5.496**	**1.701**	**1.012**	**1.687**
	b) százezer lélekre — *pour 100.000 habitants*						
	Visszacsatolt északi rész — *Territoire septentr. rétrocédé*	*65·5*	*70·5*	*63·6*	*12·5*	*11·4*	*12·1*
	Trianoni terület [1]) — *Territoire hongrois selon le traité de Trianon* [1])	*111·8*	*56·8*	*53·7*	*17·4*	*9·9* [2])	*17·3*
	Magyarország mindössze [3]) — *Hongrie d'aujourd'hui* [3])	*109·1*	*57·7*	*54·2*	*16·8*	*10·0*	*16·6*

[1]) Az 1937. évi évkönyv ezen évre vonatkozó adatai. — *Annuaire de 1937, chiffres de la même année.* — [2]) 1930-ban állapították meg számukat utoljára. — *Recensés pour la dernière fois en 1930.* — [3]) A két népesség az 1938. évi visszacsatolt északi részre vonatkozó 1938. évvégi 1,096.389 és a trianoni területi 9,038.189 összegéhez, 10,134.571-hez viszonyítva. — *Le territoire septentrional rétrocédé ayant à la fin de 1938 1,096.389 habitants et la Hongrie d'avant la rétrocession, 9,038.189, les deux chiffres donnent un total de 10,134.571; c'est sur cette base que les proportions ont été établies.*

*) Mv. = *ville départem.* — **) Tjv. = *ville autonome.*

nevezett szakmára az összes szakorvosok közül:

	A visszacsatolt északi területen	A trianoni területen
Sebész	26 %	8 %
Belgyógyász	20 „	15 „
Nőgyógyász és szülész .	10 „	10 „
Gyermekorvos	10 „	8 „
Egyéb szakorvos . . .	34 „	59 „
Összesen . .	100 „	100 „

A visszacsatolt északi résznek nemcsak a kórházakban, hanem a lakásaikon is számbavett orvosai az 1938. évi novemberi bevonuláskor, a magyar felvétel szerint, összesen 674-en voltak, ami a lakosság számához viszonyítva, a trianoni terület jelenlegi orvosellátottsági mértéke mögött messze elmaradó arányt jelent. Esett ugyanis százezer lélekre orvos:

A visszacsatolt északi területen .	65·5
A trianoni területen	111·8
Magyarországon összesen .	109·1

Látható, hogy a trianoni területen százezer lélekre közel kétszer annyi orvos esik, mint amennyi a visszacsatolt északi részen. Ebből nyilvánvaló, hogy a visszacsatolt északi részen az egészségügyi és társadalombiztosítási orvosi állások megszervezésekor a trianoni területről odatelepedni kívánó orvosok számára is új elhelyezkedési lehetőségek nyílnak.

A visszacsatolt északi részen nemcsak az orvosoknak, de az egyéb egészségügyi személyzetnek, a bábáknak és a gyógyszerészeknek is vármegyénkinti képét a 4. táblázat szemlélteti.

Feltűnő, hogy a visszacsatolt északi részen a gyógyszerészek és a gyógyszertárak aránya is elmarad a trianoni területé mögött. A százezer lélekre eső arány:

	Az önálló gyógyszerészeknél	A gyógyszertáraknál
A visszacsatolt északi területen	12·5	12·1
A trianoni területen	17·4	17·3
Magyarországon összesen .	16·8	16·6

Ezen arányokon kívül a visszacsatolt északi részen a gyógyszerészsegédeknek viszonylag magas száma és aránya is utal az e téren szükséges fejlődésre és annak lehetőségeire.

A visszacsatolt északi rész egészségügyi személyzetének a táblázaton közölt statisztikájában egyedül a bábák aránya magasabb a trianoni terület megfelelő adatainál. Magyarországon a bábaképzőkbe felvehető növendékek száma ugyanis évről-évre szűkre van szabva s e szülészeti segéderők számát inkább csökkenteni kívánják. Ennek oka egyrészt az orvosok számának szaporodásában és kenyértelenségében van. Másrészt a bábák számának e tudatos és központilag irányított visszafejlesztésének oka az a meggyőződés, hogy szülésnél az orvos jobb segéderő és hogy a

5. Orvosok száma az akalmaztatás módja szerint az 1938. év november havában.

Nombre des médecins, suivant l'emploi, en novembre 1938.

Sorszám — *Numéros d'ordre*	Vármegyék, városok — *Comitats et villes*	A visszacsatolt északi terület — *Nombre des médecins* orvosainak száma *sur le territoire sept. rétrocédé*: csak magán-praxist folytató *privés*	kórházi, szanatóriumi és egyéb gyógyintézeti — *des hôpitaux, des sanatoriums et des autres établissements sanit.*	hatósági, egyleti és egyéb alkalmazott *des médecins officiels ou d'associations ou employés autrement*	összes — *au total*
	I. Vármegyék — *Comitats*				
1.	Komárom	22	—	17	39
2.	Esztergom	15	—	2	17
3.	Nyitra és Pozsony k. e. e.	23	—	1	24
4.	Bars és Hont k. e. e. .	22	5	10	37
5	Nógrád	29	—	8	37
6.	Gömör és Kishont . . .	20	6	23	49
7.	Abaúj-Torna	5	—	6	11
8.	Zemplén	10	—	3	13
9.	Ung	3	—	1	4
10.	Bereg és Ugocsa k. e. e.	29	16	9	54
	II. Vármegyei székhelyek *Chefs-lieux des comitats*				
1.	Komárom mv. [1])	25	11	—	36
2.	Ersekújvár	22	5	21	48
3.	Léva	33	8	—	41
4.	Rimaszombat	10	8	2	20
5.	Kassa tjv [2])	89	36	—	125
6.	Ungvár mv.	15	24	37	76
7.	Beregszász	24	11	8	43
	Összesen — *Total:*				
	a) szám szerint — *nombres absolus*	**396**	**130**	**148**	**674**
	b) százalékos megoszlásban — *pourcentage* .	*58·7*	*19·3*	*22·0*	*100·0*
	c) százezer élőre — *pour 100.000 habitants* .	*36·1*	*11·9*	*13·5*	*61·5*

[1]) mv. = *ville départem.* — [2]) tjv. = *ville autonome.*

titkos, bűnös vetéléseknek előidézésében is a bábák szerepe jelentős.

A visszacsatolt északi rész orvosainak statisztikáját, az alkalmaztatás módja szerint való részletezésben, a magánorvosok kiemelésével, az 5. táblázat foglalja magában.

Látható ebből, hogy a visszacsatolt északi részen, a novemberi magyar felvétel szerint, a számbavett orvosok (674) közül 58·7% (396) volt kizárólag magánorvos. Valószínű, hogy az állástalan orvosok aránya a cseh uralom alatt nem volt ily magas, mert a visszacsatolt északi részről éppen azok a cseh-morva orvosok menekültek haza Csehországba, akik e részen a közegészségügyi közigazgatást, mint felügyelők, járási, kerületi és egyéb körorvosok, a cseh-szlovák állami állásokat betöltve, ellátták. A kórházi, szanatóriumi és egyéb gyógyintézeti orvosok aránya 19·3%, az egyleti és egyéb állásokban lévőké 22·0%. Az orvosok legnagyobb hányadát kitevő kizárólag magánorvosok válasza arra a kérdésre, hogy önkéntes megbizatást vállalna-e, 89·9%-ban „igen" volt.

Központi egészségügyi igazgatásunk terve a visszacsatolt északi rész egészségügyi közigazgatásának olyképen való megszervezése, hogy elsősorban a felvidéken lakó vagy onnan származó orvosok nyerjenek ott alkalmazást. *Johan Béla* erre vonatkozó tervét a Pénztári Orvosok Lapja[1]) ismerteti. A visszacsatolt északi rész egészségügyi igazgatásának megszervezésekor elsősorban a felvidéki orvosokat, másodsorban pedig az onnan elmenekülteket kívánják tekintetbe venni és csak azután jönnek számba az odamenni kívánók. Érdekes ezért a visszacsatolt északi rész orvosainak vallás, nemzetiség és képzettség szerinti statisztikája is. Felvidéken általunk most számbavett csak magán-praxist folytató orvosok 96%-a a felvételkor magyar anyanyelvűnek vallotta magát; körükben csak öt szlovákot és négy ruténtvettünk számba. Vallás szerint való részletezésben azonban magas az izraeliták aránya: 69%, ám az izraeliták most 98·8 %-ban magyarnak vallják magukat; pedig statisztikánk szerint jórészt cseh és lengyel diplomáik is utalnak más nyelvekben való alapos jártasságukra. Kombinálva a vallást a nemzetiséggel, azt látjuk, hogy a visszacsatolt északi részen a keresztény magyar orvosok aránya csak 19%. Az egyetemi végzettségnemei közül magyarországi orvosi oklevelek inkább csak az 1920. előtt képesítetteknél fordulnak elő, újabban csak a keresztény magyar orvosoknál s körükben leggyakrabban a budapesti Pázmány Péter tudományegyetem képesítése szerepel. A felvidéki izraelita orvosok újabb orvosi okleveleinek háromnegyed része ezzel szemben a prágai német egyetemről, a többi a pozsonyiról vagy a varsóiról származik.

Szél Tivadar dr.

[1]) L.: *Johan Béla* belügyi államtitkár előadását az orvosok elhelyezkedéséről. (Pénztári Orvosok Lapja.) 1938. évi XI. évf. 23—24. sz. 6. lap.

Lakóházak, lakások és építkezések.

Maisons, logements et constructions d'habitations.

Résumé. *Sûr les maisons et logements du territoire septentrional rétrocédé, nous n'aurons des renseignements précis que lorsqu'on aura dépouillé les chiffres du recensement y exécuté en décembre 1938. D'après une évaluation, il y a là environ 179.000 maisons d'habitation et 257.000 logements. Dans certaines villes de ce territoire, on a beaucoup bâti depuis le dernier recensement hongrois d'avant-guerre (1910). Entre 1910 et 1937, le nombre des maisons a augmenté de 130% à Ungvár; de 122% à Kassa; de 108% à Érsekújvár; de 94% à Léva; de 89% à Komárom; de 70% à Losonc; de 66% à Beregszász; de 49% à Munkács.*

*

A visszacsatolt északi területre bevonuló honvédség lelkes fogadtatásáról beszámoló rádióközvetítések és újsághírek egyértelműen azt hangoztatták, hogy a felszabadult városok és községek házai lobogódíszbe öltözötten fogadták a magyar csapatokat.

Mennyi is lehet a visszacsatolt területen a lakóházak és a lakások száma?

Pontos választ erre a kérdésre csak a december hó folyamán végrehajtott népszámlálás adatainak feldolgozása után fogunk kaphatni, megkíséreljük azonban, hogy a rendelkezésre álló adatok alapján idevonatkozóan becslést végezzünk.

titkos, bűnös vetéléseknek előidézésében is a bábák szerepe jelentős.

A visszacsatolt északi rész orvosainak statisztikáját, az alkalmaztatás módja szerint való részletezésben, a magánorvosok kiemelésével, az 5. táblázat foglalja magában.

Látható ebből, hogy a visszacsatolt északi részen, a novemberi magyar felvétel szerint, a számbavett orvosok (674) közül 58·7% (396) volt kizárólag magánorvos. Valószínű, hogy az állástalan orvosok aránya a cseh uralom alatt nem volt ily magas, mert a visszacsatolt északi részről éppen azok a cseh-morva orvosok menekültek haza Csehországba, akik e részen a közegészségügyi közigazgatást, mint felügyelők, járási, kerületi és egyéb körorvosok, a cseh-szlovák állami állásokat betöltve, ellátták. A kórházi, szanatóriumi és egyéb gyógyintézeti orvosok aránya 19·3%, az egyleti és egyéb állásokban lévőké 22·0%. Az orvosok legnagyobb hányadát kitevő kizárólag magánorvosok válasza arra a kérdésre, hogy önkéntes megbizatást vállalna-e, 89·9%-ban „igen" volt.

Központi egészségügyi igazgatásunk terve a visszacsatolt északi rész egészségügyi közigazgatásának olyképen való megszervezése, hogy elsősorban a felvidéken lakó vagy onnan származó orvosok nyerjenek ott alkalmazást. *Johan Béla* erre vonatkozó tervét a Pénztári Orvosok Lapja[1]) ismerteti. A visszacsatolt északi rész egészségügyi igazgatásának megszervezésekor elsősorban a felvidéki orvosokat, másodsorban pedig az onnan elmenekülteket kívánják tekintetbe venni és csak azután jönnek számba az odamenni kívánók. Érdekes ezért a visszacsatolt északi rész orvosainak vallás, nemzetiség és képzettség szerinti statisztikája is. Felvidéken általunk most számbavett csak magán-praxist folytató orvosok 96%-a a felvételkor magyar anyanyelvűnek vallotta magát; körükben csak öt szlovákot és négy ruténtvettünk számba. Vallás szerint való részletezésben azonban magas az izraeliták aránya: 69%, ám az izraeliták most 98·8 %-ban magyarnak vallják magukat; pedig statisztikánk szerint jórészt cseh és lengyel diplomáik is utalnak más nyelvekben való alapos jártasságukra. Kombinálva a vallást a nemzetiséggel, azt látjuk, hogy a visszacsatolt északi részen a keresztény magyar orvosok aránya csak 19%. Az egyetemi végzettségnemei közül magyarországi orvosi oklevelek inkább csak az 1920. előtt képesítetteknél fordulnak elő, újabban csak a keresztény magyar orvosoknál s körükben leggyakrabban a budapesti Pázmány Péter tudományegyetem képesítése szerepel. A felvidéki izraelita orvosok újabb orvosi okleveleinek háromnegyed része ezzel szemben a prágai német egyetemről, a többi a pozsonyiról vagy a varsóiról származik.

Szél Tivadar dr.

[1]) L.: *Johan Béla* belügyi államtitkár előadását az orvosok elhelyezkedéséről. (Pénztári Orvosok Lapja.) 1938. évi XI. évf. 23—24. sz. 6. lap.

Lakóházak, lakások és építkezések.

Maisons, logements et constructions d'habitations.

Résumé. *Sûr les maisons et logements du territoire septentrional rétrocédé, nous n'aurons des renseignements précis que lorsqu'on aura dépouillé les chiffres du recensement y exécuté en décembre 1938. D'après une évaluation, il y a là environ 179.000 maisons d'habitation et 257.000 logements. Dans certaines villes de ce territoire, on a beaucoup bâti depuis le dernier recensement hongrois d'avant-guerre (1910). Entre 1910 et 1937, le nombre des maisons a augmenté de 130% à Ungvár; de 122% à Kassa; de 108% à Érsekújvár; de 94% à Léva; de 89% à Komárom; de 70% à Losonc; de 66% à Beregszász; de 49% à Munkács.*

*

A visszacsatolt északi területre bevonuló honvédség lelkes fogadtatásáról beszámoló rádióközvetítések és újsághírek egyértelműen azt hangoztatták, hogy a felszabadult városok és községek házai lobogódíszbe öltözötten fogadták a magyar csapatokat.

Mennyi is lehet a visszacsatolt területen a lakóházak és a lakások száma?

Pontos választ erre a kérdésre csak a december hó folyamán végrehajtott népszámlálás adatainak feldolgozása után fogunk kaphatni, megkíséreljük azonban, hogy a rendelkezésre álló adatok alapján idevonatkozóan becslést végezzünk.

Azokban a községekben és 10.000 lelken aluli városokban, melyek 1938 novemberében Magyarországhoz visszakerültek (a demarkációs vonal közvetlen közelébe eső, még vitás községek figyelembevétele nélkül) 1910-ben kereken 122.000 volt a lakóházak száma. Az ilyen helységekben épült házakban átlagosan egy-egy házra (a csonka ország községeinek lakóházépítkezési adatai alapján) 1·3 lakást számíthatunk, a lakások összes száma tehát kereken 160.000-re tehető 1910-ben. A 10.000-nél népesebb nyolc visszacsatolt városban (Kassán, Komáromban, Léván, Losoncon, Érsekújvárott, Beregszászon, Munkácson és Ungvárott) már mind a lakóházakról, mind a lakásokról könnyen hozzáférhető adatok állanak rendelkezésre, melyek szerint ezekben[1]) 1910-ben 12.711 lakóház és 32.066 lakás volt. Ezek szerint a visszacsatolt területen 1910-ben mindössze kereken 135.000 lakóház és 192.000 lakás volt.

A csonkaországban az 1931—36. években, tehát 5 esztendő alatt a vármegyékben (városok nélkül) a lakóházak tiszta szaporulata 5%-ot, a lakások tiszta szaporulata pedig alig valamivel többet tett ki. Ez alapon, vagyis évi 1%-os szaporodással számítva a fönti terület községeiben (a 10.000 léleknél nagyobb városok nélkül) a lakóházaknak 28 esztendő alatt kereken 156.000, a lakásoknak pedig 205.000-re kellett szaporodniok.

Lakóházak száma 1910-ben és 1930-ban és az 1931—37 évek közötti lakóházépítkezés.
Nombre des maisons d'habitation en 1910 et 1930 et celui des maisons bâties de 1931 à 1937.

10 000 léleknél népesebb városok *Villes de plus de 10.000 habitants*	Lakóházak száma az *Nombre des maisons d'habitation d'après le recensement*		Szaporodás 1910—1930 között *Accroissement entre 1910 et 1930*		Újonnan épült lakóházak *Maisons d'habitation construites*							
	1910. évi magyar *hongrois de 1910*	1930. évi cseh *tchéco-slovaque de 1930*	szám *nombres abs.*	%	*e n* 1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	Összesen 1931—1937 *Au total, 1931—37*
	népszámlálás szerint											
Kassa	2.454	4.276	1.822	*74·3*	192	247	168	157	148	131	126	1.169
Komárom [1])	1.453	2.276	823	*56·5*	104	60	87	76	46	48	45	466
Beregszász	1.584	2.409	825	*52·1*	51	29	32	26	14	29	42	223
Érsekújvár	1.631	2.977	1.346	*82·5*	90	59	40	68	32	73	51	413
Léva	1.070	1.792	722	*67·5*	46	46	32	56	34	30	41	285
Losonc	999	1.458	459	*45·9*	48	43	23	33	25	28	37	237
Munkács	2.074	2.590	516	*24·9*	74	100	73	95	47	54	69	512
Ungvár	1.346	2.650	1.304	*96·9*	107	77	37	43	63	60	66	453

[1]) A magyar impérium alatt maradt terület nélkül. — *Non compris la partie laissée à la Hongrie.*

A 10.000-nél népesebb városoknál ismeretes az 1930. évi cseh népszámlálási adat, amely szerint a lakóházak száma 20.378, a lakásoké pedig 47.021. Ezt az 1910. évi adattal szembeállítva már 3%-os évi szaporulat jelentkezik a lakóházaknál és 2·3%-os évi szaporulat a lakásoknál, aminek alapján 28 év alatt a városi házaknak 23.000-re, a lakásoknak 52.000-re kellett megszaporodniok. Mindezek egybevetésével *valószínű, hogy a visszacsatolt egész területen ma a lakóházak száma 179.000, a lakásoké pedig 257.000.*

Hogy milyen nagyarányú építkezések folytak egyes városokban a csehek részéről uralmuk tartósságát túlzott optimizmus alapján megítélő berendezkedési láz következtében, arra jellemző különösen az Ungvárott tapasztalt építkezési tevékenység eredménye. Ungvárott 1910-ben 1.346 házat írtunk össze és 20 évvel később, 1930-ban a cseh népszámlálás idején már 2.650 volt a házak száma, ami 96·9%-os szaporodást jelent, vagyis a városnak majdnem teljes megkétszereződését. Ugyanezen időközben a házak hatalmas arányú megszaporodását látjuk Érsekújvárott (82·5%), továbbá Kassán (74·3%), Léván (67·5%), Komáromban (56·5%) és Beregszászon (52·1%). Ezzel szemben Munkácson csupán 24·9%-kal és Losoncon 45·9%-kal több házat jelent az 1930. évi cseh adatközlés, mint az 1910. évi magyar.

A 10.000-nél népesebb városokban 1930 és 1937 között is jelentős arányú építkezés folyt, amelyet a mellékelt táblázaton évenkinti tagolásban is bemutatunk.

[1]) Komáromnál a magyar impérium alatt maradt városrész leszámításával.

A rendelkezésre álló adatok csupán az új építkezéseket tüntetik fel, a lerombolás és átalakítás következtében beállott fogyatékra nincsenek pontos adatok, tehát az 1930 óta beállott tiszta szaporulatot sem tudjuk kimutatni. A lerombolás és átalakítás következtében megszűnt házak azonban az újonnan emelt épületekének csak igen csekély hányadát szokták alkotni, nem követünk el tehát nagy hibát, ha az 1931—37 között emelt új lakóházakat az időközben beállott fogyaték figyelmen kívül hagyásával hozzáadjuk az 1930. évi állaghoz és úgy nézzük meg azt, hogy az 1910 óta eltelt 28 esztendő alatt, melyből 20 év esik a cseh uralomra, mekkorát fejlődtek a városok a házak számát tekintve. Ezek szerint 1910 óta három városban több mint megkétszereződött a házak száma, mert Ungváron 130%-kal, Kassán 122%-kal és Érsekújvárott 108%-kal több ház van, mint volt 1910-ben. Közel jár ehhez a fejlődési folyamathoz Léva (94%) és Komárom (89%). Az 1910. évi számnak kétharmadával növekedett meg a házak száma, Losoncon (70%) és Beregszászon (66%). Munkács az egyetlen város, melyben a házak száma ezen időközben még az 1910. évi állag felével sem (49%) szaporodott.

A lakóházépítkezéseken felül még 315 középületet is emeltek a felsorolt városokban 1931—37 között, melyekből több mint felerész ismét a legerősebb fejlődést mutató három városban: Kassán (77), Ungvárott (54) és Érsekújváron (38) épült.

Mozolovszky Sándor dr.

Mezőgazdaság.

Agriculture.

Résumé. *Une partie des données statistiques de l'agriculture de la Haute-Hongrie qui vient de faire retour a été recueillie par l'Office de Statistique Hongroise immédiatement après l'occupation. Le reste de la documentation a pour source principale les publications de l'Office de statistique tchéco-slovaque.*

Sur les territoires recouvrés, les branches de culture se répartissent d'une façon sensiblement autre que dans le reste du pays. Les terres arables, les vignes, les pâturages, les roselières, les terrains échappant à l'impôt foncier, avaient dans la Hongrie d'avant la sentence viennoise une superficie relativement plus grande que dans la zone rattachée à la mère-patrie. En ce qui concerne la propriété foncière, on sait seulement que cette zone compte 2.410 domaines dépassant 50 arpents cadastraux et ayant une superficie moyenne de 249·5 arpents; la moyenne correspondante a été de 293·2 arpents dans l'ancien pays.

La répartition des champs ensemencés en Haute-Hongrie est à peu près celle qu'on trouve dans le reste du pays. L'orge, l'avoine, les pommes de terre et les betteraves à sucre couvrent plus de surface; le froment, le seigle et surtout le maïs, moins. Sauf pour l'avoine et la betterave à sucre, le rendement est meilleur, pour les autres plantes cultivées, il est plus faible que dans la Hongrie d'avant la sentence viennoise.

Au point de vue de la viticulture, notons que les vignes de la zone du Nord couvrent suivant les calculs 15.341 arpents cadastraux, suivant l'estimation des experts, environ 18.000 arpents.

L'arboriculture fruitière se trouve en Haute-Hongrie à un degré avancé, quoique loin derrière le niveau du pays démembré. Dans ce dernier, on compte en moyenne 368·7 pommiers pour 1000 arpents, en Haute-Hongrie seulement 225·5; pour les poiriers, la proportion est de 178·2 : 126·6; pour les cerisiers, 127·2 : 90·4; pour les griottiers (proportion surprenante) 153·0: 36·1; pour les prumiers, 569·2 : 346·4; pour les reines-Claude, 27·4 : 281·0. Il convient de remarquer que la reine-Claude semble avoir une autre définition chez les Tchèques qu'en Hongrie; autrement le grand écart serait inexplicable. La proportion des abricotiers est de 173·4 : 133·3, celle des pêchers 235·5 : 42·8, celle des noyers 117·6 : 98·1.

*

Az a 2,058.968 kat. hold nagyságú keskeny, sávalakú terület, amelyet a bécsi döntőbíróság hazánknak visszaítélt, mezőgazdaságunk termelési viszonyainak az utolsó húsz év alatt kialakult helyzetét előreláthatólag elég lényegesen fogja módosítani. Ennek a módosulásnak egy kis része nagyobb nehézség nélkül már most megállapítható. A mezőgazdasági termelés átalakulásának többi része természetesen csak évek mulva, a közben nyerendő tapasztalatok alapján, sok próbálgatás és kísérletezés után fog állandó jelleget mutatni.

A mezőgazdasági termelés jövő esélyeinek megítéléséhez elsősorban szükségünk van a visszacsatolt terület mezőgazdasági

A rendelkezésre álló adatok csupán az új építkezéseket tüntetik fel, a lerombolás és átalakítás következtében beállott fogyatékra nincsenek pontos adatok, tehát az 1930 óta beállott tiszta szaporulatot sem tudjuk kimutatni. A lerombolás és átalakítás következtében megszűnt házak azonban az újonnan emelt épületekének csak igen csekély hányadát szokták alkotni, nem követünk el tehát nagy hibát, ha az 1931—37 között emelt új lakóházakat az időközben beállott fogyaték figyelmen kívül hagyásával hozzáadjuk az 1930. évi állaghoz és úgy nézzük meg azt, hogy az 1910 óta eltelt 28 esztendő alatt, melyből 20 év esik a cseh uralomra, mekkorát fejlődtek a városok a házak számát tekintve. Ezek szerint 1910 óta három városban több mint megkétszereződött a házak száma, mert Ungváron 130%-kal, Kassán 122%-kal és Érsekújvárott 108%-kal több ház van, mint volt 1910-ben. Közel jár ehhez a fejlődési folyamathoz Léva (94%) és Komárom (89%). Az 1910. évi számnak kétharmadával növekedett meg a házak száma, Losoncon (70%) és Beregszászon (66%). Munkács az egyetlen város, melyben a házak száma ezen időközben még az 1910. évi állag felével sem (49%) szaporodott.

A lakóházépítkezéseken felül még 315 középületet is emeltek a felsorolt városokban 1931—37 között, melyekből több mint felerész ismét a legerősebb fejlődést mutató három városban: Kassán (77), Ungvárott (54) és Érsekújváron (38) épült.

Mozolovszky Sándor dr.

Mezőgazdaság.

Agriculture.

Résumé. *Une partie des données statistiques de l'agriculture de la Haute-Hongrie qui vient de faire retour a été recueillie par l'Office de Statistique Hongroise immédiatement après l'occupation. Le reste de la documentation a pour source principale les publications de l'Office de statistique tchéco-slovaque.*

Sur les territoires recouvrés, les branches de culture se répartissent d'une façon sensiblement autre que dans le reste du pays. Les terres arables, les vignes, les pâturages, les roselières, les terrains échappant à l'impôt foncier, avaient dans la Hongrie d'avant la sentence viennoise une superficie relativement plus grande que dans la zone rattachée à la mère-patrie. En ce qui concerne la propriété foncière, on sait seulement que cette zone compte 2.410 domaines dépassant 50 arpents cadastraux et ayant une superficie moyenne de 249·5 arpents; la moyenne correspondante a été de 293·2 arpents dans l'ancien pays.

La répartition des champs ensemencés en Haute-Hongrie est à peu près celle qu'on trouve dans le reste du pays. L'orge, l'avoine, les pommes de terre et les betteraves à sucre couvrent plus de surface; le froment, le seigle et surtout le maïs, moins. Sauf pour l'avoine et la betterave à sucre, le rendement est meilleur, pour les autres plantes cultivées, il est plus faible que dans la Hongrie d'avant la sentence viennoise.

Au point de vue de la viticulture, notons que les vignes de la zone du Nord couvrent suivant les calculs 15.341 arpents cadastraux, suivant l'estimation des experts, environ 18.000 arpents.

L'arboriculture fruitière se trouve en Haute-Hongrie à un degré avancé, quoique loin derrière le niveau du pays démembré. Dans ce dernier, on compte en moyenne 368·7 pommiers pour 1000 arpents, en Haute-Hongrie seulement 225·5; pour les poiriers, la proportion est de 178·2 : 126·6; pour les cerisiers, 127·2 : 90·4; pour les griottiers (proportion surprenante) 153·0: 36·1; pour les prumiers, 569·2 : 346·4; pour les reines-Claude, 27·4 : 281·0. Il convient de remarquer que la reine-Claude semble avoir une autre définition chez les Tchèques qu'en Hongrie; autrement le grand écart serait inexplicable. La proportion des abricotiers est de 173·4 : 133·3, celle des pêchers 235·5 : 42·8, celle des noyers 117·6 : 98·1.

*

Az a 2,058.968 kat. hold nagyságú keskeny, sávalakú terület, amelyet a bécsi döntőbíróság hazánknak visszaítélt, mezőgazdaságunk termelési viszonyainak az utolsó húsz év alatt kialakult helyzetét előreláthatólag elég lényegesen fogja módosítani. Ennek a módosulásnak egy kis része nagyobb nehézség nélkül már most megállapítható. A mezőgazdasági termelés átalakulásának többi része természetesen csak évek mulva, a közben nyerendő tapasztalatok alapján, sok próbálgatás és kísérletezés után fog állandó jelleget mutatni.

A mezőgazdasági termelés jövő esélyeinek megítéléséhez elsősorban szükségünk van a visszacsatolt terület mezőgazdasági

viszonyait elénktáró — legalább hozzávetőleges — statisztikai adatoknak megismerésére. Az ezekre a kérdésekre vonatkozó, alább részletezett adatoknak csak egész kis részét gyüjtötte össze a Statisztikai Hivatal, az anyag többi része a cseh-szlovák Statisztikai Hivatal kiadványaiból származik. Ezekben a kiadványokban az adatokat járási részletezéssel összesítették, a visszakerült egész járásokra vonatkozó részt tehát változtatás nélkül át lehetett venni, a csonka járások adatait viszont arányos csökkentéssel számítottuk át. Ezeken kívül van egynéhány olyan adatunk, amelyeket a békeévek községek szerinti részletezéseiből egyszerűen átvettünk. Az új területre vonatkozó adatokat a trianoni Magyarország hasonló statisztikai adataival párhuzamosan közöljük és a két adatsor összevonásával mezőgazdaságunk helyzetének mostani — minden bizonnyal csak hozzávetőleges — képét igyekszünk megállapítani.

1. Mívelési ágak megoszlása, földbirtokmegoszlás.

A háború előtti Magyarország mívelési ágak szerinti megoszlása — nyugodtan mondhatjuk — ideális volt, az egyes mívelési ágak nagyságának kialakulása egy évezred alatt a szükséglethez könnyen igazodhatott. Ezzel szemben milyen lett a háború utáni helyzet? A hihetetlenül nagyfokú hozzánemértés, párosulva nagyarányú rosszindulattal, ezt az eszményi termelési rendet a trianoni békeparanccsal teljesen felborította és ennek következtében egészen torz mívelési ág-arány keletkezett. Vizsgáljuk meg ezekután, hogy a felvidéki rész visszakerülésével a mívelési ágak aránya most milyen képet mutat. A szóbanforgó területrész mívelési ág-megoszlása (1. sz. tábla) még mindíg távol áll ugyan a békebeli kedvező arányoktól, de sokkal szerencsésebb, mint amilyen csonka hazánké volt.

A szántóföld aránya szemben a békeévek 45·5%-ával 59·4%, tehát csak valamivel kedvezőbb, mint a mi 60·4%-os arányunk. Az egyesülés után hazánkban a szántóarány mindössze kéttized százalékkal csökkent, itt tehát lényeges javulást nincs módunkban megállapítani. Ha az 1911. évi adatokat a most felszabadult területrészre átszámítjuk, 58·2%-os szántóföldrészesedés mutatkozik, a cseh uralom alatt tehát a most visszakerült részen elég nagy területeket törtek fel szántófölddé. Legmagasabb a

1. A földterület megoszlása mívelési ágak szerint 1938-ban.

Répartition du territoire suivant les branches de culture, en 1938.

A mívelési ág megnevezése *Désignation des branches de culture*	*Superficie* Trianoni Magyarország *de la Hongrie d'après le traité de Trianon*	A visszacsatolt északi terület *du territoire septentrional rétrocédé*	Mai Magyarország *de la Hongrie actuelle*
	területe kat. hold — *en arp. cad.*		
Szántóföld — *Terres arables* . . .	9,763.002	1,223.214	10,986.216
Kert — *Jardins* . .	204.901	35.216	240.117
Rét — *Prés* . . .	1,133.650	173.386	1,307.036
Szőlő — *Vignes* .	361.558	15.856	377.414
Legelő — *Pâturages*	1,686.057	170.935	1,856.992
Erdő — *Forêts* . .	1,918.286	327.339	2,245.625
Nádas — *Roselières*	52.762	3.920	56.682
Földadó alá nem eső terület — *Superficies exemptes d'impôt foncier* .	1.055.585	109.102	1,164.687
Összesen — *Total*	**16,175.801**	**2,058.968**	**18,234.769**
	%-ban — *pourcentage*		
Szántóföld — *Terres arables* . . .	*60·4*	*59·4*	*60·2*
Kert — *Jardins* . .	*1·3*	*1·7*	*1·3*
Rét — *Prés* . . .	*7·0*	*8·4*	*7·2*
Szőlő — *Vignes* . .	*2·2*	*0·8*	*2·1*
Legelő — *Pâturages*	*10·4*	*8·3*	*10·2*
Erdő — *Forêts* . .	*11·9*	*15·9*	*12·3*
Nádas — *Roselières*	*0·3*	*0·2*	*0·3*
Földadó alá nem eső terület — *Superficies exemptes d'impôt foncier* .	*6·5*	*5·3*	*6·4*
Összesen — *Total*	*100·0*	*100·0*	*100·0*

szántóföld aránya a galántai járásban (84·4%) és a lévai járásban (73·8%), a legalacsonyabb ez az arány a rozsnyói (14·3%) járásban.

A rétterület aránya kedvezőbb, mint csonka hazánkban, viszont a legelőterület nálunk foglalt el nagyobb arányt. Állattenyésztésre ennek a legelőarány-csökkenésnek ellenére kedvezőbb a Felvidéken a helyzet, mert az ottani legelők sokkal jobb minőségűek, mint az Alföld nagykiterjedésű, de a nyári hónapokban csapadékhiány miatt hamar kiszáradó, többnyire szikes vagy homokos legelői. Aránylag legnagyobb a rétterület a komáromi járásban (13·2%), a dunaszerdahelyi járásban (12·0%) és a rimaszombati járásban (11·0%). Legelőkben leggazdagabb a losonci (23·4%), a bodrogközi (19·8%) és a rimaszombati (16·4%) járás.

Csonkahazánk egyik legérzékenyebb vesztesége volt az erdőterületek elszakítása. Az erdőterület aránya 54·3%-kal kevesebb lett, mint amekkora a békeévekben volt. A visszacsatolt Felvidéken az arány 15·9%, a békebeli 25·8%-os aránynál ugyan ez is 38·3%-kal kevesebb, de ez az erdőterület ennek a visszacsatolt résznek szükségletét nemcsak hogy kielégíti, hanem még tüzifa- és műfaszükségletünk egyrészét is fedezi, annál is inkább, mert a visszacsatolt felvidéki résznek erdei főképen idősebb lombfákból állanak és így kitermelésre sokkal alkalmasabbak, mint a trianoni Magyarország fiatal erdei. Legmagasabb az erdőterület aránya a rozsnyói (60·7%) és a kassai (42·4 %) járásban.

A felvidéki rész művelési ágak szerinti megoszlására vonatkozólag még csak azt említjük meg, hogy a szőlőterület 0·8%-os aránya a békebeli 1·1%-os országos aránynál csak 27·0%-kal kevesebb, tehát ez az arány normálisnak mondható. Ezzel szemben csonka hazánk 2·2%-os szőlőterületi aránya abnormálisan nagy, ennek pedig az a következménye, hogy amíg a békeévekben bortermésfeleslegünk külföldön mindíg megtalálta a kedvező elhelyezési lehetőségeket, addig napjainkban, az önellátás elvének uralkodása idejében, ennek a kedvező esetben aránylag nagy bormennyiségnek külföldi megfelelő elhelyezése a legnagyobb nehézségekbe ütközik. A visszacsatolt területen lényegesebb szőlőterületről csak a beregszászi, a párkányi és az ógyallai járásban lehet beszélni.

A visszacsatolt terület földbirtokmegoszlásáról egyelőre sok adatunk nincsen, majd csak a népösszeírással kapcsolatos fölbirtokösszeírás eredményeinek elkészülése után lehet ezen a téren jobban tájékozódnunk. Most az ideiglenes adatok alapján csak annyit tudunk (2. sz. tábla), hogy a visszacsatolt északi területen az 50 kat. holdnál nagyobb földbirtokok száma 2.410, átlagos területe 249·5 kat. hold s hogy a földbirtokoknak 70·8%-a 50 kat. holdnál kisebb birtok (a trianoni területen ez az arány 47·5%). Szociális szempontból ezen a részen tehát kedvezőbb a helyzet, mint csonka-hazánkban, mert nálunk az 50 kat. holdnál nagyobb földbirtokok átlagos területe 293·2 kat. hold, ez pedig az északi rész átlagánál 17·5%-kal nagyobb. Fontos kérdés a visszakerült részen a cseh telepes birtokok jelenlegi helyzete, erre vonatkozólag is csak az általános összeírásból nyerhetünk tiszta képet.

2. Az 50 kat. holdnál nagyobb földbirtokok 1938 ban.

Propriétés foncières au-dessus de 50 arp. cad. en 1938.

Megnevezés *Spécification*	Az 50 kat. holdnál nagyobb földbirtokok *des propriétés foncières au-dessus de 50 arp. cad.*		
	száma *Nombre*	területe *Superficie* kat. hold — *en arp. cad.*	átlagos nagysága *Superficie moyenne*
Trianoni Magyarországon (1935) — *Hongrie d'après le traité de Trianon (en 1935)*	28.970	8,494.374	293·2
A visszacsatolt északi területen (1938) — *Territoire septentrional rétrocédé (1938)* . . .	2.410	601.345	249·5
Mai Magyarországon *Hongrie actuelle* . .	**31.380**	**9,095.719**	**289·9**

2. Szántóföldi termelés.

A szántóföldön termelt és gyüjtőcsoportokba foglalt gazdasági növények vetésterületi aránya 1929-ben a visszakerült Felvidéken a két főcsoporttól eltekintve eléggé azonos százalékokat mutat (3. sz. tábla). A gabonaneműekkel bevetett terület azonban a visszacsatolt Felvidéken 13·7%-kal nagyobb, mint a trianoni Magyarországon. Ezt az erős különbséget egyensúlyozza a ka-

3. A vetésterület megoszlása terménycsoportok szerint 1929-ben.

Répartition de la superficie ensemencée, suivant les catégories de produits, en 1929.

A terménycsoport *Catégories de produits*	*Proportion % de la superficie ensemencée* bevetett területe százalékban		
	Trianoni Magyarország — *Hongrie d'après le traité de Trianon*	A visszacsatolt északi terület — *Territoire sepentrional rétrocédé*	Mai Magyarország *Hongrie actuelle*
Gabonaneműek — *Céréales* .	54·0	61·1	54·6
Hüvelyesek — *Légumineuses*	0·4	0·5	0·4
Kapás növények — *Cultures sarclées*	29·2	22·4	28·5
Szálastakarmány — *Plantes fourragères*	11·6	11·9	11·7
Zöldség-főzelékfélék és egyéb termények — *Légumes verts et autres produits*	1·6	1·2	1·6
Ugar — *Jachère*	3·2	2·9	3·2
Összesen — *Total* . .	**100·0**	**100·0**	**100·0**

4. A bevetett terület megoszlása fontosabb termények szerint 1929-ben.

Répartition de la superficie ensemencée, suivant les principaux produits, en 1929.

A termény neve *Désignation des produits*	*Superficie ensemencée* bevetett területe kat. hold - *arp. cad.*		
	Trianoni Magyarország *de la Hongrie d'après le traité de Trianon*	A visszacsatolt északi terület *du territoire septentrional rétrocédé*	Mai Magyarország *de la Hongrie actuelle*
Búza — *Froment* .	2,668.955	296.830	2,965.785
Rozs — *Seigle* . .	1,145.715	137.567	1,283.282
Árpa — *Orge* . .	832.508	168.598	1,001.106
Zab — *Avoine* . .	527.235	73.890	601.125
Szemes tengeri — *Maïs pour graine*	1,954.456	104.072	2,058.528
Burgonya — *Pommes de terre* . .	492.820	79.089	571.909
Cukorrépa — *Betteraves à sucre* .	137.349	38.722	176.071
Takarmányrépa — *Betteraves fourragères*	195.200	25.068	220.268
Fejeskáposzta — *Choux pommés* .	7.767	2.942	10.709
Az összes szántóföldterület százalékában *En % de la superficie totale des terres arables*			
Búza — *Froment* .	*27·3*	*24·3*	*27·0*
Rozs — *Seigle* . .	*11·7*	*11·2*	*11·7*
Árpa — *Orge* . .	*8·5*	*13·8*	*9·1*
Zab — *Avoine* . .	*5·4*	*6·0*	*5·5*
Szemes tengeri — *Maïs pour graine*	*20·0*	*8·5*	*18·7*
Burgonya — *Pommes de terre* . .	*5·0*	*6·5*	*5·2*
Cukorrépa — *Betteraves à sucre* .	*1·4*	*3·2*	*1·6*
Takarmányrépa — *Betteraves fourragères*	*2·0*	*2·0*	*2·0*
Fejeskáposzta — *Choux pommés* .	*0·1*	*0·2*	*0·1*

pásnövényeknél mutatkozó 23·2%-os aránycsökkenés. A gabonaféléknél a bevetett terület aránylagos növekedése főleg az árpánál, kisebb mértékben a zabnál állapítható meg, a kapásoknál a visszaesés majdnem kizárólag a tengerinél látható. A visszacsatolt felvidéki rész belterjes szántóföldi művelésére vonatkozólag kedvező jel, hogy ott az ugarnak hagyott szántóföld aránya 0·9 %-kal kisebb volt, mint csonkahazánkban.

A fontosabb gazdasági növények vetésterületi arányainál (4. sz. tábla) már több érdekes eltérést látunk, ezek az eltérések a csoportos összeállításban talán nem mutatkoztak olyan élesen, mint itt a részletezésben. A felsorolt gazdasági növények felvidéki vetésterületi aránya csak a rozsnál és a takarmányrépánál azonos a csonka-magyarországi aránnyal. Legnagyobb az eltérés a cukorrépa vetésterületénél, itt a felvidéki arány 128·5%-kal nagyobb, mint a trianoni Magyarország aránya. Cseh-Szlovákiában a cukorrépát főképen Csallóközben és a Csallóköz melletti területeken termelték, ezt bizonyítja az, hogy legnagyobb a cukorrépa vetésterülete a galántai, az érsekújvári és a komáromi járásban. Ezzel szemben a tengeri vetésterülete a visszacsatolt részen teljes 57·5%-kal kisebb, mint az anyaországban. Elég nagy a Felvidék árpa és zab, továbbá burgonya vetésterületi arány-növekedése, viszont a búzánál 1·1%-kal kisebb a vetésterület aránya az északi új területen, mint csonkahazánkban. A tengeri vetésterületének csökkenése érthető, mert a visszakerült rész egy jelentékeny hányada már túl van a tengeri termelési övezetén, viszont a sörárpa és a cukorrépa főtermelő helye — mint már említettük — már a békeévekben is a csallóközi rész volt, ez pedig majdnem teljes egészében visszakerült hozzánk.

A termelés eredményessége a visszacsatolt Felvidéken általában véve kedvezőbb volt, mint a trianoni Magyarországon. Az

5. A fontosabb termények átlagtermése 1929-ben.

Production moyenne en 1929, pour les principaux produits.

A termény neve *Désignation des produits*	*Production moyenne par arp. cad.* az átlagtermés holdankint q		A visszacsatolt északi területen az átlagtermés több (+) kevesebb (—) % — *La production moyenne du territoire septentrional rétrocédé est-elle sup. (+) ou inf. (—)?* %
	Trianoni Magyarországon *Hongrie d'après le traité de Trianon*	A visszacsatolt északi területen *Territoire septentrional rétrocédé*	
Búza — *Froment*	7·8	8·1	+ 3·8
Rozs — *Seigle* . .	7·0	7·7	+ 10·0
Árpa — *Orge* . .	8·2	9·0	+ 9·7
Zab — *Avoine* . .	7·8	7·6	— 2·6
Szemes tengeri — *Maïs pour graine*	9·2	9·3	+ 1·1
Burgonya — *Pommes de terre* . .	44·0	52·9	+ 20·2
Cukorrépa — *Betteraves à sucre* .	117·0	115·2	— 1·5
Takarmányrépa — *Betteraves fourragères*	118·0	130·4	+ 10·5
Fejeskáposzta — *Choux pommés* .	125·2	102·8	— 17·9

5. sz. táblában felsorolt 9 fontosabb termény közül 1929-ben csak a zabnál, cukorrépánál és a fejeskáposztánál volt jobb a csonkamagyarországi termésátlag, mint a visszakerült Felvidék átlaga. Legnagyobb a különbség a felvidéki rész javára a burgonyánál, az ottani termésátlag teljes 20·2%-kal volt kedvezőbb, mint a csonkahazában. A csehek — úgylátszik — a burgonya vetőgumó nemesítése és gyakori cseréje érdekében sikeresen tudtak intézkedni. A magyar mezőgazdasági közigazgatás is mindent elkövetett a burgonyatermelés fejlesztése érdekében, nálunk talán egyes vidékeken a burgonya vetőgumó időnkinti cserélése érdekében volna még szükség hatósági közbelépésre.

3. Szőlőmívelés és gyümölcsfaállomány.

A visszacsatolt felvidéki rész szőlőmívelésére vonatkozólag hivatalos statisztikai adatokkal nem rendelkezünk. A kiindulási pontot képező adatok részint az Országos Mezőgazdasági Kamara, részint a „Borászati Lapok" számításainak és becsléseinek eredményei. A trianoni békeparanccsal Cseh-Szlovákiához csatolt magyar területen 22.356 kat. hold szőlőterület volt, ebből az 1895. évi felvétel alapján községenkint számítva körülbelül 15.341 kat. hold szőlőterület került most vissza. Az 1895. évi összeírás ideje és a trianoni diktátum napja között eltelt hosszú időben ugyan a filloxéra még nagy szőlőterületeket pusztított ki, de az is tagadhatatlan, hogy ez alatt a hosszú időszak alatt ezen a területen elég sok felújítás is történt, ezért ezt az átszámítást kiindulási alapnak elfogadhatjuk.

A felszabadult területen az 1921. évi cseh-szlovák statisztikai adatok szerint 145 községben 1—50 kat. hold, 28 községben 51—100 kat. hold, 26 községben 101—500 kat. hold, 1 községben (Mezőkaszony) 501—1.000 kat. hold és 1 községben (Beregszász) 1.501—2.000 kat. hold szőlőterület volt. A szőlőmívelés zónája az elmult húsz év alatt nem igen változott, sőt a tipikus területeken a szőlőtelepítés fokozott volt, mert a cseh-szlovák köztársaság is tudvalevőleg az önellátási elv alapján állott, saját termésű borra volt szüksége, tehát a magyarok közé telepített cseh gazdákkal új szőlőterületeket létesíttetett. Ez a politika mégsem eredményezett reményeiknek megfelelő nagyarányú szőlőterületi szaporodást, a magyar gazdák közül ugyanis ezzel szemben sokan kivágták a régi szőlőket, mert a magyarokra igazságtalanul kivetett hatalmas adókat a gazdák nem tudták fizetni. Bizonyos szőlőterületszaporodás ennek a körülménynek dacára a szakértők véleménye szerint mégis mutatkozik, úgyhogy napjainkban a kiszámított 15.341 kat. hold szőlőterülettel szemben a visszacsatolt részen körülbelül 18.000 kat. hold szőlővel kell számolnunk.

A visszakerült Felvidék gyümölcsfakultúrája (6. sz. tábla) eléggé fejlett, azonban

6. A gyümölcsfaállomány 1935-ben.

Effectif des arbres fruitiers en 1935.

A gyümölcsfa neme *Désignation*	*Effectif des arbres fruitiers*		
	Trianoni Magyarország *de la Hongrie d'après le traité de Trianon*	A visszacsatolt északi terület *du territoire septentrional rétrocédé*	Mai Magyarország *de la Hongrie actuelle*
	gyümölcsfaállománya darab *unités*		
Almafa - *Pommiers*	5,963.608	464.337	6,427.945
Körtefa — *Poiriers*	2,882.209	260.568	3,142.777
Cseresznyefa — *Cerisiers* . . .	2,056.407	186.153	2,242.560
Meggyfa — *Griottiers* . . .	2,474.142	74.319	2,548.461
Szilvafa — *Pruniers* . . .	9,205.807	713.321	9,919.128
Ringlófa — *Prunier reine-claude*	443.734	578.491	1,022.225
Kajszíbarackfa — *Abricotiers* . .	2,804.335	274.437	3,078.772
Őszibarackfa — *Pêchers*	3,808.901	88.224	3,897.125
Diófa — *Noyers* .	1,901.480	201.924	2,103.404
Egyéb fa — *Autres arbres fruitiers* .	3,017.491	—	3,017.491
Összesen — *Total* .	**34,558.114**	**2,841.774**	**37,399.888**
1000 kat. hold területre számítva *Par 1000 arp. cad.*			
Almafa - *Pommiers*	*368·7*	*225·5*	*352·5*
Körtefa — *Poiriers*	*178·2*	*126·6*	*172·4*
Cseresznyefa — *Cerisiers* . . .	*127·2*	*90·4*	*123·0*
Meggyfa — *Griottiers* . . .	*153·0*	*36·1*	*139·8*
Szilvafa — *Pruniers* . . .	*569·2*	*346·4*	*544·0*
Ringlófa — *Prunier reine-claude*	*27·4*	*281·0*	*56·1*
Kajszíbarackfa — *Abricotiers* . .	*173·4*	*133·3*	*168·8*
Őszibarackfa — *Pêchers*	*235·5*	*42·8*	*213·7*
Diófa — *Noyers* .	*117·6*	*98·1*	*115·4*
Egyéb fa — *Autres arbres fruitiers* .	*186·6*	—	*165·5*
Összesen — *Total* .	*2.136·8*	*1.380·2*	*2.051·2*

az a fellendülés, amelyet a csonkaországban ezen a téren évek óta tapasztalunk, itt még nem állapítható meg. Kitűnik ez főleg azokból az adatokból, amelyek azt mutatják, hogy az egyes gyümölcsfaféleségekből 1.000 kat. hold területre, átlagban számítva az új területen, illetőleg a trianoni Magyarországon hány darab gyümölcsfa esik. Csak egyetlen egy gyümölcsfaféleségből, a ringlófából esik az említett terület-egységre több ilyen fa a visszacsatolt részen, mint a csonkahazában. A különbség olyan lehetetlen módon nagy, hogy a ringlófánál valami felvételi hibára kell gondolni; valószínűleg ott másképen definiálták a ringlót, mint nálunk. Egyébként az őszibaracknál és a meggynél legnagyobb az eltérés a csonkaország javára, viszont legkisebb a különbség a két adat között a diófánál. Megjegyezzük még azt is, hogy a felvidéki almatermésnek az az előnye a mi almánk felett, hogy ott a téli alma a legtöbb. Az Alföldön termett nagyrészben nyári alma sohasem olyan jóízű és zamatos, sohasem oly tartós és szállításképes, mint a felvidéki téli alma.

Ami az egyes gyümölcsfaféleségek gyakoriságát illeti, megemlítjük, hogy a most visszakerült részen csak a teljes járásokat véve figyelembe, legtöbb almafa van a beregszászi és a komáromi járásban, legkevesebb viszont az almafa az érsekújvári és a rimaszombati járásban. A körtefák számát nézve első helyen állanak a párkányi és a komáromi járások, viszont utolsó helyen áll ebből a szempontból a lévai járás. A cseresznyefák számát tekintve ismét a párkányi járást látjuk az első helyen, legkevesebb a cseresznyefa a tornaljai járásban. Meggyfa kimagaslóan legtöbb van a komáromi járásban, legkevesebb a cserehát-encsi járásban. Szilvafák számát tekintve, kimagaslik a bodrogközi és a beregszászi járás, leghátul áll ebből a szempontból is a tornaljai járás. A ringlófánál — ahol, mint említettük, a meghatározás úgy látszik a két országban nem egyforma — a beregszászi és a rimaszombati járás áll első helyen. Legtöbb a kajszíbarackfa az érsekújvári és a somorjai járásban, legkevesebb viszont ugyancsak a tornaljai járásban. Legtöbb őszibarackfát az ógyallai járásban találunk, legkevesebbet a rimaszombati járásban. A diófák számát tekintve erősen első helyen áll a párkányi járás, viszont a rimaszombati járás ebből a szempontból is a legutolsó helyen áll.

A gyümölcsfa-védőszereket a cseh területen olcsón szerezhették a gazdák; vigyázni kell arra, hogy a most hozzánk került gyümölcstermelők ezeket a nélkülözhetetlen kémikáliákat hasonló áron megkaphassák, különben ki vagyunk téve annak, hogy egy fejlődőképes termelési ág megfelelő védekezés hiányában ott rövid idő alatt teljesen tönkremegy.

Sajóhelyi István.

Állattenyésztés.

Élevage.

Résumé. *La sentence d'arbitrage prononcée naguère à Vienne a transféré 8·5% du territoire de la Tchéco-Slovaquie à la Hongrie. D'après les statistiques de 1937, le troupeau bovin de la Tchéco-Slovaquie a perdu de ce chef 6·3%, le troupeau chevalin 13·4%, le troupeau porcin 7·2%, le troupeau ovin 20·1% de son effectif; ainsi la perte en boeufs et porcs est inférieure, la perte en chevaux et surtout en moutons est supérieure à la perte territoriale.*

Voyons ce que cela représente pour la Hongrie. Le territoire du pays démembré a augmenté de 12·7%, le troupeau bovin de 16·6%, le troupeau chevalin de 11·9%, le troupeau porcin de 9·0%, le troupeau ovin de 8·0%; l'accroissement ne dépasse que pour les boeufs la proportion des gains territoriaux.

La densité du cheptel bovin est, dans la zone recouvrée, de 30·2% plus élevée que dans le reste de la Hongrie; c'est que cette zone avait été plus riche en bétail lors du dernier recensement des animaux avant la guerre, et que depuis ce temps le troupeau y a diminué à une cadence plus faible que dans la Hongrie créée à Trianon. Les vaches représentaient en 1937 une part de 51·3% dans l'ensemble du troupeau bovin de la Hongrie d'avant la sentence arbitrale, une part de 44·5% dans le troupeau bovin de la zone libérée, évidemment parce que, sur le territoire de la zone, l'élevage bovin était moins au service de la production de lait qu'à celui de la boucherie, de la traction animale et de la production de fumier. Ceci est confirmé aussi par le fait qu'on compte 117 laiteries dans la zone recouvrée, et que chaque laiterie y dispose en moyenne de 1.109 vaches, alors que

az a fellendülés, amelyet a csonkaországban ezen a téren évek óta tapasztalunk, itt még nem állapítható meg. Kitűnik ez főleg azokból az adatokból, amelyek azt mutatják, hogy az egyes gyümölcsfaféleségekből 1.000 kat. hold területre, átlagban számítva az új területen, illetőleg a trianoni Magyarországon hány darab gyümölcsfa esik. Csak egyetlen egy gyümölcsfaféleségből, a ringlófából esik az említett terület-egységre több ilyen fa a visszacsatolt részen, mint a csonkahazában. A különbség olyan lehetetlen módon nagy, hogy a ringlófánál valami felvételi hibára kell gondolni; valószínűleg ott másképen definiálták a ringlót, mint nálunk. Egyébként az őszibaracknál és a meggynél legnagyobb az eltérés a csonkaország javára, viszont legkisebb a különbség a két adat között a diófánál. Megjegyezzük még azt is, hogy a felvidéki almatermésnek az az előnye a mi almánk felett, hogy ott a téli alma a legtöbb. Az Alföldön termett nagyrészben nyári alma sohasem olyan jóízű és zamatos, sohasem oly tartós és szállításképes, mint a felvidéki téli alma.

Ami az egyes gyümölcsfaféleségek gyakoriságát illeti, megemlítjük, hogy a most visszakerült részen csak a teljes járásokat véve figyelembe, legtöbb almafa van a beregszászi és a komáromi járásban, legkevesebb viszont az almafa az érsekújvári és a rimaszombati járásban. A körtefák számát nézve első helyen állanak a párkányi és a komáromi járások, viszont utolsó helyen áll ebből a szempontból a lévai járás. A cseresznyefák számát tekintve ismét a párkányi járást látjuk az első helyen, legkevesebb a cseresznyefa a tornaljai járásban. Meggyfa kimagaslóan legtöbb van a komáromi járásban, legkevesebb a cserehát-encsi járásban. Szilvafák számát tekintve, kimagaslik a bodrogközi és a beregszászi járás, leghátul áll ebből a szempontból is a tornaljai járás. A ringlófánál — ahol, mint említettük, a meghatározás úgy látszik a két országban nem egyforma — a beregszászi és a rimaszombati járás áll első helyen. Legtöbb a kajszíbarackfa az érsekújvári és a somorjai járásban, legkevesebb viszont ugyancsak a tornaljai járásban. Legtöbb őszibarackfát az ógyallai járásban találunk, legkevesebbet a rimaszombati járásban. A diófák számát tekintve erősen első helyen áll a párkányi járás, viszont a rimaszombati járás ebből a szempontból is a legutolsó helyen áll.

A gyümölcsfa-védőszereket a cseh területen olcsón szerezhették a gazdák; vigyázni kell arra, hogy a most hozzánk került gyümölcstermelők ezeket a nélkülözhetetlen kémikáliákat hasonló áron megkaphassák, különben ki vagyunk téve annak, hogy egy fejlődőképes termelési ág megfelelő védekezés hiányában ott rövid idő alatt teljesen tönkremegy.

Sajóhelyi István.

Állattenyésztés.

Élevage.

Résumé. *La sentence d'arbitrage prononcée naguère à Vienne a transféré 8·5% du territoire de la Tchéco-Slovaquie à la Hongrie. D'après les statistiques de 1937, le troupeau bovin de la Tchéco-Slovaquie a perdu de ce chef 6·3%, le troupeau chevalin 13·4%, le troupeau porcin 7·2%, le troupeau ovin 20·1% de son effectif; ainsi la perte en boeufs et porcs est inférieure, la perte en chevaux et surtout en moutons est supérieure à la perte territoriale.*

Voyons ce que cela représente pour la Hongrie. Le territoire du pays démembré a augmenté de 12·7%, le troupeau bovin de 16·6%, le troupeau chevalin de 11·9%, le troupeau porcin de 9·0%, le troupeau ovin de 8·0%; l'accroissement ne dépasse que pour les boeufs la proportion des gains territoriaux.

La densité du cheptel bovin est, dans la zone recouvrée, de 30·2% plus élevée que dans le reste de la Hongrie; c'est que cette zone avait été plus riche en bétail lors du dernier recensement des animaux avant la guerre, et que depuis ce temps le troupeau y a diminué à une cadence plus faible que dans la Hongrie créée à Trianon. Les vaches représentaient en 1937 une part de 51·3% dans l'ensemble du troupeau bovin de la Hongrie d'avant la sentence arbitrale, une part de 44·5% dans le troupeau bovin de la zone libérée, évidemment parce que, sur le territoire de la zone, l'élevage bovin était moins au service de la production de lait qu'à celui de la boucherie, de la traction animale et de la production de fumier. Ceci est confirmé aussi par le fait qu'on compte 117 laiteries dans la zone recouvrée, et que chaque laiterie y dispose en moyenne de 1.109 vaches, alors que

la moyenne correspondante est de 806 vaches pour les laiteries de la Hongrie de Trianon.

La densité du troupeau chevalin est de 6·6% moins élevée sur le territoire libéré que sur l'ancien territoire national. Déjà avant la guerre, on comptait moins de chevaux au Nord que dans le reste du pays; en revanche, malgré l'extension de l'automobilisme, la diminution y était insignifiante pendant le dernier quart de siècle.

L'élevage porcin était peu développé dans la zone naguère tchéco-slovaque; la raison en est d'abord que les fourrages s'y trouvaient en quantité insuffisante, ensuite que la Tchéco-Slovaquie se procurait la viande de porc et le saindoux qui lui manquaient par voie de compensation ou autrement à bon marché en les important de la Hongrie. Sur 1000 arpents cadastraux de la zone recouvrée, on compte 29·6% de moins de porcs que dans la mère-patrie.

Avec les territoires que le traité de Trianon avait transférés de la Hongrie à la Tchéco-Slovaquie, il fallait céder — si l'on adopte les chiffres du recensement des animaux de 1911 — environ 1·2 million de moutons. En 1937, au contraire, on trouvait sur tout le territoire de l'État tchéco-slovaque 642.000 moutons, quoique les usines textiles eussent besoin d'une grande quantité de laine comme matières premières. C'est que, avant l'accord de Munich, la Tchéco-Slovaquie exportait assez de produits industriels pour pouvoir acheter sans difficulté la laine relativement bon marché des contrées d'outre-mer. Voilà pourquoi la densité du troupeau ovin a été, dans la zone rétrocédée, de 37·0% inférieure à celle qu'on enregistrait en Hongrie démembrée.

En ce qui concerne la volaille, la zone du Nord possède, si on rapporte tout à 1000 arpents cadastraux, 52·2% de poules, 60·4% d'oies, 83·6% de canards et 93·8% de dindes de moins que la mère-patrie. Le retour de la zone du Nord a naturellement augmenté l'effectif du menu bétail; cette augmentation s'exprime par 5·3% en général, par 5·7% dans le cas des poules, par 4·8% dans le cas des oies, par 1·9% dans le cas des canards, et par 0·7% seulement dans le cas des dindes.

Au point de vue de la chasse, la Hongrie a récupéré une région de richesse et de variété médiocres. De tout le gibier tué, 6·2% représentent le gibier à poil, et 9·4% le gibier à plume tués dans cette région. Celle-ci est donc plus riche en gibier à plume qu'en gibier à poil. Parmi les cerfs composant le butin, 3·3% proviennent de la zone rétrocédée, parmi les chevreuils 1·4%, parmi les lièvres 7·0%, parmi les faisans 6·3%, parmi les perdrix 9·5%.

*

1. Haszonállatok.

A visszacsatolt északi területen és a trianoni Magyarországon a talajviszonyok és más természeti adottságok következtében a mezőgazdasági termelési és az állattenyésztési viszonyok már a multban is egymástól némileg eltérően alakultak. Így a többek között a szántóföldnek 1911-ben a trianoni Magyarországon 16·6%-a tengerivel, 12·0%-a szálastakarmányfélével és 16·8%-a takarmánygabonával volt bevetve; ugyanakkor a most felszabadult északi területen a tengerivel bevetett terület a szántóföldnek 10·2%-át, a takarmányfélék vetésterülete 10·5%-át, a takarmánygabona bevetett területe viszont 26·9%-át foglalta el. Emellett a földterületnek mívelési ágak szerinti megoszlásában is elég jelentős különbségek vannak a két területen.[1])

A világháború utáni békekötés területi határozata, majd később a gazdasági válság a trianoni Magyarországon, valamint a visszacsatolt északi magyar területen az állattenyésztés terén is számottevő változásokat eredményezett. Az anyaország mezőgazdasági szempontból továbbra is kiviteli állam maradt, az elszakított északi terület ellenben ilyen vonatkozásban beviteli államnak vált részévé. Ez a körülmény — különösen a mezőgazdasági válság idején, amikor Cseh-Szlovákia a gazdasági önellátást jórészben megvalósította — a húsz évig cseh-szlovák impérium alatt állott területen, valamint az azzal gazdasági egységet alkotó anyaországban egymástól eltérő irányú változásokat idézett elő.

A visszacsatolt terület nagy része — különösen a Kisalföld — a szemes termények termelésére kiválóan alkalmas. Ezért és az önellátási törekvések minél teljesebb mértékű érvényre juttatása érdekében ezeknek a terményeknek termelését ott fokozták. A szemes termények területgyarapodása azonban a jobb legelőknek s részben a réteknek is feltörésével járt. A legelő- és rétterületek elégtelen volta miatt és mert a szántóföldi mesterséges takarmánytermelés is meglehetősen szűk keretek között mozgott, az állattenyésztés terén nagyobb arányú fejlődés nem mutatkozik.

Az 1911. évi állatszámlálás adatai szerint a visszacsatolt északi területen már a világháború előtt fejlett *szarvasmarhatenyésztést* űztek. Ebben az esztendőben

[1]) L. a „Mezőgazdaság" c. cikket.

1. Haszonállatállomány. — *Bétail.*

Év *Années*	A visszacsatolt északi területen [1]) *Sur le territoire sept. rétrocédé* [1])	Trianoni Magyarországon *Dans la Hongrie selon le traité de Trianon*	A mai Magyarorsz. összesen *Dans la Hongrie d'aujourd'hui, au total*
	darab — *têtes*		
Szám szerint — *Nombres absolus*			
Szarvasmarha *Bêtes à cornes*			
1911	307.762	2,149.756	2,457.518
1937	291.333	1,756.254	2,047.587
Ló — *Chevaux*			
1911	98.285	896.498	994.783
1937	94.637	798.066	892.703
Sertés — *Porcs*			
1911	280.679	3,322.407	3,603.086
1937	234.958	2,623.530	2,858.488
Juh — *Moutons*			
1911	326.437	2,406.041	2,732.478
1937	118.817	1,483.917	1,602.734
1000 kat. hold területre számítva *Par 1000 arp. cad.*			
Szarvasmarha *Bêtes à cornes*			
1911	*149·0*	*135·5*	*137·0*
1937	*141·5*	*108·6*	*112·3*
Ló — *Chevaux*			
1911	*47·6*	*56·5*	*55·5*
1937	*46·0*	*49·3*	*49·0*
Sertés — *Porcs*			
1911	*135·9*	*209·4*	*200·9*
1937	*114·1*	*162·2*	*156·8*
Juh — *Moutons*			
1911	*158·0*	*151·6*	*152·4*
1937	*57·7*	*91·7*	*87·9*
1000 lakosra számítva [2]) — *Pour 1000 habitants* [2])			
Szarvasmarha *Bêtes à cornes*			
1911	*356·8*	*282·2*	*289·8*
1937	*282·9*	*202·1*	*210·7*
Ló — *Chevaux*			
1911	*113·9*	*117·7*	*117·3*
1937	*91·9*	*91·9*	*91·9*
Sertés — *Porcs*			
1911	*325·3*	*436·2*	*424·9*
1937	*228·2*	*301·9*	*294·1*
Juh — *Moutons*			
1911	*378·3*	*315·9*	*322·2*
1937	*115·4*	*170·7*	*164·9*

[1]) Az 1911. évi adatok községek szerint állíttattak össze, az 1937. évi adatok pedig a terület arányában járásonkint számíttattak ki. — *Pour 1911, chiffres relatifs aux communes ; pour 1937, chiffres calculés par arrondissements, quant au territoire en question.* — [2]) Az 1911. évi adatok az ugyanazon évi, az 1937. évi adatok pedig az 1930. évi lélekszám alapulvételével számíttattak ki. — *Chiffres tenant compte pour 1911 de la population de la même année et pour 1937, de la population de 1930.*

1.000 kat. hold területre a Felvidéken 149·0 db, a trianoni Magyarországon pedig 135·5 db szarvasmarha jutott.

A rendelkezésre álló adatok szerint (l. az 1. sz. kimutatást) 1911-től 1937-ig a visszacsatolt északi területen a szarvasmarhaállomány (1911-ben 307.762 db, 1937-ben 291.333 db) a gazdasági elzárkózás eredményeképen kialakult viszonylag magas felvidéki állatárak következtében jóval kisebb arányban csökkent, mint az anyaországban.

Említést érdemel, hogy a szarvasmarhaállomány sűrűsége nem a mezőgazdasági szempontból leggazdagabb Kisalföld felszabadult részein a legnagyobb, hanem Ung vármegyében, ahol 1.000 kat. hold területre 181 db szarvasmarha jut. Pozsony és Nyitra vármegyében 174, Bereg és Ugocsa vármegyében 161, Bars és Hont vármegyében pedig 135 szarvasmarhát tenyésztenek ekkora területen.

Az egyes fajták közül igénytelensége és kiváló munkabíró ökrei miatt kedvelt magyar-erdélyi fajta szarvasmarha a visszacsatolt terület északkeleti és keleti részén (Gömör és Kishont, Borsod, Abaúj-Torna, Zemplén s Bereg és Ugocsa vármegyékben) a trianoni országcsonk hasonló tenyészirányú részeihez csatlakozóan meglehetősen elterjedt. Ennek a fajtának aránya az állományban vármegyék szerint $^1/_5$ és $^3/_4$ között váltakozik. A visszacsatolt nyugati és északi részeken a jótejelő szimmenthali és más piros-tarka fajták, az északkeleti tájakon pedig a borzderes fajták adják a szarvasmarhaállomány nagyobb részét.

Feltűnő, hogy 1937-ben a visszacsatolt területen a szarvasmarhaállománynak csak 44·5%-a (129.715 db) volt tehén, ugyanakkor a tehenek aránya az anyaországban 51·3%-ot (900.272 db-ot) tett. Ezek az adatok arra vallanak, hogy a marhatenyésztés a visszacsatolt északi területen a szükségleteknek megfelelően nem annyira a tejtermelés fokozásának, hanem inkább a hús- és a trágyatermelésnek, valamint az igaerőnyerésnek szolgálatában állott.

A legutolsó időben a most visszaszerzett területen mindössze 117 tejüzem működött. Ugyanakkor a trianoni Magyarországon 1.117 tejüzem állott a tejértékesítés szolgálatában. Amott tehát 1.109, az anyaországban pedig 806 tehénre jutott egy tejüzem. Ezek szerint a visszacsatolt területeken a tejüzemi hálózat még nincs kiépítve

olyan mértékben, mint nálunk. Így az állattenyésztők a termelt tejnek az anyaországinál kisebb hányadát értékesítették a tejgyüjtő és a tejfeldolgozó üzemek útján és tejtermésüknek nagyobb részét gazdaságukban használták fel, illetve közvetlenül a fogyasztókhoz szállították. Ezen a területen tehát a tejértékesítés megszervezésének tág tere van. Kívánatos lenne, hogy a szövetkezeti tejgyüjtés hálózatának minél szélesebb körű kiépítése ott még áldozatok árán is mielőbb megvalósuljon és ezzel a tejértékesítés nálunk már jól bevált rendszerének előnyeiben a felvidéki termelők is mielőbb részesüljenek.

A *lóállomány* a visszanyert területen már 1911-ben is aránylag kisebb volt, mint az anyaországban: 1.000 kat. hold területre ott 15·7%-kal kevesebb ló jutott, mint az anyaországban. Az állomány azonban 1937-ig az 1911. évi létszámhoz viszonyítva amott mindössze 3·7%-kal csökkent, ugyanakkor a békeszerződéssel meghagyott magyar területen az állomány visszaesése 11·0%-os volt. A gazdasági elzárkózással elért, aránylag elég kedvező állatárak a Felvidéken a lóállomány alakulását is kedvezően befolyásolták. Ennek s a kisgazdaságok számbeli gyarapodásának javára írható, hogy még a traktorok elég nagy arányú elterjedése sem csökkentette erősebben a lovak számát.

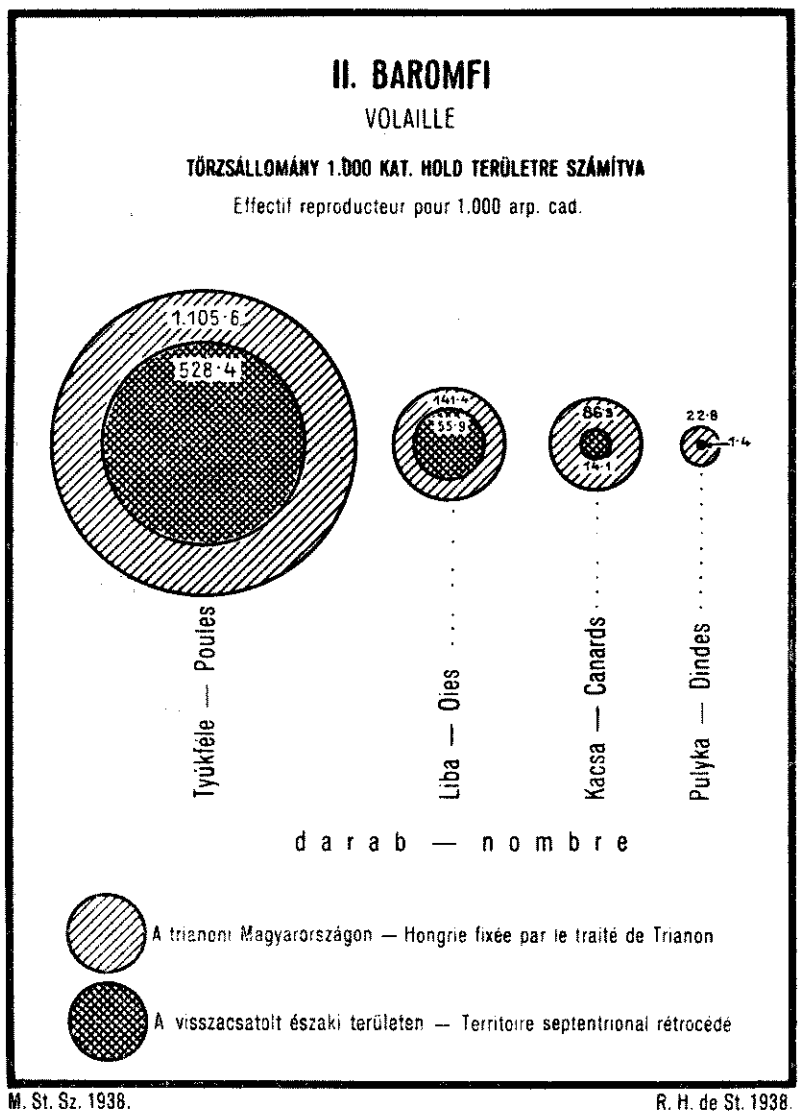
A visszatért területen főleg melegvérű lovakat tenyésztenek. A hidegvérű lótenyésztés, éppenúgy, mint az anyaországban, ott is általában kisebb jelentőségű, mert az e fajta lovakat inkább csak a nagyobb községek és városok jelentősebb teherforgalmának lebonyolításánál használják.

A *sertéstenyésztés* a visszacsatolt területen meglehetősen szűk keretek között mozgott. Ezen a területen az állományból 1.000 kat. hold területre 1911-ben 35·1%-kal kevesebb sertés jutott, mint az anyaországban. A legutóbb végrehajtott állatösszeírás adatait alapul véve a különbözet 29·7%-ra csökkent, mert amott az állomány apadása kisebb mértékűnek bizonyult, mint nálunk.

Cseh-Szlovákiában a tengeritermés nem fedezte a *sertésállomány* szükségleteit, már csak azért sem, mert a tengeritermelés északi határa nagyjából összeesik a most visszacsatolt terület északi határvonalával, azon felül ennek a terménynek termelése már egészen jelentéktelen mértékű. Ezért ez az állam állandóan nagy mennyiségű

tengerit vitt be külföldről. A lakosságnak sertéshús- és zsiradékszükségleteit a belföldi sertéstenyésztés azonban még így sem tudta teljesen fedezni. Az élő és leölt sertés, valamint a zsír, háj és a szalonna megfelelő alacsony áron való külföldi beszerzése azonban nem ütközött különösebb nehézségekbe, mert a feleslegeikkel állandóan kivitelre utalt dunai államok — így a szom-

szédos trianoni Magyarország is — bármekkora kontingens megállapítása esetén, nyersanyagok ellenében vagy más kompenzációs módon mindenkor olcsón szállították a kívánt árut. A visszacsatolt terület sertéstenyésztése ezért nem fejlődött erőteljesen.

Terület szerint aránylag legtöbb sertés északon Komárom, Zemplén és Esztergom vármegyében található, az ellenkező végletet pedig Abaúj-Torna és Ung vármegye képviseli.

A *juhtenyésztést* a visszacsatolt területen a világháború előtt igen kiterjedten űzték. Az 1911. évi adatok szerint ott 1.000 kat. hold területen 158·0, a csehek által Szlovákiának nevezett és nekünk átadott részen 164·6, sőt még a Ruténföldnek nevezett visszakerült területen is 112·6 juhot tenyésztettek. Ugyanakkor az anyaországban az említett területre csak 91·7 db juh jutott.

A területváltozás következtében és egyéb okokból is az állattenyésztés ágazatai közül általában a *juhtenyésztés* vesztett jelentőségéből legtöbbet. A trianoni Magyarországon ugyanis a juhállomány az 1935. évi állatszámlálás adatai szerint 39·7%-kal, az 1937. évi állatösszeírás eredményei szerint pedig 38·3%-kal volt kisebb, mint 1911-ben. A visszacsatolt északi területen a hanyatlás még súlyosabb, amennyiben az 1911. évi létszámhoz képest az állomány hanyatlása az 1936. évi adatok szerint nem kevesebb, mint 65·7%-ot, az 1937. évi adatok szerint pedig 63·6%-ot ért el.

Cseh-Szlovákiának a müncheni döntés előtti egész területén a juhállomány az 1937. évi január hó 1-én mindössze 642.000 darabból állott és 1.000 kat. hold területre ott csak 24·2 db juh jutott, holott az 1911. évi adatok szerint csak a régi Magyarországból 1·2 millió darab juh került birtokába. A juhtenyésztésnek hanyatlása tehát nyilvánvalóan tervszerűen, a kormányzat tudtával következett be, annak ellenére, hogy a csehországi nagy gyapjúfeldolgozó üzemek állandóan tetemes mennyiségű nyersanyagot igényeltek. Cseh-Szlovákia, mint ipari kiviteli állam azonban az aránylag olcsó és a szükségletnek megfelelő minőségű tengerentúli gyapjú beszerzéséhez szükséges külföldi fizetési eszközöket nehézség nélkül meg tudta szerezni. Ennek következtében azután a gyapjú — éppen úgy, mint a tengeri is — kereskedelmi mérlegének állandóan jelentős passzív tétele volt.

A cseh-szlovákiai juhtenyésztők kormányzatuk részéről ezért nem részesültek olyan támogatásban, mint amilyent a trianoni Magyarországon a juhtenyésztés, illetőleg a gyapjútermelés fokozása érdekében tett azok a kormányzati intézkedések jelentenek, amelyek a gyapjú átvételi árának hivatalos megállapítására és a textilipari üzemek gyapjúátvételi kötelezettségére vonatkoznak.

A fennmaradt juhászatokban a visszacsatolt terület egy részén a belföldi juhtúrószükséglet kielégítése és a külföldi értékesítési lehetőségek kiaknázása érdekében a tejtermelés fokozására fektették a fősúlyt.

A visszacsatolt területen a juhállomány legutoljára Gömör és Kishont, Nógrád, továbbá Abaúj-Torna s Bereg és Ugocsa vármegyében volt a legnagyobb. Az állománynak 1.000 kat. hold területre eső hányada azonban ezekben a törvényhatóságokban is nagyjából csak az anyaországi színvonalon mozgott.

A visszacsatolt északi területtel az eredeti alakjában 20 évig fennállott Cseh-Szlovákia szarvasmarhaállományának 6·3, lovainak

2. Baromfiállomány. — *Volailles.*

Megnevezés *Spécification*	Baromfiállomány összesen [1] *Nombre total des volailles* [1]	1000 kat. hold területre esik *Par 1000 arp. cad.*	1000 lakosra esik [2] *Pour 1000 habitants* [2]
	darab - *têtes*		
A visszacsatolt északi területen *Sur le territoire septentr. rétrocédé* 1937. VII. 1.			
Baromfi összesen *Nombre total des volailles*	5,104.111	*2.625·2*	*4.957·1*
Fiatal — *Jeunes* . .	3,938.060	*2.025·4*	*3.824·7*
Tenyész — *Reproductrices*	1,166.051	*599·8*	*1.132·4*
Tyúkféle: — *Poules:*			
fiatal — *jeunes* . . .	2,526.066	*1.299·2*	*2.453·4*
tenyész—*reproduct.* . .	1,027.196	*528·4*	*997·6*
Liba: — *Oies:*			
fiatal — *jeunes* . . .	690.911	*355·4*	*671·0*
tenyész—*reproduct.* . .	108.754	*55·9*	*105·6*
Kacsa: — *Canards:*			
fiatal — *jeunes* . . .	700.984	*360·5*	*680·8*
tenyész—*reproduct.* . .	27.441	*14·1*	*26·6*
Pulyka: - *Dindes et dindons:*			
fiatal — *jeunes* . . .	20.099	*10·3*	*19·5*
tenyész - *reproduct.* . .	2.660	*1·4*	*2·6*
A trianoni Magyarországon *Dans la Hongrie selon le traité de Trianon* 1935. II. 28.			
Baromfi összesen *Nombre total des volailles*	21,931.094	*1.356·1*	*2.452·2*
Ebből: — *Dont:*			
Tyúkféle — *Poules* .	17,880.027	*1.105·6*	*1.999·2*
Liba — *Oies*	2,286.890	*141·4*	*255·7*
Kacsa — *Canards* .	1.394.970	*86·3*	*156·0*
Pulyka — *Dindes et dindons*	369.207	*22·8*	*41·3*

[1]) A visszacsatolt terület adatai az 1937. évi július hó 1-i állapotot, a trianoni Magyarország adatai pedig az 1935. évi február hó 28-i állapotot tüntetik fel. — *Pour le territoire rétrocédé, situation au 1er juill. 1937; pour la Hongrie selon le traité de Trianon, au 28 févr. 1935.* — [2]) L. az 1. sz. táblázat 2. sz. jegyzetét. *Voir la note 2 du tableau 1.*

13·4, sertéseinek 7·2 és juhainak 20·1%-a került vissza Magyarország tulajdonába. Ezek szerint a veszteség nagyobb mértékben csak a juhtenyésztés terén haladja meg a területleválás (8·5%-os) arányát, a lóállomány vesztesége már csak kevéssel nagyobb annál. Szarvasmarhából és sertésből — Magyarország javára — területi veszteségénél kisebb mértékben károsodott, mert azoknak nagyobb hányadát nem a hozzánk csatolt területen tenyésztik.

A rendelkezésre álló adatokból kitűnik, hogy az északi területek felszabadítása következtében a trianoni Magyarország szarvasmarhaállománya 16·6, lóállománya 11·9, sertéslétszáma 9·0, juhállománya pedig 8·0%-kal gyarapodott. Gazdagodásunk mértéke tehát a területnövekedés arányát csak a szarvasmarhaállományt illetően múlja felül némileg.

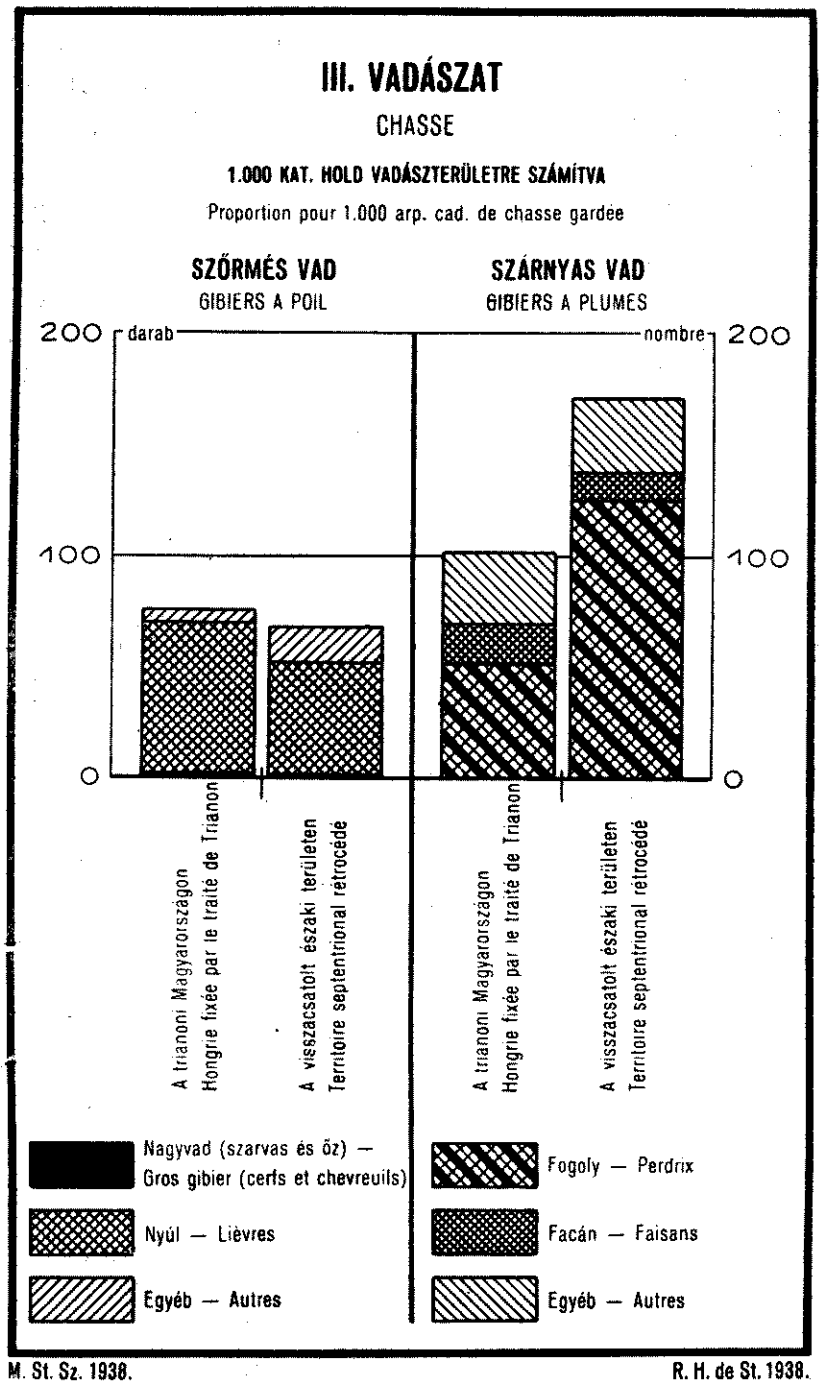
A visszacsatolt területen a tejértékesítés kellő megszervezése különösebb nehézségbe nem ütközik. A felszabadult terület sertéslétszámának viszonylagos alacsony volta az anyaország sertésfeleslegeinek értékesítésénél nyilván könnyítést fog eredményezni. A hizlalt szarvasmarha értékesítésénél azonban már a külföldi piacaink kibővítésén kell az érdekelt állami és érdekeltségi szerveknek munkálkodniok.

2. Baromfitenyésztés.

A baromfiállomány adatai Cseh-Szlovákiáról az 1937. évi július 1-i állapot szerint, a trianoni Magyarországról pedig az 1935. évi február hó 28-iki állapot szerint állanak rendelkezésre. Ezek szerint, amíg a hazai összeírás alkalmával jobbára csak a törzsállomány volt a gazdaságokban, a cseh-szlovákiai felvétel idején a tenyészanyagon felül az azévi szaporulat legnagyobb része is szerepelt az összeírásban. Táblázatunkban (l. a 2. sz. kimutatást) az összehasonlíthatóság érdekében a Felvidékre nézve a törzsállományt és a fiatal baromfi létszámát külön mutattuk ki.

A rendelkezésre álló adatokból ismeretes, hogy Cseh-Szlovákia baromfitenyésztése a belföldi szükségleteket nem tudta mindenben fedezni és egyes években élő baromfiból és különösen tojásból behozatalra szorult. A baromfitenyésztés alárendeltebb jelentősége kitűnik abból is, hogy ott ugyanakkora területen jóval kevesebb baromfit neveltek, mint a trianoni Magyarországon. 1.000 kat. hold területre ugyanis 1937-ben — a törzsállományt tekintve — 52·2%-kal kevesebb tyúkféle, 60·4%-kal kevesebb liba, 83·6%-kal kevesebb kacsa és 93·8%-kal kevesebb pulyka jutott, mint az anyaországban.

Az 1937. évi állapot szerint a visszacsatolt területtel Magyarország Cseh-Szlovákia egész baromfiállományának mintegy 11·7

M. St. Sz. 1938. R. H. de St. 1938.

%-át, vagyis a területi aránynál valamivel nagyobb mennyiséget kapott, a tenyészanyagból azonban csak 6·5% jutott birtokunkba. A törzsállomány nagyobb része, vagyis az értékesebb baromfiállomány tehát a hozzánk nem csatolt területen maradt.

Az egyes baromfifélékből — a törzsanyagot számítva — az északi területtel a tyúkféléknek 6·2, a libának 11·0, a kacsának 13·9, a pulykának pedig 7·7%-a került Magyarországhoz, vagyis csak kacsa és a libaállományból részesedtünk a területi aránynál nagyobb mértékben. Ha pedig a szaporulat adatait vizsgáljuk, kitűnik, hogy az azévi költésű tyúkfélékből 14·9, libákból 12·4, kacsákból 23·9, pulykából pedig 10·1%-kal részesedtünk. A visszacsatolt területen tehát a tyúkfélék és a kacsa keltetése volt nagyobb arányú.

Terület szerint a legtöbb tyúkféle Komárom, Pozsony és Nyitra, Bars és Hont, Bereg és Ugocsa és Zemplén vármegyékben, a legtöbb liba Komárom, Pozsony és Nyitra, Bars és Hont vármegyék-

3. Vadászati eredmények.

Résultats des chasses.

Megnevezés *Spécification*	A visszacsatolt északi területen [1]) *Sur le territoire septentr. rétrocédé* [1])	A trianoni Magyarországon [1]) *Dans la Hongrie selon le traité de Trianon* [1])	A mai Magyarországon összesen *Dans la Hongrie d'aujourd'hui, au total*
	darab — *têtes*		
Szám szerint — *Nombres absolus*			
Szőrmés vad — *Gibier à poil*	130.581	1,210.726	1,341.307
Ebből: — *Dont:*			
szarvas — *cerfs* .	246	5.993	6.239
őz — *chevreuils* .	819	11.464	12.283
nyúl — *lièvres* . .	98.200	1,097.359	1,195.559
Szárnyas vad — *Gibier à plume*	331.328	1,637.893	1,969.221
Ebből: — *Dont:*			
fácán — *faisans* .	24.033	307.457	331.490
fogoly — *perdrix* .	243.635	817.395	1,061.030
1000 kat. hold területre számítva *Par 1000 arp. cad.*			
Szőrmés vad — *Gibier à poil*	*67·2*	*74·8*	*74·0*
Ebből: — *Dont:* .			
szarvas — *cerfs* .	*0·1*	*0·4*	*0·3*
őz — *chevreuils* .	*0·4*	*0·7*	*0·7*
nyúl — *lièvres* . .	*50·5*	*67·8*	*66·0*
Szárnyas vad — *Gibier à plume*	*170·4*	*101·3*	*108·7*
Ebből: — *Dont:*			
fácán — *faisans* .	*12·4*	*19·0*	*18·3*
fogoly — *perdrix* .	*125·3*	*50·5*	*58·6*
1000 lakosra számítva [2]) — *Pour 1000 habitants* [2])			
Szőrmés vad — *Gibier à poil*	*126·8*	*139·3*	*138·0*
Ebből: — *Dont:*			
szarvas — *cerfs* .	*0·2*	*0·7*	*0·6*
őz — *chevreuils* .	*0·8*	*1·3*	*1·2*
nyúl — *lièvres* . .	*95·4*	*126·3*	*123·0*
Szárnyas vad — *Gibier à plume*	*321·8*	*188·5*	*202·6*
Ebből: — *Dont:*			
fácán — *faisans* .	*23·3*	*35·4*	*34·1*
fogoly — *perdrix* .	*236·6*	*94·1*	*109·1*

[1]) A visszacsatolt terület adatai az 1934. és 1935. naptári évek átlagában, a trianoni Magyarország adatai pedig az 1933/34., 1935/36. és 1936/37. (augusztus 1-től július 31-ig terjed) vadászati idény átlagában mutatják be a vadászati eredményeket. — *Pour le territoire rétrocédé, moyennes pour les années civiles 1934 et 1935; pour la Hongrie selon le traité de Trianon, moyennes pour les saisons de chasse de 1933-34, 1935-36, 1936-37 (du 1er août au 31 juill.).*

[2]) Az 1911. évi adatok az ugyanazon évi, az 1937. évi adatok pedig az 1930. évi lélekszám alapulvételével számították ki. — *Chiffres tenant compte pour 1911 de la population de la même année et pour 1937, de la population de 1930.*

ben, a legtöbb kacsa ugyanezekben a törvényhatóságokban és Zemplén vármegyében, a legtöbb pulyka pedig Komárom, Bars és Hont és Zemplén vármegyében található.

A területvisszacsatolás — csak a törzsállományt nézve — az anyaországnak az egész állományban általában 5·3%-os, az egyes baromfifajok közül a tyúkfélékből 5·7, a libából 4·8, a kacsából mindössze 1·9, pulykából pedig csupán 0·7%-os állománynövekedést jelent.

3. Vadászat.

A vadászati eredmények adatai Cseh-Szlovákiára nézve naptári évenkint, a trianoni Magyarországot illetően pedig vadászati idény szerint (augusztus 1-től július 31-ig) állanak rendelkezésre. Az összehasonlíthatóság érdekében a cseh-szlovák adatokat 2, a hazai adatokat pedig 3 év átlagában mutatjuk be (l. 3. sz. kimutatást).

A visszacsatolt területtel vadászati szempontból Cseh-Szlovákiának kevésbbé értékes részét kaptuk meg, mert ez a terület vadban jóval szegényebb és kevésbbé változatos vadállományú, mint ennek az országnak többi része. A trianoni békeszerződéssel létrehozott Cseh-Szlovákia lőtt szőrmés vadjainak 6·2, szárnyas vadjainak pedig 9·4%-át a visszacsatolt északi területen ejtették el. A vadászzsákmánnyá lett szarvasoknak mindössze 3·3, az őzeknek 1·4, a nyulaknak 7·0, a fácánoknak 6·3, a foglyoknak pedig 9·5%-a került puskacső elé a nekünk jutott területen. Ezek szerint tehát a szóbanlevő terület szárnyasvadakban gazdagabb, mint szőrmésvadakban. Ugyanezt igazolják táblázatunkban közölt és a vadászterülethez viszonyított lövési eredmények is. Utóbbi adatok azonban azt is mutatják, hogy ugyanakkora területen szőrmésvadból kevesebb, szárnyasvadból ellenben több került puskacső elé, mint a trianoni Magyarországon.

A területgyarapodás következtében a szőrmésvadból 10·8, a szárnyasvadból pedig 20·2%-kal nagyobb lehet a vadászzsákmány. Az egyes vadfajok közül az északi terület visszatérése folytán szarvasból 4·1 %-kal, őzből 7·1%-kal, fácánból 7·8%-kal és fogolyból nem kevesebb mint 29·8%-kal növekszik majd a vadászat eredménye.

*

Mindezeknek az adatoknak bemutatásával képet igyekeztünk alkotni affelől, hogy az északi magyar területek visszacsatolása az állattenyésztés szempontjából mit jelent. Az adatokból végeredményben megállapíthatjuk, hogy a területgazdagodás, mint minden más téren, az állattenyésztésben is nagy értékgyarapodást jelent. Minden erőnkkel arra kell tehát törekednünk, hogy ezt az értéket megfelelően növeljük és hasznosítsuk s a felvidéki állattenyésztőknek minél sikeresebb munkálkodását a kellő támogatás biztosításával lehetővé tegyük. Ezzel nemcsak az ő boldogulásukat segítjük elő, hanem az egész Magyarország gazdasági erősödését is a legeredményesebben szolgáljuk.

Szőllősy Zoltán dr.

Bányászat.

Richesses du sous-sol.

Résumé. *De tous les territoires détachés de la Hongrie par le traité de Trianon, le territoire du Nord était le plus riche en minéraux. Malheureusement, même après la rétrocession d'une partie dc ce territoire, le plus clair des richesses du sous-sol est resté entre les mains de la Tchéco-Slovaquie; il n'en est pas moins vrai que les mines récupérées représentent pour la Hongrie un gain appréciable.*

En ce qui concerne les charbonnages, l'enrichissement est modeste. La seule mine de charbon qui a été récupérée possède une réserve de 6 à 7 millions de quintaux. Ce n'est pas beaucoup, mais le charbon à extraire est de bonne qualité. La production annuelle du charbon peut s'évaluer à 1 ou 1·2 million de quintaux, ce qui n'équivaut même pas à 1½% de la production totale du pays démembré, alors que l'augmentation de la superficie et du nombre des habitants s'exprime par 12% environ. Le charbon extrait du sous-sol recouvré n'est donc pas suffisant pour les besoins de la population revenue à la mère-patrie.

La situation apparaît sous un jour plus favorable au point de vue des minerais de fer du Nord. Des six établissements miniers qui ont fourni des renseignements à l'enquête statistique hongroise, trois seulement travaillaient en 1938. Ces trois mines extraient annuellement, en exploitation normale, 3 millions de quintaux de minerais, ce qui

ben, a legtöbb kacsa ugyanezekben a törvényhatóságokban és Zemplén vármegyében, a legtöbb pulyka pedig Komárom, Bars és Hont és Zemplén vármegyében található.

A területvisszacsatolás — csak a törzsállományt nézve — az anyaországnak az egész állományban általában 5·3%-os, az egyes baromfifajok közül a tyúkfélékből 5·7, a libából 4·8, a kacsából mindössze 1·9, pulykából pedig csupán 0·7%-os állománynövekedést jelent.

3. Vadászat.

A vadászati eredmények adatai Cseh-Szlovákiára nézve naptári évenkint, a trianoni Magyarországot illetően pedig vadászati idény szerint (augusztus 1-től július 31-ig) állanak rendelkezésre. Az összehasonlíthatóság érdekében a cseh-szlovák adatokat 2, a hazai adatokat pedig 3 év átlagában mutatjuk be (l. 3. sz. kimutatást).

A visszacsatolt területtel vadászati szempontból Cseh-Szlovákiának kevésbbé értékes részét kaptuk meg, mert ez a terület vadban jóval szegényebb és kevésbbé változatos vadállományú, mint ennek az országnak többi része. A trianoni békeszerződéssel létrehozott Cseh-Szlovákia lőtt szőrmés vadjainak 6·2, szárnyas vadjainak pedig 9·4%-át a visszacsatolt északi területen ejtették el. A vadászzsákmánnyá lett szarvasoknak mindössze 3·3, az őzeknek 1·4, a nyulaknak 7·0, a fácánoknak 6·3, a foglyoknak pedig 9·5%-a került puskacső elé a nekünk jutott területen. Ezek szerint tehát a szóbanlevő terület szárnyasvadakban gazdagabb, mint szőrmésvadakban. Ugyanezt igazolják táblázatunkban közölt és a vadászterülethez viszonyított lövési eredmények is. Utóbbi adatok azonban azt is mutatják, hogy ugyanakkora területen szőrmésvadból kevesebb, szárnyasvadból ellenben több került puskacső elé, mint a trianoni Magyarországon.

A területgyarapodás következtében a szőrmésvadból 10·8, a szárnyasvadból pedig 20·2%-kal nagyobb lehet a vadászzsákmány. Az egyes vadfajok közül az északi terület visszatérése folytán szarvasból 4·1 %-kal, őzből 7·1%-kal, fácánból 7·8%-kal és fogolyból nem kevesebb mint 29·8%-kal növekszik majd a vadászat eredménye.

*

Mindezeknek az adatoknak bemutatásával képet igyekeztünk alkotni affelől, hogy az északi magyar területek visszacsatolása az állattenyésztés szempontjából mit jelent. Az adatokból végeredményben megállapíthatjuk, hogy a területgazdagodás, mint minden más téren, az állattenyésztésben is nagy értékgyarapodást jelent. Minden erőnkkel arra kell tehát törekednünk, hogy ezt az értéket megfelelően növeljük és hasznosítsuk s a felvidéki állattenyésztőknek minél sikeresebb munkálkodását a kellő támogatás biztosításával lehetővé tegyük. Ezzel nemcsak az ő boldogulásukat segítjük elő, hanem az egész Magyarország gazdasági erősödését is a legeredményesebben szolgáljuk.

Szőllősy Zoltán dr.

Bányászat.

Richesses du sous-sol.

Résumé. *De tous les territoires détachés de la Hongrie par le traité de Trianon, le territoire du Nord était le plus riche en minéraux. Malheureusement, même après la rétrocession d'une partie dc ce territoire, le plus clair des richesses du sous-sol est resté entre les mains de la Tchéco-Slovaquie; il n'en est pas moins vrai que les mines récupérées représentent pour la Hongrie un gain appréciable.*

En ce qui concerne les charbonnages, l'enrichissement est modeste. La seule mine de charbon qui a été récupérée possède une réserve de 6 à 7 millions de quintaux. Ce n'est pas beaucoup, mais le charbon à extraire est de bonne qualité. La production annuelle du charbon peut s'évaluer à 1 ou 1·2 million de quintaux, ce qui n'équivaut même pas à 1½% de la production totale du pays démembré, alors que l'augmentation de la superficie et du nombre des habitants s'exprime par 12% environ. Le charbon extrait du sous-sol recouvré n'est donc pas suffisant pour les besoins de la population revenue à la mère-patrie.

La situation apparaît sous un jour plus favorable au point de vue des minerais de fer du Nord. Des six établissements miniers qui ont fourni des renseignements à l'enquête statistique hongroise, trois seulement travaillaient en 1938. Ces trois mines extraient annuellement, en exploitation normale, 3 millions de quintaux de minerais, ce qui

dépasse toute la production de la Hongrie de 1937 (2·9 millions). Comme la Hongrie d'avant l'arbitrage consommait annuellement, dans la moyenne de la dernière décade, environ 4·5 millions de quintaux et que les besoins annuels montaient récemment à 7 millions de quintaux, les mines recouvrées et les mines de l'ancien territoire suffiront probablement à approvisionner l'industrie en minerais de fer. Le pays profite donc à ce point de vue d'un avantage considérable.

En ce qui concerne les autres métaux, l'avantage est également sensible. Deux des mines mentionnées plus haut et la région de la commune de Barka produisent du cuivre aussi. Mais c'est surtout une mine d'antimoine qui représente un enrichissement important. Elle a produit pendant les dix premiers mois de l'année 1938 environ 70.000 quintaux de minerai d'antimoine contenant aussi une quantité d'or et d'arsenic appréciable. Les besoins en antimoine de la Hongrie semblent déjà couverts. Le retour de la mine en question peut donc être enregistré comme un gain estimable pour le pays.

*

A Kárpátok hegykoszorúja által körülölelt történelmi Magyarország területe csodálatos összhangban tartalmazta mindazokat a gazdasági feltételeket, amelyek az emberi élet számára nélkülözhetetlenek. Az ország középső része, a bőséges termésű termőföldek, éléstárul szolgáltak, a környező hegyvidék pedig a különféle ásványi termékeknek volt gazdag tárháza. A trianoni szerződés által lehasított területekkel elsősorban az ásványi termékekben vált szegénnyé Csonka-Magyarország. Az elvesztett területek közül a Felvidék volt egyike az ásványi kincsekben leggazdagabb magyar vidékeknek. Azok az északi területek azonban, amelyek bányakincse a legértékesebb, sajnos az új magyar határvonalon túl esnek s így egyelőre továbbra is a csehek kezén maradtak. A visszatért magyar bányák azonban az ásványi termékekben szegény Csonka-Magyarország részére még így is nagy értéket képviselnek. Ennek az értéknek a felbecsülésére a folyó év november havában végrehajtott magyar statisztikai felvétel eredményei nagy vonalakban már módot nyujtanak. A szóbanforgó adatgyüjtésnek a bányászatra vonatkozó főbb eredményeit a következő táblázat összefoglalva mutatja be.

Művelési ág	Bányák száma	Erőgépek teljesítőképessége Le.	Villamos motorok teljesítőképessége Le.	Munkások száma az összeíráskor	Üzemnapok száma	Az 1938. év első 10 hónapjában a termelés mennyisége q	Az 1938. év első 10 hónapjában a termelés értéke ezer cs. kor.
Szénbányászat	1	500	280·0	300	237	745.318[2]	5.963
Vasbányászat	6[1]	1.325	3.303·6	1.524	775	2.183.783[3]	22.784
Fémbányászat	1	30	391·0	198	204	69.070[4]	2.933
Összesen	8	1.855	3.974·6	2.022	1.216	—	31.680

[1]) Ezek közül 1 bánya 8 év óta teljesen szünetel.
[2]) Barnaszén.
[3]) Vasérc.
[4]) Antimonérc.

A *szénbányászat* terén nagyobb gazdagodásról nem lehet beszámolni. Csupán egyetlen — a salgótarjáni barnaszénmedencéhez tartozó — szénbánya tért vissza, amelynek a feltárásokkal és fúrásokkal megállapított bányakincse 2½ millió métermázsára, a remélhető bányakincse pedig 6—7 millió métermázsára tehető. A rendelkezésre álló szénmennyiség tehát nem nagy, de a kitermelhető szén minősége jó: fűtőértéke 5.000 kg kalória, hamutartalma 12%, víztartalma pedig 8%. A szóbanlévő bánya — a fenti táblázatban közölt adatok szerint — az 1938. év folyamán 237 üzemnapon át összesen mintegy 750 ezer métermázsa szenet termelt. Az egész 1938. évben kitermelt szén mennyisége az idézett adatok alapján tehát körülbelül 1 millió métermázsára becsülhető. Ezek szerint a visszacsatolt területen az 1938. évben egy lakosra átlag csak mintegy 100 kg kitermelt szén jutott. Ez az átlag meg sem közelíti Csonka-Magyarország széntermelésének egy lélekre eső hányadát, amely az 1937. évben 995 kg-ot tett. Figyelembevéve továbbá, hogy a fejenkinti átlagos szénfogyasztás Csonka-Magyarországon az 1937. évben 1.031 kg volt — tehát meghaladta az egy lélekre jutó széntermelési hányadot — világosan kitűnik, hogy a visszatért északi terület széntermelése még abban az esetben sem fedezhetné ugyanennek a területnek szénszükségletét, ha a szénbánya rendes üzemmenet esetén az 1938. évi termelésének két-háromszorosát érné el. Remény van ugyan arra, hogy a visszacsatolt területen vannak még kiaknázható szénterületek, de addig is, amig ezeken az új területeken a rendes termelési munka megkezdődhetik, a mai Magyarországon a fedezetlen szénszükséglet megnagyobbodásával kell számolni.

Sokkal kedvezőbb kép bontakozik ki azonban a felvidéki *vasércbányák* visszajutása révén. A Magyarbirodalomnak

mintegy 140 millió tonnára becsülhető vasérckincséből közel 100 millió tonna esik a Felvidékre, amelynek a trianoni szerződés következtében több mint 80%-a veszett el.[1]) A Felvidék egy részének a visszacsatolása révén a Szepes-Gömöri érchegység déli peremén 6 vasércbánya került vissza az anyaországhoz. Ezek közül 1 bánya üzeme már 8 év óta teljesen szünetel s közelebbi adatai nem állanak rendelkezésre. A többi 5 bányának a feltárásokkal és geológiailag legújabban megállapított vasérckincse — a folyó év november havában a visszacsatolt északi területen végrehajtott magyar statisztikai adatgyüjtés eredményei szerint — meghaladja a 6 millió tonnát. Csak kis hányada térült meg tehát az elvesztett vasérckincsünknek, de szerény viszonyaink között ez a mennyiség is nagy értéket jelent.

A visszatért északi terület vasércbányászatának termelési viszonyairól tájékoztatásul megemlíthető, hogy az üzemben volt 5 vasércbánya közül 2 bányában az 1938. év folyamán termelés nem volt, hanem csupán feltárási munka folyt. Az 1938. évben termelést folytató 3 bánya — a hivatkozott statisztikai felvétel során — összesen 642 napi termelésről adott számot, mely idő alatt együttesen mintegy 2·2 millió métermázsa vasércet hoztak a felszínre. A kitermelt nyers vasércek vastartalma 32—36 %-os, mangántartalma pedig 1·5—1·8%-os. A tárgyalt 3 bánya rendes üzemmenet esetén évente összesen mintegy 3·2 millió métermázsa vasércet tud termelni, tehát többet, mint amennyi egész Csonka-Magyarország 1937. évi vasérctermelése (2·9 millió métermázsa) volt. Csonka-Magyarország egyébként a belföldi vasérctermelése mellett, — mely az elmult 10 év alatt évente átlag 1·6 millió métermázsát tett — évenkint — ugyancsak az elmult 10 évre vonatkozó adatok alapján — átlagosan még mintegy 2·8 millió métermázsa vasércbehozatalra szorult. Az ország évenkinti vasércszükséglete tehát — a készletek alakulását figyelmen kívül hagyva — az elmult évtizedben mintegy 4½ millió métermázsára tehető, bár megjegyzendő, hogy a vasércszükséglet a legutóbbi években elérte a 6, sőt 7 millió métermázsát is. Az elmondottakból kitűnik tehát, hogy rendes üzemmenet esetén már a tárgyalt 3 felvidéki bánya is pótolni tudná az ország eddigi vasérchiányát, ha pedig az ezidőszerint csak feltárási munkálatokat folytató 2 bánya is belépne a termelő bányák sorába, továbbá Lucska és Barka községek vidékén lévő vasércterületek megfelelő feltárása is megtörténnék, a mai Magyarország vasérctermelése esetleg meg is haladná a vasércszükségletét és lehetőség nyílna a kivitelre is. A vasércbehozatal azonban valószínűleg ebben az esetben sem szünne meg teljesen, mert a különleges összetételű öntődei nyersvas előállításához szükséges oroszországi, továbbá svéd és marokkói ércek időnkinti behozatala ezután sem volna mellőzhető. Egybevetve az elmondottakat, minden kétséget kizáróan megállapítható tehát, hogy Csonka-Magyarország a visszacsatolt vasércbányákkal komoly értékek birtokosává vált, amelynek közgazdasági jelentősége a jövőben éreztetni fogja áldásos hatását.

Az északi terület visszacsatolása révén Magyarország *fémbányászatában* bekövetkezett gyarapodással kapcsolatban nem hagyható figyelmen kívül, hogy az előbbiekben már említett feltárás alatt álló vasércbányákban rézércre is bukkantak és Barka község környékén arany- és ezüsttartalmú rézérc található, amelynek jelentőségéről azonban ma még nem alkotható tiszta kép. Sokkal nagyobb gazdagodást jelent azonban a visszakapott antimonércbánya, amely antimonon kívül számbavehető arany- és arzéntartalommal is bír. A nyers érc antimontartalma 6·8%-os, aranytartalma pedig 4—6 gramm tonnánkint. A szóbanforgó bányában az 1938. év első tiz hónapja alatt összesen 204 napon át folyt a termelés, amely majdnem 70 ezer métermázsa nyers ércet eredményezett. Csonka-Magyarországnak antimonércbányászata nem volt, úgyhogy az antimonszükségletét behozatal útján kellett fedeznie. A visszakapott antimonércbánya bányakincsére, valamint az évenkint kitermelhető antimonérc mennyiségére vonatkozó adatok — a most lefolytatott statisztikai felvétel révén — ugyan még nem állanak rendelkezésre, de az 1938. évi termelésről tájékoztató adatok arra engednek következtetni, hogy a jövőben a mai Magyarország antimonszükséglete a belföldi termelés útján fedezhető lesz. Minthogy az antimon ipari felhasználása — különösen mint a fémek keményítésére szolgáló ötvözőanyag — nagyon széleskörű, az ország jövő szükséglete megbízható mó-

[1]) *Papp* Károly dr.: A Magyarbirodalom vasérc- és kőszénkészlete. (1915.)

don aligha állapítható meg, mégis feltételezhető, hogy antimonbehozatalra — mely a legutóbbi években mintegy 1.000 q volt — ezentúl szükség nem lesz. Az ily módon elérhető gazdasági előnyhöz hozzászámítva még azt az értéket is, amelyet a kibányászott antimonérc aranytartalma képvisel, a szóbanforgó bányának az anyaországhoz való visszatérése jelentős nyereségként könyvelhető el.

A bányászatnak eddig még nem említett két művelési ága — a nyersolajtermelés és földgázkutatás — körében a magyar statisztikai felvétel nem talált üzemeket, de remény van arra, hogy a nyersolaj- és földgázkutatások a Csallóközben és esetleg Salgótarjántól északra eredménnyel végződnek. Végül nem hagyható figyelmen kívül, hogy az említett statisztikai felvétel számot adott két — a Csallóközben a Duna vizéből — aranyat mosó üzemről. Nem ismeretesek ugyan ezidőszerint még az említett aranymosók termelésének eredményei, de bármily csekély legyen is a hozamuk, ezt az ipari tevékenységet is értékelni kell.

Szalay Zoltán.

Ipar.

Industrie manufacturière.

Résumé. *Le Traité de Trianon avait attribué à la Tchéco-Slovaquie 738 établissements hongrois relevant de la grande industrie, et la Hongrie avait perdu de ce chef 84.474 ouvriers d'usine et une production industrielle valant 570·2 millions de pengős. Vingt ans après, le retour de la partie des territoires transférés, qui est habitée par une forte majorité hongroise, a restitué à la mère-patrie 326 usines avec 11.273 ouvriers.*

Suivant la statistique d'industrie manufacturière de 1913, d'ailleurs incomplète, il se trouvait dans la zone aujourd'hui recouvrée 181 usines dont 166 occupaient dans leur ensemble 17.648 ouvriers, utilisaient une force motrice mécanique de 30.748 chevaux et produisaient annuellement pour 159·6 millions de pengős. Les usines employaient chacune en moyenne 106 ouvriers; leur production annuelle moyenne valait 961·4 mille pengős; quant aux usines recouvrées, elles travaillaient en moyenne avec 40 ouvriers et leur production annuelle moyenne se chiffrait par 447·2 mille pengős seulement. Ainsi, la Hongrie vient de recouvrer à peine un tiers — au point de vue de l'importance — de l'industrie manufacturière qu'elle avait perdue au Nord. C'est que, sous le régime tchèque, l'industrie périclitait sur le territoire de l'ancienne Haute-Hongrie, alors qu'elle se développait dans tout autre pays. De grandes usines furent fermées, par exemple, les usines textiles de Losoncapátfalva et de Gács; d'autres ont dû réduire leur production et leur personnel ouvrier. En ce qui concerne les 326 établissements industriels recouvrés, 201 d'entre eux ont été fondés avant 1920 et avaient, à leur retour, une importance moyenne notablement supérieure (effectif du personnel ouvrier: 49 têtes) aux 125 établissements industriels créés sous le régime tchèque qui travaillaient en moyenne avec 25 ouvriers.

Voici comment se répartissent les 326 usines du Nord ayant fait retour à la Hongrie: 38·3% appartiennent à l'industrie de l'alimentation et de la boisson, 18·7% à la céramique, poterie, etc., 12·0% à l'industrie du bois. L'industrie des plumes, poils, etc. est représentée par un seul établissement; l'industrie textile, par une usine préparant le lin et 7 établissements de moindre importance; l'industrie des cuirs, des brosses et du caoutchouc, ainsi que les filatures et tissages de laine et de coton, font complètement défaut. Dans les usines, on a enregistré 1.139 employés, 318 chefs d'atelier, 451 contre-maîtres, 4.768 ouvriers qualifiés, 7.412 manoeuvres et 545 apprentis. Des 13.176 ouvriers d'usine, 27·4% étaient occupés dans l'industrie de l'alimentation et de la boisson et 25·4% dans la céramique, poterie, etc. La puissance des machines s'exprimait par 90.032·8 chevaux-vapeur dont 17.224 étaient fournis par les machines à vapeur, 40.390 par les turbines à vapeur, 8.288 par les moteurs à combustion interne, 2.447 par les machines hydrauliques, 21.544·8 par les moteurs électriques. Les usines consommaient en 1938 environ 1·1 million de quintaux de charbon, et leur provision de charbon égalait à peu près la moitié des besoins mensuels.

Pendant les dix premiers mois de l'année 1938 (janvier-octobre), les principaux frais de production et d'exploitation s'élevaient à 91·0 millions de pengős dont 12·1 millions représentent les dépenses de personnel, 6·4 millions le coût du chauffage et éclairage, 61·6 millions l'achat des matières premières, 3·9 millions les impôts, taxes et autres contributions publiques, 7·0 millions le reste des dépenses. Les matières premières ont absorbé 50·7% des frais de production, le chauffage et l'éclairage 5·2%, les traitements et salaires 9·9%. La valeur totale de la production de 1938 s'ex-

don aligha állapítható meg, mégis feltételezhető, hogy antimonbehozatalra — mely a legutóbbi években mintegy 1.000 q volt — ezentúl szükség nem lesz. Az ily módon elérhető gazdasági előnyhöz hozzászámítva még azt az értéket is, amelyet a kibányászott antimonérc aranytartalma képvisel, a szóbanforgó bányának az anyaországhoz való visszatérése jelentős nyereségként könyvelhető el.

A bányászatnak eddig még nem említett két művelési ága — a nyersolajtermelés és földgázkutatás — körében a magyar statisztikai felvétel nem talált üzemeket, de remény van arra, hogy a nyersolaj- és földgázkutatások a Csallóközben és esetleg Salgótarjántól északra eredménnyel végződnek. Végül nem hagyható figyelmen kívül, hogy az említett statisztikai felvétel számot adott két — a Csallóközben a Duna vizéből — aranyat mosó üzemről. Nem ismeretesek ugyan ezidőszerint még az említett aranymosók termelésének eredményei, de bármily csekély legyen is a hozamuk, ezt az ipari tevékenységet is értékelni kell.

Szalay Zoltán.

Ipar.

Industrie manufacturière.

Résumé. *Le Traité de Trianon avait attribué à la Tchéco-Slovaquie 738 établissements hongrois relevant de la grande industrie, et la Hongrie avait perdu de ce chef 84.474 ouvriers d'usine et une production industrielle valant 570·2 millions de pengős. Vingt ans après, le retour de la partie des territoires transférés, qui est habitée par une forte majorité hongroise, a restitué à la mère-patrie 326 usines avec 11.273 ouvriers.*

Suivant la statistique d'industrie manufacturière de 1913, d'ailleurs incomplète, il se trouvait dans la zone aujourd'hui recouvrée 181 usines dont 166 occupaient dans leur ensemble 17.648 ouvriers, utilisaient une force motrice mécanique de 30.748 chevaux et produisaient annuellement pour 159·6 millions de pengős. Les usines employaient chacune en moyenne 106 ouvriers; leur production annuelle moyenne valait 961·4 mille pengős; quant aux usines recouvrées, elles travaillaient en moyenne avec 40 ouvriers et leur production annuelle moyenne se chiffrait par 447·2 mille pengős seulement. Ainsi, la Hongrie vient de recouvrer à peine un tiers — au point de vue de l'importance — de l'industrie manufacturière qu'elle avait perdue au Nord. C'est que, sous le régime tchèque, l'industrie périclitait sur le territoire de l'ancienne Haute-Hongrie, alors qu'elle se développait dans tout autre pays. De grandes usines furent fermées, par exemple, les usines textiles de Losoncapátfalva et de Gács; d'autres ont dû réduire leur production et leur personnel ouvrier. En ce qui concerne les 326 établissements industriels recouvrés, 201 d'entre eux ont été fondés avant 1920 et avaient, à leur retour, une importance moyenne notablement supérieure (effectif du personnel ouvrier: 49 têtes) aux 125 établissements industriels créés sous le régime tchèque qui travaillaient en moyenne avec 25 ouvriers.

Voici comment se répartissent les 326 usines du Nord ayant fait retour à la Hongrie: 38·3% appartiennent à l'industrie de l'alimentation et de la boisson, 18·7% à la céramique, poterie, etc., 12·0% à l'industrie du bois. L'industrie des plumes, poils, etc. est représentée par un seul établissement; l'industrie textile, par une usine préparant le lin et 7 établissements de moindre importance; l'industrie des cuirs, des brosses et du caoutchouc, ainsi que les filatures et tissages de laine et de coton, font complètement défaut. Dans les usines, on a enregistré 1.139 employés, 318 chefs d'atelier, 451 contre-maîtres, 4.768 ouvriers qualifiés, 7.412 manoeuvres et 545 apprentis. Des 13.176 ouvriers d'usine, 27·4% étaient occupés dans l'industrie de l'alimentation et de la boisson et 25·4% dans la céramique, poterie, etc. La puissance des machines s'exprimait par 90.032·8 chevaux-vapeur dont 17.224 étaient fournis par les machines à vapeur, 40.390 par les turbines à vapeur, 8.288 par les moteurs à combustion interne, 2.447 par les machines hydrauliques, 21.544·8 par les moteurs électriques. Les usines consommaient en 1938 environ 1·1 million de quintaux de charbon, et leur provision de charbon égalait à peu près la moitié des besoins mensuels.

Pendant les dix premiers mois de l'année 1938 (janvier-octobre), les principaux frais de production et d'exploitation s'élevaient à 91·0 millions de pengős dont 12·1 millions représentent les dépenses de personnel, 6·4 millions le coût du chauffage et éclairage, 61·6 millions l'achat des matières premières, 3·9 millions les impôts, taxes et autres contributions publiques, 7·0 millions le reste des dépenses. Les matières premières ont absorbé 50·7% des frais de production, le chauffage et l'éclairage 5·2%, les traitements et salaires 9·9%. La valeur totale de la production de 1938 s'ex-

prime par 145·8 millions de pengős, ce qui fait une moyenne de 447.000 pengős par usine. Au 1er juillet 1938, 63·0% de la capacité totale des usines était utilisée; donc, si toutes avaient travaillé à plein rendement, la production aurait atteint un maximum de 243·2 millions de pengős.

Sur les 326 usines recouvrées, 171 — soit 52·4% du total — se trouvaient entre des mains juives. Ces usines représentent 24·0% des capitaux engagés dans les usines, 37·7% du personnel total des usines, et 42·5% de la valeur produite. L'industrie manufacturière juive se groupait surtout autour de Kassa, Munkács, Losonc, Beregszász, Ungvár et Rimaszombat. Leur production dépassait 5 millions de pengős à Kassa et Munkács, 3 millions à Losonc et 2 millions à Beregszász; elle approchait de 2 millions à Ungvár et s'élevait à plus d'un million à Rimaszombat. Il est intéressant de noter la proportion de la production manufacturière des établissements juifs: à Rimaszombat 93·9%, à Beregszász 87·3%, à Losonc 81·6%, à Munkács 45·0%, à Ungvár 42·8%, à Kassa 23·0%.

Pour être complet, le recensement des établissements industriels de la zone recouvrée du Nord embrassait non pas uniquement les usines proprement dites, mais encore tous les établissements que l'organisation du travail rapprochait des usines. En dehors des 326 usines, on possède ainsi des informations sur 111 autres établissements industriels. Parmi ceux-ci, il y a 66 minoteries. Les capitaux investis dans les 111 établissements envisagés montaient à 4·7 millions de pengős, et l'effectif total de leurs employés était de 527 personnes; la force motrice mécanique de ces établissements avait en moyenne une puissance de 40 chevaux; leur production totale en 1938 valait 4·5 millions de pengős. La production de l'industrie petite et artisanale de la région libérée pouvant être estimée à 65 millions de pengős, la production totale de l'industrie de cette région atteint donc la somme de 216·2 millions de pengős.

*

A trianoni békeszerződés Magyarország 4.850 gyári jellegű ipartelepéből 738 gyárat Cseh-Szlovákiának juttatott, s ezzel 84.474 főnyi gyári munkásunk és 570·2 millió pengő értékű ipari termelésünk is elveszett. Húsz év után az elszakított Felvidék túlnyomóan magyarlakta területének visszacsatolásával 326 gyári jellegű ipartelepet, s 11.273 gyári munkást visszakaptunk, tehát az elveszett felvidéki gyáriparnak az ipartelepek számát tekintve 44·2%-a, a gyári munkáslétszámnak azonban már csak 13·3%-a került vissza az anyaországhoz.

A visszacsatolt északi területrész gyáriparának az elszakítás előtti állapotáról csak néhány adat áll rendelkezésre, s így alig van mód arra, hogy ennek a gyáriparnak az elszakítás előtti és jelenlegi állapotát összehasonlíthassuk. A háború előtti Magyarországon ugyanis az 1898. és 1906. évi gyáripari felvételen kívül a gyárak üzemi és termelési viszonyaira kiterjedő rendszeres iparstatisztika nem volt, csak a gyári törzskönyv céljaira gyüjtettek adatok, anélkül azonban, hogy azok feldolgozásra kerültek volna. Minthogy ezek az adatok is általában csak a legalább 20 munkást foglalkoztató ipartelepekre terjedtek ki, a visszacsatolt területen az elszakítás előtti időben üzemben volt kisebb, de a gépierő, vagy a termelés szempontjából mégis gyári jellegű üzemekről egyáltalán nincsenek adataink.

Az 1913. évi gyári törzskönyvi adatok szerint a most felszabadult felvidék területén 181 gyár működött, melyek közül 166-ról állanak rendelkezésre adatok. Ezekben a gyárakban 17.648 munkás dolgozott, s a gépierő 30.748 lóerőt képviselt, míg a gyárak termelési értéke 159·6 millió pengőnek felelt meg. A gyárak átlagos munkáslétszáma tehát 106 volt, a gyárankinti átlagos termelési érték pedig 961·5 ezer pengőt tett. A most visszakapott gyárakban ezzel szemben átlag csak 40 munkás volt foglalkoztatva, s az egy gyárra kiszámított átlagos évi termelési érték csupán 372·7 ezer pengőnek felelt meg, a visszakapott gyárak tehát jelentőségben elvett gyárainknak alig több mint egyharmadát érik el.

Az 1938 november havában végrehajtott ipari felvétel eredményei egyébként számos vonatkozásban mutatják a cseheknek az elszakított magyar Felvidéken folytatott elsorvasztó iparpolitikáját. A visszacsatolt területen talált gyárak közel kétharmadrésze még az elszakítás előtti időből származó magyar alapítás s az 1920 óta történt üzembehelyezések általában jóval kisebb ipari vállalkozások s csaknem kizárólag fogyasztási javakat termelő ipartelepek. Főleg az élelmezési és ruházati iparban alakultak a cseh uralom alatt ipartelepek, míg a beruházási ipar szükségletei tekintetében, valamint ipari nyersanyagok beszerzése szempontjából a lakosság teljesen ki volt szolgáltatva a csehországi iparnak.

A gyári jellegű ipartelepek száma, mely csaknem kétszerese a háború előtt ezen a területen nyilvántartott gyáraknak, egyáltalán nem jelenti az ipar megerősödését, ha-

nem részben a gyári jelleg megállapításának a különbözőségével, részben a régi iparstatisztika hiányosságaival magyarázható. Ugyanis, mivel a háború előtti gyári törzskönyvi adatok nem kerültek feldolgozásra, azok az ipartelepek, amelyektől az adatok csak nagyobb nehézségek leküzdésével lettek volna begyüjthetők, vagy amelyek jelentősége kisebb volt, annakidején az adatgyüjtésből kimaradtak. A felszabadult területen most végrehajtott ipari felvétel ezzel szemben az üzemben volt ipartelepek számbavételét illetőleg teljesnek mondható, mert a felvétel a helyszínére kiküldött összeírók útján történt, s nem csak a gyári jellegű ipartelepekre terjedt ki, hanem a kisebb, de gyárszerűleg működő üzemeket is az adatgyüjtés körébe vonta. A begyüjtött adatok feldolgozásánál történt azután annak a megállapítása, hogy az ipartelep a fennálló rendeletek értelmében gyárnak minősíthető-e vagy sem.

A visszacsatolt felvidéki területrészen összeírt gyárak adatait összehasonlítva a megszálláskor ezen a területen cseh kézre került gyárakról rendelkezésre álló adatokkal kitűnik, hogy míg az annakidején elvesztett 166 gyárban 17.648 munkás dolgozott, tehát mindegyik telepen átlag több, mint száz munkás volt foglalkoztatva, a visszakapott 326 gyári jellegű ipartelep között csak 24-nek a munkáslétszáma haladta meg 1938 július elsején, — tehát amikor még zavartalan üzemmenet volt — a százat, a gyárak felszabadulásakor pedig mindössze 12 telepnek volt százat meghaladó munkáslétszáma. A 326 gyári jellegű ipartelep együttes munkáslétszáma 22·3%-kal kevesebb, mint az annakidején elvesztett gyárak munkáslétszáma volt, ami kétségbevonhatatlanul bizonyítja, hogy az elszakított Felvidéken a gyáripar a csehek uralma alatt lényegesen visszafejlődött, holott az alatt az idő alatt az ipari fejlődés csaknem minden államban hatalmasan előre lendült. Nálunk a gyáriparban foglalkoztatott munkáslétszám a trianoni békeszerződést követő két évtized alatt 95·8%-kal emelkedett.

A visszacsatolt északi területen számbavett 326 gyári jellegű ipartelepnek az alapítás időpontja szerinti megoszlását feltüntető adatok azt mutatják, hogy a telepek közül csak 125 alapítása esik a cseh uralom idejére, míg a többi 201 gyár alapítása még az elszakítás előtti időből származik, s a régi magyar alapítású ipartelepek méreteikben lényegesen meghaladják a cseh megszállás alatt alapított gyárak termelési kereteit. Az 1920 óta alapított gyárakban ugyanis 1938 július 1-én összesen csak 3.244 munkás dolgozott, ugyanakkor az 1920 előtti alapítású ipartelepeken 9.932 munkás volt foglalkoztatva, tehát míg a cseh megszállás előtti időben alapított gyárak átlagos munkáslétszáma 49 volt, a cseh uralom alatt létesült ipartelepeken átlag csupán 26 munkás dolgozott.

Érdekes rámutatni arra, hogy az 1920. év előtt alapított gyárak üzemmenete a terület felszabadulásakor alig csökkent. Ezek a gyárak 1938. november havában is 9.255 munkást foglalkoztattak, alig 6·8%-kal kevesebbet, mint július elsején, tehát a visszacsatolás idejében is átlag 46 munkással dolgoztak, míg a cseh uralom alatt üzembe helyezett ipartelepek munkáslétszáma 37·8%-kal visszaesett s így a gyárankinti átlagos létszám 16 főre esett le, nyilván azért, mert a gyári alkalmazottak nem a helybeli lakosságból kerültek ki, hanem Csehországból települtek oda s visszatértek hazájukba. A cseh uralom alatti gyáralapítások tehát a Felvidék lakosságának aligha nyujtottak számottevő munkaalkalmat.

A visszacsatolt északi terület gyáriparára vonatkozó adatokat az alábbiakban területi és ipari főcsoportok szerinti tagolásban mutatjuk be. A területi csoportosításnál mellőztük a vármegyei és járási beosztás szerinti részletezést, helyette a városokat és a városi jellegű községeket emeltük ki részben azért, mert az ipar települése rendszerint a városokban történik, részben azonban érdekesnek látszik felhívni a figyelmet arra is, hogy egyes községek, amelyek a köztudatban városként szerepelnek, főleg gazdasági vonatkozásban olyan elmaradottak, hogy fejlesztésük nemcsak a városnak és környékének lakossága, hanem az ország arányos gazdasági fejlődése érdekében is egyike a legelső tennivalóknak. A felsorolt városok és város jellegű községek — Ipolyság és Fülek kivételével — a trianoni békeszerződés előtt városok voltak s így érdeklődésre ma is számot tarthatnak. Ipolyságot, mint megyeszékhelyet s kétségkívül városias jellegű községet soroztuk ide, Füleket pedig, amelynek városias jellege élénk forgalma folytán és a vasúti közlekedés szempontjából is szembetűnő, jelentékeny ipara miatt emeltük ki. A gyári jellegű ipartelepek számát, az ipartelepekbe fektetett álló-

1. A gyári jellegű ipartelepek száma, befektetett tőkéje és megoszlása az iparvállalat jellege szerint.

Nombre des établissements de caractère manufacturier; capitaux y engagés; répartition de ces établissements suivant leur caractère.

Területi részletezés *Spécification territoriale*	Az ipartelepek — *Etablissements de caractère manufact.*							A bérbeadott ipartelepek száma: *Nombre des établissements industriels donnés à bail*
	összes száma *nombre total*	befektetett állótők je ezer P *capitaux fixes engagés, en milliers de pengős*	száma, amelyeknek tulajdonosa — *appertenant*					
			egyéni cég *à des particuliers*	részvénytársaság *à des sociétés anonymes*	szövetkezet *à des coopératives*	az állam, község, közbirtokosság, egyház - *à l'Etat, à des communes, compossessorats ou Eglises*	egyéb jogi személy *à d'autres personnes morales*	
I. Városok és városjellegű községek: — *Villes et communes d'un caractère urbain:*								
1. Kassa	75	19.425	58	9	2	5	1	2
2. Munkács	25	2.623	20	3	—	2	—	—
3. Érsekújvár	17	1.863	14	2	—	—	1	3
4. Ungvár	15	14.016	3	10	—	2	—	3
5. Losonc	13	2.091	10	2	1	—	—	—
6. Léva	11	2.377	9	1	—	1	—	—
7. Komárom	9	6 407	4	1	2	2	—	2
8. Beregszász	8	1.170	6	2	—	—	—	1
9. Rozsnyó	7	1.037	3	—	—	4	—	3
10. Rimaszombat	4	302	3	1	—	—	—	—
11. Ipolyság	4	536	4	—	—	—	—	—
12. Fülek	4	5.180	1	2	1	—	—	—
13. Jolsva	2	1.293	—	2	—	—	—	—
II. Egyéb községek — *Autres communes*	132	30.410	83	37	3	8	1	18
I. és II. összesen — *Total pour I et II*	**326**	**88.730**	**218**	**72**	**9**	**24**	**3**	**32**

tőke nagyságát és az ipartelepeket fenntartó cégek vállalati forma szerinti megoszlását, valamint a bérbe adott ipartelepek adatait egyébként területi részletezésben az 1. számú táblázatban mutatjuk be.

A városoknak a gyárak száma alapján megállapított sorrendjétől lényegesen eltér az ipartelepekbe fektetett állótőke átlagos nagysága alapján megállapítható sorrend. A visszacsatolt felvidéki gyárakba összesen befektetett 88·7 millió pengő állótőkéből ugyanis egy gyárra átlag 272·2 ezer pengő esik, ami a trianoni Magyarország iparvállalataiba befektetett s átlag a félmillió pengőt meghaladó állótőkének csak 53·5%-át teszi, illetőleg helyesebben az összehasonlítás céljából — kikapcsolva a Budapesten és környékén levő gyáripart, — a vidéki gyárak átlagos befektetett állótőkéjének csupán 62·7%-át éri el. A kiemelt felvidéki városok iparvállalataira általában kereken 300 ezer P átlagos befektetett állótőke számítható, míg a községekben levő iparüzemekre átlag 230 ezer pengő jut. Az átlagos befektetett tőke nagysága szempontjából első helyen áll Fülek 1·3 millió pengővel, utána Ungvár következik 934 ezer pengő, majd Komárom 712 ezer pengő s Jolsva 646·5 ezer pengő átlagos befektetett állótőkével. Kassa az ötödik, Munkács a tizenegyedik, s Érsekújvár a tizenkettedik helyre kerül, az utolsó helyet pedig Rimaszombat foglalja el ipartelepének mindössze 75·5 ezer pengőt kitevő átlagos befektetett tőkéjével. A felvidéki gyárakat fenntartó cégek vállalati jelleg szerinti megoszlását tekintve túlnyomó az egyéni cégek aránya 66·8%-kal, melyet a részvénytársaságok 22·1%-os arányszáma követ. A trianoni Magyarországon 1937-ben a gyárakat fenntartó iparvállalatok 54·5%-a volt egyéni cég és 32·9%-a részvénytársaság. A bérbeadott ipartelepek aránya a visszacsatolt felvidéken 9·8%-ot tett, míg az anyaországban 6·7%-ot ért el.

Ipari főcsoportok szerint vizsgálva a felszabadult Felvidék gyáriparát, három iparcsoport emelkedik ki, az élelmezési ipar 125 iparteleppel, amelyből 67 malom, a kő-, föld-, agyag- stb. ipar 61 iparteleppel, amelyből 30 téglagyár és 17 kőbánya s végül a faipar 39 iparteleppel, melyek közül 14 fűrésztelep és 15 asztalosárugyár. Ha az iparcsoportok százalékos megoszlását összehasonlítjuk a trianoni Magyarország vidéki

gyáriparának iparcsoportos megoszlásával, szembeszökő hasonlóság mutatkozik. Az előbbinél az élelmezési iparba tartozó gyárak számaránya 38·3%, az utóbbinál 37·9%, a kő-, föld-, agyag- stb. iparba tartozó gyáraké 18·7%, illetőleg 22·6%, s a faipariaké 12·0%, illetőleg 7·3%. A felsorolt iparcsoportokon kívül csak a villamosenergia termelő- és elosztótelepek számaránya emelkedik még ki a trianoni Magyarország vidéki gyárai között 12·2%-os arányszámmal, — amely szerint tehát a villamosenergia termelő telepek aránya a faiparba tartozó telepek arányát megelőzi, — s a felszabadult felvidéki ipartelepek között 5·5%-os részesedéssel, mely a villamos telepeket a vegyészeti iparral egyformán, a faipari telepek utáni helyre sorozza. A visszacsatolt felvidéki gyárak számának iparcsoportok szerinti megoszlását s a gyárakban alkalmazott tisztviselők, művezetők, munkások és tanoncok 1938. évi július elsejei létszámát a 2. számú táblázat ismerteti. A leggyengébben szereplő iparcsoport az adatok szerint a bőr-, sörte-, toll-, stb. ipar. Csupán egy tollipari telep ú. n. dísztollosztályozó üzem képviseli ezt az ipari főcsoportot, ez is csak 10 munkással és 43 lóerős mótorikus erővel dolgozik. A bőrgyártás és bőrfeldolgozóipar, valamint a kefeárugyártás és gumiipar a visszakapott Felvidék gyáriparában teljesen hiányzik. Az érsekújvári cipőgyár ugyanis, mely saját gyártású bőrből készít cipőket, a ruházati iparba tartozik.

A fonó- és szövőipar is alig szerepel a visszakapott terület gyáriparában. A 8 textilipari telep közül 2 teljesen szünetelt, s az üzemben volt gyárak közül is csupán 1 nevezhető gyártelepnek, az érsekújvári kender- és lengyár rt. lenkóró feldolgozó telepe, a többi a gyári jelleg határát alig elérő kisebb üzem és kevésbbé jelentős iparcikkek előállításával foglalkozik. Van köztük hálófonógyár, csomagolószalaggyár, kézzel csomózott szőnyeg- és kötöttárugyár. Az 1860. évben alapított losoncapátfalvai gyapjúszövetgyár, mely egyenruhaszöveteket gyártott, már hét év óta nem dolgozik. Így a gyapjúfonó- és szövőipart, valamint a pamutipart, továbbá a selyemipart, tehát a textilipar fontosabb ágait egyetlen ipartelep sem képviselte.

A papirosiparba tartozó 8 ipartelep közül 7 papirosárugyártással foglalkozik, ezek mindegyike számottevő üzem 30—50 közötti munkáslétszámmal. Legjelentősebb ipartelep a papirosiparban a pelsőci cellulozegyár, mely közel 300 munkást foglalkoztat, s egymillió pengőt meghaladó értékű évi termelést mutatott ki. Ugyancsak 8 iparteleppel szerepel a sokszorosító-

2. A gyári jellegű ipartelepek száma és alkalmazottaik megoszlása ipari főcsoportok szerint.

Nombre des établissements de caractère manfacturier et répartition de leur personnel, par grandes catégories d'industries.

	Ipari főcsoport — *Grandes catégories d'industries*	Az ipartelepek száma *Nombre desdits établissements*	Tisztviselők *Employés*	Művezetők *Contremaîtres*	Munkások *Ouvriers*	Tanoncok *Apprentis*	Összes alkalmazottak *Ensemble du personnel*	Egy ipartelepre jut átlag munkás *Ouvriers par établissement, en moyenne*
		létszáma 1938 július 1-én *nombre total au 1er juill. 1938*						
I.	Vas- és fémipar — *sidérurgie et métallurgie*	17	194	37	1.964	169	2.364	125
IIa.	Gépgyártás — *construct. mécanique*	12	23	7	338	119	487	38
IIb.	Villamos energia term. — *production d'énergie électrique* . .	18	167	29	394	49	639	25
III.	Kő-, föld-, agyag- stb. ipar — *de la pierre, poterie, etc.*	61	86	60	3.342	11	3.499	55
IV.	Fa- és csontipar — *du bois et de l'os*	39	53	20	1.033	51	1.157	28
V.	Bőr-, sörte-, toll- stb. ipar — *du cuir, du poil, de la plume, etc.*	1	1	1	10	—	12	10
VI.	Fonó- és szövőipar — *textile* . .	8	4	6	270	—	280	34
VII.	Ruházati ipar — *de l'habillement*	11	32	26	747	14	819	69
VIII.	Papirosipar — *du papier* . . .	8	21	10	471	13	515	61
IX.	Élelmezési ipar — *de l'alimentation*	125	482	106	3.505	102	4.195	29
X.	Vegyészeti ipar — *chimique* . .	18	56	13	392	2	463	22
XII.	Sokszorosító ipar — *polygraphique*	8	20	3	165	15	203	23
	Összesen — *Totaux* . .	**326**	**1.139**	**318**	**12.631**	**545**	**14.633**	**40**

Industries

és műipar is, amelyek mindegyike nyomda, legnagyobb köztük a kassai Athenaeum-nyomda, de ez is csak 21 munkást foglalkoztat.

A visszacsatolt északi terület legnagyobb ipartelepe a kassai dohánygyár, melyben több, mint 300 munkás dolgozik. A munkácsi dohánygyár munkáslétszáma alig kisebb ennél, az 1938. évi termelésének értéke sem sokkal kevesebb. A legnagyobb ipartelepek közé tartozik az érsekújvári cseh Bata-cipőgyár utóda, a „Cikta" cipőgyártási és kereskedelmi kft. cipőgyára, mely közel 600 munkást alkalmaz, s az üzemében készült cipők gyártásához szükséges bőrt maga állítja elő. A termelési érték nagysága szerint a harmadik helyet a lévai Schoeller-féle hengermalom, a negyedik helyet pedig a füleki „Sphinx" Egyesült Zománcozó művek és Fémárugyár rt. zománcozott edény- és öntvénygyára foglalja el. A foglalkoztatott munkások számát tekintve, a felvidéki ipartelepek között a füleki zománcedénygyár a legnagyobb, csaknem 2000 munkásnak ad munkát, de jelentőssé teszi ezt az ipartelepet a termelésének széles köre is. Készít takaréktűzhelyet, kályhát, jégszekrényeket, thermos-hőpalackokat, vashordókat, vasbútort, mérleget, háztartási cikkeket, villamossági cikkeket, mezőgazdasági cikkeket és sok más öntvényt, horganyzott árut stb.

A 4 kőolajfinomítótelep közül megemlítendők a munkácsi Délkárpáti kőolajfinomító és kereskedelmi rt. és az alsómihályi kőolajfinomítók, a másik kettő kisebb jelentőségű. Az élelmiszeriparból ki kell emelni a losonci gőzmalmot, a kassai szalámi- és konzervgyárat, pótkávégyárat és pezsgőgyárat, a sörgyárat. A vegyészeti iparba tartozó telepek közül a legjelentősebb az ungvári műételzsírgyár, a kő-, föld-, agyagiparba tartozó ipartelepek közül pedig a kassai és jolsvai magnezitgyárak.

A gyári munkáslétszám megoszlását tekintve, két iparcsoport emelkedik ki, az élelmezési ipar, amelyben a visszacsatolt felvidéki ipartelepeken alkalmazott munkásoknak 27·4%-a, s a kő-, föld-, agyag- stb. ipar, amelyben 25·4%-a dolgozott. Majd a vas- és fémipar következik az összes gyári munkások 16·2%-át foglalkoztatva. A fa- és csontipar munkáslétszám szempontjából a negyedik helyen áll, melyben a felszabadult felvidék gyáripari munkáslétszámának 8·2%-a nyert alkalmazást.

Összehasonlítva a munkáslétszám megoszlását a trianoni Magyarország vidéki gyáriparában foglalkoztatott munkások iparcsoportok szerinti megoszlásával, párhuzamot csak a fonó- és szövőipar teljes kikapcsolásával vonhatunk, mely a trianoni Magyarországon a vidéki gyári munkások 22·2%-ának, összesen 23.808 munkásnak adott kenyeret, míg a visszakapott Felvidéken a fonó- és szövőipari munkások száma csak 270 volt, tehát mindössze 2·0 %-át tette a gyári munkáslétszámnak. A textiliparon kívül a trianoni Magyarországon a vidéki gyáriparban is ugyanaz a három ipari főcsoport emelkedik ki a gyári munkáslétszám megoszlásának arányát tekintve, mint a visszacsatolt felvidéki gyáriparban és pedig legnagyobb arányszámmal, 20·9%-kal a kő-, föld-, agyag-, stb. ipar, azután az élelmezési ipar, s a vas- és fémipar, mind a kettő 16·3%-kal, melyeket sorrendben — 5·5%-os arányszámmal — a fa- és csontipar követ.

Nem érdektelen a hasonló módon való összehasonlítása az egy ipartelepre eső átlagos munkáslétszámnak sem, mely a trianoni Magyarországon a vidéki vas- és gépipar nagyarányú fölényét mutatja. Az egy gyárra eső átlagos munkáslétszám a felvidéki gyáriparban — mint láttuk — mindössze 40, a trianoni magyarországi vidéki gyárakra vonatkoztatva pedig 51. A felvidéki gyárak közül legnagyobb munkáslétszámmal, átlag 125 munkással a vas- és fémipari telepek dolgoznak, míg a gépgyárakban már csak átlag 38 munkás volt foglalkoztatva. A trianoni Magyarországon a vidéki vas- és fémipari telepeken ezzel szemben átlag 296 munkás, a gépgyárakban átlag 269 munkás nyert alkalmazást. Jelentősen felülmúlják még átlagos munkáslétszám szempontjából a trianoni magyarországi vidéki ipartelepek a felvidékieket a textiliparon kívül a bőriparban, papirosiparban és vegyészeti iparban, viszont a felvidéki gyáripar javára mutatkozik eltolódás a villamosenergia termelő- és elosztótelepeken, hol az átlagos munkáslétszám egymással szembeállítva 16 és 25, továbbá a ruházati iparban, ahol 52 és 69, s végül az élelmezési iparban, ahol 22 és 29 az egy-egy gyárban átlag alkalmazott munkások száma. Ez utóbbiban a különbséget a malomipar okozza, melyben a felvidéki 18-as átlaggal szemben a trianoni magyarországi vidéki malmoknál csak 11-es átlagos munkáslétszám mutatható ki.

3. A gyári jellegű ipartelepeken használt gépierő és villamosenergia.

Force mécanique et énergie électrique employées par les établissements de caractère manufacturier.

Ipari főcsoport *Grandes catégories d'industries*	Gőzkazánok *Chaudières à vapeur*		Erőgépek *Machines motrices*			Villamos energiát *Nombre des établissements i.*		Villamos energiatermelő gépek *Machines produisant de l'énergie électr.*		Villamos mótorok *Moteurs électriques*		
	száma — *leur nombre*	fűtőfelülete *surface de chauffe* m²	száma — *leur nombre*	lóereje *CV*	lóerejéből egy iparte.epre eső hányad *proportion des CV par établissement industriel*	termelő *produisant*	használó *employant*	száma — *leur nombre*	teljesítőképessége *leur capacité de rendement* kVA	száma — *leur nombre*	lóereje *CV*	lóerejéből egy ipartelepre eső hányad *proportion de leurs CV par établissement industriel*
						ipartelepek száma *de l'énergie électrique*						
I.	2	96	12	402	23·7	3	12	6	160·0	105	931·6	54·8
IIa.	1	29	8	229	19·1	3	12	4	30·7	53	211·3	17·6
IIb.	13	4.581	40	39.095	2.171·9	13	18	41	34.803·0	65	1.790·3	99·5
III.	20	727	44	2.819	46·2	7	33	12	667·6	158	3.149·8	51·6
IV.	17	764	22	1.146	29·4	10	35	11	169·5	116	740·7	19·0
V.	—	—	—	—	—	—	1	—	—	7	43·0	43·0
VI.	1	17	7	3.182	397·8	4	8	4	18·0	11	40·3	5·0
VII.	5	72	1	24	2·2	—	7	—	—	510	1.156·6	105·1
VIII.	3	480	5	1.206	150·7	2	6	4	1.304·5	36	68·0	8·0
IX.	69	7.739	154	19.963	159 7	37	121	60	8.358·6	961	12.868·3	102·9
X.	18	1.087	13	422	23·4	4	14	5	55·3	87	431·8	24·0
XII.	—	—	—	—	—	—	8	—	—	53	113·1	14·1
Összesen — *Totaux* . .	**149**	**15.592**	**306**	**68.488**	**210·1**	**83**	**275**	**147**	**45.567·2**	**2.162**	**21.544·8**	**66·1**

A visszacsatolt északi területen üzemben volt 326 gyári jellegű ipartelepen 1938 július 1-én összesen 1.139 tisztviselő, 318 művezető, 451 előmunkás, 4.768 szakmunkás, 7.412 napszámos és 545 tanonc volt alkalmazva. A tisztviselők legnagyobb része, 42·3%-a, az élelmezési iparban, 17·0%-a a vas- és fémiparban és 14·7%-a a villamosenergia termelő- és elosztótelepeken végezte munkáját. Átlagban legtöbb tisztviselőt, telepenkint több mint 12-őt, a villamosenergia termelőtelepek foglalkoztattak, míg a vas- és fémipari gyárakban átlag 11, az élelmezési iparban már csak 4, a vegyészeti és a ruházati iparban 3, a többiben még annál is kevesebb tisztviselő jut átlag egy-egy ipartelepre. A gyári tisztviselők között 243 nő szerepel, akik főleg az élelmezési iparban, a vas- és fémiparban és a villamosenergia telepeken voltak foglalkoztatva. Arányszámuk a férfitisztviselők számához viszonyítva a ruházati iparban, továbbá a vas- és fémiparban magas, az előbbiben meghaladja, az utóbbiban több, mint a felét teszi a női tisztviselők száma a férfitisztviselőkének. A művezetők között csak 4 nő szerepel, s az előmunkások között is csak 43 mutatható ki, de aránylag kevés nő van a szakmunkások és napszámosok között is, mindössze 25·3%, ami főleg a textilipari gyárak hiányával magyarázható. A csonkamagyarországi vidéki gyárakban 1937-ben dolgozó munkások 26·4%-a volt nő.

Az ipartelepeken használt gépierőre és villamosenergiára vonatkozó főbb adatok a 3. számú táblázatban tekinthetők át. A gőzkazánok átlagos fűtőfelülete 105 m²-t tett, azok gőzfejlesztő teljesítménye tehát jóval alacsonyabb, mint a trianoni Magyarországon a vidéki gyáraké, ahol 1.289 drb. gőzkazánra egyenkint átlag 152·6 m² fűtőfelület jut. A gőzkazánok 151 gőzgépet és 21 gőzturbinát tartottak üzemben. A gőzgépek együttes teljesítőképessége 17.224 lóerőt, a gőzturbináké 40.390 lóerőt képviselt. Gőzturbinát csak a villamosenergia telepeken, továbbá a fonó- és szövőipari és élelmezési ipartelepeken találunk és pedig a centrálékban 15 darabot, egyenkint átlag 2000 lóerőt meghaladó kapacitással, a textiliparban egy szünetelő ipartelepen 2, s az élelmezési iparban 4 db-ot egyenkint átlag 1.500 lóerő teljesítőképességgel. A belsőégésű mótorok darabszáma 103, melyből 45 db. gázmótor 2.029 lóerő teljesítőképességgel és 43 db. Diesel-mótor 6.259 lóerő teljesítőképességgel. Jelentős szerepe van az erőgépek hajtóereje szempontjából a vízierőnek, mely a gyáriparnak 2.447 lóerő értékű hajtóerőt nyujt, túl-

nyomó része, 92·6%-a 25 db. víziturbinát hajt.

Az erőgépek legfőbb energiaforrása a szén, részben, mint a gőzgépek hajtóereje, részben, mint a villamosenergia termelőtelepek üzemanyaga. Az 1938. évi szénfogyasztás mennyisége meghaladta az 1·1 millió métermázsát, melynek több mint egyharmad része, 36·4%-a a villamosenergia telepeken felhasznált szénmennyiség. Számottevő szénfogyasztást mutatott ki ezenkívül még a kő-, föld-, agyag-, stb. ipar (23·6%) és az élelmezési ipar (19·2%), mely utóbbinak a felét a malomipar szénfelhasználása teszi. A gyárankinti átlagos szénfogyasztás 3·7 ezer métermázsát ért el, mintegy harmadrészét a trianoni magyarországi gyárak átlagos szénfogyasztásának. A villamosenergia telepek 22·8 ezer métermázsát tevő átlagos szénfogyasztásán kívül kiemelkedő a papirosipar 9·3 ezer métermázsa, a kő-, föld-, agyag-, stb. ipar 4·3 ezer q, a vegyészeti ipar 4·1 ezer q, s a vas- és fémipar 3·5 ezer q gyárankinti átlagos szénfogyasztása.

A gőzgépek és gőzturbinák, gázmótorok, Diesel- és benzinmótorok, valamint a vízikerekek és víziturbinák teljesítőképesség szerinti megoszlását, továbbá a mótorhajtóanyagok közül a szén, tüzifa és nyersolaj fogyasztására és készletére vonatkozó adatokat a 4. számú táblázat mutatja be.

A gyárak 1·1 millió métermázsa évi szénfogyasztásával szemben a szénkészlet az 50 ezer métermázsát sem éri el, tehát a havi szénszükségletnek alig több, mint a felét tudja fedezni. Az ipartelepek az üzemmenet intenzitása szerint különböző nagyságú fedezetlen szénszükségletet jelentettek be, amelynek együttes mennyisége meghaladja a 100 ezer métermázsát, tehát a szénkészlet kétszeresét. Nagyobb fedezetlen szükséglet mutatkozik az élelmezési iparban, a vas- és fémiparban, a kő-, föld-, agyag-, stb. iparban és a villamosenergia termelőtelepeken. A tüzifakészlet ezzel szemben meghaladja ugyan az átlagos havi fogyasztást, a szükséglet fedezésére mégis 61 ezer métermázsa tüzifára lenne szükség, kétségkívül a készlet aránytalan eloszlása miatt. Hasonló okból közel 400 q készlethiányt jelentettek be az ipartelepek nyersolajból is, holott a gyárak nyersolajkészlete 40%-kal több, mint amennyit az 1938. év első felében az átlagos havi fogyasztásuk tett.

A gyárak által felhasznált idegen telepről beszerzett villamosenergia mennyisége 17·4 millió kWó-ra tehető. Csak 51 ipartelep nem használt üzemében villamosáramot, a többiek közül 47 saját maga által termelt villamosenergiával dolgozott. 36 ipartelep részben maga termelte, részben vette a villamosenergiát, 192 ipartelep pe-

4. A gyári jellegű ipartelepek erőgépei erőforrás szerint; átlagos havi fűtőanyagfogyasztás és a készlet 1938 november hónapban.

Machines motrices des établissements de caractère manufacturier, par genre d'énergie; consommation mensuelle moyenne de combustibles et stocks, en novembre 1938.

Ipari főcsoport *Grandes catégories d'industries*	Gőzpépek és gőzturbinák *Machines et turbines à vapeur*	Gázmótorok *Moteurs à gaz*	Diesel- és benzinmótorok *Moteurs Diesel et à essence*	Vízi kerekek és vízi turbinák *Roues et turbines hydraul.*	Szén *Charbon*		Tüzifa *Bois de chauffage*		Nyersolaj *Huile brute*	
					Havi fogyasztás *Consommation par mois*	Készlet *Stocks*	Havi fogyasztás *Consommation par mois*	Készlet *Stocks*	Havi fogyasztás *Consommation par mois*	Készlet *Stocks*
	teljesítőképessége lóerőben — *capacité, CV*				métermázsában — *q métr.*					
I. . . .	60	140	—	202	5.043	3.173	2.151	3.760	—	—
II.a . . .	69	160	—	—	66	55	737	662	—	—
II b . . .	33.770	65	4.160	1.100	34.189	18.088	50	673	173	360
III. . . .	2.107	244	275	178	24.243	6.920	19.728	31.120	23	49
IV. . . .	1.041	101	—	—	456	865	2.300	125	—	—
V. . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VI. . . .	3.170	—	—	—	23	3	49	10	1	—
VII. . . .	24	—	—	—	1.539	—	556	30	—	—
VIII. . . .	1.120	—	16	70	6.187	1.039	105	261	3	4
IX. . . .	15.940	1.215	1.900	897	17.999	13.543	14.031	15.473	251	213
X. . . .	313	104	5	—	6.197	5.671	4.025	3.172	—	—
XII. . . .	—	—	—	—	18	1	87	102	—	—
Összesen — *Totaux* . .	**57.614**	**2.029**	**6.356**	**2.447**	**95.960**	**49.358**	**43.819**	**55.388**	**451**	**626**

5. A gyári jellegű ipartelepek főbb üzemi és termelési költségei az 1938. évi január—október hónapokban.

Dépenses principales d'exploitation et de production faites par les établissements de caractère manufacturier en janvier—octobre 1938.

Ipari főcsoport *Grandes catégories d'industries*	Fizetések és munkabérek *Traitements et salaires*		*Dépenses pour* Fűtő- és világítóanyagok *combustibles et éclairage*		Nyersanyagok *matières premières*		Adók, illetékek, közterhek *Impôts, taxes et autres charges publ.*	
			költsége					
	P-ben *en pengős*	a termelési érték %-ában *par rapp. à la valeur de la production, %*	P-ben *en pengős*	a termelési érték %-ában *par rapp. à la valeur de la production, %*	P-ben *en pengős*	a termelési érték %-ában *par rapp. à la valeur de la production, %*	P-ben *en pengős*	a termelési érték %-ában *par rapp. à la valeur de la production, %*
I. Vas- és fémipar — *sidérurgie et métallurgie*	1,315.400	*28·9*	220.284	*4·9*	2,060.309	*45·3*	157.205	*3·5*
IIa. Gépgyártás — *construction mécanique*	131.675	*16·2*	34.157	*4·2*	290.689	*35·8*	48.212	*5·9*
IIb. Közhaszn. elektr. áramfejlesztő- és elosztótelepek - *prod. et distr. d'énergie électrique d'util. publ.*	1,298.193	*16·8*	2,892.623	*37·4*	152.400	*1·9*	184.787	*2·4*
III. Kő-, agyag-, azbeszt- és üvegipar — *de la pierre, de l'asbeste, poterie, verrerie*	1,876.202	*26·6*	1,007.121	*14·3*	1,315.589	*18·6*	254.905	*3·6*
IV. Fa- és csontipar — *du bois et de l'os*	578.121	*21·0*	72.761	*2·6*	1,303.050	*47·3*	150.531	*5·5*
V. Bőr-, sörte-, szőr-, toll- stb. gyárt. *du cuir, du poil, de la plume, etc.*	44.714	*16·4*	2.228	*0·8*	157.143	*57·5*	3.733	*1·4*
VI. Fonó- és szövőipar — *textile*	98.720	*24·5*	5.649	*1·4*	183.857	*45·7*	21.528	*5·4*
VII. Ruházati ipar — *de l'habillement*	574.516	*10·9*	80.107	*1·5*	2,506.835	*47·5*	186.752	*3·5*
VIII. Papirosipar — *du papier*	268.916	*12·9*	143.528	*6·9*	758.288	*36·5*	80.623	*3·9*
IX. Élelmezési és élvezeti cikkek gyártása — *de l'alimentation et de la boisson*	5,105.192	*6·2*	1,738.955	*2·1*	47,892.713	*58·2*	2,000.642	*2·4*
X. Vegyészeti ipar — *chimique*	524.603	*7·1*	146.176	*2·0*	4,733.177	*63·7*	734.285	*9·9*
XII. Sokszorosító- és műipar — *polygraphique*	264.715	*34·1*	14.760	*1·9*	286.599	*38·2*	52.456	*6·8*
Összesen — *Total*	**12,080.967**	*9·9*	**6,353.349**	*5·2*	**61,640.619**	*50·7*	**3,875.659**	*3·2*

dig csak vett villamosáramot használt. Villamosenergia tehát összesen 275 ipartelepen szolgált hajtóerő gyanánt, melyek közül 83 ipartelep maga is termelt áramot. A villamos energiatermelő gépek darabszáma 147 volt, teljesítőképességük 45.567 kVA-t tett, a meghajtott villamosmótorok kapacitása pedig 21.545 lóerőt képviselt, s így egy villamosenergiát használó ipartelepre átlag 78·3 lóerő teljesítőképességű villamosmótor jut.

Az iparvállalatok 1938. évi tüzelő- és világítóanyag fogyasztásának értéke 8·2 millió pengőt ért el, amelyből 54·4% villamosáram, 28·4% pedig a szén értéke. A gyárak a felhasznált tüzelő- és világítóanyagok értékéről bevallott adatok szerint az ipari célra szolgáló villamosáramért kilowattóránkint csak 9·2 fillért fizettek, a szén métermázsája 2 P 06 fillérbe, a tűzifáé 1 P 33 fillérbe, a nyersolaj pedig métermázsánkint 24 P 05 fillérbe került. A visszacsatolt felvidéki gyárakról begyüjtött 1938. évi üzemi és termelési adatok csak a január-októberi hónapokról szólnak, melyeket az összehasonlítás megkönnyítése végett becslés útján egészítettünk ki, az egész évre vonatkozólag. A főbb üzemi és termelési költségekről az 1938 január-október hónapjaira vonatkozó adatokat egyébként az 5. számú táblázatban ismertetjük, megjegyezve, hogy a nyersanyagokra, fűtő- és világítóanyagokra fordított 1938. évi kiadások nem az 1938. évben felhasznált nyersanyagok, fűtő- és világítóanyagok értékét mutatják, mert abban az előző évről

maradt készletek felhasználása is szerepel, hanem csak az 1938. évi beszerzésekre tényleg kifizetett összegeket tüntetik fel.

A főbb üzemi és termelési költségeknek a termelés értékéhez viszonyított arányszámai a nyersanyagokra, fűtő- és világítóanyagokra vonatkozólag csaknem teljesen megegyeznek a trianoni magyarországi gyáripar hasonló arányszámaival. A nyersanyagok aránya mind a kettőnél 50·7%, míg a tüzelő- és világítóanyagoknál a trianoni magyarországi 5·7%-os arányszámmal szemben, a felvidéki gyáraknál csak 5·2% mutatható ki, amit az olcsóbb tüzelőanyag indokol. Viszont lényeges eltérést látunk a fizetések és munkabérek arányszámánál, mely a trianoni magyarországi 16·1%-os aránnyal szemben, a felszabadult felvidéki gyáriparban a termelési értéknek csupán 9·9%-át érte el. Budapesten és környékén a gyárak személyzeti kiadásai, különösen a központi irodákban alkalmazottaknál, jóval magasabb, mint a gyáriparban általában, úgyhogy a csak a vidéki gyáraknál megállapított arány mindössze 11·8 %-ot tett, s így a felvidéki gyáriparban megállapított arányszámhoz már sokkal közelebb esik. Az eltérés oka kétségkívül a gyárvezető tulajdonosok, igazgatók és a központi irodákban alkalmazott vezetőszemélyzet illetményeinek az összeírásból való kimaradása. Általában az üzemi és termelési költségekről begyüjtött adatok meglehetősen hiányosak, mert a cseh alapítású gyárak üzleti könyveiket elvitték vagy megsemmisítették.

A gyáripari alkalmazottak fizetése és munkabére azonban — amennyire az adatok összehasonlítására mód nyílik — általánosságban mintegy 9·2%-kal alacsonyabb volt a visszacsatolt felvidéki gyárakban, mint a trianoni magyarországi vidéki iparteleppeken. A munkások átlagos órabére a megvizsgált 44 szakma közül csak 5 szakmában volt nagyobb a visszacsatolt felvidéki ipartelepeken és pedig a kőbányászoknál, a kőfaragóknál, az ásványolajfinomítók és a szappangyárak munkásainál, s a nyomdai segédmunkásoknál, míg 21 szakmában egyenlő, 18 szakmában pedig alacsonyabb órabéreket kaptak a felvidéki ipartelepek munkásai. A szakmunkások átlagos órabére a trianoni magyarországi gyáriparban 1937-ben 50—64 fillér között mozgott, ezzel szemben a felvidéki gyáriparban csak 36—50 fillért ért el. Figyelembe kell azonban vennünk azt, hogy a csehkoronának pengőre való átszámítása, mely 7:1 arányban történt, a nominál munkabéreket is alacsonyabbnak tünteti fel, míg a reálbérek megállapítására, amelyek valószínűleg annál magasabbak, adatok hiányában nincs mód.

A visszacsatolt felvidéki gyárak 1938. évi január-október havi termelésének értéke 121·5 millió pengőt tett, melynek túlnyomó része, 67·8%-a, vagyis 82·3 millió pengő az élelmezési és élvezeti iparba tartozó gyárakra esik. Második helyen a villamosenergia termelő- és elosztótelepek termelési értéke áll 7·7 millió pengővel, melyet a vegyészeti ipari telepek 6·1%-os, s a kő-, föld-, agyag-, stb. iparba tartozó telepek 5·8%-os részesedéssel követnek. A tízhónapi termelésértéknek egész évi termelési értékre való kiegészítésével a felvidéki gyáripar termelését 145·8 millió pengőre értékelhetjük, ami gyárankint átlag 447·2 ezer pengő értékű évi termelést jelent, ami 22·1%-kal marad alatta a trianoni magyarországi vidéki gyáripar 1937. évi átlagos termelésének. A felszabadult felvidéki gyárak azonban nem dolgoztak teljes kapacitással, hanem teljesítőképességüknek 1938 július 1-én csak 63%-áig, 1938 novemberében pedig mindössze csupán 54 %-áig voltak foglalkoztatva. Teljes üzemmenet esetén tehát a felvidéki gyáripar termelésének értéke 243·2 millió pengőre becsülhető s akkor az átlagos gyárankinti termelési érték 746·1 ezer pengőt tenne. A felvidéki gyári jellegű ipartelepek termelésének értékére vonatkozó adatokat kiegészítve a termelőképesség kihasználási fokát feltüntető arányszámokkal s a kapacitás teljes kihasználása esetén elérhető maximális termelést feltüntető adatokkal ipari főcsoportonkint részletezve a 6. számú táblázatban mutatjuk be.

A magyar gyáripar a visszacsatolt felvidéki gyári jellegű ipartelepekkel kibővülve — amint azt az 1937. évi gyáripari termelési és üzemi statisztika eredményei és a felszabadult Felvidéken 1938 novemberében végrehajtott ipari felvétel eredményei alapján megállapíthatjuk — 4.228 gyári jellegű ipartelepből áll, a gyárak számát tekintve, tehát 8·4%-os gyarapodásról adhatunk számot. A gyári munkáslétszám növekedése már csak 4·8%-os, az erőgépek teljesítőképességét kifejező lóerőszámnak emelkedése pedig csupán 1·3 %-os. A gyáripari termelésünk értékét a felvidéki gyárak termelése 2·9 milliárd pen-

6. A gyári jellegű ipartelepek termelésének értéke és a kapacitás kihasználási foka.

Valeur de la production des établissements de caractère manufacturier et degré d'utilisation de leur capacité.

Ipari főcsoport *Grandes catégories d'industries*	A termelési érték *Valeur de la production*			A termelőképesség kihasználásának foka 1938 július 1-én %-ban — *Degré d'utilisation de la capacité de production au 1er juill. 1938, %*	Maximális évi termelés a kapacitás teljes kihasználása esetén *Production maximum annuelle si la capacité de produire était completement utilisée*		Egy ipartelep átlagos évi termelése *Production annuelle moyenne d'un établissement:*	
	1938 január-október hónapokban *en janv.—octobre 1938*		az 1938. évre kiszámított ezer pengőben *calculée pour 1938, en milliers de pengős*		ezer pengőben *en milliers de pengős*	megoszlása %-ban *répartition %*	a tényleges kihasználás alapján *prod. effective*	a maximális kihasználás esetén — *si la capacité de produire était complètement utilisée*
	ezer cseh koronában *en milliers de couronnes tchèques*	megoszlása %-ban *répartition %*					ezer pengőben *en milliers de pengős*	
I.	31.854	*3·7*	5.461	*78·5*	9.437	*3·9*	321	555
II. a	5.685	*0·7*	975	*65·1*	1.569	*0·6*	81	131
II. b	54.125	*6·5*	9.278	*78·0*	13.059	*5·4*	515	725
III.	49.387	*5·8*	8.466	*73·3*	14.896	*6·1*	139	244
IV.	19.300	*2·3*	3.309	*59·0*	5.992	*2·5*	85	154
V.	1.914	*0·2*	328	*50·0*	827	*0·3*	328	827
VI.	2.815	*0·3*	482	*52·4*	625	*0·3*	60	78
VII.	36.972	*4·3*	6.338	*67·6*	10.462	*4·3*	576	951
VIII.	14.541	*1·7*	2.493	*71·9*	4.121	*1·7*	312	515
IX.	576.441	*67·8*	98.819	*54·2*	166.154	*68·3*	791	1.329
X.	52.043	*6·1*	8.922	*56·7*	14.535	*6·0*	496	808
XII.	5.433	*0·6*	931	*60·6*	1.564	*0·6*	116	196
Összesen *Totaux*	**850.510**	*100·0*	**145.802**	*63·0*	**243.241**	*100·0*	**447**	**746**

gőre emelte, ami 4·4%-os növekedésnek felel meg. Öt iparágban mutatkozik jelentékeny megerősödés a visszacsatolás következtében: a kőbányászatban, a téglagyártásban, a fűrészárugyártásban, asztalosiparban és a malomiparban. Kőbányászatunk 17 bányával szaporodott, amelyek évi termelése 2·7 millió pengő értéket képvisel. A téglagyártás 30 iparteleppel és 3·1 millió pengő értékű termeléssel növekedett. A fűrészárugyártásban 14 keretfűrésszel felszerelt fűrésztelep, az asztalosiparban pedig 15 gyári jellegű ipartelep kapcsolódott be, mellyel az előbbi termelése 1·5 millió pengővel, az utóbbié 740 ezer pengővel emelkedett. A legnagyobb gyarapodás azonban a malomiparban állapítható meg. A felszabadult Felvidéken ugyanis 67 gyári jellegű malmot találtunk, tehát olyat, amelyiknek őrlőképessége a napi 200 métermázsát eléri. A malmokban összesen 1.216 munkás volt alkalmazva, átlagos munkáslétszámuk tehát 18 főből állt, míg a trianoni Magyarország vidéki malmai átlag csak 10 munkást foglalkoztatnak. Még nagyobb jelentőséget ad a visszakapott felvidéki malmoknak a termelésük 54·0 millió pengőt kitevő értéke, melyből egy-egy malomra átlag 806 ezer pengő jut. A trianoni Magyarország vidéki malmainak a termelési értéke ezzel szemben 1937-ben 628 ezer pengőt tett, melyből a vámőrlésben megőrölt liszt értékét levonva, egy-egy malomra átlag csak 248·8 ezer pengő esik, tehát a visszacsatolt Felvidék malomipara jelentőségben jóval felülmulja a trianoni Magyarország vidéki malomiparát.

A felvidéki gyári jellegű ipartelepek fontosabb adatait a 7. számú táblázatban területi csoportosításban is bemutatjuk. Kassa, Fülek, Érsekujvár, Munkács gyári alkalmazottainak jelentős tábora e városok ipari jelentőségét erősen kiemeli. A betölthető munkahelyek száma, mely a jelenlegi berendezés mellett normális üzemkifejtés esetén alkalmazható maximális munkáslétszámot tünteti fel, arra mutat, hogy az ipar a legtöbb városban számottevő munkalehetőséget nyujthat az ipartelepek kellő foglalkoztatása esetén.

Kassa gyári jellegű ipartelepein 1938. július 1-én alkalmazott 2.527 munkás közül 888 az élelmezési iparban, 464 a kő-, föld-, agyag-, stb. iparban, 281 a gépiparban s egyenkint 115 a vas- és fémiparban, a ruházati iparban és a vegyészeti iparban dolgozott. Gépierő tekintetében a kassai gyáriparban a 2 villamos energiatelep kimagasló gépiereje, az élelmezési ipar és a kő-, föld-, agyag-, stb. ipar jöhetnek számba, míg a termelési érték nagysága szerint az élelmezési ipar 118·3 millió pengő évi ter-

7. A gyári jellegű ipartelepek fontosabb adatai területi csoportosításban.

Renseignements principaux sur les établissements de caractère manufacturier, suivant les parties du territoire septentrional rétrocédé.

Terület *Territoire*	Gyárak száma *Nombre des fabriques*	Tisztviselők *Employés*	Művezetők *Contremaîtres*	Munkások és tanoncok — *Ouvriers et apprentis*		Erőgépek és villamosmótorok teljesítőképessége lóerőben *Capacité des machines motrices et des moteurs électr., CV*	Termelési érték *Valeur de la production*		Egy gyárra esik átlag *En moyenne, par fabrique:*		
		tényleges létszáma 1938. július elején *leur nombre au début de juill. 1938*			általai betölthető munkahelyek száma *nombre de postes*		1938. január-október hónapban ezer P-ben *en janv.-octobr. 1938, en milliers de pengős*	megoszlása % *répartition, %*	alkalmazott *employés*	lóerő *CV*	évi termelési érték ezer P-ben *valeur de la product. annuelle en milliers de pengős*
Kassa	75	293	68	2.527	3.692	17.309·0	23.540	*19·3*	39	280·8	314
Munkács	25	45	12	1 018	1.465	2.120·8	11.631	*9·6*	43	84·8	465
Érsekújvár	17	33	31	1.035	1.441	1.555·9	6.787	*5·6*	65	91·5	399
Ungvár	15	85	26	539	987	18.036·1	4.634	*3·8*	43	1.202·4	309
Losonc	13	26	11	271	485	1.144·9	3.844	*3·2*	24	88·0	296
Léva	11	31	4	260	302	802·4	4.483	*3·7*	27	72·9	408
Komárom	9	60	12	214	298	7.829·3	2.761	*2·3*	32	869·9	307
Beregszász	8	22	8	664	836	1.753·0	2.592	*2·1*	87	219·1	324
Rozsnyó	7	9	7	123	203	1.812·0	817	*0·7*	20	258·8	117
Rimaszombat	4	3	2	45	389	534·5	1.202	*1·0*	12	133·6	301
Ipolyság	4	5	4	42	91	560·0	1.989	*1·6*	13	140·0	497
Fülek	4	171	33	1.893	2.245	858·0	4.360	*3·6*	524	214 5	1.090
Jolsva	2	14	1	154	290	1.281·0	1.371	*1·1*	84	641·0	686
Egyéb községek — *Autres communes*	132	342	99	4.391	7.658	34.435 8	51.491	*42·4*	37	260·9	390
Felvidék összesen — *Territoire septentrional rétrocédé*	**326**	**1.139**	**318**	**13.176**	**20.382**	**90.032·8**	**121.502**	*100·0*	**45**	276·2	**373**

melési értéke után, a kő-, föld-, agyag-, stb. ipar 2·5 milliós, a villamosenergia termelés 2·9 milliós, majd a vegyészeti ipar 1 millió pengős s a vas- és fémipar 724 ezer pengős évi termelési értéke következik. Ungváron a villamosenergia telep és egy vegyészeti ipartelep emelkedik ki a gyárak közül, melyeken kívül az élelmiszeriparnak s a vas- és fémiparnak van jelentősége. Munkácson szintén jelentős villamosenergia telep müködik. Munkács 14·0 millió pengős gyáripari termelésének legnagyobb része 9 millió pengőt meghaladó értékben az élelmiszeriparra esik, majd 3·4 millió pengős gyáripari termelést 4 vegyészeti gyár mutatott ki.

Nem érdektelen rámutatni arra sem, hogy mit jelent a visszacsatolt felvidéki gyáripar a zsidókérdés szempontjából. A vállalatokat a tulajdonosok, gyárvezető igazgatók, vagy a bérlők vallása szerint csoportosítva, zsidó tulajdonosok, gyárigazgatók, vagy bérlők vezetése alatt 171 gyári jellegű ipartelepet találunk, amelyek összesen 5.523 alkalmazottat foglalkoztattak. A visszacsatolt északi területen levő gyárak 52·5%-a tehát zsidó vállalatnak tekinthető, s ezeknek a vállalatoknak az ipartelepein az összes gyári alkalmazottak 37·7%-a dolgozik. Tőkeerő szempontjából az ipartelepeknek ez a csoportja aránylag kisebb, az ipartelepekbe fektetett állótőke átlag csak 124·5 ezer pengőt tett, míg a nem zsidó kézben levő vállalatok átlag 435·1 ezer pengő állótőkével rendelkeztek. Az erőgépek és villamos mótorok teljesítőképességéből is kisebb hányad esik a zsidó vállalatok ipartelepeire, a 90·0 ezer lóerőből csak 27·4% jutott ezekre az ipartelepekre, a telepenkinti mótorikus erő tehát átlag csak 144·3 lóerőt képviselt az összes felvidéki gyárak 276·2 lóerős átlagával szemben. A zsidó tulajdonosok, gyárvezető igazgatók és bérlők kezében levő gyári jellegü ipartelepek főbb adatairól a városok és városi jellegű községek részletezésével a 8. számú tábla nyujt téjékoztatást.

A jelentősebb ipari városok közül Kassán a gyáraknak csaknem a fele, Munkácson a négyötöde, Ungváron 15-ből 7, Losoncon 13-ból 6, Beregszászon 8-ból 7, Érsekújváron 17-ből 7, s Léván 11-ből 8 zsidó vállalat tulajdonában vagy bérletében van. A termelési érték megoszlásának aránya szerint Rimaszombat, Beregszász és Losonc emelkednek ki, a legnagyobb ipari terme-

lést felmutató zsidó iparvállalatok között pedig Kassa, Munkács és Losonc vezetnek. Iparcsoportok szerinti tagozódásban a zsidó ipartelepek 36·3%-a az élelmezési iparba, 18·7%-a a kő-, föld-, agyag-, stb. iparba, s 15·8%-a a fa- és csontiparba tartozik, de jelentős a számuk a vegyészeti iparban is. A termelési érték megoszlását tekintve a 62·0 millió pengőből, amennyit a zsidó vállalatok ipartelepeinek 1938. évi termelési értéke tett, 73·1% esett az élelmezési iparra, 10·7% a vegyészeti iparra, 6·1% a kő-, föld-, agyag-, stb. iparra s 3·2% a faiparra. A gyári jellegű nyomdák közül a visszacsatolt Felvidéken egy sem volt zsidó kézben, a gépipari termelés is csak 0·1%-kal, s a textilipar is csupán 0·7%-kal részesedett a zsidó ipartelepek összes termelési értékében.

A visszacsatolt északi területen végrehajtott gyáripari statisztikai felvétel során a gyári jelleget el nem érő, de gyárszerű üzemet fenntartó iparvállalatok adatai is begyüjtettek. A gyáripari statisztikának ez a kiterjesztése tulajdonképen csak az adatgyüjtés teljességének biztosítása érdekében történt. A gyári jelleg ugyanis sok esetben csak a főbb termelési és üzemi adatok alapján bírálható el, maguk az ipartelepek számos esetben aligha tudták volna eldönteni, hogy üzemük eléri-e a gyári jelleget, vagy sem. Az ily módon számba vett 437 ipartelep adatai a gyári jelleget megállapító ismérvek alapján két csoportba osztva dolgoztattak fel. Az első csoportba a 326 gyári jellegű ipartelep adatai kerültek, míg a második csoport kisebb, tehát nem gyári jellegű, de gyárszerüen működő 111 üzem adatait foglalja magában. Teljesen kimaradtak tehát a kézműiparba tartozó műhelyek, sőt az úgynevezett középiparba tartozó üzemek legnagyobb része is.

A nem gyári jellegű ipartelepek közül az adatgyüjtés körébe vont üzemek túlnyomó része 80·2%-a, tehát 89 üzem az élelmezési iparba tartozik. Köztük 66 olyan malom van, amelyek örlőképessége a napi 200 métermázsát el nem éri ugyan, de a 100 métermázsát meghaladja. Az élelmezési iparba tartozó üzemek között megemlíthető még 7 szeszfinomító, 5 fűszerőrlőmalom, 5 konyak-, likőr- és rumgyártó üzem, s 4 ecetgyár. Találunk még a nem gyári jellegű üzemekről történt felvétel eredményei között 9 nyomda, 5 fűrésztelep és 4 kőbánya

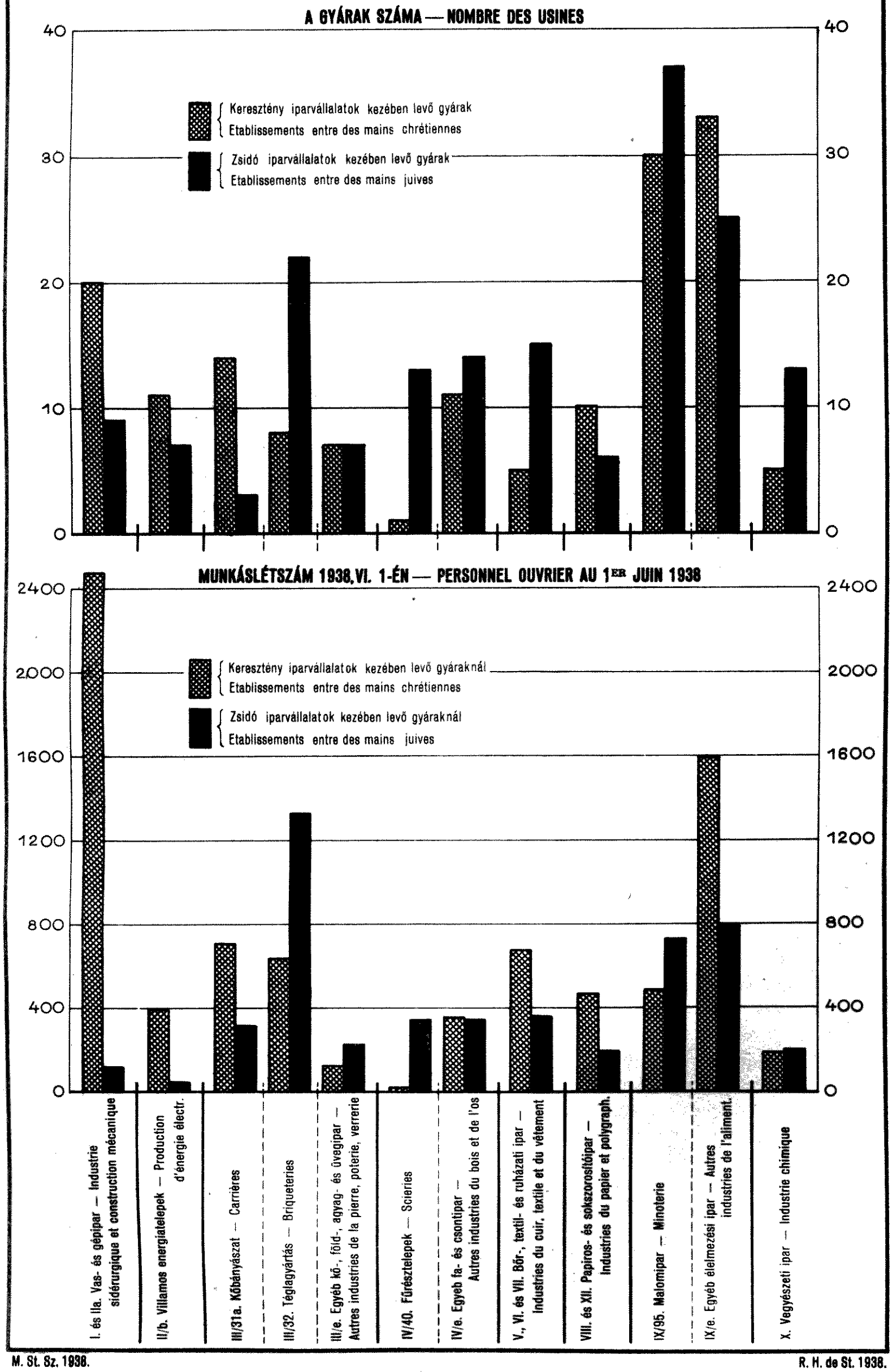
8. A zsidó kézben levő gyári jellegű ipartelepek főbb adatai.

Renseignements principaux sur les établissements de caractère manufacturier appartenant à des Juifs.

Területi részletezés *Spécification territoriale*	A gyárak száma *Nombre des fabriques*	A befektetett alaptőke ezer P-ben *Capitaux fixes engagés en milliers de pengős*	A tisztviselők *Employés* (létszáma 1938 július 1-én *nombre au 1er juill. 1938*)	A művezetők, munkások és tanoncok *Contremaîtres, ouvriers et apprentis* (létszáma 1938 július 1-én *nombre au 1er juill. 1938*)	Az összes alkalmazottak *Ensemble du personnel* (létszáma 1938 július 1-én *nombre au 1er juill. 1938*)	Az összes alkalmazottak keresete 1938 jan.—okt.-ig ezer P-ben *salaires en janv.—oct. 1938 en milliers de pengős*	Gépi erő LE *Force mécanique CV*	Termelési érték *Valeur de la production*: 1938 jan.—okt. hónapokban ezer P-ben *en janv.—oct. 1938, en milliers de pengős*	Termelési érték: megoszlása %-ban *répartition %*	Termelési érték: a visszacsatolt északi terület összes termelésének %-ában *par rapport à la product. totale du territoire septentr. rétroc. %*
Kassa	36	1.695	85	672	757	506.001	922·4	5.424	*10·5*	*23·0*
Munkács	20	1.984	27	604	631	361.757	1.807·6	5.235	*10·1*	*45·0*
Érsekújvár	7	344	14	357	371	211.191	387·5	859	*1·7*	*12·7*
Ungvár	7	1.068	16	239	255	203.551	1.004·0	1.984	*3·8*	*42·8*
Losonc	6	1.310	17	195	212	169.854	1.098·9	3.104	*6·0*	*81·6*
Léva	8	238	8	102	110	73.585	67·5	557	*1·1*	*12·4*
Komárom	2	44	3	21	24	13.940	138·0	69	*0·1*	*2·5*
Beregszász	7	876	19	461	480	204.914	1.607·0	2.262	*4·4*	*87·3*
Rozsnyó	3	80	4	95	99	68.666	221·0	282	*0·5*	*34·5*
Rimaszombat	2	143	3	25	28	33.599	378·0	1.129	*2·2*	*93·9*
Ipolyság	1	35	2	23	25	28.571	50·0	857	*1·7*	*43·1*
Fülek	2	79	2	15	17	16.506	113·0	873	*1·7*	*20·0*
Jolsva	1	1.143	11	68	79	113.714	1.093·0	614	*1·2*	*44·8*
Egyéb községek — *Autres communes*	69	12.249	158	2.277	2.435	1,803.566	15.881·6	28.398	*55·0*	*55·2*
Összesen — *Total*	**171**	**21.288**	**369**	**5.154**	**5.523**	**3,809.415**	**24.679·5**	**51.647**	*100·0*	*42·5*

A VISSZACSATOLT FELVIDÉK GYÁRIPARA A ZSIDÓKÉZBEN LEVŐ IPARTELEPEK ADATAINAK KIEMELÉSÉVEL.

L'INDUSTRIE MANUFACTURIÈRE DU TERRITOIRE SEPTENTRIONAL RÉTROCÉDÉ, AVEC L'INDICATION DES ÉTABLISSEMENTS JUIFS.

M. St. Sz. 1938.

R. H. de St. 1938.

s még 4 más-más iparágba tartozó üzemet. A 111 nem gyári jellegű üzem befektetett állótőkéje 4·7 millió pengőt tett, átlag tehát 42 ezer pengő jut egy-egy ilyen üzemre, vagyis lényegesen kevesebb, mint a gyáraknál, amelyek átlag 272·2 ezer pengő befektetett állótőkét mutattak ki.

Az alkalmazottak létszáma az 1938. július elsejei állapot szerint 527 főből állott, akik közül 65 tisztviselő és 31 művezető volt, egy-egy üzemre ezek szerint átlag alig esik 5 alkalmazott, míg a gyári jellegű ipartelepekre — mint láttuk — átlag 45 alkalmazott jut. Aránylag nagyon csekély a gépi erő is. A malmok közül ugyan 38, s a szeszfinomitók közül 4 ipartelep villamosenergia termelő gépekkel is fel van szerelve, s ezenkívül még 42 üzem használ villamosenergiát, a villamosmótorok összes teljesítőképessége mégis csak 1.384 lóerőt képvisel, s így egy-egy telepre átlag csak 10 lóerő jut. Ezenkívül mintegy 30 lóerőt tesz a számbavett nem gyári jellegű üzemekben használt erőgépek teljesítőképességének egy-egy üzemre eső átlaga. A gyári jellegű üzemekben használt gépierő egy ipartelepre eső átlaga ezzel szemben közel 300 lóerőnek felel meg.

A visszacsatolt felvidéki gyári jellegű ipartelepekről, valamint a nem gyári jellegű, de mégis gyárszerüen működő ipartelepekről készült felvétel együttes adatai ezek szerint 437 ipari üzemet ölelnek fel, amelyekben 1.204 tisztviselő, 349 művezető, 13.012 munkás és 595 tanonc volt foglalkoztatva, összesen tehát 15.160 ipari alkalmazott dolgozott, s a gépierő összes teljesítőképessége 94.649 lóerőt tett, melyből a villamosmótorokra 22.928·5 lóerő esett. Az ipari termelés értéke, melyet a 437 üzem 1938. január-október hónapokról kimutatott, 881·9 millió cseh koronát tett, vagyis 126·0 millió pengőnek felel meg, s így az 1938. évi termelés együttes értéke 151·2 millió pengőben állapítható meg. Az iparnak ily módon történt összefoglalásából azonban teljesen hiányzik a kézműipar, valamint a kisipar túlnyomó része minden nem gyárszerüen működő kisipari üzem. A felszabadult Felvidéken levő kis- és kézműiparra vonatkozólag csupán a mesterek, segédek és tanoncok számáról vannak adataink, melyek szerint 19.162 mester, 9.516 segéd és 6.593 tanonc dolgozott a kis- és kézműiparban. Az 1930. évi kisipari statisztikai felvétel eredményei alapján a visszacsatolt felvidéki terület 1938. évi kis- és kézműipari termelése 65 millió pengőre becsülhető, s így az egész ipari termelés 216·2 milliónyi pengő értéket képvisel.

Farkasfalvy Sándor dr.

Energiaviszonyok.

Régime des énergies naturelles.

Résumé. *Depuis le retour d'une partie de l'ancienne Haute-Hongrie, on se demande naturellement quels changements en résulteront pour le régime des énergies naturelles du pays.*

En énergie de houille, l'enrichissement n'est pas sensible. Le seul charbonnage récupéré ajoutera au plus 1½% à la production annuelle, tandis que la superficie et la population ont augmenté d'environ 12%. Même en tenant compte des prospections futures, il est peu vraisemblable que le charbon à extraire du territoire récupéré puisse suffire aux besoins de la population qui y vit.

Quant à l'énergie calorifique fournie par le bois de chauffage, des prévisions plus optimistes sont justifiées. La surface boisée du pays vient, en effet, de s'accroître dans la proportion de 16·7% (l'accroissement mesure presque 350.000 arpents cadastraux). Sous cet aspect, l'enrichissement semble donc dépasser le taux correspondant à la superficie et à la population; peut-être, le volume du bois de chauffage affecté à la production d'énergie sera-t-il relevé quelque peu.

Le territoire libéré ne possède pas d'huile minérale; le pays agrandi verra donc la consommation d'huile augmenter sans une augmentation parallèle de la production d'huile.

Dans le chapitre de l'énergie hydraulique, il y a bénéfice. Les secteurs récupérés des cours d'eau du Nord représentent environ 30.000 chevaux-vapeur d'énergie utilisable. Pour se faire une idée juste de ce chiffre, il convient de noter que l'industrie manufacturière de la Hongrie d'avant l'arbitrage tirait 0·7% seulement de l'énergie nécessaire des ressources hydrauliques du pays, tandis que sur le territoire recouvré, la proportion correspondante était de 3·6%; donc, l'énergie hydraulique y jouait un rôle bien plus important.

En résumé, le bois de chauffage et l'énergie

s még 4 más-más iparágba tartozó üzemet. A 111 nem gyári jellegű üzem befektetett állótőkéje 4·7 millió pengőt tett, átlag tehát 42 ezer pengő jut egy-egy ilyen üzemre, vagyis lényegesen kevesebb, mint a gyáraknál, amelyek átlag 272·2 ezer pengő befektetett állótőkét mutattak ki.

Az alkalmazottak létszáma az 1938. július elsejei állapot szerint 527 főből állott, akik közül 65 tisztviselő és 31 művezető volt, egy-egy üzemre ezek szerint átlag alig esik 5 alkalmazott, míg a gyári jellegű ipartelepekre — mint láttuk — átlag 45 alkalmazott jut. Aránylag nagyon csekély a gépi erő is. A malmok közül ugyan 38, s a szeszfinomitók közül 4 ipartelep villamosenergia termelő gépekkel is fel van szerelve, s ezenkívül még 42 üzem használ villamosenergiát, a villamosmótorok összes teljesítőképessége mégis csak 1.384 lóerőt képvisel, s így egy-egy telepre átlag csak 10 lóerő jut. Ezenkívül mintegy 30 lóerőt tesz a számbavett nem gyári jellegű üzemekben használt erőgépek teljesítőképességének egy-egy üzemre eső átlaga. A gyári jellegű üzemekben használt gépierő egy ipartelepre eső átlaga ezzel szemben közel 300 lóerőnek felel meg.

A visszacsatolt felvidéki gyári jellegű ipartelepekről, valamint a nem gyári jellegű, de mégis gyárszerüen működő ipartelepekről készült felvétel együttes adatai ezek szerint 437 ipari üzemet ölelnek fel, amelyekben 1.204 tisztviselő, 349 művezető, 13.012 munkás és 595 tanonc volt foglalkoztatva, összesen tehát 15.160 ipari alkalmazott dolgozott, s a gépierő összes teljesítőképessége 94.649 lóerőt tett, melyből a villamosmótorokra 22.928·5 lóerő esett. Az ipari termelés értéke, melyet a 437 üzem 1938. január-október hónapokról kimutatott, 881·9 millió cseh koronát tett, vagyis 126·0 millió pengőnek felel meg, s így az 1938. évi termelés együttes értéke 151·2 millió pengőben állapítható meg. Az iparnak ily módon történt összefoglalásából azonban teljesen hiányzik a kézműipar, valamint a kisipar túlnyomó része minden nem gyárszerüen működő kisipari üzem. A felszabadult Felvidéken levő kis- és kézműiparra vonatkozólag csupán a mesterek, segédek és tanoncok számáról vannak adataink, melyek szerint 19.162 mester, 9.516 segéd és 6.593 tanonc dolgozott a kis- és kézműiparban. Az 1930. évi kisipari statisztikai felvétel eredményei alapján a visszacsatolt felvidéki terület 1938. évi kis- és kézműipari termelése 65 millió pengőre becsülhető, s így az egész ipari termelés 216·2 milliónyi pengő értéket képvisel.

Farkasfalvy Sándor dr.

Energiaviszonyok.

Régime des énergies naturelles.

Résumé. *Depuis le retour d'une partie de l'ancienne Haute-Hongrie, on se demande naturellement quels changements en résulteront pour le régime des énergies naturelles du pays.*

En énergie de houille, l'enrichissement n'est pas sensible. Le seul charbonnage récupéré ajoutera au plus 1½% à la production annuelle, tandis que la superficie et la population ont augmenté d'environ 12%. Même en tenant compte des prospections futures, il est peu vraisemblable que le charbon à extraire du territoire récupéré puisse suffire aux besoins de la population qui y vit.

Quant à l'énergie calorifique fournie par le bois de chauffage, des prévisions plus optimistes sont justifiées. La surface boisée du pays vient, en effet, de s'accroître dans la proportion de 16·7% (l'accroissement mesure presque 350.000 arpents cadastraux). Sous cet aspect, l'enrichissement semble donc dépasser le taux correspondant à la superficie et à la population; peut-être, le volume du bois de chauffage affecté à la production d'énergie sera-t-il relevé quelque peu.

Le territoire libéré ne possède pas d'huile minérale; le pays agrandi verra donc la consommation d'huile augmenter sans une augmentation parallèle de la production d'huile.

Dans le chapitre de l'énergie hydraulique, il y a bénéfice. Les secteurs récupérés des cours d'eau du Nord représentent environ 30.000 chevaux-vapeur d'énergie utilisable. Pour se faire une idée juste de ce chiffre, il convient de noter que l'industrie manufacturière de la Hongrie d'avant l'arbitrage tirait 0·7% seulement de l'énergie nécessaire des ressources hydrauliques du pays, tandis que sur le territoire recouvré, la proportion correspondante était de 3·6%; donc, l'énergie hydraulique y jouait un rôle bien plus important.

En résumé, le bois de chauffage et l'énergie

hydraulique contribuent davantage que le charbon à approvisionner en énergie la zone libérée du Nord. La dénivellation des deux régimes d'énergie finira certainement par disparaître sans que le régime de l'ancien territoire subisse une modification sensible.

*

A földrajzilag és közgazdaságilag oly tökéletes egységű Nagy-Magyarországot a trianoni szerződés az erőforrásokban bővelkedő hegységeitől megfosztotta. A hegyekből az ország szíve felé sietö bővizű folyók, nagyesésű hegyipatakok, a dús erdőségek, a nyersolajforrás és földgázkutak mind idegen kezekbe kerültek, úgyhogy a ma általánosan használt energiaforrások közül az ország csonka területén csak néhány szénbánya maradt meg. Csonka-Magyarország tehát az energiagazdálkodásában egészen a legutóbbi időkig majdnem kizárólag csak a széntermelésére támaszkodhatott. A belföldi energiaforrásokból termelt energiának több mint háromnegyed része származott a szénből s ez az energiamennyiség az ország összes energiaszükségletének majdnem kétharmadát fedezte, a szükséglet fennmaradó hányadának legnagyobb részét pedig importált energiahordozókból kellett pótolni. Most amikor a bécsi döntőbíróság határozata értelmében az energiaforrásokban gazdagabb Felvidék egy része az anyaországhoz visszakerült, nem érdektelen legalább általános tájékozódást szerezni arról, hogy Magyarország területének megnagyobbodása következtében az ország energiaviszonyaiban várható-e módosulás.

A feltett kérdés pontos megvilágításához szükséges adatok a visszacsatolt területre vonatkozólag ma még nem állnak rendelkezésre. A Magyarország energiaviszonyaiban bekövetkező változások számszerű megmérése tehát majd csak egy részletes — a gazdasági élet minden területére kiterjedő — statisztikai adatgyüjtés végrehajtása után válik lehetővé. Addig is azonban a folyó év november havában végrehajtott statisztikai felvétel eredményei alkalmasak már arra, hogy a visszacsatolt északi terület energiaviszonyairól legalább nagy vonalakban tájékoztatást nyujtsanak.

A szóbanforgó terület *szénerőforrás* tekintetében — amint erre a Szemle Bányászat című cikke részletesebben is rámutat — elég szegény. Az említett statisztikai felvétel csupán egy barnaszénbányáról ad számot, amelynek széntermelése az 1938. év első tíz hónapjában 237 üzemnap alatt mintegy 750 ezer mázsa volt. A kitermelt szén fűtőértéke 5.000 kg kalória. Feltételezve a visszakapott szénbánya kapacitásának a jövőben való teljesebb kihasználását, az évenkint kitermelhető szén hőértékre átszámítva aligha érné el Csonka-Magyarország — ugyancsak kalóriaértékben kifejezett — évi széntermelésének 1½%-át. Az északi terület visszacsatolása révén tehát Csonka-Magyarország szénerőforrása legfeljebb csak 1½%-kal bővül, mialatt mind a területnövekedés, mind pedig a lélekszámgyarapodás mintegy 12 %-os. Remény van ugyan arra, hogy a visszatért Felvidéken feltárásra alkalmas szénterületek vannak még, de a legjobb esetben sem valószínű, hogy a szóbanforgó terület széntermelése valamikor is meghaladná a szénfogyasztást. Szénenergia tekintetében tehát nyereségről nem lehet beszámolni.

Lényegesen kedvezőbb helyzet mutatkozik azonban a visszacsatolt északi területen a *tüzifából termelhető energia* tekintetében. Majdnem 330 ezer katasztrális hold a visszakapott erdőterület, amely Csonka-Magyarország erdőterületének közel 16%-os — tehát a népesség gyarapodásának arányát meghaladó mértékű — növekedését jelenti. Ezidőszerint ugyan nem ismeretes még, hogy a csehek a fakitermelésnél gazdaságosan jártak-e el, de minthogy a visszakapott erdőségek között aránylag több a szálerdő, mint a csonkaországban, feltételezhető, hogy a fakitermelés évi mennyisége a visszacsatolt területen eléri az 500 ezer köbmétert, ami a trianoni Magyarország 1937. évi fatermelésének mintegy hatodrészét teszi. A megnagyobbodott ország fakitermelése tehát legalább az erdőterület megnövekedésének arányában — esetleg azonban még azt is meghaladó mértékben — fog növekedni. Energiagazdálkodás szempontjából ez azt jelenti, hogy az ország tüzifabehozatala kis mértékben csökkenni fog és a jövőben energiatermelésre aránylag nagyobb mennyiségű tüzifa fordítható. Ezt a feltevést támogatják a végrehajtott magyar statisztikai felvételnek a gyáripar tüzifafogyasztására vonatkozó adatai is, amelyek szerint a visszacsatolt északi területen a gyárijellegű ipartelepek az év első felében mintegy 260 ezer q tüzifát, az egész évben tehát kb. 520 ezer q tüzifát használtak fel. A gyárankinti átlagos tüzifafogyasztás a visszatért északi területen ezek szerint meghaladta az 1.600 q-t, míg Csonka-Magyarországon ez a hányad a 400

q-t sem érte el. Természetesen nem hagyható figyelmen kívül az a körülmény, hogy a felvidéki gyárak átlagos tüzifafogyasztása csupán azért érhetett el ilyen magas értéket, mert nemcsak a Magyarországhoz most visszacsatolt erdők, hanem a csehek kezében maradt Kárpátok hatalmas erdőségei is bőségesen szolgáltatták a tüzifát.

A *nyersolaj* terén — az ország területének megnagyobbodása következtében — gazdagodás nem könyvelhető el. Megnövekszik az ország nyersolajszükséglete, de a tárgyalt területen nyersolajtermelés ezidőszerint még nincs. Remény van azonban arra, hogy idővel esetleg nyersolaj- és földgáztermelés is lehetővé válik. A csallóközi földgáz- és olajterület erre nézve ugyanis igéretnek látszik, de az is lehetséges, hogy az olaj utáni kutatások a Salgótarjántól északra fekvő területeken is eredményre vezetnek majd. A nyersolajnak Magyarország energiagazdálkodásában betöltendő jövő szerepe egyébként most van kialakulóban s az a dunántúli olajkutak termelőképességétől függ. A sikerrel folytatott dunántúli olajfúrásoknak első áldásos hatása az ásványi olajak behozatalának csökkenésében, máris érezhető, de ma még bizonytalan, hogy az ország energiaszükségletének fedezésében a nyersolaj a többi energiahordozóval szemben a jövőben az eddigitől eltérően nagyobb hányaddal fog-e résztvenni.

Felvidéki folyóink egy-egy szakaszának visszajutása Magyarország *vizienergiájában* tiszta nyereséget jelent. Nagy-Magyarország egységes vízrendszerében felhalmozódott energia, — bár nem hasonlítható Olaszország, Norvégia, vagy Svájc hatalmas tavainak és bő gleccservizeinek könnyen kiaknázható erőkészletéhez — mégis nagy értéket képvisel. Az elmult két évtized technikai fejlődését és az energiagazdálkodás racionalizálása terén elért eredményeket tartva szem előtt, alig becsülhető fel az a kincs, amit ma, az akkor még kellőképpen ki nem használt nagyszerű vízrendszerünk jelentene. Bár felvidéki folyóinknak most csak töredékét kaptuk vissza, vizienergia-nyereségünk szerény viszonyaink között még így is figyelemreméltó, annál is inkább, mert Csonka-Magyarország vízrendszerének alig volt olyan szakasza, amely erőkihasználásra különösképen alkalmas lett volna. Az alábbiakban közölt adatok a Földművelésügyi Minisztériumnak 1911-ben megjelent kiadványában közzétett számításokon alapulnak és a folyóknak csak a vizierő kihasználására alkalmas szakaszai által hordott elméleti mótorikus erejéről tájékoztatnak.

neve	A folyó összes vizierejében lóerőben	A folyó visszacsatolt szakaszának vizierejében lóerőben	az egész folyó vizierejének %-ában
Vág	166.891	3.610	*2·2*
Garam . . .	91.017	16.020	*17·6*
Latorca . .	11.686	532	*4·5*
Sajó	8 962	2.874	*32·1*
Hernád . .	7.593	3.347	*44·1*
Nyitra . . .	7.577	1.425	*18·8*
Ung	6.909	320	*4·6*
Rima . . .	4.126	1.099	*26·6*
Együtt	304.761	29.227	*9·6*

Az adatok szerint felvidéki folyóink vizierejének ezúttal csak mintegy 10%-át kaptuk vissza, de ez a majdnem 30 ezer lóerő kihasználható vizienergiát képviselő erőforrás is figyelmet érdemlő értéket jelent annál is inkább, mert ez az energia kifogyhatatlan. A rendelkezésre álló vizienergia jelenlegi kihasználásával kapcsolatban megemlíthető, hogy a már szóban volt magyar statisztikai felvétel során a gyári jellegű ipartelepek összesen 2.447 lóerő teljesítőképességű vizierőgépről adtak számot, ami a gyáripari üzemekben alkalmazott összes erőgépek teljesítőképességének 3·6%-át teszi. Csonka-Magyaroszágon ugyanez az arány az 1937. évi gyáripari statisztikai adatgyüjtés szerint csak 0·7%-os volt.

A vizienergia legtökéletesebb módon a *hydroelektromos telepek* útján értékesíthető. A háború előtti legutolsó magyar iparstatisztikai adatgyüjtés eredményei a visszacsatolt területre eső 4 olyan közhasznú villamos energiatelepről számolnak be, amelyek — legalább részben — vizierő felhasználásával termeltek energiát. Az 1933. évi cseh statisztikai adatok (Mitteilungen des Statistischen Staatsamtes der Čechoslovakischen Republik) a szóbanforgó területen lévő 5 hydroelektromos telepről tesznek említést, amelyek vizierő felhasználással 1933-ban több mint 3 millió kilowattóra villamos energiát termeltek. A most lefolytatott magyar statisztikai felvétel szintén 5 olyan villamos energiatermelő telepről ad számot, amelyek energiatermelésre vizierőt is felhasználtak. E telepek vizierőgépeinek teljesítőképessége 1.100 lóerőt képvisel, de az ál-

taluk termelt energia mennyiségére vonatkozó adatok megállapítására a szóbanforgó adatgyüjtés nem terjedt ki.

A visszacsatolt felvidék *villamos energiaviszonyairól* tájékoztatásul megemlíthető, hogy az 1913. évi magyar statisztikai adatok szerint e területen a közhasználatra termelő 12 energiatelep összesen 4.765 kilovoltamper kapacitású volt. E telepek az 1913. évben együttesen mintegy 3·4 millió kilowattóra villamos energiát termeltek. Az 1938. évi magyar statisztikai felvétel 18 közhasznú villamos energiatelepet számlált meg, amelyek közül azonban szintén csak 12 telep termelt energiát, a többi az energiának csupán elosztásával foglalkozott. A termelő telepek mintegy 35 ezer kilovoltamper kapacitással az 1937 évben közel 50 millió kilowattóra villamos energiát termeltek. Ez az utóbbi adat a visszacsatolt terület villamos energiafogyasztásának megítélésére nem alkalmas, mert a szóbanforgó terület — miként egyéb vonatkozásban — úgy a villamosítás megszervezése tekintetében sem alkotott egy önmagában zárt egységet. Ma még az a helyzet ugyanis, hogy a magyar területre esett energiatermelő telepek között van olyan is, amely termelésének 90%-át cseh területen maradt községek ellátására fordítja, viszont a visszatért magyar községek között nagy számmal találhatók, amelyeknek villamos energiaszükségletét még Csehország fedezi. A visszakapott területen termelt villamos energia mennyisége tehát a tárgyalt terület villamosítási mértékének megítélésére csak akkor szolgálhat megbízható alapul, ha majd a villamos energiának a két ország közötti cserekereskedelméről is tiszta kép nyerhető.

Összefoglalásul megállapítható, hogy a most visszacsatolt Felvidék energiaviszonyai némileg eltértek Csonka-Magyarországétól. A szóbanforgó terület energiaszükségletének fedezésében ugyanis a szénnek nem volt olyan nagy szerepe, mint az anyaország területén, s inkább előtérbe lépett a tüzifa és a vizienergia. Minthogy azonban a két terület energiaviszonyaiban mutatkozó eltérés nem kirívó, a kölcsönös hatás csak a területek arányában fog mutatkozni, tehát a mai Magyarország energiaviszonyaiban szembetünő változás aligha várható, legfeljebb az energiahordozók jelentőségének némi eltolódása következhetik be, ami a tüzifának és a vizienergiának, később esetleg a nyersolajnak is a szénnel szemben megnyilvánuló némi előretörésében válna érezhetővé.

Szalay Zoltán.

Kereskedelem.

Commerce.

Résumé. *L'enquête générale organisée par le service statistique dans la région nouvellement libérée du Nord a enregistré le nombre et l'effectif du personnel des magasins publics, entrepôts, maisons frigorifiques; le nombre et l'effectif du personnel des sociétés anonymes, en commandite ou en nom collectif, des sociétés à responsabilité limitée, des associations coopératives qui ont des magasins de vente; le nombre et les dates des foires hebdomadaires, des foires aux bestiaux et des foires à étalage. On a trouvé 299 magasins publics, entrepôts et maisons frigorifiques avec un total de 1321 employés. 90% des magasins publics servent à l'emmagasinement du blé (leur nombre est de 267). La partie la plus importante du personnel (603, soit 46%) se trouve au service des huit entrepôts de tabac. Beaucoup d'employés ont quitté leur poste au moment du changement de souveraineté; c'est pourquoi les chiffres relatifs au personnel des entrepôts de blé et de tabac du Monopole tchéco-slovaque n'ont qu'une valeur approximative. Les sociétés anonymes, en commandite ou en nom collectif, les sociétés à responsabilité limitée et les associations coopératives ayant des magasins de vente sont au nombre de 427 parmi lesquelles il y a 352 coopératives. Le successeur de l'établissement Bata qui s'appelle „Cikta, Société pour la fabrication et le commerce des chaussures" possédait lors du recensement 16 magasins. Le recensement s'étendait aussi aux maisons de commerce importantes dont le propriétaire était une personne physique; on en a trouvé 119, dont 28 à Kassa et 46 à Munkács. Des foires hebdomadaires se tenaient dans 49 communes, des foires aux bestiaux dans 89, des foires générales à étalage dans 79. Les foires hebdomadaires avaient lieu en un ou deux jours de la semaine, les foires générales 4 à 6 fois dans l'année. Le commerce de la région recouvrée accuse plus de mouvement dans la partie Ouest que dans la partie Est. Cela*

taluk termelt energia mennyiségére vonatkozó adatok megállapítására a szóbanforgó adatgyüjtés nem terjedt ki.

A visszacsatolt felvidék *villamos energiaviszonyairól* tájékoztatásul megemlíthető, hogy az 1913. évi magyar statisztikai adatok szerint e területen a közhasználatra termelő 12 energiatelep összesen 4.765 kilovoltamper kapacitású volt. E telepek az 1913. évben együttesen mintegy 3·4 millió kilowattóra villamos energiát termeltek. Az 1938. évi magyar statisztikai felvétel 18 közhasznú villamos energiatelepet számlált meg, amelyek közül azonban szintén csak 12 telep termelt energiát, a többi az energiának csupán elosztásával foglalkozott. A termelő telepek mintegy 35 ezer kilovoltamper kapacitással az 1937 évben közel 50 millió kilowattóra villamos energiát termeltek. Ez az utóbbi adat a visszacsatolt terület villamos energiafogyasztásának megítélésére nem alkalmas, mert a szóbanforgó terület — miként egyéb vonatkozásban — úgy a villamosítás megszervezése tekintetében sem alkotott egy önmagában zárt egységet. Ma még az a helyzet ugyanis, hogy a magyar területre esett energiatermelő telepek között van olyan is, amely termelésének 90%-át cseh területen maradt községek ellátására fordítja, viszont a visszatért magyar községek között nagy számmal találhatók, amelyeknek villamos energiaszükségletét még Csehország fedezi. A visszakapott területen termelt villamos energia mennyisége tehát a tárgyalt terület villamosítási mértékének megítélésére csak akkor szolgálhat megbízható alapul, ha majd a villamos energiának a két ország közötti cserekereskedelméről is tiszta kép nyerhető.

Összefoglalásul megállapítható, hogy a most visszacsatolt Felvidék energiaviszonyai némileg eltértek Csonka-Magyarországétól. A szóbanforgó terület energiaszükségletének fedezésében ugyanis a szénnek nem volt olyan nagy szerepe, mint az anyaország területén, s inkább előtérbe lépett a tüzifa és a vizienergia. Minthogy azonban a két terület energiaviszonyaiban mutatkozó eltérés nem kirívó, a kölcsönös hatás csak a területek arányában fog mutatkozni, tehát a mai Magyarország energiaviszonyaiban szembetünő változás aligha várható, legfeljebb az energiahordozók jelentőségének némi eltolódása következhetik be, ami a tüzifának és a vizienergiának, később esetleg a nyersolajnak is a szénnel szemben megnyilvánuló némi előretörésében válna érezhetővé.

Szalay Zoltán.

Kereskedelem.

Commerce.

Résumé. *L'enquête générale organisée par le service statistique dans la région nouvellement libérée du Nord a enregistré le nombre et l'effectif du personnel des magasins publics, entrepôts, maisons frigorifiques; le nombre et l'effectif du personnel des sociétés anonymes, en commandite ou en nom collectif, des sociétés à responsabilité limitée, des associations coopératives qui ont des magasins de vente; le nombre et les dates des foires hebdomadaires, des foires aux bestiaux et des foires à étalage. On a trouvé 299 magasins publics, entrepôts et maisons frigorifiques avec un total de 1321 employés. 90% des magasins publics servent à l'emmagasinement du blé (leur nombre est de 267). La partie la plus importante du personnel (603, soit 46%) se trouve au service des huit entrepôts de tabac. Beaucoup d'employés ont quitté leur poste au moment du changement de souveraineté; c'est pourquoi les chiffres relatifs au personnel des entrepôts de blé et de tabac du Monopole tchéco-slovaque n'ont qu'une valeur approximative. Les sociétés anonymes, en commandite ou en nom collectif, les sociétés à responsabilité limitée et les associations coopératives ayant des magasins de vente sont au nombre de 427 parmi lesquelles il y a 352 coopératives. Le successeur de l'établissement Bata qui s'appelle „Cikta, Société pour la fabrication et le commerce des chaussures" possédait lors du recensement 16 magasins. Le recensement s'étendait aussi aux maisons de commerce importantes dont le propriétaire était une personne physique; on en a trouvé 119, dont 28 à Kassa et 46 à Munkács. Des foires hebdomadaires se tenaient dans 49 communes, des foires aux bestiaux dans 89, des foires générales à étalage dans 79. Les foires hebdomadaires avaient lieu en un ou deux jours de la semaine, les foires générales 4 à 6 fois dans l'année. Le commerce de la région recouvrée accuse plus de mouvement dans la partie Ouest que dans la partie Est. Cela*

tient surtout à la géographie, au degré de développement des communications et à la densité de la population.

*

A Felvidék visszacsatolt részén tartott általános statisztikai felvétel a kereskedelemre vonatkozólag a következő adatokat gyüjtötte: nyilvános raktárak, tárházak, hűtőházak és alkalmazottaik száma; nyilt árúüzletet fenntartó részvénytársaságok, betéti-, közkereseti-, korlátolt felelősségű társaságok, szövetkezetek és alkalmazottaik száma; továbbá a hetivásárok, az országos állat- és kirakóvásárok száma és ideje. Az adatgyüjtés csak pillanatfelvételt nyujthat a visszacsatolt rész kereskedelmének képéről — az adatok nem is hasonlíthatók össze az anyaország adataival — és inkább csak tájékoztatóul, címjegyzékül szolgál egy később végrehajtandó részletes kereskedelmi felvételhez.

A visszacsatolt részen az adatgyüjtés összesen 299 nyilvános raktárat, tárházat, hűtőházat mutat ki 1.321 alkalmazottal. A raktáraknak kereken 90%-a tisztán csak gabonaraktár (267). A gabonaneműek mellett 5 raktár zöldségfélét is, 4 raktár gyapjút, 4 raktár fát és szenet, 3 raktár műtrágyát is raktároz. Ezenkívül van 8 dohányraktár, 7 hűtőház és 1 szeszraktár. Az alkalmazottak számánál érdekesség, hogy a 8 dohányraktár foglalkoztatja az alkalmazottak 46%-át: 603 embert (a nagytárkányi dohányraktárnak 200, a lévainak 180 és a rimaszombatinak 200 alkalmazottja van), s így egy gabonaraktárra átlag csak 2—3 alkalmazott jut. Megjegyzendő, hogy az alkalmazottak számának adatai semmilyen következtetésre nem alkalmasak, mert az uralomváltozás miatt igen sokan elhagyták állásukat. Sok helyütt — főleg a Monopol gabonaraktáraknál és az állami dohányraktáraknál — az alkalmazottak számáról egyáltalán nincs adat, vagy csak becslés szolgál támpontul.

Összefoglaló kimutatás a jelentősebb helységekről:

Város, község neve	Nyilvános raktárak száma	Alkalmazottak száma
Kassa	18	76
Komárom	11	49
Galánta	8	22
Léva	8	192
Tardoskedd	6	12
Dunaszerdahely	5	11
Nagymegyer (komáromi j.)	5	29
Nagymagyar (somorjai j.)	5	5
Nagysurány	5	2
Érsekújvár	4	12
Losonc	4	55
Ungvár	2	.
Munkács	2	.
Beregszász	1	5
Rimaszombat	1	200
Egyéb községek	214	651
Összesen: . .	299	1.321

A nyilt áruüzletet fenntartó részvénytársaságok, betéti-, közkereseti-, korlátolt felelősségű társaságok, szövetkezetek között a leggyakoribb az ú. n. „fogyasztási szövetkezet", amely minden nagyobb községben feltalálható. Ez a fogyasztási szövetkezet szinte kivétel nélkül vegyeskereskedés, legtöbbször korlátlan italkiméréssel és dohányárudával egybekapcsolva, egy vagy két alkalmazottal. Összes számuk 352. A Bata cég utódának, a „Cikta cipőgyári és kereskedelmi kft."-nak az összeíráskor a visszacsatolt területen 16 áruüzlete volt, bár ennél feltehetően több üzletet tartottak fenn a visszacsatolás előtt. Jelenleg — áruhiány miatt — majdnem mindegyik végkiárusít és felszámol. Az adatgyüjtés kiterjedt a nagyobb egyéni cégek áruüzleteire is, azonban ennek az adatgyüjtésnek a célja csak egy későbbi statisztikai felvételhez szükséges adatszolgáltatás névsorának megállapítása volt. A visszacsatolt területen az adatgyüjtés szerint a fogyasztási szövetkezetek száma 352, a részvénytársaságok, betéti-, közkereseti-, korlátolt felelősségű társaságok üzleteinek száma 75 és a nagyobb egyéni cégek száma 119. Az összes alkalmazottak száma pedig 1.630.

A nagyobb városokban:

Város neve	Részvénytársaságok, betéti-, közkereseti-, korlátolt felelősségű társaságok üzleteinek száma	Alkalmazottak száma
Kassa	22	127
Ungvár	24	147
Munkács . . .	13	90
Beregszász . .	2	4
Érsekújvár . .	8	22
Jolsva	1	3
Komárom . . .	2	20
Léva	3	25
Losonc	3	43
Rimaszombat .	1	4
Rozsnyó . . .	2	8

A nagyobb egyéni cégekről szóló adatgyüjtés szerint Kassán 28 egyéni cég volt összesen 266 alkalmazottal, Munkácson 46 egyéni cég, összesen 76 alkalmazottal. A kassai üzletek alkalmazottainak számát néhány nagy egyéni cég duzzasztja fel: 17, 27, 29, sőt 60 és 65 alkalmazottat foglalkoztató egyéni cégeket is találunk.

A visszacsatolt Felvidéken hetivásárt 49 községben szoktak tartani, hetenkint összesen 82 alkalommal. Mégpedig 20 községben hetenkint egyszer, 25 községben hetenkint kétszer és négy községben, illetve városban: Csapon, Dunaszerdahelyen, Galántán és Munkácson hetenkint háromszor van hetivásár. A hetivásárok leggyakoribb napja csütörtök, legritkább napja pedig szombat és hétfő. Országos állatvásárt összesen 89 községben tartanak 636 alkalommal, országos kirakóvásárt 79 községben, 456 alkalommal. Tehát évenkint 7 országos állat- és kirakóvásárt tartanak átlagban a községek, az állatvásároknál a maximum — évenkint 16 alkalommal — Munkácson, illetve a kirakóvásároknál a maximum — évi 12 alkalommal — Érsekujváron, Királyhelmecen, Losoncon és Nagykaposon van. Országos állatvásárt a községek 59%-a (52 község) évi 4—6 alkalommal, 29%-a (26 község) évenkint 6-nál többször és csak 12%-a (11 község) évenkint 4-nél kevesebb alkalommal tart. Az országos kirakóvásároknál ez az arány: évi 4—6 alkalommal 52 község (66%), évenkint 6-nál többször 17 község (21%), és évenkint 4-nél kevesebbszer 10 község (13%) tart kirakóvásárt. Az állat- és kirakóvásárok arányszámainak majdnem teljes egyformasága is mutatja, hogy ez a két vásárfajta a községekben rendszerint egyszerre szokott lezajlani.

Annak a megállapítására, hogy vajjon a visszacsatolt Felvidék melyik részének a kereskedelme fejlettebb, az ideiglenes, általános felvétel nem alkalmas a következtetéseknek számszerű adatokkal való alátámasztására, de megállapítható, hogy a kereskedelem a nyugati részen élénkebb, mint a keleti részen. Lényegesen több nyilvános raktárat, tárházat, hűtőházat és részvénytársaságot, betéti-, közkereseti-, korlátolt felelősségű társasági, szövetkezeti áruüzletet találunk a nyugati részen, de több a hetivásár és az országos állat- és kirakóvásárt tartó községek száma is. A nyugati rész kereskedelmi fejlettsége elsősorban földrajzi és közlekedési okokkal magyarázható, lakossága sűrübb, vasútvonalai forgalmasabbak és a Duna is ideális viziút a kereskedelem számára. A nyugati rész kereskedelmének nagyobb fejlettségét a keleti rész visszacsatolt városaival (Kassa, Ungvár, Munkács, Beregszász) sem tudja teljesen egyensúlyozni. Aránylag a középső rész (Rimaszombat és Rozsnyó környéke) visszamaradottabb, bár fejletlen kereskedelemről itt sem beszélhetünk.

Farkasfalvy Ervin dr.

Külkereskedelmi forgalom.

Commerce extérieur.

Résumé. *Il est intéressant d'examiner le rôle que le territoire rétrocédé a joué dans le commerce entre la Hongrie et la Tchéco-Slovaquie. Les données en font ressortir l'importance comme source de matières premières et comme débouché de produits agricoles et industriels.*

La valeur des échanges entre la Hongrie et ce territoire a été de 6·7 millions de pengős en 1937. Sur cette somme, 4 millions revenaient à l'importation en Hongrie et 2·6 millions à l'exportation. Le Tableau 1 et le graphique font ressortir la répartition de ce commerce entre les principaux lieux de provenance et de destination. Les Tableaux 2/a et 2/b indiquent les principales marchandises.

Les importations (13·2% de l'importation totale d'origine tchéco-slovaque) se composaient principalement de matières premières: minerai de fer, magnésite, bois et cellulose.

Les exportations (2·6 millions de pengős, 12·4% de l'exportation totale vers la Tchéco-Slovaquie) consistaient principalement en denrées alimentaires. Sur les 2·6 millions, 1·5 million de pengős revenaient aux produits agricoles, un demi-million au lignite et un demi-million aux livres et périodiques.

Les échanges ont été, naturellement, déterminés par l'évolution générale des relations commerciales hungaro—tchéco-slovaques. Le Tableau 4 montre l'évolution du commerce entre la Hongrie et la Tchéco-Slovaquie. On voit une forte diminution après le conflit douanier de 1930. La décision du Gouvernement tchéco-slovaque d'appliquer le tarif autonome aux produits hongrois a, par contre-coup, rendu impossible à la Hongrie de continuer ses achats en Tchéco-Slovaquie.

Les Tableaux 5/a et 5/b confrontent les données du commerce entre le territoire rétrocédé et la Hongrie pour les années 1927 et 1937.

D'après ces chiffres, la valeur des marchandises importées en Hongrie du territoire rétrocédé était montée en 1927 à 11·5 millions de pengős, tandis qu'en 1937 elle est tombée à 4 millions.

En même temps, la valeur des marchandises hongroises exportées vers ce territoire s'est réduite de 36·6 millions à 2·6 millions de pengős. Il est intéressant que la part revenant au territoire en question a brusquement changé. En ce qui concerne l'importation, la part du territoire rétrocédé n'était que 4% en 1927; elle a atteint 13·2% en 1937 malgré la diminution du chiffre absolu. Les exportations vers le territoire en question ont en 1927 représenté 23·3% de l'exportation totale vers la Tchéco-Slovaquie et cette proportion est tombée à 12·4% en 1937.

En analysant l'évolution, on peut constater qu'un grand nombre de marchandises importées en 1927 ne figurent plus dans le tableau de 1937. Ce sont les produits agricoles (lait, fromage, graines oléagineuses, fruits, fourrage) et les produits finis ou demi-finis de l'industrie (meubles en bois, fils et tissus de coton et de laine, cuirs, objets en verre et en terre, vaisselles en tôle de fer émaillée et autres produits) qui accusent la plus forte diminution entre 1927 et 1937. L'importation des matières premières était plus stable; on peut même constater une augmentation pour certaines marchandises. L'importation du bois de chauffage, du charbon de bois, des bois équarris et sciés a diminué; celle du bois en grume a peu changé. L'importation du minerai de fer a baissé de moitié presque; celle de grès et calcaires n'a pas changé, et celle du magnésite et des pavés a augmenté.

L'exportation de presque tous les produits agricoles et industriels a subi une forte diminution entre 1927 et 1937. Celle des bovins, des poissons, du piment rouge, des céréales, des légumineuses, des pommes de terre, des légumes verts, de la farine, etc., ainsi que celle de quelques produits finis de l'industrie (produits chimiques, meubles en bois, cuirs, briques, objets en fer, etc.), ont presque entièrement cessé. Parmi les produits de l'agriculture, l'exportation des porcs tombait au tiers, celle du saindoux et du lard à la moitié; la quantité des fruits exportés n'a guère changé. Parmi les marchandises dont l'exportation a augmenté, on peut mentionner le foin, le vin, le salami, le lignite et les livres.

Cette analyse révèle la diminution catastrophique du commerce à la suite de la politique d'autarcie et de centralisation poursuivie par le Gouvernement tchéco-slovaque.

Le Tableau 6 montre la participation, au commerce, des différentes régions de la République tchéco-slovaque d'autrefois. Nous avons calculé aussi la valeur du commerce entre la Hongrie d'une part et les territoires cédés à l'Allemagne et à la Pologne, ainsi que la Bohême, la Slovaquie et la Russie Subcarpathique d'autre part (Tableaux 7/a et 7/b). Il ressort de là que 26% environ du commerce hungaro—tchéco-slovaque avaient lieu en 1937 avec les territoires rattachés à la Hongrie, à l'Allemagne et à la Pologne. Pour le reste, la Bohême et la Moravie sont les plus importantes. En 1937, plus de la moitié des exportations hongroises se dirigeaient vers ces régions, tandis qu'à

peine un quart des importations en provenait. C'est la Slovaquie et la Russie Subcarpathique qui ont fourni la plus grosse part des importations, notamment du bois. Les exportations vers la Slovaquie et la Russie Subcarpathique avaient un faible volume.

*

A visszacsatolt északi terület gazdasági viszonyainak megismeréséhez tartozik annak a vizsgálata is, hogy ez a terület eddig, mint a cseh-szlovák állam része, milyen szerepet játszott Magyarország külkereskedelmi forgalmában. Az erre vonatkozó adatok számos támpontot szolgáltatnak annak a megítéléséhez, hogy a visszanyert területnek mekkora a gazdasági jelentősége, egyrészt országunk nyersanyagellátásának, másrészt pedig mezőgazdasági és ipari termékeink elhelyezésének szempontjából. Bár az ilyen irányú vizsgálat hibaforrásai, a későbbiekben kifejtendő okoknál fogva, meglehetősen nagyok, mégsem nélkülözhetjük ezeket az adatokat akkor, amikor Felvidékünk gazdasági kincseiről, termelő- és fogyasztóképességéről, valamint forgalmi viszonyairól akarunk képet alkotni.

Mint ismeretes, a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal az exportőrök és importőrök által kitöltött „statiszikai nyilatkozatok" birtokában évről-évre kimutatást készít Magyarország külkereskedelmi forgalmáról feladó- és rendeltetési állomások szerinti csoportosításban is.[1]) A jelen tanulmány kiindulásául a magyar—cseh-szlovák külkereskedelmi forgalomnak az 1937. évre vonatkozó ilyen feldolgozása szolgált. A forgalomnak a magyarországi feladó- és rendeltetési állomások közötti megoszlását ez alkalommal figyelmen kívül hagyva, az adatokat a cseh-szlovákiai feladó- és rendeltetési állomások szerint csoportosítottuk, s az így rendezett anyagból emeltük ki a visszacsatolt felvidéki területen fekvő állomások adatait.

A feldolgozás igen nagy munkaszükséglete miatt egyelőre el kellett tekinteni attól, hogy a visszacsatolt területtel lebonyolított forgalmat több évre visszamenően mutassuk be, bár ez kétségkívül értékes adalékokat szolgáltatott volna a kérdés megítéléséhez. Ugyancsak technikai okból le kellett mondani arról is, hogy a feldolgozást az 1938. évre kiterjesszük. Így csak az 1937. és — szembeállítás kedvéért — a legnagyobb forgalmú 1927. év adatainak kidolgozására szoritkoztunk, s a többi éveknél tájékoztatásul azokat a kész adatokat használtuk fel, amelyek a történelmi Magyarországtól Csehszlovákiához csatolt *egész* területtel lebonyolított forgalmunkat mutatják.

Az adatok ismertetése előtt szükséges a feldolgozás néhány hibaforrására rámutatni; így elsősorban arra, hogy egyes *fontos forgalmi gócpontok szerepe az áruk gyüjtésében, elosztásában és továbbszállításában* nem mindig tisztázható. Behozatalunkban, éppúgy, mint kivitelünkben a statisztikai nyilatkozatok nagy része ilyen gócpontokat vagy határállomásokat (Komárom, Párkány, Kassa, Csap, Ungvár stb.) nevez meg feladó-, vagy rendeltetési állomás gyanánt, holott az így kimutatott áruforgalomnak jelentékeny részénél a visszacsatolt területen fekvő állomások csak a közvetítő szerepét játszották s maguk az áruk a volt cseh-szlovák köztársaság egyéb részeiben termeltettek, illetve képezték fogyasztás tárgyát. Ennek fordítottja is megtörténhetett, különösen Pozsony forgalmával kapcsolatban. A Pozsonyban vásárolt áruk egy része ugyanis a most visszacsatolt területről származott s viszont, a Pozsonyba kiszállított magyar áruk egy része ugyancsak a visszacsatolt területeken került fogyasztásra. Bizonyos támpontok (a címzettként vagy feladóként szereplő kereskedelmi és ipari vállalatok telephelyének, a termelőhelyeknek stb. kutatása, személyes tudakozódás) segítségével számos kérdést lehetett tisztázni. Teljes pontosság azonban a dolog természeténél fogva nem volt elérhető.[1])

[1]) E kimutatásokat a Hivatal nem publikálja rendszeresen; csupán a Magyar Statisztikai Évkönyvnek a külkereskedelmi forgalomra vonatkozó fejezetében kerül közlésre e munka néhány főbb eredménye, amennyiben az utódállamokkal lebonyolított külkereskedelmi forgalomnak a Magyarbirodalomtól elszakított területekre eső része évről-évre ki van mutatva.

[1]) A fenti meggondolások alapján keresztülvitt javítások közül csak a legfontosabbakat emeljük ki: a *Komárom* alatt eredetileg kimutatott forgalomból a behozatal oldalán kihagytuk a *fenyőgömbfa* és a *papirosanyag* importját, melyek a Szlovákiának meghagyott területről származtak, komáromi közvetítéssel (de meghagytuk a fűrészelt fenyőfa tételét, mely szintén szlovákiai eredetű nyersanyagból, de a komáromi fűrésztelepeken készült), továbbá a *papirosimportot,* mely részben

A pontos helymeghatározás igen nehéz a *közúti forgalom* esetében, melynél általában csak a belépő, illetve kilépő magyar határállomás ismeretes. A közúti forgalomról — annak csekélyebb akciórádiusza miatt — általában azt tételeztük fel, hogy a volt határral szomszédos, tehát visszacsatolt területtel bonyolódott le. Kivétel természetesen a Tisza tutajforgalma, amely más elbírálás alá esik.

Nehézségekbe ütközött egyes esetekben annak a megállapítása is, hogy a nyilatkozatban szereplő állomás a szétdarabolt csehszlovák köztársaságnak melyik területén fekszik. A szláv helynevek sűrűn ismétlődnek; igen *sok helység visel azonos vagy többé-kevésbbé hasonló nevet* s a nyilatkozatok pontatlan kitöltése sokszor megnehezítette a hely meghatározását. Természetesen a *demarkációs vonal ideiglenes volta* is kérdésessé tette egyik-másik adatunkat. Ennek a két hibaforrásnak a jelentőssége azonban nem túl nagy, mivel többnyire olyan állomásokról van szó, amelyek a külkereskedelmi forgalomban csak kis tételekkel szerepelnek.

Bizonyos mértékig befolyásolja a forgalom alakulásáról nyert képet az, hogy a mennyiségi adatok értékelése a cseh-szlovák forgalomra általánosságban megállapított *statisztikai egységértékek alapulvételével* történt, tekintet nélkül a származás, illetve rendeltetés helyének az országhatártól való távolságára, valamint egyes minőségbeli különbségekre, melyek némely áruféleségeken belül fennállnak.

*

Az 1. sz. táblázat adatai szerint a visszacsatolt északi terület és az akkori Csonka-Magyarország közötti áruforgalom 1937-ben 2·7 millió q-t tett ki, 6·6 millió pengő értékben. A forgalom nagyobb része, 2·3 millió q, 4·0 millió pengő értékben, behozatalunkra esett, míg kivitelünk csak alig félmillió q volt, 2·6 millió pengő értékben. Mielőtt a forgalom két oldalának ilyen aránytalan alakulását előidéző okokkal foglalkoznánk, vessünk egy pillantást a táblázatra és a bemutatott grafikon 1. sz. ábrájára, melyek a *forgalomnak az egyes állomások közötti megoszlásáról tájékoztatnak.*

Amint a grafikonból kitűnik, forgalmunk a visszacsatolt északi terület *középső* szektorával, különösen Nógrád-, Gömör és Kishont, valamint Abaúj-Torna megyék visszacsatolt részével volt a legélénkebb. A gömöri erdő- és bányavidék és az özörényi cellulózegyár, valamint az Abaújban fekvő Luciabánya szolgáltatta a visszacsatolt területről származó behozatalunk túlnyomó részét, míg Kassára irányult egész kivitelünknek több mint egyharmada. A visszacsatolt terület *nyugati* részén a legjelentősebb forgalmat természetesen Komárommal bonyolítottuk le, ezenkívül Érsekújvárnak különösen az export oldalán, Galántának pedig az importban volt nagyobb jelentősége. A visszanyert terület *keleti* részével a forgalom aránylag kisebb volt; az itt fekvő állomások közül Beregszásznak és a vele szomszédos Nagyborzsovának, Csapnak, Ungvárnak és Munkácsnak van nagyobb jelentősége. A származási hely tekintetében pontosan meg nem határozható közúti forgalom, mely főként tüzifabehozatalból állott, a belépőállomások után ítélve, a nógrádi, zempléni és beregmegyei határvidéken volt a legélénkebb.

Az egyes állomásokkal lebonyolított forgalmunk összetételét vizsgálva, megállapítható, hogy *Kassa* városára az egész forgalomnak közel egyhatoda esett. Kassáról származó behozatalunkban a nyersbőr, bányafa, fenyőgömbfa, fenyőfűrészfa, fahordók, kaucsukhulladék, könyvek és folyóiratok voltak a legjelentősebb tételek. Kassára irányuló exportunknak éppen a fele esett az élő sertések, a szalonna és a zsír exportjára, negyedrésze pedig a könyvekre és folyóiratokra; a többi tételek közül a bor, a friss gyümölcs (különösen a görögdinnye), a szalámi, sajt, szőlővesszők, széna, keserűvíz, az iparcikkek közül a furnírok, a papírmaséáruk, kikészített prémbőr és a gépek voltak a fontosabbak. A következő legnagyobb forgalmat *Jolsvával* bonyolítottuk le, ahonnan magnezitet hoztunk be, míg oda irányuló csekély kivitelünk barnaszénből állt. A forgalom következő legnagyobb tételei is elsősorban importból állnak, így a Fel-

szintén szlovákiai vagy szudétanémet származású volt; a *Párkány* alatt kimutatott forgalom viszont a kivitel oldalán szorult korrekcióra, amennyiben ki kellett hagynunk az ott kimutatott *lókivitelt,* mivel ezek a lovak valamennyien a cseh-szlovák hadsereg számára, vagyis központi szükséglet fedezésére vásároltattak, továbbá a *szalonna- és zsír*kivitelt, mert e tételek Párkányon keresztül Szlovákiába és Csehországba szállíttattak. A *Csap* állomásnál kimutatott lókivitelt szintén kihagytuk. Viszont emelni kellett kivitelünk eredeti adatát pl. azon a címen, hogy a *Pozsony* rendeltetéssel feladott könyvek és folyóiratok jelentős része a pozsonyi könyvkereskedelem útján a visszacsatolt terület kisebb helységeibe került szétküldésre.

sőmecenzéf melletti *Luciabánya,* ahonnan kizárólag vasércet, *Rozsnyóbánya,* ahonnan vasércet és magnezitet, s *Özörény,* ahonnan papirosanyagot hoztunk be. A következő fontos állomással, *Komárommal,* forgalmunk mindkét oldalon jelentős volt. (Az eredeti statisztikák által Komárom alatt kimutatott forgalom, mint említettük, az általunk közölt adatnak többszöröse, ezt azonban a nagy dunai kikötőváros erős tranzítótevékenysége okozta, amelyet a jelen tanulmányban igyekeztünk figyelmen kívül hagyni.) A Komáromból származó behozatal oldalán a toll, nyersbőr, fűrészelt fenyőfa, fahordók és kádak, könyvek; a kivitel oldalán az élő baromfi, paprika, köles, bor, keserűvíz, lenkóc, cirokszalma és könyv a fontosabb tételek. *Losonccal* szintén élénk volt a forgalom; a behozatal legnagyobb tétele a bányafa volt. Exportunkban szalonna, zsír, lucernamag, sör, bor, keserűvíz, cirokszalma és könyvek szerepeltek. A következő legnagyobb forgalmat a Rozsnyó közelében fekvő *gombaszögi* bánya szolgáltatta, melyből nagymennyiségű homokkövet és mészkövet hoztunk be. Négy fontos felvidéki város következik ezután: *Érsekújvár,* ahonnan nyersbőrt és fenyőfát vásároltunk s ahová fokhagymát, cirokszalmát és könyvet vittünk ki; *Beregszász* (faszén, homokkő, kaolin a behozatalban, sza-

1. Magyarország külkereskedelmi forgalma 1937-ben a visszacsatolt Felvidék fontosabb állomásaival.
Commerce extérieur de la Hongrie en 1937 avec les principaux lieux du territoire septentrional récemment rétrocédé.

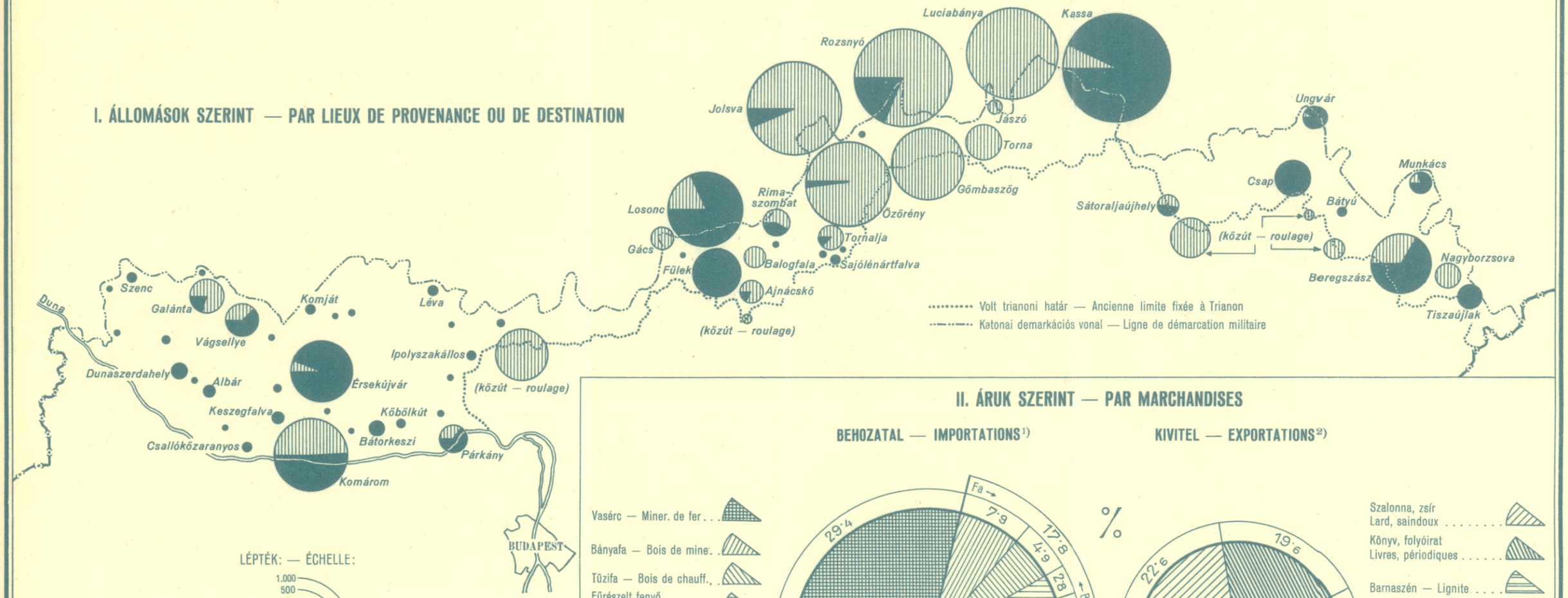
Állomás *Lieux*	Összes forgalom *Ensemble du commerce ext.*		Behozatal — *Importation*		Kivitel — *Exportation*	
	q, v. drb. *q ou pièces*	1.000 P *milliers de pengős*	q, v. drb. *q ou pièces*	1.000 P *milliers de pengős*	q, v. drb. *q ou pièces*	1.000 P *milliers de pengős*
Kassa . . . . . db-*pièces*	*1.634*	1·088	—	94	*1.634*	994
q	25.479		4.119		21.360	
Jolsva	120.064	686	86.464	645	33.600	41
Luciabánya	428.815	660	428.815	660	—	—
Rozsnyóbánya	350.928	597	346.828	593	4.100	4
Özörény	22.355	485	14.705	476	7.650	9
Losonc	85.112	353	21.535	69	63.577	284
Komárom	29.649	340	5.159	168	24.490	172
Gombaszög	1,101.740	316	1,101.169	315	571	1
Érsekújvár	48.492	213	107	18	48.385	195
Beregszász	47.569	196	24.033	73	23.536	123
Rozsnyó	54.865	179	8.484	44	46.381	135
Fülek	79.788	147	—	—	79.788	147
Csap	12.656	98	—	—	12.656	98
Torna	25.928	93	25.728	93	200	[1])
Galánta	4.161	87	548	70	3.613	17
Vágsellye	516	71	106	25	410	46
Párkány	17.167	66	467	22	16.700	44
Rimaszombat	11.828	49	7.070	31	4.758	18
Tornalja	13 917	48	12.217	41	1.700	7
Nagyborzsova	16.777	45	16.777	45	—	—
Tiszaújlak	6 553	42	—	—	6.553	42
Ajnácskő	14.541	36	8.641	29	5.900	7
Sátoraljaújhely-gyártelep . . .	2 508	34	301	19	2.207	15
Ungvár	981	33	39	3	942	30
Gács	396	31	396	31	—	—
Munkács	2.257	30	48	7	2.209	23
Balogfala	11.755	28	11.755	28	—	—
Jászó	4.625	15	4.625	15	—	—
Dunaszerdahely	13.050	15	—	—	13.050	15
Szürte	780	12	—	—	780	12
Bátorkeszi	9.600	11	—	—	9 600	11
Közúti forgalom — *Par roulage*	123.112	312	123.112	312	—	—
Egyéb állomások — db — *pièces*	*33*	166	—	—	*33*	78
Autres lieux . . . . . q	54.103		14.811	88	39.292	
Összes forgalom — db-*pièces*	*1.667*	**6.582**	—	—	*1.667*	**2.568**
Commerce ext. total q	**2,742.067**		**2,268.059**	**4.014**	**474.008**	

[1]) Érték 500 P-n alul — *Au-dessous de 500 p.*

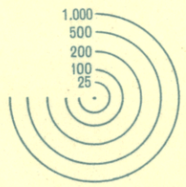
MAGYARORSZÁG 1937. ÉVI KÜLKERESKEDELMI FORGALMA A VISSZACSATOLT ÉSZAKI TERÜLETTEL

COMMERCE DE LA HONGRIE EN 1937 AVEC LE TERRITOIRE SEPTENTRIONAL RÉCEMMENT RÉTROCÉDÉ

I. ÁLLOMÁSOK SZERINT — PAR LIEUX DE PROVENANCE OU DE DESTINATION

LÉPTÉK: — ÉCHELLE:

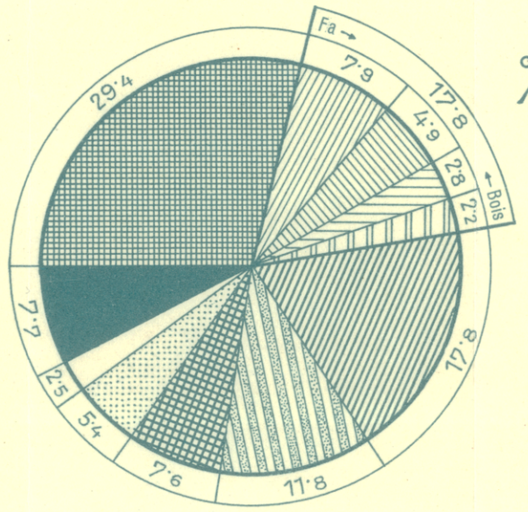
ezer pengő — milliers de pengős

Behozatal — Importations[1])

Kivitel — Exportations[2])

II. ÁRUK SZERINT — PAR MARCHANDISES

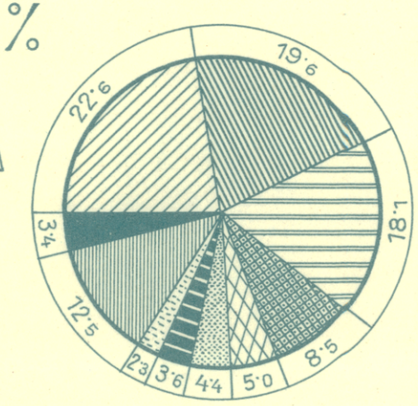
BEHOZATAL — IMPORTATIONS[1])

4,014.000 P.

KIVITEL — EXPORTATIONS[2])

%

2,568.000 P.

Vasérc — Miner. de fer . . .
Bányafa — Bois de mine. .
Tüzifa — Bois de chauff. .
Fűrészelt fenyő
Bois de sapin, sciés . . . . .
Gömbölyű fenyő
Bois de sapin, ronds . . . .
Magnezit — Magnésite . . .
Papirosanyag — Cellulose .
Homokkő, mészkő
Grès, calcaires . . . . . .
Nyersbőr — Peaux brutes .
Toll — Plumes à lit . . . . .
Egyéb — Autres . . . . . .

Szalonna, zsír
Lard, saindoux . . . . . .
Könyv, folyóirat
Livres, périodiques . . . . . .
Barnaszén — Lignite . . . .
Élősertés — Porcs vivants .
Friss gyümölcs
Fruits frais . . . . . .
Bor — Vin . . . . . .
Széna — Foin . . . . . .
Tengeri — Maïs . . . . . .
Egyéb mezőgazd.
Autres prod. agr. . . . . .
Egyéb ipar
Autres prod. ind. . . . . .

[1]) Magyarország behozatala a visszacsatolt északi területről. — Importations de la Hongrie provenant du territoire septentrional rétrocédé.

[2]) Magyarország kivitele a visszacsatolt északi területre. — Exportations de la Hongrie allant vers le territoire septentrional rétrocédé.

M. St. Sz. 1938

R. H. de St. 1938.

lonna, szőlővessző, széna, tengeri, napraforgómag, görögdinnye, keserűvíz, szalma a kivitelben); *Rozsnyó* (bányafa-, fenyőgömbfa- és fűrészeltfabehozatal, szalonna- és zsírkivitel) és *Fülek* (szalonna- és könyvkivitel.) A többi állomásokkal egyenkint 100.000 pengőn aluli értékű áruforgalmunk volt 1937-ben. Ennek egyes tételei közül nevezetesebbek: a *Csap* felé irányuló tengeri- és dinnyekivitel, a *Tornáról* származó bányafaimport, a *galántai* eredetű toll- és nyersbőrbehozatalunk, a *Vágsellyéről* behozott toll, a *rimaszombati* és *tornaljai* bányafaimport, a *Nagyborzsováról* származó kaolin, a *Tiszaújlakra* irányuló baromfi-, tengeri-, széna- és szalmakivitel, az *Ajnácskőről* behozott fa stb. stb. A *közúti forgalom* alatt kimutatott tételek nagyobb része tüzifa-, kisebb része műfabehozatalból áll. A közúti tüzifaimportnak egy jelentékeny része a *Balassagyarmattal* határos vidékekről, többi része, valamint a közúton behozott műfa Gömör-, Zemplén-, Ung- és Beregmegyéből származott.

A 2*a)* és 2*b)* táblázatok a visszacsatolt északi területtel lebonyolított forgalmunkat a fontosabb áruk szerint részletezve mutatják; ugyanezt szemlélteti az imént említett grafikon 2. számú ábrája is. Mint ezekből kitűnik, a behozatal túlnyomórészt nyersanyagokból állott, melyek között a vasérc, a fa, a magnezit, a papirosanyag, a homokkő és mészkő voltak a legfontosabbak; a visszacsatolt területről származó iparcikk- és mezőgazdasági termékimportunk jelentéktelen volt. Ami a kivitelt illeti, ennek nagyobb része (2·6 millió pengőből 1·5 millió) a mezőgazdaság termékeire esett; a többi áruk 1·1 millió pengő értékű exportjából egy-egy félmillióval részesült a barnaszén- és a könyvexport. Iparcikk-kivitelünk tehát a könyvtől eltekintve jelentéktelen volt.

Már ebből is látható, — amire egyébként a jelen tanulmány más helyén részletesebben is rá fogunk mutatni — hogy a csonkaország és a hozzá most visszacsatolt terület közötti forgalom az elzárkózásra törekvő csehszlovák külkereskedelmi politika eredményeképen csak a legszükségesebbre szoritkozott és legutóbb jóformán abból állott, hogy átvettük azokat az erdészeti és bányatermékeket, amelyek fuvar szempontjából feltétlenül Magyarország felé gravitáltak és egyes fontosabb városokat, ipartelepeket elláttunk mezőgazdasági termékekkel, barnaszénnel, folyóiratokkal és könyvekkel.

A 2*a)* és 2*b)* táblázat fontosabb áruit sorra véve, megállapíthatjuk, hogy a bél behozatala Sátoraljaújhely-gyártelepről, az ásványvízé Csízről és Kassáról, a gyapjúé balassagyarmati közvetítéssel (közúton) a nyugati visszacsatolt területről, a szőrbehozatal Galántáról, az ágytoll importja Galántáról, Komáromból, Érsekújvárról, Párkányról és Vágsellyéről, a nyersbőrbehozatal főként Komáromból, Galántáról, Kassáról, Sátoraljaújhely-gyártelepről, Munkácsról és Ungvárról, az enyvbőrbehozatal Párkányból származott. A fabehozatal fontosabb tételeit a 3. számú táblázat mutatja, mely szerint, eltekintve a komáromi fűrésztelep szerepétől, importunk főként Nógrád, Gömör, Abaúj-Torna és Zemplén megyék visszacsatolt részeiből származott. Faszénimportunk Kassáról és Beregszászról, karácsonyfaimportunk Jolsváról, Losoncról és Varsányról volt. Nyers homokkövet, illetve mészkövet a Rozsnyó melletti gombaszögi bányából, gránitot, bazaltot, gipszkövet, sulypátot közúti forgalomban egyes határszéli bányákból, útburkolókövet a balogfalai kőbányából, agyagföldet Beregszászról, Nagyborzsováról, Losoncról, porcellánföldet Beregszászról és Nagyborzsováról, magnezitet Jolsváról és Rozsnyóbányáról, homokot Nógrádmegyé-

2a) Magyarország behozatala Cseh-Szlovákiából és a visszacsatolt északi területről 1937-ben.

Árumegnevezés	Behozatal Cseh-Szlovákiából		
	összesen	a visszacsatolt északi területről	
	q	q	1000 P
Bél és hólyag	78	5	3
Ásványvíz	1.743	23	1
Gyapjú	10	10	2
Állati szőr	153	9	3
Toll, nyers és fosztott	491	423	100
Nyers bőr	10.540	1.702	216
Enyvbőr	7.479	386	3
Tüzifa	335.126	90.109	195
Faszén	221.983	1.000	4
Bányafa	325.465	92.403	311
Gömbölyű fa fenyőfából	1,114.630	18.310	89
Bárdolt fenyőfa	8.859	742	5
Fűrészelt fenyőfa	184.993	11.043	113
Fenyőgally, karácsonyfa	8.199	2.496	12
Kaucsukhulladék	1.327	547	14
Homokkő, mészkő	1,111.085	1,099.321	308
Gránit, bazalt	14.580	14.293	3
Nyers gipszkő, sulypát	6.240	340	1
Agyagföld	296.003	3.167	5
Porcellánföld	71.627	37.040	121
Magnezit	137.253	95.131	713
Homok	100.640	2.585	6
Vasérc	1,825.455	765.619	1.179
Méhviasz	42	27	6
Hordók, kádak fából	12.250	1.046	20
Papirosanyag	48.634	14.705	476
Könyv, folyóirat	362	126	36
Útburkolókő	11.755	11.755	28
Textilipari gép	1.985	396	31
Egyéb áruk	2,574.672	3.300	10
Behozatal összesen	**8,433.659**	**2,268.059**	**4.014**

2b) Magyarország kivitele Cseh-Szlovákiába és a visszacsatolt északi területre 1937-ben.

Árumegnevezés	Kivitel Cseh-Szlovákiába összesen	a visszacsatolt északi területre	
	q v. db	q v. db	1000 P
Tenyészbika *(db)*	*13*	*6*	6
Sertés *(db)*	*34.131*	*1.634*	218
Élő csirke	80	77	7
Élő lúd	264	264	21
Élő kacsa	34	33	3
Élő pulyka	16	16	1
Bél és hólyag	61	15	6
Szalonna, háj	36.961	4.763	415
Disznózsír	16.364	1.872	164
Friss hal	582	60	5
Szőlővessző	60	39	4
Széna	33.703	23.914	93
Őrölt paprika	197	49	7
Búza, vetési célra	150	150	3
Köles	16.871	253	4
Tengeri	28.498	7.036	60
Lencse	2.490	250	9
Lenmag	351	351	10
Napraforgómag	4.076	2.678	40
Kajszibarack	9.153	151	6
Őszibarack	589	11	1
Görögdinnye	22.561	17.854	121
Fokhagyma	4.340	340	6
Pálinka	23	23	6
Bor	16.031	3.576	114
Keserűvíz	2.385	970	36
Szalámi	754	61	10
Nyers toll	562	410	46
Nyers bőr	1.083	48	10
Lenkóc	841	401	24
Cirokszalma	6.661	1.229	25
Szalma	6.575	5.660	14
Vasérc, kénkovandpörk	576.030	3.140	4
Fémsalak	5.462	244	4
Barnaszén	808.857	387.789	465
Vegyészeti termékek	28.471	2.105	5
Furnírok	57	30	8
Papírmaseáruk	157	64	8
Könyv és folyóirat	3.394	1.926	505
Kikészített prémbőr	357	10	12
Üvegkörte	30	30	5
Malomkő	120	110	2
Gépek és készülékek	972	269	32
Egyéb áruk *drb*	*214.499*	*27*	23
Egyéb áruk q	222.293	5.737	
Kivitel összesen *drb*	*248.643*	*1.667*	2.568
Kivitel összesen q	**1,858.516**	**474.008**	

ből, vasércet Luciabányáról és Rozsnyóbányáról, méhviaszt Rimaszombatból, fahordókat és kádakat Komáromból, Garamkövesdről, Kassáról, Léváról, papirosanyagot Özörényből, könyveket és folyóiratokat Komáromból, Kassáról, Losoncról, Munkácsról, textilipari gépet Gácsról vásároltunk. (Az utóbbi tétel használt gépekből állott, melyek a beszüntetett gácsi posztógyár berendezéséhez tartoztak.)

Kivitelünk oldalán a kimutatásban szereplő tenyészbikákat Bajcs és Párkány állomásokra, a sertéseket, néhány tenyészsertés kivételével, Kassára, az élő baromfit Komáromba vittük ki. Szalonna- és zsírexportunk Beregszász, Kassa, Losonc, Rimaszombat, Rozsnyó, Tornalja, Ungvár állomások között oszlott meg, melyek közül a legfontosabbak Kassa és Losonc voltak. Halkivitelünk Munkácsra irányult; szőlővesszőt Beregszászra, Lévára és Tornaljára, szénát nagyobb tételekben Beregszászra, Kassára és Tiszaújlakra, paprikát Kassára, Komáromba, Munkácsra, Párkányra és Ungvárra, búzavetőmagot a Csallóközbe, kölest Komáromba, tengerit Beregszász, Csap és Tiszaújlak állomásokra, lencsét Kassára, napraforgómagot Beregszászra, Munkácsra, lenmagot Párkányba vittünk ki. A friss gyümölcskivitel legnagyobb részét tevő görögdinnyét a keleti részek vásárolták, főleg Csap és Sátoraljaújhely közvetítésével; közvetlenül is szállítottunk nagyobb mennyiségeket Kassára, Munkácsra, Beregszászra és Ungvárra. Kajszibarackot vittünk Kassára és Ungvárra, őszibarackot Kassára. Fokhagymakivitelünk ugyancsak Kassára, továbbá Érsekújvárra irányult. Pálinkát szállítottunk Kassára, sört Losoncra, bort Galántára, Komáromba, Losoncra, Kassára és Ungvárra, keserűvizet Beregszász, Komárom, Kassa, Losonc, Munkács és Ungvár állomásokra. Szalámikivitelünk Kassára irányult. Tollat Vágsellyére, nyersbőrt Komáromba, lenkócot ugyancsak Komáromba, cirokszalmát Losoncra, Kassára, Komáromba, Érsekújvárra és Ungvárra, szalmát Beregszászra és Tiszaújlakra szállítottunk. Bányászati és ipari exportunk tételei közül kénkovandpörk Rozsnyóbányára, fémsalak Párkányra nyert kiszállítást. Barnaszénexportunk 51 állomás között oszlott meg, melyek túlnyomó része Esztergom és Komárom megyében fekszik; a legnagyobb szállítások ezen a vidéken Komáromba, Dunaszerdahelyre, Érsekújvárra, Párkányra, a visszacsatolt terület többi részén pedig Fülek, Jolsva, Losonc, Rozsnyóbánya állomásokra történtek. A „vegyészeti termékek" gyüjtőnév alatt felsorolt áruk közül a Párkányba kivitt anorganikus készítmények voltak fontosabbak. Furnírokat és papirmaséárukat Kassára, könyvet, folyóiratokat természetesen a visszacsatolt területnek jóformán minden községébe szállítottunk. A kikészített prémbőrök exportja ugyancsak Kassára, az üvegkörtéké Komáromba irányult; gépexportunk, Komáromtól és Kassától eltekintve, apróbb tételekből állott, melyek Losoncra, Fülekre, Munkácsra, Szepsibe, Érsekújvárra, Párkányba, Rimaszambatba stb. irányultak.

*

A visszacsatolt északi területtel való áruforgalmunk szempontjából érdekes annak a vizsgálata is, hogy azoknak a kapcsolatoknak, amelyeket ezzel a területtel fenn-

tartottunk, mekkora volt a jelentősége Cseh-Szlovákiával lebonyolított összes áruforgalmunkhoz viszonyítva. Az erről a területről származó, 4 millió pengő értékű 1937. évi behozatalunk 13·2%-át tette összes csehszlovákiai eredetű importunknak, míg Cseh-Szlovákiába irányuló összes kivitelünkben 12·4%-kal szerepeltek a visszacsatolt területen elhelyezett áruk. Ezek az arányszámok nagyjából megfelelnek annak a hányadnak, amely a szóbanforgó országrészre a volt cseh-szlovák köztársaság területéből és lakosságából esett. Ha azonban tekintetbe vesszük, hogy szállítási szempontból a legelőnyösebben fekvő területről van szó, melynek lakosságát, kereskedelmi, ipari és hiteléletét húsz év előtt még a legszorosabb szálak fűzték az anyaországhoz, bizvást állíthatjuk, hogy szabadabb forgalmi viszonyok esetén Cseh-Szlovákia színmagyar területével való forgalmunknak sokkal élénkebbnek kellett volna lennie — a köztársaság egyéb területeinek a rovására.

Említettük már, hogy a visszacsatolt területtel lebonyolított aránylag csekély forgalmunkat a behozatal oldalán elsősorban nyersanyagvásárlásaink, a kivitel oldalán pedig élelmiszer- és barnaszénszállítások, valamint könyv- és folyóiratküldemények alkották. Nyersanyagbehozatalunk terén komolyabb szerep jutott a visszacsatolt északi területnek néhány áruval kapcsolatban. Ilyenek: a vasérc, melynek 1937. évi csehszlovákiai eredetű importjából 42%-ot szolgáltatott a visszacsatolt terület, a magnezit (69%), a homokkő (99%), a porcellánföld (52%), a papirosanyag (30%), a tüzifa és a bányafa (28—28%) és a nyersbőr (11%). A többi importcikkeknél sokkal csekélyebb részesedést találunk, kivéve néhány árut, melyeknek azonban összes cseh-szlovákiai eredetű behozatala is jelentéktelen volt. A 2 *a)* táblázaton természetesen azokat az árukat válogattuk össze, amelyeknél a visszacsatolt terület cseh-szlovákiai eredetű importunkban jelentősebben részesedett. Érdemes megemlíteni, hogy míg ezeknek a külön felsorolt áruknak 19·5 millió pengő értékű összes importjából a visszacsatolt északi terület kereken 4 millióval, vagyis több, mint 20%-kal részesedett, addig a többi áruk 10·9 millió pengő értékű importjából ez a terület csak 10.000 pengő értékű, vagyis 0·1%-nak megfelelő szállítással vett részt. Ami a kivitelt illeti, megemlíthető, hogy Cseh-Szlovákiába irányuló összes kivitelünkhöz viszonyítva, a visszacsatolt terület részesedése a sertéskivitelnél közel 5%-os, a szalonnakivitelnél 13%-os, a zsírkivitelnél 9%-os volt; szénakivitelünknek 71, görögdinnyeexportunknak 79%-át, borexportunknak 22%-át, barnaszénkivitelünknek 48%-át, végül könyv- és folyóiratküldeményeinknek 57%-át vette át ez a terület. A 2 *b)* táblázaton külön felsorolt áruknak Cseh-Szlovákiába irányuló összes kiviteléből, mely 16·2 millió pengő értékű volt, a visszacsatolt terület 2·6 millió pengő értékűt, vagyis 15·7%-ot vett fel, míg a külön fel nem sorolt 4·5 millió pengő értékű egyéb exportból csak 23.000 pengő értékkel, vagyis 0·5%-kal részesült.

Annak, hogy a visszacsatolt északi területtel lebonyolított forgalmunk újabban jóformán csak az elkerülhetetlenül szükséges, illetve mindkét részről nélkülözhetetlen szállításokra szorítkozott s abban különösen az iparcikkek szerepe mindkét oldalon jelentéktelen volt, mindenekelőtt a cseh-szlovák gazdaságpolitika sajátos célkitűzéseiben kell az okát keresnünk. A túlnyomóan magyarlakta területekkel szemben — éppen úgy, mint a Magyarbirodalomtól elszakított többi területekkel szemben is — ez a politika elsősorban arra törekedett, hogy meggyengítse azokat a kapcsolatokat, amelyek ezeket a területeket a magyar gazdasági élethez fűzték és kényszerítse őket az úgynevezett „történelmi tartományokkal" való gazdasági együttműködésre. A centralizálás erőszakolása, bár feltételei a gazdasági és közlekedéstechnikai adottságok tekintetében úgyszólván teljesen hiányoztak, annyit mégis elért, hogy a kapcsolatok a magyar anyaország és a tőle elszakított területek között tényleg meglazultak. A mindenkori magyar kormányok természetesen minden rendelkezésükre álló eszközzel elleneszegültek ennek a törekvésnek, ami a két állam közötti kereskedelempolitikai viszony szinte állandó feszültségét eredményezte. Ez a feszültség 1930 decemberében a szerződéses állapot megszünésével érte el tetőfokát. A szerződéses állapot eleinte rövidebb időre szóló árucsereforgalmi megállapodások alakjában, utóbb pedig formálisan is helyreállott, a két ország közötti forgalom régebbi színvonalát azonban azóta megközelíteni sem sikerült.

A 4. számú táblázat szemlélteti Cseh-Szlovákiával lebonyolított összes áruforgalmunk alakulását 1920. óta. Mint ebből kitűnik, az 1930. végén kitört vámháború hatása alatt 1931. évi behozatalunk az 1925—

29. évek átlagának egyötödére, kivitelünk pedig a fenti átlag egyhetedére csökkent. A forgalom zsugorodása 1931 után is tovább tartott, különösen a behozatal oldalán; a mélypont 1935-re esett, amikor a behozatal csak $^1/_{12}$-e, a kivitel is alig csak $^1/_8$-a volt az 1925—29. évek átlagának. Azóta csak a behozatal oldalán állott be bizonyos emelkedés, de ez is jórészt az importált nyersanyagok árának emelkedésével állott összefüggésben; a kivitel nagyjából változatlan maradt, egészen 1938-ig. Ennek az évnek első hónapjaiban a forgalom a behozatal és a kivitel oldalán egyaránt messze felülmúlta az 1937. évit; az első 8 hónapban a Cseh-Szlovákiából származó behozatal az 1937. évi 18·3 millió pengőről 24·2 millióra, vagyis 32%-kal, a kivitel 12 millióról 19·8 millióra, vagyis 65%-kal emelkedett. Ezzel szemben az év utolsó négy hónapjában a behozatal az előző évinek felére, a kivitel pedig alig egynegyedére csökkent.

A centralizálásra törekvő cseh-szlovák gazdaságpolitika és az 1930. évi vámkonfliktus következményeit elsősorban a magyarlakta területek és a Felvidék többi része érezték meg. Korábban ezekről a területekről nemcsak nyersanyagokat, hanem jelentékeny értékű iparcikkeket is vásároltunk, viszont bőségesen elláttuk a Felvidéket élelmiszerekkel. A cseh-szlovák kormány elzárkózása a magyar mezőgazdasági termékekkel szemben elsősorban az olcsó élel-

3. Magyarország 1937. évi fabehozatala a visszacsatolt északi területről.

Importation en Hongrie pour les bois provenant du territoire septentrional récemment rétrocédé, 1937.

Állomás — *Lieux de provenance*	Nyers és megmunkált fa összesen *Bois bruts et ouvrés au total*	Tűzifa *Bois de chauffage*	Bányafa *Bois de mine*	Fenyőgömbfa *Bois ronds, de sapin*	Bárdolt és fűrészelt fenyőfa *Bois de sapin, équarris ou sciés*
	métermázsa — *quintaux métriques*				
Vasúti forgalom: *Importation par chemin de fer*					
Érsekújvár	32	—	—	32	—
Komárom	4.586	—	—	—	4.586
Muzsla	123	—	123	—	—
Losonc	20.103	—	20.078	25	—
Ajnácskő	8.641	—	8.641	—	—
Rimaszombat	6.723	—	6.723	—	—
Tornalja	12.217	—	12.217	—	—
Lénárdfalva	138	—	138	—	—
Gice	1.393	—	1.393	—	—
Pelsőc	2.870	—	2.870	—	—
Gombaszög	2.109	—	2.109	—	—
Rozsnyó	8.484	—	5.654	656	2.174
Torna	25.728	—	20.862	4.866	—
Somodi	2.370	—	2.370	—	—
Jászó	4.625	—	4.625	—	—
Kassa	1.398	—	838	271	289
Széplakapáti	154	—	154	—	—
Sátoraljaújhely-gyártelep	150	—	150	—	—
Bodrogszerdahely	1.519	—	1.519	—	—
Badaló	152	—	—	[1])152	—
Összesen — *Total*	103.515	—	90.464	6.002	7.049
Közúti (tutaj) forgalom: *Importation par roulage (et flottage)*					
Nógrád vm. [2])	68.736	67.089	280	185	1.182
Gömör és Kishont vm.	1.659	—	1.659	—	—
Zemplén vm.	24.194	9.367	—	11.272	3.555
Ung vm.	4.620	4.620	—	—	—
Bereg és Ugocsa vm.	10.036	9.033	—	1.003	—
Összesen — *Total*	109.245	90.109	1.939	12.460	4.737
Behozatal összesen — *Importation au total*	**212.760**	**90.109**	**92.403**	**18.462**	**11.786**

[1]) **Lombosfa** — *Bois feuillus.* — [2]) Vm. = *comitat.*

mezéstől fosztotta meg a Felvidék városi és ipari népességét, de természetesen azt is eredményezte, hogy Magyarország is erélyesen korlátozta cseh-szlovákiai iparcikkvásárlásait; ez pedig az amúgy is hátrányos helyzetben lévő felvidéki ipartelepeket sujtotta elsősorban. A Felvidék szerepe a Magyarország felé irányuló szállításokban mindinkább csak a fuvar szempontjából kifejezetten Magyarország felé konveniáló nyersanyagokra szorítkozott; felvidéki iparcikkeket mind kisebb mennyiségekben vásárolhattunk, mert a cseh-szlovák kormány az iparcikk-szállítások lehetőségeit igyekezett a csehországi és — némely esetben — a szudétanémet iparvállalatoknak fenntartani.

Megfelelően részletezett adatok hiányában ez a folyamat csak a történelmi magyar Felvidék egész területére nézve vizsgálható, mivel, mint említettük, a visszacsatolt területtel lebonyolított forgalmunk adatai csupán az 1927. és 1937. évekre vannak kiszámítva. Az adatok azonban így is jellemzőek, s a Felvidék helyzetéből következtethetünk a visszacsatolt területen fekvő ipartelepek sorsára is.

4. Magyarország külkereskedelmi forgalma Cseh-Szlovákiával.

Le commerce de la Hongrie avec la Tchéco-Slovaquie.

Időszak *Epoques*	Magyarország behozatala Cseh-Szlovákiából *Importations tchéco-slovaques en Hongrie*		Magyarország kivitele Cseh-Szlovákiába *Exportations de Hongrie en Tchéco-Slovaquie*	
	millió P *en millions de pengős*	az összes behozatal %-ában *par rapp. à l'ensemble des imp. en Hongrie, %*	millió P *en millions de pengős*	az összes kivitel %-ában *par rapp. à l'ensemble des exp. de Hongrie, %*
Évi adat *Données annuelles*				
1920	90·7	*18·8*	25·9	*13·6*
1921	177·2	*29·3*	47·1	*16·0*
1922	149·0	*23·8*	57·4	*15·0*
1923	118·2	*24·1*	45·5	*11·6*
1924	205·0	*25·1*	160·5	*24·1*
1925	209·3	*24·8*	197·9	*24·1*
1926	212·0	*22·5*	170·8	*19·5*
1927	286·3	*24·2*	156·7	*19·4*
1928	271·9	*22·4*	145·2	*17·6*
1929	228·7	*21·5*	170·1	*16·4*
1930	172·9	*21·0*	153·2	*16·8*
1931	49·3	*9·1*	23·8	*4·2*
1932	34·3	*10·4*	22·7	*6·8*
1933	31·6	*10·1*	28·7	*7·3*
1934	24·5	*7·0*	19·8	*5·0*
1935	19·5	*4·8*	20·6	*4·6*
1936	22·0	*5·1*	20·2	*4·0*
1937	30·4	*6·3*	20·7	*3·5*
1938 *)	30·3	*7·2*	21·7	*4·2*
Havi adat *Par mois*	1937	1938*)	1937	1938*)
	millió pengő — *en millions de pengős*			
január — *janv.*	1·5	2·4	0·8	1·7
február — *févr.*	1·8	3·2	1·3	2·3
március — *mars*	1·6	2·3	1·0	2·7
április — *avril*	2·2	2·6	1·2	2·2
május — *mai*	2·5	3·3	1·4	2·6
június — *juin*	2·5	3·3	1·6	2·5
július — *juill.*	3·2	3·3	2·2	2·7
augusztus — *août*	3·0	3·8	2·5	3·1
szeptember — *sept.*	2·9	3·4	2·5	1·4
október — *oct.*	2·6	0·5	2·2	0·0
november — *nov.*	2·8	1·3	1·7	0·0
december — *déc.*	3·8	0·9	2·3	0·5

*) Ideiglenes adatok. — *Données préliminaires.*

Részletezés	A történelmi magyar Felvidékre eső hányad	
	1920—30 évek átlaga, %	1931—37 évek átlaga, %
Magyarország csehszlovákiai eredetű behozatalából:		
a) összes áruk	34·5	46·7
b) a legfontosabb nyersanyagok	93·2	91·5
c) egyéb áruk	16·7	15·3
Magyarország Cseh-Szlovákiába irányuló kiviteléből:		
összes áruk	53·0	44·9

A fenti adatok alapján a magyar-cseh vámkonfliktust megelőző 9 év forgalmát az azt követő 7 év forgalmával szembeállítva, megállapítható, hogy a Felvidék jelentősége a Cseh-Szlovákiával lebonyolított külkereskedelmünkben a behozatal oldalán emelkedett, a kivitel oldalán csökkent. Azonban a behozatalból a Felvidékre eső hányad emelkedését csak az idézte elő, hogy a behozatal összetétele megváltozott és benne újabban nagyobb súllyal szerepeltek azok a fontos nyersanyagok, amelyeket csaknem kizárólag a Felvidék szállított Magyarországnak. A nyersanyagszállítások terén a Felvidék szerepe nagyjából változatlan maradt, de az egyéb áruk szállításában (melyek között túlnyomóan iparcikkek szerepelnek) való részvétele visszaesett.

A Felvidék Magyarországra irányuló szállításait a vámkonfliktust megelőző és az azt követő évek átlagában abszolút számokban szembeállítva, az alábbi képet kapjuk:

	1922—30 évek átlaga millió pengő	1931—37 évek átlaga millió pengő
Összes szállítások	71·2	14·1
ebből: 12 fontos nyersanyag	44·8	11·4
egyéb áruk	26·4	2·7

Eszerint a Felvidékről származó összes importunk a vámkonfliktus-előttinek egyötödére csökkent, úgy azonban, hogy a fontos nyersanyagok importja a vámháború-előttinek ma is egynegyedét teszi ki, míg a többi áruk importja, melynek túlnyomó része készáru, csak egytizede a vámkonfliktus-előttinek; a nyersanyagok és a készáruk közötti arány tehát a Felvidékre nézve igen kedvezőtlenül tolódott el.

Az 5/a. és 5/b. táblázatok a visszacsatolt terület és Magyarország forgalmát 1927-ben és 1937-ben a fontosabb áruk feltüntetésével ábrázolják. Ezekből is megállapítható az, amit az imént az egész történelmi magyar Felvidékre vonatkoztatva kiszámítottunk: nevezetesen, hogy importunkból a mezőgazdasági termékek és az ipari készáruk csaknem teljesen eltűntek és csupán a szállítási szempontból egyedül Magyarország felé konveniáló nyersanyagok: a fa, a vasérc, a homokkő, a magnezit stb. maradtak meg. Elmaradtak azok a szállítások, amelyeknek során a visszacsatolt terület tenyészmarhával, tejjel, juhtúróval, magvakkal, bogyós gyümölcsökkel, takarmányokkal, nyers lennel stb. látta el a vele határos magyar területeket, úgyszintén elmaradtak a visszacsatolt területen fekvő gyárak szállításai (fabútorok, pamutfonál, pamutszövet, gyapjúfonál, gyapjúszövet, kikészített bőr, üveg- és agyagáruk, zománcedény és más vas- és fémipari termékek). A megmaradó nyersanyagszállítások is jelentékenyen megcsappantak, így különösen a tüzifa, a faszén, a bárdolt, ácsolt és fűrészelt fa és a vasérc, továbbá a nyers gyapjú esetében. Aránylag kevéssé csökkent a gömbfa (elsősorban a bányafa) szállítása és a homokkő forgalma; emelkedett a nyers toll, a nyers bőr, a magnezit szállítása, sőt olyan áruk is voltak, amelyek 1927. évi importunkban nem szerepeltek, 1937-ben azonban nagyobb mennyiségben vásároltuk azokat a visszacsatolt területről (kaolin, papirosanyag, útburkolókő). Az iparcikkek közül 1937-ben csak a hordók és kádak, a könyvek és a gépek forgalma maradt meg; említettük azonban, hogy gépimportunk csak a leszerelt gácsi posztógyár Magyarországra szállított berendezéséből állott.

Még ha tekintetbe vesszük is az 1927. és 1937 között bekövetkezett árcsökkenések hatását, akkor is a forgalom volumenének csökkenését legalább 50%-ra kell tennünk.

A visszacsatolt területre irányuló kivitelünkben még nagyobb csökkenés tapasztalható. Teljesen megszűntek, vagy jelentéktelenné zsugorodtak szállításaink a következő mezőgazdasági termékekből: szarvasmarha, friss és elkészített hús, tojás, friss hal, paprika, gabonafélék (1937-ben csak tengerit exportáltunk, míg az 1927. évi szállítások túlnyomó része búza és rozs volt), hüvelyesek, heremagvak, friss főzelék, burgonya, dohány, liszt, ipari takarmányok, gyapjú, nyersbőr, len és kender, cserkéreg. Kisebb-nagyobb csökkenésekkel, de mégis fenntartható volt az export a következő mezőgazdasági termékeknél: sertés, baromfi, szalonna, zsír, olajosmagvak, friss gyümölcs, toll, cirokszalma, szalma. Emelkedést csak a következő tételeknél találunk: széna, bor, szalámi.

A visszacsatolt területre irányuló bányászati és ipari kivitelünk — a barnaszén- és a könyv- és folyóiratszállítmányok kivételével — még mostohább sorsra jutott. Eltekintve a vasérc-, kénkovandpörk-, valamint a nyers cinkszállítmányok elmaradásától, melyeknek technikai oka volt, érzékenyen érintette iparunkat az, hogy teljesen, vagy csaknem teljesen megszűnt a vegyészeti termékek, a furnírok, a fabútor, textilipari termékek, kikészített bőr, tégla és más üveg- és agyagáruk, lámpaáruk, gépek és készülékek szállításának lehetősége. A barnaszénen és a könyvön kívül csak a papírmaséáruk és a kikészített prémbőr kivitelét sikerült fokozni, illetve újonnan bevezetni.

A visszacsatolt területre irányuló exportunk összes cseh-szlovák kivitelünknek 12·4%-át alkotta, míg 1927-ben az akkori jóval nagyobb exportnak 23·3%-át helyeztük el ezen a területen. Exportunk abszolút értékének csökkenése (36·6 millió pengőről 2·6 millió pengőre) még akkor is rendkívüli arányú, ha az 1937. évi export értékénél figyelembe vesszük az 1927 és 1937 között beállott jelentékeny árcsökkenéseket. Még ezzel a korrekcióval is csak kb. egyhatodát tette 1937. évi kivitelünk volumene az 1927. évinek.

*

A visszacsatolt északi területtel való áruforgalmunk ismertetésének kiegészítéseképen röviden ismertetjük még azokat a főbb eredményeket, amelyek *Cseh-Szlovákia egyéb részeivel lebonyolított 1937. évi forgalmunk* elemzésén alapulnak. Külkereskedelmünk jövő alakulása szempontjából ugyanis nagy a jelentősége annak, hogy a feldarabolt cseh-szlovák köztársaság egyes részeivel a multban milyen forgalmat bo-

5a) Magyarország behozatala Cseh-Szlovákiából és a visszacsatolt északi területről 1927-ben és 1937-ben.

Importations en Hongrie, provenant de Tchéco-Slovaquie et du territoire septentrional récemment rétrocédé, en 1927 et 1937.

Árumegnevezés *Marchandises*	Magyarország behozatala Cseh-Szlovákiából — *Importations de Tchéco-Slovaquie en Hongrie*									
	összesen – *au total*				ebből a visszacsatolt északi területre esett *dont pour le territoire septentrional récemment rétrocédé*					
	q, v. drb. *q ou pièces*		1000 pengő *en milliers de pengős*		q, v. drb *q ou pièces*		1000 pengő *en milliers de pengős*		%	
	1927	1937	1927	1937	1927	1937	1927	1937	1927	1937
Tenyészmarha *(drb) — Bétes à cornes pour la reproduction (têtes)*	*21*	—	22	—	*21*	—	22	—	*100·0*	—
Tej — *Lait*	15.306	—	367	—	15.306	—	367	—	*100·0*	—
Juhgomolya és turó — *Fromage blanc de lait de brebis*	3.927	5	734	1	236	—	38	—	*5·2*	—
Repcemag — *Graine de colza*	3.108	—	139	—	2.522	—	116	—	*83·4*	—
Málna, áfonya, stb. — *Framboises, myrtilles, etc.*	342	—	32	—	301	—	29	—	*90·6*	—
Ipari hulladéktakarmányok — *Déchets industr. pour fourrage*	114.408	—	1.250	—	70.430	—	764	—	*61·1*	—
Nyers gyapjú — *Laine en suint*	3.098	10	1.482	2	302	10	139	2	*9·3*	*100·0*
Toll — *Plumes à lit*	426	491	237	117	151	423	85	100	*35·8*	*85·4*
Nyers bőr — *Peaux brutes*	243	10.540	89	1.949	173	1.702	66	216	*74·1*	*11·1*
Tűzifa — *Bois de chauffage*	6,233.226	335.126	13.401	710	509.818	90.109	1.096	195	*8·2*	*27·4*
Faszén — *Charbon de bois*	198.549	221.983	1.509	948	7.820	1.000	59	4	*3·9*	*0·4*
Gömbölyű fa — *Bois ronds*	3,454.401	1,440.898	15.245	6.409	124.592	108.419	560	404	*3·6*	*6·2*
Bárdolt, ácsolt fa — *Bois équarris et charp.*	636.497	24.460	4.664	122	44.894	742	350	5	*7·5*	*4·1*
Fűrészelt fa — *Bois sciés*	2,552.544	185.730	28.152	1.866	93.676	11.043	1.037	113	*3·6*	*6·1*
Len és lenkóc — *Chanvre et étoupe de chanvre*	2.472	—	425	—	1.289	—	194	—	*45·6*	—
Karácsonyfa — *Arbres de Noël*	88	8.109	11	36	—	2.496	—	12	—	*33·3*
Homokkő, mészkő, nyers — *Grès et calcaires, bruts*	1,349.731	1,111.085	931	311	1,309.404	1,100.231	903	308	*96·9*	*99·0*
Porcellánföld — *Kaoline*	41.222	71.627	144	234	—	37.040	—	121	—	*51·7*
Magnezit — *Magnésite*	139.704	137.253	1.340	1.029	61.059	95.131	429	713	*32·0*	*69·3*
Vasérc — *Minerai de fer*	2,440.316	1,825.455	4.466	2.811	1,457.434	765.619	2.667	1.179	*59·7*	*41·9*
Méhviasz — *Cire d'abeilles*	105	42	50	9	101	27	48	6	*96·0*	*66·7*
Hordók, kádak, fából — *Tonneaux et cuves, de bois*	831	11.838	30	221	59	1.046	3	20	*10·0*	*9·0*
Furnirszékülés — *Sièges de fauteuils en f. de pl.*	1.117	—	123	—	763	—	84	—	*68·2*	—
Hajlított fabútor — *Meubles de bois tourné*	2.840	40	540	5	959	—	182	—	*33·7*	—
Papirosanyag — *Pâte à papier*	20.305	48.634	608	1.581	—	14.705	—	476	—	*30·0*
Könyv, folyóirat — *Livres et périodiques*	344	339	179	89	38	126	20	36	*11·1*	*40·4*
Pamutfonál — *Fils de coton*	34.818	99	13.036	30	82	—	38	—	*0·3*	—
Pamutszövet — *Tissus de coton*	65.542	186	48.252	204	390	—	291	—	*0·6*	—
Gyapjúfonál — *Fils de laine*	24.916	129	10.573	84	38	—	45	—	*0·4*	—
Gyapjúszövet — *Tissus de laine*	15.703	101	24.932	166	59	—	94	—	*0·4*	—
Kikészített bőr — *Peaux ouvrées*	3.170	—	3.282	—	243	—	501	—	*15·2*	—
Üveg- és agyagáruk — *Ouvrages en verre et en argile*	1,360.047	27.159	16.403	872	21.145	—	169		*1·0*	—
Útburkolókő — *Pierres de pavage*	1,015.284	11.755	1.888	28	—	11.755	—	28	—	*100·0*
Zománcedény — *Vaisselles en fer, émaillées*	3.838	—	911	—	2.334	—	546	—	*59·9*	—
A vas- és fémipar egyéb termékei — *Autres produits sidérurg. et métallurg.*	354.960	7.861	10.858	363	1.277	—	81	—	*0·7*	—
Gépek és készülékek — *Machines et appareils*	38.789	2.857	6.927	268	465	396	101	31	*1·5*	*11·5*
Egyéb áruk — *Autres marchand.* drb — *pièces*	*53.115*	*9*	73.091	9.921	*181*	—	368	45	*0·5*	*0·5*
Egyéb áruk — *Autres marchand.* pár — *paires*	*360.776*	—			*343*	—				
Egyéb áruk — *Autres marchand.* q	6,356.856	2,949.847			16.307	26.039				
Behozatal összesen — *Ensemble des importations* drb — *pièces*	*53.136*	*9*	**286.323**	**30.386**	*202*	—	**11.492**	**4.014**	*4·0*	*13·2*
Behozatal összesen — *Ensemble des importations* pár — *paires*	*360.776*	—			*343*	—				
Behozatal összesen — *Ensemble des importations* q	**26,489.073**	**8,433.659**			**3,743.667**	**2,268.059**				

nyolítottunk le. Az erre vonatkozó elemzés főeredményeit a 6. számú táblázaton közöljük, utalva természetesen ugyanazokra a hibaforrásokra, amelyekre már a visszacsatolt terület forgalmának ismertetése alkalmával felhívtuk a figyelmet. A forgalom eredeti adatait itt is több helyen korrigáltuk.

Mint a 6. számú táblázat mutatja, Cseh-Szlovákiából származó 1937. évi importunknak kereken 30%-a származott a Cseh-Szlovákiától elcsatolt területekről, míg exportunknak 21%-a irányult ezekre a területekre. Az elcsatolt vidékek közül *a Magyarországhoz visszatért területnek* volt a legnagyobb jelentősége. Ezzel az országrésszel kialakuló belső forgalmunk természetesen lényegesen nagyobb lesz. Bizonyos, hogy ez a terület iparcikkszükségletével, amelyet eddig a történelmi Csehország és a szudétaterületek fedeztek, most elsősorban a magyar ipar termékei felé fog fordulni. Ugyanakkor Magyarország felé irányuló nyersanyagszállításainak megnövekedése is várható, hiszen az itt elterülő bányák, erdőségek stb. a multban nemcsak Magyarországnak szállítottak. Valószínű az is, hogy ez az országrész, amelynek nagyobbik fele kitűnő szállítási lehetőségekkel rendelkezik Budapest irányában, fontos szerepet fog majd betölteni a főváros élelmiszerellátásában is, és pedig elsősorban a tej, tejtermé-

5*b*) Magyarország kivitele Cseh-Szlovákiába és a visszacsatolt északi területre 1927-ben és 1937-ben.

Exportations de Hongrie à destination de la Tchéco-Slovaquie et du territoire septentrional récemment rétrocédé, en 1927 et 1937.

Árumegnevezés *Marchandises*	Magyarország kivitele Cseh-Szlovákiába — *Exportations de Hongrie en Tchéco-Slovaquie*									
	összesen — *au total*				ebből a visszacsatolt északi területre esett *dont pour le territoire septentrional récemment rétrocédé*					
	q, v. drb *q ou pièces*		1000 pengő *en milliers de pengős*		q, v. drb *q ou pièces*		1000 pengő *en milliers de pengős*		%	
	1927	1937	1927	1937	1927	1937	1927	1937	1927	1937
Szarvasmarha *(drb) — Bêtes à cornes (têtes)*	*2.335*	*13*	1.304	13	*462*	*6*	284	6	*21·8*	*46·1*
Sertés *(drb) — Porcs (têtes)*	*54.832*	*34.131*	14.936	4.539	*4·891*	*1.634*	1.055	218	*7·0*	*4·8*
Élő és leölt baromfi — *Volailles vivantes et mortes*	1.791	394	423	33	1.442	390	327	32	*77·4*	*96·9*
Friss és elkészített hús — *Viandes fraîches ou préparées*	1.056	1	419	[1])	79	—	17	—	*4·1*	—
Szalonna, zsír — *Lard et saindoux*	62.013	53.325	12.861	4.656	15.018	6.635	3.109	579	*24·2*	*12·4*
Tojás — *Oeufs*	891	1.169	151	72	129	—	22	—	*14·5*	—
Friss édesvizi hal — *Poissons d'eaux douces*	2.190	582	350	45	860	60	138	5	*39·5*	*11·1*
Szőlővessző — *Ceps de vigne*	135	60	14	6	135	39	14	4	*100·0*	*66·7*
Széna — *Foin*	55.654	33.703	416	131	20.235	23.914	151	93	*36·4*	*70·9*
Őrölt paprika — *Piment (paprika) moulu*	2.781	197	999	27	1.157	49	417	7	*41·7*	*26·0*
Gabona — *Céréales*	2,186.197	45.519	67 973	486	639.135	7.439	20.170	67	*29·7*	*13·8*
Hüvelyesek — *Légumes secs*	28.637	7.762	885	146	11.808	291	358	10	*40·5*	*6·8*
Olajosmagvak — *Graines oléagineuses*	63.665	8.161	2.348	150	12.173	3.029	466	50	*19·8*	*33·3*
Heremagvak — *Graines de trèfle*	6.107	1.911	1.444	79	371	1	344	[1])	*23·8*	*0·0*
Friss gyümölcs — *Fruits frais*	61.866	45.124	2.414	874	19.353	18.016	684	128	*28·3*	*14·7*
Friss főzelék — *Légumes frais*	33.751	5.279	760	89	9.304	370	208	6	*27·4*	*6·7*
Burgonya — *Pommes de terre*	132.130	—	1.321	—	14.554	—	146	—	*11·0*	—
Nyersdohány — *Tabac brut*	8.874	—	1.065	—	1.278	—	153	—	*14·4*	—
Bor — *Vin*	8.772	16.031	690	510	2.824	3.576	213	114	*30·9*	*22·4*
Keserűvíz — *Eau purgative*	2.714	2.385	111	88	1.926	970	79	36	*71·2*	*40·9*
Liszt — *Farine*	413.978	561	20.621	11	31.371	—	1.564	—	*7·6*	—
Szalámi — *Salami (espèce de saucisson)*	713	754	385	121	19	61	10	10	*2·6*	*8·3*
Ipari takarmányok — *Fourrages industriels*	132.436	—	2.209	—	60.597	—	1.009	—	*45·7*	—
Nyersgyapjú — *Laine en suint*	12.663	86	3.946	8	5.091	—	1.527	—	*38·8*	—
Toll, nyers és fosztott — *Plumes à lit*	3.351	563	2.102	64	599	410	290	46	*13·8*	*71·9*
Nyers bőr — *Peaux brutes*	10.811	1.083	3.060	154	2.530	48	643	10	*21·0*	*6·5*
Lenkóró — *Tiges de lin*	11.639	—	233	—	8.464	—	169	—	*72·6*	—
Lenkóc — *Etoupe de lin*	1.532	841	153	50	—	402	—	24	—	*48·0*
Kender és kenderkóc — *Chanvre et étoupe de chanvre*	6.359	1.421	677	80	1.075	7	106	1	*15·7*	*1·2*
Cirokszalma — *Paille de sorgho*	8.338	6.661	459	137	2.001	1.229	110	25	*24·0*	*18·2*
Szalma — *Paille*	6.265	6.575	31	16	6.039	5.660	30	14	*96·7*	*87·5*
Fák, kérgek cserzésre — *Bois et écorces pour le tannage*	4.917	—	56	—	3.143	—	28	—	*50·0*	—
Vasérc, kénkovandpörk — *Minerai de fer et pyrite jaune*	308.395	576.030	130	783	45.215	3.140	19	4	*14·6*	*0·5*
Vegyészeti termékek — *Produits chimiques*	42.258	28.471	1.273	713	17.606	2.101	55	4	*4·3*	*0·6*
Barnaszén — *Lignite*	248.341	808.875	497	971	205.161	387.789	410	465	*82·5*	*47·9*
Furnirok — *Feuilles de placage*	645	57	134	15	165	30	35	8	*26·1*	*53·3*
Fabútor — *Meubles en bois*	586	—	159	—	348	—	100	—	*63·0*	—
Papírmasé áruk — *Articles en papier mâché*	125	157	56	20	36	64	16	8	*28·6*	*40·0*
Könyv, folyóirat — *Livres et périodiques*	1.599	3.394	480	889	588	1.926	176	505	*36·7*	*56·8*
Textilipari termékek — *Articles d'industrie textile*	1.590	126	940	32	3	—	7	—	*0·7*	—
Kikészített prémbőr — *Pelleteries préparées*	17	357	51	439	—	10	—	12	—	*2·7*
Kikészített bőr — *Peaux ouvrées*	72	49	46	94	37	—	22	—	*47·8*	—
Közönséges tégla — *Briques ordinaires*	10.180	—	13	—	10.020	—	12	—	*92·3*	—
Más agyag- és üvegáruk — *Autres ouvrages en argile ou en verre*	671	3.147	21	74	365	140	11	7	*52·4*	*9·5*
Vasáruk — *Ouvrages en fer*	3.941	478	164	95	2.268	1	92	[1])	*56·1*	*0·2*
Nyers cink — *Zinc brut*	2.602	—	169	—	1.114	—	72	—	*42·6*	—
Lámpa és csillár — *Lampes et lustres*	142	39	45	13	89	1	28	[1])	*62·2*	*2·6*
Gépek és készülékek (villam. is) *Machines et appareils (même électriques)* drb — *pièces*	—	*199·394*	1.476	1.852	—	—	166	32	*11·2*	*1·7*
Gépek és készülékek (villam. is) *Machines et appareils (même électriques)* q	4.604	2.178			604	269				
Egyéb áruk — *Autres marchand.* drb — *pièces*	*11.297*	*15.105*	6.258	2.159	*1.700*	*27*	1.530	38	*24·5*	*1·8*
Egyéb áruk — *Autres marchand.* q	151.196	195.010			21.606	5.941				
Kivitel összesen — *Ensemble des exportations* drb — *pièces*	*68.464*	*248.643*	**156.728**	**20.734**	*7.053*	**1.667**	**36.592**	**2.568**	*23·3*	*12·4*
Kivitel összesen — *Ensemble des exportations* q	**4,049.190**	**1,858.516**			**1,177.985**	**474.008**				

[1]) Érték 500 pengőn alul. — *Au-dessous de 500 pengős.*

kek, baromfi, tojás, gyümölcs, burgonya, stb. felhozatalában.

Azok a következmények, amelyek ezzel kapcsolatban más országokkal való forgalmunkban várhatók, ma még alig tekinthetők át. Mindenesetre számolni kell azzal, hogy a visszacsatolás érinteni fogja Szlovákia és a Ruténföld cseh uralom alatt maradó részéből, valamint Romániából származó tűzifaimportunkat, bizonyos hatással lesz a cellulózeimportra, mely ma jórészt német eredetű; a vasércszállítások remélhető megnövekedése pedig a cseh uralom alatt maradt Szlovákiából származó vasércimport csökkenését teheti majd lehetővé. Egyúttal azonban országunk importszükségletének növekedése is előrelátható egyes nyersanyagokból, továbbá fogyasztási, kü-

6. Magyarország külkereskedelmi forgalma Cseh-Szlovákiával 1937-ben.

Commerce extérieur de la Hongrie avec la Tchéco-Slovaquie en 1937.

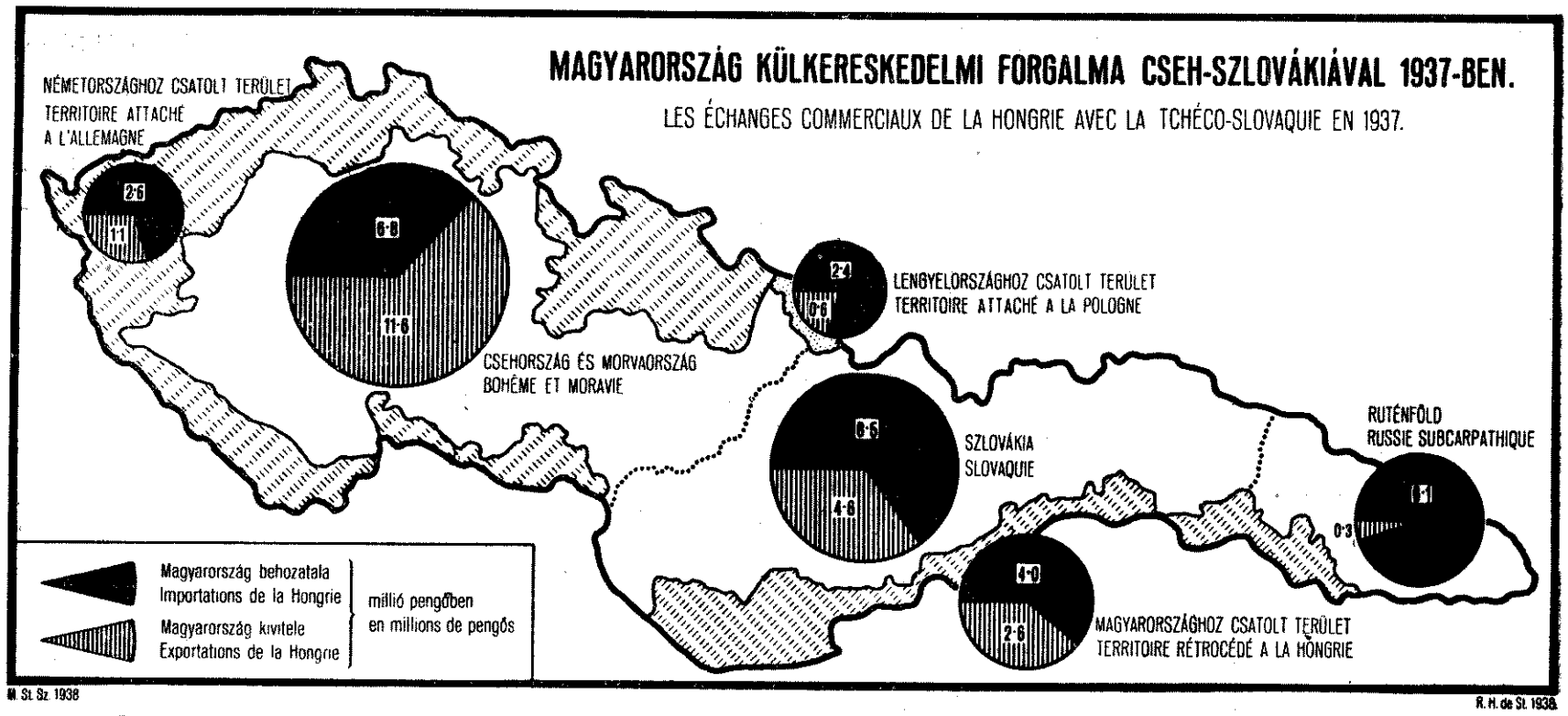
Országrész *Régions*	Behozatal *Imp. en Hongrie*		Kivitel *Exp. de Honerie*	
	1000 P *milliers de pengős*	%	1000 P *milliers de pengős*	%
Cseh-Szlovákia összesen – *Tchéco-Slovaquie au total*	**30.386**	*100·0*	**20.734**	*100·0*
ebből: — *dont:*				
a) *Cseh-Szlovákiától elcsatolt területek - Territoires rattachés*				
Magyarországhoz — *à la Hongrie*	4.014	*13·2*	2.568	*12·4*
Németországhoz — *à l'Allemagne*	2.616	*8·6*	[1]) 1.084	*5·2*
Lengyelországhoz — *à la Pologne*	2.446	*8·1*	644	*3·1*
a) *Összesen — Au total*	*9.076*	*29·9*	*4.296*	*20·7*
b) *Megmaradt Cseh-Szlovákia - Territoires restant à la Tchéco-Slovaquie*				
Cseh- és Morva — *Bohême et Moravie*	6.760	*22·2*	[1]) 11.567	*55·8*
Szlovákia — *Slovaquie* .	8.489	*27·9*	4.579	*22·1*
Ruténföld — *Russie subcarpathique*	6.061	*20·0*	292	*1·4*
b) *Összesen — Au total*	*21.310*	*70·1*	*16.438*	*79·3*

[2]) A Prágán keresztül a szudéta-területekre tranzitált áruk értékének figyelembevételével erre a területre irányuló kivitelünk adata kb. 2 millió pengővel volna növelendő, míg a cseh területre irányuló kivitel adata ugyanennyivel csökkenne. (L. a 7/b. táblázat jegyzetét.) — *Avec les marchandises qui ont été transportées via Prague vers le territoire des Sudètes, la valeur de l'exportation augmenterait de 2 millions de pengős environ, tandis que la valeur de l'exportation vers la Bohême diminuerait du même chiffre. (Cf. la remarque au-dessous du Tableau 7/b.)*

lönösen pedig beruházási jellegű iparcikkekből, amelyekre a visszacsatolt területnek szüksége lesz. A kivitel oldalán a visszatért terület búza-, rozs-, sörárpa-, burgonya-, cukorfeleslege fog változásokat előidézni. Ezen kívül az a már említett körülmény, hogy a visszatért terület fővárosunk élelmiszerellátásában jelentős szerepet fog betölteni, a Csonkaországnak fuvarszempontból kedvezőtlenebbül fekvő egyes területeit az export irányába fogja orientálni. Egyébként az export terén bizonyos racionalizálási lehetőségek mutatkoznak, amennyiben pl. a Németországnak szánt búzamennyiséget elsősorban a Csallóközről lehet majd kiszállítani, míg az olaszországi szállításokra a déldunántúli, a Ruténföld és Lengyelország felé irányuló esetleges szállításokra az északi tiszántúli területek termését lehet fenntartani. Az ilyen és hasonló lehetőségek a fuvarköltségek terén jelentős megtakarításokat biztosíthatnak. Végül valószínű, hogy — legalább is átmenetileg, a visszacsatolt terület nagyobb-arányú beruházási szükségletének ellátása következtében — ipari kivitelünk bizonyos csökkenésével is számolni kell.

A *Németországhoz csatolt terület* forgalmának jelentősége aránylag igen csekély, különösen, ha az Ausztriával megnagyobbodott Németbirodalom és Magyarország közötti külkereskedelemhez viszonyítjuk. (A Birodalomból 1938-ban 172 millió pengő értékű árut importáltunk és 240 millió P értékűt exportáltunk oda.) Bizonyos mértékig azonban korrigálnunk kell ezt a megállapítást azzal, hogy Prága közvetítő szerepe a szudétanémet területek és Magyarország közötti áruforgalomban igen jelentékeny volt, de számszerű megállapítása nem minden esetben sikerült. Így különösen ki kell emelnünk azt, hogy szakértők szerint a Prágába exportált élő sertéseknek egy jelentékeny részét a prágai nagyvágó- és húsipar feldolgozott formában továbbszállította a szudétanémet területen fekvő városokba (pl. Aussig, Reichenberg, Brüx, Karlsbad stb.). Hasonlóképen történtek továbbszállítások a Prágába exportált szalonna- és zsírmennyiségből is. A vonatkozó becslések a Prágán keresztül szudétanémet területre eladott sertések számát 5—10.000-re, a zsírét és szalonnáét összesen kb. 10.000 q-ra becsülik. Megfelelő támpontok hiányában nem használtuk fel ezeket a becsléseket; de amennyiben a valóságnak megfelelnek, a szudétanémet területre irányuló, a táblázatban kimutatott kivitel 1·1 millió pengős értékét ezen a címen kb. további 2·1 millió pengővel kellene megnövelnünk, amivel természetesen a Csehország alatt kimutatott kivitel értéke csökkentendő volna. Hasonló közvetítő szerepe lehetett Prágának más kiviteli cikkeinknél (gyümölcs, főzelék, vaj, tojás, iparcikkek), azonban az ezeknél tekintetbe jövő hibahatár egészen alacsony. Ugyancsak számolni kell a prágai közvetítéssel a szudétaterületről eredő importunkban is. Ennek megfelelő korrektúrákat hajtottunk végre pl. az autóimportnál, melyet a behozott autók gyári márkái szerint osztottunk meg a szudétanémet és a cseh terület között.

A Németországhoz csatolt területekkel való forgalmunk fontosabb tételei az import oldalán: a nyersanyagok közül a komló, a nyers bőr és az enyvbőr, az agyagföld, kaolin, homok, kovaföld, kvarcit, továbbá a nyers fémek; a vegyészeti ipar termékei közül különösen a hangyasav, oxálsav, a különféle kloridok, a moslékszén,

Jegyzet a grafikonhoz: A német és cseh területre irányuló kivitel adataira nézve v. ö. a 6. sz. táblázat jegyzetét. — *En ce qui concerne les données pour l'exportation vers le territoire des Sudètes et la Bohême, cf. la remarque au-dessous du Tableau 6.*

ásványolajtermékek, kátrányfestőanyagok, fenolok stb. Iparcikkbehozatalunk legfontosabb tételei a papiros, az üvegáruk, tűz- és savalló téglák és porcellánedények, valamint a gépek és autók voltak.

A szudétanémet területre irányuló kivitelünk tételei: a közvetlenül is szállított szalonna és zsír, továbbá a vaj, tojás, széna, paprika, köles, különféle magvak, fokhagyma, bor, len- és kenderkóc, cirokszalma, nád és gyógynövény exportja említésreméltók. Kisebb tételekben szállítottunk bauxitot, kénkovandpörköt is; vegyészeti iparunk termékei közül a nyers borkő volt említésreméltó; szállítottunk ezenkívül lágykaucsukárukat, kaszákat, sarlókat és más vasipari termékeket, gépeket, elektroncsövet, izzólámpát, dinamókat, áramszámláló és rádiókészülékeket.

Ez a forgalom kevés eltéréssel valószínűleg a Németbirodalommal eddig lebonyolított külkereskedelmünket fogja növelni. Mint említettük, a fokozódás a magyar-német külkereskedelem eddigi arányaihoz viszonyítva jelentéktelen, bár mindenesetre figyelembe kell venni, hogy a német uralom alá kerülő területeknek mind produktívitása, mind pedig fogyasztóképessége az új helyzetben előreláthatólag növekedni fog, továbbá azt is, hogy az árszínvonalnak a németországihoz történt alkalmazkodása folytán az árak mindkét oldalon az eddigieknél magasabbak lesznek.

A *lengyel uralom alá jutó vidékkel* való forgalmunkban a behozatal jóformán teljesen kokszból és kőszénből állott. Ezenkívül jelentéktelen mennyiségű állati szőrt, ágytollat és enyvbőrt importáltunk. A kivitelben, kevés szalonnán és zsíron kívül, a kénkovandpörk, a bauxit és a fémsalak domináltak. A kénkovandpörköt, amelynek kiolvasztására eddig nem voltunk berendezkedve, a Trzyniec-i kohónak szállítottunk. Lengyelországgal várható forgalmunkat az átcsatolás döntően fogja befolyásolni. A magyar-lengyel forgalom eddig általában kiegyenlített volt, kisebb jelentőségű átmeneti egyensúlyeltolódásokkal. Egy darabig Magyarország rendelkezett bizonyosfokú aktívitással, újabban pedig a forgalom Magyarország részére passzív. Ez a passzívitás a kőszén- és kokszimport várható megnövekedése folytán olyan mértékű lesz, hogy a Lengyelországba irányuló magyar kivitel igen erőteljes fejlesztése nélkül zavarok állhatnak elő a magyar-lengyel fizetési forgalomban, mely tudvalevőleg a kölcsönös szállítások 1 : 1 arányú kiegyenlítését írja elő. A Lengyelországgal fennálló politikai jóviszony és szoros gazdasági együttműködés szelleme azonban bizonyára mindkét országra nézve kielégítő megoldást fog eredményezni.

A *Cseh-Szlovákia megmaradó területével* lebonyolított forgalmunkat három részre bontottuk. Ezek között a kivitel oldalán a történelmi *cseh-morva* terület. a behozatal oldalán azonban a Magyarországtól elszakított Felvidék játsza a főszerepet. Feltűnő a történelmi cseh-morva tartományokkal szemben mutatkozó nagy aktív egyenlegünk, amely elsősorban Prága, de ezenkívül Brünn, Morva-Ostrava és más városok nagy fogyasztási szükségletével kapcsolatos. A cseh-morva területről származó importunk 6·8 millió P-vel értékelt behozatalából kere-

7a) Magyarország behozatala Cseh-Szlovákiából 1937-ben országrészek szerint.

Importations en Hongrie, provenant de Tchéco-Slovaquie en 1937, par régions.

Áru megnevezése *Marchandises*	Magyarország behozatala Cseh-Szlovákiából 1937-ben — *Importations de Tchéco-Slovaquie en Hongrie en 1937*		A behozatal mennyiségének megoszlása származás szerint *Répartition du volume des importations, suivant l'origine*						
			territoires tchéco-slovaques rattachés			megmaradt Cseh-Szlovákia *territoires restant à la Tchéco-Slovaquie*			
	mennyiség q *quantité*	érték 1000 P *valeur en milliers de pengős*	Magyar *à la Hongrie*	Német *à l'Allemagne*	Lengyel *à la Pologne*	Cseh- és Morvaorsz. *Bohême et Moravie*	Szlovákia *Slovaquie*	Ruténföld *Russie subcarpathique*	Összesen *Au total*
			országhoz csatolt terület						
Bél és hólyag — *Boyaux et vessies*	78	40	5	5	—	65	3	—	68
Komló — *Houblon*	152	46	—	152	—	—	—	—	—
Ásványvíz — *Eaux minérales*	1.743	42	23	317	—	—	1.279	124	1.403
Állati szőr — *Poils*	153	49	6	—	65	79	3	—	82
Ágytoll — *Plumes à lit*	491	117	423	—	1	67	—	—	67
Nyersbőr — *Peaux brutes*	10.540	1.949	1.702	340	—	2 902	5.339	257	8.498
Csont, szarv, enyvbőr — *Os, cornes, oreillons*	8.819	70	386	3.098	443	3.804	1.088	—	4.892
Tűzifa — *Bois de chauffage*	335.126	710	90.109	—	—	—	140.066	104.951	245.017
Faszén — *Charbon de bois*	221.983	948	1.000	—	—	—	117.092	103.891	220.983
Bányafa — *Bois de mine*	325.465	1.087	92.403	—	—	—	228.554	4.508	233.062
Fenyőgömbfa — *Bois ronds, de sapin*	1,114.630	5.317	18.310	—	—	—	77.134	1,019.186	1,096.320
Bárdolt fenyőfa — *Bois de sapin, équarris*	8.859	58	742	—	—	—	1.833	6.284	8.117
Vasúti talpfa — *Traverses p. voies ferrées*	15.601	64	—	—	—	—	15.601	—	15.601
Fűrészelt fenyőfa — *Bois de sap., sciés*	184.993	1.859	11.043	—	—	—	146.281	27.669	173.950
Kaucsukhulladék — *Déchets de caoutchouc*	1.327	33	547	—	—	206	574	—	780
Karácsonyfa — *Arbres de Noël*	8.199	36	2.118	—	—	—	6.081	—	6.081
Homokkő, mészkő, nyers — *Grès et calcaires, bruts*	1,111.085	311	1,100.231	—	—	—	10.854	—	10.854
Agyagföld, nyers — *Argile brute*	296.003	435	3.167	159.624	—	36.660	96.552	—	133.212
Porcellánföld — *Kaoline*	71.627	234	37.040	20.967	—	11.030	2.590	—	13.620
Magnezit — *Magnésite*	137.253	1.029	95.131	—	—	—	42.122	—	42.122
Homok — *Sable*	100.640	223	2.585	26.517	—	10.254	61.284	—	71.538
Kovaföld — *Terres d'infusoires*	2.080	35	—	2.080	—	—	—	—	—
Vasérc — *Minerais de fer*	1,825.455	2.811	765.619	—	—	—	1,059.836	—	1,059.836
Nyers kvarcit, csillám stb. — *Quartzite brute, paillette, etc.*	24.188	42	—	14.214	—	30	9.944	—	9.974
Hangyasav — *Acide formique*	1.894	147	—	1.894	—	—	—	—	—
Oxálsav — *Acide oxalique*	793	72	—	793	—	—	—	—	—
Kloridok — *Chlorures*	1.395	30	—	746	—	649	—	—	649
Moslékszén — *Charbon de „vinasse"*	1.700	30	—	500	—	1.200	—	—	1.200
Kőszén — *Houille*	282.107	691	—	—	225.257	56.850	—	—	56.850
Koksz — *Coke*	2,145.917	5.773	—	—	696.207	1,449.710	—	—	1,449.710
Ásványolajtermékek — *Prod. d'huiles minér.*	4.288	75	—	2.945	—	1.343	—	—	1.343
Faecetsavas mész, fakátrányolaj — *Pyrolignite de chaux, huile de goudron de bois*	9.485	119	—	—	—	151	2.320	7.014	9.485
Csontzsír — *Graisses d'os*	5.825	218	—	—	—	5.825	—	—	5.825
Kátrányfestőanyagok — *Teint. dériv. du goudron*	1.029	362	—	1.029	—	—	—	—	—
Korom, csontfekete — *Noir de fumée*	308	58	—	202	—	106	—	—	106
Fenolok — *Phénols*	1.033	56	—	467	—	566	—	—	566
A vegy. ipar egyéb termékei — *Autres prod. chim.*	5.671	202	172	2.185	—	1.520	45	1.749	3.314
Hordók és kádak fából — *Tonneaux et cuves, en bois*	12.250	233	1.046	656	—	7.504	3.044	—	10.548
Papirosanyag — *Pâte à papier*	48.634	1.581	14.705	564	—	8.989	24.376	—	33.365
Papiros — *Papier*	10.757	299	—	7.955	—	—	2.802	—	2.802
Könyv, folyóirat — *Livres et périodiques*	362	103	126	122	—	10	104	—	114
Pamutfonál — *Fils de coton*	99	30	—	99	—	—	—	—	—
Pamutszövet — *Tissus de coton*	186	204	—	129	—	57	—	—	57
Lenfonál — *Fils de lin*	33	19	—	33	—	—	—	—	—
Len- és kenderszövet — *Tissus de lin ou de chanvre*	44	63	—	44	—	—	—	—	—
Gyapjúfonál — *Fils de laine*	129	84	—	96	—	—	33	—	33
Gyapjúszövet — *Tissus de laine*	101	166	—	3	—	98	—	—	98
A textilipar egyéb term.-*Autres art. de l'ind. textile*	50	41	—	6	—	14	30	—	44
Sárcipő, hócipő — *„Caoutchoucs" et snow-b.*	111	46	—	—	—	111	—	—	111
A kaucsukipar más termékei — *Autres articles de l'industrie du caoutchouc*	127	25	—	—	—	127	—	—	127
Fel nem szerelt üvegkörte — *Ampoules p. lampes, non montées*	3.085	487	—	—	—	—	3.085	—	3.085
Az üvegipar más term. — *Autres verreries*	1.890	131	—	1.353	—	441	96	—	537
Tűz- és saválló tégla — *Briques réfractaires*	8.941	115	—	5.447	—	3.097	397	—	3.494
Háztartási edény porcellánból — *Articles de ménage en porcelaine*	710	72	—	585	—	125	—	—	125
Útburkolókő — *Pierres de pavage*	11.755	28	11.755	—	—	—	—	—	—
Csiszolókorong — *Disques à polir*	130	32	—	—	—	130	—	—	130
Nyers- és ócskavas — *Fers bruts et ferraille*	5.059	90	—	459	—	4.600	—	—	4.600
Vasfélgyártmányok — *Demi-produits en fer*	1.253	143	—	—	—	1.253	—	—	1.253
Nyersfémek — *Métaux bruts*	1.117	105	—	—	—	805	312	—	1.117
Gépek és készülékek (villamosak is) — *Machines et appareils (même électr.)*	2.857	268	396	1.678	—	783	—	—	783
Autók — *Automobiles*	1.022	238	—	470	—	552	—	—	552
Vasúti fék — *Freins ferroviaires*	115	39	—	—	—	115	—	—	115
Műszerek, hangszerek, órák — *Instruments de précision ou de musique; montres*	45	48	—	41	—	4	—	—	4
Egyéb áruk — *Autres marchandises*	54.862	318	17.269	9.583	—	9.242	16.921	1.847	28.010
Behozatal összesen — *Ensemble des importations*	8,483.659	80.386	2,268.059	267.398	921.973	1,621.074	2,077.675	1,277.480	4,976.229

7*b*) Magyarország kivitele Cseh-Szlovákiába 1937-ben országrészek szerint.

Exportation de la Hongrie en Tchéco-Slovaquie en 1937, par région.

Áru megnevezése *Marchandises*	Magyarország kivitele Cseh-Szlovákiába 1937-ben *Exportations de Hongrie en Tchéco-Slovaquie en 1937*		A mennyiség megoszlása rendeltetés szerint *Répartition des quantités, suivant la destination*						
			territoires tchéco-slovaques rattachés			megmaradt Cseh-Szlovákia *territoires restant à la Tchéco-Slovaquie*			
	mennyiség q v. db *quantité q ou pièces*	érték 1000 P *valeur en milliers de pengős*	Magyar *à la Hongrie*	Német *à l'Allemagne*	Lengyel *à la Pologne*	Cseh- és Morvaorsz. *Bohême et Moravie*	Szlovákia *Slovaquie*	Ruténföld *Russie subcarpathique*	Összesen *Au total*
			országhoz csatolt terület						
Ló *(drb) — Chevaux (têtes)*	*581*	379	—	—	—	*581*	—	—	*581*
Zsírsertés *(drb) — Porcs gras (têtes)*	*34.131*	4.539	*1.634*	— [1]	—	[1] *24.935*	*7.562*	—	*32.497*
Juh *(drb) — Moutons (têtes)*	*7.133*	128	*26*	—	—	*6.926*	*181*	—	*7.107*
É ő baromfi — *Volaille vivante*	394	33	390	—	—	—	4	—	4
Bél és hólyag — *Boyaux et vessies*	61	23	15	4	—	42	—	—	42
Vaj — *Beurre frais*	1.657	220	—	82	—	1.388	187	—	1.575
Sajt — *Fromage*	276	29	9	—	—	1	266	—	267
Szalonna, zsír — *Lard et saindoux*	53.325	4.656	6.635 [1]	2.900	274	[1] 31.802	11.614	100	43.516
Tojás — *Oeufs*	1.169	72	—	60	—	1.109	—	—	1.109
Friss hal — *Poissons frais*	582	45	60	—	—	2	520	—	522
Széna — *Foin*	33.703	131	23.914	1.409	—	—	1.205	7.175	8.380
Őrölt paprika — *Piment (paprika) moulu*	197	27	49	88	—	60	—	—	60
Köles — *Millet*	16.871	241	253	1.500	—	1.960	13.158	—	15.118
Tengeri — *Maïs*	28.498	242	7.036	—	—	100	6	21.356	21.462
Lencse — *Lentilles*	2.490	92	250	—	—	—	2.240	—	2.240
Csillagfürt — *Graines de lupin*	5.107	49	7	100	—	4.700	300	—	5.000
Olajos magvak — *Graines oléagineuses*	8.161	150	3.029	2.484	—	619	1.575	454	2.648
Biborheremag — *Trèfle incarnat*	1.910	78	—	—	—	1.250	660	—	1.910
Friss gyümölcs — *Fruits frais*	45.113	873	18.016	230	—	25 820	1.047	—	26.867
Fokhagyma — *Ails*	4.340	72	340	1.000	—	3.000	—	—	3.000
Bor — *Vin*	16.031	510	3.576	1.516	—	8.803	2.136	—	10.939
Keserűvíz — *Eau purgative*	2.385	88	970	158	—	837	420	—	1.257
Szalámi — *Salami (espèce de saucisson)*	754	121	61	2	—	321	370	—	691
Nyers toll — *Plumes à lit*	562	64	410	10	—	142	—	—	142
Nyers bőr — *Peaux brutes*	1.083	154	48	—	—	756	279	—	1.035
Gömbfa lombosfából — *Bois ronds (bois feuillus)*	46 502	538	—	—	—	26.519	19.983	—	46.502
Fűrészelt fa lombosfából — *Bois sciés (bois feuillus)*	1.598	38	—	—	—	1.598	—	—	1.598
Len- és kenderkóc — *Etoupe de lin et de chanvre*	2.155	120	401	1.050	—	600	104	—	704
Cirokszalma — *Paille de sorgho*	6.661	137	1.229	910	—	2.140	2.212	170	4.522
Nád — *Roseaux et joncs*	4.941	31	336	2.820	—	1.785	—	—	1.785
Gyógynövény — *Plantes médicinales*	170	22	8	33	—	101	28	—	129
Agyagföld — *Argile*	33.215	66	3.212	—	—	3	30.000	—	30.003
Bauxit — *Bauxite*	87.284	111	—	16.883	21.200	—	49.201	—	49.201
Kénkovandpörk — *Pyrite jaune*	576.030	783	3.140	21.900	420.240	130.750	—	—	130.750
Fémsalak — *Scories de métaux*	5.462	95	244	—	732	—	4.486	—	4.486
Aluminiumhidrát — *Hydrate d'aluminium*	9.000	265	—	—	—	9.000	—	—	9.000
Nyers borkő — *Tartre brut*	2.098	147	—	438	—	808	—	852	1.660
Vérliszt — *Farine de sang*	2.663	74	—	—	—	2.663	—	—	2.663
Barnaszén — *Lignite*	808.857	971	387.789	6.550	—	105	414.413	—	414.518
Elkészített gyógyszer — *Médicaments préparés*	27	67	—	—	—	7	20	—	27
A vegyészeti ipar más termékei — *Autres produits de l'industrie chimique*	14.693	161	2.105	1.135	—	349	11.104	—	11.453
Papírmaséáruk — *Articles en papier mâché*	157	20	64	2	—	60	31	—	91
Könyv és folyóirat — *Livres et périodiques*	3.394	889	1.926	—	—	2	1.466	—	1.468
A textilipar termékei - *Articles de l'industrie textile*	130	38	—	36	—	73	21	—	94
Kikészített prémbőr — *Pelleteries préparées*	357	439	10	—	—	276	71	—	347
A kaucsukipar termékei — *Articles de l'industrie du caoutchouc*	250	161	2	192	—	56	—	—	56
Az üvegipar termékei — *Ver et verreries*	360	58	30	—	—	238	92	—	330
Kasza, sarló — *Faux et faucilles*	394	87	1	345	—	39	9	—	48
A vas- és fémipar egyéb termékei — *Autres articles sidérurg. et métallurg.*	276	36	4	39	63	113	57	—	170
Gépek és készülékek — *Machines et appareils*	972	354	269	209	—	13	474	7	494
Elektroncsövek *(drb) — Lampes à électron (pièces)*	*199.388*	439	—	*6.339*	—	*186.064*	*6·985*	—	*193.049*
Izzólámpa — *Lampes à incandescence*	944	944	—	18	—	848	78	—	926
A villamossági ipar más termékei — *Autres articles de l'industrie électrique*	262	115	—	116	—	138	8	—	146
Fényérzékeny papír és film — *Papiers pour la photographie et films*	133	83	—	—	—	133	—	—	133
Egyéb áruk — *Autres marchand.* *drb — pièces*	*7.410*	429	*7*	—	—	*7 403*	—	—	*7.403*
Egyéb áruk — *Autres marchand.* q	24.862		8.170	7.111	207	8.599	589	186	9.374
Kivitel összesen — *Ensemble des exportations* *drb — pièces*	*248.643*	—	*1.667*	*6.339*	—	*225.909*	*14.728*	—	*240.637*
Kivitel összesen — *Ensemble des exportations* q	**1,858.516**	**20.734**	**474.008**	**71.330**	**442.716**	**269.728**	**570.434**	**30.300**	**870.462**

[1]) A Csehországba kivitt magyar élelmiszereknek jelentékeny részét Prágából tovább szállították a szudétanémet terület városaiba. Egyes becslések szerint kb. 5—10.000 db. sertés és 10.000 q szalonna és zsír került prágai közvetítéssel a szudétanémet területre, eltekintve a kevésbé fontos, főleg élelmiszerektől (gyümölcs, vaj, tojás stb.). Megfelelő támpontok hiányában azonban eltekintettünk attól, hogy az eredeti adatokat korrigáljuk. — *Les vivres hongrois exportés en Tchéco-Slovaquie étaient, pour une part considérable, transportés de Prague dans les villes des Sudètes. Suivant certaines évaluations, on en transportait, par Prague, dans les Sudètes environ 5.000 à 10.000 porcs et 10.000 q de lard et de saindoux, sans parler des vivres moins importants (fruits, beurre, oeufs). Mais, faute de données suffisantes, nous n'avons pu rectifier les chiffres en question.*

ken 4 millió P esik a kőszénre és a kokszra. Ezt a kérdést már az imént érintettük, de itt is utalni kell arra, hogy a megmaradó Cseh-Szlovákiából való forgalmunk főleg a koksz- és szénimport további sorsától függ, vagyis attól, vajjon ezt a tételt tovább is importálhatjuk-e Cseh-Szlovákiából, vagy pedig Lengyelországból származó importtal kell-e majd pótolnunk. Az utóbbi esetben valószínűleg exportunkban is lényeges eltolódás következik be, mivel kivitelünk mindkét viszonylatban az ott mutatkozó behozatali lehetőségeink függvénye. A csehországi eredetű import többi fontos tételei: a nyersbőr, agyagföld és porcellánföld, vegyészeti termékek, fahordók, papiros és gyapjúszövet, sárcipők és más kaucsukipari termékek, üvegáruk, tűzálló tégla, porcellánedény, nyers- és ócskavas, nyersfémek, gépek és automobilok.

A kivitel oldalán legfontosabb tétel az élő sertés; még ha azt feltételezzük is, hogy a Prágába szállított sertések egy részét továbbvitték a szudétaterületre, akkor is kb. 15—20.000 darabra kell becsülnünk a megmaradó Csehország területén értékesített sertéseinket. A következő legfontosabb tétel a zsír és szalonna volt, továbbá a ló, a vaj, a friss gyümölcs, a bor, a rönkfa (diófa), kénkovandpörk, alumíniumhidrát, kikészített prémbőr, rádiókészülék és rádiócső, izzólámpa stb.

Ennek a forgalomnak az alakulása a jövőben — a már említett szén- és kokszkérdésen kívül is — erősen fog függni egyrészt attól, hogy a cseh-szlovák fogyasztópiac a várható átmeneti megrázkódtatásokra (tisztviselők elbocsátása, növekvő munkanélküliség, szükségessé váló adóemelések stb.) miként fog reagálni. Átmenetileg bizonyára mind a behozatalnál, mind pedig a kivitelnél bizonyos csökkenéssel kell számolni.

A *Szlovákiának és a Ruténföldnek* cseh uralom alatt maradó részével lebonyolított forgalmunkban feltűnő a behozatal aránytalan túlsúlya. Mindkét országrészből eredő behozatalunk túlnyomórészt nyersanyagokból állott. *Szlovákiából* a legnagyobb értéket reprezentáló fán kívül elsősorban vasércet, papirosanyagot, faszenet, magnezitet importáltunk, a vegyészeti ipar termékei közül a faecetsavas mész, a faipari termékek közül a fahordók, a többi iparcikkek közül a papiros és az újantalfalvi gyárból származó izzólámpaüvegburák voltak a nevezetesebbek. A *Ruténföldről* a forgalom túlnyomó részét tevő fán kívül csak ásványvizet, nyers bőrt és faecetsavas meszet importáltunk említésreméltó mennyiségben. Szlovákiába irányuló kivitelünk nagyobbik felét *Pozsony* vette fel. Így pl. 6.000 drb zsírsertést vittünk ki Pozsonyba, míg a többi szlovák területen csak Trencsénben helyeztünk el 1.500 darabot. Jelentős volt a disznózsír- és szalonnakivitel, amelynek kb. fele, s a barnaszénexport, amelynek kb. egyharmada Pozsonyba irányult, továbbá a túlnyomórészt Pozsonyban értékesített vaj-, friss hal-, köles-, lencse-, olajmag-, bíborheremag-, sárgabarack-, bor-, szalámi- stb. szállítmányok. Iparcikkeink közül könyveket, folyóiratokat, kikészített prémbőrt, üvegárukat, vas- és fémipari termékeket, gépeket, elektroncsöveket, izzólámpát szállítottunk. A Ruténföldre irányuló exportunk jóformán kizárólag tengeriből és szénából állott; ezeken kívül csak jelentéktelen mennyiségű zsírt, napraforgómagot, cirokszalmát és nyers borkövet adtunk el a Ruténföldön.

Szlovákiával és a Ruténfölddel lebonyolított forgalmunk rendkívül aránytalan alakulása főleg annak tulajdonítható, hogy mezőgazdasági termékeink és iparcikkeink ottani elhelyezését cseh-szlovák részről rendszeresen megnehezítették. A korábbi években jelentős exportunk volt Szlovákia és a Ruténföld felé búzából, búzalisztből, tengeriből, sertésekből és némely iparcikkünkből, újabban azonban Szlovákiából származó importunk jórészét, a Ruténföldről származó importunkat pedig csaknem kizárólag a történelmi tartományokba irányuló exportunkkal fizettük ki. Az eddigi cseh-szlovák politika, mely a Ruténföld és Szlovákia termelésének túlnyomó részét Magyarországon értékesítette, de ugyanakkor megakadályozta azt, hogy a magyar mezőgazdaság és ipar az őt megillető helyet foglalja el e területek élelmiszer és készáruellátásában, a jövőben aligha lesz fenntartható. Már a közlekedési hálózat is ellentmondást nem tűrően mutatja ezeknek a területeknek és Magyarországnak teljes gazdasági egymásrautaltságát. Az új helyzetben ezért remélhető a Felvidék vissza nem csatolt részei és Magyarország között a gazdasági kapcsolatok normális mederbe való terelése, vagyis az, hogy a Magyarország által vásárolt szlovák és rutén termékek ellenértékét maguk a szlovákok és rutének kaphassák meg magyar mezőgazdasági és ipari termékek alakjában.

Rácz Jenő dr.

Közlekedés.

Voies de communication.

Résumé. *Avec les territoires que la sentence arbitrale de Vienne a fait rétrocéder à la Hongrie, celle-ci est rentrée en possession d'environ 1.100 kilomètres de chemin de fer, ce qui représente pour le réseau ferroviaire un accroissement de 15%. La plus importante des lignes recouvrées est celle qui relie Budapest à Vienne sur la rive gauche du Danube et dont 196 kilomètres (au lieu de 63) appartiennent maintenant à la Hongrie. C'est la ligne qu'emprunte l'express d'Orient aussi. La ligne Budapest—Miskolc—Kassa et les tronçons restitués de la ligne Budapest—Debrecen—Ungvár représentent également des gains appréciables.*

Le réseau routier du pays vient de s'accroître de 900 km. de route nationale, de 2.500 km. de route départementale et de 2.200 km. de route communale.

Une partie considérable des deux principales voies fluviales, qui sont le Danube et la Tisza, a fait retour à la Hongrie. Les deux rives du Danube sont désormais hongroises sur une longueur de 432 kilomètres, et les deux rives de la Tisza sur une longueur de 620 kilomètres.

*

A Felvidék visszacsatolt része felszínét tekintve, három részre tagozódik. A nyugati rész, amely a Kis-Magyar-Alföldet foglalja magában, teljesen sík vidék, csak a Kárpátokból délnek sietö folyók szelik át, amelyek azonban a közlekedés elé különösebb akadályokat nem gördítenek. Az utak és vasútvonalak a Duna folyását, valamint az északdéli irányban haladó folyók völgyeit követik. A középső rész a Garamtól keletre az Eperjes-Tokaji Hegysorig terjed, erősen hegyes vidék és ezért a közlekedés útvonalai e területen leginkább csak a természet által meghatározott irányokban, a folyók és patakok völgyeiben vezetnek. A keleti rész az Eperjes-Tokaji Hegysortól keletre a Kárpátokig és délen a Tiszáig terjed, ismét sík vidék, a közlekedés útvonalai itt bármely irányban szabadon vezethetők.

1. Vasútvonalak.

A Felvidék túlnyomóan magyarlakta területeinek visszacsatolásával több fontos vasútvonalat kaptunk vissza, ezek között a legfontosabb a Budapest—Érsekújvár—Galánta—Pozsony—Marchegg—Bécs-i fővonalnak Szob és Cseklész közötti 133 km hosszú része. E kettős vágányú fővonalból, amely a Kis-Magyar-Alföldet kelet nyugati irányban vágja át, három vasútvonal ágazik ki. Az első Galántánál ágazik el és a Vágvölgyén halad észak felé Trencsén—Zsolna irányába. E kettős vágányú elsőrendű nemzetközi fővonalból azonban csak egy 7 km-es rész került vissza, Gány határállomásig. A második vonal Érsekújvárnál ágazik ki észak felé, Nagysuránynál két ágra szakad, az egyik a Nyitra völgyén át Nyitrának, a másik a Zsitva völgyén át Aranyosmarótnak halad. Az előbbi Berencs, az utóbbi pedig Zsitvaújfalu állomásokig került újra magyar fennhatóság alá. Érsekújvárnál dél felé is ágazik ki egy vonal, amely Ógyallán keresztül Komáromot s ezen át a Dunántúlt köti össze a Kis-Magyar-Alfölddel. E vonalat egészen visszakaptuk, úgyszintén egészen visszakerült a Párkány-Nána állomásnál a Garam völgyén északnak haladó vonal is, mely Lévát köti össze a Dunavölgyével, s amelyből Csata állomásnál szárnyvonal halad Ipolyság és Balassagyarmat felé. Csallóközön keresztül Komárom és Pozsony között vezető vasútvonal legnyugatibb szakaszát kivéve, ugyancsak magyar területre került.

A visszacsatolt Felvidék középső része, mint már előbb említettük, természeti adottságánál fogva nem kedvez a közlekedésnek. Az egész területrész erősen hegyes és ezért a közlekedés főútvonalait csak a folyók völgyeiben lehetett vezetni. Vasútvonalai is mind völgyekben haladnak. A hegyek a vasútvonalak építése elé akadályokat gördítenek, ezért e területrész vasúthálózata jóval ritkább, mint a nyugati részé. A visszacsatolt terület középső részén fontos vasútvonal vonul végig keletnyugati irányban. Pelsőcnél kezdődik, innen dél felé halad, a trianoni határral párhuzamosan, majd Bánrévénél nyugati irányt vesz és áthalad Füleken, Losoncon, majd északnyugatra fordulva Zólyomba vezet. E vonalnak Pelsőc és Losonc közötti része került vissza Magyarországhoz. A fővonalból több mellékvonal vezet észak és dél felé. Pelsőcnél három vonal is ágazik ki észak felé. Az első Rozsnyón át Dobsinát köti össze Pelsőccel. A második Kuntapolcán át Nagyszabadosra, a harmadik pedig Jolsván át Murányaljára vezet. A három vonalnak

csak a déli része került vissza Magyarországhoz, azonban mivel e vonalak északi része mellett fekvő községeknek vasúti összeköttetése csak dél felé van kiépítve, vasúton e községeket csak Magyarországon át lehet megközelíteni. A Feleknél kiágazó vonalnak, mely Rimaszombaton át Breznóbányára vezet, Feled és Rimaszombat közötti része esik magyar területre.

Losoncnál dél felé ágazik ki a Losonc—Salgótarján—Hatvan-i fővonal és a Losonc—Szécsény—Balassagyarmat—Aszód-i vonal. E két vonal északi része került vissza s ezzel mindkét vonal teljesen magyar kézbe jutott. Fontos vasútvonala még e területnek az Ipolyság—Zólyom-i vonal, amelynek déli része magyar területen vezet. E területrészhez tartozik még Kassa és környékének vasúthálózata is, melynek legfontosabb része a Budapest—Miskolc—Kassa-i fővonal Hidasnémeti és Kassa közötti 27 km. hosszúságú szakasza ismét magyar vasút lett. Kassától északra, a régi Kassa—Oderbergi vasútnak csak egy kis vonalrésze Hernádtihany állomásig került magyar fennhatóság alá. A Kassától nyugatnak vezető szárnyvonal, amely a Bódva völgyén keresztül Miskolcra vezet, azonban teljesen visszakerült. E vonalból Makranc állomásnál Mecenzéf-felé elágazás van, de ezt a vasútvonalat csak Jászó állomásig kaptuk vissza.

A hazatért Felvidék keleti része sík vidék és tulajdonképen nem egyéb, mint a Nagymagyar Alföldnek északkeleti nyúlványa. E területrésznek egy vasúti fővonala van, a Kassa—Sátoraljaújhely—Csap—Beregszász —Nagyszőllős— Huszt—Máramarossziget—Kőrösmezei vasútvonal. E vonalnak nyugati részét visszakaptuk, kivéve Nagyszalánc és Legenye—Alsómihályi állomások közötti kis részét, amelyet az új határ úgy metsz, hogy a vasútvonal egy része Szlovákiának jutott. Ezután a vonal ismét magyar területen halad majdnem Nagyszőllősig, ahonnan kezdve rutén területen folytatódik. A vonalból több szárnyvonal ágazik ki. Legenye—Alsómihályi állomástól észak felé halad a Tőketerebes—Nagymihály—Homonnai vasútvonal, mely teljesen szlovák területen maradt. Csaptól északnak vezet az ungvári vonal, ez magyar területre került. A Bátyú állomásnál északkelet felé haladó vasútvonal Munkácsnak vezet, azonban Barkaszó község után a vasútvonalat az új határ átvágja, úgyhogy Mezőterebes állomás már ruszin területre esik. Ezután a vonal ismét magyar területen vezet tovább. Beregszásztól keletnek halad a bilkei vasútvonal, amely Felsőremete állomásig került magyar fennhatóság alá.

A Felvidék túlnyomóan magyarlakta területeinek visszacsatolásával kb. 1.100 km. hosszúságú vasútvonal került vissza az anyaországhoz, s a visszakapott vasútvonalakkal a csonkaország vasúthálózatának hossza mintegy 15%-kal emelkedik. Az új határ több helyen igen fontos vasútvonalakat vág ketté; így mint már fentebb említettük, a Kassa—Sátoraljaújhely közötti, valamint a Bátyú—Munkács közötti vasútvonalat az új határ egész kis részen átvágja. A forgalom szempontjából fontos volna, hogy ez a két nagyjelentőségű vasútvonal teljes hosszában magyar területre kerüljön.

2. Utak.

A felvidéki területrész visszacsatolásával több fontos országút került vissza Magyarországhoz. A Kis-Alföld legfontosabb országútjának, a Pozsony—Cseklész—Magyardiószeg — Nyitra — Verebély — Léva—Ipolysági országútnak a Cseklész—Magyardiószeg és Verebély—Léva—Ipolyság-i szakasza ismét magyar területre került. E főútvonalból dél és észak felé több elsőrangú út ágazik ki, legfontosabb köztük az Ipolyságtól észak felé haladó két országút, amely Selmecbányát, illetőleg Korponát köti össze a Dunavölgyével. E két útvonalnak a déli részét kaptuk vissza. Lévától délre a visszacsatolt területen két országút ágazik ki, az egyik Nagysurányon és Érsekújváron át Komáromba, a másik Farnádon—Köbölkúton át Párkányba vezet. Magyardiószegnél déli irányban eltérő út a Csallóközt köti össze a Kis-Alfölddel. A Komárom—Dunaszerdahely—Pozsonyi országút legnyugatibb részének kivételével szintén visszakerült.

A visszacsatolt Felvidék középső részének legfontosabb országútja a Losonc—Rimaszombat — Rozsnyó — Torna—Kassa-i országút, amely egész hosszában magyar területen halad, azonban Osgyán és Rimaszombat között a demarkációs vonal mintegy 3 kilométeres hosszúságban egyelőre még átvágja. Az országútból déli és északi irányban fontos utak ágaznak ki. Kassától északnak Eperjes felé, délnek pedig a Hernád völgyén Miskolc felé vezet elsőrangú országút. Ezenkívül nagy fontos-

ságú még a Rimaszombat—Bánréve, valamint a Losonc—Fülek—Salgótarján közötti országút is.

A Kassától keletre fekvő országrész legfontosabb országútjának a Kassa—Gálszécs—Nagymihály—Ungvár—Munkács—Beregszász—Tiszaújlak—Nagyszőllős-i országútnak, amely a Ruténföld legfontosabb országútja, csak egyes szakaszai kerültek vissza Magyarországhoz. Így Kassától keletre egy kis rész, azután Ungvártól keletre ismét egy kis szakasz, majd a Munkács—Beregszász—Tiszaújlak—Mátyfalva közötti nagyobb rész vezet magyar területen. Fontos országutak még a Sátoraljaújhely—Csap-i, a Csap—Ungvári országutak is. Az előzetes számítások szerint a Felvidék visszacsatolásával 900 km országút, 2.500 km megyei út és 2.200 km községi út került vissza Csonkamagyarországhoz.

3. Viziutak.

Magyarország két legfontosabb vizi útjának a Dunának és a Tiszának jelentékeny szakaszai kerültek ismét magyar fennhatóság alá. A Dunának a balpartja, amely Szobtól nyugatra eddig a csehéké volt, az új határ megvonása után egész Gutor községig, amely a Csallóköz nyugati szélén fekszik, 153 km. hosszúságban ma ismét magyar. Ennek következtében a Duna, amelynek eddig csak Szobtól Mohács alattig 279 km hosszúságban volt mindkét partja magyar terület, a visszacsatolás következtében ma már Gutortól Darázsig 432 km. hosszúságban került mindkét partján magyar fennhatóság alá. A visszatért Dunaszakasz legfontosabb kikötője Komárom, amely élénk forgalmú kikötő, s a cseh uralom alatt a csehországi szénbányákból vasúton érkező szénszállítmányok itt kerültek átrakásra uszályokba, ezenkívül a Vágon leúszó tutajok is itt érik el a Dunát és innen folytatják útjukat az Alföld felé. A felszabadult komáromi kikötő forgalma 1930-ban 6,520.224 q volt, 1936-ban azonban már csak 1,720.785 q-t tett. A csökkenés legnagyobb részét a szénszállítmányok nagyarányú visszaesése okozta.

A Felvidék visszacsatolása a Tiszának is több szakaszát juttatta vissza Magyarországnak. Nagytárkány és Eszeny között, valamint Badaló és Tiszaújlak között a Tisza jobb partja, Tiszabecstől Tiszahetényig pedig 15 km. hosszúságban mindkét partja magyar területre került. A legmagyarabb folyó, amely eddig jobb partjának két szakaszán is idegenuralom alatt állott, Tiszaheténytől Szeged alattig tehát 615 km. hosszúságban ismét mindkét partján magyar fennhatóság alá került. A Tisza visszacsatolt részén fontos kikötő nincs, mert ezen a szakaszon a folyó már nem hajózható, s mint vizi útnak csak a tutajozás szempontjából van jelentősége.

Petrichevich-Horváth Miklós br. dr.

Áralakulás.

Mouvement des prix.

Résumé. *On possède peu d'informations sur les prix pratiqués dans la zone recouvrée. L'Office tchéco-slovaque de statistique a calculé les indices des prix de gros — en suivant les règles communément adoptées — surtout d'après les mercuriales de Prague, et il n'a publié qu'un seul genre d'indice de gros lequel était censé représenter le mouvement des prix de gros sur tout le territoire de l'État. Cet indice n'autorise pas de conclusions relatives au niveau des prix de la zone rétrocédée. L'ancien indice tchéco-slovaque du coût de la vie n'offre pas non plus un meilleur point d'appui. Il a été établi avec soin pour Prague, mais quant aux prix moyens valables pour tout le pays, on ne les a publiés qu'en ce qui concernait les denrées alimentaires. C'est pour certaines villes seulement que l'Office de Prague a fait connaître tous les trois mois les prix des denrées alimentaires; Komárom, Érsekújvár, Kassa, Ungvár et Munkács figurent parmi ces villes. Dans les tableaux ci-après, les données sur Kassa et Ungvár sont reproduites à partir de 1928, les données sur Komárom et Érsekújvár à partir de 1932, les données sur Munkács à partir de 1934.*

La conversion des chiffres a été opérée suivant le taux fixé par la Banque Nationale de Hongrie, en tenant compte des primes additionnelles fixées également par la Banque. Ceci est importante, car la couronne tchéco-slovaque fait partie des monnaies formellement dévaluées et à la dernière dévaluation (octobre 1936), elle a perdu 30% de sa valeur primitive en or. En négligeant donc les primes fixées par la Banque Nationale de Hongrie, la conversion ferait apparaître des chiffres faux.

ságú még a Rimaszombat—Bánréve, valamint a Losonc—Fülek—Salgótarján közötti országút is.

A Kassától keletre fekvő országrész legfontosabb országútjának a Kassa—Gálszécs—Nagymihály—Ungvár—Munkács—Beregszász—Tiszaújlak—Nagyszőllős-i országútnak, amely a Ruténföld legfontosabb országútja, csak egyes szakaszai kerültek vissza Magyarországhoz. Így Kassától keletre egy kis rész, azután Ungvártól keletre ismét egy kis szakasz, majd a Munkács—Beregszász—Tiszaújlak—Mátyfalva közötti nagyobb rész vezet magyar területen. Fontos országutak még a Sátoraljaújhely—Csap-i, a Csap—Ungvári országutak is. Az előzetes számítások szerint a Felvidék visszacsatolásával 900 km országút, 2.500 km megyei út és 2.200 km községi út került vissza Csonkamagyarországhoz.

3. Viziutak.

Magyarország két legfontosabb vizi útjának a Dunának és a Tiszának jelentékeny szakaszai kerültek ismét magyar fennhatóság alá. A Dunának a balpartja, amely Szobtól nyugatra eddig a csehéké volt, az új határ megvonása után egész Gutor községig, amely a Csallóköz nyugati szélén fekszik, 153 km. hosszúságban ma ismét magyar. Ennek következtében a Duna, amelynek eddig csak Szobtól Mohács alattig 279 km hosszúságban volt mindkét partja magyar terület, a visszacsatolás következtében ma már Gutortól Darázsig 432 km. hosszúságban került mindkét partján magyar fennhatóság alá. A visszatért Dunaszakasz legfontosabb kikötője Komárom, amely élénk forgalmú kikötő, s a cseh uralom alatt a csehországi szénbányákból vasúton érkező szénszállítmányok itt kerültek átrakásra uszályokba, ezenkívül a Vágon leúszó tutajok is itt érik el a Dunát és innen folytatják útjukat az Alföld felé. A felszabadult komáromi kikötő forgalma 1930-ban 6,520.224 q volt, 1936-ban azonban már csak 1,720.785 q-t tett. A csökkenés legnagyobb részét a szénszállítmányok nagyarányú visszaesése okozta.

A Felvidék visszacsatolása a Tiszának is több szakaszát juttatta vissza Magyarországnak. Nagytárkány és Eszeny között, valamint Badaló és Tiszaújlak között a Tisza jobb partja, Tiszabecstől Tiszahetényig pedig 15 km. hosszúságban mindkét partja magyar területre került. A legmagyarabb folyó, amely eddig jobb partjának két szakaszán is idegenuralom alatt állott, Tiszaheténytől Szeged alattig tehát 615 km. hosszúságban ismét mindkét partján magyar fennhatóság alá került. A Tisza visszacsatolt részén fontos kikötő nincs, mert ezen a szakaszon a folyó már nem hajózható, s mint vizi útnak csak a tutajozás szempontjából van jelentősége.

Petrichevich-Horváth Miklós br. dr.

Áralakulás.

Mouvement des prix.

Résumé. *On possède peu d'informations sur les prix pratiqués dans la zone recouvrée. L'Office tchéco-slovaque de statistique a calculé les indices des prix de gros — en suivant les règles communément adoptées — surtout d'après les mercuriales de Prague, et il n'a publié qu'un seul genre d'indice de gros lequel était censé représenter le mouvement des prix de gros sur tout le territoire de l'État. Cet indice n'autorise pas de conclusions relatives au niveau des prix de la zone rétrocédée. L'ancien indice tchéco-slovaque du coût de la vie n'offre pas non plus un meilleur point d'appui. Il a été établi avec soin pour Prague, mais quant aux prix moyens valables pour tout le pays, on ne les a publiés qu'en ce qui concernait les denrées alimentaires. C'est pour certaines villes seulement que l'Office de Prague a fait connaître tous les trois mois les prix des denrées alimentaires; Komárom, Érsekújvár, Kassa, Ungvár et Munkács figurent parmi ces villes. Dans les tableaux ci-après, les données sur Kassa et Ungvár sont reproduites à partir de 1928, les données sur Komárom et Érsekújvár à partir de 1932, les données sur Munkács à partir de 1934.*

La conversion des chiffres a été opérée suivant le taux fixé par la Banque Nationale de Hongrie, en tenant compte des primes additionnelles fixées également par la Banque. Ceci est importante, car la couronne tchéco-slovaque fait partie des monnaies formellement dévaluées et à la dernière dévaluation (octobre 1936), elle a perdu 30% de sa valeur primitive en or. En négligeant donc les primes fixées par la Banque Nationale de Hongrie, la conversion ferait apparaître des chiffres faux.

On trouvera dans ce qui suit les prix détaillés des denrées alimentaires, tels que l'Office tchécoslovaque de statistique les a officiellement établis pour les cinq villes mentionnées: Komárom, Érsekújvár, Kassa, Munkács et Ungvár.

Ces prix se rapportent au commerce de détail. Ceux du commerce de gros nous sont inconnus.

*

A visszacsatolt területek áralakulásáról csak kevés adattal rendelkezünk. A nagykereskedelmi árak indexszámait a régi cseh-szlovák statisztikai hivatal főleg prágai árjegyzések alapján számította ki és — mint az egyébként más államokban is így szokás — csak egyfajta nagykereskedelmi indexet tett közzé, mely hivatva volt az egész állam nagybani ármozgalmait reprezentálni. A nagykereskedelmi index adataiból így a visszacsatolt határsáv árhelyzetére következtetni nem lehetséges.

Nem sokkal több támpontot ad a régi cseh-szlovák létfenntartási index sem. Ez ugyan Prágára vonatkozólag nagy részletességgel készül, de országos átlagárakat csak az élelmiszerekről közöltek. Ez utóbbiaknál az országos index mellett közölve vannak Szlovákiának és a Ruténföldnek átlagos indexei is. Csak összefoglaló indexek ezek is, melyekből a visszacsatolt területek tényleges áralakulására vonatkozólag nem sok következtetést lehet levonni.

Közölt azonban a prágai statisztikai hivatal egyes városokra vonatkozólag negyedévenként élelmiszerárakat s ezek közt szerepelnek a visszacsatolt városok közül Komárom, Érsekújvár, Kassa, Ungvár és Munkács is. Az alábbi táblázatokban Kassa és Ungvár adatai 1928-tól kezdődőleg vannak közölve, Komárom és Érsekújvár adatai ellenben csak 1932-től, Munkácséi pedig csak 1934-től kezdődőleg állanak rendelkezésre. Meg kell jegyezni, hogy a pengőre átszámított adatok a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal által közzétett budapesi árakkal nem hasonlíthatók össze, miután a fővárosi árakat sok oly tényező is befolyásolja, melyek vidéken nem éreztetik hatásukat s a fővárosi árak ennek következtében a vidékieknél rendszerint magasabbak, ami egyébként közismert jelenség.

A közölt adatok átszámítása a Magyar Nemzeti Bank által megállapított átszámítási kulcs segítségével történt, még pedig oly módon, hogy az átszámításnál a Nemzeti Bank által időnként megállapított valutafelárak is figyelembe vétettek. Ez fontos azért, mert mint ismeretes, a csehkorona a formálisan is leértékelt valuták közé tartozik és az utolsó (1936 októberi) leértékelés után eredeti aranyértékének 30%-át elvesztette. A Nemzeti Bank által megállapított felárak figyelembevétele nélkül tehát az átszámítás hamis képet nyujtana.

Bár a nagykereskedelmi árak és a létfenntartási költségek indexei a fentebbiek szerint nem sok támpontot nyujtanak a visszacsatolt területek árviszonyainak megitélésére, a teljesség és az általános tájékozódás kedvéért célszerűnek látszik mind a cseh-szlovák nagykereskedelmi index, mind a létfenntartási index főadatainak rövid ismertetése és a magyar indexszel való egybevetése.

A nagykereskedelmi árak indexszámainak alakulása a magyar és a cseh-szlovák adatok szerint 1928 óta a következő volt:

	Cseh-szlovák		Magyar
	nagykereskedelmi árindex		
	cseh-koronában	aranyra átszámítva	pengő értékben
	1914 július = 100		1913. évi átlag = 100
1928. évi átlag . .	969	141·6	135
1929. „ „ . .	913	133·5	121
1930. „ „ . .	811	118·6	96
1931. „ „ . .	736	107·5	95
1932. „ „ . .	680	99·5	92
1933. „ „ . .	659	96·3	76
1934. „ „ . .	676	84·8	79
1935. „ „ . .	705	85·9	90
1936. „ „ . .	707	82·4	89
1937. január . . .	737	75·5	96
február . .	745	76·3	93
március . .	754	77·2	95
április . . .	764	78·2	94
május . . .	755	77·3	95
június . . .	752	76·9	94
július . . .	763	78·1	94
augusztus .	759	77·7	94
szeptember .	755	77·3	96
október . .	749	76·6	93
november .	744	76·2	94
december .	732	74·9	95
1938. január . . .	733	75·0	94
február . .	733	75·0	93
március . .	730	74·7	94
április . . .	727	74·4	101
május . . .	731	74·8	101
június . . .	731	74·8	98
július . . .	734	75·1	96
augusztus .	733	75·0	96
szeptember .	737	75·4	99

Látni az indexszámok alakulásából, hogy az aranyban számított cseh-szlovák indexszám egészen az 1934. februárjában bekövetkezett első leértékelésig jelentékenyen magasabban állott, mint a magyar index.

Egyes élelmiszerek kisforgalmi árainak alakulása öt visszacsatolt városban.

Variation du prix de quelques denrées dans le commerce de détail, dans 5 villes rétrocédées.

Időszak / Epoques	Kenyérliszt — *Farine pour faire du pain*	Fehér kenyér — *Pain blanc*	Barna kenyér — *Pain bis*	Búzaliszt síma — *Farine de froment, dite lisse*	Burgonya — *Pommes de terre*	Marhahús hátulja — *Viande de boeuf, partie postér.*	Sertéshús sütni való - *Viande de porc, à cuire*	Borjuhús - *Viande de veau*	Juhhús — *Viande de mouton*	Liba hízott, vágott — *Oies engraissées, tuées*	Disznózsír — *Saindoux*	Vaj (nem olvasztott) — *Beurre (non fondu)*	Tej — *Lait*	Tojás (friss) - *Oeufs (frais)*	Kockacukor — *Sucre en morceaux*	Borsó — *Pois*	Lencse — *Lentille*	Savanyúkáposzta — *Choucroute*	Hagyma — *Oignon*	Mák — *Pavot*
K o m á r o m																				
1932 január — *janvier* a[1]	0·37	0·41	0·37	0·46	0·08	1·53	1·70	1·53	1·02	2·37	1·87	3·56	0·25	0·11	1·10	0·64	0·85	0·25	0·31	1·09
b[2]	2·20	2·40	2·20	2·70	0·50	9·—	10·—	9·—	6·—	14·—	11·—	21·—	1·50	0·65	6·50	3·80	5·—	1·50	1·80	6·40
1933 január — *janvier* a	0·41	0.42	0·41	0·49	0·11	1·53	1·87	1·78	0·85	.	2·04	4·07	0·25	0·15	1·09	0·64	0·85	0·25	0.25	1·15
b	2·40	2·50	2·40	2·90	0·65	9·—	11·—	10·50	5·—	.	12·—	24·—	1·50	0·90	6·40	3·80	5·—	1·50	1·50	6·80
1934 január — *janvier* a	0·35	0·45	0·30	0·47	0·16	1·77	1·97	1·87	1·18	1·97	2·07	3·94	0·30	0·16	1·26	0·63	0·87	0·28	0·20	1·85
b	1·80	2·30	1·50	2·40	0·80	9·—	10·—	9·50	6·—	10·—	10·50	20·—	1·50	0·80	6·40	3·20	4·40	1·40	1·—	9·40
1935 január — *janvier* a	0·42	0·44	0·36	0·52	0·14	1·53	1·91	1·62	1·14	1·53	2·10	3·82	0·27	0·12	1·22	0·57	0·84	0·27	0·19	1·11
b	2·20	2·30	1·90	2·70	0·75	8·—	10·—	8·50	6·—	8·—	11·—	20·—	1·40	0·65	6·40	3·—	4·40	1·40	1·—	5·80
1936 január — *janvier* a	0·47	0·47	0·44	0·53	0·15	1·98	2·77	1·98	1·48	1·58	2·37	3·96	0·28	0·14	1·27	0·59	0·99	0·47	0·40	1·31
b	2·40	2·40	2·20	2·70	0·75	10·—	14·—	10·—	7·50	8·—	12·—	20·—	1·40	0·70	6·40	3·—	5·—	2·40	2·—	6·60
1937 január — *janvier* a	0·41	0·41	0·38	0·45	0·09	1·89	2·24	2·06	1·55	1·55	2·41	2·75	0·24	0·10	1·10	0·55	0·72	0·22	0·22	1·20
b	2·40	2·40	2·20	2·60	0·50	11·—	13·—	12·—	9·—	9·—	14·—	16·—	1·40	0·60	6·40	3·20	4·20	1·30	1·25	7·—
1937 április — *avr.* a	0·41	0·41	0·38	0·45	0·10	1·89	2·24	2·06	1·55	1·72	2·41	2·75	0·22	0·07	1·10	0·52	0·69	0·24	0·14	1·31
b	2·40	2·40	2·20	2·60	0.60	11·—	13·—	12·—	9·—	10·—	14·—	16·—	1·30	0·40	6·40	3·—	4·—	1·40	0·80	7·60
1937 július — *juill.* a	0·41	0·41	0·38	0·45	0·10	1·89	2·24	2·06	1·55	1·63	2·41	2·75	0·21	0·08	1·10	0·52	0·69	0·24	0·14	1·44
b	2·40	2·40	2·20	2·60	0·60	11·—	13·—	12·—	9·—	9·50	14·—	16·—	1·20	0·45	6·40	3·—	4·—	1·40	0·80	8·40
1937 október — *oct.* a	0·43	0·43	0·40	0·46	0·09	1·89	2·24	2·06	1·63	1·63	2 41	2 24	0·21	0·10	1·10	0·52	0·69	.	0·11	1·44
b	2·50	2·50	2·30	2·70	0·55	11·—	13·—	12·—	9·50	9·50	14·—	13·—	1·20	0·60	6·40	3·—	4·—	.	0·65	8·40
1938 január — *janvier* a	0·44	0·43	0·40	0·46	0·10	1·89	2·24	2·06	1·55	1·63	2·41	2·06	0·22	0·13	1·10	0·52	0·77	0·31	0·34	1·44
b	2·55	2·50	2·30	2·70	0·60	11·—	13·—	12·—	9·—	9·50	14·—	12·—	1·30	0·75	6·40	3·—	4·50	1·80	2·—	8·40
1938 április — *avr.* a	0·44	0·43	0·40	0·46	0·09	1·89	2·24	2·06	1·55	1·63	2·41	2·06	0·22	0·09	1·10	0·52	0·77	0·31	0·34	1·44
b	2·55	2·50	2 30	2·70	0·55	11·—	13·—	12·—	9·—	9·50	14·—	12·—	1·30	0·50	6·40	3·—	4·50	1·80	2·—	8·40
1938 július — *juill.* a	0 44	0·43	0 40	0·46	0·09	1·72	2·06	2·06	1·55	1·63	2·24	2·41	0·22	0·09	1·10	0·52	0·77	0·31	0·34	1·51
b	2·55	2·50	2·30	2·70	0·55	10·—	12·—	12·—	9·—	9·50	13·—	14·—	1·30	0·50	6·40	3·—	4·50	1·80	2·—	8·80
É r s e k ú j v á r																				
1932 január — *janvier* a	0·37	0·41	0·37	0·47	0·10	1·70	1·87	1·87	1·02	1·70	1·87	4·07	0·27	0·12	1·07	0·44	0·76	0·25	0·25	1·02
b	2·20	2·40	2·20	2·80	0·60	10·—	11·—	11·—	6·—	10·—	11·—	24·—	1·60	0·70	6·30	2·60	4·50	1·50	1·50	6·—
1933 január — *janvier* a	0·37	0·34	0·31	0·47	0·10	1·70	2·04	2·38	1·02	2·55	2·38	2·71	0·20	0·17	1·09	0·47	0·81	0·27	0·20	1·09
b	2·20	2·—	1·80	2·80	0·60	10·—	12·—	14·—	6·—	15·—	14·—	16·—	1·20	1·—	6·40	2·80	4·80	1·60	1·20	6·40
1934 január — *janvier* a	0·39	0·36	0·30	0·51	0·16	1·7.	2·17	1·97	1·38	1·97	2·17	2·76	0·20	0·16	1·26	0·47	0·79	0·24	0·16	1·28
b	2·—	1·80	1·50	2·60	0·80	9·—	11·—	10·—	7·—	10·—	11·—	14·—	1·—	0·80	6·40	2·40	4·—	1·20	0·80	6·50
1935 január — *janvier* a	0·42	0 42	0·34	0·53	0 15	1·72	1·72	2·10	1·34	.	1·91	3·05	0·23	0·12	1·22	0·53	0·61	0·23	0·15	0·95
b	2·20	2 20	1·80	2·80	0·80	9·	9·	11·—	7·—	.	10·—	16·—	1·20	0·65	6 40	2·80	3·20	1·20	0·80	5·—
1936 január — *janvier* a	0·44	0·44	0·40	0·53	0·12	1·98	2·37	2·37	1·38	2·18	2·27	3·56	0·24	0·16	1·27	.	0·71	0·49	0·32	1·27
b	2·20	2·20	2·—	2·70	0·60	10·—	12·—	12·—	7·—	11·—	11·50	18·—	1·20	0·80	6·40	.	3·60	2·50	1·60	6·40
1937 január — *janvier* a	0·41	0·38	0·34	0·46	0·10	2·06	2·06	2·24	1·38	1·72	2·24	2·58	0·21	0·12	1·10	0 55	0·86	0·28	0·14	0·17
b	2·40	2·20	2·—	2·70	0·60	12·—	12·—	13·—	8·—	10·—	13·—	15·—	1·20	0·70	6·40	3·20	5·—	1·60	0·80	6·80
1937 április — *avr.* a	0·41	0·38	0·34	0·46	0·10	2·06	2·06	2·24	1·38	1·72	2·24	2·58	0·21	0·10	1·10	0·55	0·86	0·28	0·09	1·17
b	2·40	2·20	2·—	2·70	0·60	12·—	12·—	13·—	8·—	1 ·—	13·—	15·—	1·20	0·60	6·40	3·20	5 —	1·60	0 50	6·80
1937 július — *juill.* a	0·41	0·38	0·34	0·46	0·12	2·06	2·06	2·24	1·38	1·72	2·24	2·58	0·21	0·09	1·10	0·48	0·86	.	0·09	1.17
b	2·40	2·20	2·—	2·70	0·70	12·—	12·—	13·—	8·	10·—	13·—	15·	1·20	0·50	6·40	2·80	5·—	.	0·50	6·80
1937 október — *oct.* a	0·41	0·38	0·34	0·46	0·07	2·06	2·06	2·41	1·38	1·55	2·24	2·58	0·21	0·10	1·10	0·52	0·86	0·31	0·17	1·03
b	2·40	2·20	2·—	2·70	0·40	12·—	12·—	14·—	8·—	9·—	13·—	15·—	1·20	0·60	6·40	3·—	5·—	1·80	1·—	6·—
1938 január — *janvier* a	0·45	0·38	0·34	0·46	0·07	2·06	2·06	2·41	1·38	1·55	2·24	2·58	0·21	0·16	1·10	0·55	0·86	0·31	0·34	1·12
b	2·60	2·20	2·—	2·70	0·40	12·—	12·—	14·—	8·—	9·—	13·—	15·—	1·20	0·90	6·40	3·20	5·—	1·80	2·—	6·50
1938 április — *avr.* a	0·41	0·41	0·34	0·46	0·09	2·06	2·06	2·41	1·38	1·55	2·24	2·41	0·17	0·09	1·10	0·48	0.69	0·34	0·52	1·31
b	2·40	2·40	2·—	2·70	0·50	12·—	12·	14·—	8·—	9·—	13·—	14·—	1·—	0·50	6·40	2·80	4·—	2·—	3·—	7·60
1938 július — *juill.* a	0·41	0·41	0 34	0·46	0·09	2·06	2·06	2·41	1·38	1·38	2·24	2·41	0·17	0·09	1·10	0·48	0·69	.	0·26	1·31
b	2·40	2·40	2·—	2·70	0·50	12·—	12·—	14·—	8·—	8·—	13·—	14·—	1·—	0·50	6·40	2·80	4·—	.	1·50	7·60

[1]) *a)* pengőben — *en pengős* [2]) *b)* cseh koronában — *en couronnes tchèques.*

Időszak *Epoques*	Kenyérliszt — *Farine pour faire du pain*	Fehér kenyér — *Pain blanc*	Barna kenyér — *Pain bis*	Búzaliszt síma — *Farine de froment, dite lisse*	Burgonya — *Pommes de terre*	Marhahús hátulja — *Viande de boeuf, partie postér.*	Sertéshús sütni való - *Viande de porc, à cuire*	Borjuhús - *Viande de veau*	Juhhús — *Viande de mouton*	Liba hizott, vágott — *Oies engraissées, tuées*	Disznózsír — *Saindoux*	Vaj (nem olvasztott) — *Beurre (non fondu)*	Tej — *Lait*	Tojás (friss) - *Oeufs (frais)*	Kockacukor — *Sucre en morceaux*	Borsó — *Pois*	Lencse — *Lentille*	Savanyúkáposzta — *Choucroute*	Hagyma — *Oignon*	Mák — *Pavot*	
(suite)							**K a s s a**													(folytatás)
1928 január — *janvier* a	0·59	0·61	0·49	0·68	0·14	2·20	2·62	2·11	1·52	2·53	2·79	3·38	0·35	0·24	1·06	0·63	0·93	0·30	0·46	.
b	3·50	3·63	2·88	4·—	0·8	13·—	15·50	12·50	9·—	15·—	16·50	20·—	2·10	1·40	6·25	3·75	5·50	1·75	2·70	.
1929 január — *janvier* a	0·49	0·59	0·44	0·54	0·17	2·20	2·37	2·03	1·69	2·71	3·05	4·06	0·41	0·18	1·13	.	1·10	0·39	0·39	.
b	2·90	3·50	2·63	3·20	1·—	13·—	14·-	12·—	10·—	16·—	18·—	24·—	2·40	1·05	6·70	.	6·50	2·30	2·30	.
1930 január — *janvier* a	0·44	0·49	0·40	0·59	0·13	2·28	2·61	2·36	1·69	2·78	2·61	3·79	0·34	0·16	1·17	0·84	1·14	0·32	0·25	.
b	2·60	2·90	2·37	3·50	0·80	13·50	15·50	14·—	10·—	16·50	15·50	22·50	2·—	0.95	6·75	5·—	6·75	1·90	1·50	.
1931 január — *janvier* a	0·34	0·42	0·36	0·54	0·14	2·37	2·37	2·20	.	2·54	2·54	3·72	0·31	0·15	1·13	0·64	1·10	0·32	0·24	.
b	2·—	2·50	2·10	3·20	0·80	14·—	14·—	13·—	.	15·—	15·—	22·—	1·85	0·90	6·70	3·80	6·50	1·90	1·40	.
1932 január — *janvier* a	0·41	0·44	0·37	0·51	0·09	1·61	1·70	1·70	1·02	2·04	2·04	3·05	0·29	0·12	1·14	0·58	1·02	0·34	0·34	1·05
b	2·40	2·60	2·20	3·—	0·55	9·50	10·—	10·—	6·—	12·—	12·—	18·—	1·70	0·70	6·70	3·40	6·—	2·—	2·—	6·20
1933 január — *janvier* a	0·41	0·44	0·37	0·50	0·10	1·53	2·04	1·95	1·02	2·12	2·12	2·71	0·27	0·13	1·14	0·59	0·85	0·21	0·24	1·19
b	2·40	2·60	2·20	2·95	0·60	9·—	12·—	11·50	6·—	12·50	12·50	16·—	1·60	0·75	6·70	3·50	5·—	1·25	1·40	7·—
1934 január — *janvier* a	0·34	0·46	0·35	0·53	0·11	1·68	1·97	1·87	1·24	1·92	2·07	2·96	0·28	0·15	1·32	0·75	0·85	0·20	0·23	1·28
b	1·70	2·35	1·75	2·70	0·55	8·50	10·—	9·50	6·30	9·75	10·50	15·—	1·40	0·75	6·70	3·80	4·30	1·—	1·15	6·50
1935 január — *janvier* a	0·41	0·50	0·39	0·55	0·12	1·53	1·72	1·72	.	1·81	2·10	2·86	0·25	0·11	1·28	0·78	0·86	0·15	0·23	0·93
b	2·15	2·60	2·05	2·90	0·65	8·—	9·—	9·—	.	9·50	11·—	15·—	1·30	0·60	6·70	4·10	4·50	0·80	1·20	4·90
1936 január — *janvier* a	0·45	0·52	0·45	0·55	0·14	1·98	2·37	2·18	1·48	2·27	2·47	2·97	0·27	0·13	1·33	0·79	0·95	0·36	0·44	1·38
b	2·30	2·65	2·30	2·80	0·70	10·—	12·—	11·—	7·50	11·50	12·50	15·—	1·35	0·65	6·70	4·—	4·80	1·80	2·20	7·—
1937 január — *janvier* a	0·36	0·46	0·40	0·46	0·10	1·89	1·89	1·98	1·38	1·89	2·32	2·58	0·22	0·11	1·15	0·69	0·82	0·24	0·17	1·20
b	2·10	2·65	2·30	2·65	0·60	11·—	11·—	11·50	8·—	11·—	13·50	15·—	1·30	0·65	6·70	4·—	4·75	1·40	1·—	7·—
1937 április — *avr.* a	0·36	0·46	0·40	0·47	0·09	1·89	2·15	1·98	1·38	1·89	2·32	2·49	0·21	0·07	1·15	0·65	0·74	0·23	0·10	1·26
b	2·10	2·65	2·30	2·75	0·55	11·—	12·50	11·50	8·—	11·—	13·50	14·50	1·20	0·40	6·70	3·80	4·30	1·35	0·60	7·30
1937 július - *juill.* a	0·36	0·46	0·40	0·47	0·14	1·89	2·06	1·89	1·38	1·89	2·23	2·49	0·21	0·09	1·15	0·69	0·77	0·21	0·15	1·36
b	2·10	2·65	2·30	2·75	0·80	11·—	12·—	11·—	8·—	11·—	13·—	14·50	1·20	0·50	6·70	4·—	4·50	1·20	0·90	7·90
1937 október — *oct.* a	0·39	0·48	0·42	0·48	0·09	1·81	2·06	1·89	1·34	1·89	2·23	2·58	0·21	0·10	1·15	0·69	0·79	0·22	0·15	1·34
b	2·25	2·80	2·45	2·80	0·55	10·50	12·—	11·—	7·80	11·—	13·—	15·—	1·20	0·60	6·70	4·—	4·60	1·30	0·85	7·80
1938 január — *janvier* a	0·40	0·48	0·42	0·48	0·09	1·81	2·06	1·81	1·20	1·89	2·23	2·58	0·22	0·12	1·15	0·67	0·76	0·28	0·26	1·38
b	2·30	2·80	2·45	2·80	0·55	10·50	12·—	10·50	7·—	11·—	13·—	15·—	1·30	0·70	6·70	3·90	4·40	1·65	1·50	8·—
1938 április — *avr.* a	0·40	0·48	0·40	0·47	0·09	1·81	2·06	1·81	1·29	1·89	2·23	2·66	0·22	0·08	1·15	0·65	0·77	0·28	0·47	1·41
b	2·30	2·80	2·35	2·75	0·55	10·50	12·—	10·50	7·50	11·—	13·—	15·50	1·30	0·45	6·70	3·80	4·50	1·65	2·75	8·20
1938 július — *juill.* a	0·40	0·48	0·40	0·47	0·09	1·81	2·06	1·81	.	1·89	2·23	2·58	0·22	0·09	1·15	0·65	0·77	.	0·24	1·41
b	2·30	2·80	2·35	2·75	0·55	10·50	12·—	10·50	.	11·—	13·—	15·—	1·30	0·50	6·70	3·80	4·50	.	1·40	8·20
							U n g v á r													
1928 január — *janvier* a	0·56	0·66	0·54	0·71	0·12	2·03	2·70	2·11	1·69	3·21	2·87	4·05	0·34	0·20	1·06	1·01	1·18	0·34	0·42	.
b	3·30	3·90	3·20	4·20	0·70	12·—	16·—	12·50	10·—	19·—	17·—	24·—	2·—	1·20	6·30	6·—	7·—	2·—	2·50	.
1929 január — *janvier* a	0·46	0·51	0·44	0·54	0·10	1·69	2·37	2·03	1·69	2·88	3·21	4·06	0·34	0·17	1·08	1·10	1·44	0·51	0·34	.
b	2·70	3 —	2·60	3·20	0·60	10·—	14·—	12·—	10·—	17·—	19·—	24·—	2·—	1·—	6·40	6·50	8·50	3·—	2·—	.
1930 január — *janvier* a	0·42	0·46	0·35	0·51	0·08	2·36	2·70	2·19	1·69	3·04	3·20	4·05	0·34	0·16	1·08	0·91	1·35	0·51	0·25	.
b	2·50	2·70	2 10	3·—	0·50	14·—	16·—	13·—	10·—	18·—	19·—	24·—	2·—	0·95	6·40	5·40	8·—	3·—	1·50	.
1931 január — *janv er* a	0·34	0·41	0·32	0·47	0·10	2·03	2·20	2·03	1·69	2·88	2·71	4·06	0·34	0·15	1·08	0·88	1·27	0·51	0·25	.
b	2·—	2·40	1·90	2·80	0 60	12·—	13·–	12·—	10·—	17·—	16·—	24·—	2·—	0 90	6·40	5·20	7·50	3·—	1·50	.
1932 január — *janvier* a	0·32	0·42	0·32	0·49	0·10	1·53	1·87	1·70	1·36	2·54	2·20	3·39	0·34	0·13	1·09	0·76	1·10	0·42	0·34	1·36
b	1·90	2·50	1·90	2·90	0·60	9·—	11·—	10·—	8·—	15·—	13·—	20·—	2·—	0·75	6·40	4·50	6·50	2·50	2·—	8·—
1933 január — *janvier* a	0·37	0·42	0·32	0·48	0·11	1·36	2·04	1·87	1·02	2·38	2·55	3·39	0·25	0·15	1·10	0·68	0·93	0·42	0·31	1·53
b	2·20	2·50	1·90	2·80	0·65	8·—	12·–	11·–	6·—	14·—	15·—	20·—	1·50	0·90	6·50	4·—	5·50	2·50	1·80	9·—
1934 január — *janvier* a	0·37	0·49	0·30	0·51	0 06	1·58	1·97	1·77	1·18	1·97	2·37	2·56	0·24	0·12	1·28	0·69	0·89	0·20	0·20	1·28
b	1·90	2·50	1·50	2·60	0·30	8·—	10·—	9·—	6·—	10·—	12·—	13·—	1·20	0·60	6·50	3·50	4·50	1·—	1·–	6·50
1935 január — *janvier* a	0·38	0·44	0·34	0·50	0·10	1·53	2·—	1·72	1·34	2·29	2·29	3·05	0·23	0·10	1·32	0·86	0·95	0·40	0·31	1·53
b	2·—	2·30	1 80	2·60	0·50	8·—	10·50	9· -	7·—	12·—	12·—	16·—	1·20	0·50	6·90	4·50	5·—	2·10	1·60	8·—
1936 január — *janvier* a	0·42	0·47	0·38	0·53	0·16	1·78	2·37	1·78	1·38	2·77	2·57	3·36	0·24	0·15	1·34	0·89	1·09	0·45	0·32	1·58
b	2·10	2·40	1 90	2·70	0·80	9·—	12·—	9·—	7·—	14·—	13·—	17·—	1·20	0·75	6·80	4·50	5·50	2·30	1·60	8·—
1937 január — *janvier* a	0·36	0·40	0·31	0·45	0·07	1·72	1·89	2·06	1·38	2·06	2·41	2·41	0·21	0·10	1·19	0·60	0·69	0·24	0·17	1·29
b	2·10	2·30	1·80	2·60	0·40	10·—	11·—	12·—	8·—	12·—	14·—	14·—	1·20	0·60	6·90	3·50	4·—	1·40	1·—	7·50
1937 április — *avr.* a	0·38	0·41	0·33	0·45	0·07	1·72	2·06	1·89	1·38	2·06	2·41	2·58	0·17	0·06	1·17	0·60	0·77	0·24	0·15	1·20
b	2·20	2·40	1·90	2·60	0·40	10·—	12·—	11·—	8·—	12·—	14·–	15·—	1·—	0·35	6·80	3·50	4·50	1·40	0·90	7·—

Időszak *Epoques*	Kenyérliszt — *Farine pour faire du pain*	Fehér kenyér — *Pain blanc*	Barna kenyér — *Pain bis*	Búzaliszt sima — *Farine de froment, dite lisse*	Burgonya — *Pommes de terre*	Marhahús hátulja — *Viande de boeuf, partie postér.*	Sertéshús sütni való - *Viande de porc, à cuire*	Borjuhús - *Viande de veau*	Juhhús — *Viande de mouton*	Liba hízott, vágott — *Oies engraissées, tuées*	Disznózsír — *Saindoux*	Vaj (nem olvasztott) — *Beurre (non fondu)*	Tej — *Lait*	Tojás (friss) - *Oeufs (frais)*	Kockacukor — *Sucre en morceaux*	Borsó — *Pois*	Lencse — *Lentille*	Savanyúkáposzta — *Choucroute*	Hagyma — *Oignon*	Mák — *Pavot*
(suite)						**U n g v á r**													(folytatás)	
1937 július — *juill.* a	0·38	0·43	0·34	0·45	0·14	1·72	2·06	1·98	1·38	1·89	2·41	2·41	0·17	0·07	1·17	0·60	0·86	0·14	0·34	1·20
b	2·20	2·50	2·—	2·60	0·80	10·—	12·—	11·50	8·—	11·—	14·—	14·—	1·—	0·40	6·80	3·50	5·—	0·80	2·—	7·—
1937 október— *oct.* a	0·38	0·43	0·34	0·45	0·07	1·89	2·06	1·98	1·38	2·06	2·41	2·75	0·17	0·08	1·17	0·60	0·77	0·17	0·17	1·20
b	2·20	2·50	2·—	2·60	0·40	11·—	12·-	11·50	8·—	12·—	14·—	16·—	1·—	0·45	6·80	3·50	4·50	1·—	1·—	7.—
1938 január — *janvier* a	0·38	0·43	0·34	0·45	0·09	1·89	2·06	1·89	1·38	2·06	2·41	2·75	0·21	0·12	1·17	0·60	0·77	0·17	0·28	1·20
b	2·20	2·50	2·—	2·60	0·50	11·—	12·—	11·—	8·—	12·—	14·—	16·—	1·20	0·70	6·80	3·50	4·50	1·—	1·60	7·—
1938 április — *avr.* a	0·38	0·43	0·34	0·45	0·09	1·89	2·06	1·89	1·38	1·72	2·41	2·75	0·21	0·07	1·17	0·60	0·77	0·24	0·43	1·20
b	2·20	2·50	2·—	2·60	0·50	11·—	12·—	11·—	8·—	10·—	14·—	16·—	1·20	0·40	6·80	3·50	4·50	1·40	2·50	7·—
1938 július — *juill.* a	0·38	0·43	0·34	0·45	0·12	1·89	2·06	1·89	1·38	1·89	2·41	2·75	0·21	0·07	1·17	0·60	0·69	.	0·43	1·20
b	2·20	2·50	2·—	2·60	0·70	11·—	12·—	11·—	8·—	11·—	14·—	16·—	1·20	0·40	6·80	3·50	4·—	.	2·50	7·—
						M u n k á c s														
1934 január — *janvier* a	0·39	0·51	0·32	0·49	0·12	1·58	1·97	1·77	1·18	1·97	2·37	3·55	0·20	0·14	1·32	0·59	0·89	.	0·24	1·38
b	2·—	2·60	1·60	2·50	0·60	8·—	10·—	9·—	6·—	10·—	12·—	18·—	1·—	0·70	6·70	3·—	4·50	.	1·20	7·—
1935 január — *janvier* a	0·42	0·50	0·36	0·50	0·07	1·34	1·62	1·53	1·14	.	1·91	3·05	0·19	0·10	1·28	0·82	0·95	.	0·19	1·14
b	2·20	2·60	1·90	2·60	0·35	7·—	8·50	8·—	6·—	.	10·—	16·—	1·—	0·50	6·70	4·30	5·—	.	1·—	6·—
1936 január — *janvier* a	0·42	0·51	0·40	0·53	0·12	1·58	2·18	2·08	1·19	.	2·37	3·16	0·20	0·14	1·31	0·89	0·95	.	0·40	1·27
b	2·10	2·60	2·—	2·70	0·60	8·—	11·—	10·50	6·—	.	12·—	16·—	1·—	0·70	6·60	4·50	4·80	.	2·—	6·40
1937 január — *janvier* a	0·38	0·41	0·33	0·43	0·07	1·89	2·06	1·89	1·38	.	2·41	2·58	0·17	0·10	1·14	0·58	0·69	0·24	0·17	1·27
b	2·20	2·40	1·90	2·50	0·40	11·—	12·—	11·—	8·—	.	14·—	15·—	1·—	0·60	6·60	3·40	4·—	1·40	1·—	7·40
1937 április — *avr.* a	0·38	0·40	0·34	0·43	0·07	1·89	2·06	1·89	.	.	2·41	3·10	0·17	0·08	1·14	.	0·69	0·24	0·17	1·31
b	2·20	2·30	2·—	2·50	0·40	11·—	12·—	11·—	.	.	14·—	18·—	1·—	0·45	6·60	.	4·—	1·40	1·—	7·60
1937 július — *juill.* a	0·40	0·40	0·36	0·45	0·21	1·89	2·06	1·81	.	.	2·41	3·10	0·21	0·08	1·15	0·69	0·69	.	0·43	1·32
b	2·30	2·30	2·10	2·60	1·20	11·—	12·—	10·50	.	.	14·—	18·—	1·20	0·45	6·70	4·—	4·—	.	2·50	7·70
1937 október— *oct.* a	0·40	0·41	0·38	0·46	0·05	1·72	1·89	1·72	.	.	2·41	3·44	0·21	0·09	1·14	0·58	0·65	.	0·17	1·46
b	2·30	2·40	2·20	2·70	0·30	10·—	11·—	10·—	.	.	14·—	20·—	1·20	0·55	6·60	3·40	3·80	.	1·—	8·50
1938 január — *janvier* a	0·40	0·41	0·38	0·46	0·08	1·72	1·89	1·81	1·20	.	2·41	2·75	0·19	0·11	1·14	.	0·65	0·34	0·31	1·46
b	2·30	2·40	2·20	2·70	0·45	10·—	11·—	10·50	7·—	.	14·—	16·—	1·10	0·65	6·60	.	3·80	2·—	1·80	8·50
1938 április — *avr.* a	0·40	0·41	0·38	0·46	0·06	1·72	1·89	1·72	1·20	.	2·41	2·41	0·21	0·08	1·14	.	0·65	0·52	0·45	1·46
b	2·30	2·40	2·20	2·70	0·35	10·—	11·—	10·—	7·—	.	14·—	14·—	1·20	0·45	6·60	.	3·80	3·—	2·60	8·50
1938 július — *juill.* a	0·41	0·41	0·38	0·46	0·10	1·72	1·89	1·89	1·20	.	2·41	3·27	0·21	0·07	1·14	0·62	0·65	.	0·34	1·38
b	2·40	2·40	2·20	2·70	0·60	10·—	11·—	11·—	7·—	.	14·—	19·—	1·20	0·40	6·60	3·60	3·80	.	2·—	8·—

A leértékelés következtében azután a cseh aranyindex a magyar alá esett, miután a megkötöttségek folytán az áralakulás irányzata nem követte teljes mértékben a pénz értékének változását, sőt a névleges árak csak nagyon kis mértékben reagáltak rá. Még kisebb mértékben reagáltak a cseh indexszámok az 1936. októberi leértékelésre és jellemző, hogy innen kezdve a cseh-szlovák nagykereskedelmi index valósággal megmerevedett és még a világpiacokon jelentkező normális árhullámokra sem reagált.

Ezt a mesterségesen tartott alacsony árszínvonalat nem szabad figyelmen kívül hagyni, ha a felszabadult területek árszínvonalát a magyar árakkal akarjuk összehasonlítani. A cseh árszínvonal a leértékelések következtében a nemzetközi összehasonlítás szempontjából normálisnak nevezhető árszínvonal alá került s a Magyarországhoz visszacsatolt területeken a visszacsatolás ténye az egyes kategóriáknál még meglevő abnormis árszínvonal alkalmazkodását a normálishoz csak meggyorsította, miután az a cseh uralom alatt megmaradt területeken sem maradhat el, ha csak némileg normálisnak nevezhető gazdasági viszonyok állanak majd ott is helyre.

A prágai létfenntartási indexet korántsem lehet még oly fokban sem jellemzőnek venni a régi Cseh-Szlovákia árhelyzetére nézve, mint az egykori cseh-szlovák nagybani indexszámot, azért erről csak röviden

kell megemlékezni. Ez a létfenntartási index még sokkal merevebb, mint a nagybani index és csehkoronában kifejezve alig mutat számottevő ingadozásokat még a válság alatt is, ami bizony nehezen megmagyarázható jelenség. A cseh-korona leértékelése ennek következtében természetesen az aranyra átszámított indexet minden esetben arányosan csökkentette. Ez mindenképen mesterségesen megmerevített árszínvonalra vall, melynek adatai természetesen oly alacsonynak mutatják a prágai árszínvonalat (különösen 1936 után), mely mélyen alatta marad még a válságos évek minden egyéb országban jelentkező, emlékezetes mélypontjának is. Nyilvánvaló, hogy ezek az adatok összehasonlításra nem alkalmasak.

Ennyit látszott szükségesnek megjegyezni a régi Cseh-Szlovákia árszínvonaláról, hogy a visszacsatolt területek árhelyzetének objektív megitélése bizonyos fokig megkönnyíttessék.

A már említett öt felszabadult város (Komárom, Érsekújvár, Kassa, Ungvár, Munkács) egyes élelmiszerárait a részletes táblázatba foglalt adatok közlik. Ezek az árhelyzetet a következőkben mutatják:

Kenyér és liszt. A lisztnél a cseh-szlovák árulajstrom kenyérlisztet, továbbá síma és különleges búzalisztet különböztet meg. A kenyérlisztnél nincs megmondva, hogy rozsból, vagy búzából készült-e, feltehető, hogy kevert liszt.

A kenyérliszt 1928 elején Kassán 3·50 cseh koronába került (0·59 P), Ungváron pedig 3·30 cs. k.-ba (0·56 P). Ugyanekkor a síma búzaliszt ára Kassán 4 cs. k. ((0·68 P), Ungváron pedig 4·20 cs. k. (0·71 P) volt. A válság alatt az árak 1934-ben voltak a legalacsonyabbak s ekkor a lisztárak az említett öt városban a következők voltak (cseh koronában):

	Kenyérliszt	Síma búzaliszt
Komárom	1·80	2·40
Érsekújvár	2·—	2·60
Kassa	1·70	2·70
Ungvár	1·90	2·60
Munkács	2·—	2·50

A válság alatti áresés tehát a lisztnél nagyarányú volt, ami ellentétben van a létfenntartási index fentemlített merevségével.

A későbbi években sem mutatkozott nagyobbarányú áremelkedés, aminek következtében a pengőre átszámított árak — figyelemmel a leértékelésre — csaknem teljes stabilitást mutatnak.

A kenyéráraknál a cseh statisztika a barnakenyeret és a fehérkenyeret különbözteti meg, minden további minőségi jelzés nélkül. Komáromban és Érsekújvárt a kétfajta kenyér közti árkülönbözet nem jelentős, a többi három városban azonban a fehérkenyér már drágább s az adatok néhol nehezen magyarázható ingadozásokat mutatnak. A kenyérárak ingadozásának mérve és iránya általában megegyezik a lisztfajtákéval.

Burgonya. A burgonya ára Kassán, Ungváron és Munkácson gyakran mutat nagy ingadozásokat, míg ellenben Komáromban és Érsekújvárt az árváltozások — amennyire a rendelkezésre álló adatokból következtetni lehet — nyugodtabb mederben folynak le. Ára alacsonynak nem nevezhető, 50—60 cseh filléres ár 9—10 pengőfillérnek felel meg.

Húsfélék. Egyes vidékek, vagy éppen országok húsárainak összehasonlítása igen nehéz. Az eltérő minőségi meghatározások és a különböző adásvételi szokások a húsfélék árát erősen befolyásolják. A cseh árjegyzések kivétel nélkül nyomtatékkal együtt adják meg a hús árát, az ily módon történő adásvétel azonban nálunk tilos, ami magában véve jelentős árkülönbözetet jelent ugyanazon húsfajta áránál is. A cseh árjegyzések szerint a szóbanforgó öt felszabadult városban általában a legmagasabb a sertéshús ára, míg a borjuhús és a marhahús ára közel egy magasságban szokott állani. Megfelelő minőségi megkülönböztetés híján a mi viszonyainkkal való összehasonlítást nem lehet megtenni. A húsárak között általában a cseh-szlovák adatok szerint nincs számottevő különbség, akár a borjúhúst, akár a sertéshúst, akár a marhahúst nézzük (kivéve a jóval olcsóbb, de itt is csak kisebb szerepet játszó juhhúst) s áruk általában 2 pengő körül mozog, fel- és lefelé nem túlnagy ingadozásokkal. A munkácsi és az ungvári húsárak rendszerint alacsonyabbak, mint a többi városokban.

A baromfiféléket a vágott liba képviseli, melynek ára az utóbbi években 1·50—2 P között van.

Zsír. A zsír (disznózsír) ára általában magas, ami importállamban természetes. A legutóbbi években is az összes szóbanforgó városokban meghaladta a 2 pengőt, sőt Ungváron és Munkácson a 2·50 P-t is meg-

közelíti. E tekintetben feltétlenül könnyebbséget hoz az impériumváltozás.

Tejtermékek. A tej ára Kassa és Ungvár rendelkezésre álló árjegyzése szerint a cseh korona leértékelése előtt igen magas volt és meghaladta a harminc fillért is literenkint, ami a mi viszonyaink szerint is — vidéki városokról lévén szó — igen magas ár. Újabban általában 21—22 pengőfillérnek felelnek meg az árak mind az öt városban. A vaj ára az első leértékelés előtt általában meghaladta a 4 pengőt. Később ennek az összegnek közel felére süllyedt és a legutóbbi időkben sem mutatott drágulást. A minőség a vaj áránál tudvalevőleg igen nagy szerepet játszik, a cseh jegyzések pedig a vajról csak annyit állapítanak meg, hogy „nem olvasztott". Ily alapon pedig nem értékelhetők a meglevő árjegyzések, miután a közönséges köpült parasztvajak és a fínom centrifugált teavajfajták között az árösszehasonlítás szempontjából óriási különbségek lehetségesek, pedig ezek mindegyike „nem olvasztott" vaj.

Főzelékfélék. A hüvelyesek közül a borsó ára az egyes városok szerint meglehetősen különböző és különböző jellegű ingadozásokat is mutat, ami nyilván a termés-eredményekkel és minőségi eltérésekkel függ össze. Hasonló a helyzet a lencsénél is. Még inkább feltünők a savanyúkáposzta áringadozásai, de leginkább a hagyma árkilengései vonják magukra a figyelmet. Ez utóbbi azonban nem helyi jelenség, mert a hagyma ára változó terméseredmények szerint világszerte állandóan nagy ingadozásokat mutat.

Egyéb áruk. A tojás ára a cseh korona leértékelése előtt igen magas volt, később csökkent, de nem esett a magyarországi árszínvonal alá. A cukor ára valamivel egy pengő felett volt (6·40—6·80 cs. k.). Eléggé, sőt igen magasnak nevezhető a mák árszínvonala (6—8 cs. k.).

A felsorolt adatok természetesen csak vázlatos képét nyujthatják a visszacsatolt városok árviszonyainak. Bizonyos, hogy érdekesebb képet kaphatnánk, ha volnának megfelelő adataink az iparcikkek áralakulásáról is, erre azonban a meglevő statisztikai anyag alapján nincs meg a lehetőség.

Szőnyi Gyula dr.

A hitelintézetek és a biztosítás.

Etablissements de crédit et assurances.

Résumé. *Le recensement des établissements de crédit du territoire rétrocédé en novembre 1938 par la Tchéco-Slovaquie à la Hongrie a conduit à la constatation que ce territoire jouissait d'une organisation de crédit fortement ramifiée. A ce sujet, le Tableau 1 donne des informations. Il en ressort que 115 établissements de crédit avaient leur siège sur le territoire en question, et que 23 de ces établissements existaient sous forme de société anonyme, 92 sous forme d'association coopérative. Ils avaient 243 succursales dont 160 appartenaient aux coopératives.*

Se fondant sur un annuaire publié à Prague, l'Office central r. h. de statistique a dressé un bilan d'ensemble pour les établissements de crédit du territoire recouvré. Selon les bilans de 1934, le total des actifs, respectivement des passifs, s'exprimait par 473·0 millions de couronnes tchécoslovaques. Le chiffre correspondant ne serait pas plus élevé si on prenait un territoire quelconque de même population, Budapest mis à part, dans le pays d'avant la sentence viennoise. Sur le total du passif, la part des capitaux appartenant en propre aux établissements de crédit se chiffre par 15·7% sur les territoires recouvrés, tandis qu'en général cette proportion est notablement plus forte en province; elle a été de 25·0% en 1937. A la fin de l'année 1934, les dépôts confiés aux 25 établissements de crédit considérés atteignirent un total de 293·1 millions de couronnes tchécoslovaques, non compris les dépôts des Caisses agricoles (Vzajoma Pokladnica) représentant 148·4 millions de couronnes. La somme inscrite au poste „créanciers" monte à 83·5 millions de couronnes, soit 17·7% du total général des bilans des 25 établissements. Le bénéfice annuel ressort à 3·4 millions, ce qui correspond à 8·7% de la valeur nominale des actions ou parts. Dans le bilan global, les avoirs en caisse montent à 44·3 millions, les effets en portefeuille à 150·3 millions, les créances hypothécaires à 61·1 millions. L'importance des effets en portefeuille est considérablement moindre, celle des créances hypothécaires au contraire relativement bien plus élevée que chez les établissements de province en Hongrie. Le poste „débiteurs" accuse un total de 144·8 millions de couronnes.

On compte dans la zone recouvrée 44 compagnies d'assurances; parmi celles-ci, 15 ont des agences pour les sinistres et les assurances sur la

közelíti. E tekintetben feltétlenül könnyebbséget hoz az impériumváltozás.

Tejtermékek. A tej ára Kassa és Ungvár rendelkezésre álló árjegyzése szerint a cseh korona leértékelése előtt igen magas volt és meghaladta a harminc fillért is literenkint, ami a mi viszonyaink szerint is — vidéki városokról lévén szó — igen magas ár. Újabban általában 21—22 pengőfillérnek felelnek meg az árak mind az öt városban. A vaj ára az első leértékelés előtt általában meghaladta a 4 pengőt. Később ennek az összegnek közel felére süllyedt és a legutóbbi időkben sem mutatott drágulást. A minőség a vaj áránál tudvalevőleg igen nagy szerepet játszik, a cseh jegyzések pedig a vajról csak annyit állapítanak meg, hogy „nem olvasztott". Ily alapon pedig nem értékelhetők a meglevő árjegyzések, miután a közönséges köpült parasztvajak és a fínom centrifugált teavajfajták között az árösszehasonlítás szempontjából óriási különbségek lehetségesek, pedig ezek mindegyike „nem olvasztott" vaj.

Főzelékfélék. A hüvelyesek közül a borsó ára az egyes városok szerint meglehetősen különböző és különböző jellegű ingadozásokat is mutat, ami nyilván a termés-eredményekkel és minőségi eltérésekkel függ össze. Hasonló a helyzet a lencsénél is. Még inkább feltünők a savanyúkáposzta áringadozásai, de leginkább a hagyma árkilengései vonják magukra a figyelmet. Ez utóbbi azonban nem helyi jelenség, mert a hagyma ára változó terméseredmények szerint világszerte állandóan nagy ingadozásokat mutat.

Egyéb áruk. A tojás ára a cseh korona leértékelése előtt igen magas volt, később csökkent, de nem esett a magyarországi árszínvonal alá. A cukor ára valamivel egy pengő felett volt (6·40—6·80 cs. k.). Eléggé, sőt igen magasnak nevezhető a mák árszínvonala (6—8 cs. k.).

A felsorolt adatok természetesen csak vázlatos képét nyujthatják a visszacsatolt városok árviszonyainak. Bizonyos, hogy érdekesebb képet kaphatnánk, ha volnának megfelelő adataink az iparcikkek áralakulásáról is, erre azonban a meglevő statisztikai anyag alapján nincs meg a lehetőség.

Szőnyi Gyula dr.

A hitelintézetek és a biztosítás.

Etablissements de crédit et assurances.

Résumé. *Le recensement des établissements de crédit du territoire rétrocédé en novembre 1938 par la Tchéco-Slovaquie à la Hongrie a conduit à la constatation que ce territoire jouissait d'une organisation de crédit fortement ramifiée. A ce sujet, le Tableau 1 donne des informations. Il en ressort que 115 établissements de crédit avaient leur siège sur le territoire en question, et que 23 de ces établissements existaient sous forme de société anonyme, 92 sous forme d'association coopérative. Ils avaient 243 succursales dont 160 appartenaient aux coopératives.*

Se fondant sur un annuaire publié à Prague, l'Office central r. h. de statistique a dressé un bilan d'ensemble pour les établissements de crédit du territoire recouvré. Selon les bilans de 1934, le total des actifs, respectivement des passifs, s'exprimait par 473·0 millions de couronnes tchécoslovaques. Le chiffre correspondant ne serait pas plus élevé si on prenait un territoire quelconque de même population, Budapest mis à part, dans le pays d'avant la sentence viennoise. Sur le total du passif, la part des capitaux appartenant en propre aux établissements de crédit se chiffre par 15·7% sur les territoires recouvrés, tandis qu'en général cette proportion est notablement plus forte en province; elle a été de 25·0% en 1937. A la fin de l'année 1934, les dépôts confiés aux 25 établissements de crédit considérés atteignirent un total de 293·1 millions de couronnes tchécoslovaques, non compris les dépôts des Caisses agricoles (Vzajoma Pokladnica) représentant 148·4 millions de couronnes. La somme inscrite au poste „créanciers" monte à 83·5 millions de couronnes, soit 17·7% du total général des bilans des 25 établissements. Le bénéfice annuel ressort à 3·4 millions, ce qui correspond à 8·7% de la valeur nominale des actions ou parts. Dans le bilan global, les avoirs en caisse montent à 44·3 millions, les effets en portefeuille à 150·3 millions, les créances hypothécaires à 61·1 millions. L'importance des effets en portefeuille est considérablement moindre, celle des créances hypothécaires au contraire relativement bien plus élevée que chez les établissements de province en Hongrie. Le poste „débiteurs" accuse un total de 144·8 millions de couronnes.

On compte dans la zone recouvrée 44 compagnies d'assurances; parmi celles-ci, 15 ont des agences pour les sinistres et les assurances sur la

vie, 7 des agences seulement pour les sinistres, et 2 des agences seulement pour les assurances sur la vie. Une seule de ces compagnies, de faible importance d'ailleurs, a son siège sur le territoire rattaché à la Hongrie.

*

A visszacsatolt északi területen végrehajtott statisztikai felvétel keretének korlátozottsága miatt a hitelintézetekről csak annyiban végeztetett adatgyüjtés, amennyiben ez a statisztikai munkaterv szerint az 1939. évre esedékes feladatoknak előkészítése céljából okvetlenül szükségesnek látszott. Ehhez képest csupán az vétetett számba, hogy hány olyan intézet működött a szóbanlévő területen, amelynek itt volt a székhelye, ezek közül hány volt részvénytársasági és hány szövetkezeti formájú intézet, továbbá mennyi volt a fiókintézetek száma, ebből mennyi a részvénytársasági és a szövetkezeti alakulatú intézetek fiókja. Az idevonatkozó összeírás eredményeiről az 1. táblázat nyujt tájékoztatást.

E táblázat adataiból már rövid betekintés után kialakul az a benyomás, hogy a visszajutott felvidéki terület hitelintézeti szervezetekkel meglehetős erősen be volt hálózva, kivált mezőgazdasági hitelszövetkezet[illegible]és ilyen szövetkezetek fiókjaival. Ez utóbbiak általánosságban annál sűrűbben jelentkeznek, minél agrárjellegűbb a vidék. Az átlagot különösen meghaladó mértékben jelentkeznek a kisebb helyi intézetek Ung vármegyében s ezért itt a legkevésbbé találtak működési teret a másutt székelő intézetek fiókjai. Kétségtelen, hogy a visszacsatolt északi területen a hitelintézeti tevékenységben a helyi jellegű intézetek mellett sokkal inkább jutott jelentős szerep a másutt székelő nagy intézetek fiókjainak, mint Magyarország egyéb részein. Magyarországon a vidéken átlag minden 19·4 ezer lakosra jutott egy részvénytársasági formájú bank, a visszacsatolt területen átlag minden 44·8 ezer lakosra. Egy-egy bankfiókra átlag a visszakerült északi részeken 12·4 ezer lakos, Magyarország egyéb részeiben 37·8 ezer lakos esik.

A hitelszervezet vagyoni állapota tekintetében azokra az adatokra kell szorítkoz-

1. A visszacsatolt északi területen összeirt hitelintézetek.

Etablissements de crédit enregistrés sur le territoire septentrional rétrocédé.

Vármegye, város *Comitats, villes*	A főintézetek száma *Nombre des établissements mères*			A fiókintézetek száma — *Nombre des succursales*						
	összesen - *au total*	ebből — *dont*		összesen — *au total*	ebből részvénytársasági *dont succursales de sociétés anonym.*			ebből szövetkezeti *dont succursales de co-opératives*		
		részvénytársaságok — *sociétés anonymes*	szövetkezetek *coopératives*		összesen *au total*	amelyek főintézete *ayant leur établissement mère*		összesen *au total*	amelyek főintézete *ayant leur établissement mère*	
				f i ó k o k						
						Magyarországon *en Hongrie*	külföldön *à l'étranger*		Magyarországon *en Hongrie*	külföldön *à l'étranger*
						s z é k e l			s z é k e l	
Abaúj-Torna vm. *) . . .	*3*	—	*3*	*16*	*4*	—	*4*	*12*	*1*	*11*
Kassa	*8*	*1*	*7*	*11*	*10*	—	*10*	*1*	*1*	—
Bars és Hont vm. . . .	*11*	*4*	*7*	*31*	*9*	*3*	*6*	*22*	*1*	*21*
Bereg és Ugocsa vm. .	10	1	9	25	4	1	3	21	21	—
Munkács	3	—	3	6	5	1	4	1	—	1
Bereg és Ugocsa vm. össz.	*13*	*1*	*12*	*31*	*9*	*2*	*7*	*22*	*21*	*1*
Esztergom vm.	*2*	—	*2*	*15*	*3*	*1*	*2*	*12*	*3*	*9*
Gömör és Kishont vm. .	*13*	*1*	*12*	*16*	*12*	*2*	*10*	*4*	—	*4*
Komárom vm.	13	3	10	34	4	1	3	30	3	27
Komárom	1	—	1	5	3	—	3	2	—	2
Komárom vm. összesen .	*14*	*3*	*11*	*39*	*7*	*1*	*6*	*32*	*3*	*29*
Nógrád vm.	*5*	—	*5*	*9*	*5*	—	*5*	*4*	—	*4*
Nyitra és Pozsony vm. .	*16*	*4*	*12*	*48*	*12*	*3*	*9*	*36*	*4*	*32*
Ung vm.	20	7	13	8	1	—	1	7	2	5
Ungvár	4	—	4	5	5	—	5	—	—	—
Ung vm. összesen . . .	*24*	*7*	*17*	*13*	*6*	—	*6*	*7*	*2*	*5*
Zemplén vm.	*6*	*2*	*4*	*14*	*6*	*1*	*5*	*8*	—	*8*
Mindössze — *Total général*	**115**	**23**	**92**	**243**	**88**	**13**	**70**	**160**	**36**	**124**

*) Vm. = *comitat.*

nunk, amelyek a pénzügyi kompasszokból összeállíthatók. Ezek az adatok korántsem tekinthetők az egész hitelpiacot felölelőknek, már csak azért sem, mert ezeknek alapul vételével a fiókok nem vehetők figyelembe. Kisebb mértékben hiányosak az említett adatok alapján kapott eredmények azért is, mert a kompasszokból egyes kisebb intézetek hiányoznak. Mégis érdemesnek látszott az egyik rendelkezésre álló kompassz (a Compassverlag G. m. b. H. által Prágában kiadott Compass Finanzielles Jahrbuch 1936) mérlegadatait feldolgozni, hogy bizonyos bevilágítást nyerjünk az egyébként ismeretlen területen. A végrehajtott feldolgozás alapján, amely az 1934. évi mérlegeredményekre támaszkodott, közölhetjük itt az összesített hitelintézeti mérlegek vagyon- és teheroldalának táblázatait. (2. és 3. tábla.)

E táblázatokból kitűnőleg az összes vagyon, illetve teher 473·0 millió cs. k. A csehkorona és a pengő 1934 december 31-i tényleges értékviszonyának megfelelő arányszámmal átszámítva ez az összeg 89·4 millió P-t tesz ki. Amint említettük, az egész hitelpiacon jelentkező vagyon szempontjából, főként a figyelmen kívül maradt

2. A visszacsatolt északi területen székelő és a „Compass Finanzielles Jahrbuch Prag" 1936.
Passifs pour 1934 des bilans des établissements de crédit ayant leur siège sur le territoire

Szám — *Nos.*	Vármegye — *Comitats* Község (Város) *Communes (ou villes)*	Az intézetek száma *Nombre des établissements*	Alaptőke *Capital social* ezer cs. k. *en milliers de couronnes tch.*	Alaptőke ezer P *en milliers de pengős*	Alaptőke %	Tartalékalapok *Fonds de réserve* ezer cs. k. *en milliers de couronnes tch.*	Tartalékalapok ezer P *en milliers de pengős*	Tartalékalapok %	Takarékbetét *Dépôts d'épargne* ezer cs. k. *en milliers de couronnes tch.*	Takarékbetét ezer P *en milliers de pengős*	Takarékbetét %
	Abaúj-Torna vm. [1])										
1	Kassa város [2])	5	5.277	997	*7·6*	3.403	643	*4·9*	52.090	9.845	*74·5*
	Bars és Hont vm.										
2	Ipolyság	2	1.720	325	*9·1*	1.856	351	*9·9*	12.377	2.339	*65·6*
3	Léva	2	5.600	1.058	*4·4*	9.317	1.761	*7·4*	85.549	16.169	*67·6*
	Bars és Hont vm. összesen . .	4	7.320	1.383	*5·0*	11.173	2.112	*7·7*	97.926	18.508	*67·4*
	Bereg és Ugocsa vm.										
4	Tiszaújlak	1	450	85	*13·6*	283	53	*8·5*	1.740	329	*52·6*
5	Beregszász	1	1.200	227	*22·1*	240	45	*4·4*	3.273	619	*60·2*
6	Munkács város	1	3.510	663	*8·2*	2.855	540	*6·6*	27.515	5.200	*63·9*
	Bereg és Ugocsa vm. összesen .	3	5.160	975	*10·0*	3.378	638	*6·5*	32.528	6.148	*62·8*
	Gömör és Kishont vm.										
7	Tornalja	1	600	113	*7·4*	450	85	*5·5*	5.843	1.104	*71·8*
8	Rimaszombat	1	1.200	228	*16·0*	703	133	*9·3*	4.079	771	*54·1*
9	Rozsnyó	1	10.400	1.965	*16·3*	7.059	1.334	*11·0*	25.051	4.735	*39·2*
	Gömör és Kishont vm. összesen .	3	12.200	2.306	*15·3*	8.212	1.552	*10·3*	34.973	6.610	*43·9*
	Komárom vm.										
10	Dunaszerdahely	1	1.200	227	*8·8*	1.700	321	*12·3*	8.936	1.689	*65·2*
11	Somorja	1	1.000	189	*14·4*	822	156	*11·9*	4.418	835	*63·8*
12	Komárom város	1	1.050	199	*7·2*	1.302	246	*8·9*	9.033	1.707	*61·7*
	Komárom vm. összesen . .	3	3.250	615	*9·3*	3.824	723	*10·8*	22.387	4.231	*63·4*
	Nyitra és Pozsony vm.										
13	Galánta	1	1.200	227	*6·0*	1.576	297	*7·9*	15.833	2.992	*79·1*
14	Vágselye	2	1.000	189	*9·8*	1.461	276	*14·3*	6.130	1.159	*59·9*
	Nyitra és Pozsony vm. összesen .	3	2.200	416	*7·3*	3.037	573	*10·0*	21.963	4.151	*72·6*
	Ung vm.										
15	Ungvár város	2	3.591	679	*7·1*	650	123	*1·3*	26.981	5.099	*53·6*
	Zemplén vm.										
16	Királyhelmec	2	450	85	*4·4*	936	177	*9·1*	4.220	798	*41·1*
	Mindössze — *Total général* . .	**25**	**39.448**	**7.456**	*8·4*	**34.613**	**6.541**	*7·3*	**293.068**	**55.390**	*61·9*

[1]) **Vm.** = *comitat.* — [2]) Város = *ville.*

fiókintézetek vagyonállagára való tekintettel, e 89·4 millió P-n felül még érdemleges többletet kell feltételeznünk. Magyarországnak Budapesten kívüli, a visszacsatolt Felvidék azonos lélekszámú területein a helyi intézetek vagyonállaga átlagban nem mondható magasabbnak ennél az összegnél. Amint láttuk, a visszajutott északi részeken a másutt székelő intézetek fiókjai nagyobb szerepet játszottak, mint Magyarország más vidéki területein. A mondottak alapján azt a benyomást nyerjük, hogy a visszakerült északi területen a hitelintézetek tevékenység méretei nagyobbak voltak, mint átlagban a magyarországi vidéken. Kétségtelennek látszik azonban, hogy itt az északi részeken is a háború előtti méretekhez képest visszaesés következett be. Az 1913. év végén az e területen székelő pénzintézetek összesített mérlegei alapján kimutatható vagyon, illetve teher végösszege 285·5 millió P volt. Ehhez képest az eltolódás még akkor is nagy, ha számolunk azzal, hogy az egész üzletállományból a másutt székelő intézetek fiókjai az utóbbi időben sokkal nagyobb részt foglalnak le, mint a háború előtt.

Az összes teherből 74·1 millió cs. k.

évi évfolyamában kimutatott hitelintézetek 1934. évi összesített mérlegeinek tehertételei.
septentrional rétrocédé et indiqués par le „Compass Finanzielles Jahrbuch Prag" de 1936.

Hitelezők *Créditeurs*			Egyéb tételek *Autres postes*			Nyereség *Bénéfice*			Összesen *Au total*			Szám — *Nos.*
ezer cs. k. *en milliers de couronnes tch.*	ezer P *en milliers de pengős*	%	ezer cs. k. *en milliers de couronnes tch.*	ezer P *en milliers de pengős*	%	ezer cs. k. *en milliers de couronnes tch.*	ezer P *en milliers de pengős*	%	ezer cs. k. *en milliers de couronnes tch.*	ezer P *en milliers de pengős*	%	
4.972	940	*7·1*	3.735	706	*5·3*	429	81	*0·6*	69.906	13.212	*100·0*	1
2.211	418	*11·7*	387	73	*2·0*	324	61	*1·7*	18.875	3.567	*100·0*	2
23.890	4.515	*18·9*	1.385	262	*1·1*	800	151	*0·6*	126.541	23.916	*100·0*	3
26.101	4.933	*17·9*	1.772	335	*1·2*	1.124	212	*0·8*	145.416	27.483	*100·0*	
811	153	*24·5*	22	4	*0·6*	3	1	*0·2*	3.309	625	*100·0*	4
699	132	*12·9*	—	—	—	20	4	*0·4*	5.432	1.027	*100·0*	5
8.764	1.657	*20·4*	234	44	*0·5*	190	35	*0·4*	43.068	8.139	*100·0*	6
10.274	1.942	*19·8*	256	48	*0·5*	213	40	*0·4*	51.809	9.791	*100·0*	
1.081	204	*13·3*	115	22	*1·4*	53	10	*0·6*	8.142	1.538	*100·0*	7
927	176	*12·3*	574	108	*7·6*	51	10	*0·7*	7.534	1.426	*100·0*	8
15.245	2.881	*23·8*	5.589	1.056	*8·7*	645	122	*1·0*	63.989	12.093	*100·0*	9
17.253	3.261	*21·7*	6.278	1.186	*7·9*	749	142	*0·9*	79.665	15.057	*100·0*	
886	167	*6·5*	914	173	*6·7*	80	15	*0·5*	13.716	2.592	*100·0*	10
504	95	*7·3*	68	13	*1·0*	114	21	*1·6*	6.926	1.309	*100·0*	11
1.329	251	*9·1*	1.795	339	*12·2*	136	26	*0·9*	14.645	2.768	*100·0*	12
2.719	513	*7·7*	2.777	525	*7·9*	330	62	*0·9*	35.287	6.669	*100·0*	
1.001	189	*5·0*	125	24	*0·6*	289	55	*1·4*	20.024	3.784	*100·0*	13
719	136	*7·0*	753	142	*7·3*	173	33	*1·7*	10.236	1.935	*100·0*	14
1.720	325	*5·7*	878	166	*2·9*	462	88	*1·5*	30.260	5.719	*100·0*	
18.304	3.459	*36·3*	758	143	*1·5*	84	16	*0·2*	50.368	9.519	*100·0*	15
2.160	408	*21·0*	2.466	466	*24·0*	46	9	*0·4*	10.278	1.943	*100·0*	16
83.503	**15.781**	*17·7*	**18.920**	**3.575**	*4·0*	**3.437**	**650**	*0·7*	**472.989**	**89.393**	*100·0*	

(14·0 millió P) vagyis 15·7% jutott a saját tőkékre, és pedig az alaptőkékre 8·4%, a tartalékalapokra 7·3%. Magyarországon általában a vidéki intézeteknél a saját tőkéknek az idegen tőkékhez való aránya lényegesen nagyobb, és pedig 1937-ben 25·4%. Ez a magasabb arányszám túlnyomó részben a részvénytőkék nagyobb hányadával van összefüggésben, minélfogva arra a megállapításra kell jutnunk, hogy a névleges tőkeállapothoz képest a visszacsatolt Felvidéken jóval fejlettebb üzletállomány alakult ki, mint Magyarország egyéb vidékein. Ezt megállapíthatjuk egyébként a takarékbetétek állományának összehasonlításánál is. A 25 felvidéki pénzintézet takarékbetéteinek 1934 december 31-i állománya 293·1 millió cs. k. (55·4 millió P) volt. Ez az állomány valamivel több, mint 1/6-a a Magyarország vidéki pénzintézeteinél az 1937. év végére nézve megállapított takarékbetéti álladéknak, holott a visszajutott Felvidék lélekszám szerint csak körülbelül 1/8-a Magyarország vidéki népességének. A most említett betétállományba azonban nincs beszámítva a felvidéknek a cseh uralom alatti gazdasági életében jelentékeny szerepet játszott Köl-

3. A visszacsatolt északi területen székelő és a „Compass Finanzielles Jahrbuch Prag" 1936.

Actifs pour 1934 des bilans des établissements de crédit ayant leur siège sur le territoire

Szám — *Nos.*	Vármegye — *Comitats* / Község (város) — *Communes (ou villes)*	Készpénz *Encaisse*			Váltótárca *Portefeuille commerc.*			Értékpapír *Valeurs*		
		ezer cs. k. *en milliers de couronnes tch.*	ezer P *en milliers de pengős*	%	ezer cs. k. *en milliers de couronnes tch.*	ezer P *en milliers de pengős*	%	ezer cs. k. *en milliers de couronnes tch.*	ezer P *en milliers de pengős*	%
	Abaúj-Torna vm.[1])									
1	Kassa város[2])	9.064	1.714	*13·0*	13.682	2.586	*19·6*	571	108	*0·8*
	Bars és Hont vm.									
2	Ipolyság	1.501	284	*8·0*	10.720	2.026	*56·8*	822	155	*4·3*
3	Léva	14.377	2.717	*11·3*	55.054	10.405	*43·5*	1.855	351	*1·5*
	Bars és Hont vm. összesen	15.878	3.001	*10·9*	65.774	12.431	*45·3*	2.677	506	*1·8*
	Bereg és Ugocsa vm.									
4	Tiszaújlak	451	85	*13·6*	1.795	339	*54·2*	79	15	*2·4*
5	Beregszász	461	87	*8·5*	1.603	303	*29·5*	614	116	*11·3*
6	Munkács város	2.156	408	*5·0*	17.029	3.217	*39·5*	3.443	651	*8·0*
	Bereg és Ugocsa vm. összesen	3.068	580	*5·9*	20.427	3.859	*39·4*	4.136	782	*8·0*
	Gömör és Kishont vm.									
7	Tornalja	926	175	*11·4*	4.039	763	*49·6*	505	95	*6·2*
8	Rimaszombat	645	122	*8·6*	1.851	350	*24·6*	953	180	*12·6*
9	Rozsnyó	5.422	1.026	*8·5*	6.293	1.189	*9·8*	5.380	1.017	*8·4*
	Gömör és Kishont vm. összesen	6.993	1.323	*8·8*	12.183	2.302	*15·3*	6.838	1.292	*8·6*
	Komárom vm.									
10	Dunaszerdahely	2.192	414	*16·0*	2.636	499	*19·3*	456	86	*3·3*
11	Somorja	774	146	*11·2*	2.173	412	*31·5*	76	14	*1·1*
12	Komárom város	1.059	200	*7·2*	5.031	950	*34·4*	748	142	*5·1*
	Komárom vm. összesen	4.025	760	*11·4*	9.840	1.861	*27·9*	1.280	242	*3·6*
	Nyitra és Pozsony vm.									
13	Galánta	2.283	431	*11·4*	8.919	1.686	*44·6*	1.784	337	*8·9*
14	Vágsellye	909	172	*8·9*	5.196	982	*50·8*	604	114	*5·9*
	Nyitra és Pozsony vm. összesen	3.192	603	*10·6*	14.115	2.668	*46·7*	2.388	451	*7·9*
	Ung vm.									
15	Ungvár város	1.430	269	*2·8*	8.420	1.591	*16·7*	15.672	2.962	*31·1*
	Zemplén vm.									
16	Királyhelmec	697	132	*6·8*	5.860	1.108	*57·0*	115	22	*1·1*
	Mindössze — *Total général*	**44.347**	**8.382**	*9·4*	**150.301**	**28.406**	*31·8*	**33 677**	**6.365**	*7·1*

[1]) **Vm.** = *comitat.* — [2]) Város = *ville.*

csönös Földmíves Pénztáraknál (Vzajoma Pokladnica) elhelyezett betétálladék, amely a tárgyalásunk keretébe tartozó területen lévő pénztáraknál 148·4 millió cs. k.-ában (25·7 millió pengőben) volt az 1937. év vége szerint kimutatva. Így máris 80 millió P-t meghaladó betétálladék jelentkezik, amely az érdekelt területekhez és népességhez viszonyítva, elég számottevőnek mondható. A betétalakulásnak a magyarországi viszonyok szemszögéből kedvezőbb képe talán még inkább kibontakozik előttünk akkor, ha az e tekintetben első helyen álló néhány intézet betétállományát külön vizsgáljuk. Az egyik aránylag kisebb lélekszámú városban találunk olyan bankot, amelynek betétállománya 80·5 millió cs. k. (15·2 millió P) volt. Magyarország összes vidéki intézeteit figyelembe véve, ez tekintélyesen kiemelkedő összeget jelent. Ennél az egybevetésnél azonban nem szabad megfeledkezni arról, hogy 1931 óta a betétalakulást lényegesen befolyásoló devizaviszonyok és egyes más strukturális gazdasági tényezők Cseh-Szlovákiában lényegesen másként alakultak, mint Magyarországon és főként emiatt a felgyülemlő tőkék a Cseh-Szlovákiához tartozó területen jóval nagyobb

évi évfolyamában kimutatott hitelintézetek 1934. évi összesített mérlegeinek vagyontételei.
septentrional rétrocédé et indiqués par le „Compass Finanzielles Jahrbuch Prag" de 1936.

Jelzálogkölcsön *Prêts hypothécaires*			Adósok *Débiteurs*			Egyéb tételek *Autres postes*			Összesen *Au total*			Szám — *Nos.*
ezer cs. k. *en milliers de couronnes tch.*	ezer P *en milliers de pengős*	%	ezer cs. k. *en milliers de couronnes tch.*	ezer P *en milliers de pengős*	%	ezer cs. k. *en milliers de couronnes tch.*	ezer P *en milliers de pengős*	%	ezer cs. k. *en milliers de couronnes tch.*	ezer P *en milliers de pengős*	%	
18.967	3.586	*27·1*	19.432	3.671	*27·8*	8.190	1.547	*11·7*	69.906	13.212	*100·0*	1
322	61	*1·7*	4.435	838	*23·5*	1.075	203	*5·7*	18.875	3.567	*100·0*	2
6.399	1.209	*5·1*	44.424	8.396	*35·1*	4.432	838	*3·5*	126.541	23.916	*100·0*	3
6.721	1.270	*4·6*	48.859	9.234	*33·6*	5.507	1.041	*3·8*	145.416	27.483	*100·0*	
—	—	—	712	135	*21·6*	272	51	*8·2*	3.309	625	*100·0*	4
—	—	—	2.057	389	*37·9*	697	132	*12·8*	5.432	1.027	*100·0*	5
2.419	457	*5·6*	16.519	3.122	*38·4*	1.502	284	*3·5*	43.068	8 139	*100·0*	6
2.419	457	*4·7*	19.288	3.646	*37·2*	2.471	467	*4·8*	51.809	9.791	*100 0*	
682	129	*8·4*	1.223	231	*15·0*	767	145	*9·4*	8.142	1.538	*100·0*	7
298	56	*3·9*	2.358	447	*31·3*	1.429	271	*19·0*	7.534	1.426	*100·0*	8
8.512	1.610	*13·3*	31.160	5.888	*48 7*	7.222	1.363	*11·3*	63.989	12.093	*100·0*	9
9.492	1.795	*11·9*	34.741	6.566	*43·6*	9.418	1.779	*11·8*	79.665	15.057	*100·0*	
—	—	—	7.626	1.441	*55·6*	806	152	*5·8*	13.716	2.592	*100·0*	10
1.689	319	*24·3*	1.372	259	*19 8*	842	159	*12·1*	6.926	1.309	*100·0*	11
3.723	704	*25·5*	3.342	632	*22·8*	742	140	*5·0*	14.645	2.768	*100·0*	12
5.412	1.023	*15·4*	12.340	2.332	*35·0*	2.390	451	*6·7*	35.287	6.669	*100·0*	
1.058	200	*5·3*	5.203	983	*26·0*	777	147	*3·8*	20.024	3.784	*100·0*	13
372	70	*3·6*	2.710	513	*26·5*	445	84	*4·3*	10.236	1.935	*100·0*	14
1.430	270	*4·7*	7.913	1.496	*26·1*	1.222	231	*4·0*	30.260	5.719	*100·0*	
16.668	3.149	*33·1*	941	178	*1·9*	7.237	1.370	*14·4*	50.368	9.519	*100 0*	15
23	4	*0·2*	1.294	245	*12·6*	2.289	432	*22·3*	10.278	1.943	*100·0*	16
61.132	**11.554**	*12·9*	**144.808**	**27.368**	*30·6*	**38.724**	**7.318**	*8·2*	**472.989**	**89.393**	*100 0*	

arányban kerültek a pénzintézeti betétek gyüjtőcsatornáiba, mint Magyarország területén. Tehát a betétállomány alakulásában mutatkozó eltérés nem jelent okvetlenül megfelelő eltérést a tőkegyüjtés eredményeiben.

Az itt tárgyalt 25 pénzintézet összesített mérlegének „Hitelezők" címen összevont tétele alatt kimutatható összeg 83·5 millió cs. k. (15·8 millió P), vagyis a mérleg végösszegének 17·7%-a. Magyarország egyéb vidéki hitelintézeteinél az 1937. év végén az e tétel alatt kimutatható összeg körülbelül hasonló arányban állt az egybevont mérlegek végösszegéhez. Az egyéb tételek szerepe a visszacsatolt felvidéki intézetek mérlegében átlagosan kis jelentőségű volt. Ezek után általánosságban megállapíthatjuk, hogy az idegen tőkék között a takarékbetétek igen nagy súllyal domborodtak ki. Az évi nyereség 3·4 millió cs. k., vagyis 650 ezer P volt. Ez a nyereségösszeg a részvény-, illetve részjegytőkék összegének 8·7%-os gyümölcsöztetését jelenti. Az 1937. évi magyar hivatalos statisztika szerint a vidéken székelő magyarországi pénzintézetek részvény- vagy részjegytőkéinek 6·5%-a volt az elért nyereség.

Az összesített mérlegek vagyonoldalán a készpénzállomány 44·3 millió cs. k. (8·4 millió P) összeggel szerepel. Ez a vagyontételek végösszegének 9·4%-a. Magyarországon a pénzintézeteknek az 1937. évi mérlegek szerinti egész vagyonállományából a készpénzálladékra jóval kisebb hányad, csak 2·2% jut. A váltótárcák végösszege 150·3 millió cs. k. (28·4 millió P); ez az egész vagyonállománynak 31·8%-a, míg az 1937. évi statisztika szerint Magyarország vidéki intézeteinek együttes vagyonállományából a váltótárcára eső rész 59·0% volt. Az értékpapírtárca aránya a vagyontételek végeredményében a visszacsatolt Felvidéken 7·1%, Magyarországon a vidéken 2·6%. A visszatért északi terület pénzintézeteinek jelzálogkölcsönálladéka az ezúttal alapulvett statisztikai munkálat szerint 61·1 millió cs. k. (11·6 millió P). Felhasznált forrásunk nem ad egészen biztos támpontot annak a körülménynek a tisztázására, hogy ez az összeg a nettó, vagyis az átruházott kölcsönök nélküli állományt jelenti-e, vagy pedig egészben, vagy részben bruttó állománynak tekintendő-e. Valószínűbbnek látszik azonban az a föltevés, hogy itt nettó állagról van szó. Ha ez a föltevés megáll, akkor különösen, de egyébként is azt kell mondanunk, hogy a visszacsatolt Felvidék hitelintézetei tőkéikből jóval nagyobb tételeket fordítottak jelzálogos kihelyezésre, mint általában Magyarország más vidéki intézetei. Az 1937. évi statisztikai eredmények szerint Magyarország vidéki intézeteinél a jelzálogos kölcsönök nettó álladéka mindössze 5·0 millió P volt, az egész mérlegállománynak csak 0·8%-a, míg a visszacsatolt Északmagyarország hitelintézeteinek egész vagyonálladékából 12·9% jutott a jelzálogos kölcsönökre. Az „Adósok" címén kimutatott tétel a most visszanyert Felvidék pénzintézeteinek összesített mérlegében 144·8 millió cs. k.-val (27·4 millió P-vel) jelentkezik. Ez 30·6%-a a vagyontételek végösszegének, míg az ország többi vidéki intézeteinek 1937. évi összes vagyonállományából ugyanerre a tételre 18·7% esik.

Az ismertetett adatok az üzletállomány alakulása szempontjából lényeges eltérést mutatnak egyrészt a visszakerült északi terület, másrészt a területváltozás előtti Magyarország vidéki pénzintézetei között. Ezekből az adatokból azt is láthatjuk, hogy elég tekintélyes, 50—60 millió P-nél aligha kisebb üzletállomány vált esedékessé arra, hogy részben a visszajutott Felvidék hitelintézeteihez, részben Magyarország más intézeteihez, főként a budapesti intézetekhez átkerüljön. Az ország kormányzatának az általános gazdaságpolitikai célkitűzések és az adott helyzet alapos mérlegelésével kell majd odahatnia, hogy az említett keretek betöltésénél a számbajövő tényezők a közérdeknek leginkább megfelelő arányban jussanak szerephez.

A visszacsatolt Felvidék biztosításügyi viszonyai mindeddig nem voltak kellő statisztikai megfigyelés tárgyává tehetők. A biztosító magánvállalatok M. kir. Állami Felügyelő Hatósága azonban a szóbanlevő területen a maga feladatköre szempontjából már beható szemlét tartott. E szemle értékes eredményeiből egyelőre statisztikailag csak néhány szervezeti vonatkozás vázolható fel. Az eddigi megállapítások szerint ezen az északmagyarországi részen 68 biztosító társaság foglalkozhatott üzletkötéssel. Ezek közül 27 volt kár- és életbiztosító, 33 csak kárbiztosító, 8 csak életbiztosító vállalat. Üzletállománnyal a tárgyalt területen 24 kár- és életbiztosító, 14 kizárólag kárbiztosító és 6 életbiztosító, tehát összesen 44 társaság rendelkezett. Képviselete 15 kár- és életbiztosító, 7 tisztán kárbiztosító és 2 tisztán életbiztosító vállalatnak

van. A visszamaradt biztosítási alkalmazottak száma körülbelül 250-re tehető. A számbelileg fentebb megjelölt biztosító társaságok között csak 1 olyan kisebb társaság volt, amelynek székhelye a Magyarországhoz visszacsatolt területre esik. A Magyarországon működésre nem jogosult biztosító intézetek állományainak a Magyarországon működő biztosító vállalatok részéről való átvétele máris folyamatban van.

Szigeti Gyula dr.

A községek és a városok háztartási mérlege és vagyoni helyzete.

Finances communales et municipales.

Résumé. *L'arbitrage de Vienne a permis le retour à la Hongrie de 864 communes et 4 villes. Pour nous faire une idée de leurs finances, nous pouvons puiser dans deux sources: la première est la publication de l'Office de statistique de l'État tchéco-slovaque dressant le tableau de la situation en 1929, l'autre est le recensement extraordinaire entrepris par l'Office central royal hongrois de statistique après le recouvrement du territoire.*

Le droit et le système budgétaires des communes n'étant pas les mêmes dans les deux États, et les méthodes statistiques différant également d'un État à l'autre, la comparaison des finances des communes libérées et de celles des communes de la Hongrie d'avant l'arbitrage se heurte à certaines difficultés. Suivant la statistique tchéco-slovaque, les comptes définitifs des communes en question accusent pour 1929 une dépense totale de 77·8 millions de couronnes tchéco-slovaques (13·1 millions de pengős) et une recette totale de 89·0 millions de couronnes (soit 15·0 millions de pengős). L'écart entre ces deux sommes n'est pas expliqué par la statistique tchéco-slovaque.

Les enseignements qui se dégagent du recensement extraordinaire opéré dernièrement par l'Office hongrois de statistique font penser que les cadres budgétaires des communes recouvrées se sont, au cours des dernières années, bien plus fortement élargis que ceux des communes qui n'avaient pas cessé d'appartenir à la Hongrie. Le recensement en question, vu que le système statistique des budgets des communes tchéco-slovaques diffère sensiblement du système appliqué en Hongrie, et que par suite les résultats se prêtent mal à la comparaison, visait principalement à établir le bilan des actifs et des passifs des communes. Naturellement l'évaluation des actifs ne pouvait pas toujours s'effectuer suivant les méthodes qu'on aurait souhaitées. Quoi qu'il en soit, les résultats rendent possible une orientation générale. D'après ces résultats, les communes (à l'exclusion des villes) avaient à l'automne de 1938 une fortune de 194·4 millions de couronnes tchéco-slovaques (33·6 millions de pengős). La majeure partie (64·0%) de cette fortune consiste en biens immeubles; le poste le plus important après celui-ci est le poste des dépôts en banque: 9·4%, soit 18·3 millions de couronnes ou 3·2 millions de pengős; les biens mobiliers des inventaires représentent une somme légèrement inférieure: 17·0 millions de couronnes (2·9 millions de pengős). Les communes possèdent 50.446 arpents cadastraux de biens agricoles et 2.132 bâtiments; cependant ⅔ de ces derniers ne produisent pas de revenu. La totalité des biens communaux a rapporté en 1937 un revenu net de 8·0 millions de couronnes (1·4 million de pengős), ce qui autorise la conclusion que la valeur des biens immobiliers était estimée très bas.

Le total des dettes communales montait à la fin de 1938 à 51 millions de couronnes tchéco-slovaques, soit 8·8 millions de pengős, dont 6·3 millions de pengős représentaient la dette à long terme, 0·5 million la dette à court terme, et 2·0 millions d'autres dettes. La proportion entre la dette à long terme et la dette à court terme est généralement plus favorable pour les localités qui viennent de rentrer dans la communauté hongroise que pour les autres. L'endettement semble d'ailleurs assez élevé; rapporté au chiffre de la population, il est environ le double de celui des communes de la mère-patrie.

Parmi les localités recouvrées, on compte 4 villes, ainsi que 7 communes qui avaient avant la guerre une organisation de ville et qui devraient aujourd'hui encore figurer dans la catégorie des villes en raison du nombre de leurs habitants. Les dépenses de ces 11 localités montaient en 1929 à 76·4 millions de couronnes tchéco-slovaques (12·9 millions de pengős), leurs recettes à 77·2 millions de couronnes (13·0 millions de pengős). La valeur brute de leur fortune se chiffre, d'après l'état de 1937, par 485·5 millions de couronnes (83·9 millions de pengős) dont 224·4 millions de couronnes (38·8 millions de pengős) représentent la part de la ville la plus importante, Kassa. Environ la moitié de ces biens est placée en immeubles, et un cinquième en entreprises. Les terres appartenant aux villes ont une superficie de 59.446 arpents cadastraux, d'une valeur de 15·4 millions de pengős. Les bâtiments, propriétés des villes, valent 27·5 millions de pengős. Les villes doivent en tout 191·7 millions de couronnes tchéco-slovaques, soit 33·1 millions de pengős; la dette atteint donc

van. A visszamaradt biztosítási alkalmazottak száma körülbelül 250-re tehető. A számbelileg fentebb megjelölt biztosító társaságok között csak 1 olyan kisebb társaság volt, amelynek székhelye a Magyarországhoz visszacsatolt területre esik. A Magyarországon működésre nem jogosult biztosító intézetek állományainak a Magyarországon működő biztosító vállalatok részéről való átvétele máris folyamatban van.

Szigeti Gyula dr.

A községek és a városok háztartási mérlege és vagyoni helyzete.

Finances communales et municipales.

Résumé. *L'arbitrage de Vienne a permis le retour à la Hongrie de 864 communes et 4 villes. Pour nous faire une idée de leurs finances, nous pouvons puiser dans deux sources: la première est la publication de l'Office de statistique de l'État tchéco-slovaque dressant le tableau de la situation en 1929, l'autre est le recensement extraordinaire entrepris par l'Office central royal hongrois de statistique après le recouvrement du territoire.*

Le droit et le système budgétaires des communes n'étant pas les mêmes dans les deux États, et les méthodes statistiques différant également d'un État à l'autre, la comparaison des finances des communes libérées et de celles des communes de la Hongrie d'avant l'arbitrage se heurte à certaines difficultés. Suivant la statistique tchéco-slovaque, les comptes définitifs des communes en question accusent pour 1929 une dépense totale de 77·8 millions de couronnes tchéco-slovaques (13·1 millions de pengős) et une recette totale de 89·0 millions de couronnes (soit 15·0 millions de pengős). L'écart entre ces deux sommes n'est pas expliqué par la statistique tchéco-slovaque.

Les enseignements qui se dégagent du recensement extraordinaire opéré dernièrement par l'Office hongrois de statistique font penser que les cadres budgétaires des communes recouvrées se sont, au cours des dernières années, bien plus fortement élargis que ceux des communes qui n'avaient pas cessé d'appartenir à la Hongrie. Le recensement en question, vu que le système statistique des budgets des communes tchéco-slovaques diffère sensiblement du système appliqué en Hongrie, et que par suite les résultats se prêtent mal à la comparaison, visait principalement à établir le bilan des actifs et des passifs des communes. Naturellement l'évaluation des actifs ne pouvait pas toujours s'effectuer suivant les méthodes qu'on aurait souhaitées. Quoi qu'il en soit, les résultats rendent possible une orientation générale. D'après ces résultats, les communes (à l'exclusion des villes) avaient à l'automne de 1938 une fortune de 194·4 millions de couronnes tchéco-slovaques (33·6 millions de pengős). La majeure partie (64·0%) de cette fortune consiste en biens immeubles; le poste le plus important après celui-ci est le poste des dépôts en banque: 9·4%, soit 18·3 millions de couronnes ou 3·2 millions de pengős; les biens mobiliers des inventaires représentent une somme légèrement inférieure: 17·0 millions de couronnes (2·9 millions de pengős). Les communes possèdent 50.446 arpents cadastraux de biens agricoles et 2.132 bâtiments; cependant ⅔ de ces derniers ne produisent pas de revenu. La totalité des biens communaux a rapporté en 1937 un revenu net de 8·0 millions de couronnes (1·4 million de pengős), ce qui autorise la conclusion que la valeur des biens immobiliers était estimée très bas.

Le total des dettes communales montait à la fin de 1938 à 51 millions de couronnes tchéco-slovaques, soit 8·8 millions de pengős, dont 6·3 millions de pengős représentaient la dette à long terme, 0·5 million la dette à court terme, et 2·0 millions d'autres dettes. La proportion entre la dette à long terme et la dette à court terme est généralement plus favorable pour les localités qui viennent de rentrer dans la communauté hongroise que pour les autres. L'endettement semble d'ailleurs assez élevé; rapporté au chiffre de la population, il est environ le double de celui des communes de la mère-patrie.

Parmi les localités recouvrées, on compte 4 villes, ainsi que 7 communes qui avaient avant la guerre une organisation de ville et qui devraient aujourd'hui encore figurer dans la catégorie des villes en raison du nombre de leurs habitants. Les dépenses de ces 11 localités montaient en 1929 à 76·4 millions de couronnes tchéco-slovaques (12·9 millions de pengős), leurs recettes à 77·2 millions de couronnes (13·0 millions de pengős). La valeur brute de leur fortune se chiffre, d'après l'état de 1937, par 485·5 millions de couronnes (83·9 millions de pengős) dont 224·4 millions de couronnes (38·8 millions de pengős) représentent la part de la ville la plus importante, Kassa. Environ la moitié de ces biens est placée en immeubles, et un cinquième en entreprises. Les terres appartenant aux villes ont une superficie de 59.446 arpents cadastraux, d'une valeur de 15·4 millions de pengős. Les bâtiments, propriétés des villes, valent 27·5 millions de pengős. Les villes doivent en tout 191·7 millions de couronnes tchéco-slovaques, soit 33·1 millions de pengős; la dette atteint donc

39·5% de la valeur brute des biens. En général, cette proportion est plus élevée chez les villes recouvrées que chez les autres villes du pays.

*

Azok a tényezők, amelyek a községek és a városok gazdálkodását befolyásolják, a Magyarországhoz nem régen visszacsatolt északi területen az impérium változása folytán lényegesen megváltoztak. A községi és a városi gazdálkodás kereteit a mindenkori életviszonyokon kívül egyrészt az érvényben lévő jogszabályok által meghatározott feladatkör, másrészt a rendelkezésre álló bevételi források teljesítőképessége szabja meg. Az impériumváltozással természetszerűleg úgy a végrehajtandó feladatok, mint az igénybevehető bevételi források lényegesen módosultak. Ezért a visszacsatolt Északmagyarországon fekvő községeknek és városoknak a magyarországi életben előreláthatólag kialakuló háztartási helyzetére vonatkozólag a statisztika csak akkor állíthat össze jól használható anyagot, ha ezeknek a községeknek és városoknak a magyarországi viszonyokhoz és jogszabályokhoz alkalmazkodó költségvetései vagy zárszámadásai már elkészültek. Ma, amikor még nem támaszkodhatunk ilyen költségvetésekre vagy zárszámadásokra, a statisztika a községi gazdálkodás tényezőinek csak egyes, és pedig legállandóbb részeiben, a vagyonban és a tartozásokban találhatja meg a legújabban kialakult helyzet szempontjából elég jól hasznosítható megfigyelés területét. Erre való tekintettel a visszanyert északi területen a közelmultban végrehajtott rendkívüli statisztikai felvétel során a községi és városi élet síkjáról főként a vagyonalkatrészek, továbbá a tartozási tételek kerültek megrögzítésre.

A mondottak dacára nem tekinthető egészen érdektelennek a betekintés azokba az adatokba, amelyek a szóbanlevő községeknek és városoknak a cseh-szlovák uralom alatt készült költségvetéseit vagy zárszámadásait statisztikai összefoglalásban vázlatosan bemutatják. A háztartási állapotok ilyen megfigyeléséhez a cseh-szlovák állami statisztikai hivatal által kiadott 1929. évi adatok állanak rendelkezésre. Ezekből az adatokból a visszacsatolt Felsőmagyarországra vonatkozó községi anyagot csak hozzávetőleges pontossággal lehet összeállítani, miután a közzétett adatsorok csak a cseh-szlovák uralom alatt fennállott közigazgatási kerületekig terjedő részletezést adnak. Azoknál a közigazgatási kerületeknél, amelyeknek területe csak részben került át Magyarországhoz, az ide átcsatolt területrész adatai a lélekszám arányában való megosztással állapíttattak meg. Ez ugyan nem jelentéktelen, de nem is olyan nagy hibaforrás, amely miatt az eredményeket a nagy vonásokban való tájékozódásra alkalmatlanoknak kellene tekinteni.

A mult év végén a Magyarországhoz visszacsatolt területen több olyan helységet találunk, melyek a Cseh-Szlovákiához való tartozásuk alatt, nemkülönben a jelenleg fennálló közigazgatási helyzet alapulvételével ugyan nem sorozhatók a városok közé, de a világháború vége előtt közigazgatási szempontból is városok voltak és népességszámuknál fogva nagyrészt, életmegnyilvánulásuknál fogva úgyszólván kivétel nélkül városoknak tekintendők. Miután a jelen ismertetés tárgyát képező statisztikánál fontosnak mutatkozik a városi és a községi anyag szétválasztása, kivételesen döntés szüksége merült fel a tekintetben, hogy az előbb említett helységek a városok, vagy a községek statisztikájába vétessenek-e fel. A kérdés olyképen oldatott meg, hogy a községek statisztikája az előbb említett helységek adataival együtt és azoknak kiemelésével is, a városok statisztikája pedig e helységek adatai nélkül, valamint azoknak hozzáadásával is összeállíttatott.

I. *A községek kiadásai és bevételei, vagyona és tartozásai.*

Az 1938. év őszén visszanyert Északmagyarország területén a közelmultban közigazgatási kormányzatunk 863, illetve a világháború vége előtt városi közigazgatással bírt helységek nélkül 856 községi szervezetet állapított meg, melyeknek lélekszáma az 1930. évi cseh-szlovák népszámlálás szerint 886.881, illetve 799.177. E községek összesített 1929. évi zárszámadási kiadásait és bevételeit a fentebb már említett forrás felhasználásával készített összeállítás alapján 1. számú táblázatunk tünteti fel.

E táblázatokból megállapíthatóan a kiadások végösszege 77·8 millió cseh K. (13·1 millió P) volt. Az átlagosan 1 lakosra eső kiadási összeg tehát 14·8 P. A volt városok figyelmen kívül hagyásával a kiadási végösszeg 52·5 millió cseh K. (8·9 millió P), az átlagosan egy-egy lakosra eső kiadás 11·1 P. Magyarországnak a most visszajutott Fel-

1. A visszacsatolt északi terület községeinek fontosabb 1929. évi zárszámadási adatai.
Données principales, pour 1929, sur les comptes de clôture des communes du territoire septentrional rétrocédé.
(Forrás: — *D'après le* Cechoslovakische Statistik Band 79.)

Költségvetési főcsoport *Postes principaux des budgets*	Kiadás — *Dépenses*			Bevétel — *Recettes*		
	ezer cs. k. *en milliers de c. tch.*	ezer P *en milliers de p.*	%	ezer cs. k. *en milliers de c. tch.*	ezer P *en milliers de p.*	%
Rendes kezelés: — *Gestion ordinaire:*						
központi igazgatás — *administration centrale*	10.544	1.782	*20·1*	603	102	*1·0*
községi vagyonigazgatás — *administration des biens communaux*	8.646	1.461	*16·5*	16.896	2.855	*27·8*
pótlékok, adók és járulékok — *suppléments, impôts et taxes*	—	—	—	20.968	3.544	*34·5*
rendészet — *police*	2.946	498	*5·6*	268	45	*0·4*
közegészségügy — *santé publique*	980	166	*1·9*	59	10	*0·1*
közlekedés — *transports et voies de communication*	4.239	716	*8·1*	563	95	*0·9*
mezőgazdaság — *agriculture*	1.432	242	*2·7*	1.041	176	*1·7*
szegényügy — *assistance publique*	827	140	*1·6*	14	2	*0·0*
közoktatásügy — *instruction publique* . . .	4.482	757	*8·5*	84	14	*0·1*
egyéb — *autres*	5.797	980	*11·1*	12.874	2.176	*21·2*
rendes kezelés összesen: — *total pour la gestion ordinaire:*	39.893	6.742	*76·1*	53.370	9.019	*87·7*
rendkívüli kezelés — *gestion extraordinaire*	12.566	2.124	*23·9*	7.490	1.266	*12·3*
Mindössze: — *Total général*	**52.459**	**8.866**	*100·0*	**60.860**	**10.285**	*100·0*

vidéken kívüli községeiben az átlagosan egy-egy községi lakosra eső 1934. évi költségvetési kiadás 12·8 P. E számadatokból megállapíthatjuk, hogy a most visszanyert Felvidéken a községek háztartása a népességhez viszonyítva megközelítőleg ugyanolyan anyagi eszközöket emésztett fel, mint Magyarország más részein.

Az 1. számú táblázatunk szerint a községi bevételek végösszege 60·9 millió cs. K. (10·3 millió P) volt. Feltűnő és mindenesetre megfelelő magyarázatot igényel az a körülmény, hogy a bevételi végeredmény elég erősen meghaladja a kiadások végösszegét. Idevonatkozólag a felhasznált adatforrás egyáltalában nem szolgáltat magyarázatot és azt egyéb alapon nincs módunkban megadni. Az említett bevételi végösszeg figyelembe vételével a visszacsatolt felvidéki községek átlagos háztartási kerete a lélekszámhoz viszonyítva mindenesetre már valamivel bőségesebb méretűnek mutatkozik, mint általában a magyarországi községeké.

Az itt bemutatott zárszámadási eredményeknek azokat a részleteit, amelyek a bevételeknek és a kiadásoknak zárszámadási főcsoportok szerinti tagozódását tüntetik fel, nagy hiba volna nyersen egybevetni azokkal az adatokkal, amelyeket a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal a magyarországi községek összesített költségvetésének főcsoportok szerinti megoszlásáról összeállított. Feltételezhető ugyanis, hogy a cseh-szlovák közigazgatás keretében készült községi költségelőirányzatok és zárszámadások tételei az egyes főcsoportokba lényegesen más elvek szerint osztattak be, mint a magyar közigazgatás alá tartozott községek költségvetési tételei. Mindjárt megerősítve látjuk ezt a feltevést, ha kiragadjuk a csch-szlovák községi háztartási statisztikának azt az adatát, hogy az összes községi kiadásokból a központi igazgatás kiadásaira 20·1% jut és ezzel szembeállítjuk a magyarországi községi háztartási statisztikából azt az adatot, hogy az összes községi szükségletekből az igazgatási szükségletekre eső rész 40·2%. Ez az egybevetés nyilvánvalóvá teszi, hogy a cseh-szlovák községi költségvetések és zárszámadások összeállításánál az igazgatási szükséglet mibenléte lényegesen másképen minősül, mint a magyarországi községi költségvetések és zárszámadások szerkesztésénél és valószínűleg többé-kevésbbé észlelhető az eltérő minősítés más költségvetési vagy zárszámadási csoportoknál is.

A M. kir. Központi Statisztikai Hivatal a közelmultban végrehajtott rendkívüli felvétel alkalmával számba vette a visszacsatolt Felvidék községeinek az 1938. évi költségvetési kiadási és bevételi végösszegeit. Ezeknek az adatoknak a feldolgozása

2. A visszacsatolt északi terület községeinek az 1938. évre előirányzott bevételei.

Recettes prévues pour 1938 par les communes du territoire septentrional rétrocédé.

Vármegye, járás — *Comitats et arrondissements*	A községek száma *Nombre des communes*	Lélekszám *Population* (1930)	Az 1938. évi költségvetésben előirányzott bevétel végösszege *Total des recettes prévues par les budgets pour 1938*	
			cs. k.— *couronnes tch.*	P — *pengős*
Abaúj-Torna vm.[1])				
Cserehát-encsi járás[2])	21	15.531	900.276	155.658
Füzér-gönci járás	17	11.238	360.050	62.253
Kassai járás	38	25.749	1,635.988	282.862
Tornai járás	13	7.470	294.693	50.952
Abaúj-Torna vármegyei községek összesen: — *Ensemble des communes du comitat d'Abaúj-Torna*	89	59.988	3,191.007	551.725
Bars és Hont vm.				
Ipolysági járás	37	30.567	2,306.357	398.769
Lévai járás	53	53.816	7,892.376	1,364.591
Szobi járás	9	8.335	231.197	39.974
Verebélyi járás	27	22.446	5,097.655	881.385
Bars és Hont vármegyei községek összesen: — *Ensemble des communes du comitat de Bars et Hont*	126	115.164	15,527.585	2,684.719
Léva	1	12.576	5,331.270	921.777
Bars és Hont vármegyei községek Léva nélkül összesen: — *Ces communes sans Léva*	125	102.588	10,196.315	1,762.942
Bereg és Ugocsa vm.				
Beregszászi járás	33	52.305	4,808.382	831.369
Munkácsi járás	19	24.252	769.708	133.083
Tiszaújlaki járás	21	20.976	821.475	142.033
Bereg és Ugocsa vármegyei községek összesen: — *Ensemble des communes du comitat de Bereg et Ugocsa*	73	97.533	6,399.565	1,106.485
Beregszász	1	19.007	3,411.099	589.779
Bereg és Ugocsa vármegyei községek Beregszász nélkül összesen *Ces communes sans Beregszász*	72	78.526	2,988.466	516.706
Esztergom vm.				
Párkányi járás	24	41.249	2,227.886	385.202
Gömör és Kishont vm.				
Rimaszombati járás	59	44.124	11,648.085	2,013.954
Rozsnyói járás	31	27.596	4,667.260	806.969
Tornaljai járás	43	22.153	1,525.202	263.708
Gömör és Kishont vármegyei községek összesen: — *Ensemble des communes du comitat de Gömör et Kishont*	133	93.873	17,840.547	3,084.631
Jolsva	1	3.493	1,287.405	222.592
Rimaszombat	1	8.044	7,566.296	1,308.213
Rozsnyó	1	6.668	1,980.490	342.427
Total pour Jolsva, Rimaszombat és - *et* Rozsnyó összesen	3	18.205	10,834.191	1,873.232
Gömör és Kishont vármegyei községek Jolsva, Rimaszombat és Rozsnyó nélkül összesen: — *Communes du comitat de Gömör et Kishont, non compr. Jolsva, Rimaszombat, Rozsnyó*	130	75.668	7,006.356	1,211.399
Komárom vm.				
Dunaszerdahelyi járás	70	45.065	2,612.771	451.748
Komáromi járás	23	40.194	2,490.571	430.620
Ogyallai járás	17	34.558	1,883.659	325.685
Somorjai járás	42	23.541	1.949.136	337.006
Komárom vármegyei községek összesen: — *Ensemble des communes du comitat de Komárom*	152	143.358	8,936.137	1,545.059
Nógrád vm.				
Balassagyarmati járás	20	12.420	459.791	79.498
Losonci járás	31	39.304	4,526.277	782.593
Salgótarjáni járás	4	2.097	57.885	10.008
Szécsényi járás	5	2.674	65.592	11.341
Nógrád vármegyei községek összesen: — *Ensemble des communes du comitat de Nógrád*	60	56.495	5,109.545	883.440
Losonc	1	15.459	3,462.462	598.660
Nógrád vármegyei községek Losonc nélkül összesen: — *Ces communes sans Losonc*	59	41.036	1,647.083	284.780

[1]) Vm. = *comitat.* [2]) Járás = *arrondissement.*

Vármegye, járás — *Comitats et arrondissements*	A községek száma *Nombre des communes*	Lélekszám *Population* (1930)	Az 1938. évi költségvetésben előirányzott bevétel végösszege *Total des recettes prévues par les budgets pour 1938*	
			es. k. — *couronnes tch.*	P — *pengős*
Nyitra és Pozsony vm.				
Érsekújvári járás	36	90.527	19,765.761	3,417.500
Galántai járás	44	60.655	5,817.107	1,005.778
Vágsellyei járás	12	35.198	2,197.021	379.865
Nyitra és Pozsony vármegyei községek összesen: — *Ensemble des communes du comitat de Nyitra et Pozsony*	92	186.380	27,779.889	4,803.143
Érsekújvár	1	22.457	13,499 018	2,333.980
Nyitra és Pozsony vármegyei községek Érsekújvár nélkül összesen: *Ces communes sans Érsekújvár*	91	163.923	14,280.871	2,469.163
Ung vm.				
Nagykaposi járás	28	16.051	607.238	104.991
Ungvári járás	29	31.734	2,005.262	346.710
Ung vármegyei községek összesen — *Ensemble des communes du comitat de Ung*	57	47.785	2,612.500	451.701
Zemplén vm.				
Bodrogközi járás	26	23.299	1,297.023	224.255
Sátoraljaújhelyi járás	31	21.757	1,297.305	224.304
Zemplén vármegyei községek összesen: — *Ensemble des communes du comitat de Zemplén*	57	45.056	2,594.328	448.559
A felszabadult Felvidék községei összesen: — *Total pour les communes du territoire septentr. rétrocédé*	**863**	**886.881**	**92,218.989**	**15,944.664**
Total pour Beregszász, Érsekújvár, Jolsva, Léva, Losonc, Rimaszombat és - *et* Rozsnyó összesen	7	87.704	36,538.040	6,317.428
A felszabadult Felvidék községei: Beregszász, Érsekújvár, Jolsva, Léva, Losonc, Rimaszombat és Rozsnyó nélkül összesen: — *Communes du territoire septentr. rétrocédé, non compr.: Beregszász, Érsekújvár, Jolsva, Léva, Losonc, Rimaszombat, Rozsnyó*	856	799.177	55,680.949	9,627.236

után nyilvánvaló lett az adatgyüjtés alkalmával már jelentkező gyanu, hogy a kapott költségvetési végeredmények lényegesen mások, mint azok az összegek, amelyek a gazdálkodásnál a valóságban kialakulnak. Különösen áll ez a kiadási végösszegekre nézve, míg a bevételi végösszegek talán mégsem annyira túlzottak. Ezek a legújabb keletű adatok arra engednek következtetni, hogy a visszacsatolt Felvidék községeinél az utóbbi években általánosságban a háztartási keretek fokozatosan megduzzadtak, míg Magyarország egyéb községeinél egészben hanyatló, vagy legalább is stagnáló volt a szóbanlévő folyamat.

Miként fentebb már említettük, az 1938. év őszén a Magyarországhoz visszacsatolt területen a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal által végrehajtott rendkívüli felvétel részletesebb adatokat gyüjtött a községek vagyonára és terheire vonatkozólag. A vagyon- és tehermérleg ez alapon megállapított főeredményeit a 3. sz. táblázat foglalja magában.

E táblázat szerint a szóbanlévő területrészen fekvő községek összes vagyonának értéke — nem számítva ide a világháború vége előtt közigazgatásilag városi jelleggel bírt helyeket — 194·4 millió cs. K. (33·6 millió P) volt az 1938. év őszén. Ezzel az értékadattal kapcsolatban mindjárt meg kell jegyeznünk, hogy az ide tartozó, valamint a vagyon egyes más alkatrészeire vonatkozólag folytatólagosan közölt értékösszegek megállapítása természetesen nem történhetett a követelményeknek megfelelő értékelési eljárás alapján, hanem a rendelkezésre álló vagyonleltári, adásvételi szerződési vagy egyéb adatok tekintetbe vételével a község vezető tisztviselője, vagy valamelyik előljárója eszközölt oly módon értékelést, hogy az legjobb belátása szerint lehetőleg megfeleljen a jelenlegi forgalmi értékeknek. Az előbb említett és alább említésre kerülő vagyoni értékösszegek tehát csak hozzávetőlegeseknek tekinthetők. E fenntartás mellett is kétségtelennek mondható, hogy igen jelentékeny vagyonállag van a Felvidék községeinek tulajdonában. Ennek a vagyonállománynak a túlnyomó része, 64·0 %-a természetesen az ingatlanvagyon. Az ingatlanok után az összes vagyon értéké-

3. A visszacsatolt északi terület községeinek vagyon- és tehermérlege.

Törvényhatóság — *Comitats*		Vagyon / é r t é k e					
		Készpénz *Encaisse*	Ingatlanok *Immeubles*	Ingók leltári *Biens meubles, d'après les inventaires*	Termények *Produits agricoles*	Betétek *Dépôts*	Értékpapirok *Valeurs*
Abaúj-Torna vm.*)	cs. k.***)	—	2,828.726	1,509.844	4.972	400.692	141.218
	P	—	489.087	261.052	860	69.280	24.416
Bars és Hont vm.	cs. k.	735.657	39.537.070	3,138.637	.	4,181.451	1,304.314
Léva	„	105.668	19,788.400	917.913	.	1,387.347	658.417
Bars és Hont vm. Léva nélkül **)	„	629.989	19,748.670	2,220.724	.	2,794.104	645.897
Bars és Hont vm.	P	127.195	6,835.960	542.670	.	722.973	225 516
Léva	P	18.270	3,421.414	158.708	.	239.872	113.840
Bars és Hont vm. Léva nélkül	P	108.925	3,414.546	383.962	.	483.101	111.676
Bereg és Ugocsa vm.	cs. k.	888 143	32,349.236	1,810.905	10.000	1,637.371	1,499.801
Beregszász	„	39.504	7,936.700	876.711	10.000	257.715	1,350.825
Bereg és Ugocsa vm. Beregszász nélkül	„	848.639	24,412.536	934.194	.	1,379.656	148.976
Bereg és Ugocsa vm.	P	153.560	5,593.183	313.105	1.729	283.101	259.316
Beregszász	P	6.830	1,372.255	151.583	1.729	44.559	233.558
Bereg és Ugocsa vm. Beregszász nélkül	P	146.730	4 220.928	161.522	.	238.542	25.758
Esztergom vm.	cs. k.	82.206	6,105.340	911.678	.	1,093.342	454.402
	P	14.214	1,055·613	157.629	.	189.039	78.566
Gömör és Kishont vm.	cs. k.	618.493	34,211.599	3,320 237	93.298	2,391.229	908.858
Jolsva	„	298.984	9,142.607	248.300	.	252.421	296.411
Rimaszombat	„	.	12,379.330	400.740	13.211	736.351	86.740
Rozsnyó	„	734	4,035.999	342.161	40.587	145.409	134.800
Gömör és Kishont vm. Jolsva, Rimaszombat és Rozsnyó nélkül	cs. k.	318.775	8,653.663	2,329.036	39.500	1,257.048	390.907
Gömör és Kishont vm.	P	106.937	5,915.186	574.069	16.131	413.443	157.142
Jolsva	P	51.694	1,580.757	42.931	.	43.644	51.249
Rimaszombat	P	.	2,140.386	69.288	2.284	127.315	14.997
Rozsnyó	P	127	697.824	59.160	7.017	25.141	23.307
Gömör és Kishont vm. Jolsva, Rimaszombat és Rozsnyó nélkül	P	55.116	1,496.219	402.690	6.830	217.343	67.589
Komárom vm.	cs. k.	343.036	22,656.126	2,835.245	66.400	2,513.519	2,010.040
	P	59.311	3,917.244	490 214	11.481	434.587	347.536
Nógrád vm.	cs. k.	182.185	11,326.189	1,762.214	177.818	1,018.767	1,138.867
Losonc	„	.	6,515.229	838.719	177.818	296.468	948.138
Nógrád vm. Losonc nélkül	„	182.185	4,810.960	923.495	.	722.299	190.729
Nógrád vm.	P	31.500	1,958.297	304.687	30.745	176.145	196.910
Losonc	P	—	1,126.483	145.015	30.745	51.259	163.933
Nógrád vm. Losonc nélkül	P	31.500	831.814	159.672	.	124.886	32.977
Nyitra és Pozsony vm.	cs. k.	494.897	42,237.614	4,324.320	24.869	8,533.341	2,961.946
Érsekújvár	„	.	15,526.600	815.981	.	901.132	500.000
Nyitra és Pozsonyvm. Érsekújvár nélkül	„	494.897	26,711.014	3,508.339	24.869	7,632.209	2,461.946
Nyitra és Pozsony vm.	P	85.568	7.302.883	747.675	4.300	1,475.415	512.120
Érsekújvár	P	.	2,684.549	141.083	.	155.806	86.450
Nyitra és Pozsony vm. Érsekújvár nélkül	P	85.568	4,618.334	606.592	4.300	1,319.609	425.670
Ung vm.	cs. k.	125.885	6,697.394	920.581	2.700	152.094	861
	P	21.766	1,157.980	159.168	467	26.297	149
Zemplén vm.	cs. k.	184.402	1,723.053	903.081	1.140	314.415	5.458
	P	31.883	297.915	156.143	197	54.362	944
A visszacsatolt Felvidék községei össz. *Ensemble des communes du territoire septentr. rétrocédé*	cs. k.	3,654.904	199,672.347	21,436.742	381.197	22,236.221	10,425.765
	P	631.934	34,523.348	3,706.412	65.910	3,844.642	1,802.615
Total pour les localités suivantes: Léva, Beregszász, Jolsva, Rimaszombat, Rozsnyó, Losonc és *et* Érsekújvár össz.	cs. k.	444.890	75,324.865	4,440.525	241.616	3,976.843	3,975.331
	P	76.921	13,023·668	767.768	41.775	687.596	687.334
A visszacsatolt Felvidék községei összesen a fenti helységek nélkül — *Communes du territoire septentr. rétrocédé, non compris les localités ci-dessus*	cs. k.	**3,210.014**	**124,347.482**	**16,996.217**	**139.581**	**18,259.378**	**6,450.434**
	P	**555.013**	**21,499.680**	**2,938.644**	**24.135**	**3,157.046**	**1.115.281**

*) **Vm. = *comitat.*** — **) Nélkül = *sans.* — ***) Cs. k. = *couronne tch.*, P = *pengő.*

Actifs et passifs des communes du territoire septentrional rétrocédé.

Actifs					*Teher — Passifs*				Az ingatlanvagyon tiszta jövedelme 1937-ben *Revenu net des immeubles en 1937*
Kamatozó követelések *Créances portant intérêt*	Nem kamatozó követelések *Créances ne portant pas d'intérêt*	Üzemek *Exploitations*	Jogok és javadalmak *Droits et redevances*	Összesen *Total*	*Dettes* Hosszú- *à long* lejáratú tartozások	*Dettes* Rövid- *à court terme*	Egyéb teher *Autres charges*	Összesen *Ensemble*	
leur valeur					összege — *montant total*				érték - *valeur*
521.646	716.713	.	383.121	6,506.932	1,259.120	130.024	177.236	1,566.380	186.226
90.192	123.920	.	66.242	1,125.049	217.702	22.481	30.644	270.827	32.198
315.362	1,983.902	2,796.594	1,432.275	55,425.262	8,754.978	2,041.690	1,964.565	12,761.233	1,823.775
.	.	2,796.594	.	25,654.339	5,054.426	1,751.177	694.836	7,500.439	349.042
315.362	1,983.902	.	1,432.275	29,770.923	3,700.552	290.513	1,269.729	5,260.794	1,474.733
54.526	343.017	483.531	247.640	9,583.028	1,513.736	353.008	339.673	2,206.417	315.331
.	.	483.531	.	4,435.635	873.910	302.778	120.137	1,296.825	58.793
54.526	343.017	.	247.640	5,147.393	639.826	50.230	219.536	909.592	256.538
24.450	2,631.171	2,385.000	420.185	43,656.262	10,246.099	1,398.800	2,603.934	14,248.833	1,334.462
.	2,300.000	2,380.000	181.370	15,332.825	6,189.000	1,030.000	1,938.000	9,157.000	681.906
24.450	331.171	5.000	238.815	28,323.437	4,057.099	368.800	665.934	5,091.833	652.556
4.227	454.929	412.368	72.650	7,548.168	1,771.551	241.853	450.220	2,463.624	230.728
.	397.670	411.502	31.359	2,651.045	1,070.078	178.087	335.080	1,583.245	117.902
4.227	57.259	866	41.291	4,897.123	701.473	63.766	115.140	880.379	112.826
334.139	75.825	3.246	130.018	9,190.196	1,446.397	165.752	749.843	2,361.992	516.995
57.773	13.110	561	22.480	1,5-8.985	250.081	28.659	129.648	408.388	89.388
3,324.014	4,648 140	5,202.129	2,081.617	56,799.614	13,571.753	455.578	1,574.088	15,601.419	1,249.638
264.831	563.561	57.155	444.300	11,568.570	1,429.269	.	.	1,429.269	450.135
1,872.134	1,502.224	2,880.770	1,070.000	20,941.500	5,071.783	20.000	.	5,091.783	297.108
997.989	.	2,263.049	24.500	7,985.228	2,471.749	.	534.659	3,006.408	100.000
189.060	2,582.355	1.155	542.817	16,304.316	4,598.952	435.578	1,039.429	6,073.959	402.395
574.722	803.663	899.448	359.912	9,820.653	2,346.556	78.769	272.160	2,697.485	216.062
45.789	97.440	9.882	76.819	2,000.205	247.121	.	.	247.121	77.828
323.692	259.735	498.085	185.003	3,620.785	876.911	3.458	.	880.369	51.370
172.552	.	391.281	4.236	1,380.645	427.365	.	92.443	519.808	17.290
32.689	446.488	200	93.854	2,819.018	795.159	75.311	179.717	1,050.187	69.574
1,896.019	2,287.023	21.192	1,044.154	35,672.754	10,208.156	1,114.789	3,286.977	14,609.922	1,856.154
327.822	395.426	3.664	180.534	6,167.819	1,764.991	192.747	568.318	2,526.056	320.929
192.253	4,225.754	775.123	802.749	21,601.919	8,169.202	208.747	1,038.803	9,416.752	691.487
.	3,028.249	750.718	519.950	13,075.289	7,211.295	174.654	.	7,385.949	437.038
192.253	1,197.505	24.405	282.799	8,526.630	957.907	34.093	1,038.803	2,030.803	254.449
33.241	730.633	134.019	138.795	3,734.972	1,412.455	36.092	179.609	1,628.156	119.558
.	523.584	129.799	89.899	2,260.717	1,246.833	30.198	.	1,277.031	75.564
33.241	207.049	4.220	48.896	1,474.255	165.622	5.894	179.609	351.125	43.994
1,672.805	5,196.050	22.130	1,351.155	66,819.127	18,772.823	930.235	2,031.270	21,734.328	2,628.768
.	2,305.800	.	194.338	20,243.851	10,276.002	769.936	487.000	11,532.938	531.220
1,672.805	2,890.250	22.130	1,156.817	46,575.276	8,496.821	160.299	1,544.270	10,201.390	2,097.548
289.228	898.397	3.826	233.615	11,553.027	3,245.820	160.838	351.207	3,757.865	454.514
.	398.673	.	33.601	3,500.162	1,776.721	133.122	84.202	1,994.045	91.848
289.228	499.724	3.826	200.014	8,052.865	1,469.099	27.716	267.005	1,763.820	362.666
.	947.280	1.200	117.365	8,965.360	1,225.174	111.336	1,239.298	2,575.808	438.390
.	163.785	207	20.292	1,550.111	211.832	19.250	214.275	445.357	75.798
567.299	682.700	2.574	176.770	4,560.892	631.706	12.166	609.356	1,253.228	153.378
98.086	118.039	445	30.564	788.578	109.221	2.104	105.358	216.683	26.519
8,847.987	23,394.558	11,209.188	7,939.409	309,198.318	74,285.408	6,569.117	15,275.370	96,129.895	10,879.273
1,529.817	4,044.919	1,938.069	1,372.724	53,460.390	12,843.945	1,135.801	2,641.112	16,620.858	1,881.025
3,134.954	9,699.834	11,128.286	2,434.458	114,801.602	37,703.524	3,745.767	3,654 495	45,103.786	2,846.449
542.033	1,677.102	1,924.080	420.917	19,849.194	6,518.939	647.643	631.862	7,798.444	490.595
5,713.033	**13,694.724**	**80.902**	**5,504.951**	**194,396.716**	**36,581.884**	**2,823.350**	**11,620.875**	**51,026.109**	**8,032.824**
987.784	**2,367.817**	**13.989**	**951.807**	**33,611.196**	**6,325.006**	**488.158**	**2,009.250**	**8,822.414**	**1,390.430**

4. A visszacsatolt északi terület városainak fontosabb 1929. évi zárszámadási adatai.

(Forrás: — *D'après le* Cechoslowakische

Költségvetési főcsoport	Kassa						*Total pour les villes suivantes:* Komárom, Munkács, Ungvár együtt					
	Kiadás — *Dépenses*			Bevétel — *Recettes*			Kiadás — *Dépenses*			Bevétel — *Recettes*		
	ezer cs.k *milliers de couronnes tch.*	ezer P *milliers de pengős*	%	ezer cs.k *milliers de couronnes tch.*	ezer P *milliers de pengős*	%	ezer cs.k *milliers de couronnes tch.*	ezer P *milliers de pengős*	%	ezer cs.k *milliers de couronnes tch.*	ezer P *milliers de pengős*	%
Rendes kezelés:												
Központi igazgatás . .	5.318	899	*20·6*	852	144	*3·2*	5 197	878	*20·6*	617	104	*2·7*
Községi vagyonigazgatás	9.320	1.575	*36·0*	8.527	1.441	*32·1*	7.697	1.301	*30·6*	6.058	1.024	*27·0*
Pótlékok, adók és járulékok	—	—	—	9.522	1.609	*35·8*	—	—	—	7.517	1.271	*33 5*
Rendészet	2.189	370	*8·5*	1.175	199	*4·4*	924	156	*3·7*	652	110	*2·9*
Közegészségügy . . .	125	21	*0·5*	15	3	*0·1*	1.235	209	*4·9*	590	99	*2·6*
Közlekedés	1.909	323	*7·4*	1.135	192	*4·3*	1.414	239	*5·6*	572	96	*2·6*
Mezőgazdaság	34	6	*0·1*	—	—	—	59	10	*0·2*	50	8	*0·2*
Szegényügy	1.261	213	*4·9*	328	55	*1·2*	883	149	*3·5*	30	5	*0·1*
Közoktatásügy	1.986	336	*7·7*	531	90	*2·0*	1.205	203	*4·8*	177	30	*0·8*
Egyéb	2.167	366	*8·3*	4.457	753	*16·7*	3.139	531	*12·5*	5.103	863	*22·8*
Rendes kezelés összesen	24.309	4.109	*94·0*	26.542	4.486	*99·8*	21.753	3.676	*86·4*	21.366	3.610	*95·2*
Rendkívüli kezelés . . .	1.564	264	*6·0*	59	10	*0·2*	3.420	578	*13·6*	1.065	180	*4·8*
Mindössze	**25.873**	**4.373**	*100·0*	**26.601**	**4.496**	*100·0*	**25.173**	**4.254**	*100·0*	**22.431**	**3.790**	*100·0*

ben a legnagyobb hányadot, és pedig 9·4 %-ot a betétek foglalják le, amelyeknek végösszege 18·3 millió cseh k. (3·2 millió P). Ez utóbbiak értékösszegét megközelíti az ingó leltári értékeknek 17·0 millió cs. k.-ra (2·9 millió P-re) rúgó összege, melyeknek az összes vagyon értékében való részesedése 8·7%, míg a nem kamatozó követeléseké 7·0%. Az ingatlanvagyon értékének valamivel több mint a fele (57·8%-a) esik a földbirtokok, a többi pedig az épületek értékére. Összesen 50.446 kataszrális hold kiterjedésű földbirtok van a Felvidék visszacsatolt községeinek tulajdonában, ebből több, mint ⅖ rész az Abaúj-Torna, Bereg és Ugocsa vármegye területén lévő községek birtoka és valószínűleg túlnyomó részben erdőbirtok. Az épületvagyon értékéből csaknem ⅔ rész jutott olyan épületekre, amelyek nem hoztak jövedelmet. Mindennek dacára a községi vezető tisztviselők adatbevallása szerint a községi ingatlanvagyon 1937. évi tiszta jövedelme 8·0 millió cs. k. (1·4 millió P). Ez több, mint 10%-a a jövedelmező ingatlanok bruttó értékének. E viszonyítás alapján valószínűnek látszik, hogy az ingatlanok nem magasan, hanem inkább erősen alacsonyan vannak értékelve.

Felvételünk elég részletes leírást ad a községi épületvagyon mibenlétéről. Eszerint a 856 községnek 2.132 drb. épület van a tulajdonában, amelyeknek értéke 52·5 millió cs. k. (9·1 millió P). Az épületeknek darabszám szerint körülbelül ⅔-a, érték szerint is csaknem ugyanilyen hányada nem jövedelmező. A nem jövedelmező épületek közül 339 a községház. Eszerint 517 községben a községház bérelt épületben van. A községházak között 11 emeletes épület. A községházakban fekvő vagyonérték 2·2 millió P. A községek tulajdonában lévő iskolaépületek száma 199, ebből 11 egyemeletes és az összes községi tulajdonban levő iskolaépületek értéke kereken 2·4 millió P. A községházakon, iskolákon és óvodákon kívül még községi tulajdont képező és nem jövedelmező épületek sorában kórház, szegényház, gyermekotthon céljaira 150, különféle kulturális célokra 18, egyéb célokra 888 drb. szolgál. A jövedelmező épületek állományában 59 bérház van kimutatva, ebből 47 földszintes, 12 pedig egyemeletes. Ezeken kívül még 462 drb. földszintes, 16 drb. egyemeletes és 1 drb. kétemeletes egyéb jövedelmező épület van a szóbanlévő községek tulajdonában.

A tárgyalt községek tartozásainak végösszege 1938 végén 51·0 millió cs. k., vagyis 8·8 millió P s ebből 6·3 millió P a hosszú-, 0·5 millió P a rövidlejáratú, végül 2·0 millió P az egyéb tartozás. A tartozások e szerint a bruttó vagyonértéknek valamivel több, mint ¼-ét teszik. Az arány a tartozá-

Données principales, pour 1929, sur les comptes de clôture des villes du territoire septentrional rétrocédé. Statistik Band 79)

Total pour les villes suivantes: Beregszász, Érsekújvár, Jolsva, Léva, Losonc Rimaszombat és - *et* Rozsnyó együtt						Városok összesen *Ensemble des villes*						*Postes principaux des budgets*
Kiadás — *Dépenses*			Bevétel — *Recettes*			Kiadás — *Dépenses*			Bevétel — *Recettes*			
ezer cs. k. *milliers de couronnes tch.*	ezer P *milliers de pengős*	%	ezer cs. k. *milliers de couronnes tch.*	ezer P *milliers de pengős*	%	ezer cs. k. *milliers de couronnes tch.*	ezer P *milliers de pengős*	%	ezer cs. k. *milliers de couronnes tch.*	ezer P *milliers de pengős*	%	
												Gestion ordinaire:
5.104	863	*20·2*	672	114	*2·4*	15.619	2.640	*20·5*	2.141	362	*2·8*	*Administration centrale*
4.451	752	*17·6*	6.215	1.050	*22·0*	21.468	3.628	*28·1*	20.800	3.515	*27·0*	*Administr. des biens comm.*
—	—	—	8.989	1.519	*31·9*	—	—	—	26.028	4.399	*33·7*	*Suppléments, impôts et taxes*
1.650	279	*6·5*	89	15	*0·3*	4.763	805	*6·2*	1.916	324	*2·5*	*Police*
444	75	*1·8*	181	31	*0·6*	1.804	305	*2·4*	786	133	*1·0*	*Santé publique*
1.326	224	*5·2*	218	37	*0·8*	4.649	786	*6·1*	1.925	325	*2·5*	*Transp. et voies de comm.*
203	34	*0·8*	112	19	*0·4*	296	50	*0·4*	162	27	*0·2*	*Agriculture*
676	114	*2·7*	45	8	*0·2*	2.820	476	*3·7*	403	68	*0·5*	*Assistance publique*
1.626	275	*6·4*	100	17	*0·4*	4.817	814	*6·3*	808	137	*1·0*	*Instruction publique*
5.208	880	*20·6*	7.667	1.295	*27·2*	10.514	1.777	*13·7*	17.227	2.911	*22·3*	*Autres*
20 688	3.496	*81·8*	24.288	4.105	*86·2*	66.750	11.281	*87·4*	72.196	12.201	*93·5*	*Tot. pour la gest. ordinaire*
4.617	780	*18·2*	3.879	655	*13·8*	9.601	1.622	*12·6*	5.003	845	*6·5*	*Gestion extraordinaire*
25.305	**4.276**	*100·0*	**28.167**	**4.760**	*100·0*	**76.351**	**12.903**	*100·0*	**77.199**	**13.046**	*100·0*	*Total général*

sok hosszúlejáratú és függő tételei között a visszacsatolt Felvidék községeinél általában sokkal kedvezőbb, mint a többi magyarországi községnél, amelyeknek függő tartozása egészben meghaladja a hosszúlejáratú tartozást. Egyébként az eladósodás meglehetősen erősnek mondható, mert a népesség arányát véve alapul, körülbelül kétszerese annak az eladósodásnak, amely Magyarország többi községénél mutatkozik.

II. *A városok kiadásai és bevételei, vagyona és tartozásai.*

A városok háztartására, éppen úgy, mint a községekére vonatkozólag, miként már fentebb említettük, ezidőszerint csak a cseh-szlovák állami statisztikai hivatal által kiadott „Cechoslowakische Statistik Band 79" c. kiadványban közzétett 1929. évi kimutatások állanak rendelkezésre. Ezeknek a kimutatásoknak az alapján állíttatott össze a 4. sz. táblázat, amely a jelenlegi közigazgatási helyzet szerint városoknak tekintendő helységek (Kassa, Komárom, Munkács és Ungvár) fontosabb zárszámadási adatain kívül a cseh-szlovák kormányzat alatt és most még közigazgatási szervezetüknél fogva városoknak ugyan nem tekinthető, azonban a világháború vége előtt közigazgatásilag is városi jelleggel bírt helységek (Beregszász, Érsekújvár, Jolsva, Léva, Losonc, Rimaszombat és Rozsnyó) főbb zárszámadási adatait is feltünteti. A szóbanlévő táblázatnak a kiadások és bevételek zárszámadási főcsoportok szerinti megoszlását mutató adatai a községi zárszámadások eredményeiről mondottak kapcsán említett oknál fogva nem alkalmasak arra, hogy Magyarország városi statisztikájának hasonlóképen részletezett eredményeivel összehasonlíttassanak.

A 4. sz. táblázat értelmében a 11 város 1929. évi összes kiadása 76·4 millió cs. k. (12·9 millió P), 1929. évi összes bevétele 77·2 millió cs. k. (13·0 millió P) volt. Ebből Kassa összes kiadása és bevétele 25·9 millió cs. k.-át (4·4 millió P-t), illetve 26·6 millió cs. k.-t (4·5 millió P-t) tett ki. Kassa város háztartása e szerint 1929-ben kereken 800 ezer P-vel kisebb összeget fordított a kiadásokra, mint a néhány ezerrel kisebb lélekszámú Pécs városé. Komárom város 1929. évi kiadásainak végösszege 12·5 millió cs. k. (2·1 millió P), bevételeinek végösszege 9·4 millió cs. k. (1·6 millió P) volt. Magyarországnak körülbelül ugyanilyen lélekszámú egyéb városaiban, Gyöngyösön, Budafokon, Pápán úgy a kiadási, mint a bevételi végösszeg lényegesen kisebb, amennyiben legalább 1—200.000 P-vel alatta marad az 1 millió P-nek. Munkácson és Ungváron a kiadások és a bevételek 6—7 millió cs. k., vagyis 1—1·2 millió P

5. A visszacsatolt északi terület városainak vagyon- és tehermérlege.

Város *Villes*	Vagyon — Készpénz *Encaisse*	Ingatlanok *Immeubles*	Ingók leltári *Biens meubles d'après les inventaires*	Termények *Produits agricoles*	Betétek *Dépôts*	Értékpapirok *Valeurs*	Kamatozó követelések *Créances portant intérêt*
					értékek		
Kassa tjv. [1]) . . . . cs. k.*)	923.420	87,212.051	5,718.084	1.015.981	2,245.716	3,469.000	199.895
P**)	159.659	15,078.963	988.657	175.663	388.284	599.790	34.562
Komárom mv. [2]) . . . cs. k.	.	21,106.257	5,692.256	.	.	1,076.341	.
P	.	3.649.273	984.191	.	.	186.099	.
Munkács mv. . . . . cs. k.	119.753	34,982.820	624.869	51.790	245.515	1,963.650	2,000.000
P	20.705	6,048.530	108.040	8.954	42.450	339.515	345.800
Ungvár mv. . . . . cs. k.	389.060	29,768.423	6,164.210	.	.	1,000.000	.
P	67.268	5,146.961	1,065.792	.	.	172.900	.
Összesen — *Totaux* cs. k.	1,432.233	173,069.551	18,199.419	1,067.771	2,491.231	7,508.991	2,199.895
P	247.632	29,923.727	3,146.680	184.617	430.734	1,298.304	380.362
Beregszász . . . . . cs. k.	39.504	7,936.700	876.711	10.000	257.715	1,350.825	.
P	6.830	1,372.255	151.583	1.729	44.559	233.558	.
Érsekújvár . . . . . cs. k.	.	15,526.600	815.981	.	901.132	500.000	.
P	.	2,684.549	141.083	.	155.806	86.450	.
Jolsva . . . . . cs. k.	298.984	9,142.607	248.300	.	252.421	296.411	264.831
P	51.694	1,580.757	42.931	.	43.644	51.249	45.789
Léva . . . . . cs. k.	105.668	19,788.400	917.913	.	1,387.347	658.417	.
P	18.270	3,421.414	158.708	.	239.872	113.840	.
Losonc . . . . . cs. k.	.	6,515.229	838.719	177.818	296.468	948.138	.
P	.	1,126.483	145.015	30.745	51.259	163.933	.
Rimaszombat . . . . cs. k.	.	12,379.330	400.740	13.211	736.351	86.740	1,872.134
P	.	2,140.386	69.288	2.284	127.315	14.997	323.692
Rozsnyó . . . . . cs. k.	734	4,035.999	342.161	40.587	145.409	134.800	997.989
P	127	697.824	59.160	7.017	25.141	23.307	172.552
Összesen — *Totaux* cs. k.	444.890	75,324.865	4,440.525	241.616	3,976.843	3,975.331	3,134.954
P	76.921	13,023.668	767.768	41.775	687.596	687.334	542.033
Mindössze—*Tot. général* cs. k.	**1,877.123**	**248,394.416**	**22,639.944**	**1,309.387**	**6,468.074**	**11,484 322**	**5,334.849**
P	**324.553**	**42,947.395**	**3.914.448**	**226.392**	**1,118.330**	**1,985.638**	**922.395**

[1]) Tjv. = *Ville autonome.* [2]) Mv. = *Ville départem.*
*) Cs. k. = *couronne tch.* — **) P = *pengő.*

körül mozogtak, ugyancsak legalább 1—200.000 P-vel magasabb határon, mint Magyarországnak velük nagyjából azonos lélekszámú városainál.

A tárgyalt 11 város vagyonának összes bruttó értéke a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal által a közelmultban végrehajtott számbavétel szerint 485·5 millió cs. k., vagyis 83·9 millió P-ben mutatható ki. Kassa város vagyontárgyainak összértéke 224·4 millió cs. k., tehát 38·8 millió P. Az átlagosan egy-egy lakosra eső vagyonérték e szerint 554 P. Magyarország törvényhatósági jogú városai között mindössze kettőben, Baján és Győrött kisebb ez a bruttóvagyon-fejkvóta, a többiekben 8—900 P körül mozog.

A városi vagyon teljes értékösszegéből az átlagosan egy-egy lakosra eső összeg a visszacsatolt Felvidék többi városában, illetve városi jellegű helységében a következőképen alakul:

A helység neve	A bruttóvagyonértékből átlag 1—1 lakosra eső összeg cs. k.	P
Komárom	1.909	330
Munkács	1.769	306
Ungvár	2.237	387
Beregszász	807	140
Érsekújvár	901	156
Jolsva	3.312	573
Léva	2.040	353
Losonc	846	146
Rimaszombat . . .	2.603	450
Rozsnyó	1.198	207

Actifs et passifs des villes du territoire septentrional rétrocédé.

A c t i f s				Teher — *P a s s i f s*				Az ingatlanvagyon tiszta jövedelme 1937-ben *Revenu net des immeubles en 1937*
Nem kamatozó követelések *Créances ne portant pas d'intérêt*	Üzemek *Exploitations*	Jogok és javadalmak *Droits et redevances*	Összesen *Total*	*Dettes* Hosszú- *a long* / Rövid- *à court* lejáratú tartozások *terme*		Egyéb teher *Autres charges*	Összesen *Ensemble*	
l e u r v a l e u r				összege — *montant total*				
22,511.542	90,137.209	11,000.964	224,433.862	55,384.822	13,626.895	12,434.372	81,446.089	3,006.149
3,892.246	15,584.723	1,902.067	38,804.614	9,576.036	2,356.089	2,149.904	14,082.029	519.763
8,131.269	.	4,377.942	40,384.065	8,387.913	.	3,721.015	12,108.928	103.718
1,405.896	.	756.946	6,982.405	1,450.271	.	643.363	2,093.634	17.933
.	.	6,189.150	46,177.547	24,499.837	.	5,183.050	29,682.887	538.008
.	.	1,070.104	7,984.098	4,236.022	.	896.149	5,132.171	93.022
9,300.470	321.065	12,719.000	59,662.228	21.077.893	1,792.982	511.680	23,382.555	286.725
1,608.051	55.512	2,199.115	10,315.599	3,644.368	310.007	88.469	4,042.844	49.575
39,943.281	90,458.274	34,287.056	370,657.702	109,350.465	15,419.877	21,850.117	146,620.459	3,934.600
6,906 193	15,640.235	5,928.232	64,086 716	18,906.697	2,663.096	3,777.885	25,350.678	680.293
2,300.000	2,380.000	181.370	15 332.825	6,189.000	1,030.000	1,938.000	9,157.000	681.906
397.670	411.502	31.359	2,651.045	1,070.078	178 087	335.080	1,583.245	117.902
2,305.800	.	194.338	20,243.851	10,276.002	769.936	487.000	11,532.938	531 220
398.673	.	33.601	3,500.162	1,776.721	133.122	84.202	1,994.045	91.848
563.561	57.155	444.300	11,568.570	1,429.269	.	.	1,429.269	450.135
97.440	9.882	76.819	2,000.205	247.121	.	.	247.121	77.828
.	2,796.594	.	25,654.339	5.054.426	1,751.177	694.836	7,500.439	349.042
.	483.531	.	4,435.635	873.910	302.778	120.137	1,296.825	58.793
3,028.249	750.718	519.950	13,075.289	7.211.295	174.654	.	7,385.949	437.038
523.584	129.799	89.899	2,260.717	1,246.833	30.198	.	1,277.031	75.564
1,502.224	2,880.770	1,070 000	20,941.500	5,071.783	20.000	.	5,091.783	297.108
259.735	498.085	185.003	3,620.785	876.911	3.458	.	880.369	51.370
.	2,263.049	24.500	7,985.228	2,471.749	.	534.659	3,006.408	100.000
.	391.281	4.236	1,380.645	427.365	.	92.443	519.808	17.290
9,699.834	11,128.286	2,434.458	114,801.602	37,703.524	3,745.767	3,654.495	45,103.786	2,846.449
1,677.102	1,924.080	420.917	19,849.194	6,518.939	647.643	631.862	7,798.444	490 595
49,643 115	**101,586.560**	**36,721.514**	**485,459.304**	**147,053.989**	**19,165.644**	**25,504.612**	**191,724.245**	**6,781.049**
8,583.295	**17,564.315**	**6,349.149**	**83,935.910**	**25,425.636**	**3,313.739**	**4,409.747**	**33,149.122**	**1,170.888**

E fejkvóták sem felfelé, sem lefelé nem mutatnak különösebb eltolódást az összes magyarországi városoknak azonos értelemben számított fejkvótái mellett.

A 485·5 millió cs. k. összes városi vagyonértékből körülbelül a felerész esik az ingatlanvagyon, majdnem ⅕ rész (101·6 millió cs. k.) az üzemekben fekvő vagyon értékére. Az ingatlanvagyon tiszta jövedelme a bruttó ingatlanvagyonértéknek 2·7%-a. A városi földbirtokvagyon összértéke 15·4 millió P, tehát a városi ingatlanvagyon összértékének több, mint ⅓-a; a birtokok kiterjedése 59.446 kat. hold. Ebből 35.221 kat. hold Kassa város, 6.881 kat. hold Munkács város, 4.866 kat. hold Jolsva város, 4.369 kat. hold pedig Rimaszombat város birtoka. A városi épületvagyon értéke 27·5 millió P lévén, 12·1 millió P-vel nagyobb, mint a földbirtokvagyoné, a jövedelmező épületvagyon értéke azonban ennél kisebb, amennyiben 12·9 millió P. A jövedelmező épületek száma 243, ebből 145 bérház. A bérházak közül 101 földszintes, 27 egyemeletes és 17 két- vagy többemeletes. A 98 nem bérházjellegű épületből 16 egyemeletes és 2 két-, vagy többemeletes. A 11 város tulajdonában 321 olyan épület áll, amely nem hoz jövedelmet, ebből 25 ú. n. városháza, mely utóbbiak közül 3 egyemeletes és 10 két- vagy többemeletes. Az iskola- és

óvodaépületek száma 37, az egyéb kulturális célú épületek száma 16, a kórháznak, szegényháznak, gyermekotthonnak használt épületeké 39. Ezek között 1 kórházépület igen nagyszabásúnak mondható, mert értéke 1 millió P-n valamivel felüli összegben állapíttatott meg.

A 11 város tartozásainak végösszege az 5. sz. táblázat szerint 191·7 millió cs. k., vagyis 33·1 millió P. Ez a tartozási összeg a bruttó vagyonértéknek 39·5%-a. Az átlagosan egy-egy városi lakosra eső tartozás összege 143 P, míg a bruttó vagyonértékből átlagosan egy-egy városi lakosra eső összeg 362 P-t tesz ki. Magyarországon a visszacsatolt Felvidéken kívüli törvényhatósági jogú városokban az összes városi vagyonból 925 P, az összes városi tartozásokból 233 P, a megyei városokban az összes vagyonból 300 P, az összes tartozásokból 78 P esik átlagosan egy-egy városi lakosra. A visszakapcsolt Északmagyarország városainál tehát az adósság általában a városi vagyonnak nagyobb hányadát teszi, mint az ország más városainál. Egyes felvidéki városok vagyoni állapotukhoz képest különösen erősen vannak eladósodva. Így például Munkács város vagyonának összértéke 46·2 millió cs. k., ezzel szemben a város tartozásainak végösszege 29·7 millió cs. k., tehát az adósság a vagyonértéknek 64·3%-a. A vagyonérték 50%-át meghaladó adósságot mutat ki Beregszász, Érsekújvár és Losonc is. *Szigeti Gyula dr.*

Közoktatás.

Instruction publique.

Résumé. *Au cours du recensement opéré sur les territoires anciennement tchéco-slovaques, aujourd'hui de nouveau hongrois, on s'est efforcé de recueillir avec soin les données relatives à l'instruction publique, car il y avait un évident intérêt national à dispenser au plus tôt les bienfaits de l'éducation hongroise à la jeunesse d'une population à peu près exclusivement hongroise qui compte un million d'âmes et qui vivait pendant vingt ans séparée de la mère-patrie. Le recensement s'effectuait au moyen de feuilles spéciales (uniques), applicables à tous les genres d'école. Les difficultés étaient nombreuses, puisque les autorités administratives et scolaires avaient à faire face à une situation provisoire, qu'une partie des écoles étaient fermées à l'époque du recensement (elles ne figurent généralement pas dans les statistiques), qu'un quart environ du personnel enseignant avait quitté son poste, et que plus de 10% des élèves se trouvaient absents (étaient partis ou restaient à la maison à cause de la fermeture des écoles). Les registres nécessaires à la poursuite de l'enquête étaient souvent introuvables; il en résulte quelque incertitude. En outre, le système de l'instruction publique du Nord — qui avait été introduit par les Tchèques — différait sur plus d'un point du système hongrois; la comparabilité des statistiques en souffre nécessairement. Malgré tout, les renseignements recueillis sont hautement instructifs pour l'avenir et ne manqueront pas de faciliter la réorganisation des écoles sur les territoires recouvrés.*

Les résultats principaux du recensement sont condensés dans les Tableaux 2 et 4. Avec les 1.589 écoles de la zone, celles de tout le pays atteignent le nombre de 16.701. La Hongrie possède maintenant 8.122 écoles primaires. Quant aux écoles maternelles, écoles d'apprentis et écoles techniques moyennes, leur nombre a augmenté relativement de peu pendant la domination étrangère de vingt années. De toutes les catégories d'écoles, les écoles d'État se sont multipliées dans la proportion la plus forte; c'est que l'État tchéco-slovaque cherchait à réduire l'élément hongrois avant tout par l'arme des écoles primaires (la résistance de la population et des instituteurs hongrois a mis ce plan en échec, comme le prouvent les résultats de l'enquête). En ce qui concerne la langue d'enseignement, nous voyons reflétées dans les statistiques les circonstances malheureuses du passé, en premier lieu la prédominance d'une langue étrangère imposée par le régime tchèque. Cela fait que sur le territoire habité par une forte majorité hongroise, environ 65% des écoles donnaient l'instruction en hongrois (dans un esprit d'ailleurs étranger). Encore faut-il ajouter que cette „concession" se bornait généralement aux écoles primaires, le régime tchèque ayant tout mis en oeuvre pour fermer l'enseignement supérieur à la jeunesse hongroise, à tel point qu'il y avait des écoles secondaires et professionnelles qui n'admettaient pas un seul élève hongrois. De toute façon, il est prudent d'accueillir avec méfiance les données relatives à la répartition des élèves suivant la langue maternelle, et de ne les utiliser que sous toute réserve, puisqu'elles sont généralement le fruit de falsifications conscientes. Le recensement général effectué par la Hongrie en 1910 et la statistique scolaire

óvodaépületek száma 37, az egyéb kulturális célú épületek száma 16, a kórháznak, szegényháznak, gyermekotthonnak használt épületeké 39. Ezek között 1 kórházépület igen nagyszabásúnak mondható, mert értéke 1 millió P-n valamivel felüli összegben állapíttatott meg.

A 11 város tartozásainak végösszege az 5. sz. táblázat szerint 191·7 millió cs. k., vagyis 33·1 millió P. Ez a tartozási összeg a bruttó vagyonértéknek 39·5%-a. Az átlagosan egy-egy városi lakosra eső tartozás összege 143 P, míg a bruttó vagyonértékből átlagosan egy-egy városi lakosra eső összeg 362 P-t tesz ki. Magyarországon a visszacsatolt Felvidéken kívüli törvényhatósági jogú városokban az összes városi vagyonból 925 P, az összes városi tartozásokból 233 P, a megyei városokban az összes vagyonból 300 P, az összes tartozásokból 78 P esik átlagosan egy-egy városi lakosra. A visszakapcsolt Északmagyarország városainál tehát az adósság általában a városi vagyonnak nagyobb hányadát teszi, mint az ország más városainál. Egyes felvidéki városok vagyoni állapotukhoz képest különösen erősen vannak eladósodva. Így például Munkács város vagyonának összértéke 46·2 millió cs. k., ezzel szemben a város tartozásainak végösszege 29·7 millió cs. k., tehát az adósság a vagyonértéknek 64·3%-a. A vagyonérték 50%-át meghaladó adósságot mutat ki Beregszász, Érsekújvár és Losonc is. *Szigeti Gyula dr.*

Közoktatás.

Instruction publique.

Résumé. *Au cours du recensement opéré sur les territoires anciennement tchéco-slovaques, aujourd'hui de nouveau hongrois, on s'est efforcé de recueillir avec soin les données relatives à l'instruction publique, car il y avait un évident intérêt national à dispenser au plus tôt les bienfaits de l'éducation hongroise à la jeunesse d'une population à peu près exclusivement hongroise qui compte un million d'âmes et qui vivait pendant vingt ans séparée de la mère-patrie. Le recensement s'effectuait au moyen de feuilles spéciales (uniques), applicables à tous les genres d'école. Les difficultés étaient nombreuses, puisque les autorités administratives et scolaires avaient à faire face à une situation provisoire, qu'une partie des écoles étaient fermées à l'époque du recensement (elles ne figurent généralement pas dans les statistiques), qu'un quart environ du personnel enseignant avait quitté son poste, et que plus de 10% des élèves se trouvaient absents (étaient partis ou restaient à la maison à cause de la fermeture des écoles). Les registres nécessaires à la poursuite de l'enquête étaient souvent introuvables; il en résulte quelque incertitude. En outre, le système de l'instruction publique du Nord — qui avait été introduit par les Tchèques — différait sur plus d'un point du système hongrois; la comparabilité des statistiques en souffre nécessairement. Malgré tout, les renseignements recueillis sont hautement instructifs pour l'avenir et ne manqueront pas de faciliter la réorganisation des écoles sur les territoires recouvrés.*

Les résultats principaux du recensement sont condensés dans les Tableaux 2 et 4. Avec les 1.589 écoles de la zone, celles de tout le pays atteignent le nombre de 16.701. La Hongrie possède maintenant 8.122 écoles primaires. Quant aux écoles maternelles, écoles d'apprentis et écoles techniques moyennes, leur nombre a augmenté relativement de peu pendant la domination étrangère de vingt années. De toutes les catégories d'écoles, les écoles d'État se sont multipliées dans la proportion la plus forte; c'est que l'État tchéco-slovaque cherchait à réduire l'élément hongrois avant tout par l'arme des écoles primaires (la résistance de la population et des instituteurs hongrois a mis ce plan en échec, comme le prouvent les résultats de l'enquête). En ce qui concerne la langue d'enseignement, nous voyons reflétées dans les statistiques les circonstances malheureuses du passé, en premier lieu la prédominance d'une langue étrangère imposée par le régime tchèque. Cela fait que sur le territoire habité par une forte majorité hongroise, environ 65% des écoles donnaient l'instruction en hongrois (dans un esprit d'ailleurs étranger). Encore faut-il ajouter que cette „concession" se bornait généralement aux écoles primaires, le régime tchèque ayant tout mis en oeuvre pour fermer l'enseignement supérieur à la jeunesse hongroise, à tel point qu'il y avait des écoles secondaires et professionnelles qui n'admettaient pas un seul élève hongrois. De toute façon, il est prudent d'accueillir avec méfiance les données relatives à la répartition des élèves suivant la langue maternelle, et de ne les utiliser que sous toute réserve, puisqu'elles sont généralement le fruit de falsifications conscientes. Le recensement général effectué par la Hongrie en 1910 et la statistique scolaire

d'avant la guerre (datant de 1913/1914) leur infligent un démenti irréfutable, et il est certain qu'aussitôt qu'on aura publié les résultats du recensement actuel opéré dans le Nord, les faits antérieurement établis se trouveront confirmés. Selon le recensement de 1910, le hongrois était répandu comme langue maternelle dans la proportion de 86·6% sur les territoires que la Hongrie vient de recouvrer. Il n'est point douteux qu'avec le retour des circonstances normales et l'abolition des mesures de contrainte touchant la langue d'enseignement, le nombre des élèves hongrois montera rapidement et se haussera au niveau antérieur. — Sur le personnel enseignant, le Tableau 4 offre des indications détaillées. Environ le quart de l'ancien personnel, auquel s'ajoutent les professeurs et instituteurs partis ou appartenant aux écoles fermées, ne figure naturellement pas dans le Tableau.

*

A visszacsatolt északi területen végrehajtott rendkívüli statisztikai adatgyüjtés különös súlyt helyezett a közoktatási adatoknak a lehetőséghez képest minél teljesebb begyüjtésére, hogy a közoktatás ottani helyzete ilymódon minél előbb áttekinthető és az illetékes tényezőkkel ismertethető legyen. Ez a statisztikai művelet elsősorban nemzetnevelési szempontból volt sürgős és fontos; az iskolai nevelés alá kerülő új, ú. n. második nemzedék az idegen uralom alatt húsz éven át nélkülözte a magyar szellemű nevelést, aminek a visszanyert iskolákra való átterjesztésével tehát késlekedni nem lehetett.

Az adatgyüjtés külön erre a célra szerkesztett kérdőívvel történt, amely mindegyik fajta tanintézet bejegyzésére egyformán alkalmas volt és így csupán a lényeges adatokat tartalmazta. Az adatgyüjtés rendkívüli viszonyok és sokszor igen nehéz körülmények közt folyt le, s így eredményeivel szemben sem támaszthatók olyan követelmények, mint más, rendes időben lefolytatott, megszokott adatgyüjtésekkel szemben. A változás idején a közoktatási és közigazgatási közegek jórésze felcserélődött, sőt hiányzott is s ugyanúgy hiányoztak sok helyütt a szükséges feljegyzések, adatok is. Ezenkívül nem lehetett szó az adatok gondosabb elbírálásáról sem a helyszínen, sem pedig a hivatalban a begyüjtött adatok feldolgozásánál, minthogy az utólagos helyesbítések és pótlások nem is vezettek volna eredményre.

Egy második, az előbbiből folyó nehézség volt az, hogy az adatgyüjtés nem vonatkozhatott egy adott időpontra, hanem aszerint, hogy miként állottak az illetékes adatszolgáltatók és maguk az adatok is rendelkezésre, vagy egy korábbi (általában szeptemberi) időpontot vagy pedig a helyszíni felvétel időpontját (november) vette alapul. Ez a körülmény főleg a tanerők és tanulók számánál okoz lényeges eltérést, de más fontos szempontok — így az anyanyelvi kérdés — elbírálásánál is erősen figyelembe veendő.

Nehézséget okozott az is, hogy az adatgyüjtés a mienktől eltérő, cseh rendszerű, iskolaszervezettel állott szemben s emiatt az adatgyüjtés eredményei is, amint alább látni fogjuk, nem mindig alkalmasak a korábbi (csonkaországi) adatokkal való összehasonlításra.

További és igen komoly akadálya volt a rendszeres adatgyüjtésnek az, hogy az iskolák jórésze az adatbeszerzés tartama alatt nem működött; a szünetelés oka vagy a cseh érzelmű tanító (tanár) eltávozása vagy a helyiségnek más (katonai) célra való felhasználása, sok esetben a csehek által elvitt felszerelés hiánya, sokszor pedig az iskolának idegen tanítási nyelve és az emiatt előállott bizonytalan helyzet volt az oka, mivel utóbbi esetben maga a lakosság nem tűrhette tovább az iskola idegen nyelvét és magyarellenes szellemét. A *szünetelő* iskolák egyrésze a nehézségek ellenére is beszolgáltatta az adatokat, másrésze azonban nem tehetett eleget az adatgyüjtés kívánalmainak és részletadatokat nem szolgáltatott. Ehhez képest, ha a szünetelő iskolák szám szerint bele is kerültek feldolgozásunkba, részletes adataik többnyire hiányzanak. Arra nézve pedig, hogy egyes szünetelő iskolák megnyílnak-e ismét a jövőben (vagy máris megnyíltak-e azóta) s ha igen, milyen rendszerrel (tanítási nyelvvel) fogják működésüket folytatni, csak a következő (1939/40. tanévi) rendes adatgyüjtés adhat majd feleletet.

Minthogy a tanszemélyzet egyrésze eltávozott, az erre vonatkozó adataink csak ideigleneseknek tekinthetők s ugyancsak a tanulókra vonatkozó adatok is, mivel a tanulók nagyrésze az uralomváltozás idején nem járt iskolába a tanítás szünetelése, a szülők eltávozása vagy egyéb akadályok miatt.

A vázolt akadályok és hiányok ellenére is a begyüjtött közoktatási adatok értékes és hasznos, mondhatni nélkülözhetetlen útmutatásul szolgálhatnak a visszacsatolt északi terület közoktatásának a jövőben

1. Tanintézetek Cseh-Szlovákiában (1935 36). — *Etablissements scolaires en Tchéco-Slovaquie (1935—36).* [1])

Iskolafaj — *Genres d'école*	A tanintézetek *Etablissements scolaires*				A tanulók — *Elèves*		
	összes száma *leur nombre total*	közül — *dont* jutott			összes száma *leur nombre total*	közül magyar anyanyelvű volt *dont ayant pour langue maternelle le hongrois*	
		Szlovákiára *en Slovaquie*	Ruténföldre *en Ruthénie*	magyar tanítási nyelvű volt *donnant l'enseignement en hongrois*		szám *nombres abs.*	%
1. Kisdedóvóintézetek — *Maternelles*	2.670	153	130	35	116.096	4.660	*4·0*
2. Elemi iskolák — *Ecoles primaires élémentaires*	15.257	4.141	744	806	1,799.004	116.238	*6·5*
3. Gyógypedagógiai (kisegítő) isk. — *Ecoles de pédagogie médicale (auxiliaires)*	105	11	4	1	7.008	152	*2·2*
4. Továbbképző iskolák — *Ecoles complémentaires*	3.038	506	146	69	177.233	4.230	*2·4*
5. Polgári iskolák — *Ecoles prim. supérieures* . .	1.973	175	33	12	449.601	8.018	*1·8*
6. Szakiskolák — *Ecoles professionnelles*	722	100	12	5	97.452	1.120	*1·1*
7. Középiskolák — *Etablissements d'enseignem. secondaire*	292	46	7	5	133.050	4.966	*3·7*
8. Tanítóképzők — *Ecoles normales primaires* . .	62	17	3	2	10.095	386	*3·8*
9. Főiskolák — *Ecoles supérieures*	[2]) 15	[3]) 2	—	—	29.327	83[3]	*2·9*
Összesen — *Au total*	**24.134**	**5.151**	**1.079**	**935**	**2,818.866**	**140·608**	*5·0*

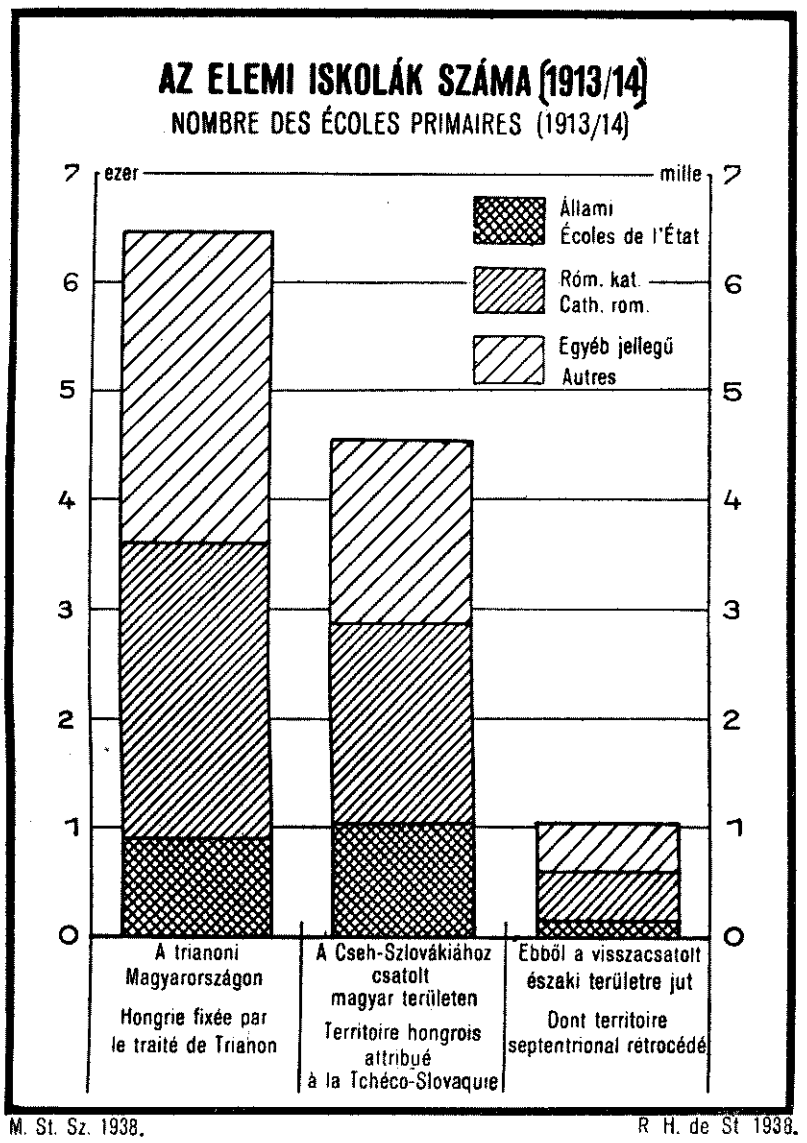
[1]) Az 1938. évi cseh-szlovák Statisztikai Évkönyv adatai. — *D'après l'Annuaire Statistique Tchéco-Slovaque de 1938.* — Ebből: — *Dont:* [2]) 3 egyetemi kar. — *Facultés.* — [3]) 1 egyetemi kar. — *Faculté.*

való átszervezésére és a kezdet nehézségeinek a leküzdésére nézve. Különösen azok a részletadatok tehetnek hasznos szolgálatot, amelyek tanügyi igazgatási szempontból okvetlen szükségesek. Azok az adatok pedig, amelyek itt nyilvánosságra kerülnek — hangsúlyozzuk — csak a fentérintett körülmények gondos figyelembevételével, tehát kellő óvatossággal és megfelelő magyarázattal vehetők vizsgálat alá és használhatók fel a közoktatási helyzet megítélésére. (Különösen az anyanyelvi adatok megfigyelésénél kell erre tekintettel lennünk.) Általában pedig nem az elmult idegen uralom tanítási rendszerének a bírálata, hanem inkább az lehet a megállapított statisztikai eredmények célja, hogy a jövő útját egyengesse és az újjáalakítás nagy munkáját megkönnyítse.

*

A visszacsatolt északi terület legújabb adatainak áttekintése előtt vessünk egy pillantást arra az összeállításra (l. 1. sz. tábla), amely a volt Cseh-Szlovákia közoktatásának 1935/36. tanévi legfőbb adatait foglalja egybe. Láthatjuk, hogy milyen iskolafajok állottak fenn Cseh-Szlovákiában s így a visszakapott területen is; különösen a *teljes* elszakított Felvidék adatai érdekesek itt, amelyek könnyen arányba hozhatók a *visszacsatolt* rész adataival. Ezenkívül a magyar tanítási nyelvű iskolák és a magyar anyanyelvű tanulók száma érdekelhet bennünket. Tudjuk, hogy az 1930. évi cseh népszámlálás erőszakkal 5%-ra szorította le a magyar anyanyelvű lakosok számát; tanügyi adatainkból kitűnik azonban, hogy az elemi oktatás körében ily eszközzel sem sikerült a magyar tanulók számát 5%-ra lenyomni, hanem csak 6·5%-ra; a többi iskolafajoknál azonban valóban azt a szomorú tényt látjuk, hogy a magyar anyanyelvű tanulók száma még ezt az alacsony arányt sem éri el; bizonyos, hogy a magasabb iskolák körében a magyar tanulók jóval kisebb arányban vehettek részt, mint az alsófokú oktatásban.

A visszacsatolt területről szóló új adatgyüjtésünk főeredményeit a 2. sz. táblán közöljük, mellőzve itt a tanulók osztályonkinti megoszlását mutató adatokat, valamint a tanerők személyi és szolgálati viszonyairól szóló részletes adatokat (l. alább). A volt cseh-szlovák iskolaszervezet természetesen sok tekintetben különbözik a miénktől; itt csak a lényegesebb eltéréseket említhetjük meg, így elsősorban azt, hogy a cseh-szlovák mindennapi elemi iskolák általában 8 osztályosak, kisebb számban pedig 5 osztályosak; az 5 osztályos elemi iskolát azok végzik, akik magasabbfokú iskolában (polgári iskola, középiskola, szakiskola) folytatják tanulmányaikat, a többiekre nézve pedig kötelező a 8 osztályú elemi iskola elvégzése. (A visszacsatolt északi terület elemi iskoláinak 89%-a 8 osz-

tályos és 11%-a 5 osztályos). Ezzel szemben a nálunk fennálló 3 évfolyamos továbbképző (ismétlő) elemi iskolák a cseh-szlovák iskolarendszerben hiányzanak; az ismétlő (12—14 éves) tankötelesek ott vagy a mindennapi elemi iskolát vagy más, magasabbfokú iskolát látogatnak. Amit az ottani iskolarendszer *továbbképző* iskolának (Fortbildungsschule) nevez, azok részben önálló mezőgazdasági népiskolák, részben pedig ipari és kereskedelmi irányú szakiskolák; ez utóbbiak a mi tanonciskoláinknak felelnek meg. (Az 1. sz. táblán feltüntetett iskolafajok magyarázataként megemlíthetjük még, hogy a szakiskolák közt szerepelnek itt az óvónőképzőintézetek, a felső kereskedelmi iskolák, valamint a hittudományi intézetek is). A kisdedóvó-intézetek általában ú. n. rendes kisdedóvók; felvidéki adatfelvételünk csupán egy állandó és egy nyári menedékházat talált köztük. Ami a középiskolákat illeti, ezeknek nálunk is ismert, de legújabban már fokozatosan megszüntetett s gimnáziummá egyszerűsített négyféle fajtája fennáll Cseh-Szlovákiában, sőt ezenkívül még reform-reálgimnáziumok is működnek. A visszanyert területen két ilyen intézet állott fenn: Munkácson és Ungváron, mindkettő héber (és cseh) tanítási nyelvű (illetőleg jellegű volt). A középiskolák nagyobbrésze reálgimnázium; reáliskolát csak Kassán találunk.

Ami az egyes iskolanemek tanulmányi idejét illeti, az iparostanonc-iskolák részben 2, részben 3 évfolyamosak; a visszacsatolt területen 16 az előbbi, 12 az utóbbi csoportba tartozik. A polgári iskolák viszont 3 vagy 4 évfolyamosak; a visszanyert polgári iskolák közül 19-nek három, 28-nak pedig négy évfolyama volt. A többi iskolacsoportok közül eltérést csak a tanítóképzőknél látunk; ezek ott 4 évfolyamosak, míg nálunk eddigelé 5 évfolyamból állottak.

Ami a visszacsatolt északi terület közoktatásának fejlettségét, iskolával való ellátottságát illeti, erre nézve csak az ottani népességi, gazdasági és műveltségi viszonyok mérlegelése után adhatunk pontosabb felvilágosítást. Nagyjában azonban a tanintézetek számát mutató adatok alapján is tájékozódhatunk. A tanintézetek száma ugyanis a következő képet mutatja:

Iskolafaj	A trianoni Magyarországon (1937)		A visszacsatolt északi területen (1938)		Együtt	Ebből a visszacsatolt északi terület
	szám	%	szám	%		%
Kisdedóvó-intézetek	1.303	*8·5*	102	*6·9*	1.405	*7·3*
Elemi mindennapi iskolák	6.886	*45·1*	1.236	*83·2*	8.122	*15·2*
Elemi továbbképző iskolák	5.780	*37·9*	—	—	5.780	—
Tanonciskolák . .	399	*2·6*	28	*1·9*	427	*6·6*
Polgári iskolák . .	397	*2·6*	47	*3·1*	444	*10·6*
Képzőintézetek . .	59	*0·4*	9	*0·6*	68	*13·2*
Középiskolák . . .	171	*1·1*	19	*1·3*	190	*10·0*
Felső kereskedelmi iskolák	53[1])	*0·3*	2	*0·1*	55	*3·6*
Szakiskolák[2]) . .	174	*1·1*	42	*2·8*	216	*19·4*
Főiskolák	42	*0·3*	4	*0·3*	46	*8·7*
Összesen . .	15.264	*100·0*	1.489	*100·0*	16.753	*8·9*

[1]) A felső mezőgazdasági iskolákkal együtt.
[2]) A kereskedelmi szaktanfolyamokkal együtt.

A tanintézetek számának ennél az egyszerű egybevetésénél tekintettel kell lennünk arra, hogy a *trianoni Magyarországnak a fővárost és más nagyobb városokat magában foglaló adatai számos nagy iskolaegységet ölelnek fel;* a tanintézetek pusztán számszerű összevetése és egybefoglalása így, különösen a középfokú iskoláknál, az északi terület javára szolgál. Kétségtelen, hogy elemi iskoláink állománya a visszanyert iskolák útján jelentősen megnagyobbodik. A kisdedóvás és a tanoncoktatás terén már kevésbbé áll fenn ez az eset, úgyhogy az utóbbi tanügyi ágazatokban még sok tennivaló mutatkozik.

Minthogy a visszacsatolt északi terület népessége (egy millión felül) a megnagyobbodott ország népességének (közel 10·1 millió) kb. $^1/_{10}$ részét teszi, ezt az arányt — egyéb mérték hiányában — az északi terü-

2. A visszacsatolt északi terület főbb közoktatási adatai (1938).

Renseignements principaux concernant l'instruction publique sur le territoire septentrional rétrocédé (1938).

I. Tanintézetek, tanszemélyzet. — *Etablissements scolaires, personnel enseignant.*

Iskolafaj — *Genres d'école*	Összesen — *Total*	Jelleg szerint — *Suivant le caractère de l'école* — *Ecoles*: állami — *de l'Etat*	község — *communales*	róm. kat. — *cath. rom.*	gör. kat. — *gréco-cath.*	reform. — *calvinistes*	ág. h. ev. — *luthériennes*	izraelita — *israélites*	egyéb — *autres*	Tanítási nyelv szerint — *Suivant la langue dans laquelle l'enseign. était donné*: magyar — *hongrois*	magyarral vegyes — *en partie hongrois*	szlovák — *slovaque*	cseh v. csehvel vegyes — *tchèque ou en partie tchèque*	rutén — *ruthène*	egyéb — *autres*	A rendszeresített tanári (tanítói) állások száma — *Nombre des postes de professeur (ou d'instituteur)*	A tanerők — *Personnel enseignant*: összes száma — *au total*	közülnő — *dont femmes*
Kisdedóvóintézetek — *Maternelles*	102	69	16	13	.	1	.	.	3	39	4	34	9	15	1	131	101	101
Elemi iskolák — *Ecol. prim. élém.* szám — *leur nomb. abs.*	1.236	403	111	399	31	231	31	28	2	782	57	327	21	43	6	3.359	2.760	1.219
Elemi iskolák — *Ecol. prim. élém.* %	*100·0*	*32·6*	*9·0*	*32·2*	*2·5*	*18·7*	*2·5*	*2·3*	*0·3*	*63·2*	*4·6*	*26·5*	*1·7*	*3·5*	*0·5*	.	*100·0*	*44·2*
Tanonciskolák — *Ecoles d'apprentis*	28	7	21	.	.	.	.	.	.	18	6	2	2	.	.	222	177	27
Polgári iskolák — *Ecoles primaires supérieures*	47	36	2	6	1	.	1	.	1	9	16	19	2	1	.	469	270	153
Ecoles normales: Óvónőképző intézetek — *maternelles*	2	.	.	1	1	.	.	.	.	.	.	1	.	1	.	9	3	2
Ecoles normales: Tanító- és tanítónőképző intézetek — *primaires d'instituteurs et d'institutrices*	7	3	.	1	2	1	.	.	.	1	.	2	1	3	.	30	26	6
Középiskolák — *Etablissements d'enseignem. secondaire*	19	12	.	3	.	.	2	.	2	4	4	8	1	1	1	352	210	30
Felső kereskedelmi iskolák — *Ecoles de commerce dites supérieures*	2	2	.	.	.	.	.	.	.	1	.	1	.	.	.	29	19	4
Gazdasági szakiskolák — *Ecoles professionn. d'agriculture*	28	22	4	.	1	1	.	.	.	10	2	9	2	5	.	84	54	16
Ipari szakiskolák — *Ecoles professionn. d'industrie*	3	2	.	1	.	.	.	.	.	1	1	1	.	.	.	60	26	8
Egyéb szakiskolák — *Autres écoles professionnelles*	6	2	3	1	.	.	.	.	.	1	.	2	2	1	.	40	11	7
Kereskedelmi szaktanfolyamok — *Cours professionn. de commerce*	5	2	.	3	.	.	.	.	.	3	.	1	1	.	.	25	12	8
Hittudományi főiskolák — *Ecoles supér. de théologie*	4	.	.	2	1	1	.	.	.	1	3	.	.	.	.	16	17	.
Összesen — *Au total* szám — *nomb. abs.*	**1.489**	**560**	**157**	**430**	**37**	**235**	**34**	**28**	**8**	**871**	**94**	**405**	**41**	**70**	**8**	**4.826**	**3.686**	**1.581**
Összesen — *Au total* %	*100·0*	*37·6*	*10·5*	*28·9*	*2·5*	*15·8*	*2·3*	*1·9*	*0·5*	*58·5*	*6·4*	*27·2*	*2·7*	*4·7*	*0·5*	.	*100·0*	*42·9*

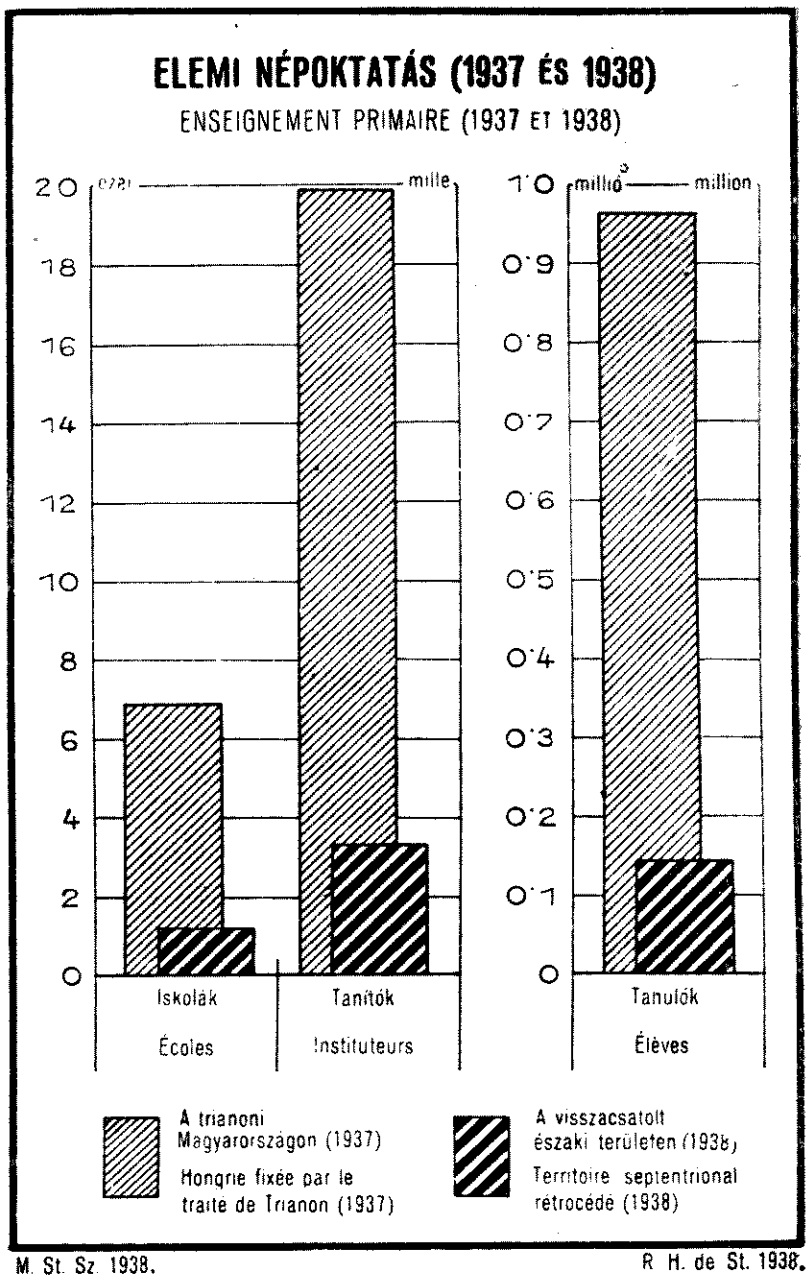
II. Tanulók. — *Elèves.*

Iskolafaj — *Genres d'école*	A tanulók — *Elèves*: összes száma — *total*	közül leány — *dont j. filles*	vallása — *suivant la religion*: róm. kat. — *cath. rom.*	gör. kat. — *gréco cath.*	református — *calvin.*	ág. h. ev. — *luthér.*	izraelita — *israélites*	egyéb — *autres*	anyanyelve — *ayant pour langue maternelle*: magyar — *le hongrois*	szlovák — *le slovaque*	rutén — *le ruthène*	egyéb — *une autre langue*
Kisdedóvóintézetek — *Maternelles*	5.648	3.122	2.923	820	895	158	829	23	3.990	938	457	263
Elemi iskolák — *Ecol. prim. élém.* szám — *leur nomb. abs.*	142.825	69.824	92.772	11.593	26.421	3.483	7.833	723	113.284	22.852	4.183	2.476
Elemi iskolák — *Ecol. prim. élém.* %	*100·0*	*48·9*	*65·0*	*8·1*	*18·5*	*2·4*	*5·5*	*0·5*	*79·4*	*16·0*	*2·9*	*1·7*
Tanonciskolák — *Ecoles d'apprentis*	3.793	583	2.107	235	553	109	770	19	3.183	340	177	93
Polgári iskolák — *Ecoles primaires supérieures*	13.735	6.583	8.250	1.330	1.478	814	1.765	98	9.080	3.643	610	402
Ecoles normales: Óvónőképző intézetek — *maternelles*	40	40	7	30	3	.	.	.	18	2	20	.
Ecoles normales: Tanító- és tanítónőképző intézetek — *primaires d'instituteurs et d'institutrices*	444	276	120	213	98	5	8	.	274	11	143	16
Középiskolák — *Etablissements d'enseignem. secondaire*	8.912	3.429	4.072	1.334	1.042	383	1.932	149	6.453	977	959	523
Felső kereskedelmi iskolák — *Ecoles de commerce dites supérieures*	490	192	200	46	89	8	143	4	440	15	12	23
Gazdasági szakiskolák — *Ecoles professionn. d'agriculture*	1.233	604	739	138	328	8	18	2	827	358	48	.
Ipari szakiskolák — *Ecoles professionn. d'industrie*	80	80	60	1	12	1	6	.	78	2	.	.
Egyéb szakiskolák — *Autres écoles professionnelles*	110	110	90	16	1	3	.	.	48	47	15	.
Kereskedelmi szaktanfolyamok — *Cours professionn. de commerce*	212	133	111	4	9	1	86	1	161	36	2	13
Hittudományi főiskolák — *Ecoles supér. de théologie*	197	.	84	63	50	.	.	.	102	52	39	4
Összesen — *Au total* szám — *nomb. abs.*	**177.719**	**84.976**	**111.535**	**15.823**	**30.979**	**4.973**	**13.390**	**1.019**	**137.938**	**29.303**	**6.665**	**3.813**
Összesen — *Au total* %	*100·0*	*47·8*	*62·8*	*8·9*	*17·4*	*2·8*	*7·5*	*0·6*	*77·6*	*16·5*	*3·8*	*2·1*

letre jutott iskolák számánál is irányadóul vehetjük. Ehhez mérten a kisdedóvóintézetek és tanonciskolák száma a visszacsatolt területen valóban kevésnek mutatkozik. Az elemi iskolák száma tulajdonképpen csak úgy mérlegelhető, ha a továbbképző elemi iskolákat is számításba vesszük; a megnagyobbodott Magyarországon eszerint (az iskolaszám alapján) az északi terület 8·9%-kal részesedik az elemi oktatásban. Végül a szakoktatás adatánál figyelembe kell vennünk, hogy az északi területen fennálló gazdasági szakiskolák nagyobbára a mi gazdasági továbbképző iskoláinknak felelnek meg (többnyire népiskolák); a gazdasági szakiskolák terén az összehasonlítás tehát csak akkor felelne meg, ha a felvidéki „gazdasági népiskolák"-at szintén az elemi (továbbképző) népoktatás terén vennénk számba.

Ha az iskolák számát az 1930. évi *népességhez* arányítjuk, a fentihez hasonló eredményeket érünk el. Hogy a cseh-szlovák állam a kisdedóvásra nem nagy súlyt fektetett, kitűnik abból, hogy a tőlünk Cseh-Szlovákiához csatolt egész Felvidéken (tehát a volt Szlovákiában) 1935/36-ban 14.300 lakosra jutott *egy* kisdedóvó-intézet, míg nálunk (1936/37-ben) 6.670 lakosra esett egy-egy ilyen intézmény; a visszacsatolt északi területen 10.100 lakosra jut egy-egy kisdedóvoda; ez az utóbbi arány tehát kedvezőbb a volt (teljes) Szlovákia arányánál, de nem éri el a csonkaország színvonalát. Ami az elemi oktatást illeti, a trianoni területen 686, a visszacsatolt északi területen 833 lakosra jut egy-egy elemi iskola. (A trianoni területen a továbbképző iskolákat is számításba vettük; ha ugyanis csupán a mindennapi iskolákat vesszük figyelembe, a trianoni területen 1.260 lakosra jut egy-egy elemi iskola). A tanonciskolák száma a visszacsatolt területen természetesen a népességhez viszonyítva is kevésnek, a szakiskolák száma pedig — a gazdasági népiskolák szerepe miatt — feltűnően nagynak mutatkozik; ezzel szemben a polgári iskolák mértéke éppen egyenlő a régi és a visszacsatolt területen: egyformán 21.900 lakosra jut egy-egy polgári iskola.

A visszacsatolt északi terület közoktatása terén a figyelemnek elsősorban az elemi oktatás felé kell fordulnia. Kétségtelen, hogy a cseh-szlovák uralom alatt jelentősen fejlődött az elemi népoktatás, de hasonló fejlődés a háború után minden kultúrországban — így nem kis mértékben a trianoni országban is — tapasztalható volt; azonkívül

ehhez a fejlesztéshez a községek is nagymértékben járultak, a cseh-szlovák állam iskolafejlesztési rendszerének pedig ezen a területen nem annyira művelődési, mint inkább politikai (elnemzetlenítési) céljai voltak. Az elemi oktatás terén a visszacsatolt északi területen végbement változásokat — ennek az utóbbi szempontnak a hangsúlyozásával — a következő adatokban szemléltetjük:

Részletezés	1914 (június) szám	1914 (június) %	1938 (november) szám	1938 (november) %	Növekedés (+) v. csökkenés (—) %
Elemi mindennapi iskolák	1.015	*100·0*	1.236	*100·0*	+ *21·8*
Ezek közül: állami	160	*15·8*	403	*32·6*	+*151·9*
Ezek közül: községi	41	*4·0*	111	*9·0*	+*170·7*
Ezek közül: róm. kat.	441	*43·5*	399	*32·3*	— *9·5*
Ezek közül: gör. kat.	46	*4·5*	31	*2·5*	— *32·6*
Ezek közül: református	253	*24·9*	231	*18·7*	— *8·7*
Ezek közül: ág. h. evangélikus	38	*3·7*	31	*2 5*	— *18·4*
Ezek közül: izraelita	30	*3·0*	28	*2·2*	— *6·7*
Ezek közül: egyéb	6	*0·6*	2	*0·2*	— *66·7*
Elemi iskolai tanítók	1.848	—	2.760	—	+ *49·3*
„ „ tanulók	106.816	—	142.825	—	+ *33·7*
A községek száma	858	*100·0*	868	*100·0*	+ *1·2*
Ezek közül: iskolátlan	96	*11·2*	59	*6·8*	— *38·5*
Ezek közül: 1 elemi iskolája van	583	*67·9*	541	*62·3*	— *7·2*
Ezek közül: 2 elemi iskolája van	142	*16·6*	178	*20·5*	+ *25·4*
Ezek közül: 3 elemi iskolája van	20	*2·3*	59	*6·8*	+*195·0*
Ezek közül: 4 elemi iskolája van	12	*1·4*	20	*2·3*	+ *66·7*
Ezek közül: 5 elemi iskolája van	—	—	2	*0·2*	—
Ezek közül: 6 v. több elemi iskolája van	5	*0·6*	9	*1·1*	+ *80·0*

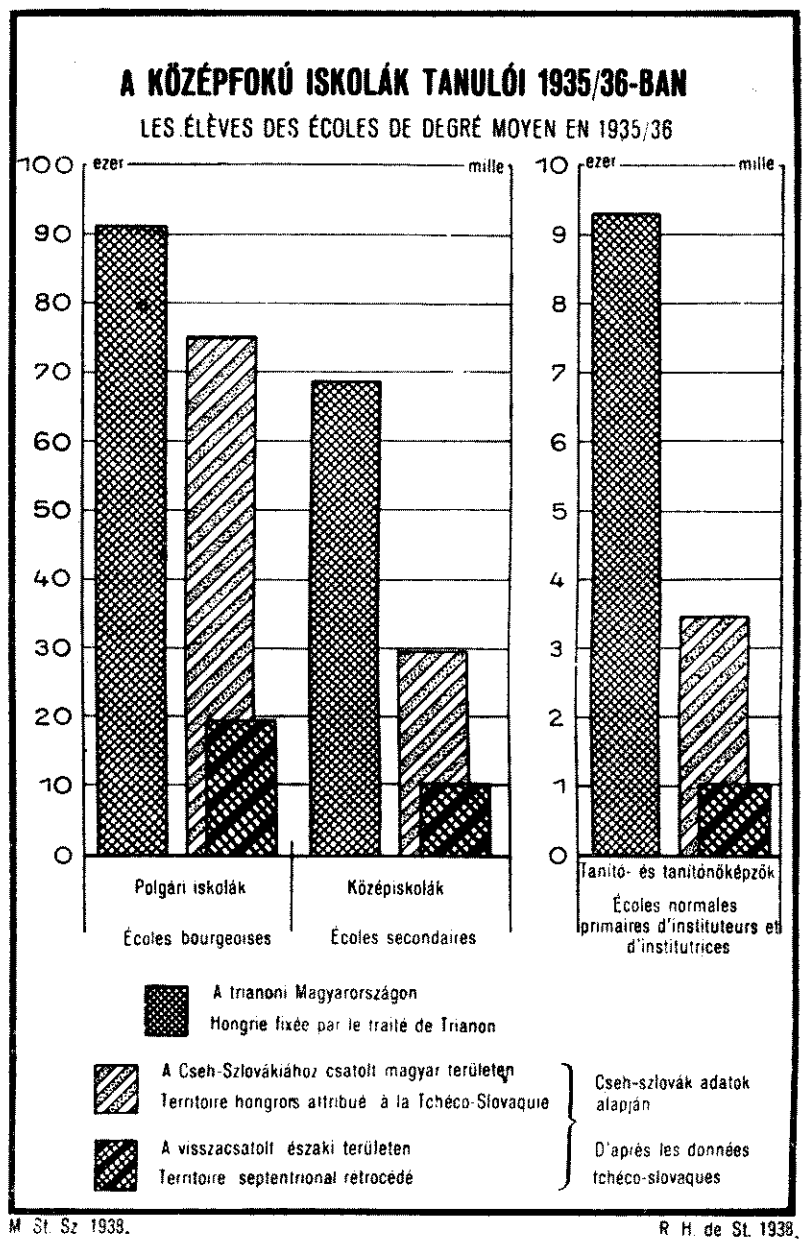
Az iskolák számának a gyarapodásánál természetesen tekintettel kell lennünk arra, hogy nagyobbára kisebb létszámú iskolákról van szó; a visszanyert területet — különösen a Csallóközt — az apró községek raja borítja el; az iskolátlan községek nagyrésze is a Csallóköz területére jut; főkép a dunaszerdahelyi járásban találunk sok iskolátlan községet s ezenkívül a somorjai és galántai járásban. Az elemi iskolai tanulók száma az iskolák számánál nagyobb arányban emelkedett; ha a népességhez arányítjuk a tanulók számát, a lakosságnak a visszacsatolt területen 1914-ben 12·4%-a, 1938-ban pedig (a szünetelő iskolák tanulóit is — becslés szerint — hozzászámítva az összes létszámhoz) 14·6%-a járt elemi iskolába; a népesség 20 év alatt alig 20%-kal, az elemi iskolai tanulók száma egyharmadával növekedett a lefolyt 24 év alatt. Végül feltünően nagy — közel 50%-os — a tanítók létszámának emelkedése a jelzett időszak alatt.

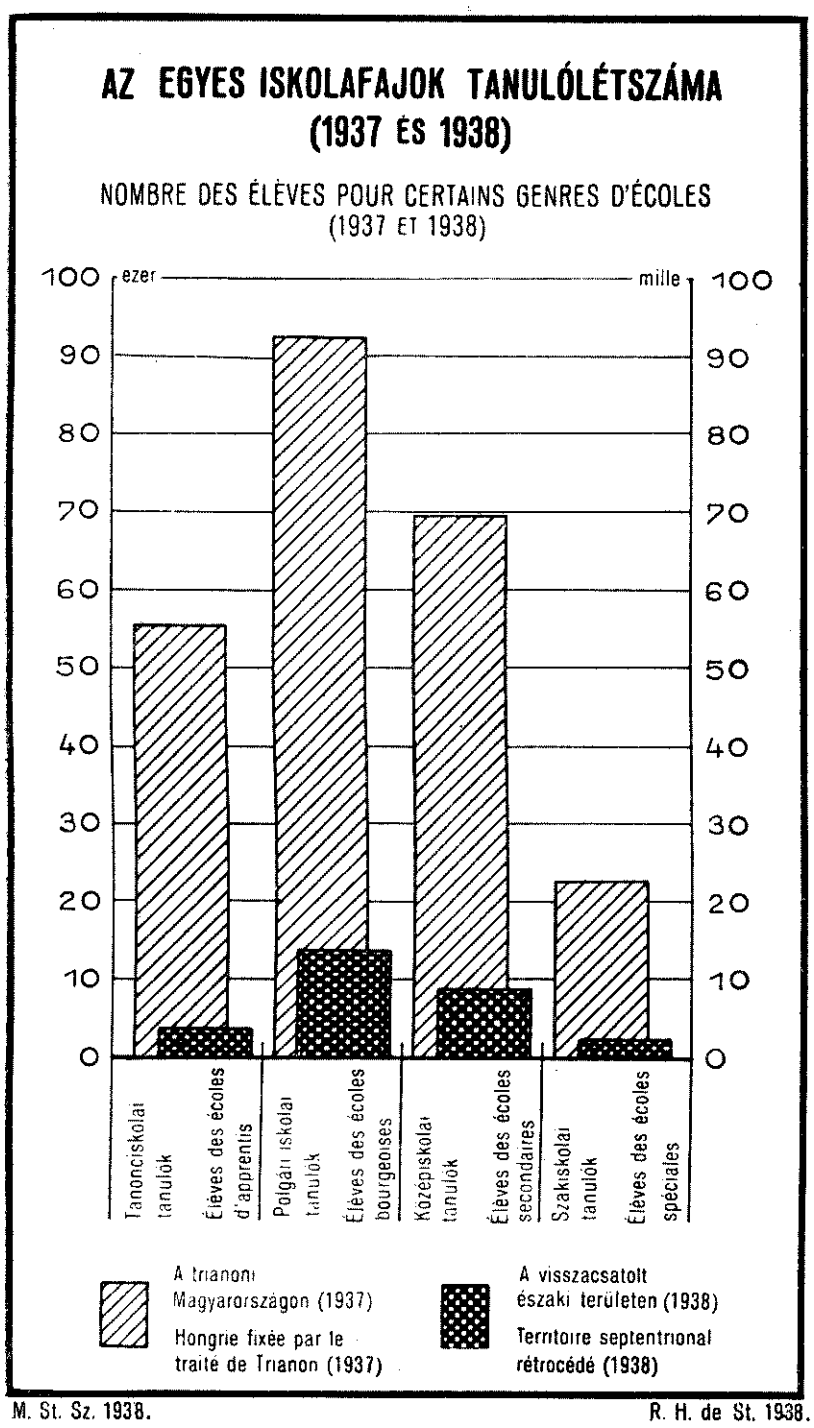
A tanintézetek számának ismertetésénél külön számításba kell vennünk azokat az iskolákat, amelyekben az adatgyüjtés idején szünetelt az iskolai tanítás. Ezek a *szünetelő* iskolák iskolafajonként következőképp oszlottak meg:

Iskolafaj	Összesen	Az iskolák %-ában
Kisdedóvó-intézetek	27	*26·5*
Elemi iskolák	165	*13·3*
Polgári iskolák	13	*27·7*
Képzőintézetek	5	*55·5*
Középiskolák	3	*15·8*
Szakiskolák	19	*43·2*
Összesen . .	232	*15·9*

Egyes iskolafajoknál tehát igen jelentékeny volt a működésüket beszüntetett iskolák száma; így szünetelt a kassai és ungvári óvónőképző-intézet (más ilynemű intézet nincs is a visszacsatolt északi területen), a lévai és a munkácsi tanítóképző-intézet, a kassai tanítónőképzőintézet, az óvóintézeteknek és a polgári iskoláknak kb. ¼ része, a szakiskoláknak közel fele, az elemi iskoláknak 15%-a. Általában az iskoláknak 16%-a nem működött. A szünetelő elemi iskoláknak felerésze nem szolgáltatott be adatokat; ¼ része pedig részben s ¼ része teljes egészében beszolgáltatta az adatokat.

Az iskolák jellegét figyelve, megemlíthetjük, hogy az elemi iskolák közt három egyesült róm. katolikus és gör. katolikus iskolát, a középiskolák közt pedig egy egyesült protestáns iskolát is találunk: a rimaszombati gimnáziumot. Egyébként az iskolák jellegét, éppúgy, mint a tanítási nyelvüket feltüntető adatokhoz alig lehet megjegyzésünk; ez utóbbi adatoknak inkább csak történeti értékük van, a volt uralom nagy erőfeszítéseit tükrözik vissza a cseh szupremáciának tendenciózus beállítás és erőszakosság útján való biztosítására. Adataink sorában a kevert tanítási nyelvnek itt olyan sokféle változatával találkozunk, amit összefoglaló adatokban alig lehet, de nem is érdemes megrögzíteni; a tanítási nyelvnek ez a lakosságra erőszakolt rendszere már úgyis a multté. Annyit megemlíthetünk, hogy az óvóintézeteknek alig 40%-ában folyt magyarul az oktatás, óvónőképző-intézet, tanítónőképző-intézet egy sem, tanítóképző is csupán egy (Komáromban) volt magyar tanítási nyelvű; magyar nyelvű középiskolát csak négyet engedélyezett a cseh-szlovák állam (Komárom, Rimaszombat, Ipolyság, Losonc), a többiben legfeljebb párhuzamos tanítási nyelvként tűrték

meg a magyart; ezenkívül *egy* magyar felső kereskedelmi iskola (Munkácson) és *egy* magyar hittudományi főiskola (Losoncon) állott fenn. Az ipari szakiskolák és az egyéb szakiskolák közt is csak egy-egy magyar tannyelvűt találunk; mindkettő nőipariskola és Érsekújváron áll fenn.

A tanulók számának vizsgálatánál, mint említettük, figyelemmel kell lennünk arra, hogy a mostani adatfelvételben a tanulók egyrésze (nagyrészt a szünetelő iskolák tanulói, továbbá az eltávozott tanulók) nem szerepel. Ha ezt a körülményt figyelembe vesszük, hozzávetőleges számítás alapján megállapíthatjuk, hogy a visszacsatolt északi területen az óvóintézetek gondozottainak rendes létszáma 7.000—7.500, az elemi iskolák tanulóinak száma pedig 150 ezer körül lehet. Az 1935/36. tanévi cseh statisztikai adatok szerint a visszacsatolt területen levő polgári iskolák tanulóinak összes száma 19.306, a középiskoláké 10.288, a képzőintézeteké 1.068 volt. Adatfelvételünk pedig a polgári iskoláknál 5.571, a középiskoláknál 1.376, a képzőintézeteknél pedig 584 tanulóval mutat ki kevesebbet, mint a két év előtti hivatalos statisztika. Ez a jelenség kisebb mértékben a többi iskolafajoknál is mutatkozik, úgyhogy végeredményben a tanulók *összes* száma rendes körülmények közt a jelzett 178 ezernél jóval (mintegy 20 ezerrel) többre rúg s így *a 200 ezret is megközelíti.* Az átmeneti zavarok megszünte után tehát a tanulók számának ismét erre a színvonalra való emelkedésével számolnunk kell.

Ez a 200 ezres létszám egyébként kb. $^1/_8$ részét teszi a trianoni Magyarország tanulólétszámának; a mostani tanév végén eszerint közel 1,900.000 lesz az összes tanulólétszám. Ami külön a főiskolai hallgatók számát illeti, a trianoni területen átlag 1.400 hallgató jutott egy millió lakosra; ha ennyivel nem is nő a főiskolai hallgatók száma, annak 1.000 fővel való gyarapodására mégis számíthatunk.

A jelenleg felvett tanulólétszám alapján, annak az egyes iskolafajok közt való megoszlását tekintve, a trianoni Magyarország hasonló viszonyaival a következő összehasonlítást tehetjük:

Iskolafaj	A tanulók összes számából jut (%)	
	a trianoni Magyarországon (1937)	a visszacsatolt északi területen (1938)
a kisdedóvóintézetekre .	7·5	3·2
az elemi iskolákra . .	76·9	80·4
a tanonciskolákra . . .	3·3	2·1
a polgári iskolákra . .	5·5	7·7
a középiskolákra . . .	4·2	5·0
egyéb tanintézetekre . .	2·6	1·6

Jóllehet a tanulók számát jelző adatokra megállapításainknál nem túlságosan támaszkodhatunk, a fenti arányszámok mégis megerősítik a fentebb már mondottakat, nevezetesen azt, hogy a kisdedóvás, a tanoncoktatás és a szakoktatás kisebb feljettsége mellett a felvidéki oktatás súlypontja az elemi népoktatás terére jutott s emellett a középfokú (különösen a polgári) iskolai oktatás fejlődött ki erősebben.

Adatfelvételünk az elemi oktatással kapcsolatban a tankötelesekorúak (6—14 évesek) létszámának a megállapítására is kiterjedt. Ez az adatgyüjtés természetesen teljes pontosságra nem tarthat igényt; Kassa és még két város (Munkács és Ungvár) a fennálló nehézségek miatt erre nézve nem is szol-

gáltatott adatokat; ha azonban adataikat becslés szerint való megállapítással pótoljuk, a visszacsatolt északi terület 6—14 éves tanköteleseinek számát 169 ezerben állapíthatjuk meg; ezek közül 152 ezer tankötelés elemi iskolába, 16 ezer pedig magasabbfokú iskolába iratkozott s így alig ezer tankötelés marad a felmentett és be nem iratkozott gyermekekre.

Ami a tanulók részletes adatait illeti, megemlékezhetünk itt az elemi iskolai tanulók osztályok szerint való megoszlásáról; ezen a téren inkább csak a felső osztályok benépesedése érdekelhet bennünket, tekintettel arra, hogy a mi rendszerünktől eltérőleg a felvidéki elemi iskolák 8 osztályosak. Százalékos arányban volt eszerint a tanulók száma: az V. osztályban 14·2%, a VI. osztályban 9·2%, a VII. osztályban 6·7%, a VIII. osztályban 4·5%: a négy felső osztályba tehát a tanulók 34·6%-a, a két legfelső osztályba pedig 11·2%-a járt. A két legfelső osztály benépesülése eszerint aránylag kevésnek látszik s valószínű is, hogy a 8 osztályos elemi iskola nem is felelhetett meg azoknak a kívánalmaknak, amelyeket az ott végrehajtott reformok alkalmasint hozzáfűztek.

A tanulók vallás szerint való megoszlása nagyjában megegyezik a népesség hasonló (%-os) megoszlásával; legfeljebb a gör. katolikusok javára látunk némi eltérést, amennyiben népességi arányuk a visszacsatolt területen (1930-ban) 6·8% volt, az ilyen vallású tanulók aránya pedig most 8·9%-ot mutat. — Ami az anyanyelvi megoszlást illeti, már említettük, hogy az erre vonatkozó adatokat fenntartással kell fogadnunk és csak megfelelő magyarázatok kíséretében használhatjuk fel. Tény az, hogy nemcsak a hivatalos cseh statisztikai adatok, hanem a cseh törekvéseket buzgón szolgáló tanítók is igyekeztek ezen a téren a magyarság számarányait minél kedvezőtlenebbé tenni. Az így kierőszakolt számadatok cáfolatára egyelőre az 1910. évi magyar népszámlálás már éppen elég bizonyítékot szolgáltatott. Elég legyen itt megemlítenünk annyit, hogy az 1910. évi népszámlálás szerint a visszacsatolt északi területen a magyar anyanyelvűek aránya 86·6% volt, míg a legutóbbi közoktatási adatfelvétel a tanulók sorában 77·6% magyar anyanyelvűt vett fel. Az elemi népoktatás terén az erőszakos nemzetlenítés kevésbbé sikerült a cseheknek; végigtekintve azonban a középfokú és a szakiskolák sorát, megdöbbenve tapasztalhatjuk a magyar anyanyelvűek háttérbe szorítását. Csak példaként említjük, hogy a kassai három leányközépiskolában a tanulóknak alig 20%-a volt magyar anyanyelvű. Ezt a legutóbbi magyar statisztika állapította meg (!); a hivatalos cseh statisztika

3. Az elemi iskolák a visszacsatolt északi területen törvényhatóságonkint (1938).

Ecoles primaires élémentaires du territoire septentrional rétrocédé, par comitat et ville autonome (1938).

Vármegye, város *Comitats et villes*	Iskolák — *Ecoles*						Nombre des	
	száma *leur nombre*	jellege — *leur caractère*					A tanítók *instituteurs*	A tanulók *élèves*
		écoles						
		állami *de l'Etat*	községi *communales*	róm. kath. *cath. rom.*	egyéb felekezeti *d'autres religions*	egyéb *d'autres sortes*	szám a	
Abaúj-Torna vm. — *comitat* . . .	98	42	2	37	17	.	187	10.871
Bars és Hont „ „ . . .	179	48	5	81	45	.	308	14.480
Bereg és Ugocsa „ „ . . .	129	87	3	6	33	.	329	16.017
Esztergom „ „ . . .	39	7	3	19	10	.	108	5.452
Gömör és Kishont „ „ . . .	167	36	15	41	75	.	234	11.073
Komárom „ „ . . .	192	39	43	76	34	.	461	23.120
Nógrád „ „ . . .	78	22	4	46	6	.	123	6.820
Nyitra és Pozsony „ „ . . .	139	41	10	62	26	.	497	27.785
Ung „ „ . . .	86	40	6	9	31	.	155	7.062
Zemplén „ „ . . .	93	25	19	14	35	.	150	8.242
Kassa tjv. — *ville auton.*	12	7	.	2	2	1	68	5.453
Komárom mv. — *ville départem.* . . .	3	.	1	2	.	.	30	1.307
Munkács „ „ „ . . .	10	7	.	1	1	1	51	2.359
Ungvár „ „ „ . . .	11	2	.	3	6	.	59	2.784
Mindössze — *Total général* . . .	**1.236**	**403**	**111**	**399**	**321**	**2**	**2.760**	**142.825**

4. A felvidéki iskolák tanszemélyzetének fontosabb adatai (1938).

Renseignements principaux sur le personnel enseignant des écoles du territoire septentrional (1938).

Iskolacsoport — *Catégories d'écoles*		A tanerők összes száma - *Nombre des membres du personnel enseignant*	Vallás — *Suivant la religion*: róm. kat. *cath. rom.*	gör. kat. *gréco-cath.*	református *calvinistes*	ág. h. ev. *luthér.*	izraelita *israélites*	egyéb *autres*	Anyanyelv *Suivant la langue maternelle*: magyar *Hongrois*	német *Allemands*	szlovák *Slovaques*	rutén *Ruthènes*	egyéb *autres*
Elemi iskolák — *Ecoles prim. élémentaires*	szám	2.760	1.768	251	505	131	103	2	2.438	30	247	40	5
	nombres abs.												
	%	*100·0*	*64·1*	*9·1*	*18·3*	*4·7*	*3·7*	*0·1*	*88·3*	*1·1*	*9·0*	*1·4*	*0·2*
Egyéb tanintézetek — *Autres établissements scolaires*	szám	926	535	160	89	75	64	3	784	11	75	51	5
	nombres abs.												
	%	*100·0*	*57·7*	*17·3*	*9·6*	*8·2*	*6·9*	*0·3*	*84·7*	*1·2*	*8·1*	*5·5*	*0·5*
Együtt — *Ensemble*	szám	**3.686**	**2.303**	**411**	**594**	**206**	**167**	**5**	**3.222**	**41**	**322**	**91**	**10**
	nombres abs.												
	%	*100·0*	*62·5*	*11·2*	*16·1*	*5·6*	*4·5*	*0·1*	*87·4*	*1·1*	*8·7*	*2·5*	*0·3*

Iskolacsoport — *Catégories d'écoles*		Kor — *Agés de*: 20 éves és fiatalabb *20 ans ou moins*	21—30 éves *ans*	31—40 éves *ans*	41—50 éves *ans*	51 éves és idősebb *51 ans ou davantage*	Szolgálati idő — *Servant* általában — *depuis*: 10 és kevesebb év óta működik *10 ans ou moins de 10 ans*	11—20 *ans*	21—30 *ans*	31—40 *ans*	41 és több év óta működik *41 ans ou plus de 41 ans*	az utolsó szolgálati helyen *à leur dernier poste depuis*: 5 és kevesebb év óta működik *5 ans ou moins de 5 ans*	6—10 *ans*	11—20 *ans*	21—30 *ans*	31 és több év óta működik *31 ans ou davantage*
Elemi iskolák — *Ecoles prim. élémentaires*	szám	44	1.097	767	575	277	1.416	633	479	220	12	1.365	619	537	166	73
	nombres abs.															
	%	*1·6*	*39·7*	*27·8*	*20·9*	*10·0*	*51·3*	*22·9*	*17·4*	*8·0*	*0·4*	*49·5*	*22·4*	*19·4*	*6·0*	*2·7*
Egyéb tanintézetek — *Autres établissements scolaires*	szám	18	276	260	223	149	492	221	150	61	2	546	135	185	46	14
	nombres abs.															
	%	*1·9*	*29·8*	*28·1*	*24·1*	*16·1*	*53·2*	*23·8*	*16·2*	*6·6*	*0·2*	*59·0*	*14·5*	*20·0*	*5·0*	*1·5*
Együtt — *Ensemble*	szám	**62**	**1.373**	**1.027**	**798**	**426**	**1.908**	**854**	**629**	**281**	**14**	**1.911**	**754**	**722**	**212**	**87**
	nombres abs.															
	%	*1·7*	*37·2*	*27·9*	*21·6*	*11·6*	*51·8*	*23·1*	*17·1*	*7·6*	*0·4*	*51·8*	*20·5*	*19·6*	*5·7*	*2·4*

adatait végigtekintve pedig még inkább látjuk azt, hogy a középfokú és szakiskolák egész sorába alig, vagy egyáltalán nem juthattak be magyar anyanyelvű tanulók.

A most lefolyt adatgyüjtés során a tanulók anyanyelvi adatait az adatszolgáltatók nagyrészt valószínűleg még a szeptemberi adatfeljegyzések alapján szolgáltatták be, amelyek a régi irányzat magyarellenes szándékainak megfelelőleg készültek. Ha tehát a mostani adatokat iskolánkint vagy községenkint összevetjük a háború előtti (1913/14. tanévi) magyar tanügyi statisztika adataival, a magyar anyanyelvűek kárára sokszor meglepő eltéréseket találunk, amit nem annyira a húsz év alatt következetesen űzött magyartalanítás következményének, mint inkább a tények elferdítésének és az adatok szándékos hamis beállításának kell tulajdonítanunk. A 11 visszacsatolt város (ezek közül ezidőszerint 4 város) idevonatkozó adatait az alábbiakban közöljük:

Város (Község)	1913 (június) A tanulók száma	közül magyar szám	közül magyar %	1938 (november) A tanulók száma	közül magyar szám	közül magyar %
Beregszász	1.512	1.512	*100·0*	2.058	1.764	*85·7*
Érsekujvár	1.935	1.897	*98·0*	1.924	1.859	*96·6*
Jolsva	258	226	*87·6*	266	92	*34·6*
Kassa	4.072	3.412	*83·8*	5.453	4.302	*78·9*
Komárom	1.723	1.699	*98·6*	1.307	1.295	*99·1*
Léva	1.083	1.040	*96·0*	1.087	988	*90·9*
Losonc	1.198	1.139	*95·1*	1.012	814	*80·4*
Munkács	1.989	1.045	*52·5*	2.359	1.291	*54·7*
Rimaszombat	590	572	*97·0*	480	450	*93·8*
Rozsnyó	819	757	*92·4*	*561*	518	*92·3*
Ungvár	1.826	1.621	*88·8*	2.784	1.684	*60·5*

A tanszemélyzet számának megállapításánál (l. a 2. sz. táblát) adatgyüjtésünk elsősorban azt tudakolta, hogy mennyi a rendszeresített (szervezett) tanítói és tanári állások száma, mivel ezeknek a jelenlevő tanerők számával való összevetése tájékozást nyujt a hiányzó létszámról, amely részben az iskolák szünetelése, részben a tanerők egyrészének az uralomváltozás miatt való eltávozása útján állott elő. A hiányzó létszám mintegy 25%-ot tesz; a létszám megmaradt ¾ részének fontosabb adatait a 4. sz. táblán közöljük. Ebből a tanerő-létszámból, amint látjuk, 75% jut az elemi iskolákra s 25% az összes többi tanintézetekre (a kisdedóvóintézeteket is ideszámítva). A tanerők vallás szerint való megoszlása a róm. katolikus tanerőknél megfelel a népességi aránynak, a gör. katolikus és az ág. h. evangélikus tanerőknél ellenben eléggé meghaladja azt; a többi vallásfelekezethez tartozó tanerők aránya ehhez képest kisebb a népességi aránynál; így az izraelita tanerők 4·5%-kal szerepelnek a népességi 7·6%-os aránnyal szemben. Az anyanyelvi megoszlás itt feltünően egyezik az 1910. évi népességi arányokkal, jeléül annak, hogy az idegen elem eltávozása után a megmaradt létszámban a magyar anyanyelvű személyzet csakhamar átvette az őt megillető szerepet s az adatok bevallása is már ennek megfelelőleg történt. Alkalmaztatásuk minősége szerint a tanszemélyzet 81·2%-a rendes tanerő volt; a többi rész helyettes, óraadó, kisegítő, ideiglenes stb. tanerőkből állott. Érdekesek a tanszemélyzet kor és szolgálati idő szerint való megoszlását mutató adatok is. Kor szerint a létszám 65%-a a 21—40 évesek korosztályába, tehát a java munkabíró korban levők közé tartozik s ennek megfelel az a másik adat, amely szerint a tanerők 60%-a a Cseh-Szlovákiához csatolt magyar területén kapta oklevelét. A többi rész még az átcsatolás előtt a régi Magyarországon vagy (igen kis részben) az átcsatolás után a trianoni Magyarországon, illetőleg külföldön szerezte meg képesítését. A szolgálati időt feltüntető adatok szintén a fiatalabb nemzedék térfoglalását jelzik; a tanerők ¾ része 20 évet meg nem haladó idő óta működik; az utolsó szolgálati helyen (azaz ugyanannál az iskolánál) pedig több, mint $^{9}/_{10}$ részük ugyancsak 20 évet meg nem haladó idő óta szolgál. Nyilvánvaló, hogy a cseh állam 1919-től kezdve igyekezett az iskolák tanszemélyzetét fiatalabb tanerőkkel kicserélni, remélve azt, hogy ezeket majd sikerül a cseh államesszme szolgálatába beállítania és magyarellenes céljainak megnyernie. A tanszemélyzet anyanyelvét feltüntető adatok azonban tanuskodnak arról, hogy ez az átalakítási szándék a tanszemélyzet kitartó ellenállása miatt nagyrészt kudarcot szenvedett.

*

A visszacsatolt északi területről szóló adatgyüjtésünk a tanintézeteken kívül 8 emberbaráti intézetről is beszámol 672 tanulóval (ezeknek ¼ része volt magyar) és 23 megmaradt tanerővel (a tanerők összes száma 55 volt). Az iskolák közt 4 a siketnémák, 1 a vakok, 2 a szellemi fogyatékosok, 1 pedig az erkölcsi fogyatékosok (javítónevelő-intézetben neveltek) részére áll fenn. Az intézetek közül 6-ot a cseh állam tartott fenn.

A közoktatási adatokkal kapcsolatban végül adatgyüjtésünk az egyházi szervezet terén általános tájékozás szerzése végett az anya- és leányegyházak (fiókegyházak, hitközségek) számát szintén tudakolta, jóllehet az összeszámlálás teljességére nem tarthatott számot. Adatfelvételünk 290 róm. katolikus, 44 gör. katolikus, 245 református, 32 ág. h. evangélikus és 3 gör. keleti anyaegyházról, 257 róm. katolikus leányegyházról és 163 egyéb vallásfelekezethez tartozó leányegyházról, illetőleg fiókegyházról, végül 12 baptista és 126 izraelita hitközségről számol be.

Asztalos József dr.

Közművelődés.

La culture intellectuelle.

Résumé. *Sur le territoire du Nord qui vient de faire retour à la Hongrie, le recensement de novembre 1938 a conduit seulement, si on fait abstraction de l'instruction publique, à l'établissement d'un répertoire intéressant la culture intellectuelle.*

On a pu dresser la liste de 933 bibliothèques. 94 communes ne possédaient pas de bibliothèque, 639 en avaient une, 97 deux, 26 trois, 3 quatre et 2 cinq. La majorité des bibliothèques (soit 741) appartenaient à la commune ou à la ville; 117 bibliothèques appartenaient aux écoles ou à la jeunesse, et 75 avaient un autre caractère. Parmi ces dernières, beaucoup avaient un caractère mixte, à savoir qu'elles étaient à la fois communales et scolaires.

Le recensement a enregistré 15 musées et 2 archives. Il a confirmé que la Haute-Hongrie est riche en monuments (historiques et artistiques), mais il n'a pas recueilli assez d'éléments pour une statistique détaillée.

On a constaté aussi l'existence de 78 imprimeries dont 9 rentrant dans la catégorie de la grande industrie. Ces dernières occupaient 180 ouvriers et leur production se chiffrait en 1938 par 6 millions de couronnes tchèques environ.

*

A kultúrstatisztikának — a más cikkben tárgyalt közoktatástól eltekintve — legtöbb ága kimüveletlen. Számos vonatkozásban megbízható országos adatok sem állván rendelkezésre, még kevésbbé lehet arra vállalkozni, hogy a visszacsatolt északi terület kulturális, közművelődési viszonyairól statisztikai képet nyujtsunk. Ez már azért sem lehetséges, mert a novemberi felvidéki felvétel a kultúrintézményekre vonatkozóan inkább csak címjegyzékek begyüjtése volt, további adatgyüjtések céljára. Feladatunk itt csupán e néhány begyüjtött adat közzététele.

Közkönyvtárak. Az adatgyüjtés összeírta a visszacsatolt terület közkönyvtárait. Megállapítást nyert, hogy a községek nagyobb részében könyvtár létezik; Csehszlovákiában a községek kötelezve is vannak könyvtár fenntartására.

A visszacsatolt területen összesen 933 könyvtárt írtak össze. A községek közül 94-ben könyvtár egyáltalában nem volt, viszont egyes községek (városok) több könyvtárral rendelkeztek.

0	könyvtára	volt	94	községnek
1	»	»	639	»
2	»	»	97	»
3	»	»	26	»
4	»	»	3	»
5	»	»	2	»

A könyvtárak túlnyomó része községi (városi) könyvtár volt. Gyakran a községi könyvtár egyúttal iskolai könyvtár volt s iskolában volt elhelyezve. Voltak ezenkívül iskolai vagy ifjúsági, tanítói, felekezeti stb. könyvtárak is. A tisztán községi (városi) könyvtárak száma 741, az iskolai, vagy ifjúsági, tanítói könyvtárak száma 117, az egyéb könyvtáraké (ideértve az egyaránt községi és iskolai könyvtárakat is) 75 volt. Vármegyék szerint a könyvtárak megoszlását táblázatunk közli.

Közkönyvtárak száma.

Nombre des bibliothèques publiques.

Törvényhatóság *Les comitats et la ville autonome en question*	*Bibliothèques*				Községek száma, ahol könyvtár nincs *Nombre des communes sans bibliothèque*
	Községi (városi) *communales (ou municipales)*	Iskolai ifjúsági, tanítói — *scolaires; biblioth. pour la jeunesse ou pour les instituteurs*	Egyéb és vegyes *mixtes et d'autres sortes*	Összesen - *au total*	
Abaúj-Torna vm. *) és Kassa tjv. **)	75	—	1	76	13
Bars és Hont k. e. e. vm. . .	122	13	10	145	4
Bereg és Ugocsa k. e. e. vm. . .	60	1	3	64	14
Esztergom vm. . .	17	13	7	37	1
Gömör és Kishont vm.	118	19	22	159	3
Komárom vm. . .	114	15	4	133	38
Nógrád vm. . . .	57	24	9	90	1
Nyitra és Pozsony k. e. e. vm. . .	77	17	14	108	7
Ung vm.	52	1	5	58	5
Zemplén vm. . . .	49	14	—	63	8
Összesen — *Total*	**741**	**117**	**75**	**933**	**94**

*) Vm. = *comitat.* — **) Tjv. = *ville autonome*

Bár az adatgyüjtés kifejezetten nem tudakolta: a nem magyar könyvtárakat — feltehetően — a legtöbb esetben megjelölték. A kimutatások a visszacsatolt területen a magyar könyvtárakon kívül csupán szlovák könyvtárakat tüntetnek fel, amelyek száma 37 volt. Vegyesen magyar és szlovák könyvtár 9 esetben fordul elő.

Múzeumok. A közkönyvtárak mellett az adatgyüjtés kiterjeszkedett a többi köz-

gyüjteményekre is. Ezek sorában összesen 15 múzeum és 2 levéltár vétetett számba.

Kísérlet történt a *műemlékek* — történeti és művészeti emlékek — számbavételére is. A Felvidék műkincsekben való gazdagságáról tanuskodó ez az érdekes jegyzék azonban statisztikai feldolgozásra kevéssé alkalmas.

Nyomdák. Az adatgyüjtés összeírta a visszacsatolt területen lévő nyomdákat is. Összesen 44 nyomda találtatott, törvényhatóságok szerint a következő tagolással:

Abaúj-Torna	2	Komárom	10
Kassa tjv.	9	Nógrád	5
Bars és Hont	9	Nyitra és Pozsony	8
Bereg és Ugocsa	14	Ung	11
Esztergom	3	Zemplén	1
Gömör és Kishont	6	Összesen	78

Legtöbb nyomdával rendelkeztek a városok (községek) közül:

Ungvár	10	Losonc	5
Kassa	9	Érsekújvár	4
Munkács	7	Komárom	4
Beregszász	5	Léva	4

Megemlítjük, hogy a nyomdák között 9 olyan nyomda volt, amely üzemének nagyságánál fogva, vagy gépi berendezésére való tekintettel gyári jellegűnek minősült. E kilenc nyomda munkáslétszáma az 1938. év közepén 180 fő volt, közülük 87 férfi, 93 nő. (A novemberi összeírás e nyomdákban 146 munkást talált.) A 9 nagy nyomda termelésének értéke 1938-ban 6 millió cseh korona körül mozgott.

Elekes Dezső dr.

Vendégforgalom.

Tourisme.

Résumé. *La rétrocession d'une partie de la zone septentrionale hongroise d'avant-guerre amène des changements considérables dans notre vie économique, et il en est de même du tourisme.*

Sur ce dernier, les statistiques tchéco-slovaques offrent par année pour le territoire rétrocédé des renseignements indiquant le nombre des hôtels et des autres établissements créés en vue du tourisme. D'après les chiffres tchéco-slovaques, ce territoire avait en 1937 210 hôtels, 20 pensions et sanatoriums et 28 homes pour touristes. Les hôtels avaient environ 2.400 lits; les pensions et sanatoriums, 640; les homes pour touristes, également 640. C'est Kassa, la ville la plus importante du territoire en question, qui avait le plus d'hôtels (en 1937, 11, avec 452 lits).

D'après une évaluation, le nombre des touristes a été en 1937 sur le territoire rétrocédé environ 181 mille, dont 30.300 (près de 17%) étrangers. Ces derniers étaient pour la plupart des gens venus de Hongrie pour affaires ou pour voir des parents et amis, l'annexion de la zone septentrionale n'ayant pu rompre les étroites relations qui existaient entre la Hongrie et le territoire qui lui avait été enlevé. A Kassa, Munkács et Ungvár, les 3 plus grandes villes de ce territoire, plus de la moitié des touristes étaient de Hongrie, et dans plusieurs villes de moindre importance, cette proportion s'élevait à 80 ou à 90%.

En 1937, les touristes (ressortissants tchéco-slovaques et étrangers) ont passé sur ledit territoire environ 861 mille nuits, dont il revenait 332 mille (38·6%) aux étrangers.

Si l'on ne considère que les villes importantes, on voit qu'à Kassa depuis 1927 (abstraction faite des années de la crise économique), le nombre des touristes augmentait fort, s'accroissant de plus du double en 11 ans. Pour Ungvár, on observe juste le contraire, le nombre des touristes y ayant été en 1937 de 25·7% inférieur à celui de 1927.

Il est probable que du territoire septentrional rétrocédé, il viendra de nombreux touristes pour visiter notre capitale et utiliser les célèbres établissements balnéaires de Budapest et du Balaton.

*

Az idegenforgalom a magyar gazdasági életben ma már olyan szerepet játszik, hogy nem látszik érdektelennek — akkor, amikor a Magyarbirodalom egy elég jelentős része visszakerült a csonka országhoz — közelebbi megfigyelés tárgyává tenni, hogy mit is jelentett ez az örvendetes esemény úgy a csonka országnak, mint a visszacsatolt területeknek a nemzeti célon felül, idegenforgalmi szempontból is.

A felvetett kérdésre feleletet részben a Felvidék természeti és egyéb idegenforgalmi szempontból számbajöhető adottságainak ismeretében, részben pedig a közelmult évek idegenforgalmi eredményeinek alapján nyerhetünk. Ez utóbbi kérdésről tájékozódást természetszerűleg csakis a cseh idegenforgalmi statisztika adatai nyujthatnak.

A természeti adottságokat illetőleg nem szabad túlzásokba esnünk, hiszen ismeretes,

gyüjteményekre is. Ezek sorában összesen 15 múzeum és 2 levéltár vétetett számba.

Kísérlet történt a *műemlékek* — történeti és művészeti emlékek — számbavételére is. A Felvidék műkincsekben való gazdagságáról tanuskodó ez az érdekes jegyzék azonban statisztikai feldolgozásra kevéssé alkalmas.

Nyomdák. Az adatgyüjtés összeírta a visszacsatolt területen lévő nyomdákat is. Összesen 44 nyomda találtatott, törvényhatóságok szerint a következő tagolással:

Abaúj-Torna	2	Komárom	10
Kassa tjv.	9	Nógrád	5
Bars és Hont	9	Nyitra és Pozsony	8
Bereg és Ugocsa	14	Ung	11
Esztergom	3	Zemplén	1
Gömör és Kishont	6	Összesen	78

Legtöbb nyomdával rendelkeztek a városok (községek) közül:

Ungvár	10	Losonc	5
Kassa	9	Érsekújvár	4
Munkács	7	Komárom	4
Beregszász	5	Léva	4

Megemlítjük, hogy a nyomdák között 9 olyan nyomda volt, amely üzemének nagyságánál fogva, vagy gépi berendezésére való tekintettel gyári jellegűnek minősült. E kilenc nyomda munkáslétszáma az 1938. év közepén 180 fő volt, közülük 87 férfi, 93 nő. (A novemberi összeírás e nyomdákban 146 munkást talált.) A 9 nagy nyomda termelésének értéke 1938-ban 6 millió cseh korona körül mozgott.

Elekes Dezső dr.

Vendégforgalom.

Tourisme.

Résumé. *La rétrocession d'une partie de la zone septentrionale hongroise d'avant-guerre amène des changements considérables dans notre vie économique, et il en est de même du tourisme.*

Sur ce dernier, les statistiques tchéco-slovaques offrent par année pour le territoire rétrocédé des renseignements indiquant le nombre des hôtels et des autres établissements créés en vue du tourisme. D'après les chiffres tchéco-slovaques, ce territoire avait en 1937 210 hôtels, 20 pensions et sanatoriums et 28 homes pour touristes. Les hôtels avaient environ 2.400 lits; les pensions et sanatoriums, 640; les homes pour touristes, également 640. C'est Kassa, la ville la plus importante du territoire en question, qui avait le plus d'hôtels (en 1937, 11, avec 452 lits).

D'après une évaluation, le nombre des touristes a été en 1937 sur le territoire rétrocédé environ 181 mille, dont 30.300 (près de 17%) étrangers. Ces derniers étaient pour la plupart des gens venus de Hongrie pour affaires ou pour voir des parents et amis, l'annexion de la zone septentrionale n'ayant pu rompre les étroites relations qui existaient entre la Hongrie et le territoire qui lui avait été enlevé. A Kassa, Munkács et Ungvár, les 3 plus grandes villes de ce territoire, plus de la moitié des touristes étaient de Hongrie, et dans plusieurs villes de moindre importance, cette proportion s'élevait à 80 ou à 90%.

En 1937, les touristes (ressortissants tchéco-slovaques et étrangers) ont passé sur ledit territoire environ 861 mille nuits, dont il revenait 332 mille (38·6%) aux étrangers.

Si l'on ne considère que les villes importantes, on voit qu'à Kassa depuis 1927 (abstraction faite des années de la crise économique), le nombre des touristes augmentait fort, s'accroissant de plus du double en 11 ans. Pour Ungvár, on observe juste le contraire, le nombre des touristes y ayant été en 1937 de 25·7% inférieur à celui de 1927.

Il est probable que du territoire septentrional rétrocédé, il viendra de nombreux touristes pour visiter notre capitale et utiliser les célèbres établissements balnéaires de Budapest et du Balaton.

*

Az idegenforgalom a magyar gazdasági életben ma már olyan szerepet játszik, hogy nem látszik érdektelennek — akkor, amikor a Magyarbirodalom egy elég jelentős része visszakerült a csonka országhoz — közelebbi megfigyelés tárgyává tenni, hogy mit is jelentett ez az örvendetes esemény úgy a csonka országnak, mint a visszacsatolt területeknek a nemzeti célon felül, idegenforgalmi szempontból is.

A felvetett kérdésre feleletet részben a Felvidék természeti és egyéb idegenforgalmi szempontból számbajöhető adottságainak ismeretében, részben pedig a közelmult évek idegenforgalmi eredményeinek alapján nyerhetünk. Ez utóbbi kérdésről tájékozódást természetszerűleg csakis a cseh idegenforgalmi statisztika adatai nyujthatnak.

A természeti adottságokat illetőleg nem szabad túlzásokba esnünk, hiszen ismeretes,

hogy a visszakerült területek túlnyomó része sík, mezőgazdasági jellegű vidék, mely általában kevésbbé alkalmas az idegenforgalmi igények kielégítésére.

Minden eredményretörő idegenforgalmi politika alapjául kell, hogy tekintse a vendégek megfelelő elhelyezését, tehát azt, hogy azok a vidékek, melyeket az idegenforgalomba be kíván kapcsolni, megfelelő szállóhelyekkel legyenek ellátva. A visszacsatolt terület idegenforgalmi létesítményeinek, szállodáinak, penzióinak, szanatóriumainak, turistaotthonainak stb. számáról némi tájékoztatást nyujt az 1932. évben újjászervezett cseh idegenforgalmi statisztika, mely járásonkint minden évben kimutatja a vendégfogadásra alkalmas intézmények számát. Tekintve, hogy az új országhatár nem a járási határokkal egybeesően huzatott meg, a szállóhelyek száma csak hozzávetőlegesen állapítható meg, oly módon, hogy azok a járások, melyeknek csak elenyésző része került vissza Magyarországhoz, a számításból kihagyattak, azok pedig, melyek túlnyomó részükben visszakerültek, vagy ha csak csekélyebb részben is, de a visszacsatolt területen nagyobb város van, teljes járásoknak vétettek. Ezek alapján a visszacsatolt északi országrészekben levő szállodák száma mintegy 210-re, a penziók és szanatóriumok száma 20-ra és a turistaotthonok száma is mintegy 28-ra becsülhető. A legnagyobb számú szálloda természetesen a legnagyobb városban, Kassán volt, hol is összesen 11 szálloda és 4 egyéb szállóhely volt található. Munkácson 8 szállodát és 2 egyéb szállóhelyet, Ungvárt pedig 4 szállodát és 3 egyéb szállóhelyet mutatott ki 1937-ben a cseh idegenforgalmi statisztikai adatgyüjtés.

A szállóhelyek számánál még jobb felvilágosítást nyujt az idegenek elhelyezési lehetőségéről az idegenek rendelkezésére álló ágyak száma. 1937-ben a visszacsatolt területen mintegy 2.400 ágy volt a szállodákban, 640 a penziókban és szanatóriumokban, 640 a turistaházakban; 6.100 ágy pedig a magánlakásokban állt az idegenek rendelkezésére.

A 11 kassai szálloda összesen 452 ágyat foglalt magába, melyeken felül egyéb szállóhelyeken még 130 ágy állt a közönség rendelkezésére. A munkácsi szállodákban 202 ágy volt, melyekhez még 35 egyéb szállóhelybeli ágy járult. Az ungvári szállodákban 128, egyéb szállóhelyeken pedig még 24 ágy állt a közönség rendelkezésére.

Az az idő — mindössze hat év — melyre a statisztikai megfigyelés kiterjedhet, sajnos, túlságosan rövid ahhoz, hogy a vendéglátó intézmények alakulását illetőleg határozott következtetésekre lehetne jutni. Csak annyit állapíthatunk meg, hogy míg Kassánál és Munkácsnál az ágyak száma alapján fejlődés mutatkozik az utolsó hat évben (Kassán 130-cal, 28·8%-kal, Munkácson pedig 80-nal, 50·9%-kal emelkedett az ágyak száma), addig Ungváron teljesen változatlan a helyzet 1932 óta.

A szóbanforgó területet látogató idegenek összes számáról a már fentebb említett, a határmegvonásból és az adatközlés módjából eredő nehézségek miatt csak hozzávetőleges adatokat lehet kapni; az idegenforgalom évenkinti hullámzásáról pedig tekintettel arra, hogy a cseh idegenforgalmi statisztikában megfigyelt helyek száma évről-évre jelentős mértékben változott, egyáltalában nem lehet visszatekintést nyerni, miért is csak az utolsó év eredményeinek megfigyelésére szorítkozhatunk. 1937-ben az összes látogatók száma becslésszerűen mintegy 181 ezerre tehető, melyből 30.300 főnyi, azaz közel 17% volt a külföldiek száma. „Külföldiek" alatt az esetek túlnyomó többségében a csonka országból akár rokoni és baráti, akár üzleti ügyekben vagy üdülés céljából érkező magyarok értendők, élénk bizonyítékául annak, hogy a két terület között fennálló szerves kapcsolatokat még a trianoni határmegvonás okozta nehézségek sem tudták megtörni. A három legnagyobb város: Kassa, Munkács és Ungvár külföldi idegenforgalmának több mint felét (50—60%-át) évről-évre a csonka országból oda érkezők tették. A kisebb városok külföldi idegenforgalmában még nagyobb a magyarok aránya és több városnál, így Komáromnál, Rozsnyónál, Érsekújvárnál, Rimaszombatnál eléri a 80—90%-ot is.

A bel- és külföldi vendégek összesen mintegy 861 ezer éjtszakát töltöttek el 1937-ben a tárgyalt területen, amiből 332 ezer, azaz 38·6% esik a külföldiekre.

A három legnagyobb város, Kassa, Munkács és Ungvár idegenforgalmáról már jóval részletesebb és nagyobb visszatekintést lehetővé tevő adatok állanak rendelkezésre, mint az összterületről. A három város idegenforgalmának alakulása, mint az a köv. táblából is látható, egymástól merőben eltérő. Míg Kassánál 1927 óta — eltekintve a gazdasági világválság okozta ki-

A Felvidék három legnagyobb városának idegenforgalma az 1927—1937. években.

Le tourisme dans les 3 plus grandes villes du territoire septentrional récemment rétrocédé, en 1927—37.

Az összes vendégek száma *Nombre total des touristes*	Város — *Villes* Kassa	Munkács	Ungvár	Összesen *Total*
1927-ben — *En 1927*	34.926	—	16.009	**50.935**
Ebből külföldi - *Dont étrangers*	3.654	—	2.105	**5.759**
1928-ban — *En 1928*	35.458	—	15.944	**51.402**
Ebből külföldi - *Dont étrangers*	3.259	—	2.240	**5.499**
1929-ben — *En 1929*	39.492	11.179	14.246	**64.917**
Ebből külföldi - *Dont étrangers*	5.904	3.244	2.545	**11.693**
1930-ban — *En 1930*	46.766	16.514	14.267	**77.547**
Ebből külföldi - *Dont étrangers*	7.355	4.179	2.291	**13.825**
1931-ben — *En 1931*	39.516	16.147	13.248	**68.911**
Ebből külföldi - *Dont étrangers*	6.444	4.568	2.252	**13.264**
1932-ben — *En 1932*	35.086	12.260	11.245	**58.591**
Ebből külföldi - *Dont étrangers*	7.834	2.277	2.079	**12.190**
1933-ban — *En 1933*	35.214	11.740	9.684	**56.638**
Ebből külföldi - *Dont étrangers*	7.643	1.687	2.113	**11.443**
1934-ben — *En 1934*	37.591	14.976	10.022	**62.589**
Ebből külföldi - *Dont étrangers*	7.794	1.089	1.789	**10.672**
1935-ben — *En 1935*	37.664	12.429	11.126	**61.219**
Ebből külföldi - *Dont étrangers*	6.875	1.473	1.7 4	**10.112**
1936-ban — *En 1936*	47.571	13.148	11.107	**71.826**
Ebből külföldi - *Dont étrangers*	7.394	1.758	1.846	**10.998**
1937-ben — *En 1937*	54.166	13.852	11.892	**79.910**
Ebből külföldi - *Dont étrangers*	8.868	1.939	1.822	**12.629**
A vendégek által eltöltött éjjelek száma *Nombre des nuits passées par les touristes*				
1932-ben — *En 1932*	121.826	45.548	52.157	**219.531**
Ebből külföldi - *Dont étrangers*	39.170	33.539	32.846	**105.555**
1933-ban — *En 1933*	176.065	37.484	37.767	**251.316**
Ebből külföldi - *Dont étrangers*	38.215	23.071	19.740	**81.026**
1934-ben — *En 1934*	187.455	36.819	28.909	**253.183**
Ebből külföldi - *Dont étrangers*	38.470	17.836	16.437	**72.743**
1935-ben — *En 1935*	88.320	39.549	29.940	**257.809**
Ebből külföldi - *Dont étrangers*	34.375	19.507	15.937	**69.819**
1936-ban — *En 1936*	237.855	49.585	32.067	**319.507**
Ebből külföldi - *Dont étrangers*	36.970	24.156	17.877	**79.003**
1937-ben — *En 1937*	270.840	54.475	43.703	**369 018**
Ebből külföldi - *Dont étrangers*	44.350	30.119	20.017	**94.486**

sebb mértékű visszaeséstől, mely mélypontját 1932-ben érte el — jelentős fejlődés mutatkozik mind a látogatók száma, mind az általuk eltöltött éjtszakák száma tekintetében, addig Ungvárnál ennek a folyamatnak éppen az ellenkezője figyelhető meg. Az Ungvárt felkereső idegenek száma 1927 óta 16.009-ről 11.892-re, azaz 25·7%-kal csökkent, sőt volt olyan év is, mikor az idegenforgalom az 1927. évinek alig 60%-át tette, azaz 1927-hez képest 39·5%-kal csökkent. Különösen éles ez a fejlődésbeli különbség, ha az idegenek által eltöltött éjtszakák számát vesszük szemügyre. Az idegenek által eltöltött éjtszakák száma ugyanis Kassánál 1932 óta (adatok csak ettől az időponttól állanak rendelkezésre) több mint megduplázódott, Ungvárnál pedig 16·2%-kal csökkent!

Munkács idegenforgalmának alakulása rendszertelenebb, mint az előbb említett két városé, végeredményben azonban itt is inkább fejlődésről számolhatunk be. 1937-ben az idegenek által eltöltött éjtszakák száma 19·6%-kal volt magasabb, mint 1932-ben.

Mindhárom város idegenforgalmában meglehetősen magas a külföldiek által eltöltött éjtszakák aránya az idegenek által eltöltött összes éjtszakák számához viszonyítva. Kassán 1937-ben az összes szállodai éjtszakák 16·4%-a, Munkácson 55·3%-a, Ungváron pedig 45·8%-a a külföldiekre esik, sőt volt olyan év is, mikor Munkácson a külföldiek által eltöltött éjtszakák az összes éjjelezések 73·7%-át tették.

A külföldiek által eltöltött éjtszakák arányát az 1932—1937. években a következő tábla tünteti fel:

	1932	1933	1934	1935	1936	1937
	évben 100 idegenforgalmi éjjel közül a külföldiek által eltöltött volt					
Kassa .	32·2	21·7	20·5	18·3	15·5	16·4
Munkács	73·7	61·6	48·4	49·3	48·7	55·3
Ungvár .	63·0	52·3	56·9	53·2	55·8	45·8

Megjegyzendő, hogy a fentebb közölt adatok csak a tulajdonképeni idegenforgalmat, azaz a turistákat, a gyógy- és üdülőhelyeket felkereső vendégeket, a kereskedelmi utazókat stb. ölelik fel s az idegenforgalmi szempontból szóba nem jöhető egyéneket, mint vándor házalókat, mesterembereket, munkát keresőket stb. nem foglalják magukban.

A visszacsatolás ténye a tárgyalt terület idegenforgalmának struktúrájában előreláthatólag jelentős változásokat fog előidézni. A külföldi látogatók aránya, annak következtében, hogy az eddigi „külföldi"-látogatóknak több mint fele, vagyis a magyarok már mint belföldi látogatók fognak szerepelni az adatok között, valószínűleg erősen lecsökken. Ez azonban csak belső eltolódást jelent és remélhető, hogy a magyar idegenforgalmi szervek munkája következtében a volt külföldieket jelentős számú tényleg külföldi, nem magyar látogató fogja felváltani. Erre annál is inkább megvan a remény, mert a magyar idegenforgalmi szervezet hihetőleg sokkal nagyobb gondot fog fordítani erre a területre, mint a cseh, mely úgy a Tátrában, mint a most Németországhoz csatolt területen világfürdőkhöz jutott s így a szóbanforgó területre érthetően kisebb gondot fordított.

A belső idegenforgalom kedvező alakulására, annak ellenére, hogy a visszacsatolt városok egy kisebb népességű államhoz

tértek vissza, mint a volt Cseh-Szlovákia és hogy a visszatérés következtében a nagyobb városok népessége is megkisebbedett, sok remény van. A visszacsatolt területek iránt a csonka ország lakosságának körében fokozott érdeklődés nyilvánul meg. A városokon kívül különösen a magasabb fekvésű klimatikus előnyöket nyujtó helyek, melyekben a csonka ország oly szegény volt, számíthatnak nagyobb forgalomra. Nem szabad továbbá figyelmen kívül hagyni, hogy a belső idegenforgalom nem csupán az üdülést kereső vendégekből áll, hanem — különösen a városoknál — jelentékeny arányban a hivatásos utazók számából tevődik össze. A visszakapott területeknek a csonka ország gazdasági életébe való bekapcsolása erősen folyik s valószínű, hogy ez a tevékenység is előnyösen fogja befolyásolni a szállodák és általában az idegenforgalmi iparok foglalkoztatottságát.

A volt északi határsáv mentén elhúzódó területek visszacsatolása nem fog nyom nélkül maradni a csonka országterület idegenforgalmában sem. Budapest szállodáiban eddig évente körülbelül 16—17 ezer olyan vendég szállt meg, ki Nagy-Magyarországnak Cseh-Szlovákiához csatolt részéből származott. E szám a könnyebb utazási lehetőségek következtében feltétlenül erősen fog emelkedni. Úgyszintén emelkedni fog valószínűleg a balatoni fürdőhelyek forgalma is, melyek olyan nyaralási lehetőséget nyujtanak a felvidék közönségének, melyhez hasonlóra Cseh-Szlovákia természeti adottságai miatt nem volt képes.

Schneider Árpád dr.

Sportlétesítmények, sportegyesületek.

Ouvrages sportifs et associations de sport.

Résumé. *Selon l'enquête statistique opérée dans les villes en 1933, les trois villes (Kassa, Munkács, Ungvár) de la zone recouvrée du Nord possédaient les établissements sportifs suivants:*

	Kassa	*Munkács*	*Ungvár*
Terrains de tennis . .	*89*	*8*	*5*
Terrains pour football et autres sports . .	*2*	*4*	*5*
Patinoires	*3*	*1*	*3*
Salles de gymnastique	*4*	*1*	*2*
Piscines de plein air .	*3*	—	*2*
Champs de tir	*2*	—	*2*
Écoles d'équitation . .	*13*	*9*	*4*

La rectification de frontière faite en vertu de l'arbitrage de Vienne a augmenté de 128 unités le nombre des sociétés sportives hongroises. Ces 128 sociétés comptaient en 1937 environ 16.500 membres dont 13.000 membres actifs. Parmi ces derniers, environ 5.200 pratiquaient le football, 1.200 le tennis, 750 l'athlétisme, 750 la natation; le reste se répartissait entre les autres branches du sport.

Chacune des 128 sociétés sportives hongroises revenues à la mère-patrie dispose de terrain pour le football, et 9 d'entre elles possèdent de terrains pour l'athlétisme aussi. Dans 12 de ces sociétés, on trouve une section de natation et un établissement pour l'exercice de la natation. Une piscine se prêtant à l'organisation de concours n'existe qu'à Kassa.

*

A statisztika terebélyes fájának egyik legfiatalabb s így még igen alapos kimüvelésre és továbbfejlesztésre váró hajtása, nemcsak minálunk, de általában, a sportstatisztika. Ez is egyik oka annak, hogy a visszatért Felvidék sportlétesítményeire és sportéletére vonatkozólag csak igen gyér adatok állanak rendelkezésre.

A cseh-szlovák állam 27 városára vonatkozólag 1933-ban végrehajtott részleges statisztikai felvétel szerint (Mitteilungen des statistichen Staatsamtes 1934. No 188—191. Tab. 31. S. 1445.) a hazatért három városban az alábbi fontosabb sportlétesítmények voltak:

	Kassa	Munkács	Ungvár
Teniszpálya	89	8	5
Labdarugópálya	1	2	4
Egyéb sportpálya	1	2	1
Sportpályák összesen:[1]) .	*91*	*12*	*10*
Természetes jégpálya . . .	3	1	1
Mesterséges „ . . .	—	—	2
Jégpályák összesen: . .	*3*	*1*	*3*
Tornacsarnokok összesen:[2])	*4*	*1*	*2*
Nyári uszodák összesen: .	*3*	—	*2*
Lőterek összesen: . . .	*2*	—	*2*
Nyári (nyitott) lovaglóiskola .	8	—	2
Téli (fedett) „	5	—	2
Lovaglóiskolák összesen:	*13*	—	*4*

[1]) A magán (családi) sport (játék) terek kivételével.

[2]) Iskolai tornatermek nélkül.

tértek vissza, mint a volt Cseh-Szlovákia és hogy a visszatérés következtében a nagyobb városok népessége is megkisebbedett, sok remény van. A visszacsatolt területek iránt a csonka ország lakosságának körében fokozott érdeklődés nyilvánul meg. A városokon kívül különösen a magasabb fekvésű klimatikus előnyöket nyujtó helyek, melyekben a csonka ország oly szegény volt, számíthatnak nagyobb forgalomra. Nem szabad továbbá figyelmen kívül hagyni, hogy a belső idegenforgalom nem csupán az üdülést kereső vendégekből áll, hanem — különösen a városoknál — jelentékeny arányban a hivatásos utazók számából tevődik össze. A visszakapott területeknek a csonka ország gazdasági életébe való bekapcsolása erősen folyik s valószínű, hogy ez a tevékenység is előnyösen fogja befolyásolni a szállodák és általában az idegenforgalmi iparok foglalkoztatottságát.

A volt északi határsáv mentén elhúzódó területek visszacsatolása nem fog nyom nélkül maradni a csonka országterület idegenforgalmában sem. Budapest szállodáiban eddig évente körülbelül 16—17 ezer olyan vendég szállt meg, ki Nagy-Magyarországnak Cseh-Szlovákiához csatolt részéből származott. E szám a könnyebb utazási lehetőségek következtében feltétlenül erősen fog emelkedni. Úgyszintén emelkedni fog valószínűleg a balatoni fürdőhelyek forgalma is, melyek olyan nyaralási lehetőséget nyujtanak a felvidék közönségének, melyhez hasonlóra Cseh-Szlovákia természeti adottságai miatt nem volt képes.

Schneider Árpád dr.

Sportlétesítmények, sportegyesületek.

Ouvrages sportifs et associations de sport.

Résumé. *Selon l'enquête statistique opérée dans les villes en 1933, les trois villes (Kassa, Munkács, Ungvár) de la zone recouvrée du Nord possédaient les établissements sportifs suivants:*

	Kassa	*Munkács*	*Ungvár*
Terrains de tennis . .	*89*	*8*	*5*
Terrains pour football et autres sports . .	*2*	*4*	*5*
Patinoires	*3*	*1*	*3*
Salles de gymnastique	*4*	*1*	*2*
Piscines de plein air .	*3*	—	*2*
Champs de tir	*2*	—	*2*
Écoles d'équitation . .	*13*	*9*	*4*

La rectification de frontière faite en vertu de l'arbitrage de Vienne a augmenté de 128 unités le nombre des sociétés sportives hongroises. Ces 128 sociétés comptaient en 1937 environ 16.500 membres dont 13.000 membres actifs. Parmi ces derniers, environ 5.200 pratiquaient le football, 1.200 le tennis, 750 l'athlétisme, 750 la natation; le reste se répartissait entre les autres branches du sport.

Chacune des 128 sociétés sportives hongroises revenues à la mère-patrie dispose de terrain pour le football, et 9 d'entre elles possèdent de terrains pour l'athlétisme aussi. Dans 12 de ces sociétés, on trouve une section de natation et un établissement pour l'exercice de la natation. Une piscine se prêtant à l'organisation de concours n'existe qu'à Kassa.

*

A statisztika terebélyes fájának egyik legfiatalabb s így még igen alapos kimüvelésre és továbbfejlesztésre váró hajtása, nemcsak minálunk, de általában, a sportstatisztika. Ez is egyik oka annak, hogy a visszatért Felvidék sportlétesítményeire és sportéletére vonatkozólag csak igen gyér adatok állanak rendelkezésre.

A cseh-szlovák állam 27 városára vonatkozólag 1933-ban végrehajtott részleges statisztikai felvétel szerint (Mitteilungen des statistichen Staatsamtes 1934. No 188—191. Tab. 31. S. 1445.) a hazatért három városban az alábbi fontosabb sportlétesítmények voltak:

	Kassa	Munkács	Ungvár
Teniszpálya	89	8	5
Labdarugópálya	1	2	4
Egyéb sportpálya	1	2	1
Sportpályák összesen:[1]) .	*91*	*12*	*10*
Természetes jégpálya . . .	3	1	1
Mesterséges „ . . .	—	—	2
Jégpályák összesen: . .	*3*	*1*	*3*
Tornacsarnokok összesen:[2])	*4*	*1*	*2*
Nyári uszodák összesen: .	*3*	—	*2*
Lőterek összesen: . . .	*2*	—	*2*
Nyári (nyitott) lovaglóiskola .	8	—	2
Téli (fedett) „	5	—	2
Lovaglóiskolák összesen:	*13*	—	*4*

[1]) A magán (családi) sport (játék) terek kivételével.

[2]) Iskolai tornatermek nélkül.

Az egyes sportlétesítmények száma önmagában — azok területének, befogadóképességének, méreteinek (uszodák, tornatermek) ismerete nélkül — sajnos, semmiféle komoly mérlegelésre, összehasonlításra nem nyujt módot. Éppen ezért meg sem kíséreljük ezeknek az adatoknak az 1935. évi hasonló tárgyú magyar felvétel adataival való összehasonlítását (l. Magyar Statisztikai Szemle 1936. évfolyam 6. sz., „Magyarország sportlétesítményei 1935-ben"), inkább csak az érdekesség kedvéért említjük meg, hogy pl. a 62.000 lakosú Pécsnek 5 sporttelepe, tizennégy telepen 29 teniszpályája, 3 sportuszodája, 2 jégpályája volt. A Munkácséval és az Ungvaréval kb. hasonló lélekszámú Bajának pedig az 1935. évi felvétel idején 1 sporttelepe, tíz telepen 13 teniszpályája, 1 sportuszodája és 3 jégpályája volt.

„A Cseh-Szlovákiai Magyar Testnevelő Szövetség 1937. évi működéséről" szóló jelentés adatai, valamint az említett szövetség elnökétől kapott felvilágosítások szerint a cseh-szlovák imperium alá tartozott egész felvidéki területen 8 magyar sportszövetség és 141 magyar sportegyesület működött. Az eddig végrehajtott területrendezés folytán valamennyi tagszövetség és 128 sportegyesület került magyar fennhatóság alá.

A most említett jelentés szerint a felvidéki sportegyesületekre vonatkozó legfontosabb adatok a következők:

Részletezés	Az összes felvidéki (141)	Az anyaországhoz visszacsatolt felvidéki (128)
	magyar egyesületek	
Összes leigazoltak taglétszáma	18.432	16.500 kb
Tényleg működő tagok száma	14.517	13.000 „
Labdarúgó „ „	5.864	5.200 „
Teniszező „ „	1.414	1.200 „
Atléta „ „	849	750 „
Uszó „ „	846	750 „

Az anyaországhoz visszakerült 128 sportegyesület mindenike rendelkezett labdarúgópályával s közülük kilencnek (érsekújvári, kassai, komáromi, lévai, losonci, munkácsi, rimaszombati, rozsnyói, ungvári) atlétikai pályája (futó, ugró és dobó) is volt.

Ezeknek a sportpályáknak a méreteire vonatkozólag nincsenek ugyan pontos adataink, de tudva azt, hogy a labdarúgópályák területe bizonyos méretnél kisebb nem lehet (90×45 m, legtöbbször 60—65×100—110 m), megkísérelhetjük a 128 labdarúgó és 9 atlétikai pályával is rendelkező sporttelep valószínű területének a kiszámítását.

Az 1935. évi magyar felvétel szerint 119 vidéki labdarúgópálya területe 1,192.000 m², 9 atlétikai pályával rendelkező megyei városi sporttelep területe pedig 204.000 m² volt. Hasonló területűnek tételezve fel a felszabadult Felvidék labdarúgópályáinak és sporttelepeinek a területét is, kb. 1,400.000 m²-re tehetjük azt a területet, ami a felvidéki magyarság részére az 1937. év folyamán labdarúgási és atlétikai célokra rendelkezésre állott.

Ebből a területből kereken 2.000 m² az 1.000 lélekre eső átlagos sportpályaterület (ha a magyarság számát kereken 700 ezer léleknek vesszük). Ilyen módon a visszacsatolt felvidéki területen élő magyarság részére átlagosan jóval nagyobb sportpálya-terület állott rendelkezésre, mint amennyi az 1935. évi magyar felvétel szerint a legkedvezőbb arányt feltüntető megyei városi területi átlag (1.291 m²) volt.

A 128 felvidéki sportegylet közül tizenkettőnek (érsekújvári, ipolysági, kassai, komáromi, lévai, losonci, munkácsi, párkányi, rimaszombati, rozsnyói, tiszaújlaki és ungvári) volt úszó-szakosztálya és rendszeres úszóhelye. Versenycélokra is alkalmas uszoda azonban csak Kassán volt s a második ilyen uszoda a Léván már megkezdett és befejezés előtt álló uszoda lesz.

A visszacsatolt részen tornászélet nem volt (csak a pozsonyi magyarság foglalkozott tornával), így tehát a felvidéki magyarságnak tornatermei sem voltak, a birkozó, ökölvívó, asztali teniszező sport pedig legtöbbször kénytelen volt beérni alkalmi helyiségekkel.

vitéz Mike Gyula dr.

Az északi terület visszacsatolásával kapcsolatos strukturális jellegű gazdasági változások.

Changements de structure économique dus à la rétrocession d'une partie de la région septentrionale.

Résumé. *Les traités de paix ont profondément modifié la structure économique des pays qu'ils touchaient.*

La vie économique peut s'adapter à n'importe quelle condition nouvelle, pourvu que cette condition-là reste à peu près constante pendant un temps suffisamment long. Cela ne veut pas dire que le niveau de l'équilibre économique ne dépend pas de la nature des conditions qui le déterminent. Les conditions économiques créées par les traités de paix ont conduit à un équilibre dont le niveau est notablement plus bas que celui de la structure économique de l'avant-guerre.

En ce qui concerne en particulier la région recouvrée par la Hongrie grâce à l'arbitrage de Vienne, sa population vivait d'agriculture en 1910 dans la proportion de 60% et n'aurait pas dû se trouver, dans l'État tchéco-slovaque fortement industrialisé, en face d'une situation défavorable. Mais la politique économique des gouvernements tchéco-slovaques a annihilé les possibilités avantageuses que comportait la structure de l'édifice économique. La preuve en est qu'au cours des vingt dernières années, l'agriculture des provinces historiques s'est puissamment développée: le rendement des terres et l'effectif du bétail étaient constamment en progrès, alors que la région à population hongroise, surtout à l'Est, voyait ses affaires péricliter en raison de la grande distance des marchés où les produits agricoles devaient être écoulés, ainsi que du prix élevé des matières dont toute exploitation agricole a besoin. Dans les dernières années, l'agriculture tchéco-slovaque elle-même connut la baisse des conjonctures à la suite du fait que le pays, jadis importateur de produits agricoles, était devenu en ces articles pays exportateur. Tôt ou tard, le marché intérieur aurait cessé de remplir son rôle bienfaisant pour l'agriculture de la Tchéco-Slovaquie. Maintenant que les Sudètes et Teschen, régions très industrialisées, n'appartiennent plus à l'État tchéco-slovaque, la structure économique de celui-ci se trouve radicalement changée, et les agriculteurs de la zone libérée, s'ils étaient restés dans le cadre de cet État, auraient eu à souffrir tous les inconvénients d'un pays ayant à placer d'importants excédents agricoles. Au contraire, les excédents que la Hongrie doit exporter en produits agricoles accusent une tendance à la baisse; la population nourrie par l'industrie y consomme de plus en plus de produits agricoles; en outre, la zone libérée est tout près des centres de consommation et on a tout lieu d'espérer qu'elle pourra écouler ses excédents dans le pays même; enfin, le bois des forêts recouvrées sera certainement facile à vendre, vu que la Hongrie actuelle est toujours pauvre en forêts.

Le terrain où le traité de Trianon a exercé l'effet le plus fâcheux sur la structure économique de la région qui vient de faire retour à la mère-patrie, c'est celui de l'industrie, puisque cette région se trouva subitement isolée du territoire agraire de la Grande-Plaine, son meilleur client, et incorporée dans un État qui comprenait les provinces industriellement le plus développées de l'ancienne Autriche, à savoir l'Autriche, la Moravie et la Silésie. Voilà pourquoi le nombre des ouvriers et la valeur de la production des usines ont fortement baissé, par rapport à l'état de 1913, dans la zone libérée, tandis que tous les pays européens, même la Hongrie du traité de Trianon, faisaient pendant les vingt dernières années de rapides progrès dans le domaine de l'industrialisation.

En ces dernières années, tant l'agriculture que l'industrie de la région recouvrée avaient à supporter les conséquences de la crise économique qui avait commencé en 1929 et qui durait toujours en 1937 sur le territoire de la Tchéco-Slovaquie; le chômage y a atteint en 1937 le décuple du chiffre de 1929. Il y a donc beaucoup de chance que l'arbitrage de Vienne aura favorisé le développement économique de la région rentrée dans la communauté hongroise

*

Egy-egy nemzetgazdaság struktúrája számtalan körülménytől függ. A természeti viszonyok, az ország nagysága, a népsűrűség, az ország gazdagsága, társadalmi és gazdasági hagyományok, a társadalmi és vagyonossági rétegződés, jogi rendelkezések és számtalan egyéb helyzetek és körülmények befolyásolják. Döntő jelentőségű, hogy a gazdasági struktúrára a multbeli fejlődésnek rendkivüli hatása van. A nemzetgazdaság struktúrája, különösen pedig az e struktúra fontos részét képező gazdasági településnek rendje a mindenkori jelen gazdasági követelményeinek és lehetőségeinek megfelelően alakul. De a mindenkori jelen eme követelményeit és lehetőségeit a multbeli gazdasági követelményeknek és lehetőségeknek megfelelő ed-

digi fejlődés nagymértékben befolyásolja. A mult tehát évtizedeken, sőt évszázadokon keresztül is a gazdasági struktúra alakulását aktívan befolyásoló tényező marad, még akkor is, ha a helyzet időközben merőben megváltozott s a fejlődés előfeltételei alapvetően módosultak. Ennek kétségtelenül nagy szerepe van abban, hogy a gazdasági struktúra rendszerint csak viszonylag lassan és összefüggő átmenetben változik meg mindaddig, míg gazdasági szempontból külső (exogen) erők, mint pl. a jogrendszernek gyökeres és átmenetnélküli módosítása, avagy pedig a gazdaságföldrajzi egységeknek átcsoportosulása nem következik be.

A gazdaságföldrajzi egységek a tájföldrajzi egységekkel nem esnek egybe. Így pl. Nagy-Magyarország — mint azt a földrajztudomány legkiválóbb kül- és belföldi tudósai számtalanszor kimutatták és hangsúlyozták — egyike volt a világ azon kevés államalakulatainak, amelyek egy úgyszólván ideális földrajzi egységet alkotnak. Nagy-Magyarország bizonyos értelemben gazdaságföldrajzi egységet is képezett. Mert bár — korlátolt — államközösségben élt Ausztriával és néhány évtizeden keresztül vámközösségben Bosznia-Hercegovinával is, önálló történelmi multja, Ausztriától független jogfejlődése és a dualizmus mellett is rendelkezésre álló, Ausztriától független gazdaságpolitikai eszközök alkalmazása ezzé tették. De ennek a gazdaságföldrajzi egységnek önállósága mégis korlátolt volt, mert a közös vámterület és a közös valutapolitika a Monarchia másik részével való gazdasági kölcsönhatásokat nagyjelentőségűvé tette. Nem kétséges azonban, hogy Nagy-Magyarország a teljesen önálló gazdasági létre is predesztinálva volt s ha a háború utáni autarkiás gazdaságpolitikai időszakot teljes területi integritásában érte volna meg, a tájföldrajzi egységgel összeeső gazdaságföldrajzi egység egy gazdaságilag kiegyensúlyozott, erős és fejlődésképes nemzetgazdaságot teremtett volna. Mert mindaz, amire a tájföldrajz utal, hogy t. i. a Kárpátok bérceinek kincsei arra vannak hivatva, hogy az Alföld rónájának mezőgazdasági termékeiért kicseréltessenek s hogy e kettő összessége gazdasági egységet és erőt tud teremteni, nem ábránd, hanem igazság, amelyről azt kell remélnünk, hogy egyszer még valósággá is fog válni.

Magyarországnak szétdarabolása *nem teremtett új tájföldrajzi egységeket,* mert a Trianon óta eltelt idő alatt még a közlekedési hálózat sem változott meg. Az Osztrák-Magyar Monarchia felosztása ezzel szemben *új gazdaságföldrajzi egységeket teremtett.* Ez különösen a minden néprajzi vagy földrajzi szemponttal, de a józan ész követelményeivel is ellentétben álló trianoni határok mentén igazolódott. A trianoni határ sokfelé tájföldrajzilag egységes területeket szakított ketté. Az ezeken a területeken folyó gazdálkodás jellege az ország feldarabolásáig természetesen azonos volt, az önkényes határmegvonás után azonban a határ két oldalán teremtett gazdasági lehetőségek már egymástól eltértek s ez az e vidékeken folyó gazdálkodást az utolsó 20 esztendőben számottevően befolyásolta. Szem előtt kell tartani a gazdasági élet rendkívüli alkalmazkodóképességét. A gazdasági élet úgyszólván bármiféle feltételekhez tud alkalmazkodni, ha ezek a feltételek *huzamos* időn keresztül nagyjából változatlanok maradnak. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy az ilyen vagy olyan feltételek mellett kialakuló gazdasági egyensúlyhelyzet színvonala is azonos s így a feltételeknek tartalma és jellege gazdasági szempontból közömbös volna. Csak éppen azt jelzi, hogy gazdasági egyensúlyhelyzet mindenképpen keletkezhetik. A trianoni határmegállapítás gazdasági abszurdumát éppen az mutatja, hogy az általa teremtett új gazdasági egységek a gazdasági egyensúlyhelyzet képződésének oly előfeltételeit teremtették meg, amelyek mellett ennek a gazdasági egyensúlynak színvonala csak jóval alacsonyabb lehetett, mint akár a régi gazdasági egységeknek fennmaradása, akár pedig új, a népi követelményeknek és más észszerűségi feltételeknek jobban megfelelő határmegállapítások esetében.

A St. Germainben és Trianonban elhatározott, illetőleg a müncheni döntés alapján bekövetkezett struktúraváltozásokról a népesség foglalkozási megoszlására vonatkozó adatok alapján az 1. számú táblázat ad bizonyos képet. Rendkívül jellegzetes, hogy a Cseh-Szlovákiának jutott magyar Felvidéken a népesség foglalkozási főcsoportok szerinti tagozódására vonatkozó arányok úgyszólván pontosan megfeleltek a Nagy-Magyarországra vonatkozó arányszámoknak. Nagy-Magyarországon 1910-ben a mezőgazdasággal és erdészettel foglalkozó lakosságnak a bányászatban, kohászatban, illetőleg iparban tevéken-

kedő lakossághoz való aránya (az eltartottakat is beleszámítva) 3·8 : 1, míg a Cseh-Szlovákiának jutott magyar Felvidéken ugyanez az arány 3·5:1 volt. A trianoni Magyarország gazdasági struktúrája Nagy-Magyarországétól már lényegesen különbözött. Az 1930. évi népszámlálás szerint a jelzett arány 2·25:1-re csökkent. Ekkor a trianoni Magyarország már valamivel iparosabb jellegű volt az egész Osztrák-Magyar Monarchia átlagánál is. Cseh-Szlovákiában viszont — a népesség foglalkozásának összetételét tekintve — már az ipar volt túlsúlyban, bár ez a túlsúly jelentéktelen volt. A jelzett arány 1930-ban 0·95:1 volt. Tagadhatatlan, hogy a Cseh-Szlovákiánál maradt magyar Felvidék strukturális szempontból kedvező gazdasági helyzetbe jutott. Agrárjellege ugyanis túlnyomó volt. Termékei az inkább ipari jellegű Cseh-Szlovákia belterületén kedvező piacot találtak. A Cseh-Szlovákiának jutott magyar Felvidék helyzete Cseh-Szlovákián belül tehát valamelyest hasonlított Nagy-Magyarországnak az Osztrák-Magyar Monarchián belüli gazdasági helyzetéhez. Igaz, hogy a jelzett foglalkozási tagozódás kedvező gazdasági hatásait részben lerontotta az, hogy a cseh ipari vidékek igen távol estek s az odáig megteendő út szállítási költsége jelentős volt, részben pedig az is, hogy a cseh gazdaságpolitika a magyar anyanyelvű lakosság gazdasági érdekeinek nemcsak hogy kedvezni nem igyekezett, hanem ellenkezőleg azokat a lehetőséghez képest háttérbe szorította, noha más irányú belpolitikai érdekből aktív agrárpolitikát folytatott. De a müncheni döntés s Cseh-Szlovákia legjelentősebb ipari vidékeinek Németországhoz, illetőleg Lengyelországhoz való csatolása Cseh-Szlovákia gazdasági struktúráját gyökeresen megváltoztatta. A Szudétavidéknek és Teschennek elcsatolása után, de a bécsi döntés előtt Cseh-Szlovákia lakosainak száma hozzávetőlegesen 11,200.000 volt. Ebből mezőgazdasággal és erdészettel hozzávetőlegesen 40%, bányászattal, kohászattal és iparral 30% foglalkozott s a kétféle foglalkozási főcsoport aránya 1·33 : 1 volt (a korábbi 0·95:1 aránnyal szemben).[1]) Ha Cseh-Szlovákia ebben az alakban maradt volna meg, agrárlakossága számára igen súlyos idő virradt volna fel. Az addig az élelmiszertermelés szempontjából majdnem autark ország jelentős agrárexporttal rendelkező országgá változott volna. Agrárfeleslegének elhelyezése nehézségekbe ütközött volna s a struktúraváltozáshoz csak nehezen tudott volna alkalmazkodni. A bécsi döntés alapján Magyarországhoz visszacsatolt terület elvesztése után Cseh-Szlovákia agrárjellege még mindig kifejezettebb, mint amilyen a müncheni döntés előtt volt, de a különbség mégis csökkent — a jelzett arány 1·14 : 1 lett. A Magyarországhoz visszacsatolt terület agrárjellege valamelyest nagyobb, mint Csonkamagyarországé. A Csonkamagyarországgal való egyesítés tehát e terület agrárérdekeinek szempontjából kedvező, mert Csonkamagyarország ipari népességének felvevő készsége nagy és javuló. E javulásban épp a visszacsatolás tényének is bizonyos szerep jut. A Felvidéknek az anyaországgal való egyesülése által ugyanis nem csupán az ipar belföldi nyersanyagbázisa szélesedett ki, hanem fogyasztópiaca is megnőtt. És mert a Felvidéken rövidesen jelentős beruházási szükséglet kielégítésére is sor fog kerülni, ott már a közeljövőben jelentős ipari behozatali szükséglet fog mutatkozni. Ha pedig a északi terület visszacsatolása Csonka-Magyarország ipari konjunktúráját élénkíti, utóbbinak agrárszükséglete is nő s így feltehető, hogy a visszacsatolt Felvidék agrárfeleslegének túlnyomórésze Csonkamagyarország területén fog értékesülhetni, tehát a belföldi piac által nyujtott előnyöket éppúgy fogja élvezhetni, mint korábban Cseh-Szlovákiában, nem is szólva arról, hogy a müncheni döntés hatásaképpen bekövetkezett struktúraváltozás következtében Cseh-Szlovákiában ezt az előnyt többé nem élvezhette volna.

S a kérdést bizonyos távlatból tekintve, még egy jellegzetes körülményre kell rámutatni. A cseh agrárpolitika, amely különösen a cseh és szlovák lakosságú területeknek igyekezett kedvezni, a cseh agrártermelést oly mértékben fejlesztette, hogy míg a megalakulását követő első időben Cseh-Szlovákia jelentős agrárimportra szorult, addig ez a szükséglete fokozatosan csökkent, sőt az utolsó esztendőkben bizonyos cikkekben már kiviteli feleslege is mutatkozott s a jelek amellett szóltak, hogy ez a fejlődés folytatódni fog. Már pedig jelenleg, amikor világszerte különösen az agrártermékek tekintetében a legtöbb ország

[1]) Meg kell említeni, hogy akkor, amikor a Cseh-Szlovákiára vonatkozó ezt az arányszámot a megfelelő magyarországival összehasonlít'uk, gondolnunk kell arra is, hogy Csehországban a kat. holdankinti termésátlagok jóval nagyobbak, mint Magyarországon.

1. Foglalkozási tagozódás. [1])

Foglalkozási főcsoportok	Magyarbirodalom *Etat hongrois* 1910.		Ausztria *Autriche* 1910.		Osztrák-Magyar Monarchia *Monarchie Austro-Hongroise* 1910.		Cseh-Szlovákiának jutott magyar felvidék *Territoire septentrional hongrois annexé à la Tchéco-Slovaquie* 1910.	
	abszolút szám *nombres absolus*	%	abszolút szám *nombres absolus*	%	abszolut szám *nombres absolus*	%	abszolút szám *nombres absolus*	%
Mezőgazdaság és erdészet	13,465.653	*64·5*	13,797.783	*48·3*	27,263.436	*55·2*	2,227.000	*63·3*
Bányászat, kohászat és ipar	3,575.849	*17·1*	7,904.395	*27·7*	11,480.244	*23·2*	637.000	*18·1*
Kereskedelem, hitel és közlekedés . .	1,352.381	*6·5*	2,532.033	*8·8*	3,884.414	*7·8*	225.000	*6·5*
Közszolgálat, szabadfoglalkozás és véderő	853.445	*4·1*	1,441.547	*5·1*	2,294.992	*4·6*	106.000	*3·0*
Napszámos és egyéb	1,639.159	*7·8*	2,895.042	*10·1*	4,534.201	*9·2*	323.000	*9·1*
Mindössze	**20,886.487**	*100·0*	**28,570.800**	*100·0*	**49,457.287**	*100·0*	**3,518.000**	*100·0*

[1]) Az új Cseh-Szlovákia és a megnagyobbodott Magyarország lakosságának foglalkozás szerint való tagozódása megállapításához szükség volt a Cseh-Szlovákiától elcsatolt Szudétavidék, Teschen és a Magyarországhoz visszacsatolt északi terület lakosságának foglalkozás szerint való megoszlása felbecsülésére. Ez a Szudétavidékre és Teschenre vonatkozólag úgy történt, hogy e területek lakosságát a Cseh-Szlovákiában élt németek, illetőleg lengyelek foglalkozási megoszlása szerint osztottuk fel a foglalkozási főcsoportok között, azt tételezve fel, hogy ezek foglalkozási megoszlása a Szudétavidék és Teschen lakosságának foglalkozási megoszlásával azonos. A visszacsatolt felvidék foglalkozási statisztikáját a csehek csak járásokig ill. városokig menő részletességgel dolgozták fel. Azoknál a cseh-szlovák közigazgatási beosztás szerinti járásoknál, amelyek nem csatoltattak teljes egészükben vissza Magyarországhoz azt tételeztük fel, hogy a visszatért lakosság foglalkozási megoszlása azonos az egész járásával.

elzárkózó külkereskedelmi politikát folytat, ez azt jelenti, hogy Cseh-Szlovákia agrárgazdasága azon az úton volt, hogy elveszítse belföldi védett piacának áralakító erejét. Míg például 1921-ben Cseh-Szlovákia több mint 4 millió q búzát és búzalisztet importált, 1937-ben búzaexportországgá vált és 2·3 millió q búzát és búzalisztet szállított külföldre.

Magyarországon a helyzet ezzel ellentétes. Agrártermelése az utolsó 20 év alatt ugyan jelentősen fejlődött (a mezőgazdasági termelés volumene 1927/28 és 1937/38 között 22%-kal nőtt)[1]), de a városi lakosság és — kisebb mértékben — az agrárnépesség növekvő fogyasztása következtében az agrárexportfelesleg fokozatosan csökkent. Idevonatkozó számítások szerint a csonkamagyarországi élelmiszertermelés kalóriaértékéből az 1924/25—1926/27. évek átlagában még 29·3% került kivitelre, míg az utolsó 3 évben ez az arány már csupán 19·1%-os volt.[2]) A felvidék egy részének visszacsatolásától az ipari foglalkoztatottság tekintetében várható, fentebb már megemlített, kedvező hatás a belföldi élelmiszerszükségletet még fokozni fogja. De ha ettől eltekintünk is, akkor is nyilvánvaló, hogy Csonkamagyarország élelmiszerkiviteli feleslege az agrártermelés fejlődése ellenére gyorsan csökkenő tendenciát mutat s ez a tendencia még kifejezettebbé válhatik, ha a kormány nagy szociális reformjai a dolgozók legszélesebb rétegeinek helyzetét megjavítják. Míg az objektív számok szerint Cseh-Szlovákia agrárhelyzetének irányvonala romló, addig a magyarországié javuló. S ekkor még nem is szólottunk a Németországgal és Olaszországgal kötött, a magyar agrárfeleslegek elhelyezése szempontjából kedvező kereskedelempolitikai megállapodásokról.

Külön figyelmet érdemel az erdészetnek kérdése. Nagymagyarország területének 27·0%-át borították erdők. Csonkamagyarország erdőterülete csupán 11·9%. Cseh-Szlovákiának területét az Entente-hatalmak úgy határozták meg, hogy erdőkben nagyon gazdaggá vált: területének 32·6 %-át borították erdők. Míg Magyarországon az erdőgazdaságok helyzete — annak következtében, hogy Csonkamagyarország jelentős faimportra szorul s mert a kormánypolitika az erdőgazdaságoknak is mindenkor, általános gazdasági megfontolások alapján, kedvezni igyekezett — na-

[1]) Magyar Gazdaságkutató Intézet 15. számú különkiadványa, 1938, 12. lap.

[2]) I. m. 38. lap.

Répartition par profession. [1])

Trianoni Magyarország *Hongrie selon le traité de Trianon* 1930.		Cseh-Szlovákia *Tchéco-Slovaquie* 1930.		Cseh-Szlovákia a bécsi döntés után az 1930. évi adatok alapján *Tchéco-Slovaquie après l'arbitrage de Vienne, selon les chiffres de 1930*		A megnagyobbodott Magyarország az 1930. évi adatok alapján *Hongrie agrandie, à l'heure actuelle, selon les chiffres de 1930*		*Grandes catégories de professions*
abszolút szám *nombres absolus*	%	abszolút szám *nombres absolus*	%	abszolút szám *nombres absolus*	%	abszolút szám *nombres absolus*	%	
4,499.393	*51·8*	5,086.050	*34·5*	3,625.020	*37·0*	5,084.921	*52·4*	*Agriculture et exploitations forestières*
1,998 298	*23·0*	5,361.080	*36·4*	3,175.602	*32·4*	2,170.246	*22·3*	*Mines, hauts fourneaux et industrie*
807.934	*9·3*	1,649.424	*11·3*					*Commerce, crédit, transports*
507.323	*5·8*	867.482	*5·9*	3,006.474	*30·6*	2,462.781	*25·3*	*Services publics, professions libérales, défense nationale*
875.341	*10·1*	1,765.500	*11·9*					*Journaliers et autres professions*
8,688.319	*100·0*	**14,729.536**	*100·0*	**9,807.096**	*100·0*	**9,717.948**	*100·0*	*Total général*

[1]) *Afin d'établir la répartition par profession de la population pour la Tchéco-Slovaquie et la Hongrie actuelles, il a fallu évaluer cette répartition pour les territoires détachés de la Tchéco-Slovaquie: Sudètes, Teschen, zone rétrocédée à la Hongrie. Nous avons réparti pour les Sudètes la population entre les catégories professionnelles d'après la répartition par profession des Allemands de Tchéco-Slovaquie, en supposant que la répartition professionnelle de ceux-ci fût identique à celle de la population des Sudètes; et nous en avons fait autant pour Teschen, prenant pour base la répartition professionnelle des Polonais. Quant à la zone rétrocédée à la Hongrie, en nous basant sur la division en arrondissements du régime tchéco-slovaque et sur les statistiques tchéco-slovaques établies par profession seulement suivant les arrondissements et les villes, nous avons supposé que pour chaque arrondissement entièrement non rétrocédé ,la répartition par profession de la population de l'arrondissement entier fût identique à celle de la population libérée.*

gyon kedvező, addig Cseh-Szlovákiában nem csupán a tőárak voltak lényegesen alacsonyabbak, mint Magyarországon, hanem ezeket az alacsony tőárakat is csak azáltal tudták fenntartani, hogy az erdőkitermelést lényegesen összezsugorították. Míg Cseh-Szlovákiában 1929/30-ban a 250 ha-nál nagyobb erdőbirtokokon még 14·8 millió m^3 fát termeltek ki, addig 1934-ben már csupán 9·0 millió m^3-t. És a prágai kormány intenciója kifejezésre jut abból az adatból, hogy míg Cseh- és Morvaországban a kitermelés visszaesése csupán 31%-os volt, addig a Magyarországtól elcsatolt területen 47%-ot tett. A Magyarországhoz visszacsatolt terület erdőkben nem sokkal gazdagabb, mint Csonkamagyarország. Épp ezért kétségtelen, hogy a visszacsatolt Felvidék erdőgazdasága azt a kedvező helyzetet fogja élvezni, mint Magyarországé.

Jellegzetes, hogy a Cseh-Szlovák Köztársaságban kialakult gazdasági helyzet a

2. Cseh-Szlovákia külkereskedelmi forgalma a főbb gabonaneműekből és a búzalisztből.
Commerce extérieur de la Tchéco-Slovaquie pour les principales céréales et la farine de froment.

Termény *Produits*	Az 1920—22. évek átlagában *Moyennes pour 1920—22*			1937		
	Bevitel *Importations*	Kivitel *Exportations*	Egyenleg: kiviteli többlet (+) beviteli többlet (—) *Excédent des exp. sur les imp. (+) ou des imp. sur les exp. (—)*	Bevitel *Importations*	Kivitel *Exportations*	Egyenleg: kiviteli többlet (+) beviteli többlet (—) *Excédent des exp. sur les imp. (+) ou des imp. sur les exp. (—)*
	1000 q — *milliers de q*					
Búza — *Froment*	634·7	4·9	— 629·8	248·8	2.104·5	+ 1.855·7
Rozs — *Seigle*	363·6	15·4	— 348·2	242·7	1·5	— 241·2
Árpa — *Orge*	4·3	461·4	+ 457·1	8·9	593·7	+ 584·8
Zab — *Avoine*	113·4	50·9	— 62·5	1·2	466·1	+ 464·9
Búzaliszt — *Farine de froment*	2.148·7	97·0	— 2.051·7	4·8	245·7	+ 240·9
Összesen — *Total* . .	**3.264·7**	**629·6**	— **2.635·1**	**506·4**	**3.411·5**	+ **2.905·1**

3. A fontosabb termésátlagok fejlődése Cseh-Szlovákia országrészeiben q/ha.

Variation des principaux rendements agricoles moyens en Tchéco-Slovaquie, suivant les régions, par ha, en q.

Termény — *Produits*	Csehország *Bohême*		Morvaország és Szilézia *Moravie et Silésie*		Szlovákia *Slovaquie*		Ruténföld — *Ruthénie (Russie subcarpathique)*	
	1920–1922 átlag *moyennes*	1937	1920—1922 átlag *moyennes*	1937	1920—1922 átlag *moyennes*	1937	1920—1922 átlag *moyennes*	1937
Búza — *Froment* . .	15·7	21·0	15·5	19·2	12·8	12·0	10·2	7·1
Rozs — *Seigle* . . .	13·8	17·9	13·4	15·6	11·7	9·5	9·5	6·2
Árpa — *Orge*	15·2	20·5	15·6	20 4	12·9	11·7	10·2	4·8
Zab — *Avoine* . . .	13·2	19·7	12·9	20·9	10·6	11·3	10·4	4·5
Burgonya — *Pommes de terre*	96·7	160·9	100·2	156·1	98·8	107·7	78·5	87·2
Cukorrépa — *Betterave à sucre* .	226·5	280·4	223·8	259·9	195·2	238·6	154 6	238·6

különböző vidékek agrártermelésének egészen eltérő módon kedvezett. A most visszacsatolt északi területre vonatkozóan a helyzet nem állapítható meg, de érdemes azt megvizsgálni, hogy a cseh-szlovák statisztika által megkülönböztetett négy országrészben az agrártermelés mily eltérő fejlődést mutat.

Míg Cseh- és Morvaország valamennyi főterményének termésátlaga jelentősen fejlődött, addig Szlovákiában a termésátlagok nagyjából változatlanok maradtak, sőt inkább csökkenő irányzatot mutattak, a ruténföldön pedig a gabonaneműek terén igen nagy, sokszor 50%-nál is nagyobb, mértékű volt a hanyatlás.

Annak indoka, hogy a régi Ausztriából Cseh-Szlovákiának jutott területen a termésátlagok fejlődése ennyivel kedvezőbb volt, mint a Magyarország régi területéből Cseh-Szlovákiának juttatott részeken, egyrészt az, hogy a magyar intelligencia deposszedálása után a föld mívelését részben kisebb műveltséggel rendelkező elemek vették át, másrészt pedig az, hogy a cseh gazdaságpolitika és Cseh-Szlovákia gazdasági struktúrája mellett a termelés intenzívebbé tétele csupán a köztársaság legfőbb fogyasztási piacaihoz közelfekvő vidékeken volt gazdaságos, míg ezzel szemben a gazdasági struktúra kényszere miatt a termelést annál extenzívebbé kellett tenni (l. még a szlovák és rutén föld ellentétét is), minél távolabb estek ezek a területek a fogyasztási gócpontoktól. Ugyanebben az irányban hatott, hogy a termelés intenzívebbé tételéhez szükséges iparcikkeknek ára Cseh- és Morvaországban olcsóbb volt, mint az e cikkeket előállító gyáraktól távol fekvő visszacsatolt területen.

Az anyaországhoz visszacsatolt Felvidéken a cseh uralom idején az állattenyésztés is mostoha helyzetbe jutott, újból igazolva azt, hogy ezeken a területeken — Cseh-Szlovákia egyéb részeivel ellentétben — a gazdálkodás a cseh uralom idején extenzívebbé vált.

Az állatállomány 1937-ben a háború előtti idővel szemben a visszacsatolt északi területen és Cseh-Szlovákia egyéb részein a következőképen változott meg:

	Visszacsatolt északi terület	Cseh-Szlovákia egyéb részei
	%-os változás[1]	
Ló	— 4	+ 3
Szarvasmarha	— 5	+ 1
Sertés . . .	— 16	+ 64
Juh	— 64	— 53

[1]) A rendelkezésre álló adatok hiányossága miatt az összehasonlítás a visszacsatolt északi területre nézve 1911-gyel, Cseh-Szlovákia egyéb részeire nézve pedig 1913-mal szemben történt.

Cseh-Szlovákiában az állatállomány, főként a cseh és morva vidékek mezőgazdaságának kedvező gazdaságpolitika következtében általában nőtt, míg a most visszacsatolt északi területen az állatállomány számottevően hanyatlott. Ez a terület a Cseh-Szlovák Köztársaság legfontosabb fogyasztópiacaitól oly távol feküdt, hogy az ottani termelés a felmerülő jelentős szállítási költséggel csak korlátolt mértékben tudott megbirkózni, míg ugyanakkor a cseh és morva területeken az állatállomány épp

a fogyasztópiachoz való közelség következtében általában növekedett. Csak a juhállomány kivétel, de ennek hanyatlása is kisebb, mint a visszacsatolt területen. Külön figyelmet érdemlő szempont, hogy a visszacsatolt északi terület takarmányellátása a cseh uralom idején nem volt kielégítő, míg most, hogy Magyarország tengerifeleslege is rendelkezésre áll, főként a sertéstenyésztés újabb fejlődésére lehet számítani.

A visszacsatolt északi terület elesettsége a cseh uralom alatt különösen az ipari fejlődésre vonatkozó adatokból derül ki. Az utolsó 20 esztendő az ipari fejlődésnek világszerte, így Cseh-Szlovákiában és Trianoni-Magyarországon is nagyon kedvezett. A visszacsatolt északi területen ezzel szemben az ipar az utolsó 20 év alatt visszafejlődött és ha alakult is néhány nagyobb új gyártelep a megszünt, leállított, vagy csak csökkentett üzemmel dolgozó gyárak többségben voltak. Szemlénknek a visszacsatolt északi terület gyáripari helyzetét tárgyaló fejezetéből kitűnik, hogy bár a statisztika 1938-ban kb. kétszer annyi üzemet minősített gyári jellegűnek, mint 1913-ban (főként az újabb statisztika kimerítőbb adatfelvétele, nem pedig az üzemek számának növekedése következtében), addig e jóval nagyobb számú üzemben foglalkoztatott munkáslétszám mégis 36%-kal kisebb volt, mint 25 évvel korábban, a termelés értéke pedig kb. 10%-kal csökkent. Eme utóbbi zsugorodás csekélységét azonban részben az magyarázza, hogy — mint mindenfelé — a közhasználatú elektromos áramfejlesztő telepek termelése az utolsó 20 esztendő alatt a visszacsatolt északi területen is jelentősen nőtt s e termelés értékének fokozódása a más téren mutatkozó hanyatlást részben ellensúlyozta. Ez az ellensúlyozás a munkáslétszámnál viszont csak kis súllyal jelentkezhetett, mert az elektromos áramfejlesztő telepek munkáslétszáma igen csekély. A trianoni Magyarországon ezzel szemben 1937-ben a gyáripari jellegű iparvállalatok 38%-kal több munkást foglalkoztattak és az előállított iparcikkeknek értéke 52%-kal nagyobb volt, mint a világháború kitörését megelőző esztendőben. S az összehasonlítás eszközlésekor nem szabad annak a körülménynek kihangsúlyozásáról sem megfeledkezni, hogy a magyarországi ipari fejlődés nem volt Budapestre korlátozva, mert a vidéki gyáripar is jelentősen kiépült.

A rendelkezésre álló adatok alapján megállapítható, hogy a visszacsatolt északi területen különösen a gépipar és a textilipar hanyatlott, de visszaesés mutatkozott sok más iparág termelésében is.

A visszacsatolt északi terület hanyatló gyáripari fejlődésének számos oka volt. Fontos szerepe volt mindenesetre annak, hogy a cseh-szlovák gazdasági konjunktúra — részben elhibázott gazdaságpolitikai intézkedések következtében — a legutóbbi súlyos világválság óta nem tért teljesen magához. A válság különösen súlyosan érintette a most visszacsatolt területeket. A jelen füzetnek a gyáripari fejlődést tárgyaló fejezetéből vett adatok alapján megállapítható, hogy a visszacsatolt északi terület gyáripari vállalatai termelési kapacitásukat 1938 első 10 hónapjában csak igen kedvezőtlen arányban tudták kihasználni. A vonatkozó adatok a következők:

Ipari főcsoport	A kapacitás kihasználtsági foka 1938 első 10 hónapjában, %
I. Vas- és fémipar	57·9
IIa. Gépgyártás	62·1
IIb. Közhasznú elektromos áramfejlesztő és elosztó telepek	71·0
III. Kő-, agyag-, azbeszt- és üvegipar	56·8
IV. Fa- és csontipar	55·2
V. Bőr-. sörte-, szőr-, toll-, stb. gyártás	39·7
VI. Fonó- és szövőipar . . .	77·1
VII. Ruházati ipar	60·6
VIII. Papirosipar	60·5
IX. Élelmezési és élvezeti cikkek gyártása	59·5
X. Vegyészeti ipar	61·4
XII. Sokszorosító- és műipar .	59·5
Összesen . .	59·9

A helyzet tehát különösen a vas- és fémiparban, a kő-, agyag, stb. iparban, a

4. Cseh-Szlovákia gazdasági helyzetére jellemző adatok.

Év — *Années*	A lakosság száma ezrekben *Nombre des habitants, en milliers*	Értékpapírárfolyamok *Cours des valeurs*: Általános értékpapírárfolyam-index — *Indice général des cours des valeurs*	Fixkamatozású címletek árfolyamindexe — *Indice des cours des titres à intérêt fixe*	Szlovák részvényárfolyamindex *Indice des cours des actions slovaques*	Ipari és közlekedési vállalatok részvényárfolyamindexe *Indice des cours des actions des entreprises d'industrie et de transports*	*Titres et actions négociés en Bourse*: Fixkamatozású címletek *titres à intérêt fixe*	Részvények *actions*	A tőzsdei leszámoló egyletek forgalma *Transactions des associations boursières de compensation*	A Cseh-Szlovák Nemzeti Bank — *Banque Nation. de Tchéco-Slovaquie*: aranykészlete[1]) *encaisse or*[1])	bankjegy forgalma[1]) *circulation des billets de banque*[1])	giro-követelései[1]) *créances de virement*[1])	értékpapirokra adott kölcsönei[1]) *prêts sur valeurs*[1])	A Postatakarékpénztár forgalma *Mouvement des opérations de la Caisse d'épargne postale*	A takarékpénztárak betétállománya *Dépôts dans les Caisses d'épargne*	*Nombre des*: A csődesetek *faillites*	A kényszeregyességi esetek *liquidations*
		1927 jan. 3 = 100 *3 janv. 1927 = 100*		1928 első hete = 100 *1e semaine de 1928 = 100*	1927 jan. 3 = 100 *3 janv. 1927 = 100*	tőzsdei forgalma ezer darab *en milliers*		Milliárd cs. k. - *en milliards de c. tch.*	Millió cs. k. *en millions de couronnes tchèques*				Milliárd cs. k. *en milliards de couronnes tchèques*		száma	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1919	.	.	.	.	.	.	.	12·3	.	4.723	1.127	502	.	5·5	.	.
1920	13.593	.	.	.	.	.	.	42·5	138	11.289	1.144	2.322	.	5·9	.	.
1921	13.664	.	.	.	.	.	.	84·3	420	12.130	653	1.715	.	7·4	.	.
1922	13.796	.	.	.	.	.	.	93·5	691	10.064	600	1.497	.	8·9	480	2.398
1923	13.935	.	.	.	.	.	.	73·9	908	9.599	966	952	145	10·6	759	2.875
1924	14.073	103·8	95·0	.	97·5	.	.	88·5	913	8.810	1.164	625	165	11·6	535	1.929
1925	14.197	98·1	93·0	.	93·1	.	.	77·9	916	8.408	742	458	171	12·5	461	2.008
1926	14.312	95·4	94·8	.	92·1	.	.	81·9	916	8.203	882	57	182	13·8	492	2.514
1927	14.409	125·1	105·5	.	129·6	232·5	262·8	94·2	1.005	8.417	690	23	207	15·5	503	2.426
1928	14.500	135·4	106·2	.	142·1	195·4	189·1	110·8	1.157	8.466	830	71	235	16·9	518	2.145
1929	14.589	135·8	103·9	106	142·9	133·9	179·4	101·7	1.261	8.230	675	89	245	18·7	650	2.895
1930	14.682	115·8	106·5	103	117·1	174·0	92·2	81·9	1.545	7.824	570	32	242	19 7	886	4.302
1931	14.786	96·0	105·7	93	92·7	161·1	89·8	81·2	1.649	7.679	361	157	234	21·9	1.053	4.582
1932	14.886	78·5	96·8	82	81·2	94·1	59·5	92·1	1.708	6.267	602	337	240	21·8	1.442	4.584
1933	14.977	83·7	93·6	66	73·9	61·1	66·7	56·0	1.707	5.906	871	461	221	20·6	1.584	3.538
1934	15.057	87·6	93·8	60	86·2	124·1	77·9	51·7	2.680	5.640	766	422	219	20·6	1.256	1.875
1935	15.127	94·1	96·9	59	93·8	434·7	113·3	55·9	2.691	5.761	411	731	235	21·3	1.072	1.570
1936	15.187	119·5	99·5	62	126·6	333·5	277·9	85·7	2.592	6.478	410	1.086	269	21·3	779	1.032
1937	15.239	144·7	101·0	84	159·2	103·7	330·4	117·8	2.626	6.902	292	1.284	349	26·0	668	843

[1]) Az adatok december 31-re vonatkoznak. — *31 décembre.*

Források: — *Sources:* International Abstract of Economic Statistics 1931—1936, Permanent Office of the International Statistical Institute, The Hague 1938; Bulletin de la Banque Nationale de Tchécoslovaquie különböző évfolyamai — *(diverses années de ce Bulletin);* Statistisches Handbuch der Weltwirtschaft, Statistisches Reichsamt Berlin 1936; Annuaire Statistique de la République Tchécoslovaque, Office de Statistique de la République Tchécoslovaque, Prague 1938.

fa- és csontiparban és az amúgy is igen fejletlen bőr-, sörte-, szőr- stb. iparban, amelyben csak a termelési kapacitás kétötödét használták ki, volt kedvezőtlen.

*

A most visszacsatolt északi terület az utolsó 20 év alatt konjunkturális vonatkozásokban természetesen osztozott Cseh-Szlovákia általános gazdasági sorsában, bár — mint fentebb részletesen kimutattuk —a struktúrális átalakulás a történelmi Csehországnak kedvezett, ezt a területet viszont sujtotta. Kétségtelen, hogy az Európa e részén a világháború után végbement nagy átalakulás első esztendeiben Cseh-Szlovákia kedvezőbb helyzetben volt számos más országnál s így Magyarországnál is. Trianoni Magyarországnak első éveiben nem csupán az elvesztett háború okozta lelki depresszióval kellett megküzdenie, hanem egy merőben megváltozott gazdasági struktúra új lehetőségeihez is hozzá kellett idomulnia, ami surlódások, veszteségek, nehézségek nélkül nem mehetett végbe. Így a nagyobb államterületre berendezett államigazgatási apparátus leépítéséről, a repatriálók tízezreinek letelepítéséről, a román megszállás okozta károk pótlásáról stb., stb. kellett gondoskodni. Mindezért az inflációnak sem lehetett éveken át gátat szabni, márpedig a gazdasági életnek fellendülése csupán a valuta stabilizálása után indulhatott meg, amire pedig a fegyverszünet megkötése után csak kb. 6 esztendőre került sor. Cseh-Szlovákiában mindez máskép volt. A csehek magukat a győzők közé számították s így a magyarországi lelki depresszióval ellentétben ott a diadal érzése serkentette az új államalakulatra berendezkedő, uralomra jutó nemzetiség lelkületét. A nagy nyugati

Chiffres caractérisant la situation économique de la Tchéco-Slovaquie.

Év — *Années*	A Cseh-Szlovák Nemzeti Bank váltóleszámítolási kamatlába — *Taux d'escompte de la Banque Nationale de Tchéco-Slovaquie*	Az államkölcsönök hozadéka *Produit des emprunts d'Etat*	100 csehkorona new-yorki árfolyama *Cours, à New-York, de 100 couronnes tchèques*	Nagykereskedelmi árak *Prix de gros*: Általános nagykereskedelmi árindex[2]) — *Indice général des prix de gros*[2])	Élelmezési, élvezeti cikkek és takarmányok árindexe[2]) *Indice du prix des vivres, des boissons et des fourrages*[2])	Ipari nyersanyagok és gyártmányok árindexe[2]) *Indice du prix des matières prem. nécess. à l'industrie et des objets fabriqués*[2])	Reagibilis árindex[2]) *Indice des prix „sensibles"*[2])	*Coût de la vie*: Egy öttagú prágai munkáscsalád[2]) *d'une famille ouvrière de 5 membres*[2])	Egy négytagú prágai tisztviselőcsalád[2]) *d'une famille d'employé de 4 membres, à Prague*[2])	Külkereskedelmi adatok *Commerce extérieur*: A behozatal értéke *Importations*	A kivitel értéke *Exportations*	A külkereskedelmi mérleg egyenlege — *Solde de la balance du commerce ext.*	A nyersanyag- és félgyártmány-behozatal értéke — *Valeur des import. de matières prem. et de demi-produits*	A készárukivitel értéke *Valeur des export. de produits finis*
	%		dollár *en dollars*	1914 július = 100 *Juill. 1914 = 100*			1927 szept. = 100 *Sept. 1927 = 100*	1914 júl. = 100 *Juill. 1914 = 100*		Millió cs. k. *en millions de couronnes tch.*				
	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
1919	*5·00*	.	4·19	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
1920	*5·67*	*4·26*	1·51	.	.	.	.	.	.	23.912	28.515	+4.602	.	.
1921	*5·79*	*4·52*	1·25	.	.	.	.	.	.	23.685	29.458	+5.773	.	.
1922	*5·29*	*5·44*	2·42	1.322	1.205	1.450	.	.	.	13.478	19.633	+6.155	.	.
1923	*4·83*	*7·10*	2·96	967	868	1.074	.	692	694	10.821	13.903	+3.082	.	.
1924	*5·92*	*7·46*	2·95	986	932	1.046	.	695	680	15.855	17.035	+1.180	7.626	10.047
1925	*6·79*	*7·91*	2·97	997	931	1.070	.	724	706	17.618	18.821	+1.203	8.710	11.685
1926	*5·93*	*7·17*	2·96	944	884	1.009	.	716	696	15.277	17.857	+2.580	7.204	10.884
1927	*5·09*	*5·84*	2·96	968	935	1.005	.	747	703	17.962	20.135	+2.173	8.540	13.251
1928	*5·00*	*5·72*	2·96	969	928	1.013	100·7	748	703	19.208	21.224	+2.016	9.151	14.554
1929	*5·00*	*5·76*	2·96	913	854	977	98·4	744	712	19.988	20.499	+ 511	9.779	14.667
1930	*4·44*	*5·68*	2·96	811	741	887	77·3	731	703	15.715	17.474	+1.759	7.115	12.904
1931	*4·80*	*5·76*	2·96	736	700	774	53·8	707	668	11.801	13.149	+1.349	4.978	9.929
1932	*5·15*	*6·50*	2·96	680	654	709	41·4	688	649	8.158	7.392	— 766	3.307	5.107
1933	*3·57*	*6·02*	3·82	659	638	681	41·4	692	667	6.125	5.923	— 202	2.909	4.043
1934	*3·50*	*5·82*	4·25	676	674	678	48·8	685	660	6.392	7.288	+ 896	3.443	5.103
1935	*3·50*	*5·21*	4·17	705	720	688	51·2	703	682	6.743	7.947	+1.203	3.593	5.372
1936	*3·00*	*4·45*	4·01	707	695	720	57·9	710	693	7.915	8.036	+ 121	4.308	5.835
1937	*3·00*	*4·48*	3·49	751	698	807	81·3	719	711	10.965	12.271	+1.306	6.300	8.598

[2]) Papíralapon számított index. — *Indice calculé sur base de papier-monnaie.*

Év — *Années*	Waggon-beállítások száma *Wagons employés*: a belföldi *dans le trafic intérieur* forgalomban	a kiviteli *pour l'exportation*	A Cseh-Szlovák államvasutak által szállított áruk mennyisége[3]) *Marchandises transportées par les Chem. de fer de l'Etat tchéco-slovaque*[3])	Termelési adatok — *Production*: Búza[4]) — *de froment*[4])	Rozs[4]) — *de seigle*[4])	Árpa[4]) — *d'orge*[4])	Zab[4]) — *d'avoine*[4])	Tengeri — *de maïs*	Répacukortermelés *de sucre de betterave*	Sör — *de bière*	Kőszén — *de houille*	Barnaszén — *de lignite*	Koksz — *de coke*	Nyersvas *de fonte brute*	Nyersacél *d'acier brut*	Az ipar szénfogyasztása *Charbon employé par l'industrie*	Ipari termelési index *Indice de la production industrielle*	A munkanélküliek száma *Nombre des chômeurs*	A sztrájkok száma — *Nombre des grèves*
	ezrekben *en milliers*		Millió tonna *en millions de tonnes*	termés: Millió q — *millions de q*						termelés: Millió hl *millions de hl*	Millió tonna *millions de tonnes*			Ezer tonna *milliers de tonnes*		Millió tonna *millions de tonnes*	1929 = 100	ezrekben *en milliers*	
	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49
1919	.	.	59·2	.	.	.	.	.	5·0	4·4	10·25	17·32	1·63	660	790	.	.	159·4	252
1920	.	.	78·8	7·2	8·4	8·1	8·7	.	7·2	5·9	11·38	19·96	1·71	737	973	.	.	45·6	614
1921	.	.	81·4	10·5	13·6	10·4	10·8		6·6	6·6	12·02	21·34	1·42	577	918	.	60	71·5	454
1922	.	.	74·7	9·2	13·0	10·1	10·4	10·1	7·4	6·1	10·47	19·17	0·88	335	721	.	55	127·2	288
1923	4.216	.	77·0	9·9	13·5	12·0	13·3		10·1	7·3	12·35	16·27	1·81	817	1.180	.	58	207·3	248
1924	5.350	691	90·0	8·8	11·4	9·7	12·0		14·3	8·6	15·18	20·46	2·22	883	1.350	10·92	76	96·5	324
1925	5.522	643	89·5	10·7	14·8	12·5	13·0	3·1	15·1	9·2	12·56	18·60	2·01	1.166	1.475	10·79	79	49·4	267
1926	5.585	622	88·9	9·3	11·7	11·4	13·8	2·3	10·5	9·7	14·18	18·52	1·96	1.088	1.345	10·69	77	67·8	163
1927	6.114	692	95·1	11·0	12·5	12·8	14·6	2·6	12·5	10·0	14·02	19·62	2·42	1.260	1.689	11·41	89	52·9	208
1928	6.291	688	104·3	14·0	17·8	14·0	14·2	2·2	10·6	11·1	14·56	20·45	2·82	1.569	1.973	12·24	96	38·6	282
1929	6.447	678	108·7	14·4	18·3	14·0	14·9	2·3	10·4	11·6	16·52	22·56	3·16	1.645	2.193	13·67	100	41·6	230
1930	5.933	551	78·4	(13·8)	(17·9)	(12·2)	(13·1)	2·1	11·4	(11·4)	14·44	19·19	2·71	1.437	1.817	11·80	89	105·4	159
1931	5.430	432	68·6	11·2	13·9	10·7	12·2	2·3	8·2	10·4	13·10	17·93	2·05	1.165	1.514	10·70	81	291·3	254
1932	4.651	305	52·1	14·6	21·8	15·0	16·6	3·1	6·4	9·6	10·96	15·86	1·28	450	671	8·47	63	554·1	317
1933	4.246	297	45·7	19·8	20·9	13·4	15·8	1·5	5·2	8·0	10·64	15·06	1·26	499	734	8·25	60	738·3	209
1934	4.480	350	49·2	13·6	15·2	10·3	11·8	2·5	6·4	8·0	10·78	15·17	1·34	601	935	8·33	66	677·0	213
1935	4.638	327	52·0	16·9	16·4	10·5	10·3	1·8	5·7	7·7	10·89	15·11	1·55	812	1.196	8·84	70	686·3	219
1936	5.099	337	58·2	15·1	14·3	10·1	12·2	3·1	7·2	7·6	12·35	16·07	1·95	1.138	1.559	10·12	80	622·7	262
1937	5.397	463	72·5	14·0	14·8	11·1	13·7	3·4	7·6	8·2	16·95	18·04	3·27	1.675	2.315	12·60	96	409·0	586

[3]) A Kassa—bohumini vonal nélkül. — *Non compr. la ligne Kassa—Bohumin.* — [4]) 1928 óta a termésbecslés módszere az előző évekétől eltér. — *Depuis 1928, d'après une méthode d'évaluation différente de celle suivie pour les années précédentes.*

pénzpiacok pénzügyi segítségét is már a világháború utáni első években élvezték. A háború előttről származó terheknek csak kis részét voltak kénytelenek magukra vállalni, a nyugdíjterhek viszonylag jelentéktelenek voltak stb., stb. A cseh-szlovák gazdasági élet kedvező fejlődését jelzi, hogy a munkanélküliek száma 1920-ban rendkívül alacsony volt. Ebben az esztendőben tehát Cseh-Szlovákiában is csakúgy, mint a világgazdaság legtöbb országában, konjunktúrafellendülés uralkodott. Ez a konjunktúrafellendülés azonban csak rövid ideig tartott s utána válság kezdődött, amelynek során úgy az ipari, mint az agrártermékeknek ára hanyatlott, a termelés összezsugorodott, a munkanélküliség pedig nőtt. Ez a válság Cseh-Szlovákiában 1923-ban érte el tetőpontját. Ekkor — ismét a világáramlatoknak megfelelően — fellendülés indult meg, amely 1929-ig tartott. E fellendülés idején az ipari termékeknek olcsóbbodási folyamata ugyan lassan folytatódott, de ezt a termelés növekedésével járó költségcsökkenés ellensúlyozta, sőt túlkompenzálta. Az ipari termelés indexszáma a válságmély után 1929-ig közel megkétszereződött. A mezőgazdasági termékek árszintje viszont 1928-ig — szintén növekvő termelés mellett — csak kisebb mértékben ingadozott. Igaz, láttuk, hogy a mezőgazdasági termelés növekedése túlnyomórészt csak a cseh és morva területeken ment végbe s ezért a termelés növekedésének kedvező hatásában a szlovák és rutén föld, de a visszacsatolt magyar etnikájú területsáv népessége sem részesedett. 1929-től kezdve az agrártermékek ára 1933-ig bezárólag jelentősen hanyatlott s az azóta bekövetkezett áremelkedés részben csak a csehkorona többszöri leértékelésének volt köszönhető. Az 1933/34. évi válságmély óta az ipari árak is valamelyest megjavultak, de Cseh-Szlovákia a válságot még 1937-ben sem heverte ki, bár akkor az ipari termelés volumene már megközelítette az 1929. évi csúcsot. De míg 1929-ben a munkanélküliek száma csupán 42.000 volt, addig ez a szám 1933-ban 738.000-re nőtt és még 1936-ban is 623.000, 1937-ben pedig 409.000 volt.

*

Cseh-Szlovákia területi vesztesége arányaiban jóval kisebb, mint amilyent Magyarország Trianonban volt kénytelen elszenvedni. A Magyarországon az 1920-as évek legelején szerzett tapasztalatok alapján azonban valamennyire mégis következtethetünk arra, hogy Cseh-Szlovákia területének és lakosságának említett, a békeszerződések által odakényszerített népek jogos igényeinek részbeni kielégítéséből fakadó megnyirbálása a megmaradó Cseh-Szlovákia gazdasági életére minő hatásokkal lesz.

Cseh-Szlovákia multja gazdasági szempontból mindössze 20 éves. Kétségtelen, hogy ezalatt az idő alatt gazdasági tekintetben a mezőgazdasági és ipari területek között egy bizonyos kiegyensúlyozódási folyamat ment végbe. Ez a kiegyensúlyozódás a Szudétaterületnek és Teschennek elcsatolásával fölborult s csupán a magyarság jogos népi igényei egyrészének a müncheni döntés által való kielégítése révén állt részben ismét helyre. A Szudétavidék és Teschen környéke Európa legiparibb jellegű területeihez tartozik. A Cseh-Szlovákiában élt németeknek pl. mindössze 23%-a foglalkozott mező-, vagy erdőgazdasággal. Ezért a Szudétavidék lakossága élelmiszerellátás tekintetében Cseh-Szlovákia mezőgazdasági jellegű vidékeire volt utalva. Cseh-Szlovákia búza- és rozstermése pl. évi 35 millió q között mozgott. Behozatalra úgyszólván nem szorult, de kivitele is csak jelentéktelen volt. Ennek következtében a cseh-szlovákiai búzaár megszabása merőben a cseh gazdaságpolitika kezében volt. Ez a helyzet gyökeresen megváltozott volna abban az esetben, ha Cseh-Szlovákia csupán a Szudétavidéket és Teschent vesztette volna el. A Németországhoz és Lengyelországhoz átcsatolt terület népességének gabonafogyasztását évi 6—7 millió q-ra kell tenni, de e területen ennek a mennyiségnek csak legkisebb része termett meg. Cseh-Szlovákia tehát legalább 5—6 millió q gabonaneműt — de talán még ennél is többet — lett volna kénytelen exportálni, ha a müncheni megállapodás

alapján bekövetkezett területi veszteségek után a magyarság jogos igényeit nem elégítette volna ki. Ebben az esetben a most Magyarországhoz visszacsatolt északi terület gazdasági sorsa rendkívül mostoha lett volna. Cseh-Szlovákia — mint fentebb említettük — több millió q gabonaneműt lett volna kénytelen exportálni. 5—6 millió q gabonanemű exportja azonban távolról sem könnyű feladat és szükségszerűen nyomást gyakorol a gabonaneműek belföldi árára. Cseh-Szlovákia tehát nem remélhette volna azt, hogy a gabonaneműek belföldi ára továbbra is nagyobb legyen, mint a szóbanforgó exportországokban. Magyarország e tekintetben kedvezőbb helyzetben van, mert a nagy, vele barátságos országokkal, Olaszországgal és Németországgal kötött megállapodások még az 1938. évi rendkívül nagy termés évében is egy 20 pengő körüli búzaár biztosítását tették számára lehetővé.

És szem előtt kell tartani, hogy az említett nehézség nem csupán a gabonaneműek tekintetében, hanem a cseh agrártermelés számos más cikkénél is bekövetkezett volna. Exportországgá vált volna a sertés és szarvasmarha tekintetében, állati bőrkivitelét jelentősen fokoznia kellett volna stb.,stb. Mindennek következtében a szóbanforgó cikkeknek ára jelentősen hanyatlott volna. De még a tejtermékek, a kerti vetemények és a gyümölcs tekintetében is árhanyatlásoknak veszélye fenyegetett volna. Azt kell ugyanis szem előtt tartani, hogy akkor, amikor Cseh-Szlovákia a müncheni döntés alapján 3½ millió lakost veszített el, ez a mezőgazdaság piaci gazdálkodása szempontjából nem 25%-os, hanem ennél jóval nagyobb veszteséget jelentett. E 3½ millió embernek legkisebb része foglalkozott mezőgazdasággal, úgyhogy élelmiszerszükségletének legnagyobb részét pénzért a piacon vásárolta meg. A Szudétavidéknek és Teschennek elcsatolása után, de a magyar népi igények kielégítése előtt, Cseh-Szlovákiában egy agrárlakosra csupán 1½ nem agrárlakos esett, míg korábban 2. Ez rendkívül nagy horderejű változás. A tejtermékeknek, a gyümölcs- és főzelékféléknek, stb., stb. ára és értékesítési lehetősége ugyanis sokban a most említett aránytól függ. És Cseh-Szlovákiában épp ez az arány romlott volna meg, amellett, hogy az elvesztett lakosság a vagyonosabb, jobb árakat fizetni tudó és fizető ipari rétegből került ki. Mindezért valóban beláthatatlanok azok a veszélyek, amelyek az új helyzetben a cseh-szlovák mezőgazdaságot fenyegették, nem is szólva arról, hogy e veszélyeknek következményei elsősorban a visszacsatolt terület agrárnépességét sujtották volna.

Azt, hogy Cseh-Szlovákiában a bekövetkezett átalakulás után a közterheknek növekednie kell, nem szükséges részletesen bizonyítani. Az értékesítési lehetőségek megromlása s a közterhek növekedése együttesen az életszínvonal romlását idézik elő. Az objektív szemlélőnek Cseh-Szlovákiát illetőleg e lehetőség bekövetkeztét kell előre látnia. *A bécsi döntés a visszacsatolt északi terület gazdasági fejlődése szempontjából már csak ezért is előnyös.*

Varga István dr.

A történelmi, a trianoni és a megnagyobbodott Magyarország adatainak összehasonlítása.[1])

Comparaison des chiffres de la Hongrie d'avant-guerre, de celle du traité de Trianon et de la Hongrie récemment agrandie.[1])

Résumé. *En donnant les documents groupés ci-dessous, nous avons pour but d'indiquer, autant que possible, les principaux renseignements propres à comparer le territoire d'avant-guerre, celui selon le traité de Trianon et celui qui vient d'être agrandi. Pour la Hongrie augmentée de la zone septentrionale rétrocédée, ainsi que pour le territoire d'avant-guerre et pour celui selon le traité de Trianon, nous offrons des chiffres d'avant-guerre, en faisant ressortir, sous les rapports envisagés, la part qu'aurait eue le territoire d'aujourd'hui dans le cas où il nous aurait été laissé par le traité de Trianon.*

C'est d'après de vieilles données que nous sommes obligé d indiquer la part du territoire selon le traité de Trianon et celle du territoire agrandi du fait de la sentence de Vienne. Car pour la situation actuelle du territoire d'avant-guerre, les chiffres des Etats successeurs ne sont malheureusement guère propres à la comparaison. — En confrontant les chiffres concernant les trois territoires, on peut voir ce qui est resté, du territoire d'avant-guerre, en dehors des frontières de la Hongrie agrandie par l'arbitrage de Vienne.

*

Ez az adatgyüjtemény egybefoglalni igyekszik mindama főadatokat, amelyek összehasonlítást nyujtanak az integer, a Trianon szerinti és a jelenlegi országterületre vonatkozóan.

A visszacsatolt északi területtel megnagyobbodott Csonka-Magyarország adatai természetesen háború előtti adatok, éppúgy, mint az egész és a trianoni területre vonatkozó adatok. Azt mutatják, hogy minő részesedés jutott volna minden vonatkozásban a mai területre, ha már a trianoni béke a mostani területet hagyta volna birtokunkban. Sajnos, a történelmi országterület mai állapotára vonatkozó adatok az utódállamok adataiból egyáltalában nem, vagy csak igen csekély részben volnának összeállíthatók s így kénytelenek vagyunk a kisebb és a nagyobb csonka terület részesedését a régi adatok alapján kimutatni. De még e háború előtti adatokon nyugvó számítások is nehézségekbe ütköznek. Számos esetben megfelelő adatokat nem is közölhetünk, más esetekben az egyes területekre vonatkozó adatok nem ugyanazon év, hanem csak közeli évek adatai. Tudni

Terület és népesség (1910). — *Territoire et population (1910).*

Terület — *Spécification*	Terület *Territoire* km²	Terület *Territoire* %	Népesség *Population* száma *en nombres absolus*	Népesség *Population* %
Trianon előtti Magyarbirod. – *Hongrie d'avant le traité de Trianon*	**325.411**	*100·0*	**20,886.487**	*100·0*
Territoire Ausztriához csatolt terület — *annexé à l'Autriche*	4.020	*1·2*	291.618	*1·4*
Territoire A trianoni békeszerződésben Cseh-Szlovákiához csatolt terület — *annexé, à Trianon, à la Tchéco-Slovaquie* . .	61.633	*18·9*	3,517.568	*16·8*
Territoire A visszacsatolás után Cseh-Szlovákiánál maradt terület — *laissé à la Tchéco-Slovaquie, après la rétrocession*	49.718	*15·3*	2,654.821	[2])*12·7*
Territoire Jugoszláviához csatolt terület — *annexé à la Yougoslavie*	63.092	*19·4*	4,131.249	*19·8*
Territoire Lengyelországhoz csatolt terület — *annexé à la Pologne* .	589	*0·2*	23.662	*0·1*
Territoire Olaszországhoz csatolt terület — *annexé à l'Italie*	21	*0·0*	49.806	*0·2*
Territoire Romániához csatolt terület — *annexé à la Roumanie* . .	103.093	*31·7*	5,257.467	*25·2*
A trianoni békeszerződésben elcsatolt terület összesen — *Total des territoires détachés de la Hongrie à Trianon*	232.448	*71·4*	13,271.370	*63·5*
A megnagyobbodott Magyarországtól elcsatolva maradt terület összesen — *Territoire hongrois non restitué à la Hongrie augmentée du territoire septentr. rétrocédé*	220.533	*67·8*	12,408.623	[2])*59·4*
Trianoni Magyarország — *Hongrie du traité de Trianon* . . .	92.963	*28·6*	7,615.117	*36·5*
Csonka Magyarország a visszacsatolt északi területtel — *Hongrie du traité de Trianon et le territoire septentr. rétrocédé*	104.878	*32·2*	8,477.864	*40·6*

[1]) V. ö.: „A háború előtti Magyarország statisztikai adatai a megmaradt és elvesztett területek szerint részletezve." M. Stat. Szemle 1923. 7—8. sz.; valamint: „Trianon mérlege." M. Stat. Szemle 1938. évf. 4. sz. — *Voir l'article intitulé: „Données statistiques de la Hongrie d'avant-guerre, spécifiées suivant les territoires conservés et perdus et celui portant pour titre „Le bilan de l'état créé par le traité de Trianon", Revue Hongroise de Statistique, 1923, nos 7—8 et 1938, no 4.*

[2]) Az Ausztriával egyesült Németország és Lengyelország részesedésével együtt. — *Avec les territoires récemment rattachés à l'Allemagne (augmentée de l'Autriche) et à la Pologne.*

kell azt is, hogy a trianoni Magyarország adatai — a népességi adatok kivételével — általában csak járási pontossággal készültek, olyformán, hogy az egyes járások ahhoz a területhez számíttattak, amelyhez nagyobb részük esett. Ezzel szemben a visszacsatolt északi terület adatait a legtöbb esetben sikerült községekig menő pontossággal kiszámítani.

Minthogy a visszacsatolt terület mindennemű viszonyait — ha nem is ebben a beállításban — e szám egyes szakcikkei méltatják, az adatok kommentálásától eltekintünk. Ékesen szólnak azok önmagukban is s a háromféle országterület adatainak szembeállításával lemérhetjük: mily nagy mértékű országunk megcsonkítása az új határváltozás után is.

A történelmi, a trianoni és a megnagyobbodott Magyarország adatai.

Chiffres de la Hongrie d'avant-guerre, de celle du traité de Trianon et de la Hongrie récemment agrandie.

Megnevezés *Spécification*	Trianon előtti Magyarbirodalom *Hongrie d'avant le traité de Trianon*		Trianoni Magyarország *Hongrie du traité de Trianon*			Megnagyobbodott Magyarország *Hongrie agrandie*		
	szám *nombres absolus*	megoszlás %	szám *nombres absolus*	megoszlás %	Magyarbirodalom %-ában - *Par rapport à la Hongrie d'avant le traité de Trianon, %*	szám *nombres abs.*	megoszlás %	Magyarbirodalom %-ában - *Par rapport à la Hongrie d'avant le traité de Trianon, %*
Anyanyelvi megoszlás (1910). — *Répartition de la population suivant la langue maternelle (1910).*								
Magyar — *Hongrois*	10,050.575	*48·1*	6,730.996	*88 4*	*67·0*	7,477.908	*88·2*	*74·4*
Német — *Allemands*	2,037.435	*9·8*	554.594	*7·3*	*27·2*	571.935	*6·8*	*28·1*
Tót — *Slovaques*	1,967.970	*9·4*	165.273	*2·2*	*8·4*	248.701	*2·9*	*12·6*
Oláh — *Roumains*	2,949.032	*14·1*	28.434	*0·4*	*1·0*	28.743	*0·3*	*1·0*
Rutén — *Ruthènes*	472.587	*2·3*	1.133	*0·0*	*0·2*	10.074	*0·1*	*2·1*
Horvát — *Croates*	1,833.162	*8·8*	41.979	*0·5*	*2·3*	42.210	*0·5*	*2·3*
Szerb — *Serbes*	1,106.471	*5·3*	26.171	*0·3*	*2·4*	26.264	*0·3*	*2·4*
Egyéb — *Autres*	469.255	*2·2*	66.537	*0·9*	*14·2*	72.029	*0·9*	*15·3*
Összesen — *Total*	**20,886.487**	*100·0*	**7,615.117**	*100·0*	*36·5*	**8,477.864**	*100·0*	*40·6*
Vallási megoszlás (1910). — *Répartition par religion (1910).* *en* — 1000-ben								
Róm. kat. — *Cath. rom.*	10.889	*52·1*	4.786	*62·8*	*44·0*	5.309	*62·6*	*48·8*
Gör. kat. — *Gréco-cath.*	2.026	*9·7*	166	*2·2*	*8·2*	219	*2·6*	*10·8*
Ref. — *Calvinistes*	2.621	*12·6*	1.633	*21·4*	*62·3*	1.819	*21·5*	*69·4*
Ág. hitv. ev. — *Luthér.*	1.340	*6·4*	485	*6·4*	*36·2*	518	*6·1*	*38·6*
Görög keleti — *Gréco-orientaux*	2 987	*14·3*	61	*0·8*	*2·0*	62	*0·7*	*2·1*
Unitárius — *Unitaires*	74	*0·3*	5	*0·1*	*6·8*	5	*0·1*	*6·8*
Izraelita — *Israélites*	932	*4·5*	471	*6·2*	*50·5*	538	*6·3*	*57·7*
Egyéb — *Autres*	17	*0·1*	8	*0·1*	*47·1*	8	*0·1*	*47·1*
Összesen — *Total*	**20.886**	*100·0*	**7.615**	*100·0*	*36·5*	**8.478**	*100·0*	*40·6*
Foglalkozási megoszlás (1910). — *Répartition par profession (1910).* *en* — 1000-ben								
Őstermelés — *Production du sol*	13.466	*64·5*	4.260	*55·9*	*31·6*	4.776	*56·3*	*35·5*
Bányászat — *Professions minières*	215	*1·0*	87	*1·2*	*40·5*	91	*1·1*	*42·3*
Ipar — *Industrie*	3.361	*16·1*	1.533	*20·1*	*45·6*	1.680	*19·8*	*50·0*
Kereskedelem — *Commerce*	722	*3·5*	351	*4·6*	*48·6*	386	*4·5*	*53·5*
Közlekedés — *Transports et voies de communicdtion*	630	*3·0*	308	*4·0*	*48·9*	344	*4·1*	*54·6*
Közszolgálat és szabadfoglalkozások — *Services publics et professions libérales*	686	*3·3*	303	*4·0*	*44·2*	336	*4·0*	*49·0*
K. m. n. napszámos — *Journaliers s. a. i.*	501	*2·4*	178	*2·4*	*35·5*	199	*2·3*	*39·7*
Házicseléd — *Domestiques*	431	*2·0*	215	*2·8*	*49·9*	237	*2·8*	*55·0*
Egyéb foglalkozású — *Autres professions*	874	*4·2*	380	*5·0*	*43·5*	429	*5·1*	*49·1*
Összesen — *Total*	**20 886**	*100·0*	**7.615**	*100·0*	*36·5*	**8.478**	*100·0*	*40·6*

A történelmi, a trianoni és a megnagyobbodott Magyarország adatai.

Chiffres de la Hongrie d'avant-guerre, de celle du traité de Trianon et de la Hongrie récemment agrandie.

Megnevezés — *Spécification*	Trianon előtti Magyarbirodalom *Hongrie d'avant le traité de Trianon*	Trianoni Magyarország *Hongrie du traité de Trianon*		Megnagyobbodott Magyarország — *Hongrie récemment agrandie*	
		szám *Nombres abs.*	%	szám *Nombres abs.*	%
A földterület megoszlása mívelési ágak szerint kat. holdban. — *Répartition de la superficie suivant les branches de culture, en arp. cad.*					
Szántóföld — *Terres arables*	1911 24,279.398 1915 24,781.127	1) 9,725.581	*39·2*	10,928.734	*44·1*
Kert — *Jardins*	1911 747.789 1915 760.301	1) 172.982	*22·7*	202.160	*26·6*
Rét — *Prés et prairies*	1911 5,508.622 1915 5,333.269	1) 1,159.095	*21·7*	1,334.980	*25·0*
Szőlő — *Vignes*	1911 549.279 1915 600.444	1) 379.873	*63·3*	392.359	*65·4*
Legelő — *Pâturages*	1911 6,869.974 1915 6,744.634	1) 1,759.588	*26·1*	1,940.231	*28·8*
Erdő — *Bois et forêts*	1911 15,439.761 1915 15,223.917	1) 1,911.386	*12·6*	2,255.309	*14·8*
Nádas — *Roselières*	1911 111.911 1915 91.582	1) 49.060	*53·6*	52.281	*57·1*
Nem termőterület — *Terres ne produisant rien*	1911 2,963.600 1915 2,918.172	1) 1,005.024	*34·4*	1,122.072	*38·5*
Összesen: — *Total*	**56,470.334** **56,453.446**	1) **16,162.589**	*28·6*	**18,228.126**	*32·3*
Mezőgazdasági termények learatott területe kat. holdban. — *Terres où des produits agricoles ont été récoltés, en arp. cad.*					
Búza — *Froment*	1911 6,443.106 1911/15 6,333.799	2,626.785	*41·5*	2,926.228	*46·2*
Rozs — *Seigle*	1911 1,921.925 1911/15 2,010.822	1,183.575	*58·9*	1,292.926	*64·3*
Árpa — *Orge*	1911 2,035.346 1911/15 2,038.913	913.249	*44·8*	1,122.325	*55·0*
Zab — *Avoine*	1911 2,039.308 1911/15 2,043.210	599.673	*29·3*	687.652	*33·7*
Tengeri — *Maïs*	1911 5,002.618 1911/15 5,010.882	1,493.453	*29·8*	1,606.490	*32·1*
Burgonya — *Pommes de terre*	1911 1,212.469 1911/15 1,216.924	421.505	*34·6*	479.792	*39·4*
Mezőgazdasági termények termésmennyisége métermázsában. — *Rendements des produits agricoles, en quintaux métriques.*					
Búza — *Froment*	1911 51,730.917 1911/15 44 497.421	19,950.076	*44·8*	22,220.574	*49·9*
Rozs — *Seigle*	1911 12,782.743 1911/15 13,225.943	8,042.139	*60·8*	8,755.518	*66·2*
Árpa — *Orge*	1911 16,598.612 1911/15 15,628.568	7,141.212	*45·7*	8,975.418	*57·4*
Zab — *Avoine*	1911 13,819.879 1911/15 13,366.160	4,404.705	*33·0*	4,906.278	*36·7*
Tengeri — *Maïs*	1911 41,004.895 1911/15 48,132.242	15,055.696	*31·3*	15,743.998	*32·7*
Burgonya — *Pommes de terre*	1911 50,470.990 1911/15 57,053.781	19,458.893	*34·1*	21,941.942	*38·5*
Bab — *Haricots*	1911 2,650.339 1911/15 2,704.338	699.951	*25·9*	707.434	*26·2*
Lenfonál — *Fils de lin.*	1911 92.442 1911/15 125.958	29.425	*23·4*	35,602	*28·3*
Kenderfonál — *Fils de chanvre*	1911 509.564 1911/15 465.242	109.886	*23·6*	129,655	*27·9*
Cukorrépa — *Betteraves à sucre*	1911 29,875.930 1911/15 38,922.998	15,019.512	*38·6*	19,907.187	*51·4*
Takarmányrépa — *Betteraves fourrag.*	1911 52,768.126 1911/15 61,571.070	37,633.606	*61·1*	40,946.381	*66·5*
Csalamádé — *Maïs fourrag.*	1911 22,034.247 1911/15 34,540.161	24,055.253	*69·6*	25,412.849	*73·6*
Széna és sarju — *Foin et regain*	1911 102,440.178 1911/15 112,067.840	25,772.894	*23·0*	28,358.404	*25·3*
Lucerna és lóhere — *Lucerne et trèfle*	1911 21 308.808 1911/15 25,397.624	10.326.019	*40·7*	11,239.984	*44·3*
Must — *Moût*	1911 4,939.498 1911/15 2) 4,029.534	2) 1,997.622	*49·6*	2,081,278	*51·7*

1) **1923 július 1-i** állapot. — *1er juill. 1923.* 2) Hektoliter — *Hectolitres.*

A történelmi, a trianoni és a megnagyobbodott Magyarország adatai.

Chiffres de la Hongrie d'avant-guerre, de celle du traité de Trianon et de la Hongrie récemment agrandie.

Részletezés — *Spécification*	Trianon előtti Magyarbirodalom *Hongrie d'avant le traité de Trianon*	Trianoni Magyarország *Hongrie du traité de Trianon*		Megnagyobbodott Magyarország *Hongrie agrandie*	
	szám — *en nombres absolus*		%	szám — *en nombres abs.*	%
Állatállomány (1911). — *Cheptel (1911).*					
Szarvasmarha — *Bêtes à cornes*	7,319.121	2,149.756	*29·4*	2,457.518	*33·6*
Sertés — *Porcs*	7,580.446	3,322.407	*43·8*	3,603.086	*47·5*
Ló — *Chevaux*	2,351.481	896.498	*38·1*	994.783	*42·3*
Juh — *Moutons*	8,548.204	2,406.041	*28·1*	2,732.478	*32·0*
Bányászati és kohászati termékek termelése métermázsában (1915). *Production des mines et des hauts fourneaux (1915), en q m.*					
Feketeszén — *Houille*	10,972.546	7,992.068	*72·8*	7,992.068	*72·8*
Barnaszén — *Lignite*	81,636.167	56,770.119	*69·5*	56.770.119	*69·5*
Vas — *Fer*	3,883.470	1,225.192	*31·5*	1,225.192	*31·5*
Vasérc — *Minerai de fer*	12,382.683	2,096.232	*16·9*	3,697.047	*29·9*
Mangánérc — *Minerai de manganèse*	117.094	—	—	—	—
Kénkovand — *Pyrite jaune*	1,087.838	—	—	—	—
Antimonérc — *Minerai d'antimoine*	114.273	—	—	61.888	*54·2*
Horganyérc — *Minerai de zinc*	1.330	—	—	1.400	*105·3*
Rézérc — *Minerai de cuivre*	104.642	—	—	—	—
Arany és ezüstérc [1]) — *Minerais d'or et d'argent* [1])	3,019.308	—	—	—	—
Bauxit — *Bauxite*	590.670	—	—	—	—
Kőolaj — *Huile minérale*	65.363	—	—	—	—
So — *Sel*	2,483.471	—	—	—	—
Gyári ipartelepek (1913). — *Etablissements manufacturiers (1913).*					
Ipartelepek száma — *Nombre des établissements*	4.688	2.075	*44·3*	2.241	*47·8*
Mótorok száma — *Nombre des moteurs*	12.623	6.072	*48·1*	6.638	*52·6*
Mótorok lóereje — *Chevaux-vap. des moteurs*	841.792	402.688	*47·8*	433.432	*51·5*
Felhasznált ásványszén q — *Charbons de mines employés, q*	65,749.669	40,927.401	*62·2*	43,728.651	*66·5*
Évi legnagyobb munkáslétszám — *Maximum du nombre des ouvriers au cours de l'année*	474.864	223.043	*47·0*	240.588	*50·7*
Munkában töltött napok száma — *Nombre des journées de travail effectuées*	110,685.664	54,403.566	*49·2*	58,579.223	*52·9*
Kifizetett munkabérek aranykoronában — *Salaires payés, en couronnes-or*	387,489.068	213,489.457	*55·1*	225,868.176	*58·3*
Termelés eladási értéke aranykoronában — *Valeur des produits, à la vente, en couronnes-or*	3.135,169.000	1.641,578.772	*52·4*	1.779,052.772	*56·7*
A gyáripari termelés megoszlása iparágak szerint (1913). *Répartition par branche d'industrie de la production manufacturière (1913).* Eladási érték ezer aranykoronában. — *Valeur à la vente, en milliers de couronnes-or.*					
I. *Industries* Vas- és fémipar — *sidérurgique et métallurgique*	503.087	252.586	*50·2*	258.966	*51·5*
II. Gépgyártás — *construction mécanique*	305.446	251.303	*82·3*	255.588	*83·7*
III. Kő-, agyag- stb. ipar — *de la pierre, poterie, etc.*	136.581	70.874	*51·9*	76.030	*55·7*
IV. Fa- és csontipar — *du bois et de l'os*	224.075	41.596	*18·6*	44.431	*19·8*
V. Bőr-, sörte- stb. ipar — *du cuir, du crin, du poil, etc.*	91.249	44.951	*49·3*	50.232	*55·0*
VI. Fonó- és szövőipar — *textile*	208.629	82.243	*39·4*	90.516	*43·4*
VII. Ruházati ipar — *du vêtement*	33.393	24.805	*74·3*	24.899	*74·6*
VIII. Papirosipar — *du papier*	52.520	10.692	*20·4*	12.949	*24·7*
IX. Élelmezési stb. ipar — *de l'alimentation, etc.*	1,287.707	695.424	*54·0*	792.912	*61·6*
X. Vegyészeti ipar — *chimique*	241.993	124.501	*51·4*	129.480	*53·5*
XII. Sokszorositóipar — *polygraphique*	50.489	42.604	*84·4*	43.049	*85·3*
Összes termelés — *Production totale*	**3,135.169**	**1,641.579**	*52·4*	**1,779.052**	*56·7*

[1]) Arany- és ezüsttartalmú réz- és ólomérccel együtt — [1]) *Y compris les minerais de cuivre et de plomb contenant de l'or et de l'argent.*

A történelmi, a trianoni és a megnagyobbodott Magyarország adatai.

Chiffres de la Hongrie d'avant guerre, de celle du traité de Trianon et de la Hongrie récemment agrandie.

Megnevezés — *Spécification*		Trianon előtti Magyarbirodalom — *Hongrie d'avant le traité de Trianon*	Trianoni Magyarország *Hongrie du traité de Trianon*		Megnagyobbodott Magyarország[1]) *Hongrie récemment agrandie*[1])	
		szám — *nombres abs.*	szám — *nombres abs.*	%	szám *nombres abs.*	%
Vasutak, közutak hossza kilométerben (1915) — *Longueur des chemins de fer et routes, en km. (1915).*						
Vasút — *Chemins de fer*		22.081	8.364	*37·9*	9.464	*42·9*
Állami út — *Routes d'Etat*		12.195	3.195	*26·2*	4.095	*33·6*
Törvényhatósági út — *Routes des comitats*		37.225	14 338	*38·5*	16.838	*45·2*
Állami és törvényhatósági út együtt — *Ensemble des routes d'Etat et des routes appartenant aux comitats*		49.420	17.533	*35 5*	20.933	*42·5*
A vasút hosszából esik — *Longueur des voies ferrées:*						
100 km²-re — par 100 km²		*6·8*	*9 0*	—	*9·0*	—
100.000 lélekre — pour 100.000 habitants		*105·7*	*104 8*	—	*111·6*	—
A közút hosszából esik: — *Longueur des routes indiquées plus haut:*						
100 km²-re — par 100 km²		*15·2*	*18·8*	—	*20·0*	—
100.000 lélekre — pour 100.000 habitants		*236·6*	*219·7*	—	*247·6*	—
Bankok, takarékpénztárak és földhitelintézetek adatai ezer koronában. *Données sur les banques, caisses d'épargne et crédits fonciers, en milliers de couronnes.*						
Hitelintézetek száma — *Nombre des établissements de crédit*	1913	2.049	.	.	761	*37·4*
	1915	2.034	674	*33·1*		
Saját tőke — *Capitaux leur appartenant en propre*	1913	2,254.413	.	.	1,567.405	*68·7*
	1915	2,281.004	1,517.000	*66·5*		
Idegen tőke — *Capitaux ne leur appartement pas en propre*	1913	10,039.571	.	.	9,754.374	*80·8*
	1915	12,067.118	9,567.900	*79·3*		
Ebből: — *Dont:*						
Takarékbetét — *Dépôts d'épargne*	1913	3,866.217	.	.	3,965.571	*96·5*
	1915	4,108 466	3,796.000	*92·4*		
Zálogievél — *Obligations foncières*	1913	3,891.857	.	.	3,516.500	*89·9*
	1915	3.912.393	3,516.500	*89·9*		
Vagyon — *Avoirs*	1913	13,052.617	.	.	11,467.678	*75·5*
	1915	15,200.293	11,221.600	*73·8*		
Ebből: — *Dont:*						
Váltótárca — *Portefeuille commercial*	1913	3,113.802	.	.	1,966.714	*61·9*
	1915	3,175.905	1,864.500	*58 7*		
Jelzálogos kölcsön — *Prêts hypothécaires*	1913	4,864.811	.	.	3,877.456	*80·7*
	1915	4,806.566	3,809.500	*79·3*		
Értékpapírtárca — *Portefeuille-titres*	1913	1,422.022	.	.	1,443.278	*76·4*
	1915	1,890.268	1,424.200	*75·4*		
Nyereség — *Bénéfice*	1913	215.843	.	.	142.109	*72·4*
	1915	196.286	136.600	*69·6*		
Közoktatás (1913/14).[2]) — *Instruction publique (1913-14).*[2])						
Kisdedóvók, állandó és nyári menedékházak. — *Maternelles; asiles (refuges) p. enfants, permanents ou d'été.*						
Intézet — *Etablissements*		2.958	1.215	*41·1*	1.317	*44·5*
Óvónő — *Institutrices*		2.694	1.115	*41·4*	1.216	*45·1*
Tanuló — *Elèves*		269.852	121.363	*45 0*	127.011	*47·1*
Elemi iskolák. — *Ecoles primaires élément.*						
Intézet — *Etablissements*		16.929	6.435	*38·0*	7.450	*44·0*
Tanerő — *Membres du personnel enseignant*		35.253	16.089	*45·6*	17.938	*50·9*
Tanuló — *Elèves*		1,971.141	860.202	*43·6*	967.118	*49·1*
Polgári iskolák. — *Ecoles primaires supérieures, dites bourgeoises.*						
Intézet — *Etablissements*		532	240	*45·1*	263	*49·4*
Tanerő — *Membres du personnel enseignant*		4.637	2.362	*50·9*	2.554	*55·1*
Tanuló — *Elèves*		109.095	59.991	*55·0*	64.853	*59·4*
Fiú középiskolák. — *Etablissements d'enseignement secondaire pour garçons.*						
Intézet — *Etablissements*		221	104	*47·1*	118	*53·4*
Tanerő — *Membres du personnel enseignant*		3.554	1.725	*48·5*	1.963	*55·2*
Tanuló — *Elèves*		76.331	39.647	*51·9*	44.441	*58·2*

[1]) E rovat adatai, minthogy azok kiszámításánál, más adat híján a trianoni terület 1915. évi adataihoz a visszacsatolt északi terület legújabb adatai adattak hozzá, a megnagyobbodott Magyarország közlekedési hálózatát az új építésekre való tekintettel feltehetően nagyobbnak mutatja, mint az 1915. évben volt. — *Dans cette rubrique, où faute d'autres renseignements, on a ajouté, aux données (relatives à 1915) du territoire délimité à Trianon, les chiffres les plus récents du territoire seutentr. rétrocédé, les chiffres du réseau ferroviaire donnent, vu les constructions nouvelles, un tableau probablement supérieur à celui de 1915.*

[2]) **Anyaország.** — *Hongrie proprement dite.*

Elekes Dezső dr.

népszámlálás szerint kimutatott nemzetiségi aránya alapján megillette volna.

A magyar bankokat, hitelintézeteket, továbbá a magyar birtokosokat, vállalkozókat és kereskedőket részben a bank- és földreformtörvény, részben az államilag támogatott erős verseny teljesen tönkretette. Az egyedüli gazdasági tér, melyen a magyarság jelentős eredményt tudott elérni, a kisemberek gazdasági szervezete, a szövetkezet volt. 1925-ben a volt magyar Hangya nyomdokain alakult a „Hanza" szövetkezeti áruközpont. Ez az egész Nyugatszlovenszkóra szétágazó és jelentős magyar rétegnek kenyeret adó intézmény idővel egész Szlovákiára és Ruténiára is kiterjesztette munkakörét. A 340 felvidéki magyar szövetkezetből 310 a Hanzá-hoz tartozott, holott a háború előtt mindössze 260 magyar fogyasztási szövetkezet működött a Felvidéken. Fájlalja azonban a szerző a hitel-, földbérlő, termelő és értékesítő szövetkezetek hiányát.

A felvidéki magyarság kulturális életéről a következő adatokban számol be. Míg a történeti részekben 48 ezer lélekre esett egy középiskola, addig a magyaroknál 137.000-re. Öt önálló magyar középiskola és három magyar tagozat működött 1936-ban a Felvidéken. Mégsem annyira az iskolák száma volt a sérelmes, mint inkább azok szelleme volt a veszélyes a magyar ifjúságra. 839 magyar elemi iskola és 36 magyar tagozat mellett pedig a magyar gyerekek sok tízezerre menő tömege kényszerült idegennyelvű iskolákba.

Igen pesszimistának tartjuk szerző ama nézetét, mely az idegen nyelvű iskolákba járó magyar fiatalságnak kb. 50%-át elvesztettnek tartja az összmagyarság számára, akiket részben az idegen iskolákban szerzett meggyőződés, részben a kenyérgondok szakítottak volna le az összmagyarság törzséről. *L. E. dr.*

Magyarok Cseh-Szlovákiában 1918—1938.

Les Hongrois en Tchéco-Slovaquie, 1918—1938.

Szerkesztette: Borsody István dr. — *Rédigé par le Dr Etienne Borsody.*

Az Ország Útja kiadása. — *Publication de l'Ország Útja.*

224 lap. — *pages.*

A kerek 14 ív tulajdonképen kevés is ahhoz a hatalmas anyaghoz, amit ez a gazdag tartalmú kötet felölel. Végigvezet a cseh-szlovák elnyomás alatt sínylődő magyarság nehéz harcának minden küzdőterén. A mű nyolc fejezetre tagolva 23 különböző író tollából származó cikk keretében számol be a kisebbségi magyar sorsról.

Kezdve a keresztény egyházak húszesztendős történetén, behatóan tárgyalja a magyarság néprajzi helyzetét és politikai életét, majd a gazdasági élet alakulásáról ad összefoglaló képet. A legterjedelmesebb fejezet a művelődés kérdésével foglalkozik, de a kisebbségi magyarság kultúrális szervezkedése történetének, továbbá a magyar iskolák, az irodalom, a művészet, a tudományművelés és a sajtó húszéves küzdelmének vázolása mellett külön foglalkozik a kisebbségi magyar társadalom és az új nemzedék problémáival is. Végül az utolsó fejezet a szlovákok és csehek magatartását a magyarokkal szemben, továbbá a cseh-szlovákiai magyarság helyzetét és viszonyát Magyarországgal, valamint Európa többi államaival veszi tüzetes vizsgálat alá.

A statisztikus érdeklődésére főként *Varga* Imrének „A statisztika tükrében" című néprajzi cikke tarthat különösképen számot. Az 1930-as cseh népszámlálásból kiindulva mutatja be a cseh-szlovákiai magyarság népmozgalmának húszéves alakulását. Kár, hogy a tudvalevőleg rosszhiszeműen összeállított cseh statisztika szándékosságaira csupán utal s meg sem kísérelvén az adatok megfelelő értékű helyesbítését, nyersen használja fel azokat. Természetes tehát, hogy a végeredmények végtől-végig kedvezőtlenek a magyarságra nézve.

A kötet rendkívül tanulságos a kisebbségi magyar sors megismerése, de egyben a felszabadult területen folytatandó társadalom- és gazdaságpolitika szempontjából is. *F. Z. dr.*

Tarján Ödön — Fall Endre dr.: Magyarok, szlovákok és ruthének a Dunavölgyében.

Edmond Tarján et Dr André Fall: Les Hongrois, Slovaques et Ruthènes du bassin danubien.

Budapest, 1938. 55 l. — *pages* + 3 térkép — *cartes.*

A nemzetközi politikai viszonyok jelen állása mellett egyelőre még nem lehet tudni, hogy a müncheni egyezmény mennyi időre biztosította Európa békéjét. A háború akkori közvetlen veszélyét mindenesetre elhárította s általános emberi szempontból ez a nagy jelentősége. Magyar szempontból azonban az a különös értéke, hogy idegen impérium alatt életharcukat vívó kisebbségi magyarok egy milliós tömegét megszabadította a szomorú sorsától. A Prága uralma alatt sínylődő magyarok zöme tehát visszakerült az anyaországhoz, de él még a benesi fikció, mely népi egységnek nevezte a szlovák és rutén népnek cseh uralom alá kényszerítését. Ennek a még mindig nem likvidált hamisításnak propagandasztikus előkészítését s az antant hatalmak világháború utáni vezető politikusainak köztudatába való csempészését, majd az 1918—1938. évek közti történelmét, továbbá ezután várható következményeit tárják fel a könyv szerzői.

Elképesztenek azok a sorok, melyekben azt mutatják be, milyen eszközöket használtak e szörny-állam szülői — Benes és Masaryk — a vi-

lágháborút likvidáló antant államférfiak megtévesztésére. Csak természetes, hogy a történelmi tények meghamisításával, a népszámlálási adatok elferdítésével s a geopolitikai szempontok félredobásával létrehozott állam magánviselte tákoltságának minden bélyegét. Ennek igazolására a szerzők először is azt az áldatlan harcot írják le, melyet a gyarmati sorsra szánt Szlovákia és Kárpátalja „testvérnépei" 20 esztendőn keresztül szakadatlanul vívtak a szerződésileg megígért, de soha meg nem adott autonómiáért, majd pedig a kisebbségként bekebelezett magyarság ellen folytatott 20 éves kíméletlen és tervszerű cseh hadjáratról számolnak be. A magyarságnak és intézményeinek gyökeres kiirtását szolgáló cseh kisebbségi politikát a csehek féktelen magyargyűlölete irányította, mely nemcsak a magyarság politikai jogainak korlátozását, kultúrális intézményeinek megnyírbálását célozta, hanem gazdasági erejének tervszerű tönkretételét is. A banktörvény, a földreform, az ipar-, adó- és tarifapolitika mind ezt a célt szolgálta; eredményük a magyarság gazdasági erejének megtörése mellett nem is lehetett más, mint Szlovákia és Ruténföld cseh gyarmattá válása.

A müncheni egyezménnyel megváltozott a csehszlovák állam politikai helyzete, hatalmi súlya és egész gazdasági struktúrája, aminek a Magyarországtól elvett területek szempontjából a szerzők részletes statisztikai adatokkal alátámasztott alapos indokolása szerint az a mélyreható következménye, hogy a szlovák és rutén népnek most már semmiféle érdeke sem fűződik ahhoz, hogy sorsát továbbra is ahhoz a néphez kösse, melytől az új gazdasági helyzetben annyi gazdasági támaszt sem várhat, mint a multban s mely nép változott helyzetében csak fokozhatja azt az elnyomást, melyben a szlovák és rutén népnek eddig is része volt.

A könyv végigolvasása megerősíti azt a megingathatatlan hitünket, hogy a müncheni egyezmény által megindult bomlási folyamatát ennek a megtévesztésen és hamisításon felépült országnak nem állíthatta meg még a színleges autonómiák osztása sem, mert a magyar, szlovák és rutén népnek gazdasági és földrajzi okokból folyó egymásrautaltsága olyan reális adottság, mely a szlovák és rutén népnek a magyarsághoz való önkéntes csatlakozását kell, hogy eredményezze.

G. G. dr.

Felvidék! — *Le territoire septentrional.*
Dante kiadás. — *Editions Dante.*
Budapest, 1938. 344 l. — *pages.*

Azokban a lelkesedéstől átfűtött napokban, mikor katonáink megindultak a ledőlt trianoni határon túli területekre, mindenki — tudásszomjtól, sokszor talán kíváncsiságtól hajtva — érdeklődni kezdett, hogy tulajdonképen mit is kapott vissza Magyarország a bécsi döntéssel. Ezt az érdeklődést kívánta kielégíteni a Dante kiadásában megjelent „Felvidék!" c. könyv is, a Felvidék multjáról és jelenéről, részletesen ismertetve a „visszaszerzett és még visszavárt Felvidék" történetét, mai életét, kultúráját, földrajzát, néprajzát és műemlékeit. *Jaross* Andor felvidéki miniszter előszava és *Mécs* László aktuális költeménye után *Cholnoky* Jenő, *Benda* Jenő, *Rády* Elemér és *Juhász* Vilmos tollából mozaikszerű képek alapján ismerhetjük meg a Felvidék szerepét a magyar történelemben, a jelentős évszámokat, a felvidéki híres magyarok névsorát, továbbá a Felvidék földrajzi vázlatát, magyar népét és művészeti emlékeit. Igen érdekes a felvidéki városok szerepének bemutatása az ezeréves magyar történelem folyamán. Végül a felvidéki és az anyaországbeli magyarság húsz éves — a revizióért folytatott — harcának vázlatát találjuk. Ízléses, mélynyomású fényképek teszik színesebbé a könyvet.

Statisztikai szempontból figyelemreméltók a *Kéz* Andor tervezése alapján készült áttekintő gazdasági és népesedési térképek a felvidéki ipari központokról, az erdő- és mezőgazdasági területekről, a népsűrűségről, vasúthálózatról, ásványi kincsekről és a városok nemzetiségi megoszlásáról. Tanulságosak a Magyarország ezeréves területi változásait feltüntető térképek és a megnagyobbodott Magyarország Európában elfoglalt helyét szemléltető grafikonok. Függelékként találjuk a visszaszerzett Felvidék, a megnagyobbodott Magyarország és a dunavölgyi államok adatait összefogó statisztikai táblázatokat. Természetesen az ilyen aktualitásra törekvő, gyorsan készült munka nem vállalkozhatott pontos adatközlésre — adatok nem is állottak rendelkezésre —, de a becslésszerű számok is alkalmasak arra, hogy első, átfogó képet adjanak a visszaszerzett északi területről és a határkiigazítás dunavölgyi jelentőségéről.

F. E. dr.

A M. kir. Központi Statisztikai Hivatal könyvtárába utolsó nyomtatott katalógusának megjelenése (1934. június) óta érkezett felvidéki vagy felvidéki vonatkozású munkák.

Ouvrages parus sur le territoire septentrional rétrocédé ou concernant ce territoire, reçus par la bibliothèque de l'Office Central Royal Hongrois de Statistique depuis la publication (juin 1934) de son dernier catalogue.

1. Könyvek.

A felvidéki magyarság húsz éve. 1918—1938. Szerk.: A Magyar statisztikai társaság Államtudományi intézete. 136 l. Budapest. 1938.

Aide-mémoire du Conseil slovaque adressé à la Société des nations. 44 l. Vienne. 1933.

Anbau und Ernte der landwirtschaftlichen Fruchtgattungen sowie Obstbau, mit einem Anhang über die Bienenzucht, 1929. Statistisches Staatsamt. Prag. (Čechoslovakische Statistik. 81.)

Appel des slovaques adressé à la nation française. Divisez la Tchécoslovaquie. 62 l. + 2 térkép. Vienne. 1933.

Armenfürsorge und Fürsorge für die schutzbedürftige Jugend, 1931. I. köt. *Öffentliche Armenfürsorge.* Statistisches Staatsamt. Prag. (Čechoslovakische Statistik. 112.)

Aussenhandel der Čechoslovakischen Republik. 1932—1937. I—III. rész. Statistisches Staatsamt. Prag. (Čechoslovakische Statistik. 93—95., 99—101., 109—111., 131—133., 147—149., 154—156.)

Bevölkerungsbewegung in der Čechoslovakischen Republik, 1928/1930. Statistisches Staatsamt. Prag. (Čechoslovakische Statistik. 121.)

Die Mühlen, 1931/2. Statistisches Staatsamt. Prag. (Čechoslovakische Statistik. 97.)

Die slovakische Industrie. Jahresbericht der Zentralvereinigung der slovakischen Industrie. 1933—1936. Bratislava.

Die Tschechoslovakei. (Általános ismertető.) Vorwort von Karel Čapek. 89 l. Prag.

Die Wahlen in das Abgeordnetenhaus, 1935. Statistisches Staatsamt. Prag. (Čechoslovakische Statistik. 134.)

Erwerbs- und Wirtschafts-Genossenschaften (ausser Kreditgenossenschaften), 1930. Statistisches Staatsamt. Prag. (Čechoslovakische Statistik. 108.)

Exposé sommaire des travaux législatifs de l'Assemblée nationale de la République Tchécoslovaque. 1932/3—1937/8. Assemblée nationale. Prague.

Gewerbliche Betriebszählung in der Čechoslovakischen Republik, 1930. I. rész. *Wichtigste Daten über die örtlichen Einheiten nach Bezirken.* Statistisches Staatsamt. Prag. (Čechoslovakische Statistik. 114.)

Grosshandelspreise und Indizes, 1928/1936. Statistisches Staatsamt. Prag. (Čechoslovakische Statistik. 140.)

Landwirtschaftliche Betriebe. Produktionsbedingungen, Organisation und Ergebnisse landwirtschaftlicher Betriebe, 1926/1930. Landwirtschaftliches Institut für Buchführung und Betriebskunde. Prag.

Landwirtschaftliche Betriebszählung, 1930. I. rész. *Boden und landwirtschaftliche Nutztiere.* 1—5. köt. *Böhmen.* 6—8. köt. *Mähren-Schlesien.* 9., 10. köt. *Slovakei.* 11. köt. *Karpathorussland und gesamtstaatliche Übersicht.* II. rész. *Zahl, Boden und landwirtschaftliche Nutztiere der landwirtschaftlichen Betriebe in der Gliederung nach dem Ausmasse des landwirtschaftlichen Bodens und in kombinierter Gliederung nach dem gesamten und dem landwirtschaftlichen Boden.* 1. köt. *Böhmen.* 2. köt. *Mähren und Schlesien.* 3. köt. *Slovakei, Karpathorussland, der ganze Staat zusammen.* III. rész. *Person des Bewirtschafters, Boden der Betriebe, landwirtschaftliche Nutztiere, technische Einrichtung der Betriebe, in den Betrieben tätige Personen, besondere Angaben über die landwirtschaftlichen Betriebe.* 1. köt. *Böhmen.* 2. köt. *Mähren und Schlesien.* 3. köt. *Slovakei und Karpathorussland.* 4. köt. *Der ganze Staat.* IV. rész. *Betriebe mit Waldboden, Gartenbaubetriebe und Betriebe mit Teichwirtschaft.* Statistisches Staatsamt. Prag. (Čechoslovakische Statistik. 87., 88., 91., 92., 105., 115., 135.)

Le premier recensement agricole mondial. Bulletin 35: *Tchécoslovaquie.* Institut international d'agriculture. Rome.

Lettre ouverte du Conseil slovaque à la Nation tchèque. 16 l. Keesport. 1937.

Memorandum concerning the situation of the hungarian minority in Czechoslovakia. Published by the Hungarian frontier readjusment league. 134 l. + 3 térkép. Budapest. 1934.

Mit követel Magyarország Cseh-Szlovákiától. 24 l. Budapest. 1938. (Pesti Hírlap 1938. okt. 20.-i különszáma.) (Német, francia, angol, olasz és lengyel kiad. is.)

Obstbäume und Obststräucher, 1930. Statistisches Staatsamt. Prag. (Čechoslovakische Statistik. 86.)

Rapport annuel de l'entreprise des chemins de fer de l'État tchécoslovaque. 1933—1937. Ministère des chemins de fer. Prague.

Selbstverwaltungszuschläge zu den direkten Steuern. 1930., 1933. Statistisches Staatsamt. Prag. (Čechoslovakische Statistik. 89., 137.)

Seznam obcí a okresů Republiky Česko-Slovenské, které byly připojeny k Německu, Maďarsku a Polsku. (Stav ke dni 28. listopadu 1938.) Vydal Státní ú ad statistický. Praha.

Statistik der unmittelbar gezahlten Einkommensteuer, der Besoldungssteuer von höheren Bezügen, der unmittelbar gezahlten Rentensteuer, der allgemeinen und besonderen Erwerbsteuer. 1928., 1930., 1932. Statistisches Staatsamt. Prag. (Čechoslovakische Statistik. 82., 96., 138.)

Statistik der Zivilgerichtsbarkeit. 1927/1931., 1932/1933. Statistisches Staatsamt. Prag. (Čechoslovakische Statistik. 103., 136.)

Statistisches Jahrbuch der Čechoslovakischen Republik. 1934—1938. Statistisches Staatsamt. Prag.

Statistische Übersicht für die Čechoslovakische Republik, 1936. Bevölkerung, Wirtschaft, Verwaltung. Statistisches Staatsamt. Prag.

The rural exodus in Czechoslovakia. Bureau international du travail. IV + 170 l. Geneva. 1935. (Studies on movements of agricultural population. II.) (Études et documents. K/13.)

Vermögen der physischen Personen, 1935. Statistisches Staatsamt. Prag. (Čechoslovakische Statistik. 106.)

Volkszählung, 1930. I. rész. *Zunahme, Konzentration und Dichte der Bevölkerung, Geschlecht, Altersgliederung, Familienstand, Staatsangehörigkeit, Nationalität und Religionsbekenntnis.* II. rész. *Beruf der Bevölkerung.* 1. köt. *Arten, Gruppen und Klassen des Hauptberufes, Verhältnis zum Berufe und soziale Zugehörigkeit, Klassen des Nebenberufes.* 2. köt. *Beruf nach Alter und Familienstand, Beruf nach der Grösse des Aufenthaltsortes, objektiver Beruf, öffentliche Angestellte, Nebenberuf, Arbeitslosigkeit.* 3. köt. *Beruf und soziale Schichtung der Bevölkerung nach der Nationalität* (auch Ausländer) *und nach dem Religionsbekenntnis.* III. rész. *Sonstige demographische* Daten. (Binnenwanderung, körperliche Gebrechen, Lese- und Schreibkundigkeit, Ausländer.) IV. rész. 1. köt. *Zahl der in der letzten Ehe lebendgeborenen Kinder.* 3. köt. *Fruchtbarkeit der Ehen, Konkubinate.* Statistisches Staatsamt. Prag. (Čechoslovakische Statistik. 98., 104., 113., 116., 146., 126., 153.)

Wohnungszählung in den grösseren Städten, 1930. Statistisches Staatsamt. Prag. (Čechoslovakische Statistik. 107.)

World peace and Czechoslovakia. 1919/1934. Írták többen. 121 l. London. 1936.

Zehn Jahre der Čechoslovakischen Nationalbank. Die čechoslovakische Währung. Die Tätigkeit der Čechoslovakischen Nationalbank. Die Lage und Entwicklung der Nationalwirtschaft der Čechoslovakischen Republik. Festschrift. Hrsg. von der Čechoslovakischen Nationalbank. 542 l. Prag. 1937.

Asztalos Miklós dr.: *A nemzetiségek története Magyarországon betelepedésüktől máig.* 121 l. Budapest. 1934.

Balogh-Beéry László: *A ruthén autonómia.* 28 l. Pécs. 1937.

Bereghy Albert: *Ruthén kérdés és az integritás.* 51 l. Budapest. 1933.

Cholnoky—Mécs—Benda—Rády—Juhász: Felvidék! A visszaszerzett és még visszavárt Felvidék története, mai élete, kultúrája, földrajza, néprajza, műemlékei. Képtáblákkal, térképekkel és statisztikákkal. 143 l. Budapest.

Darázs Gábor dr.: *A Ruténföld elszakításának előzményei.* (1890—1920.) 137 l. Máriapócs. 1936.

Darázs Gábor dr.: *A rutén kérdés tegnap és ma.* 63 l. Budapest. 1938.

Dittrich, Dr. Erich: *Staatszerfall, Staatsneubildung und Wirtschaft. Eine Untersuchung über die Probleme der Volkswirtschaftsbildung in Österreich und der Tschechoslowakei.* VI + 162 l. Leipzig. 1937.

Flachbart Ernő: *A cseh-szlovákiai népszámlálások és a felvidéki kisebbségek nyelvi jogai.* 98 l. Budapest. 1935. (Felvidéki tudományos társaság kiadványai. I/1.)

Förster Rezső: *A Szepesség politikai képe.* 1918/1934. 25 l. Budapest. 1934. (Klny. a Városok lapja 1934. évi 6. számából.)

Horváth, Dr. Pavel: *Priručka hospodárskej statistiky slovenska. Ústredné sdruenie slovenského priemyslu.* XVIII + 207 l. Bratislava. 1935.

Jehlička, François: *Le problème slovaque.* (Publications du Conseil slovaque.) 14 l. Genève. 1935.

Jehlička, François: *Une étappe du calvaire slovaque. Le procès Tuka.* (1929—1930.) 117 l. Paris. 1930.

Machnyik Andor dr.: *Csallóköz. Tanulmány a honismeret, az agrár és a szociálpolitika köréből.* 204 l. Komárom. 1935.

Mészáros Hugó: *Národný majetok Slovenska.* 72 l. Bratislava. 1936. (Knižnica Prúdov. 7.)

Molnár, Andreas: *Das Ergebnis der Volkszählung von 1930 in der Slovakei und in Karpathoruthenien.* 429—440 l. Wien. (Klny. a Nation und Staat 1934. évi 7. füzetéből.)

Moravek Endre: *Nagymagyarország nemzetiségei. Mult és jelen.* 78 l. Budapest. 1934. (Kincsestár. 4.)

Nagy Iván vitéz: *Öt világrész magyarsága.* 80 l. Budapest. 1935.

Nagy Iván dr.: *Prága Moszkva kezében.* 132 l. Budapest. 1936.

Nowak, Dr. Robert: *Der künstliche Staat. Ostprobleme der Tschecho-Slovakei.* 324 l. Oldenburg. 1938.

Oberschall, Dr. Albin: *Statistique des cinématographes en Tchécoslovaquie.* 57 l. Praha. 1931. (Knihovna Statistického obzoru. 32.)

Ruttkay László dr. vitéz: *Francia tudósok a cseh-szlovák érdekek szolgálatában.* 27 l. Budapest. 1935. (Magyar közigazgatás könyvtára. 3.)

Sasek, Ivo: *Les migrations de la population intéressant le territoire de la Tchécoslovaquie actuelle.* (Depuis le XVIIe siècle à nos jours.) 174 l. Genève.

Smutný, Dr. Pavel: *Platebnibilance.* 136 l. Praha. 1928. (Knihovna Statistického obzoru. 11.)

Steier Lajos: *A tót nemzetiségi kérdés 1848/9-ben.* I. köt. *A kérdés története.* 670 l. II. köt. *Okmánytár.* 787 l. Budapest. 1937. (Magyarország újabbkori történetének forrásai.)

Street, C. Y. C.: *Slovakia past and present.* 64 l. London.

Szánthó László: *Az 1930. évi cseh népszámlálás erőszakos hamisításai. Félmillió magyar elsikkasztása.* 14 l. Budapest. 1933.

Szvatkó Pál: *A visszatért magyarok. A felvidéki magyarság húsz éve.* 205 l. Budapest. 1938.

Tarján, Ödön: *Der Weg der Tschechoslovakei und die ungarische Minderheit.* 83 l. + 1 táblázat + 2 térkép.

Tarján, Ödön: *Die Tschechoslovakei.* Anfang Mai 1934. 16 l. Ende 1935. 26 l. Budapest.

Tarján—Fall: Magyarok, szlovákok és ruthének a Dunavölgyében. 55 l. + 3 térkép. Budapest. 1938.

Wanke Dezső: *Magyarok a cseh nacionalizmus malomkövei között. Riport-könyv.* 19 l. Budapest. 1935.

Winkler, Erwin: *Die Tschechoslowakei im Spiegel der Statistik.* 89 l. Karlsbad. 1937.

2. Hirlapok, folyóiratok.

Annales de l'Académie tchécoslovaque d'agriculture. Prague.

Ausserordentliche Mitteilungen des Statistischen Staatsamtes. Prag.

Berichte des Landwirtschaftlichen Institutes für Buchführung und Betriebskunde der Čechoslovakischen Republik. Prag.

Bratislava. Bratislava.

Bulletin de la Banque nationale de Tchécoslovaquie. Prague.

Bulletin de l'Académie tchécoslovaque d'agriculture. Prague.

Bulletin international de la Société savante „Safarik". Bratislava.

Bulletin mensuel de l'Office de statistique de la ville de Prague. Prague.

Der ost-europäische Volkswirt. Prag.

Forrás. Bratislava.

Forum. Bratislava.

Hospodárské rozhlady. Bratislava.

Hospodarstvo a pravo. Bratislava.

Internationale Zeitschrift für Sozialversicherung. Prag.

Karpathenland. Reichenberg.

Magyar figyelő. Bratislava.

Mitteilungen der Zentralversicherungsanstalt. Prag.

Mitteilungen des Statistischen Staatsamtes der Čechoslovakischen Republik. Prag.

Monatliche Übersicht des Aussenhandels der Čechoslovakischen Republik. Prag.

Prágai magyar hírlap. Prága.

Preisberichte des Statistischen Staatsamtes der Čechoslovakischen Republik. Prag.

Publication du Ministère de l'agriculture de la République Tchécoslovaque. Prague.

Revue statistique tchécoslovaque. Prague.

Soziale Revue. Prag.

Statistische Nachrichten. Prag.

Vorläufige Mitteilungen des Statistischen Staatsamtes der Čechoslovakischen Republik. Prag.

A visszacsatolt, valamint a történelmi Felvidékre vonatkozó folyóiratszemle.

Revues ayant traité de la région septentrionale hongroise d'avant-guerre ou du territoire récemment rétrocédé.

Archiv für Bevölkerungswissenschaft (Volkskunde) und Bevölkerungspolitik (7. évf. 1. sz., Lipcse 1937, ném.). — A Ruténföld népességének összetétele.

Az Ország Útja (1. évf. 4. sz., Budapest 1937, m.). — *Borsody I.:* Kisebbségi életforma és a szlovenszkói magyarság. — *(2. évf. 6. sz., 1938.).* — Magyarok Cseh-Szlovákiában 1918—1938. — *(11. sz.).* — *Barankovics I.:* A Felvidék visszatér. — *Ruisz R.:* Cseh gazdaságpolitika a magyar Felvidéken.

Journal de la Société Hongroise de Statistique (10. évf. 3. sz., Budapest 1933, fr.). — *Thirring G.:* Az elcsatolt Felvidék újabb kivándorlási mozgalmai. — *(14. évf. 2—3. sz., 1936.).* — *Hollós I.:* A magyarok kulturális súlya és szociális helyzete a régi Magyarországon.

Kisebbségvédelem (1. évf. 2—3. sz., Budapest 1938, m.). — *Gogolák L.:* A cseh-szlovák autonomista mozgalmak háttere. — *(4—5. sz.).* — *Török Á.:* Történelmi állameszme és tartományi önkormányzat Cseh-Szlovákiában. — *Barsy Gy.:* Néhány cseh érv a békekonferencián. — *(6. sz.).* — *Thirring L.:* A felvidéki kérdés alakulásának népességi mérlege.

Közgazdasági Szemle (56. évf. 11. sz., Budapest 1932, m.). — *Kardos B.:* A vámháború hatása a Felvidék gazdasági életére és a cseh-szlovák fizetési mérlegre.

L'Est Européen Agricole (4. évf. 12. sz., Páris 1935, fr.). — *Slapek A.:* A mezőgazdasági hitelszövetkezeti pénztárak működése Szlovákiában és Ruténföldön a tíz utolsó évben.

Magyar Gazdák Szemléje (43. évf. 9. sz., Budapest 1938, m.). — *Hantos L.:* A szlovákiai magyar mezőgazdaság helyzete.

Magyar Kisebbség (9. évf. 2. sz., Lugos 1930, m.). — Szlovenszkó és Ruszinszkó népmozgalmi adataiból. — *(24. sz.).* — A kisebbségi kérdések tanulmányozására alakult cseh-szlovák társaság. — *(10. évf. 3—4. sz., 1931.)* — *Machnyik A.:* Adatok a cseh-szlovákiai magyarlakta terület mezőgazdasági statisztikájához. — *(8. sz.).* — *Jaross A.:* A „Prager Rundschau". — *(10 sz.).* — *Ludwig A.:* A „Národnostni Obzor" második száma. — *(21. sz.).* — *Aixinger L.:* A csehszlovákiai községi választások és a magyarság. — *(11. évf. 1. sz., 1932.).* — Adatok az 1930. évi cseh népszámlálásból. — *Rados K. B.:* A felvidéki magyarság és a csehszlovák iskolapolitika. — *(13. sz.).* — Podkarpatszka Rusz-ban a cseh-szlovák nyelv az államnyelv. — *(23. sz.).* — *Rados K. B.:* A magyar tanítóhiány Szlovákiában és Ruténiában. — *(24. sz.).* — *Rados K. B.:* Magyar szövetkezetek és a szövetkezeti központok kérdése Cseh-Szlovákiában. — *(12. évf. 1. sz., Lugos 1933.).* — *Rados K. B.:* Magyar pénzintézetek Szlovákiában és Ruténiában. — *(2. sz.).* — *Rados K. B.:*

Tarján, Ödön: *Die Tschechoslovakei.* Anfang Mai 1934. 16 l. Ende 1935. 26 l. Budapest.

Tarján—Fall: Magyarok, szlovákok és ruthének a Dunavölgyében. 55 l. + 3 térkép. Budapest. 1938.

Wanke Dezső: *Magyarok a cseh nacionalizmus malomkövei között. Riport-könyv.* 19 l. Budapest. 1935.

Winkler, Erwin: *Die Tschechoslowakei im Spiegel der Statistik.* 89 l. Karlsbad. 1937.

2. Hirlapok, folyóiratok.

Annales de l'Académie tchécoslovaque d'agriculture. Prague.

Ausserordentliche Mitteilungen des Statistischen Staatsamtes. Prag.

Berichte des Landwirtschaftlichen Institutes für Buchführung und Betriebskunde der Čechoslovakischen Republik. Prag.

Bratislava. Bratislava.

Bulletin de la Banque nationale de Tchécoslovaquie. Prague.

Bulletin de l'Académie tchécoslovaque d'agriculture. Prague.

Bulletin international de la Société savante „Safarik". Bratislava.

Bulletin mensuel de l'Office de statistique de la ville de Prague. Prague.

Der ost-europäische Volkswirt. Prag.

Forrás. Bratislava.

Forum. Bratislava.

Hospodárské rozhlady. Bratislava.

Hospodarstvo a pravo. Bratislava.

Internationale Zeitschrift für Sozialversicherung. Prag.

Karpathenland. Reichenberg.

Magyar figyelő. Bratislava.

Mitteilungen der Zentralversicherungsanstalt. Prag.

Mitteilungen des Statistischen Staatsamtes der Čechoslovakischen Republik. Prag.

Monatliche Übersicht des Aussenhandels der Čechoslovakischen Republik. Prag.

Prágai magyar hírlap. Prága.

Preisberichte des Statistischen Staatsamtes der Čechoslovakischen Republik. Prag.

Publication du Ministère de l'agriculture de la République Tchécoslovaque. Prague.

Revue statistique tchécoslovaque. Prague.

Soziale Revue. Prag.

Statistische Nachrichten. Prag.

Vorläufige Mitteilungen des Statistischen Staatsamtes der Čechoslovakischen Republik. Prag.

A visszacsatolt, valamint a történelmi Felvidékre vonatkozó folyóiratszemle.

Revues ayant traité de la région septentrionale hongroise d'avant-guerre ou du territoire récemment rétrocédé.

Archiv für Bevölkerungswissenschaft (Volkskunde) und Bevölkerungspolitik (7. évf. 1. sz., Lipcse 1937, ném.). — A Ruténföld népességének összetétele.

Az Ország Útja (1. évf. 4. sz., Budapest 1937, m.). — *Borsody I.:* Kisebbségi életforma és a szlovenszkói magyarság. — *(2. évf. 6. sz., 1938.).* — Magyarok Cseh-Szlovákiában 1918—1938. — *(11. sz.).* — *Barankovics I.:* A Felvidék visszatér. — *Ruisz R.:* Cseh gazdaságpolitika a magyar Felvidéken.

Journal de la Société Hongroise de Statistique (10. évf. 3. sz., Budapest 1933, fr.). — *Thirring G.:* Az elcsatolt Felvidék újabb kivándorlási mozgalmai. — *(14. évf. 2—3. sz., 1936.).* — *Hollós I.:* A magyarok kulturális súlya és szociális helyzete a régi Magyarországon.

Kisebbségvédelem (1. évf. 2—3. sz., Budapest 1938, m.). — *Gogolák L.:* A cseh-szlovák autonomista mozgalmak háttere. — *(4—5. sz.).* — *Török Á.:* Történelmi állameszme és tartományi önkormányzat Cseh-Szlovákiában. — *Barsy Gy.:* Néhány cseh érv a békekonferencián. — *(6. sz.).* — *Thirring L.:* A felvidéki kérdés alakulásának népességi mérlege.

Közgazdasági Szemle (56. évf. 11. sz., Budapest 1932, m.). — *Kardos B.:* A vámháború hatása a Felvidék gazdasági életére és a cseh-szlovák fizetési mérlegre.

L'Est Européen Agricole (4. évf. 12. sz., Páris 1935, fr.). — *Slapek A.:* A mezőgazdasági hitelszövetkezeti pénztárak működése Szlovákiában és Ruténföldön a tíz utolsó évben.

Magyar Gazdák Szemléje (43. évf. 9. sz., Budapest 1938, m.). — *Hantos L.:* A szlovákiai magyar mezőgazdaság helyzete.

Magyar Kisebbség (9. évf. 2. sz., Lugos 1930, m.). — Szlovenszkó és Ruszinszkó népmozgalmi adataiból. — *(24. sz.).* — A kisebbségi kérdések tanulmányozására alakult cseh-szlovák társaság. — *(10. évf. 3—4. sz., 1931.)* — *Machnyik A.:* Adatok a cseh-szlovákiai magyarlakta terület mezőgazdasági statisztikájához. — *(8. sz.).* — *Jaross A.:* A „Prager Rundschau". — *(10 sz.).* — *Ludwig A.:* A „Národnostni Obzor" második száma. — *(21. sz.).* — *Aixinger L.:* A csehszlovákiai községi választások és a magyarság. — *(11. évf. 1. sz., 1932.).* — Adatok az 1930. évi cseh népszámlálásból. — *Rados K. B.:* A felvidéki magyarság és a csehszlovák iskolapolitika. — *(13. sz.).* — Podkarpatszka Rusz-ban a cseh-szlovák nyelv az államnyelv. — *(23. sz.).* — *Rados K. B.:* A magyar tanítóhiány Szlovákiában és Ruténiában. — *(24. sz.).* — *Rados K. B.:* Magyar szövetkezetek és a szövetkezeti központok kérdése Cseh-Szlovákiában. — *(12. évf. 1. sz., Lugos 1933.).* — *Rados K. B.:* Magyar pénzintézetek Szlovákiában és Ruténiában. — *(2. sz.).* — *Rados K. B.:*

Magyar kisebbségi munkásság és a szakszervezetek Cseh-Szlovákiában. — *(5. sz.).* — *Rados K. B.:* A középiskolák tanárai az osztályok látogatottsága és eredményei és nemzetiségi szempontok Cseh-Szlovákiában. — *(18. sz.).* — *Duka—Zólyomi N.:* A csehszlovák kisebbségi társaság kiadványsorozatának első kötete. — *(21. sz.).* — A szlovenszkói és ruszinszkói lakosság anyanyelvének és nyelvtudásának összehasonlítása az 1910. évi népszámlálás alapján. — A felvidéki zsidószövetség határozata. — *(22. sz.).* — *Foris A.:* A tót kérdés bibliografiai vázlata 1918-ig. — A Ruthénföld autonómiája és a kisebbségek helyzetének helyszíni vizsgálata. — *(13. évf. 1. sz., 1934.).* — Csehszlovákia lakosságának nemzetiségi és felekezeti megoszlása az 1930. évi adatok alapján. — *(2. sz.).* — A magyar nyelv a vasutakon és a póstán Csehszlovákiában. — *(6. sz.).* — *Alapy Gy.:* A magyar kultúra sérelmei Csehszlovákiában. — *(13. évf. 10. sz., Lugos 1934, m.).* — Benes külügyminiszter előadása Ruszinszkó jövőjéről. — *(20. sz.).* — *Rados K. B.:* A csehszlovák iskolák által kisebbséglakta községekben kifejtett csehszlovákosítás két cseh népszámlálás tükrében. — *(23—24. sz.).* — *Szvatkó P.:* A csehszlovákiai magyar sajtó. — *(14. évf. 2. sz., 1935.).* — Hogyan érvényesülnek a ruténeknek saját földjükön? — *(17. sz.).* — *Kertész I.:* A ruthén-kérdés bibliografiája. — *(21. sz.).* — *Kertész I.:* A ruthén-kérdés bibliografiája. — *(15. évf. 12. sz., 1936.).* — Pusztul-e a szlovenszkói magyarság? — *(23. sz.).* — *Duka—Zólyomi N.:* A csehszlovák modus vivendi és a magyar kisebbség. — A magyar könyvtárügy Szlovenszkón. — *(16. évf. 1. sz., 1937.).* — *Cseresznyés S.:* Német írások, magyar elgondolások. — *(17. évf. 14. sz., 1938.).* — *Duka—Zólyomi N.:* A megoldott őslakosság Szlovákiában és Kárpátalján. — *(21. sz.).* — Ruszinszkó. — *(22. sz.).* — *Vargha I.:* A felvidéki magyarság számadataiból.

Magyar Külpolitika (12. évf. 11. sz., Budapest 1931, m.). — *Rados K. B.:* A felvidéki magyarság és a csehszlovák iskolapolitika. — *(13. évf. 1. sz., 1932.).* — *Rados K. B.:* A felvidéki magyarság és a csehszlovák iskolapolitika.

Magyar Statisztikai Szemle (8. évf. 11. sz., Budapest 1930, m.). — *Molnár E.:* Az elszakított Felvidék nemzetiségi és felekezeti adatai. — *(9. évf. 4. sz., 1931.).* — Cseh-Szlovákia népessége. — *(10. évf. 8. sz., 1932.).* — *Rados K. B.:* Cseh-Szlovákia pénzintézetei az 1913., 1920. és 1930. évben, különös tekintettel a magyar kisebbségre. — *(11 évf. 1. sz., 1933.).* — *Kardos B.:* Bányászati és kohóipar Szlovákiában és Ruténföldön 1911—1931. — *(2. sz.).* — *Thirring G.:* Az elcsatolt Felvidék újabb kivándorlási mozgalmai. — *(13. évf. 10. sz., 1935.).* — *Kardos B. és Artner L.:* A Felvidék ipari népességének alakulása a háború előtt és után. — *(12. sz.).* — *Lux Gy.:* Dobsina város népességi statisztikája. — *(14. évf. 12. sz., 1936.).* — *Hollós I.:* A magyarság műveltségi súlya és szociális helyzete a régi Magyarországon. — *(16. évf. 2. sz., 1938.).* — Cseh-Szlovákia nemzetiségei. — *(4. sz.).* — *Elekes D.:* Trianon mérlege. — *(9. sz.).* — Ipolyság és Sátoraljaújhely-gyártelep. — *(10. sz.).* — A visszacsatolt északi terület.

Magyar Szemle (11. köt. 2. [42.] sz. Budapest 1931, m.). — *Steier L.:* A csehek és a revizionizmus. — *(15. köt. 2. [58.] sz., 1932.).* — *Steier L.:* A cseh pénzintézetek Szlovenszkón. — *(21. köt. 1. [81.] sz., 1934.).* — *Szvatkó P.:* A szlovenszkói magyar középosztály. — *(3. [83.] sz.).* — *Bisztray Gy.:* Felvidéki irodalmi élet. — *(23. köt. 3. [91.] sz., 1935.)* — *Szüllő G.:* A katholicizmus helyzete a csehszlovák köztársaságban. — *(25. köt. 2. [98.] sz., 1935.).* — *Borsody I.:* A csehszlovákiai iskolaügy. — *(29. köt. 4. [116.] sz., 1937.).* — *Borsody I.:* A magyarok kultúrája Csehszlovákiában. — *(34. köt. 4. [136.] sz., 1938.).* — *Bulla B.:* Az új határ. — *Szabó I.:* A rutén föld. — *(35. köt. 1. [137.] sz., 1939.).* — *Ruisz R.:* A felszabadulás gazdasági következményei.

Nation und Staat (4. évf. 7. sz., Bécs 1931, ném.). — *Kundt E.:* A csehszlovák népszámlálás jogi alapja, végrehajtási módszere és tanulságai. — *(7. évf. 7. sz., 1934.).* — *Molnár E.:* Az 1930-i népszámlálás eredménye Szlovákiában és a Kárpát-Ruténföldön. — *(12. évf. 2. sz., 1938.).* — Kárpát-Ukrajna.

Országút (2. évf. 2. sz., Budapest 1936, m.). — *Rónai A.:* A Ruténföld. — *(3. sz.).* — *Marton Gy.:* Magyar irodalom Szlovenszkón.

Statisticky Obzor (12. évf. 1—2. sz., Prága 1931, cseh). — *Bohač A.:* Az etnikai nemzetiségek megállapítása a második népszámlálásnál. — *(3—4. sz.).* — *Bohač A.:* Az ethnikai nemzetiségek helyzete Cseh-Szlovákiában az új népszámlálás szerint. — *(15. évf. 1—3. sz., 1934.).* — *Bohač A.:* A népszámlálás fontosabb adatainak szemléje. — *Fajfr F.:* A nemzetek keveredése a cseh-szlovák köztársaságban. — *(4—6. sz.).* — A legutolsó népszámlálás főbb eredményeinek szemléje. — *(7—8. sz.).* — *Bohač A.:* A népszámlálás legfontosabb adatainak szemléje. — *(18. évf. 6—10. sz., 1937.).* — *Novák V. J.:* Szlovákia és a Ruténföld mezőgazdaságainak helyzete a háború előtt és után a statisztikai adatok megvilágításában.

Városok Lapja (33. évf. 20. sz., Budapest 1938, m.). — *Ruisz R.:* A Felvidék városai. — *(22. sz.).* — *Ruisz R.:* A visszatért magyar városok jelentősége a nemzeti életre. — *(34. évf. 1. sz., 1939.).* — *Góczán I.:* Ipolyság.

Volk u. Reich (11. évf. 3. sz., Berlin 1935, ném.). — *Leers I.:* A szlovákok problémája. — *(14. évf. 9. sz., 1938.).* — *Sachse H.:* A szlovák kérdés alapjai. — A jelen nagy problémája; *Rost J.:* A cseh elmélet. — *Hartmann G.:* A szlovák elmélet. — *Sachse H.:* A magyar elmélet. — *Loesch K. C.:* A lengyel elmélet.

Magyarország legújabb gazdasági adatai.

Données économiques les plus récentes sur la Hongrie.

1938. X.—XI. — *Octobre et novembre 1938.*

Népmozgalom. — Munkapiac. — Termelés. — Kereskedelem és közlekedés. — Áralakulás. — Pénz és hitel.
Gazdasági jelzőtábla.
Rajzok a gazdasági jelzőtáblához.

Mouvement de la population. — Marché du travail. — Production. — Commerce et transports. — Mouvement des prix. — Monnaie et crédit.
Tableau économique.
Graphiques au tableau économique.

Résumé. *Nous présentons les chiffres d'octobre et novembre 1938:*

Le nombre des mariages contractés en octobre et novembre 1938 a été bien inférieur aux chiffres correspondants de l'année précédente. C'a été dû aux appels sous les drapeaux, nécessités par la tension hungaro—tchéco-slovaque, ainsi qu'à l'envoi de nombreuses troupes dans la région septentrionale remise à la Hongrie. En octobre, il y eut 7.098 nouveaux mariages (9·2 pour 1000 habitants); en novembre, 7.658 (10·3 pour 1000). Le nombre des naissances vivantes tomba en octobre à 14.455 (18·8‰), au-dessous des chiffres correspondants, pourtant bas, de l'année précédente (15.185, 19·9‰). En novembre, bien que baissant moins par rapport au même mois de 1937 (13.239, 18·1‰), il était faible (13.360, 18‰). Le nombre des décès a été bien moins défavorable. En octobre, il est tombé à 9.521, soit à 12·4‰ (contre 10.338 et 13·5‰ dans le même mois de 1937); en novembre, à 8.946 (12·1‰), contre 9.296 (12·6‰) à la même époque précédente. La mortalité d'enfants de moins d'un an, ayant insuffisamment baissé en octobre (où elle représentait 13·1 pour 100 naissances vivantes), accusait une régression plus sensible en novembre (où cette proportion est tombée à 10·8). L'accroissement naturel, qui était en octobre au niveau du mois correspondant de 1937 (6·4‰), s'est légèrement amélioré en novembre (5·9‰, contre 5·5‰ à la même époque précédente).

Le nombre des chômeurs était, d'après les syndicats professionnels, de 13.555 à la fin d'octobre, où le chômage saisonnier a pris fin. En novembre, le nombre des sans-travail s'est élevé de 388, montant légèrement (+2·4%) par rapport à octobre et baissant de 6·8% par rapport à novembre de l'année dernière.

La production de charbon a continué à monter pendant les deux mois considérés. S'élevant fort — à 942·4 mille q — en octobre, elle a moins progressé en novembre. Elle a dépassé la production des mois correspondants précédents (+7·1% et +8·5%). La production de lignite, montant de 25·1% en octobre et de 2·6% en novembre, était à peu près égale à celle de la même époque de l'année dernière.

La production de minerai de fer, ainsi que celle de scorie de fer et de fonte brute à affiner, ayant baissé en octobre dernier par rapport au chiffre correspondant de l'année d'avant, ont notablement monté en novembre, s'élevant la première de 15·7% et la seconde de 66%. Par rapport à novembre de l'année dernière, la première a progressé de 16·2% et la production de la fonte à affiner a baissé de 1·4%.

Pour la production d'énergie électrique, on voit une augmentation (+10·9% en octobre, +5·9% en novembre), due surtout à des causes saisonnières. Par rapport aux mois correspondants de l'année précédente, nous y constatons également une progression (+4·9% et +6·4%), tenant principalement aux besoins de l'éclairage public et privé. Pour la quantité du courant électrique utilisé comme force motrice, on a noté une augmentation (+4·5%) en octobre et une légère diminution en novembre. Le nombre des consommateurs d'électricité a monté en un an à 271.711, s'accroissant de 7.485.

En octobre et en novembre derniers, le commerce extérieur de la Hongrie a, par rapport à l'année précédente, diminué, surtout pour l'exportation. La valeur des importations (33·8 millions de pengős en octobre, 41·1 millions en novembre) a baissé respectivement de 22% et de 1%; celle des exportations (44·4 millions en octobre, 40·4 millions en novembre), de 9% et de 20%. En octobre, l'importation diminuant bien plus que l'exportation, notre balance commerciale s'est soldée par un excédent de 10·6 millions de pengős, qui dépassait fort celui de 1937 (5·6 millions de pengős). Tandis qu'en novembre, l'importation était à peu près pareille à celle de la même époque précédente et l'exportation baissait fort, de sorte que la balance accuse pour ce mois-là et pour la première fois cette année, un déficit d'ailleurs peu considérable (0·7 million de p.), contre un excédent de 9·1 millions à la même époque de 1937.

Du reste, cette année, notre commerce extérieur a, dans chaque mois, plus ou moins faibli. Mais pour l'exportation, il diminuait particulièrement depuis le 24 septembre, où la Tchéco-Slovaquie a fermé, du côté de la Hongrie, sa frontière.

Les importations ont en octobre fort baissé du fait de la réduction, représentant en nombre rond 7 millions de pengős par rapport au même mois précédent, des achats de plusieurs matières de base: bois bruts et ouvrés, huile minérale brute, pâte à papier, charbon, coke. En novembre, la valeur de ces mêmes importations a, comparativement au même mois de l'année dernière, moins baissé, et la régression a été compensée presque complètement par les achats faits pour quelques autres matières de base, surtout pour les métaux bruts et le coton.

L'industrie lourde (y compris la métallurgie) a en général réduit son importation, tandis que les branches les plus importantes de l'industrie textile, notamment les industries du coton et de la laine, augmentaient leurs achats de matières étrangères. Les importations de fils de soie artificielle ont baissé. Par contre, on a vu augmenter en quantité celles de matières premières nécessaires à la fabrication du cuir et à l'industrie du caoutchouc.

L'exportation n'a augmenté considérablement que pour le froment. De la bonne récolte de 1938, nous avons exporté en octobre pour 10·3

millions de pengős (8.633 wagons, contre 1.612 en 1937) et en novembre, pour 3·4 millions de p. (4.247 wagons, contre 1.278 en 1937). L'exportation de volaille n'était vraiment favorable qu en novembre (+910 mille pengős). Pour presque toutes les autres exportations agricoles, on voit une régression comparativement à la même époque de l'année dernière; il en est de même des produits d'exportation de l'industrie agricole, surtout de la farine. Les exportations industrielles accusent également une forte régression, particulièrement pour l'industrie lourde.

Par suite de la récupération d'une partie de notre territoire septentrional d'avant-guerre, le réseau ferroviaire hongrois a augmenté de 1.100 km, de sorte que maintenant il est de 8.659 km. Pour novembre dernier, nos chiffres relatifs aux chemins de fer comprennent ceux de ce territoire. Le trafic ferroviaire, ayant augmenté jusqu'à fin octobre, a faibli pour des causes saisonnières. La quantité des marchandises transportées a monté de 8·5% en octobre; en novembre, elle a baissé de 13·3%, accusant toutefois un accroissement de 8·5% sur le même mois précédent. Le nombre des voyageurs a fort monté — à 7·5 millions — en octobre dernier où il a dépassé de 10·5% celui du même mois précédent; en novembre, il a fléchi de près de 4% par rapport à octobre 1938, montant cependant de plus de 12·1% comparativement au mois correspondant de l'année dernière.

Les chiffres du trafic postal, lesquels comprennent également ceux du territoire septentrional restitué à la Hongrie, montrent en général une augmentation notable pour octobre. Pour novembre, ils accusent des diminutions, sauf en ce qui concerne le nombre des correspondances (+3%). Ces diminutions ont varié entre 2·5% et 29·0%. Par rapport à l'année dernière, le trafic postal a augmenté sensiblement, à l'exception des mandats-poste dont le montant global a diminué de 3·5%. A la fin de novembre, il y avait en Hongrie 118.659 postes téléphoniques principaux, soit 7.926 de plus qu'un an auparavant. Le nombre des usagers de la Radio s'est élevé à 411.468, s'accroissant de 32.671 en un an. Pour les postes téléphoniques principaux et les usagers de la Radio, nos chiffres ne comprennent pas ceux du territoire récemment rétrocédé à notre pays.

A la fin de novembre 1938, il y avait en Hongrie 35.602 véhicules à moteur en usage, soit 826 de moins qu'en septembre de la même année et 4.140 de plus (+13·2%) qu'au mois de novembre précédent.

L'indice officiel des prix de gros, baissant notablement en octobre et novembre derniers (—5 points), est revenu à 94, niveau de la même époque de l'année précédente. La régression a été due a celle des prix agricoles et à la réduction, par le gouvernement, du prix du sucre. L'indice des prix agricoles, diminuant de 6 points, était à la fin de novembre à 83, dépassant de 1 point celui du même mois précédent. L'indice de la minoterie et de l'industrie sucrière, décroissant de 12 points, est tombé à 100, niveau inférieur de 11 points à celui de la même époque précédente. Les prix industriels n'ayant guère varié, la disparité indiquée par les „ciseaux agricoles" a légèrement baissé.

En octobre et novembre derniers, l'indice du coût de la vie, baissant de 0·6 point, est revenu à 102·4, accusant une diminution de 0·8 point par rapport à la même époque précédente.

D'après les chiffres de la Banque Nationale de Hongrie, la circulation des billets de banque, après avoir baissé en octobre, a, en raison des besoins du territoire rétrocédé à notre pays, monté de 13 millions de pengős en novembre, s'élevant à 806·5 millions. Pour les deux mois considérés, on constate quant au portefeuille commercial de la Banque Nationale, une régression de plus de 105 millions de pengős. Ce portefeuille représentait à la fin de novembre 462·2 millions de pengős, soit 40 millions de plus qu'un an auparavant.

En octobre et en novembre, les dépôts d'épargne se sont élevés de 46·2 millions de pengős; les dépôts en compte courant, de 35 millions; ainsi donc, ils ont monté au total de 81 millions. A la fin de novembre, l'ensemble de ces dépôts était inférieur de 58 millions à celui de la même époque précédente.

A la Bourse de Budapest, il y eut en octobre des hausses, qui ont fait monter l'indice d'actions à 123 (+6·3 points). En novembre, l'incertitude de la situation de politique extérieure ayant amené des baisses rapides ne pouvant être enrayées que pour une faible partie par des achats massifs, l'indice d'actions est descendu de 20·3 points, revenant à 102·7.

D'après les chiffres caractérisant la sécurité du crédit, le nombre des insolvabilités, qui a monté en octobre de 58% par rapport au mois précédent et de 38·5% par rapport au mois d'octobre de l'année dernière, baissait en novembre de 5, descendant à (—5·6%). En novembre, les passifs des concordats privés et judiciaires — bien que dépassant de 7·4% ceux d'octobre — ont été légèrement inférieurs aux chiffres correspondants de l'année dernière. Quant au nombre et au montant des lettres de change protestées, ils ont fort monté en octobre (49·2% et 33·2% par rapport au même mois de l'année précédente), et en novembre ils ont dépassé de 28·3% et de 2·9% ceux du mois correspondant précédent.

*

Népmozgalom.

1938 októberében és novemberében a feszültebb légkör és a rendkívüli intézkedések (behívások stb.) következtében jóval kevesebb frigy létesült, mint egy évvel előbb. Hasonlóképen, de más okok behatása alatt csökkent októberben az élveszületések, valamint októberben és novemberben a halálozások száma is. A természetes szaporodás mindkét hónapban meghaladta valamivel a multévi színvonalat.

A *házasságkötési* mozgalom 1938. októberében a magyar—cseh-szlovák válság kiéleződése következtében feszültebbé vált helyzetet és október s novemberben egyaránt a katonai intézkedések (behívások, a megnövelt létszámú fegyveres erő bevonulása a visszacsatolt területekre) hatását tükrözi. 1937. októberében ugyanis 8.895, novemberében pedig 10.799, míg az 1938. évi októberben mindössze 7.089 és novemberben 7.658 házaspár lépett anyakönyvvezető, illetve oltár elé; a házasságkötési arány 1938. októberében 9·2, novemberében 10·3‰-es volt, a házasodási mozgalom szokásos novemberi élénkülése és az évi maximumra emel-

kedése ezúttal elmaradt. Az elmult év októberében észlelt alacsony szintről (15.185 élveszületés, azaz 19·9‰) még alacsonyabbra (14.455 élveszületés, ill. 18·8‰) szállt az *élveszületési* abszolút és arányszám. Az októberi natalitási mozgalom kedvezőtlenné válásának egyik főokozója a mult évi szigorú tél s annak következményei: magasabb halandóság, a (bár elég enyhe) influenzajárvány — mindez közvetve az élveszületési mozgalomra is kihat — és a házasságkötési szám megcsappanása lehetett. Novemberben már nem mutatkozott 1937 novemberéhez (13.339 élveszületés, 18·1‰), ilyen mérvű csökkenés, az élveszületések száma (13.360) és aránya (18·0‰) azonban változatlanul alacsony maradt. A *halálozások* októberi és novemberi alakulása a házasságkötési és születési mozgalomnál jóval kielégítőbb képet nyujt: októberben a tavalyi év megfelelő hónapjával szemben 10.338-ról 9.521-re, novemberben pedig 9.296-ról 8.946-ra csökkent a halottak száma és az arányszám is 13·5-ről 12·4-re, illetve 12·6-ről 12·1-re morzsolódott. Az egy évnél fiatalabb korú halottak száma októberben a mult évi októberi adatokhoz képest 2.006-ról 1.895-re és novemberben az előző novemberi 1.581-ről 1.444-re, az 1—6 éves korban október folyamán elhaltaké 632-ről 524-re, november folyamán pedig 448-ról 372-re és a 7 évnél idősebb korú halottaké októberben 7.700-ról 7.102-re, illetve novemberben 7.267-ről 7.130-ra csökkent. A javulás tehát elég egyenletes. A száz élveszületéshez viszonyított csecsemőhalálozási arányszám (13·1) a csökkenés ellenére sem volt teljesen kielégítő és csak novemberben (10·8) állt szemben ötlőbben alacsony szinten. A természetes *szaporodás* egy évvel ezelőtt októberben 4.847 főt (6·4‰), s novemberben 4.043 főt (5·5‰), míg az idén októberben 4.934-et (6·4‰), illetve novemberben 4.414-et (5·9‰) tett, tehát csak árnyalatilag javult.

Munkapiac.

A munkanélküliség lefolyása az év második felében normális képet mutatott. A szabályos időpontban bekövetkezett szezonális mélypont alacsonyabb volt a tavalyinál. A november havi idényszerű rosszabbodás pedig a szokásos méreteken jóval alul maradt. Az év második felében több tényező is közrejátszott abban, hogy a munkapiaci helyzet kedvezőbb volt, mint egy évvel azelőtt.

A gazdasági életben jelentkezett zavaró körülmények az év első felében a munkapiacon is érezték hatásukat. A második félév eseményei azonban előnyösebb helyzetet teremtettek. Júliustól fogva a munkanélküliség idényszerű lefolyása ismét normális mederbe terelődött. A szezonális hanyatlás szabályszerűen október végéig tartott. A szakszervezetek által kimutatott munkanélküliek száma 13.555-tel érte el mélypontját s ekkor a munkapiaci helyzet a tavalyinál is kedvezőbb volt s a munkanélküliek száma 2%-kal állott alacsonyabban. Októberben és novemberben a Felvidék felszabadításával kapcsolatos előkészületek és behívások éreztették előnyösen hatásukat. Az október hó végi igen kedvező idényszerű mélypont után megindult a szokásos téli emelkedés. A kedvező körülmények folytán azonban ez nem öltött nagyobb arányokat s a november havi idényszerű megduzzadás nem érte el a szokásos kereteket. A munkanélküliek száma a hó végéig mindössze 388-cal 13.943-ra emelkedett (+2·9%). A mult évben októberről novemberre még 8·4%-os emelkedés jött létre, ami világosan mutatja, hogy az évszaki erők hatása sokkal gyöngébb, mint tavaly volt. A munkapiacnak itt vázolt kedvező alakulásában kétségtelen, hogy nagy szerepe volt még a kormány beruházási tervének megvalósításával kapcsolatban kiadott rendelkezéseknek is.

A munkapiaci helyzet októberben és novemberben nem volt egyöntetű. A nehéziparban, általában a hadifelszereléshez közelálló szakmákban tényleg lényegesen csökkent a munkanélküliek száma, más szakmákban ellenben, főleg idényszerű behatásokra továbbra is kedvezőtlen maradt a helyzet, sőt még rosszabbodás is mutatkozik.

Október hóban a vasiparban, az élelmezési iparban, a bőriparban és a szállodai alkalmazottaknál következett be csökkenés (—1·0%, —15·8%, —9·8% és —35·2%). Novemberben csak a vasiparban, a sokszorosító iparban és a ruházati iparban hanyatlott a munkanélküliek száma —1·4%, —16·3%, —45·4%-kal. Jelentős arányú emelkedés jött létre az építőiparban (+40·8%) és a ruházati iparban (+10·4%). Csekélyebb mérvű rosszabbodás (+0·2%) volt észlelhető a faiparban. November hó folyamán idényszerűleg már több szakmában romlott a helyzet. A munkanélküliek száma ezekben a szakmákban elég jelentős arányban emelkedett. Igy a szállodai alkalmazottaknál 31·5%-os, a bőriparban 31·3%-os, a faiparban 8·8%-os és az építőiparban 2·4%-os emelkedés jött létre. Az élelmezési szakmában 1·2%-kal, a szellemi munkásoknál 8·6%-kal és végül az egyéb alkalmazottaknál 19·0%-kal emelkedett a munkanélküliek száma az előző havihoz képest.

Termelés.

Széntermelésünk továbbra is emelkedő irányzatot mutatott s így a termelés jóval a tavalyi szint fölött mozgott. Mind a kőszén, mind pedig a barnaszén termelése november hó folyamán újabb csúcspontot ért el.

A nehézipari termelés alapanyagát képező vasérc és vassalak, továbbá a finomításra való nyersvastermelés az októberi átmeneti hanyatlás után novemberben ismét emelkedett. A vasérc november havi termelése pedig az elmult 15 év legjobb eredményét tünteti fel.

Az elektromosáramtermelés továbbra is gyors ütemben emelkedik. Az elmult két hónap terme-

lése messze az idényszerű kereteket meghaladó módon növekedett.

A kényszerdevizagazdálkodás bevezetése óta széntermelésünk, a lefolyt gazdasági válság ellenére is, erőteljes fejlődést mutat. A termelés a folyó évben is igen magas szinten mozgott s állandóan újabb csúcsteljesítmények jöttek létre. *Kőszénből* októberben 942·4 ezer q-s csúcsteljesítményt értünk el, de novemberben is 934 ezer q-n felül volt a termelés. Mindkét hónap eredménye meghaladta a tavalyit (+7·1%, +8·5%). Az előző havihoz képest azonban csak az októberi mutat emelkedést (+7·5%), míg a novemberi árnyalatilag, nem egészen 1·0%-kal az előző havi alatt maradt. A termelés nagyságának jelentőségéről még tisztább képet kaphatunk, ha megemlítjük, hogy 1937-ben a havi átlagos termelés 746 ezer q volt, az idei első 11 hónap átlaga pedig 862·3 ezer q-t tett. 1929-ben, tehát a megelőző konjunktúra tetőpontjának évében pedig a havi átlagos termelés csak 688 ezer q-ra rugott. A sokkal fontosabb *barnaszéntermelés* számsora mind októberben, mind novemberben emelkedett. Az októberi, az évszaki erőktől is támogatott termelés növekedése természetesen nagyobb százalékos arányú volt. A 8·5 millió q-t kitevő barnaszén 25·1%-kal multa felül a megelőző havit, a novemberi 8·7 millió q-s termelésnél a növekedés csak 2·6% volt. A mult évihez képest az októberi termelésnél 1·4 %-os hanyatlás jött létre, míg a novemberi 2·1 %-kal a tavalyi szint fölé emelkedett. Ha a termelés ütemében a tavalyihoz képest némi lassubbodás észlelhető is, a termelés havi átlaga mégis magasabb volt, mint tavaly, az 1929. évit pedig közel 1 millió q-val multa felül.

A *vasérc, vassalak* és a *finomításra való nyersvas* termelése október hó folyamán átmenetileg hanyatlott s a tavalyinál is alacsonyabb színvonalra szorult vissza. A 241 ezer q-t kitevő vasérctermelésnél 18·4, illetve a tavalyihoz képest 2·5%-os hanyatlás jött létre. Az október havi 172 ezer q-t kitevő finomításra való nyers vas termelésénél pedig 47·3%, illetve a mult évihez képest 39·9% volt a hanyatlás. Az októberi visszaesést novemberben emelkedés váltotta fel, mely a vasércnél 15·7%-ot, a finomításra való nyersvasnál pedig 66·0%-ot tett. Az előbbi adatsor az 1937 azonos hónapjával szemben 16·2%-os javulást ért el, míg az utóbbinál 1·4% hanyatlás jött létre.

A *szesz- és cukortermelési* kampány már meglehetősen előrehaladott. Novemberben 544 ezer q cukrot termeltünk, az előző havi 562 ezer és a tavalyi 364 ezerrel szemben. A szesztermelésre vonatkozó október és november havi adatok nem kielégítőek. Októberben nem egészen 19 ezer hl. szeszt termeltünk, 29 ezer hl.-rel kevesebbet, mint tavaly. A novemberi termelés is csak 53 ezer hl.-re rúgott s a mult évi november havival szemben 24 ezer hl. volt a hanyatlás.

Budapest szfőv. *elektromosáramtermelése* évszaki behatásokra október és november hónapokban emelkedett (+10·9%, +5·9%). A mult évihez képest az októberi termelés 4·9%-os, a novemberi pedig 6·4%-os növekedést ért el. Az elektromosáramtermelésnek ezt a jelentős emelkedését a *magánvilágítási célokra elosztott* árammennyiség idényszerű növekedése idézte elő. Az ily célokra elosztott 5·2 millió kwó-t kitevő október havi mennyiség 31·5%-os, a novemberi kereken 6 millió kwó-t kitevő mennyiség pedig 15·2%-os növekedést mutatott a megelőző havihoz képest. A tavalyival szemben októberben 8·2%-os növekedés, novemberben pedig 1·0%-os visszaesés következett be. Az ipari termelés megítélése szempontjából fontos *mótorikus célokra elosztott* áram mennyisége a tárgyalt két hónapban nem alakult egyöntetűen. Októberben 4·5%-kal emelkedett, novemberben pedig nem egészen 1·0%-kal esett. A mult évivel szemben azonban 8·7, illetve 9·0% volt a gyarapodás. November hó végén az Elektromos Művek 271.711 *áramfogyasztót* tartottak nyilván. Egy év leforgása alatt az áramfogyasztók száma 7485-tel emelkedett.

Kereskedelem és közlekedés.

Általában a nehézipar (a fémek kivételével) csökkentette, a textil-, bőr-, gummiipar fokozta alapanyagbeszerzéseit. Kivitelünkben a búza kivételével csaknem valamennyi fontos agrárcikkünk visszaeső irányzatot mutat az ipari kivitel hanyatlásával párhuzamosan, ami különösen a nehézipart érintette erős mértékben.

A vasúti forgalom a tárgyalt két hóban a szokásos idényszerű hullámzás képét mutatja. A november havi forgalom azonban — a felvidéki visszacsatolt terület forgalma folytán — jelentős százalékos arányban haladta meg a tavalyit. Az utasforgalomban október hó folyamán csúcsteljesítmény jött létre. Novemberben azonban évszaki behatásokra megindult az utasforgalom lassú hanyatlása.

A postaforgalmi számsorok kevés kivételtől eltekintve, októberben még emelkedtek, novemberben ellenben az adatsorok legnagyobb részénél csökkenés volt észlelhető, ami főleg idényszerű okokra vezethető vissza. A mult évihez képest azonban még így is jelentős arányú emelkedés következett be.

A géperejűjáróművek száma az elmult két hónapban lassú ütemben hanyatlott, de a szeptemberi csúcsponthoz képest nem következett be lényeges visszaesés.

Külkereskedelem. A külfölddel lebonyolított árucserénk mind októberben, mind pedig novemberben az előző évivel szemben visszaesett. A visszafejlődés különösen a kivitelben volt érzékeny. A behozott áruk októberi 33·8 millió, illetve novemberi 41·1 millió pengős értéke 22, illetve 1%-kal

maradt az előző évi alatt, míg a kivitelben a 44·4 millió pengős októberi eredmény 9%-kal, a novemberi 40·4 millió pedig 20%-kal volt kisebb az 1937. évinél. Októberben tehát, minthogy az import visszaesése jóval nagyobb mérvű volt a kivitelénél, a mérleg aktívuma az 1937. évi 5·6 millióról 10·6 millió pengőre ugrott, míg novemberi mérlegünk a behozatalnak csaknem teljesen az előző évi szinten való tartása, s a kivitel erős visszaesése következtében a 9·1 millió pengős 1937. évi aktívum helyett 0·7 millió pengős, egyébként nem jelentékeny passzívummal zárult, első ízben ebben az esztendőben.

Külkereskedelmi forgalmunknak ilyen módon való alakulása egyrészt megfelel az egész évi irányzatnak, amely hónapról-hónapra a külföldi kapcsolatok kisebb-nagyobb mérvű gyengülésében jelentkezett. Ezt az általános irányvonalat még meredekebb esésűvé tette az északi országhatárokon a csehek által még szeptember 24-én elrendelt határzár, ami egyrészt az arra irányuló tranzitó-forgalmat bénította meg, másrészt a Cseh-Szlovákiával való árucserét csaknem teljesen megszüntette. Ennek jellemzésére szolgáljanak azok az eredmények, amelyek az északi szomszédunkkal elért áruforgalom mérlegét ismertetik:

Hónap	Behozatalunk értéke 1.000 P-ben a cseh-szlovák viszonylatban	Kivitelünk
1937 október	2.625	2.219
1938 „	501	49
Indexszám (1937 = 100)	*19·1*	*2·2*
1937 november . . .	2.809	1.724
1938 „ . . .	1.347	24
Indexszám (1937 = 100)	*48·0*	*1·4*

Cseh-Szlovákiai kivitelünk tehát csaknem teljesen megszünt, behozatalunk pedig októberben ötödét, novemberben felét sem érte el az 1937. évinek. Meg kell jegyezni, hogy a behozatali forgalomban éppen a határzár elrendelése következtében még szeptemberben leszállított áruk (csaknem kizárólag úsztatva behozott fenyőgömbfa) számbavétele csak utólag, novemberben történhetett meg, s ezek az áruk tették a forgalom túlnyomó részét.

Behozatalunk értékének alakulására októberben nagy befolyással volt a nyers és megmunkált fa, a nyers ásványolaj, a papirosanyag, valamint a szén és koksz importjának kereken 7 millió pengővel történt visszaesése. Novemberben egyrészt ezeknél az alapanyagoknál kisebb volt a mult évivel szemben az értékcsökkenés, másrészt más fontos alapanyagainknak, különösen a nyers fémeknek és a pamutnak kedvezőbb importalakulása csaknem teljesen kiegyenlítette a más áruknál bekövetkezett visszaesést. Mennyiség szerint legfontosabb importtételünk a *nyers- és megmunkált fa* (októberben 3.721 vagón, novemberben 8.281 vagón) 60, illetve 27%-kal volt kisebb az előző évinél. A behozott *nyers ásványolaj* (1.020, ill. 830 vg.) 74, ill. 71%-kal, a *kőszén és koksz* (együttvéve 1.444, ill. 3.376 vg.) 71, ill. 37%-kal volt alacsonyabb. A *nehézipar* (ideértve a kohászatot is) általában csökkentette alapanyagbeszerzését, még pedig vasércből (854, ill. 1.982 vg.) 81, ill. 42%-kal, nyers és ócskavasból (591, ill. 666 vg.) 43, ill. 44%-kal, s csak nyers fémekből (292, ill. 440 vg.) vásárolt jóval többet, októberben 61%-kal, novemberben pedig csaknem megháromszorozta a beszerzését. A *textilipar* legfontosabb ágai ellenben, tehát mind a pamut-, mind a gyapjúipar fokozták importjukat, ami pl. a nyerspamutnál (287,ill. 343 vg.) 43, ill. 32%-kal volt nagyobb az előző évinél. A műrostok és a nyersjuta behozatala egyenetlen volt: az előbbiekből októberben (36 vg.) 66%-kal többet, novemberben (13 vg.) 56%-kal kevesebbet szereztek be gyáraink, nyers jutából pedig a 42 vg.-os októberi import 71%-kal kisebb volt az előző évinél, novemberben azonban (57 vg.) 46%-os emelkedés jelentkezett. Következetesen visszaeső volt a műselyemfonál importja (23, ill. 26 vg.), bár az októberi 34%-os visszaesés novemberben már nem egészen 1%-ra redukálódott. Mind *bőrgyártásunk*, mind *gumiiparunk* nagyobb mennyiségben szerezte be nyersanyagát: nyersbőrből (140, ill. 111 vg.) 28, ill. 3%-kal, nyers kaucsukból (61, ill. 41 vg.) októberben 32%-kal nőtt az import, novemberben pedig csaknem megháromszorozódott. A *papirosanyagnál* (158, ill. 385 vg.) az októberi 62%-os visszaesést novemberben 13%-os emlkedés váltotta fel. Hasonló volt a helyzet a belföld fogyasztóképességének változására jellemző két árunál, a *kikészített prémbőröknél* (71, ill. 118 q) és az *automobilok és -alvázak* tételénél (11, ill. 25 vg.): az októberi beszerzések mindkét esetben jóval (33, ill. 59%-kal) alatta maradtak az 1937. évieknek, míg novemberben az automobiloknál 14%-os emelkedés jelentkezett, kikészített prémbőrből pedig jóval az előző évi kétszerese fölé emeltük importunkat.

Kivitelünkben tulajdonképen csak a búza exportját sikerült jelentősen fokozni. Az 1938. évi jó termésből októberben 8.633 vagónnal (1937: 1.612 vg.), novemberben 4.247 (1.278) vagónnal helyeztünk el a külföldön, ami októberben 10·3 millió, novemberben 3·4 millió pengős többlettel járult kereskedelmi mérlegünk javításához. Baromfi-kivitelünk már inkább csak novemberben alakult kedvezőbben (+910 ezer P). Több agrárcikkeinkből azonban jóformán kivétel nélkül kevesebbet helyeztünk el külföldön, mint tavaly, amiben részben a külföld megcsappant felvevő képessége (pl. az olaszországi szarvasmarha-exportnál), részben a gyengébb termés következtében az export-felesleg hiánya, részben pedig a belföldi szükségletnek feltétlenül ki-

elégítendő megnövekedése játszott közre. Legnagyobb volt a visszaesés a vágó- és igásállatok tételénél (3·2, ill. 2·6 millió P), tengerinél (1, ill. 2 millió P), a disznózsír és szalonna exportjánál (1·7, ill. 1·2 millió P), a szárazbabnál (1·3. ill. 0·5 millió P). A mezőgazdasági ipari termékek kivitele, különösen a liszté, szintén kedvezőtlenebb volt a tavalyinál, mint ahogy iparunk általában jóval kevesebb árut tudott elhelyezni. Legnagyobb volt a visszaesés a nehéziparban: a vasfélgyártmányok, vasáruk, gépek és készülékek tételénél együttvéve 4·8, ill. 4·6 millió pengővel volt kevesebb a bevétel. Csak a vasúti kocsik, ill. sínautók tételénél mutatkozott említésre méltó javulás.

A *vasúti forgalom* október és november hónapokban idényszerű behatások alatt állott. A *szállított áru* mennyisége októberben 8·5%-kal emelkedett, míg a szokásos idényszerű hanyatlás folytán októberről novemberre 13·3%-os hanyatlás jött létre. A mult évihez képest az októberi adat 8·2%-os csökkenést, a novemberi ellenben 8·5%-os növekedést mutatott. Nagy része van ebben a visszacsatolt felvidéki rész forgalmának is. A novemberi adatok ugyanis már a megnagyobbodott ország forgalmát tüntetik fel. Az *árutonnakilométer* nagyjában azonos alakulást mutatott. Az október 2·1%-os növekedésre novemberben 10%-on felüli visszahanyatlás következett, de a novemberi adatok a tavalyit még így is 8·1%-kal multák felül. A tárgyalt két hónapban 158.940, illetve 135.305 *megrakott teherkocsi* került szállításra. A megelőző havihoz képest 9·4%-os emelkedés, illetve 14·9%-os hanyatlás jött létre. A tavalyihoz képest az emelkedés 0·3%, ill. 16·1% volt. Az *utasforgalom* szeptember havi növekedése októberben tovább folytatódott és a szállításra került 7·5 millió utassal az új konjunktúraciklusban csúcsteljesítmény jött létre. A mult évihez képest 10·5%-os, az előző havihoz pedig 3·8%-os növekedés mutatkozott. Az utasforgalom hanyatlása novemberben vette kezdetét, de a kedvezőtlen erők hatása nem okozott nagyobb változást az utasforgalomban, mely mindössze csak 3·5%-kal süllyedt a megelőző havi alá, a mult évivel szemben azonban még így is 12·1%-os gyarapodás mutatkozik. Az *utaskilométer* számsora még kedvezőbb alakulást mutatott, amennyiben októberhez képest csak árnyalati, 0·1%-os hanyatlás következett be.

Talán itt említhetjük meg, hogy a Felvidék egy részének visszacsatolása révén Csonka-Magyarország 8.659 km-t kitevő vágányhálózata 1.100 km-rel 9.759 km-re emelkedett.

Postaforgalom. Az idevonatkozó adatok alakulása nem mutat egyöntetű képet. Az adatok legnagyobb részénél főleg november hónapban volt észlelhető hanyatlás. Októberben még elég számottevő emelkedés jött létre. A *levélküldemények* darabszáma 1·7, a *csomagküldeményeké* 6·5, a *postautalványok* darabszáma 16·3, a *budapesti helyibeszélgetéseké* pedig 9·6%-os növekedést mutatott az előző havihoz képest, a mult évivel szemben 6·9, 8·3, 7·9 és 6·2%-os volt az emelkedés. Októberben csak a *postautalványok összege* hanyatlott 7·4%-kal és a *táviratok* darabszámánál jött létre 8·2%-os számottevő süllyedést. November hónapban csak a levélküldemények darabszáma ért el nem egészen 3%-os emelkedést, a többi számsorok az októberihez képest 2·5—29% közötti hanyatlást szenvedtek. Legnagyobb arányban, 28·9%-kal csökkent a postautalványok összege, legkisebb arányban a budapesti helyibeszélgetések száma (—2·5%). A *távbeszélőfőállomások* száma mindkét hónapban erőteljesen emelkedett s november hó végén 118.659 távbeszélőfőállomás volt Magyarországon. Egy év leforgása alatt a főállomások száma 7.926-tal gyarapodott. Megjegyezzük, hogy a visszacsatolt felvidéki részen november hó végével a postaigazgatóság még külön 2.958 távbeszélőfőállomást vett számba.

A *rádióvevőberendezések* számában az 1933 óta tartó emelkedő irányzat üteme egyre jobban gyorsul, november hó végén már 411.468 rádióvevő-engedélyes volt, amelyből Budapestre 142.854 esett.

Gépjárműállomány. A szeptember hó végi tetőpont óta, amikor is a magyarországi géperejű járóművek száma 36.428-cal kulminált, lassú ütemű hanyatlás vette kezdetét, mely kizárólag évszaki okokra vezethető vissza. Októberben az állomány 574-gyel, novemberben pedig további 252-vel 35.602-re esett s ekkor a mult évihez képest 4.140 (+ 13·2%) volt az emelkedés. A november hó végi állományból annak közel 48%-a, 16.973 Budapestre esett. A november havi hanyatlás az összes személykocsik állományát 99-cel (—0·6%), 15.979-re szállította alá, a teherkocsik száma ellenben 93-mal 3.888-ra emelkedett (+2·4%). A mótorkerékpárok száma 11.037-et tett, 241-gyel kevesebbet (—2·1%), mint egy hónappal ezelőtt.

Áralakulás.

Szeptember vége óta a nagykereskedelmi árindex ismét hanyatlásnak indult, melyet a mezőgazdasági termékek ársüllyedése idézett elő. Mivel az iparcikkek ára változatlan maradt, az agrárolló némileg széjjelebb nyílott.

Az élelmezési cikkek kiskereskedelmi árának lemorzsolódása folytán a megélhetési költségek indexe árnyalatilag hanyatlott.

A szeptember havi árjavulást a következő hónapokban erőteljes hanyatlás váltotta fel. Az árnívó hullámzásának szemléltetésére szolgáló hivatalos nagykereskedelmi árindex októberben 2 ponttal, novemberben további 3 ponttal esett s a hó végén 94-en állott. Az árhanyatlást a mezőgazda-

Gazdasági jelzőtábla.*)

	Megnevezés	Egység	1936 átlag Moyennes	1937 átlag Moyennes	1937 június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier
	Népmozgalom.[1])											
1	Házasságkötés	szám	6.435	6.613	4.775	3.816	5.486	5.987	8.895	10.799	5.949	5.675
2	Házasságkötés 1000 lélekre	»	*8·6*	*8·8*	*6·5*	*5·0*	*7·2*	*8·1*	*11·6*	*14·6*	*7.8*	*7·4*
3	Élveszületés	»	15.281	14.818	14.640	14.626	15.576	16.197	15.185	13.339	13.740	15.071
4	Élveszületés 1000 lélekre	»	*20·4*	*19·8*	*19·9*	*19·1*	*20·4*	*22·0*	*19·9*	*18·1*	*18·0*	*19·6*
5	Halálozás	»	10.694	10.566	9.913	10.257	10.276	9.692	10.338	9.296	10.452	12.472
6	Halálozás 1000 lélekre	»	*14·3*	*14·1*	*13·5*	*13·4*	*13·5*	*13·2*	*13·5*	*12·6*	*13·7*	*16·2*
7	Egy éven aluli elhalt	»	2.124	1.999	1.719	2.185	2.469	2.340	2.006	1.581	1.720	2.019
8	Egy éven aluli elhalt 100 élveszülöttre	»	*13·9*	*13·4*	*11·7*	*14·9*	*15·8*	*14·4*	*13·2*	*11·9*	*12·5*	*13·4*
9	Gümőkórban elhalt	»	1.137	1.082	1.182	1.020	853	801	799	854	965	1.180
10	Gümőkórban elhalt 1000 lélekre	»	*1·52*	*1·45*	*1·60*	*1·33*	*1·12*	*1·09*	*1·05*	*1·16*	*1·26*	*1·53*
11	Természetes szaporodás	»	4.586	4.252	4.727	4.369	5.300	6.505	4.847	4.043	3.288	2.599
12	Természetes szaporodás 1000 lélekre	»	*6·1*	*5·7*	*6·4*	*5·7*	*6·9*	*8·8*	*6·4*	*5·5*	*4·3*	*3·4*
13	Kivándorolt	»	90	128	154	134	137	93	175	208	134	120
14	Visszavándorolt	»	83	40	45	48	27	25	60	24	31	15
	Munkapiac.											
15	Társadalombiztosító szervek taglétszáma	1.000	—	—	1.092·1	1.096·9	1.116·5	1.122·5	1.149·5	1.129·6	1.038·9	1.043·8
	Ebből:											
16	Férfi	»	—	—	723·3	735·6	751·9	745·7	766·7	747·8	672·3	674·7
17	Nő	»	—	—	368·8	361·3	364·6	376·8	382·8	381·8	366·7	369·2
	Munkanélküli:											
18	Szociáldem. szakszervezeti összesen	szám	15.637	14.279	13.513	13.169	12.584	12.895	12.896	13.840	16.163	19.109
19	Szociáldem. szakszervezeti Budapesten	»	8.270	8.030	7.523	7.374	7.275	7.758	7.809	8.353	9.199	10.271
20	Ker. szoc. szakszervezeti Budapesten	»	800	945	729	815	843	864	896	1.116	1.211	1.270
21	Szakszervezeti munkanélküli együtt	»	16.437	15.224	14.242	13.984	13.427	13.759	13.792	14.956	17.374	20.378
	Hatósági és ingyenes magánközvetítés:											
22	Munkahely	szám	16.426	18.106	18.310	16.571	19.334	19.301	17.939	16.393	13.117	14.104
23	Munkakereső	»	52.114	48.359	45.740	43.915	45.904	44.946	45.187	36.968	46.132	49.838
24	100 munkahelyre esett munkakereső	»	*319*	*269*	*250*	*265*	*237*	*233*	*252*	*226*	*352*	*353*
25	Munkaközvetítés	»	13.981	14.356	13.788	12.756	14.491	14.305	13.881	13.046	10.992	11.668
26	100 munkahelyre esett közvetítés	»	*85·1*	*79·4*	*75·3*	*77·0*	*75·0*	*74·1*	*77·4*	*79·6*	*83·8*	*82·7*
	Felajánlott órabérek:											
27	Bádogos	Pengő	0·51	0·58	0·59	0·58	0·56	0·58	0·59	0·64	0·59	0·59
28	Asztalos	»	0·46	0·51	0·55	0·55	0·53	0·54	0·52	0·55	0·53	0·51
29	Szabó	»	0·39	0·55	0·57	0·58	0·63	0·59	0·53	0·55	0·55	0·58
30	Kőmíves	»	0·56	0·63	0·64	0·63	0·69	0·64	0·70	0·66	0·67	0·66
31	Napszámos	»	0·31	0·35	0·34	0·35	0·36	0·37	0·37	0·40	0·36	0·38
32	Gyári munkásnő	»	0·20	0·23	0·22	0·25	0·23	0·28	0·21	0·19	—	0·21
33	Napszámosnő	»	0·27	0·28	0·28	0·26	0·28	0·36	0·35	0·22	0·29	0·32
	Termelés.											
34	Kőszén	1.000 q	689·0	764·2	748·7	821·3	791·8	825·8	880·1	861·6	865·9	905·3
35	Barnaszén	»	5.920·8	6.712·6	5.275·9	5.733·2	6.110·4	7.176·2	8.616·7	8.536·8	8.069·9	8.508·4
36	Vasérc és vassalak	»	233·0	241·3	256·9	257·1	230·1	306·5	247·6	240·4	277·2	230·0
37	Finomításra való nyers vas	»	255·2	297·7	330·0	318·1	301·2	331·1	286·3	289·9	318·4	269·3
38	Szesz	1.000 hl.	31·3	38·7	7·5	5·1	11·8	17·2	47·5	76·6	77·7	51·6
39	Cukor	1.000 q	119·9	92·5	0·0	0·0	0·2	6·6	739·6	364·1	0·0	0·0
	Budapest Szfőv. Elektromos művei:											
40	Villamosáram	1.000 kw. óra	28.084	28.851	26.849	26.840	26.874	28.693	31.523	32.912	33.078	32.046
41	Motorikus célra elosztott áram[2])	»	12.782	13.485	13.325	14.710	14.580	14.559	14.366	14.230	13.358	13.412
42	Magánvilágítási célra elosztott áram[2])	»	5.436	5.765	4.360	3.757	3.390	3.682	4.789	6.026	7.779	8.934
43	Egyéb célokra elosztott áram[3])	»	4.202	3. 18	3.678	3.782	3.611	3.763	3.914	4.930	4.645	4.520
44	Elektromosáramfogyasztók	szám	—	—	257,715	257.532	257.899	260.065	261.764	264.226	266.807	268.026

*) A közölt adatsorok részletes magyarázata a Magyar Statisztikai Szemle 1932. évi 10. számának mellékletében található. (Gazdaságstatisztikai adatok 1926—32). — [1]) Az 1937. év átlagai ideiglenes jellegűek. — [2]) A budapestkörnyéki városok fogyasztása nélkül. — [3]) A budapestkörnyéki városok fogyasztása is bennfoglaltatik.

*Tableau économique.**)*

1938 février *Février*	márc. *Mars*	április *Avril*	május *Mai*	június *Juin*	július *Juillet*	aug. *Août*	szept. *Sept.*	október *Octobre*	nov. *Nov.*	*Unités*	*Désignation*	
											Mouvement de la population.[1]	
8.728	3.979	5.457	7.769	5.652	3.870	5.125	6.171	7.089	7.658	*nombre*	*Mariages*	1
12·5	*5·2*	*7·4*	*10·1*	*7·7*	*5·0*	*6·7*	*8·3*	*9·2*	*10·3*	»	*Mariages pour 1000 habitants*	2
14.307	15.835	15.433	15.046	14.296	14.980	14.901	15.272	14.455	13.360	»	*Nés vivants*	3
20·6	*20·6*	*20·8*	*19·6*	*19·4*	*19·5*	*19·4*	*20·6*	*18·8*	*18·0*	»	*Nés vivants pour 1000 habitants*	4
10.917	12.728	12.208	11.669	10.056	10.082	10.802	9.475	9.521	8.946	»	*Décès*	5
15·7	*16·6*	*16·5*	*15·2*	*13·6*	*13·1*	*14·1*	*12·8*	*12·4*	*12·1*	»	*Décès pour 1000 habitants*	6
2.027	2.393	1.849	2.058	1.737	1.988	2.559	1.986	1.895	1.444	»	*Décédés au-dessous d'un an*	7
14·2	*15·1*	*12·0*	*13·7*	*12·1*	*13·3*	*17·2*	*13·0*	*13·1*	*10·8*	»	*Décédés au-dessous d'un an, pour 100 enf. nés viv.*	8
1.089	1.307	1.398	1.341	1.143	958	865	748	797	726	»	*Décès par tuberculose*	9
1·57	*1·70*	*1·89*	*1·75*	*1·55*	*1·25*	*1·13*	*1·01*	*1·04*	*0·98*	»	*Décés par tuberculose pour 1000 habitants*	10
3.390	3.107	3.225	3.377	4.240	4.898	4.099	5.797	4.934	4.414	»	*Accroissement naturel*	11
4·9	*4·0*	*4·3*	*4·4*	*5·8*	*6·4*	*5·3*	*7·8*	*6·4*	*5·9*	»	*Accroissement naturel pour 1000 habitants*	12
120	176	118	146	96	110	141	188	118	137	»	*Émigrés*	13
27	28	29	39	11	19	18	11	10	8	»	*Émigrés rentrés*	14
											Marché du travail.	
1.067·4	1.132·2	1.158·0	1.170·5	1.152·7	1.160·6	1.196·5	1.196·6	.	.	*1.000*	*Nombre des membr. des caiss. d'assur. soc.*	15
											Dont.	
694·1	743·4	769·8	776·6	761·0	773·9	806·0	793·7	.	.	»	*Sexe masc.*	16
373.3	338·8	388·2	393·9	391·7	386·7	390·5	402·9	.	.	»	*Sexe fémin.*	17
											Chômeurs:	
18.142	17.486	18.476	18.767	19.191	19.134	15.534	12.889	12.664	12.953	*nombre*	*Aux syndicats soc.-démocrates de Hongrie*	18
10.181	9.876	10.164	10.299	10.915	10.834	10.140	8.175	7.677	8.043	»	*Aux syndicats soc.-démocrates de Budapest*	19
1.211	1.150	1.061	1.022	1.214	1.205	1.115	946	891	990	»	*Aux syndicats soc. chr. de Budapest*	20
19.353	18.636	19.537	19.789	20.405	20.339	16.649	13.835	13.555	13.943	»	*Chômeurs syndiqués au total*	21
											Bureaux de placem., offic. et privés grat.:	
14.881	18.566	16.836	16.638	15.378	15.174	18.645	24.571	21.799	15.969	*nombre*	*Offres d'emploi*	22
50.442	50.850	47.423	46.445	45.415	45.454	47.659	47.413	45.328	43.631	»	*Demandes d'emploi*	23
339	*274*	*281*	*279*	*295*	*299*	*255*	*192*	*207*	*273*	»	*Demandes pour 100 offres d'emploi*	24
12.180	14.402	13.414	13.310	12.505	11.998	15.082	18.085	16.411	12.657	»	*Placements*	25
81·8	*77·6*	*79·7*	*80·0*	*81·3*	*79·1*	*80·8*	*73·6*	*75·3*	*79·3*	»	*Placem. pour 100 offres d'emploi*	26
											Salaires horaires offerts	
0·60	0·55	0·60	0·60	0·62	0·66	0·64	0·65	0·66	0·67	*pengős*	*Ferblantiers*	27
0·53	0·53	0·53	0·56	0·56	0·54	0·54	0·57	0·55	0·55	»	*Menuisiers*	28
0·61	0·54	0·61	0·62	0·58	0·60	0·65	0·63	0·68	0·65	»	*Tailleurs*	29
0·65	0·68	0·65	0·65	—	0·70	0·68	0·70	0·77	0·78	»	*Maçons*	30
0·36	0·38	0·36	0·34	0·36	0·38	0·39	0·45	0·46	0·41	»	*Journaliers*	31
0·22	0·19	0·25	0·24	0·25	0·24	0·24	0·24	0·24	0·25	»	*Ouvrières de fabrique*	32
0·34	0·33	0·39	0·30	0·34	0·31	0·31	0·38	0·34	0·34	»	*Journalières*	33
											Production.	
817·1	901·5	821·3	849·7	781·6	836·1	819·0	876·4	942·4	934·4	*1.000 q*	*Houille*	34
6.789·3	6.331·7	5.658·8	5.630·7	5.300·7	5.581·8	6.240·3	6.790·5	8.495·8	8.715·1	»	*Lignite*	35
240·2	279·5	219·3	227·2	252·1	259·0	232·2	295·6	241·3	279·3	»	*Minerai de fer et scorie de fer*	36
281·4	362·9	232·5	271·6	300·4	277·5	292·3	326·2	172·1	285·7	»	*Fonte à affiner*	37
39·0	31·9	24·2	20·2	6·4	3·8	12·1	5·3	18·6	53·2	*1.000 hl*	*Alcool*	38
0·0	0·0	0·0	0·0	0·0	0·0	0·0	124·0	562·0	543·6	*1.000 q*	*Sucre*	39
											Usines Electr. de la V. de Budapest:	
29.157	30.176	27.539	27.306	25.282	26.486	27.956	29.810	33.055	35.019	*1.000 kWh*	*Energie électrique*	40
12.516	12.858	13.593	13.387	12.918	13.459	14.189	14.935	15.610	15.509	»	*Energie él. d. comme force motrice*[2])	41
8.430	6.942	6.293	5.452	4.899	3.992	3.344	3.938	5.180	5.966	»	*Energie él. distr. pour l'éclairage privé*[2])	42
4 140	4.180	3.800	3.694	3.629	3.818	3.400	4.016	4.454	5.024	»	*Energie él. distribuée à d'autres fins*[3])	43
268.272	268.422	268.506	266.637	266.717	266.616	267.456	268.544	269.536	271.711	*nombre*	*Consommateurs d'énergie électrique*	44

*) *Pour l'explication détaillée des séries de données ci-dessous, voir le supplément du no d'oct. 1932 de cette Revue (Données de statistique économique de Hongrie, 1926—1932).* — [1]) *Les moyennes relatives à l'année 1937 sont provisoires.* — [2]) *Sans les villes situées aux environs de Budapest.* — [3]) *Y compris les villes situées aux environs de Budapest.*

	Megnevezés	Egység	1936 átlag Moyennes	1937 átlag Moyennes	1937 június Juin	julius Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier
	Kereskedelem és közlekedés.											
	Külkereskedelem:[1])											
45	Behozatal összesen	1,000.000 P	36·1	39·6	40·5	41·7	41·2	42·6	43·3	41·5	46·7	27·6
	Ebből:											
46	Nyers és megmunkált fa . .	1.000 q	797·8	905·6	1.007·5	1.082·4	899·8	1.192·5	918·6	1.133·8	1.110·9	840·6
47		1.000 P	3.962	5.056	5.870	6.257	5.919	6.899	5.069	6.143	6.071	2.833
48	Szén	1.000 q	387·7	482·7	525·7	545·2	462·8	415·7	502·6	540·1	578·7	481·1
49		1.000 P	1.148	1.380	1.520	1.572	1.332	1.177	1.409	1.532	1.653	1.384
50	Papiros és papirosáruk . .	q	69.490	57.585	65.614	68.440	77.649	66.229	75.892	64.251	82.899	29.029
51		1.000 P	2.015	2.353	2.290	2.694	3.113	2.703	2.931	2.445	2.426	1.169
52	Nyers pamut	q	23.986	22.009	20.602	20.898	16.306	17.072	20.139	26.099	29.874	31.173
53		1.000 P	2.475	2.257	2.297	2.398	1.741	1.759	1.922	2.266	2.531	2.607
54	Gépek és készülékek	q	5.899	6.126	4.538	5.901	5.395	4.259	6.185	5.861	17.449	4.575
55		1.000 P	1.458	1.642	1.514	1.596	1.506	1.251	2.221	1.717	3.733	1.331
56	Nyers bőr	q	11.434	13.198	12.711	13.263	14.111	14.372	10.973	10.801	8.886	11.226
57		1.000 P	1.795	2.462	2.583	2.793	2.500	2.558	1.871	1.760	1.489	1.690
58	Nyers dohány	q	976	1.059	1.180	906	1.486	263	212	23	419	436
59		1.000 P	337	399	335	428	609	72	98	10	233	194
60	Selyem és selyemfonál . . .	q	2.995	3.236	3.775	2.658	3.200	3.445	3.479	2.735	2.761	1.439
61		1.000 P	1.058	1.060	1.197	875	1.089	1.169	1.226	1.053	946	524
62	Ásványolaj	1.000 q	214·9	233·4	95·8	107·1	407·0	462·7	445·3	335·7	273·8	157·6
63		1.000 P	1.251	1.698	681	781	3.016	3.556	3.475	2.573	2.018	1.204
64	Pamutszövet	q	613	586	566	418	596	385	654	691	716	270
65		1.000 P	393	373	402	252	376	277	429	511	457	178
66	Kivitel összesen	1,000.000 P	42·2	49·1	45·1	40·1	48·6	47·0	48·9	50·6	60·2	43·4
	Ebből:											
67	Szarvasmarha	drb	6.454	8.960	12.693	12.171	7.722	5.971	6.886	5.251	5.593	7.878
68		1.000 P	2.024	3.138	4.328	4.008	2.641	2.262	2.654	2.055	2.311	3.243
69	Baromfi	q	17.147	21.769	7.939	9.561	15.615	18.763	28.519	40.403	65.919	26.311
70		1.000 P	1.855	2.139	892	946	1.516	1.919	2.963	3.813	6.190	2.851
71	Búza	1.000 q	476·0	299·0	142·1	90·2	241·8	135·8	161·2	127·8	350·7	109·4
72		1.000 P	6.713	5.191	2.650	1.428	3.637	2.500	2.817	2.401	6.336	2.021
73	Liszt	1.000 q	45·2	48·6	49·4	33·7	27·8	38·7	36·5	131·6	43·7	13·8
74		1.000 P	837	1.189	1.139	649	621	900	828	3.860	1.039	309
75	Villamos gépek és készülékek	q	2.115	2.549	1.817	2.156	3.194	3.364	3.773	3.583	3.512	2.447
76		1.000 P	2.275	2.371	1.875	2.006	2.742	3.103	3.214	2.911	3.020	2.343
77	Sertés	drb	14.619	13.774	10.173	15.368	19.607	20.691	25.083	24.923	14.788	13.344
78		1.000 P	2.084	2.028	1.509	2.267	2.922	2.974	3.579	3.556	2.105	1.958
79	Prémbőr, kikészített . . .	q	387	395	455	409	628	675	489	229	110	147
80		1.000 P	632	856	818	729	1.393	1.411	1.117	417	243	312
81	Tojás	q	5.778	9.551	6.624	3.333	4.956	5.126	4.453	4.938	3.035	1.699
82		1.000 P	505	767	453	243	382	451	429	430	274	188
83	Toll	q	2.343	2.650	1.526	2.540	2.480	1.522	3.317	2.181	3.243	2.742
84		1.000 P	863	1.539	1.044	1.753	1.681	911	2.202	1.363	1.984	1.818
85	Friss gyümölcs	1.000 q	48·7	32·6	27·0	94·4	154·4	68·1	38·2	2·9	1·4	0·4
86		1.000 P	1.214	805	1.269	3.120	2.955	1.234	736	78	43	15
87												
	Behozatali (—) v. kiviteli (+) többlet . .	1,000.000 P	+ 5·7	+ 9·4	+ 4·6	— 1·6	+ 7·4	+ 4·4	+ 5·6	+ 9·1	+ 13·5	+ 15·8
	Vasúti forgalom:[1]) [4])											
88	Szállított áru[2]) [3])	1.000 t.	1.481	1.622	1.575	1.576	1.773	1.905	2.478	1.819	1.553	1.402
89	Árutonna-kilométer[2]) [3])	1,000.000 km	194·2	220·5	199·1	201·4	231·7	249·4	316·3	244·6	216·3	184·5
90	Megrakott teherkocsi[2])	szám	100.584	108.440	105.766	106.319	118.588	128.022	158.502	116.561	97.935	93.855
91	Szállított utas[3])	1.000	5.624·6	6.313·0	6.437·7	5.902·7	6.543·9	6.637·7	6.750·5	6.421·2	6.657·4	6.124·0
92	Utaskilométer[2]) [3])	1,000.000 km	172·1	192·4	199·6	201·2	223·1	226·2	195·8	186·2	193·1	171·5

*) 50 q-n alul. — **) 500 pengőn alul. — [1]) Az 1937. év átlagai ideiglenes jellegűek. — [2]) Az adatok csak fizetőteljesítményekre vonatkoznak. — [3]) Az utolsó 13 hónap adatai ideiglenesek. — [4]) 1938 november havától a visszacsatolt felvidéki rész forgalmával együtt.

1938										Unités	Désignation	
február *Février*	márc. *Mars*	áprllis *Avril*	május *Mai*	június *Juin*	július *Juillet*	aug. *Août*	szept. *Sept.*	október *Octobre*	nov. *Nov.*			
											Commerce et transports.	
											Commerce extérieur:[1])	
32·1	36·1	35·6	34·5	34·4	34·8	32·0	31·4	33·8	41·1	*1,000.000 p*	*Importations totales*	45
											Dont:	
918·2	672·2	637·7	923.5	1.078·0	984·1	717·9	714·4	372·1	828·1	*1.000 q*	*Bois bruts et ouvrés*	46
3.740	3.563	3.775	5.504	6.217	5.718	4.265	3.459	2.285	5.131	*1.000 p*		47
462·9	526·8	478·7	460·1	449.6	456·6	441·5	406·9	145·9	338·1	*1.000 q*	*Charbon*	48
1·329	1.511	1.355	1.292	1.265	1.277	1.225	1.102	436	978	*1.000 p*		49
46.095	44.473	53.056	51.005	55.261	60.213	59.547	33.169	40.927	74.070	*q*	*Papier et articles en papier* . .	50
1.656	1.787	1.843	1.752	2.009	2.178	2.055	1.239	1.431	2.317	*1.000 p*		51
18.749	25.339	17.030	13.077	20.036	17.462	13.907	16.793	28.744	34.325	*q*	*Coton brut*	52
1.531	2.086	1.428	1.135	1.710	1.470	1.127	1.470	2.420	3.003	*1.000 p*		53
4 127	6 037	4.418	6.922	5.756	3.625	7.357	4.443	4.331	3.936	*q*	*Machines et appareils*	54
1.412	1.878	1.506	2.090	1.692	1.405	2.107	1.646	1.617	1.351	*1.000 p*		55
12.361	11.066	15.630	13.303	12.198	13.638	12.556	16.404	14.028	11.086	*q*	*Peaux brutes*	56
1.884	1.693	2.107	1.666	1.555	1.592	1.465	1.862	1.719	1.410	*1.000 p*		57
717	2.184	2.392	1.997	5.211	707	—	137	942	271	*q*	*Tabacs bruts*	58
326	970	945	1.053	1.710	304	—	13	488	159	*1.000 p*		59
2.151	2.121	1.702	1.468	1.372	2.242	2.164	2.217	2.367	2.718	*q*	*Soie et fils de soie*	60
747	772	667	529	548	857	782	733	796	948	*1.000 p*		61
127·0	209·5	189·2	240·6	135·1	215·3	222·5	185·8	138·9	112·5	*1.000 q*	*Huile minérale*	62
984	1.842	1.524	1.794	1.000	1.592	1.570	1.344	1.057	946	*1.000 p*		63
412	561	450	379	349	498	461	443	499	748	*q*	*Tissus de coton*	64
288	456	309	307	272	247	244	279	303	379	*1.000 p*		65
43·2	47·0	41·6	39·9	36·5	38·2	46·8	56·6	44·4	40·4	*1,000.000 p*	*Exportations totales*	66
											Dont:	
5.046	6.069	7.220	6.547	5.617	5.421	3.230	2.154	2.047	1.659	*tête*	*Bêtes à cornes*	67
2.007	2.487	2.872	2.690	2.398	2.449	1.549	1.023	1.045	844	*1.000 p*		68
20.638	13.247	8.200	7.748	8.209	7.632	9.210	14.640	28.786	44.450	*q*	*Volaille*	69
2.193	1.360	862	927	981	867	1.033	1.574	3.036	4.720	*1.000 p*		70
209·0	177·6	156·2	108·7	40·7	19·8	571·7	1.542·1	863·3	424·7	*1.000 q*	*Froment*	71
3.541	2.983	3.130	2.231	851	415	8.250	24.274	13.081	5.841	*1.000 p*		72
30·7	20·8	30·1	10·3	59·8	2·7	2·9	5·4	31·7	78·5	*1.000 q*	*Farine*	73
688	488	759	233	1.312	55	52	83	716	1.980	*1.000 p*		74
2.510	1.810	1.724	1.826	1.395	1.715	2.099	2.295	3.236	2.264	*q*	*Machines et appareils électriques*	75
1.950	1.693	1.554	1.781	1.519	1.850	2.045	2.226	3.092	2.387	*1.000 p*		76
18.076	13.364	13.623	21.419	21.252	30.896	26.270	9.978	13.304	15.923	*tête*	*Porcs*	77
2.534	1.925	1.901	3.072	3.101	4.510	3.963	1.459	2.126	2.617	*1.000 p*		78
260	354	440	354	404	520	460	434	451	253	*q*	*Pelleteries apprêtées*	79
454	571	832	744	539	734	838	808	744	465	*1.000 p*		80
26.599	24.627	24.591	26.348	17.494	6.684	1.990	3.043	951	3.055	*q*	*Oeufs*	81
2.174	1.594	1.530	2.063	1.418	566	155	258	71	324	*1.000 p*		82
2.801	2.973	1.938	1.525	1.104	1.913	1.941	1.207	2.031	1.918	*q*	*Plumes*	83
1.444	1.459	922	548	464	839	857	601	1.050	1.139	*1.000 p*		84
0·1	0·1	0·1	0·0	6·0	33·4	147·3	90·6	26·6	1·2	*1.000 q*	*Fruits frais*	85
9	5	4	1	384	1.871	3.830	2.836	695	61	*1.000 p*		86
+ 11·1	+ 10·9	+ 6·0	+ 5·4	+ 2·1	+ 3·4	+ 14·8	+ 25·2	+ 10·6	— 0·7	*1,000.000 p*	*Excédent des imp. (—) ou des exp. (+)*	87
											Trafic des chemins de fer:[1]) [4])	
1.332	1.437	1.342	1.482	1.390	1.468	1.827	2.098	2.276	1.974	*1.000 t.*	*Marchandises transportées*[2]), [3])	88
182·9	195·3	179·5	196·5	183·4	188·1	250·1	288·6	294·6	264·3	*1,000.000 km*	*Tonnes kilom.*[2]), [3])	89
88.124	102.836	95.921	101.751	98.187	104.855	129.665	145.256	158.940	135.305	*nombre*	*Wagons chargés*[2])	90
5.855·2	6.153·2	6.396·3	6.828·9	6.896·0	6.351·4	6.842·5	7.191·6	7.462·7	7.200·5	*1.000*	*Voyageurs transportés*[2])	91
163·9	172·3	198·3	211·7	213·8	222·3	239·5	251·7	209·0	208·8	*1,000.000 km*	*Voyageurs-kilomètres*[2]), [3])	92

*) *Au-dessous de 50 q.* — **) *Au-dessous de 500 pengős.* — [1]) *Les moyennes relatives à l'année 1937 sont provisoires.* — [2]) *Les chiffres ne se rapportent qu'au trafic payant.* — [3]) *Pour les 13 derniers mois, chiffres provisoires.* — [4]) *A partir de nov. 1938, y compr. le territoire septentr. rétrocédé.*

	Megnevezés	Egység	1936 átlag Moyennes	1937 átlag Moyennes	1937 június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	1938 január Janvier
	Postaforgalom:[1])											
93	Levélküldemény[2])	1.000 db	37.149	39.426	36.102	37.856	36.112	41.180	41.926	40.125	50.134	38.783
94	Csomagküldemény	„	781·1	817·4	779·8	782·8	746·2	849·1	922·4	868·0	1.156·6	760·3
95	Postautalvány	1.000 db	836·5	866·8	836·3	966·8	823·0	839·5	972·5	835·4	1.026·2	834·1
96		1.000 P	77.602	82.523	78.747	98.911	68.941	81.212	102.843	80.388	102.879	66.533
97	Távirat	1.000 db	217·2	235·0	246·0	261·7	278·4	251·3	256·8	228·5	233·8	211·6
98	Budapesti helyi beszélgetések	1.000	10.198	10.706	11.229	10.352	9.473	10.076	11.229	11.576	11.073	11.396
99	Helyközi beszélgetés	„	344·9	382·8	386·0	421·0	433·4	432·0	440·2	410·6	395·5	381·7
100	Távbeszélő főállomás	szám	—	—	106.448	107.076	107.737	108.835	109.765	110.733	111.765	112.545
101	Rádióvevőberendezések Magyarországon	„	—	—	373.751	372.281	371.287	372.240	374.719	378.797	383.274	389.056
102	Rádióvevőberendezések Budapesten	„	—	—	130.785	130.655	129.734	130.117	131.190	132.710	134.465	136.708
	Gépjáróművek:											
103	Gépjárműállomány Budapesten	szám	—	—	15.766	16.034	16.299	15.930	15.739	15.518	15.125	14.980
104	Gépjárműállomány Magyarországon	„	—	—	31.341	31.953	32.529	32.368	31.952	31.462	30.770	30.072
	Ebből:											
105	Személykocsi	„	—	—	12.915	13.350	13.697	13.725	13.573	13.450	13.225	13.037
106	Bérautó	„	—	—	3.174	3.185	3.215	3.254	3.242	3.235	3.226	3.168
107	Autobusz	„	—	—	608	611	613	613	597	596	596	587
108	Teherkocsi	„	—	—	3.367	3.423	3.461	3.502	3.531	3.551	3.486	3.351
109	Egyéb gépkocsi	„	—	—	765	765	773	772	767	765	762	752
110	Mótorkerékpár	„	—	—	10.512	10.619	10.770	10.502	10.242	9.865	9.475	9.177
	Benzinkutak forgalma:											
111	Kimért benzin	1.000 lit.	100·9	87·5	108·4	123·2	135·5	115·7	84·0	56·0	49·6	46·1
112	Kimért benzinszeszkeverék	„	2.140·0	2.525·7	2.951·6	3.220·3	3.355·0	3.062·2	2.948·2	2.408·0	2.273·1	1.974·3
	Áralakulás.											
	Nagykereskedelmi árindex:											
113	Összes áruk átlaga	1913 = 100	*89·0*	*94·4*	*94*	*94*	*94*	*96*	*93*	*94*	*95*	*94*
114	Mezőgazdaság és állattenyésztés	„	*75·4*	*80·4*	*78*	*80*	*80*	*83*	*80*	*82*	*83*	*82*
115	Gyarmatáruk	„	*177·0*	*174·8*	*172*	*174*	*173*	*172*	*178*	*178*	*178*	*178*
116	Malomipar és cukoripar	„	*105·2*	*112·0*	*113*	*113*	*112*	*113*	*113*	*111*	*113*	*113*
117	Egyéb ipar	„	*117·3*	*124·5*	*127*	*125*	*125*	*123*	*121*	*120*	*119*	*119*
118	Agrárolló[3])	„	*35·7*	*35·4*	*38·6*	*36·0*	*36·0*	*32·5*	*33·9*	*31·7*	*30·3*	*31·1*
	Megélhetési index:											
119	Összesen lakbérrel	1913 = 100	*96·2*	*102·5*	*101·9*	*102·1*	*102·3*	*103·5*	*103·5*	*103·2*	*103·8*	*104·7*
120	Összesen lakbér nélkül	„	*99·4*	*116·1*	*106·8*	*107·1*	*107·3*	*108·9*	*108·9*	*108·6*	*109·4*	*110·5*
121	Élelmezés	„	*87·3*	*93·9*	*92·3*	*93·0*	*93·3*	*95·8*	*95·7*	*95·2*	*96·4*	*98·2*
122	Ruházat	„	*117·9*	*128·2*	*136·9*	*136·9*	*136·7*	*136·7*	*136·7*	*136·7*	*136·7*	*136·2*
123	Fűtés, világítás	„	*133·5*	*137·5*	*139·3*	*138·1*	*138·1*	*138·1*	*138·1*	*138·1*	*138·1*	*138·1*
124	Lakás	„	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*
	Nagykereskedelmi árak:											
125	Búza, tiszavidéki 78 kg-os	P/q	16·84	20·42	19·65	20·93	20·23	20·75	20·88	20·53	21·10	21·03
126	Rozs, pestvidéki elsőrendű	„	14·00	18·94	19·00	19·55	19·18	18·93	18·75	18·65	19·05	18·95
127	0-ás liszt	P/kg	0·33	0·39	0·40	0·40	0·39	0·39	0·39	0·38	0·39	0·39
128	2-es „	„	0·32	0·38	0·39	0·39	0·38	0·38	0·38	0·37	0·38	0·38
129	6-os „	„	0·27	0·30	0·31	0·30	0·30	0·30	0·31	0·30	0·31	0·30
130	Tengeri, dunántúli származású	P/q	12·37	11·89	11·33	11·70	11·95	13·40	11·05	11·65	12·60	12·45
131	Marhahús, elsőrendű, hátulja	P/kg	1·46	1·85	1·76	1·86	1·92	1·93	2·20	2·16	2·16	2·00
132	Borjú	P/kg élősuly	0·97	1·07	0·92	0·94	1·12	1·16	1·12	1·09	1·11	1·14
133	Sertés, fiatal nehéz, 300 kg-on felül	„	1·04	1·11	1·02	1·00	1·05	1·06	1·09	1·08	1·12	1·11
134	Sertészsír	P/kg	1·60	1·69	1·70	1·68	1·68	1·64	1·64	1·64	1.62	1·62
135	Tojás, friss teatojás	P/kg	1·59	1·41	1·10	1·16	1·39	1·59	1·73	1·88	1·79	1·70
136	Borjúbőr	P/kg	2·17	2·54	2·60	2·60	2·65	2·60	2·35	1·90	1·90	2·00
137	Marhabőr	„	1·29	1·53	1·50	1·55	1·55	1·50	1·40	1·10	1·10	1·20
138	Nyers gyapjú	„	1·87	2·10	2·20	2·16	2·18	2·21	2·01	1·90	1·94	1·94
139	Nyers pamut, amerikai	„	1·91	1·86	2·01	1·85	1·67	1·56	1·53	1·51	1·52	1·50
140	Barnaszén, hazai	P/q	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22
141	Kőszén, porosz	„	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80

[1]) Az 1937. év átlagai ideiglenes jellegűek. — [2]) Az ajánlottt küldemények is bentfoglaltatnak. — [3]) A mezőgazdasági termékek és az ipari áruk ára közötti diszparitást jelzi

1938										Unités	Désignation	
február *Février*	márc. *Mars*	április *Avril*	május *Mai*	június *Juin*	július *Juillet*	aug. *Août*	szept. *Sept.*	október *Octobre*	nov. *Nov.*			
											Trafic postal : [1]	
37.008	45.046	41.804	39.244	36.239	39.618	39.268	44.079	44.822	46.138	*1.000 unités*	*Correspondances*[2]	93
737·5	838·2	855·9	759·5	767·9	796·6	798·2	938·1	999·0	958·2	»	*Colis*	94
829·1	852·2	978·8	823·7	838·5	925·7	926·3	902·6	1.049·8	880·6	*1.000 unités*	} *Mandats-poste*	95
77.067	80.047	96.626	65.928	76.481	88.364	114.568	117.869	109.098	77.579	*1.000 p*		96
199·1	226·5	223·9	251·7	262·9	268·3	301·3	320·1	293·9	282·7	*1.000*	*Télégrammes*	97
11.079	10.368	11.622	11.080	11.519	10.910	10.091	10.878	11.924	11.626	*1.000*	*Conversations urbaines à Budapest*	98
354·1	378·2	398·1	400·9	445·0	500·4	542·1	563·3	559·3	475·7	»	*Conversations interurbaines*	99
113.329	114.020	114.514	114.987	115.976	116.374	116.804	117.748	118.552	118.659	*nombre*	*Postes téléphoniques principaux*	100
392.251	394.711	395.692	396.220	395.175	393.490	393.540	395.159	402.244	411.468	»	*Postes récept. de T. S. F. en Hongrie*	101
137.719	138.741	139.141	139.135	138.880	138.136	137.685	138.011	140.192	142.854	»	*Postes récept. de T. S. F. à Budapest*	102
											Effectif des véhicules à moteur :	
15.237	15.845	16.502	16.967	17.106	17.327	17.532	17.367	17.065	16.973	*nombre*	*Véhicules à moteur à Budapest*	103
30.410	31.602	33.031	34.048	34.846	35.711	36.282	36.428	35.854	35.602	»	*Véhicules à moteur en Hongrie*	104
											Dont :	
13.217	13.842	14.499	14.953	15.374	15.824	16.140	16.285	16.078	15.979	»	*Automob. de ville et de tourisme*	105
3.195	3.211	3.204	3.251	3.218	3.246	3.250	3.262	3.205	3.180	»	*Autom. de louage*	106
595	607	636	669	670	682	685	677	661	666	»	*Autobus*	107
3.374	3.439	3.505	3.568	3.587	3.633	3.685	3.759	3.795	3.888	»	*Camions automobiles*	108
755	773	793	799	809	827	831	834	837	852	»	*Autres automob.*	109
9.274	9.730	10.394	10.808	11.188	11.499	11.691	11.611	11.278	11.037	»	*Motocyclettes*	110
											Distributeurs d'essence :	
44·4	52·0	59·4	74·8	92·7	107·7	122·7	102·9	66·0	.	*1.000 l.*	*Essence débitée*	111
2.052·7	2.384·1	2.651·7	2.847·4	3.231·2	3.476·6	3.498·8	3451·2	2.897·8	.	»	*Mélange d'essence et d'alcool débité*	112
											Mouvement des prix.	
											Indice des prix de gros :	
93	*94*	*101*	*101*	*98*	*96*	*96*	*99*	*97*	*94*	*1913 = 100*	*Moyennes pour l'ensemble des marchand.*	113
81	*82*	*93*	*92*	*88*	*85*	*85*	*89*	*87*	*83*	»	*Agriculture et élevage*	114
178	*178*	*178*	*178*	*178*	*178*	*178*	*178*	*178*	*178*	»	*Denrées coloniales*	115
112	*112*	*113*	*117*	*119*	*115*	*111*	*112*	*112*	*100*	»	*Minoterie et industrie sucrière*	116
119	*119*	*118*	*117*	*117*	*117*	*117*	*118*	*118*	*118*	»	*Autres industries*	117
31·9	*31·1*	*21·2*	*21·4*	*24·8*	*27·3*	*27·3*	*24·6*	*26·3*	*29·7*	»	*„Ciseaux agricoles"* [3]	118
											Indice du coût de la vie :	
103·7	*103·8*	*104·5*	*104·5*	*102·7*	*101·6*	*101·7*	*103·0*	*102·6*	*102·4*	*1913 = 100*	*Au total, y compris le loyer*	119
109·2	*109·3*	*110·2*	*110·2*	*107·9*	*106·4*	*106·6*	*108·2*	*107·8*	*107·4*	»	*Au total, non compris le loyer*	120
96·3	*96·4*	*97·8*	*97·8*	*94·8*	*92·7*	*92·9*	*95·3*	*94·6*	*94·2*	»	*Alimentation*	121
136·2	*136·0*	*136·0*	*136·0*	*134·1*	*134·1*	*134·1*	*134·3*	*134·3*	*134·3*	»	*Vêtement*	122
138·1	*138·1*	*138·1*	*138·1*	*138·1*	*138·1*	*138·1*	*138·1*	*138·1*	*138·1*	»	*Chauffage et éclairage*	123
86·3	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*	»	*Logement*	124
											Prix de gros :	
20·95	21·00	22·28	23·98	23·28	20·23	20·25	20·50	20·68	20·38	*1 q, en pengős*	*Froment de la rég. de la Tisza, de 78 kg*	125
18·85	18·70	18·80	18·45	16·55	15·65	14·78	14·95	14·95	14·30	»	*Seigle de 1er ordre, de la rég. de Pest*	126
0·38	0·38	0·38	0·40	0·41	0·38	0·37	0·37	0·38	0·37	*1 kg, en pengős*	*Farine No 0*	127
0·37	0·37	0·37	0·39	0·40	0·37	0·36	0·36	0·37	0·36	»	„ *No 2*	128
0·30	0·30	0·31	0·33	0·35	0·31	0·30	0·31	0·30	0·30	»	„ *No 6*	129
12·70	12·90	14·70	15·60	17·00	18·58	19·25	19·13	16·95	13·10	*1 q, en pengős*	*Maïs, de Transdanubie*	130
2·01	1·95	1·85	1·64	1·49	1·38	1·52	1·63	1·56	1·49	*1 kg, en pengős*	*Viande de boeuf, 1re qual., partie postér.*	131
1·11	0·99	0·95	0·86	0·79	0·82	1·07	0·94	1·00	1·00	*1 kg de poids vif, en p.*	*Veau*	132
1·11	1·12	1·10	0·99	0·86	0·99	1·06	1·11	1·13	1·08		*Porcs, jeunes, lourds, au-dessus de 300 kg*	133
1·62	1·62	1·62	1·62	1·60	1·55	1·55	1·74	1·55	1·55	*1 kg, en pengős*	*Saindoux*	134
1·13	1·01	1·23	1·13	1·20	1·27	1·37	1·54	1·57	1·79	*1 kg, en pengős*	*Oeufs frais dits à thé*	135
2·00	2·00	1·80	1·70	1·60	1·60	1·60	1·65	1·67	1·67	*1 kg, en pengős*	*Cuir de veau*	136
1·10	1·10	1·10	1·10	1·10	1·10	1·15	1·20	1·20	1·20	»	*Cuir de boeuf*	137
1·94	1.94	1·94	1·90	1·90	1·90	1·90	1·90	1·90	1·90	»	*Laine brute*	138
1·60	1.54	1·54	1·40	1·53	1·51	1·46	1·43	1·50	1·52	»	*Coton brut, américain*	139
3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	*1 q, en pengős*	*Lignite, indigène*	140
6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	»	*Houille, prussienne*	141

[1]) *Les moyennes relatives à l'année 1937 sont provisoires.* — [2]) *Y compris les lettres recommandées.* — [3]) *Indique la disparité entre les prix agricoles et les prix industriels.*

	Megnevezés	Egység	1936 átlag Moyennes	1937 átlag Moyennes	1937 június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	1938 január Janvier
142	Vörösréz	P/kg	1·25	1·60	1·60	1·65	1·65	1·50	1·30	1·20	1·20	1·20
143	Ólom	»	0·52	0·72	0·65	0·70	0·65	0·60	0·60	0·58	0·54	0·50
144	Ón	»	6·13	6·53	6·50	6·50	6·50	6·30	6·30	6·00	5·50	5·50
	Pénz és hitel.											
145	Állami bevételek bruttó eredménye	1,000.000 P	—	—	85·3	59·2	80·4	72·7	75·3	91·4	87·8	66·6
146	Állami kiadások bruttó előirányzata	»	—	—	71·6	69·8	70·3	63·8	68·0	63·6	67·9	76·1
	Magyar Nemzeti Bank:											
147	Jegyforgalom	1,000.000 P	—	—	437·5	459·6	453·3	457·1	468·5	430·8	466·2	436·9
148	Leszámított váltók és előlegek	»	—	—	400·0	398·4	416·4	419·2	425·2	422·0	449·7	385·7
	Érckészlet:											
149	Arany	1,000.000 P	—	—	84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	84·1
150	Deviza és valuta	»	—	—	53·9	56·4	57·8	57·7	54·9	56·4	58·5	58·2
151	Összesen	»	—	—	146·3	140·5	147·0	145·7	143·1	147·7	149·4	153·0
152	Fedezeti arány	%	*26·6*	*27·4*	28·7	29·2	27·6	26·9	26·2	26·7	25·1	28·4
153	Leszámítási kamatláb	»	*4·0*	*4·0*	*4·0*	*4·0*	*4·0*	*4·0*	*4·0*	*4·0*	*4·0*	*4·0*
154	Elsőrendű üzleti váltók kamattétele	»	*4·0-6·54*	*4·0-6·50*	*4—6·5*	*4—6·5*	*4—6·5*	*4—6·5*	*4—6·5*	*4—6·5*	*4—6·5*	*4—6·5*
155	Betéti kamatláb 3 havi lekötésre	»	*3·0*	*3·0*	*3*	*3*	*3*	*3*	*3*	*3*	*3*	*3*
156	Betéti kamatláb lekötés nélkül	»	*2—2*	*2—2*	*2—2*	*2—2*	*2—2*	*2—2*	*2—2*	*2—2*	*2—2*	*2—2*
	Betétállomány:											
	Takarékbetét:											
157	Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	118·0	119·4	121·2	122·9	124·6	127·8	127·4	136·5
158	A PK. budapesti pénzintézeteinél[3])	»	—	—	619·7	623·5	626·2	628·9	633·5	643·3	660·7	665·7
159	Összesen[3])	»	—	—	*737·7*	*742·9*	*747·4*	*751·8*	*758·1*	*771·1*	*788·1*	*802·2*
	Folyószámlabetét:											
160	Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	50·2	49·1	53·6	51·4	53·5	57·1	53·4	49·4
161	A PK. budapesti pénzintézeteinél[3])	»	—	—	639·0	638·3	639·9	649·0	654·5	651·7	658·3	635·4
162	Összesen[3])	»	—	—	*689·2*	*687·4*	*693·5*	*700·4*	*708·0*	*708·8*	*711·7*	*684·8*
	Betétek együtt:											
163	Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	168·1	168·4	174·8	174·3	178·1	184·9	180·8	185·8
164	A PK. budapesti pénzintézeteinél[3])	»	—	—	1.258·8	1.261·9	1.266·1	1.277·9	1.288·0	1.295·0	1.319·0	1.301·2
165	Összesen[3])	»	—	—	*1.426·9*	*1.430·3*	*1.440·9*	*1.452·2*	*1.466·1*	*1.479·9*	*1.499·8*	*1.487·0*
166	A 30 legn. vidéki pénzint. betétállománya	»	—	—	111·3	110·9	112·2	113·6	115·2	116·3	119·4	119·4
	Tőzsde:											
167	Részvényindex[4])	1926 = 100	*130·6*	*162·3*	*159·8*	*175·9*	*167·3*	*157·2*	*156·0*	*147·3*	*143·4*	*140·1*
168	Eladott részvény	szám	337.058	356.512	197.578	324.841	178.458	191.032	284.163	146.728	155.756	125.908
169	Szállítások és átvételek összege	1,000.000 P	*25·4*	25·4	15·5	22·5	13·9	13·6	20·8	11·8	12·6	9·4
	Hitelbiztonság:											
170	Csőd[5])	szám	4	3	6	—	2	3	4	2	1	5
171	Magán- és kényszeregyesség[5])	»	59	60	48	41	26	35	61	77	116	94
172	Össz. új fizetésképtelenségek Magyarorsz.	»	62	64	54	41	28	38	65	79	117	99
	Ebből:											
173	Új fizetésképtelenség Budapesten	»	20	20	17	11	8	19	24	22	30	31
174	Magán- és kényszeregyesség aktíva	1.000 P	1.053	1.274	483	708	275	1.071	1.257	2.386	1.810	2.162
175	Magyarországon passzíva	»	1.796	2.024	834	1.146	436	1.535	1.940	3.788	3.112	3.815
176	Magán- és kényszeregyesség aktíva	»	477	574	183	417	57	300	679	1.434	610	1.352
177	Budapesten passzíva	»	849	929	295	681	94	513	1.012	2.155	1.010	2.387
178	Óvatolt váltók Magyarországon	szám	2.975	2.838	2.902	2.923	2.787	2.972	2.989	2.876	2.994	2.913
179		1.000 P	1.505	1.426	1.276	1.703	1.301	1.328	1.471	1.570	1.520	1.448
180	Óvatolt váltók Budapesten	szám	1.365	1.355	1.381	1.228	1.299	1.440	1.362	1.333	1.343	1.346
181		1.000 P	824	774	755	806	663	722	693	783	952	763
	Zálogházi forgalom:											
182	Zálogfelvétel Budapesten	1.000 tétel	245	255	262	256	244	247	253	273	251	280
183		1.000 P	4.942	5.157	5.476	5.209	4.964	5.001	5.185	5.420	5.054	5.540
184	Zálogkiváltás Budapesten	1.000 tétel	241	249	243	252	243	257	285	261	262	237
185		1.000 P	4.897	5.052	4.964	5.020	4.830	5.200	5.759	5.553	5.342	5.106
186	Zálogálladék Budapesten	1.000 tétel	—	—	1.378	1.382	1.383	1.373	1.341	1.353	1.342	1.385
187		1.000 P	—	—	28.322	28.510	28.644	28.445	27.871	27.738	27.450	27.884
188	Kényszerárverésre került Budapesten	tétel	7.779	7.455	8.496	7.372	7.797	6.594	6.674	7.394	5.151	9.595

[1]) 1938 június hótól váltópénzkészlet nélkül. — [2]) 1938 június hótól havi átlag. — [3]) Az 1936. évi május havától közölt új sorozat a Pénzintézeti Központ kötelékébe tartozó budapesti pénzintézeteknél elhelyezett betétállományt jelzi. — [4]) Csak 18 részvény alapján számítva. — [5]) Csak azok az esetek vannak feltüntetve, amelyeket más eljárás nem előzött meg. — [6]) A visszacsatolt felvidéki rész fizetőeszközével együtt.

1938										Unités	Désignation	
február *Février*	márc. *Mars*	április *Avril*	május *Mai*	június *Juin*	július *Juillet*	aug. *Août*	szept. *Sept.*	október *Octobre*	nov. *Nov.*			
1·20	1·15	1·20	1·10	1·17	1·25	1·23	1·31	1·35	1·30	*1 kg, en pengős*	*Cuivre*	142
0·50	0·57	0·54	0·40	0·38	0·42	0·42	0·50	0·50	0·50	»	*Plomb*	143
5·50	5·00	4·80	4·50	4·80	4·90	4·90	5·00	5·60	5·60	»	*Étain*	144
											Monnaie et crédit.	
76·2	66·1	60·6	80·3	83·2	60·4	82·5	—	.	.	*1,000.000 p*	*Résultat brut des recettes de l'État* . .	145
69·5	63·9	69·5	68·0	77·8	75·1	73·5	72·5	.	.	»	*Dépenses brutes de l'État (prév. budg.)*	146
											Banque Nationale de Hongrie :	
444·5	547·0	585·4	583·6	581·1	581·8	606·3	853·4	793·5	[6] 806·5	*1,000.000 p*	*Circulation des billets de banque* . . .	147
384·6	456·8	471·4	470·3	438·8	391·1	398·8	567·3	479·2	462·2	»	*Effets escomptés et avances*	148
											Encaisse métallique:	
84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	94·1	*1,000.000 p*	*Or*	149
61·1	65·9	70·7	72·7	71·9	73·6	75·6	135·0	114·8	100·5	»	*Devises et monnaies*	150
156·1	159·7	163·3	165·0	[1] 155·9	157·7	159·7	219·1	198·8	194·5	»	*Total*	151
29·7	24·1	24·0	24·1	[2] 27·1	27·2	26·5	25·0	25·1	25·0	%	*Proportion de la couverture*	152
4·0	*4·0*	*4·0*	*4·0*	*4·0*	*4·0*	*4·0*	4·0	4·0	4·0	»	*Taux d'escompte*	153
4—6·5	*4·25-6·5*	*4·25-6·5*	*4·25-6·5*	*4·25-6·5*	*4·25-6·5*	*4·25-6·5*	*4·5-6·5*	*4·5-6·5*	*4·5-6·5*	»	*Taux d'effets de comm. de prem. ordre*	154
3	*3*	*3*	*3*	*3*	*3*	*3*	*3*	*3*	*3*	»	*Taux de dépôts à préavis de 3 mois* .	155
2—2	*2—2*	*2—2*	*2—2*	*2—2*	*2—2*	*2—2*	*2—2*	*2—2*	*2—2*	»	*Taux de dépôts à vue*	156
											Effectif des dépôts :	
139·9	133·2	131·2	128·1	125·2	129·7	130·9	106·7	107·3	113·9	*1,000.000 p*	*Dépôts d'épargne:*	
666·3	606·1	597·0	588·6	619·0	619·5	618·9	506·3	522·9	545·3	»	*Caisse d'épargne postale*	157
806·2	*739·3*	*728·2*	*716·7*	*744·2*	*749·2*	*749·8*	*613·0*	*630·2*	*659·2*	»	*Etablissem. membres de l'I. C. S. F.*[3]	158
											Total	159
58·1	56·0	49·5	60·9	56·5	51·6	61·4	64·3	70·9	80·7	*1,000.000 p*	*Dépôts en compte courant:*	
635·8	631·7	625·9	632·7	644·4	661·0	675·9	663·3	685·7	681·9	»	*Caisse d'épargne postale*	160
693·9	*687·7*	*675·4*	*693·6*	*700·9*	*712·6*	*737·3*	*727·6*	*756·6*	*762·6*	»	*Etablissem. membres de l'I. C. S. F.*[3]	161
											Total	162
198·0	189·2	180·7	189·1	181·7	181·2	192·3	171·1	178·2	194·7	*1,000.000 p*	*Ensemble des dépôts:*	
1.302·1	1.237.8	1.222·8	1.221·2	1.263·4	1.280·5	1.294·8	1.169·5	1.208·6	1.227·2	»	*Caisse d'épargne postale*	163
1.500·0	*1.427·0*	*1.403·5*	*1.410·3*	*1.445·2*	*1.461·7*	*1.487·1*	*1.340·6*	*1.386·8*	*1.421·9*	»	*Etablissem. membres de l'I. C. S. F.*[3]	164
119·4	117·9	114·9	113·1	115·5	116·4	119·2	105·3	109·6	113·1	»	*Total*	165
											Dép. dans les 33 princ. établ. de c. de prov.	166
											Bourse:	
130·6	*100·9*	*97·7*	*113·2*	*113·3*	*106·8*	*105·6*	*116·7*	*123·0*	*102·7*	*1926 = 100*	*Indice d'actions*[4]	167
191.647	275.674	335.974	217.973	177.159	171.761	85.335	140.250	207.281	196.227	*nombre*	*Actions vendues*	168
12·4	17·4	18·7	12·3	11·2	12·9	6·3	8·6	12·1	13·2	*1,000.000 p*	*Montant des livraisons et des accept.* .	169
											Sécurité du crédit :	
5	9	4	1	2	3	4	—	3	2	*nombre*	*Faillites*[5]	170
62	59	64	83	97	83	60	57	87	83	»	*Concordats privés et judiciaires*[2] .	171
67	68	68	84	99	86	64	57	90	85	»	*Nouvelles insolvabilités en Hongrie* . .	172
25	21	25	31	19	19	30	15	32	28	»	*Dont: Nouv. insolvabilités à Budapest*	173
2.092	1.067	1.405	2.050	1.888	900	2.628	934	2.444	2.646	*1.000 p*	*Concord. privés et judiciaires en Hongrie* — *actifs*	174
2.929	1.718	2.202	3.314	3.149	1.514	4.153	1.549	3.525	3.785	»	— *passifs*	175
1.687	505	1.040	1.090	548	270	2.046	354	1.030	776	»	*Concord. privés et judiciaires à Budapest* — *actifs*	176
2.261	859	1.596	1.783	933	528	3.399	601	1.525	1.463	»	— *passifs*	177
2.226	2.765	3.009	3.209	3.433	3.397	3.507	3.932	4.460	3.691	*nombre*	*Lettres de change protest. en Hongrie*	178
933	1.114	1.820	1.459	1.240	1.437	1.433	1.469	1.959	1.615	*1.000 p*		179
1.017	1.230	1.357	1.391	1.472	1.379	1.535	1.654	1.742	1.505	*nombre*	*Lettres de change protest. à Budapest*	180
489	600	1.126	817	636	673	748	687	1.012	718	*1.000 p*		181
											Mouv. des monts-de-piété:	
246	277	257	271	275	266	258	244	236	232	*1.000 reconn.*	*Engagem. aux monts-de-piété de Bpest*	182
4.981	5.456	5.070	5.451	5.607	5.343	5.069	4.971	4.778	4.712	*1.000 p*		183
228	270	247	264	244	253	260	301	303	262	*1.000 reconn.*	*Dégagem. aux monts-de-piété de Bpest*	184
4.764	5.316	4.923	5.270	5.034	4.971	5.066	6.251	5.839	5.269	*1.000 p*		185
1.402	1.409	1.420	1.427	1.458	1.471	1.469	1.412	1.346	1.317	*1.000 reconn.*	*Effect. des gages aux m.-de-p. de Bpest*	186
28.101	28.242	28.389	28.570	29.142	29.514	29.518	28.238	27.176	26.619	*1.000 p*		187
6.752	8.113	6.593	8.124	7.993	10.052	8.993	9.476	8.905	8.957	*reconnaiss.*	*Ventes par contr. aux m.-de-p. de Bpest*	188

[1] *Depuis juin 1938, sans le stock de monnaies divisionn.* — [2] *Depuis juin 1938, moyenne mensuelle.* — [3] *A partir de mai 1936, série relative aux dépôts placés dans les établissements budapestois membres de l'Institut Central des Sociétés Financières.* — [4] *Seulement d'après les cours de 18 actions cotées en ce moment.* — [5] *Cas n'ayant pas été précédés d'autres procédures.* — [6] *Y compr. le territoire septentr. rétrocédé.*

ság és állattenyésztés, nemkülönben a malom- és cukoripar körébe tartozó áruknál létrejött árcsökkenés idézte elő. A „mezőgazdaság és állattenyésztés" csoportindexe októberben 2 ponttal, novemberben pedig 4 ponttal csökkent s a tárgyalt időszak végén 83-on állott, csak egy ponttal magasabban, mint egy évvel azelőtt. A csoportindexek közül még a „malom- és cukoripar" indexe szenvedett változást, amennyiben a kormány a hó folyamán a cukor árát q-kint 22·75 pengővel, körülbelül $^1/_5$-ével leszállította. Ennek folytán a csoportindex 112-ről 100-ra hanyatlott s a mult évi november hó végi állásánál is 11 ponttal alacsonyabban állott.

A megélhetési költségek indexe mind októberben, mind novemberben árnyalati hanyatlást szenvedett. Két hónap alatt az index 0·6 ponttal 102·4-re süllyedt s az egy év előttinél is 0·8 ponttal állott alacsonyabban.

Pénz és hitel.

A takarék- és folyószámlabetétek állománya emelkedett s a tőkeképződés jelentős lépéssel haladt előre.

Az októberi értéktőzsdei árfolyamjavulásokat novemberben rendkívül heves és messzeterjedő hanyatlás váltotta fel. Ennek nyomán megindult a likvidációs folyamat is és így igen élénk volt a tőzsdei forgalom.

A hitelbiztonsági viszonyok mindkét hónapban kedvezőtlenül alakultak, főleg októberben volt igen erős a pénzpiaci feszültség.

Szeptember hóban a jegyforgalom 853·4 millióval, a váltótárca állománya pedig 567·3 millió pengővel kulminált. A jegyforgalomnál októberben 59·9 millió pengős hanyatlás, novemberben ellenben 13 milliós emelkedés következett be, úgyhogy végeredményben a hó végéig a jegyforgalom 46·9 millió pengővel 806·5-re süllyedt. Ebben a számban a visszacsatolt felvidéki rész fizetőeszközének szükséglete is bennfoglaltatik. A váltótárcaállomány két hó leforgása alatt 105·1 millióval 462·2 millió pengőre hanyatlott a mult évinél azonban 40 millió pengővel állott magasabban. Az aranytartalék 10 millióval 94·1 millióra emelkedett, a devizák állományában azonban két hó leforgása alatt 34·5 millió pengős hanyatlás jött létre.

A betétállomány. A takarékbetétek állománya az év elejétől fogva szeptember végéig hanyatlott. Az utolsó két hónap alatt azonban 46·2 millióval 659·2 millióra emelkedett. A *folyószámlabetétek* számsora folyó évben ellentétes irányú mozgást végzett a takarékbetétekével, mert egyre gyorsabb ütemben emelkedik az állomány. Az emelkedő irányzat a tárgyalt két hónapban is folytatódott s annak eredményeképen a folyószámlabetétállomány 35 millió pengővel 762·6 millióra emelkedett s ezzel újabb tetőpontot ért el. Az *összes betétállomány* két hónap alatt 81·3 millió pengővel 1.421·9 millióra nőtt, a tavalyival szemben azonban 58 millió pengős hanyatlás mutatkozik.

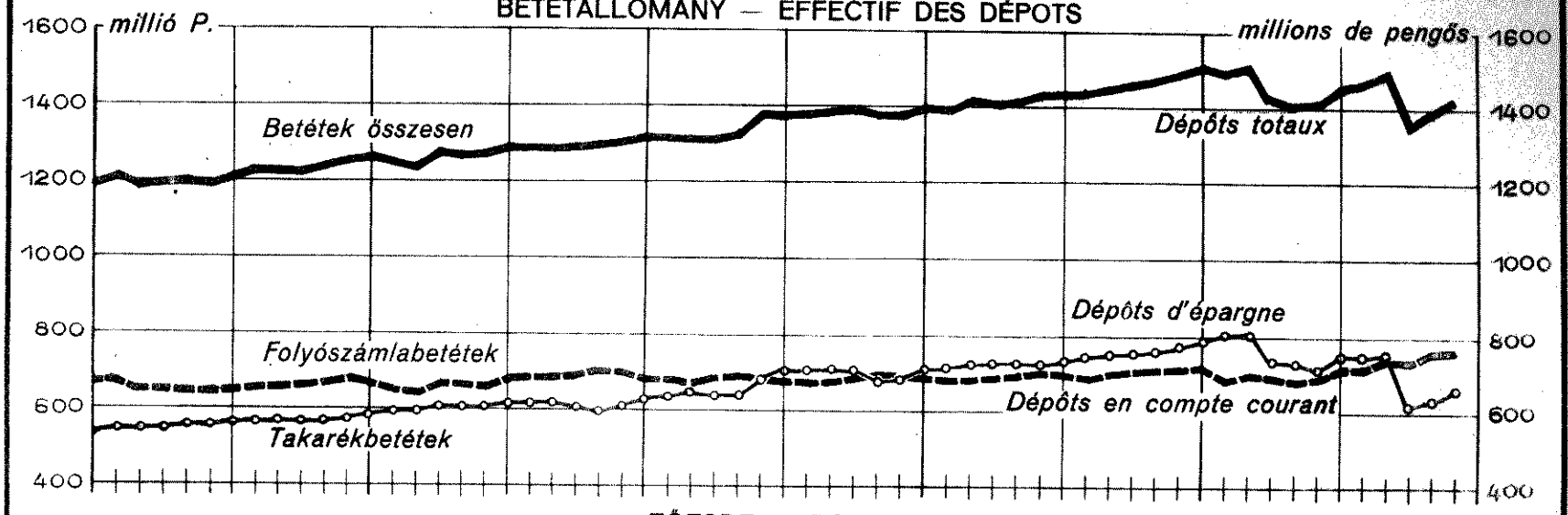
Tőzsde. Folyó évben a budapesti értéktőzsdén jegyzett részvények árfolyama már öt ízben szenvedett irányváltozást. A szeptember hó folyamán megindult árfolyamjavulások ugyan októberben folytatódtak, s az index 6·3 ponttal 123·0-re emelkedett, a külpolitikai feszültség azonban bénítólag hatott az árfolyamok további fejlődésére. Később pedig gyorsütemű hanyatlást idézett elő, úgy, hogy a részvényindex november hó folyamán 20·3 ponttal 102·7-re esett. Az október havi árjavulásokat élénk tőzsdei forgalom kísérte, az eladott részvények darabszáma meghaladta a 207 ezret s 67 ezerrel volt több, mint szeptemberben. A november havi forgalom valamivel szűkebb keretek között mozgott, de azt lehet mondani, hogy a nagyarányú árfolyamhanyatlások ellenére is elég élénk volt a forgalom. Több, mint 196 ezer részvény cserélt kezet. A forgalom élénksége amellett tanuskodik, hogy a nagyarányú árfolyamesések likvidációs folyamatot indítottak meg s nagymennyiségű részvény került a piacra, később pedig erőteljes intervenciós vásárlás vette kezdetét. Ezeknek tulajdonítható, hogy a szállítások és átvételek összege 12·1 millióról 13·2 millió pengőre emelkedett.

Hitelbiztonság. A tárgyalt két hónapban a hitelviszonyok kedvezőtlenül alakultak. *A fizetésképtelenségek* száma szeptemberről októberre erősen megduzzadt. Az előfordult 90 fizetésképtelenségi eset 57·9%-kal múlta felül a megelőző havit és 38·5%-kal a tavalyit. Novemberben némi enyhülés jött létre s valamivel kevesebb (85) fizetésképtelenségi eset fordult elő. A hanyatlás 5·6%-ot tett, a mult évihez képest azonban 7·6%-os emelkedés mutatkozik. A *magán- és kényszeregyességek* passzívája azonban 260 ezer pengővel novemberben tovább emelkedett (+7·4%). A mult évivel szemben azonban árnyalati, 0·1%-os csökkenés mutatkozik.

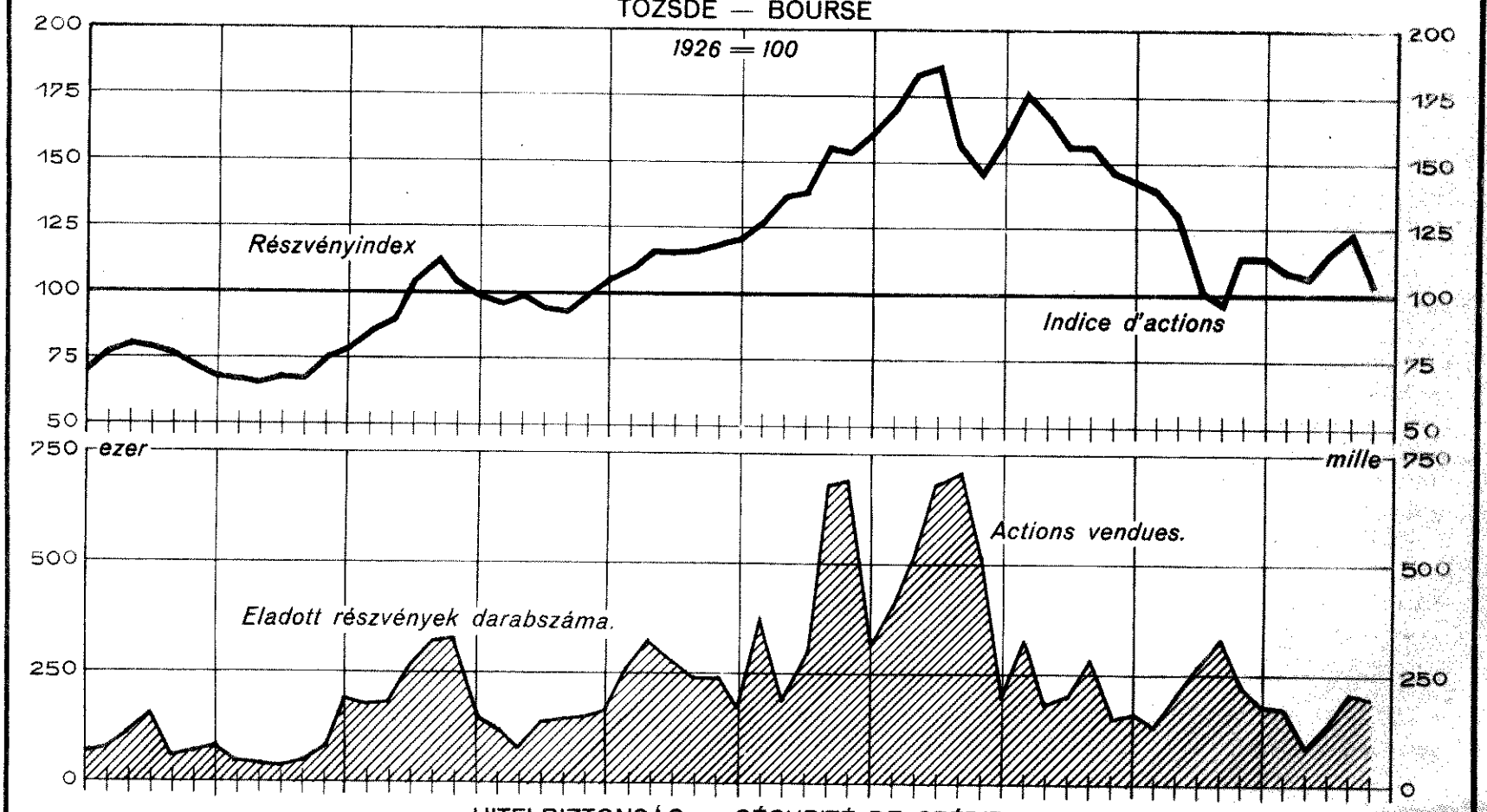
96.181. — Hornyánszky Viktor R.-T., m. kir. udv. könyvnyomda, Budapest. — Nyomdaigazgató: Sebők Géza.

RAJZOK A GAZDASÁGI JELZŐTÁBLÁHOZ — GRAPHIQUES AU TABLEAU ÉCONOMIQUE

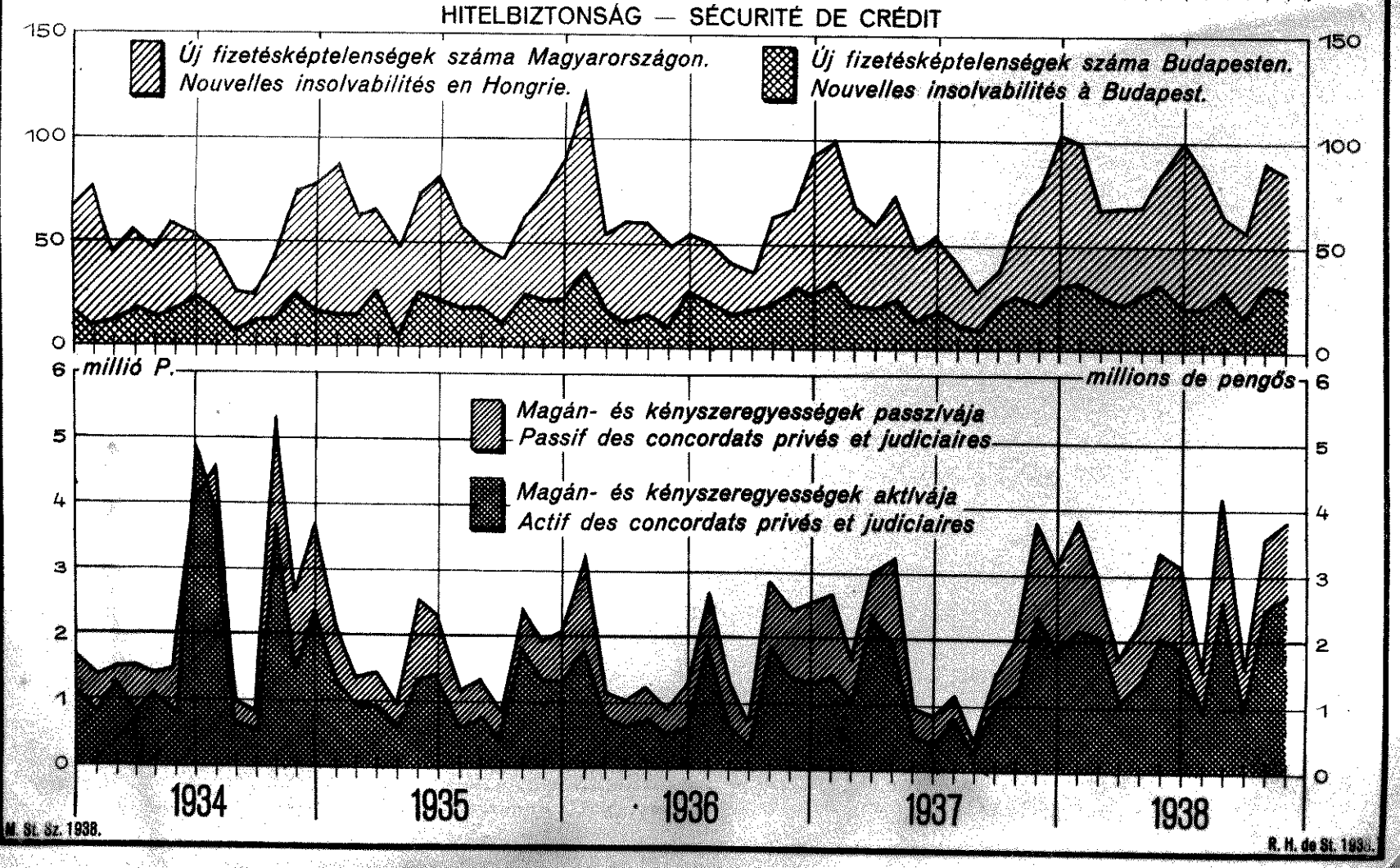
BETÉTÁLLOMÁNY — EFFECTIF DES DÉPOTS

TŐZSDE — BOURSE

HITELBIZTONSÁG — SÉCURITÉ DE CRÉDIT

M. St. Sz. 1938.

R. H. de St. 1938.